R. P.

LVDOVICI DE PONTE VALLIS-OLETANI, SOCIETATIS IESV THEOLOGI,

DE CHRISTIANI HOMINIS PERFECTIONE IN QVOLIBET EIVS VITAE GENERE, OFFICIISQVE Reipubl. Secularis, Ecclesiasticæ, ac Religiosæ.

TOMVS II.

A R. P. MELCHIORE TREVINNIO, EIVSDEM Societatis Religioso, Latinè conuersus.

COLONIAE AGRIPPINAE,
Sumptibus Ioannis Kinckij ſub Monocerote.
ANNO M. DC. XV.

HOC TOMO SECVNDO

AGITVR DE PERFECTIONE CHRISTIANI HOMINIS IN GENERE VITAE, OFFICIISQVE REIPVBLICAE SAECVLARIS, Ecclesiasticæ, ac Religiosæ; nominatim verò Sæcularis: cuius erunt quinque Tractatus.

Primus de Prouidentia Dei in distribuendis Statibus, Officijs, vitæq; conditionibus Reipublicæ Christianæ; & de propria cuiusque earum perfectione.

2. *De eiusdem Dei prouidentia circa tentationes occurrentes contra omnium Statuum perfectionem; deq; ratione eas superandi.*
3. *De Perfectione eorum, qui Christianam Rempublicam præcipuè Sæcularem gubernant.*
4. *De Perfectione in gubernanda familia; & in communi agendi modo inter Superiores, & inferiores; atque inter pares.*
5. *De MATRIMONII & Viduitatis Statibus; & propria cuiusque perfectione.*

Con.^{ty} S.^{ti} m.^{ti} del Vitto.^a

[redacted] [redacted]

Carmel. Discal. Romæ.

SERE-

SERENISSIMO PRINCIPI AC DOMINO,

D. VVOLFGANGO VVILHELMO,

COMITI PALATINO RHENI, DVCI BAVARIAE, IVLIAE, CLIVIAE ET MONTIVM; COMITI IN VELDENTZ, SPONHEIM, Marchia, Rauenspurg & Mörs, Domino in Rauenstein, &c.

DOMINO SVO CLEMENTISSIMO.

FFECTVS ille tenerior, qui pijs subditis, erga Principes suos Catholicos, innatus est, me iam antè commouit, SEREN.^me^ PRINCEPS, vt in publica Catholicorum, de Optatissima Seren.^tis^ T.^æ^ ad Fidem conuersione, concepta lætitia, rationes eiusdem conuersionis, typis meis (quò ad pluriũ manus, non sine fructu peruenirent) euulgarem; & postmodum, cùm eædem rationes, addita fusiori explicatione tanquam FVNDAMENTA MVRI CIVITATIS S.^tæ^ recudendæ forent, easdẽ, sub nullo alio, quàm sub Seren.^tis^ T.^æ^ nomine, in cęterorum manus venire exoptarim. Nunc verò, noua denuò, ex inauguratione Neoburgica ac Ducalis sacelli consecratione, concepta lætitia, animos mihi rursus addidit, vt eundem illum affectum, absens licèt, ac magna locorum intercapedine seiunctus, nouo itẽ obsequio, ac munusculo chartaceo declararem. Submisi itaque, tanquam Legatos honorarios, quatuor egregia Reipubl. à DEO benè constitutæ ac temperatæ lumina atque columina, duos Reges ex veteri, ac totidem Imperatores ex nouo Testamento (quos in ipso libri frontispicio exprimendos curaui) vt vel ipso eorum conspectu, Seren.^tas^ T.^a^ ad officium sibi à Deo commissum per-

fectiùs exequendum, non leuiter excitetur. Cernet enim animo atq; in memoriā reuocabit IN SALOMONE diuinam electionē, sapientiam, felicitatem, magnificentiam, diuitias, populi amorem (quàm diu Deo adhæsit) aliaque bona, plena manu à Diuinitate in ipsum collata. IN IOSAPHATO videbit pietatem eximiā, fortitudinemque admirabilem, ex Dei fiducia conceptam, qua lucos, & excelsa, à multis anteà Regibus, contra verum Dei cultum permissa penitus sustulit, & missis per totum regnum Leuitis, qui subditos Legem Dei docerent, virisque Principibus, qui illis auctoritatem facerent, adiunctis, mirabilem sui amorem, in toto DEI populo suscitauit. IN CONSTANTINO verò, primo Christianorum (quod ad publicam professionem, & liberam Fidei promulgationem spectat) Imperatore, mirari poterit, non tantùm fauores illos diuinos, quibus euidenti sæpe miraculo, contra Imperij, fideique hostes ac Tyrannos adiutus est, sed multò magis pietatem quandam ac munificentiam singularem, qua Ecclesias plurimas, ac præcipuè ROMANAM (in qua Fidem, Baptismumque susceperat) infinitis propè bonis, priuilegijsque dotauit.

Io. Pineda in libris 6. de Salom.

2. Paral. 17.

Baron. to. 3.

Anno 324.

At in CAROLO MAGNO, seu potius, vt eum Baronius vocandum censet, TER MAXIMO IMPERATORE (ad quem non pauci, BAVARICAE DOMVS stirpem deducunt) eximia religio, doctrina, fortitudo bellica, liberalitas, aliæq; virtutes viro Principe dignæ ita relucent, ob Ecclesias erectas, fundata monasteria, academias excitatas, fidemque Christianam multis locis vel primò inductam, vel denuò restitutam stabilitamque, vt eum BEATI titulo fulgentem, GERMANIAE nostræ APOSTOLVM multi deprædicent.

Baron. to. 9.

Par. 28. Ian. Tabulæ Eccl. Aqu.

Horum itaque, tanquam Legatorum honorariorum, in hac communi lætitia, conspectu, confido Seren.[tem] T.[am] ad omnes boni Principis partes, & maximè ad antiquam pietatem, Deique cultum reuocandum, commotum iri. Ad quod non parum conferet, & donum ipsum, quod offerunt, & signum, quod præferunt. Donum est P. LVDOVICI DE PONTE Soc.[tis] IESV Theologi, viri doctissimi pariter, atque pijssimi Opus, in quo, de PER-

FECTIO-

FECTIONE CHRISTIANA ita differitur, vt qui illum attentè legerit, & obligationem, qua ad perfectionem consequendam tenetur multò clariùs intelligat; & media, rationesque, quibus ad eam (etiam in statu politico ac seculari constitutus) peruenire possit planè, dilucideque pro cuiusque captu propositas atq; explicatas inueniat. sic enim ille, priori Tomo, diuinæ Vocationis vim, dignitatem, variosque gradus ac fructus persequitur, vt interim perfectionem, quæ in Baptismo ac Confirmatione homini infunditur, non taceat; vti nec illam, quæ in Pœnitentia, ad perfectam reformationem confertur, intactam relinquit: sed præcipuè in eximia illa ac planè cœlesti SS. Eucharistiæ efficacitate, velut omnium gratiarum fonte explicanda, ita multus est, vt admirabiles eius effectus ob oculos ponat, quos effectus tum in sacris Ministris, ad officium suum disponendis, ORDO, tum in omnibus Christianis ad extremam illam luctam cum humani generis hoste subeundam, EXTREMA VNCTIO vehementer augent, conseruant, atque consummant.

In posteriori verò Tomo, mirabili Ecclesiæ seu Reipublicæ Christianæ (quæ tam varijs gradibus constat) pulchritudine ante oculos posita, in intimos illos diuinæ prouidentiæ recessus, qua vnumquemque ad statum sibi conuenientem mirabiliter deducit, ac contra tentationes occurrētes munit, iucundè admodum ingreditur; explicata tum priuatæ Oeconomiæ, inter Dominos, seruos, æqualesque informandos ratione, tum publica politicæ administrationis forma, virtutibusque in ea necessarijs, vt quiuis ad perfectionem sibi propositam tendat. Eos tandem, qui in statu matrimonij, ac viduitatis versantur (nam aliorum statuū informationem in alios Tractatus consultò distulit) ita doctè, piè, sapienterque Exemplis ex S. præcipuè Scriptura propositis, virtutibusque coniugum atque officijs explicatis informat, vt eo perlecto, multis ad perfectionem Christianam pro suo statu consequendam, calcar additum iri mihi certò persuadeam.

Quibus omnibus Coronidis loco accedat, fulgens illud Sacrosanctæ CRVCIS vexillum, quod manu præfert Constantinus, cum celebri illa inscriptione: IN HOC SIGNO VINCE: Ti- *Euseb. l. 2. Vit. c. 7. Gretserus de cruce l. 1. c. 72.*

 bique

bique ſimul, ſi Dei atque Eccleſiæ cauſſam ages, fiduciam præſtabit, vt omnes tibi obiectas difficultates, cœleſti diuini numinis ope protegente, perfringas, atque exuperes.

Omnes verò fideles tibi ſubditi communem illam precem, quā populus, militesque pro ſalute Conſtantini Imperatoris fundebant, ſolenni hac formula conceptam: *Abs te precamur, vt C. I. quàm diutiſſimè nobis ſaluum & victorem conſerues*, tibi pariter apprecabuntur, orabuntq. vt Seren.[tas] T.[a] ſalutari Viuificæ CRVCIS vexillo munita, hoſtes omnes ſuos, tandem aliquando fœliciter, ac cum multorum ſalute deuincat. Quod & æternùm voueo & apprecor. Coloniæ Agrippinæ, ex officina noſtra, pridie S. Materni, Anno ſalutis M. DC. XV.

Euſeb. l. 4. vit. 19.

Sereniſſ. V. Celſ.

Deuotiſſ. Cliens

IOANNES KINCKES *Ciuis ac Bibliopola Colon.*

PRAE-

PRAEPOSITI PROVINCIALIS FACVLTAS.

GASPAR DE VEGAS, *Prouinciæ Castellanæ Societ.* IESV *Præpositus Prouincialis, ex particulari admodum* R. P. CLAVDII AQVAVIVA *Præpositi Nostri Generalis commissione mihi concessa, facultatē concedo, vt liber* DE PERFECTIONE HOMINIS CHRISTIANI *in quolibet vitæ genere, argumento sumpto ex sacra* RVTH *historia, à* P. Ludouico de Ponte *compositus, & grauium Theologorum eiusdem Societatis iudicio examinatus & approbatus, typis euulgetur. In cuius rei fidem has literas manu nostra subscriptas, Sigilloq; officij nostri munitas dedimus. Vallis-Oleti, die 24. Martij, Anni 1611.*

GASPARVS DE VEGAS Prouincialis.

APPROBATIO.

EX mandato Serenit. Vestræ perlegi Librum Patris Ludouici de Ponte è Societate IESV, de PERFECTIONE CHRISTIANI in omnibus eius Statibus, & vitæ generibus: quem iudico continere doctrinam tum valdè sanam, tum valdè piam; omnibusq; hominum Statibus vtilissimam: neque quicquam in eo reperi, quod Sanctitatem, ac Pietatem non redoleat. Quare existimo, Vestram Serenit. meritò facultatem daturam, vt in lucem edatur. Datum apud S. Philippum Madridij, die 18. Maij, Anni 1611.

MAGISTER CHRISTOPHORVS *de Fonseca.*

COPIA PRIVILEGII SOCIETATIS IESV.

CVM *ex mandato Sacræ Cæsar. Maiestatis, omnibus & singulis* Typographis, *Bibliopolis, ac alijs quamcunque librariam negotiationē exercentibus, seriò firmiterq; inhibeatur, ne quisquam libros vllos à Societatis Nostræ Patribus hactenùs editos aut imposterū edendos, intra S. Rom. Imperij Regnorum, & Dominiorum suæ Cæs. Maiest. hæreditariorum fines, simili, aliove charactere aut forma, siue in toto, siue in parte recudere, vel aliò recudendos mittere, aut alibi etiam impressos adducere, vendere, & distrahere clàm seu palàm citra supradictorum Patrum consensum ac testimonium audeat, vel præsumat:* Ego HENRICVS SCHERENVS *Societat.* IESV *per Rheni Prouinciā Prouincialis concedo* IOANNI KINCKHIO *facultatem excudendi Tomos quatuor R. P. Ludouici de Ponte Vallis-Oletani è Societate* IESV *Theologi*, DE CHRISTIANI HOMINIS PERFECTIONE IN QVOLIBET EIVS VITAE GENERE *à R. P. Melchiore Treuinnio Latinè conuersos. In quorum fidem hoc ei testimonium manu nostra subscriptum, & Sigillo nostro munitum dare voluimus. Colon. 21. Februarij, Anno 1615.*

HENRICVS SCHERENVS.

INDEX CAPITVM TRACTATVS PRIMI, TOMI SECVNDI.

tentos

INDEX CAPITVM TRACTATVS SECVNDI.

INDEX CAPITVM TRACTATVS TERTII.

INDEX CAPITVM TRACTATVS QVARTI.

INDEX CAPITVM TRACTATVS QVINTI.

FINIS.

AVTHOR

AVTHOR PIO LECTORI.

QVAMVIS stupenda sint valdè paternæ DEI Domini nostri prouidentiæ consilia in peccatorũ iustificatione, iustorumq́; profectu, & perfectione, quam diuinis suis vocationibus exequitur per quinq; Sacramenta, de quibus in primo Tomo est actum: non sunt tamen minus stupenda eiusdē consilia circa Statuum, Officiorum, vitaq́; rationũ, quæ sunt in Ecclesia & Republica Christiana institutionem, quæ excellentissima est omnium, quæ hactenus fuerunt aut futuræ sunt in hoc mundo. Respublica enim (vt colligitur ex S. Augustino) est congregatio multorum hominum aliquo amicitiæ vinculo coniunctorum, & eadem bona participantium. Lib. 15. de Ciuit. Dei c. 8. Quò aũt vinculum illud strictius est ac fortius, bonaq́; ipsa præstantiora, eò ipsa Respublica est excellentior. Ex quo fit, vt Christiana Respublica, quà Christiana est, sit excellentissima: Eò quod nullum possit esse fortius vinculum, quàm sit sacri Baptismi cum Fide & Charitate, legeq́; ipsa euangelica, quæ suos conciues colligat: nec præstantiora ac diuturniora bona excogitari possunt, quàm sint bona gratiæ & gloriæ, quæ omnibus illa offert. Hæc Respublica cōplectitur in se ipsa tres alias valdè insignes: Ecclesiasticam, quæ fundatur in coniunctione, quæ fit per Sacramentũ Ordinis, cum varijs ad cultum Dei pertinentibus ministerijs; Religiosam, quæ tribus Paupertatis, Castitatis, & Obedientiæ votis constringitur in varijs institutis ac Regulis ad euangelicam perfectionē sequendam; Et Sæcularem, cuius partes in vna eademq́; Religione Christiana varijs humanis legibus ad propriam cuiusque gubernationē coniunguntur. In omnibus autem tribus his Rebuspub. mirum in modum elucet prouidentia diuina in distribuendis varijs Statibus & Officijs, modisq́; viuendi diuersis personis iuxta varias earum propensiones & talenta, quas ipse varijs vocationibus ac medijs vocat, vt suum quisque Statum, Officium, ac viuendi rationem consequatur, eiusque perfectionem quærat: Et hoc erit Tractatus primi huius secundi Tomi argumentum. Sed quoniam Satanas instar Simiæ conatur Dei consilia ac dispositionem in sua gubernatione imitari: habet & ipse tres alias Congregationes siue Tentantium Respublicas, per quas impugnat diuinas vocationes, ac perfectionem, quam assequi contendunt, qui in omnibus ipsius Dei Rebuspub. versantur. Quamuis autem astutissimi, ac tremendi sint ipsi dæmones, non possunt tamen transgredi ordinem prouidentiæ diuinæ, cuius est eorum tentationes permittere, terminosq́; illis præscribere; de armis verò & remedijs contra eas ciuibus suis prouidere: de quibus omnibus agetur in secundo Tractatu, indicatis magis ordinarijs tentationibus, quibus Christiani in varijs Statibus impugnantur, reiectis verò magis particularibus ad Tractatus, qui de singulis statibus instituentur. In tertio postea Tractatu de perfectione agetur Christianæ Reipublicæ, præcipuè Sæcularis in ijs omnibus, quæ spectant ad mutuam horum cum illis consuetudinem, maiorum, minorum, & æqualium; & in Familiarum gubernatione: adhibitis documentis varijs pro heris & famulis; pro subditis ac Superioribus & Patribus-familias,

lias, omnibusq; ciuibus in suis Statibus & Officijs, vt virtus, sanctitas, iustitia, & mutua pax obtineatur & conseruetur. Quę tamen fusiùs in Tractatu quarto proponentur, in quo de Perfectione agetur insigniorum Statuum & Officiorum Rempublicam ipsam gubernantium, quales sunt Reges, Principes, aliiq; magni Domini, & eorundem Consiliarij ac Iudices, aliiq; particularium Ciuitatum gubernatores: indicatis pręcipuis virtutibus, in quibus eminere debent, vt & in se ipsis perfecti euadant; & ad aliorum gubernationem ita apti, vt suę gubernationis finem & scopum consequantur, qui in eo consistit, vt illos faciant bonos. QVINTVS porrò Tractatus aget de Statu Matrimonij, quod etiam est Sacramentum: in quo explicabitur ratio Statum illum eligendi, totaq; perfectio in varijs virtutibus, quę ad ipsos coniugatos tum inter se, tum in filiorum educatione, & familiari cum cognatis tractatione pertinent. Et quoniam ex Matrimonio viduitas oritur, huius quoque Status perfectio indicabitur, ea tamē parte, quę spectat ad continentiā, in sequentem Tomum reiecta: sub continentię enim vexillo militant pręcipui Ecclesiastica ac Religiosa Reipublicę Status, de quibus fusiùs in eo erit agendum. Quamuis tanta est in rebus aliquibus similitudo inter trium Rerumpub. Status & Officia, vt quod de aliquo dicitur, ad reliquos etiam pertinere videatur. Nam in tractatione ipsius Secularis Reipublicę inueniet Religiosus multa excellentis perfectionis pro suo Statu; & contrà in tractatione de Religiosa Republica inueniet coniugatus multa, quę, vt in suo Statu perfectus euadat, eum iuuabunt.

(·.·)

TRACTA-

TRACTATVS PRIMVS

DE PROVIDENTIA DEI, CIRCA DISTRIBVTIONEM STATVVM, OFFICIORVM, ET VITAE RATIONVM, QVAE sunt in Republ. Christiana, ac de cuiusque propria perfectione.

CAPVT PRIMVM.

DIVINAM SAPIENTIAM CONSTITVISSE magnam Statuum, & Officiorum varietatem in Ecclesia & Republica Christiana, in bonum commune & particulare ipsorum Christianorum.

TATVVM & Officiorum varietas, quæ DEVS Dominus Noster ad suam gloriam constituit intra Ecclesiam suam vna est earum rerum, in qua diuina ipsius Prouidentia ac Sapiẽtia vehementer elucent. Ecclesia enim tanquam a *Regina assistit à dextris* cælestis ipsius Sponsi *in vestitu deaurato, circundata varietate*, ita tamen concinnâ & ordinatâ, vt qui attente eam consideret, non posit non vehementiùs admirari, quàm b *Regina Saba*, cùm vidit *Ordines ministrantium in varijs officijs, in Regis Salomonis domo.* hic enim Ordo ac Dispositio eò ampliùs illum excedit, quò Regis æterni domus & aula superat quæcunque Rex terrenus potest ordinare; & quò ipsiusmet Dei Sapientia eam excedit, quam habuit Salomon. Ad quorum faciliorem intelligentiam, præmittendum est, quamuis Ecclesia vniuersalis sit vna, & Respublica Christiana vnica; eam tamen triplicem Rempubl. in se continere, quas Ciuilem, Ecclesiasticam, & Religiosam licet appellare, & communi loquendi vsu Statum dicimus Sæcularem, Ecclesiasticum, & Religiosum. In singulis tamen magna est Statuum & Officiorum varietas; & varij gradus, ac vitæ rationes; quemadmodum Angelicus Doctor Sanctus Thomas explicat solito suo Theologico rigore. Nam Sta-

a Psal. 44. 10.

b 3. Reg. 10. 5.

2.2.q. 583. ar. 1.

tus propriè firmitatem dicit & ſtabilitatem in aliquo vitæ genere, ſiue firmitas hæc ex naturali aliqua, & neceſſaria cauſa procedat, ſiue ex aliqua obligatione voluntaria, ita tamen, vt poſtquàm edita eſt, non poſſit facilè mutari. Hac ratione mancipium eſt in Statu ſeruitutis: liber verò in ſtatu libertatis,& baptizatus in Statu Chriſtiani.

c Ezec 14. 14. *S. Bernard. ſerm in id. Pſalm. 84.* Audiam quid loquatur. *S Bonauent. lib. de Ecclef. Hierar. p. 1.*

IN his tribus Statibus tres ſunt maximè inſignes, ſignificati per tres illos clariſſimos viros, de quibus dixit Deus per Ezechielem, *c ſi fuerint tres viri isti in medio terræ Noë, Daniel, & Iob: ipſi iuſtitiâ ſuâ liberabunt animas ſuas*. Primus Status per IOB ſignificatus, pertinet ad Rempub. Sæcularem, eſtq; ſtatus coniugatorum, qui indiſſolubili quodam vinculo colligati, tenentur per totam vitam ſimul viuere, & Matrimonij onera, eiusque leges ſeruare. Secundus Status per DANIELEM ſignificatus, eſt Continentium diuino obſequio mancipatorum: in quo eminent præcipuè Religioſi, qui proprijs votis ſeſe ad Euangelica conſilia ſeruanda obſtrinxerunt. Tertius per NOE ſignificatus, eſt Epiſcoporum ac Prælatorum, Eccleſiam ipſam cum perpetua nunquam eam deſerendi obligatione gubernantiũ. Ad quem Statum reducuntur Sacerdotes, Diaconi, ac Subdiaconi, qui ratione ſacri Ordinis perpetua obligatione tenentur eſſe miniſtri Dei in eius Eccleſia: licèt, ob annexum Ordini ſacro ſolenne caſtitatis votũ, pertineant ad Statum ſecundum. Ad hos tres Status reduci poſſunt alij, quos eodem nomine vulgò appellamus, ob ſimilitudinem, quam cum illis in perpetua firmitate, aut ad longum tempus habent, qualis eſt Status virginitatis, viduitatis, Regis & alij ſimiles.

Art. 3. OFFICIVM, ex eiuſdem Sancti ſententia, propriè dicit firmam quandam obligationem ad aliquod exercitiũ aliquorum operum ſtudioſorum, licèt non perpetuam, niſi fortè ipſi Statui ſit annexa: tunc enim æquè obligatio eſt firma in Statu, & Officio. Et ob hanc cauſam ſolent hæc nomina eidem rei attribui. Hæc officia ſunt innumera in Eccleſiæ Rebuſpubl. & in omnibus earum Statibus. Ideoq; vtraq; habent ſuos proprios gradus, quædam enim ſunt maiora, quædã minora, & alia media, ex quibus tota cóponitur Hierarchia In qua eſt vnus Summus Pontifex, multi Patriarchæ, Archiepiſcopi, Epiſcopi, Sacerdotes, & alij inferiores miniſtri. Id quod locũ etiam habet in Ciuili, & Religioſa Republica. Ac denique inter iuſtos (vt *Art. 4.* etiam idem S. Thomas ait) tres ſunt Status, ſiue gradus illius Status, primus eſt Incipientium, ſecundus Proficientium, tertius Perfectorum, & quiſque ad eum virtutis gradum tenetur, qui Statui & gradui ſuo eſt proportionatus.

2 2 q. 184 a 4. SED (vt idem Angelicus Doctor aduertit) non eſt vnum & idẽ Perfectio, & Status eius; nec ſunt neceſſariò ſimul coniuncta. nam continget, aliquos perfectioné Chriſtianam habere, & non Statum; alios verò ipſum Statum

ſine

sine perfectione. Status enim perfectionis dicit perpetuam obligationem sequendi consilia Euangelica, quæ sunt propria perfectionis Christianæ in aliqua vitæ ratione ab vniuersali Ecclesia, summoque Christi Domini in terra Vicario approbata. Quare quemadmodum inter homines non omnes illi appellantur mancipia, qui alteri seruiunt; nec illi, qui ad seruiendum per annum obligantur; sed illi tantùm, qui obligatione publica & stabili per totam vitam alteri seruiunt ita, vt authoritate propria non possint à tali obligatione se liberare: nec Catechumenum appellamus Christianum, licèt omnia quæ sunt Fidei, credat; & omnia legis præcepta seruet, quia vtrumque facit liberè; nec potest Ecclesia eum ad id cogere, donec baptismum suscipiat, per quem statum suscipit Christiani cum perpetua obligatione, legem Christi, eiusque Ecclesiæ præcepta seruandi: ita qui absque aliqua obligatione seruat Euangelica cõsilia, Paupertatis, Castitatis, & Obedientiæ: licèt hac ratione possit esse perfectus, non tamen censetur Statum perfectionis habere, donec se ad id totum voto obstringat. Nec votum quodcunque sufficit, nisi publicum sit, & ab Ecclesia approbatum, cuius est solennitatem præscribere, & conditiones assignare, quas vota habere debent, ad firmitatem status perfectionis habendam. Qui status duplex est: alter, in quo ea discitur: qui proprius est Religiosorũ: nam hi obstringunt se ad quærendam perfectionem per præscripta suæ Religionis media: alter status est ad eandem docendam, qui proprius est Episcoporum: illi enim (vt ait S. Dionysius) tenent supremum Hierarchiæ cœlestis gradum, ad purificandum, illuminandum, ac perficiendum fideles, ipsorum curæ commissos, idque cum perpetua solennique obligatione nunquam deserendi suam Ecclesiam & Officium; & cum certo firmoque animi decreto altissimum Charitatis gradum exercendi, hoc est, vitam suam pro suis ouibus tanquam boni Pastores, ponendi. Et quemadmodum nemo potest scientiã aliquam docere, in qua non sit ipse perfectè versatus: ita Episcoporum Status non solùm ab eis requirit, vt perfectioni quærendæ studeant, quemadmodum Religiosi: sed vt eandem iam sint consecuti, & in sanctitate, quam alios docere debent, sint perfecti. Ad eundem Statum censetur pertinere aliorum Prælatorum, Concionatorum, ac Magistrorum Status, quibus ex Officio incumbit particulares Christi Domini greges pascere & gubernare: & eorum etiam Religiosorum Status, qui profitentur salutem & perfectionem proximorum promouere concionando, docendo, sacras Confessiones excipiendo, aliaque in bonum animarum ministeria exercendo: quibus ipsos Episcopos in eorum Officio adiuuant. quæ omnia in proprijs locis fusiùs explicabuntur.

S. Tho. 2. 2. q. 184. a 5. & q. 186. a. Eccles. Hier c. 5. & S. Tho. 2. 2. q. 184. a. 5. 6. & 7.

§. 1. *Excellentia diuini huius Consilij ac dispositionis.*

HAEc in summa est Statuum & Officiorũ varietas quam Dei Sapientia in sua Ecclesia constituit: cuius series & ordo tanquam viua quædam est imago eius, quam posuit in hac corporalium cœlorum machina, in qua solem ac lunã cum ingenti stellarũ multitudine collocauit, quæ differunt à se inuicẽ in magnitudine, pulchritudine, & varijs alijs virtutibus, vt ita cœlum ipsum exornarent, vt suis influentijs commodum & vtilitatem in hac terra degentibus adferrent. Hunc in modum in spirituali Ecclesiæ cœlo collocauit Deus Dominus noster Statuum, Officiorum, Graduumq; multitudinem ad ipsius ornamentum & pulchritudinem, & ad hominum vtilitatem. Quamobrem ipse Deus, eius sponsus de ea dixit, quod a *progrederetur quasi aurora consurgens*; essetque *pulchra vt luna, electa vt Sol, terribilis vt castrorum acies ordinata*, quibus similitudinibus prædictam Statuum, & Officiorum varietatem significat. Nam qui in Statu sunt Matrimonij (qui Status est salutis, licèt imperfectus) progrediuntur sicut aurora, miscentes cum lumine virtutum aliquas imperfectionum tenebras. Continentes ac Religiosi pulchritudinem habent lunæ plenæ respicientes semper ipsum iustitiæ solem, à quo suum splendorem accipiunt. Prælati sunt tãquam Sol electi ad mundum, vitæ ac doctrinæ suæ lumine illustrandum & gubernandum. Et omnes simul constituunt ordinatissimam multorum castrorum aciem, ad similitudinem castrorum stellarum splendentium, magna officiorum suorum varietate.

a Cant. 6. 9.

QVOD si supra cœlos istos corporeos mente conscendamus, inueniemus etiam, fecisse Deum in triumphante illa Ecclesia tres Angelorum hierarchias, & in singulis constituisse tres ordines siue choros, qui in varijs ac diuersis Officijs & ministerijs ad ipsius gloriam, & hominum vtilitatem occuparentur. Ad cuius similitudinem voluit in Ecclesia militanti esse tres prædictos Status, quorum vnus ciuilem Rempubl. constitueret, secundus Religiosam, tertius Pastoralem: in quorum singulis varij essent ministrorum ordines, & chori imitatores Angelorum. Nam Prælati officium præstant Thronorum, cùm iudicant; Cherubinorum, cùm docent; Seraphinorum, cùm subditos inflammant atq; perficiunt. Continentes in statu suo, Officio funguntur Potestatum, cùm dæmonibus resistunt; Virtutum, cùm opera faciunt excellentissima; ac Dominationum, cùm sui ipsorum Dominium, & passionum suarum victoriam consequuntur. Sæculares in sua Republica Angelorum officium exercent, cùm domos ac familias suas seruãt, & gubernant; Archangelorum, cùm ad res maiores attendunt; & Principatuum, cum regna ac prouincias gubernant.

AC DENIQVE (vt S. Gregorius ait) etiam in terra Deus habet viros angelicos,in quibus harum hierarchiarum virtutes ſplendent: Obedientia ſcilicet Angelorum; gubernatrix Principatuum, Prudentia; Poteſtatum, dexteritas in pugnando; Virtutum, magnanimitas; ſpiritualis Dominationũ libertas; Thronorũ,pax ac diſcretio; Cherubinorum,ſcientia & contemplatio;& Seraphinorum,Charitas & zelus. Quorum alij in his virtutibus, alij in alijs præeminent, vt iucunda hac varietate militans Eccleſia, pulchra ſit ac ſplendens, in qua diuinus eius Sponſus glorificetur, ſicut in cœleſti ac triumphanti Eccleſia.

FVIT præterea hæc Statuum & Officiorum neceſſaria varietas ad ipſius Eccleſiæ conſeruationem & augmentum; & ad commune bonum animarum,quas Chriſtus Dominus noſter ſanguine ſuo redemit. Qui (vt ait Apoſtolus) b *poſuit in Eccleſia* ſua *primùm Apoſtolos*, tanquam eius capita; *ſecundò Prophetas*, qui arcana manifeſtarent; *tertiò* c *Euangeliſtas*, qui prædicarent Euangelium; *alios autem Paſtores*, qui rationales gregis ſui oues gubernarent; *ac Doctores*, qui eas docerent. & in hunc modum alia Officia conſtituit *in conſummationem ſanctorum, in opus miniſterij, in ædificationem* & perfectionem *corporis* myſtici CHRISTI, quod naturali hominis corpori eſt perſimile, cum iucunda & admiranda proportione; Nam quemadmodum corpus hoc naturale habet diuerſa membra miro ordine ſerieque in diuerſis locis collocata; ad diuerſa in totius corporis vtilitatem officia præſtanda: nam oculi in eius bonum vident; aures audiunt; pedes ambulant; manus palpant & contrectant. Et quamuis oculi magis præcipui ſint, quàm pedes: non tamen hi ſunt corpori minus neceſſarij, quàm illi: & ſi aliquod membrum deficit, reliqua patiuntur, & corpus totum turpe, mancum, & abſque debita proportione ſine eis manet: Ita etiam in myſtico Eccleſiæ corpore neceſſaria eſt prædicta Statuum & Officiorum varietas. Si enim omnes eſſent Religioſi, quis filios procrearet cœlo? &, ſi omnes eſſent coniugati, quis diuino ſolùm obſequio ſe manciparet? ſi omnes eſſent ſicut Maria contemplationi addicti, quis miſericordiæ opera in proximum exerceret? &, ſi omnes eſſent, vt Martha, actioni intenti, quis Creatoris opera contemplaretur? nunquid (ait Apoſtolus) omnes eſſe debent Apoſtoli, aut omnes Prophetæ, aut omnes Paſtores & Doctores? quod ſi ita eſſet, quomodo alia miniſteria alijs fidelibus neceſſaria exercerentur? Refert igitur & Cõiugatos eſſe,& Continentes; Religioſos & Sęculares; Contemplationi deditos,& Actioni; Prælatos & Subditos: vt alij alios amanter iuuent: & quod vnus per ſe ipſum non poteſt, per alium obtineat,& ſinguli ſolicitè attendant ad bonum omnium; & omnes ad ſingulorum, tanquam partes eiuſdem corporis, vno ſpiritu omnes viuificante vnitæ.

b 1. *Cor.* 12. 28.
c *Ephe.* 4. 11.
Medita. 46. *Partis.* 6.

EX HIS apparet, hanc Statuum & Officiorum varietatem fundari etiam in eo, quod alij homines alijs opus habeant, vt spiritualibus, & corporalibus suis necessitatibus, subueniatur: ad quod præstandum ita sunt omnes necessarij, vt sit impossibile, vnum solum omnia prestare. Et propterea dixit Apostolus, d *alter alterius onera portate: & sic adimplebitis legem Christi.* in qua sententia supponit Apostolus, omnes habere aliqua onera portanda, siue in animo, siue in corpore; aut ratione Status & Officij, quod nobis obtigit: estque temerarium, existimare, posse nos solos absque aliorum auxilio ea portare. Quamobrem subijcit idem Apostolus: *nam si quis existimat se aliquid esse, cùm nihil sit: ipse se seducit,* quasi diceret: nullus homo, quantumuis se erigat, præsumere de se potest, quòd sit aliquid; & quòd se ipsum possit absque aliorum auxilio conseruare. Licèt enim sit caput, pedibus opus habet: quòd si aliter existimat, ipse se seducit, citoque sentiet pœnam, reipsa expertus suam miseriã, abiecto in terram onere, donec accedat, qui illud portare iuuet. Constituit enim prouidentia diuina, vt alij aliorum opera indigeant: quò omnes discant esse humiles; & vt alij aliorum onera portantes, charitatem in mutuam quisque vtilitatem exerceant. Boni Prælati onera portant subditorum: & boni subditi Prælatos suos in proprijs eorum oneribus portandis adiuuant. Et qui primus est eorum deficiet sub onere suo, nisi ab vltimo adiuuetur, quemadmodum præclare S. Augustinus explicat exemplo Ceruorum, de quibus refertur, quòd cùm fretum ad insulam transeunt pascuarum gratia, sic se ordinant, vt onera capitum suorum, quæ gestant in cornibus super inuicem portent, ita vt posterior super anteriorem ceruice proiecta caput collocet. Et quia necessè est vnum esse,
» qui cęteros præcedens non ante se habeat, cui caput inclinet, vicibus id age-
» re dicuntur: vt lassatus sui capitis onere, ille qui præcedit, post omnes re-
» deat, & ei succedat, cuius ferebat caput, cùm ipse præiret. Ita inuicem onera
» sua portantes, fretum transeunt, donec veniant ad terræ stabilitatem. Hoc inquam modo, quoniam vnusquisque habet graue onus portandum, non poterimus præcipitem huius mundi fluuium traijcere, nisi ab alijs adiuuemur, & qui primum habet officium, adiuuetur ab habente postremum; & qui in suo onere portando defatigationem non sentit, eò quòd ab alijs subleuetur: debet ipse, vbi opus erit, alios etiam subleuare, nec refugere eorum onera portare: iniuriam enim alioqui faceret ijs, qui in proprio onere portando ipsum adiuuerunt. Et quemadmodum in rebus ad corpus pertinentibus alij aliorum onera portant, nam Ciuium aliqui alijs prospiciunt de vestibus, alij de escis, alij de habitationibus; alius pharmaca conficit, alius medetur morbis; alius patrocinium in litibus suscipit; alius sententiam fert: ita inquit S. Basilius: in rebus spiritualibus, alij nos subleuant ab onere peccatorum & errorum; alij iuuant onera portare afflictionũ & tentationum:

d Gal 6,2.

Lib. 83. qq. q. 71 to. 4. & in Psal. 129.

Ex Plin. lib. 8. c 32.

& sicut

& ſicut diuites temporalem pauperum neceſsitatem ſubleuant; ita paupe-
res eorum ſpiritualem: & qui hodiè ſanus eſt, vt curet ægrotum: cras ægro-
tabit, & curabitur ab eo, qui iam eſt reſtitutus ſanitati. Hunc in modum
connexa ſunt officia & miniſteria in omnium commune bonum: Quod ſi
myſtici corporis membra ita connecterentur, ſicut naturalis: ſuaue omni-
nò eſſet omnium onera portare, Chriſtique legem adimplere, quæ eſt
charitatis: e *Charitas enim omnia ſuffert*, & ſuauiter portat. &, (vt ait S. Au- e 1. Cor. 13. 7
guſtinus) qui non habent charitatem, graues ſunt ſibi: qui autem habent in Pſal. 129
charitatem, portant ſe, præceptum enim charitatis eſt, f *diligere proximum* f Mat. 22. 39
ſicut ſe ipſum. Si igitur volo me ab alio in portandis meis oneribus iuuari:
meritò debeo illum in ſuis portandis iuuare.

Ex His ſequitur: hanc Statuum & Officiorum varietatem non ſolùm
neceſſariam fuiſſe ad vniuerſale Eccleſię bonum; ſed etiam ad particularem
fidelium in ea degentium vtilitatem. Nam hominum propenſiones æquè
variæ eſſe ſolent ac diuerſę, ſicut ipſę complexiones: & ingenia atq; talenta
æquè differunt, atq; ipſi vultus: quare alij ad hunc Statum, alij ad alium val-
dè diuerſum propendent: alij talentum habent ad vnum Officium, alij ad
aliud valdè ab hoc diſtinctum. Et ſi vnicus tantùm fuiſſet Status, vnum Of-
ficium, aut vna viuendi ratio, multi non potuiſſent eandem vtiliter tenere,
& æternam vitam ſecurè procurare. Vni enim propter ipſius corporis con- g 1. Cor. 7. 9.
ſtitutionem: g *melius eſt nubere, quàm vri:* alteri expedit à nuptijs abſtinere, vt
in maiori quiete vitam ducat, & perfectiorem obtineat ſaluationem: vnus
habet naturale talentum ad gubernandũ, vel ad exercitia literaria, alius ve-
rò non eſt aptus, niſi ad parendum, & ad mechanicam aliquam artem exer- Lib. 6. Mo-
cendam: quidam (vt S. Greg. perpendit) adeò ſunt inquieti, vt ad cõtempla- ral. c. 17.
tionem non ſint apti, alij verò adeò ſunt quieti, vt non poſsint ſe ad externa
negotia applicare. Valdè igitur fuit expediens, vt tanta eſſet Statuum & Of-
ficiorum diuerſitas: vt omnes inuenirent aliquod ſuæ capacitati ac facultati
accõmodatum, in quo poſſent ſalutẽ ac perfectionẽ in eo gradu negotiari,
quẽ quiſq; poſsit obtinere. Quòd ſi admirabilẽ diuini huius Cõſilij effigiẽ
videre cupis, cõijce oculos in currũ illum gloriæ Dei, qui (vt ait Ezechiel) à Ezech. 1. 10.
quatuor animalibus trahebatur, quorum vultus valdè quidẽ erant diuerſi, Eccl. 49. 10.
ſed ad trahendũ cõiunctiſsimi, vt mutuò ſe iuuantes, magna conformitate
traherent: quia vnus erat ſpiritus omnia mouens ac dirigens. Et *facies* qui-
dem *hominis, & facies leonis, à dextris* erãt: & ſignificabant Sæcularẽ & Eccle-
ſiaſticũ Statũ, valdè inter ſe vnitos: nam Secularis potentia ſua, armiſq; cor-
poralibus defendit Eccleſiam; Eccleſiaſticus autem eandem gubernat, &
Spiritualibus medijs adiuuat; *facies autem bouis à ſiniſtris* erat: qui Statum
refert Continentium, eò quòd in oculis ſuis valdè humiles corpora ſua of-
ferant Deo, hoſtias viuentes, omnes ſenſuum voluptates refrænantes. *Fa-*

cies verò *aquilæ desuper erat ipsorum quatuor* animalium: quæ aquila Statum significat Episcoporum & Prælatorum, qui perspicaciori videndi facultate præditi ob contemplationem, gubernationi reliquorum cum magna prudentia ac discretione attendunt, omnes autem hos Status mouet dirigitque vnus spiritus Christi, qui eos charitate connectit, & ad propria cuiusque Status opera conformiter mouet: sicut vna eademque anima diuersa sui corporis membra mouet. Et quamuis pugnæ & cōtradictiones non desint, siue illæ eueniant ex complexionum diuersitate, siue ex ira & inuidia hostium: diuinus tamen spiritus ita hanc coniunctionem in Ecclesia seruat, vt neque ipsi Status, nec concordia inter eminentiores, qui in eis sunt constituti, sint vnquam defecturi. Ac propterea quasi stupore pleni dicunt Angeli, d *quid videbis in Sulamite, nisi choros castrorum?* Chori continēt multitudi-
d Cant. 7. 1.
nem cantorum, siue saltantium, qui magna concordia & alacritate suam musicam aut saltum peragunt: castra militum complectuntur multitudinem, qui magna conformitate, licèt non sine timore, contra hostes pugnāt. Quid igitur videbis in sponsa veri Salomonis, hoc est Ecclesia, cuius nomen est Sulamites, quod pacificam sicut eius sponsus significat? quidquid in ea est, chori sunt Virginum, Religiosorum, & Ecclesiasticorū, qui in laudibus Deo decantandis occupantur: & castra Episcoporū, Prædicatorū, ac Magistrorum, qui eius ab hostibus defensioni semper attendunt. Et in omnibus Statibus aliquos habet cōiunctissimos, & ad pia opera exercenda valdè cōcordes: nunc cum magna quiete & pace, quæ fructus est eius victoriæ; nunc cum graui pugna, tali tamen, quæ veram pacem non auferat, quia non succumbunt in ea.

§. 2. *Dei consilium & dispositio in Rempub. Sæcularem.*

QVIDQVID hactenùs de vniuersa Ecclesia, & Republ. Ecclesiastica diximus, explicabimus nunc in Sæculari. Hæc ex diuino consilio ac prouidentia distribuitur in varios Status & Officia, quæ ad bonam ipsius conseruationem & augmentum adeò sunt necessaria, vt (quemadmodum S. Thomas ostendit) in ipso Innocentiæ Statu fuisset aliqua inter homines inæqualitas, vt alij essent maiores, alij minores; superiores aliqui, alij subditi:
1. p. q. 96. a. 3 & 4.
quamuis non ea differentia fuisset, quæ nunc est, Dominorum & Mancipiorum, diuitum, & pauperum egenorum; nec alia officiorum mechanicorū varietas, quæ post Originis peccatum sunt inuenta: quamobrem Deus Dominus noster suæ gubernationis dispositionem mutauit. Nam primùm quoniam multi homines futuri erant scelerati, pacisque communis & Iustitiæ perturbatores: constituit, vt alij officiū haberent Gubernatorum ac Iudicum, cum autoritate condendi leges iustas, quibus improbos coerce-

rent,

rent, bonos verò dirigerent: ac proinde possent improbos & insolentes punire. Ac propterea voluit, alios esse subditos, & inferiores, qui tenerentur obedire, & subijcere se maioribus. Cumque dissensiones ac bella inter diuersas familias, ac ciuitates orirentur, cœpta est ars militaris, in qua distincta fuerunt officia designanda, eò quòd necessè esset, non omnes milites æquales esse, aut proprio capite gubernari; sed certos habere capitaneos, quibus obedirent: sicut & hi vnum Generalem, cui subijcerentur. Ex quo orti sunt Status Imperatorum, Regum, & Principum; & officia Ducum, Comitum, & Marchionum, & aliorum Reipubl. Magnatum, quæ omnia sunt à diuina prouidentia constituta, iuxta illud Apostoli: a *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit: non est enim potestas, nisi à Deo: quæ autem sunt, à Deo ordinata sunt; itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit.* Nam *Princeps, minister Dei est,* b *in laudem bonorum, & vindictam malefactorum,* b *non enim sine causa gladium portat,* instrumentum scilicet ad puniendum malum.

a Rom 13.1.

b 1. Pet. 2. 14

Post peccatum etiam ortæ sunt & auctæ corporales hominum nesitates, quoad habitationem, domum, indumentum, cibum, & aliæ innumeræ: ad quarum subsidium diuina prouidentia inspirauit diuersa artificia, & opificia, ita vt aliqui essent fabri, lignarij, & ferarij; alij sartores, alij agricolę, & hortorum cultores: quia his omnibus Respubl. indigebat. Et quoniam posibile non erat, vt singuli omnes artes discerent: quia non sunt ad omnes exercendas apti; nec se potuissent tot curis onerare, quot tum instrumenta, tum varia media ad eorum vsum requirebantur: voluit prouidentia diuina pluribus ea distribuere, dans aliquibus propensionem, & aptitudinem ad aliquas; alijs verò ad alias, prospiciendo suauiter & efficaciter omnium necessitatibus. Alius enim vestes alijs parat, à quibus frumentum; alius frumentum præbet, & calceos accipit, & alij instrumenta conficiunt, quibus alij in suis artibus vtantur. Et sic splendet Sapientia diuina, quæ (vt Sapiens dixit:) c *attingit à fine vsque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter,* ita vt nunquam desint homines, qui hæc officia suauiter, & non inuiti exerceant: vt hominum Respub. conseruetur. Perpendit hoc mirificè Sapiens referens continuos Agricultorum labores, & aliorum, dicēs: d *Qui tenet aratrum, & qui gloriatur in iaculo, stimulo boues agitat, & conuersatur in operibus eorum, & enarratio eius in filijs taurorum, cor suum dabit ad versandos sulcos, & vigilia eius in sagina vaccarum. Sic omnis Faber & Architectus, qui noctem tanquam diem transigit, qui sculpit signacula sculptilia, & assiduitas eius variat picturam; cor suum dabit in similitudinem picturæ, & vigilia sua perficiet opus. Sic Faber ferrarius sedens iuxta incudem, & considerans opus ferri: Vapor ignis vret carnes eius, & in calore fornacis concertatur. Vox mallei innouat aurem eius, & contra similitudinem vasis oculus eius, cor suum dabit in cōsummationem*

c Sap. 8. 1.

d Eccl 38. 26 vsque ad finem cap.

 ope-

operum, & vigilia sua ornabit in perfectionem. Sic Figulus sedem ad opus suum, conuertens pedibus suis rotam, qui in solicitudine positus est semper propter opus suum, & in numero est omnis operatio eius. In brachio suo formabit lutum, & ante pedes suos curuabit virtutem suam. Cor suum dabit, vt consummet linitionem, & vigilia sua mundabit fornacem, omnes hi in manibus suis sperauerunt, & vnusquisq; in arte sua sapiens est. sine his omnibus non ædificatur ciuitas, & tamen in Ecclesiam non transilient. Super sellam Iudicis non sedebunt, testamentum iudicij non intelligent, quia ad hæc officia & dignitates in Ecclesia, aut Rep. apti non sunt, sed *creaturam æui confirmabunt, & deprecatio illorum in operatione artis*, ad eam *accommodantes animam suam,* quia ad eam exercendam talentum & aptitudinem à Deo acceperunt. Hæc Sapiens.

HINC etiam orta est post peccatum diuitum & pauperum varietas, quam ob varios fines prouidentia diuina constituit: & vnus ex præcipuis est, vt prædicta necessaria varietas in Republ. conseruetur, nisi enim in diuitijs & paupertate hæc varietas esset, vix possent huiusmodi variæ artes, & mechanica artificia exerceri. Paupertas enim efficit, vt pauperes ad eam artem & officium animum applicent, in quo posśint necessariam sibi ac familiæ suæ sustentationem acquirere: diuitiæ verò etiam sunt necessariæ, vt posśint diuites alijs maioris momenti officijs attendere, & pauperibus præbere, quæ ad artes suas exercendas sunt necessaria. Nec est quòd proptereà diuites sese erigant, nam magis ipsi pauperibus indigent, quàm ipsis indigeant pauperes: exiguum enim fructum illis adferrent agri multi, vineæ, & pecora, & armenta: nisi essent aliqui pauperes, qui proprij commodi causa, & agros colerent, & pecora custodirent. Et quid illis argentum & aurum profuisset, nisi essent qui & cibum ipsis pręparent, & vestes conficerent, ac domos ædificarent? & quomodo aurum & argentum in ipsorum potestatem venisset, nisi fuissent pauperes, qui ex terræ fodinis illa extraherent, & alij Artifices, qui ea purgarent, elaborarent, ac denique pecuniam cuderent? pauperes item quomodo potuissent aliquibus horum frui, nisi diuites essent, qui maria nauigarent, & efferrent adferrentque ea in nauibus quæ in diuersis sunt regionibus? & quomodo nauis dominus potuisset illam gubernare, ac nauigare, nisi multi pauperes adessent, qui mercedis causa illum iuuarent? disposuit itaq; prouidentia diuina hanc in diuitijs & paupertate imparitatem, vt omnes possent, quantum opus esset, rebus omnibus vti, seque mutuò iuuare, hic pecuniâ, ille industriâ, alius labore.

EX HVIVSMODI imparitate & inæqualitate hominum orta est etiam illa, vt aliqui sint domini, aliqui mancipia; alij hæri alij, famuli: vt alij sint qui præscribant præcipiantq; facienda, alij qui illis obsequantur. quod eadem prouidētia diuina ita disposuit, vt onera curarum & laborum cor-

poralium in varios homines distribueret ita vt vnam partem domini, aliam famuli sustinerent, & quamuis corporalium laborum onus ipsi corpori sit molestiùs, at solicitudines & curæ non sunt spiritui minus molestæ: Domino enim incumbit cura toti familiæ de rebus necessarijs prouidendi, de vestitu, cibo, & multis alijs quibus illa indiget: cùm tamen famulus ab huiusmodi cura sit liber, solumque corporalem laborem iuxtà præscriptum subeat; aut partem etiam aliquam solicitudinis, quæ illi committitur.

HINC deniq; disparitas orta est familiarum quo ad genus & prosapiam, vt alij nobiles sint, alij plebei; alij liberi & generosi, alij vectigalia & tributa pendentes: & huiusmodi aliæ sunt differētiæ ex nationum & familiarum origine ortæ. Quamuis enim Deus Dominus noster e *fecerit ex vno omne genus hominum*, vt in hoc omnes essent æquales, sicut sunt in conceptione & natiuitate; in morte & corruptione corporis: at posteà necessaria fuit huiusmodi familiarum distinctio, vt alia esset alia nobilior, orta ex heroicis aliquorum hominum factis, & ex enormibus aliorũ peccatis. Ex qua causa linea ex f *Adam* per *Seth* prælata est generationi ductæ per Cain, quæ tota perijt in diluuio. Et quamuis noluerit Deus in Arcam Noë mancipia vlla, aut famulos ingredi, sed tres tantum eius filios cum suis vxoribus, ex quibus reliqui propagarentur, vt æqualitas in omnibus seruaretur: posteà verò linea Noë per Sem fuit ei prælata, quæ fuit per Cham. Et ipse Dominus ex linea illa Sem elegit Abraham, cuius descendentes per Isaac prætulit descendentibus per Ismaëlem: & in filijs Isaac, relicto Esau, elegit Iacob, & duodecim Tribus, quæ à duodecim eius filijs fuerũt propagatæ, inter quas tamen prætulit Tribum Leui in spiritualibus, & Tribum Iuda in temporalibus. Ex quo apparet, hanc generis inæqualitatem, sicut aliàs, ordinatā fuisse & approbatam à prouidentia diuina, in eos fines & vtilitates, quas sensim in particulari de singulis dicemus.

e *Act.* 17. 26.

f *Gen.* 4. 25 g & c. 9. 26

CAPVT II.

CHRISTVM DOMINVM NOSTRVM PECVLIAREM habere curam Statuum & Officiorum corporis sui mystici, hoc est Ecclesiæ: & ipsummet exemplar esse perfectionis cuiusq; illorum; & quænam hæc sit.

VEMADMODVM Christus Dominus noster verus Deus & homo, author est & institutor Ecclesiæ ac Reipub. Christianæ, & Statuum ac officiorum, quæ eius, quà Christiana est, sunt propria: ita etiam peculiarem habet prouidentiam & curam

conseruationis incrementi & perfectionis omnium illorum in ipsis Christianis tanquam huius Ecclesiæ & corporis eius mystici membris. Nam vt anima naturaliter habet prouidétiam membrorum sui corporis naturalis, attendens ad bonum oculorum, manuum & pedum; imò etiam vnguium & capillorum: prospiciens eis de cibo & potu, quo nutriantur; eaque defendens ab incommodis ac periculis; & rationem habens curationis, cùm infirmantur; & reliqua studiosè conquirens, quæ ad omnium spectát augmentum & perfectionem: eò quòd ea tanquàm rem propriam diligat, & naturalis hic amor ad hanc prouidentiam eam vrgeat: ita a *Christus* Dominus noster, qui (vt ait Apostolus) valdè *diligit Ecclesiam, pro qua se ipsum tradidit, vt exhiberet ipse sibi eam gloriosam, nôn habentem maculam, aut rugam, aut aliquid huiusmodi*, peculiarem omninò eius prouidentiam gerit, tanquàm corporis sui mystici; eius tanquàm rei propriȩ ita curam gerens, vt (quemadmodum per quendam suum Prophetam dixit) b *qui aliquem tetigerit* ex suis electis, *tangat pupillam eius oculi*, & quando Saulus persequebatur eius Ecclesiæ membra, dixit ei: c *cur me persequeris*? quia scil. vnum se cum illis esse significabat. Hac igitur prouidentiâ de admirando eis prospexit alimento, de medicamentis efficacibus, & varijs alijs medijs ad propriam conseruationem & augmentum: præcipuè verò, tanquam supremum caput, sanctitatem, ac virtutum perfectionem membris suis influit, coniunctus illis stupendo quodam modo, cùm non sit tantùm homo, sed Deus etiam immensus. Et quemadmodum rationalis anima immediatè vnitur omnibus naturalis sui corporis membris & partibus, duplicem eis vitæ modum communicans, alterum omnibus communem, quo sustentantur, conseruantur, & augentur; alterum speciale iuxta singulorum peculiaria officia, ad quæ in bonum totius corporis destinantur. nam oculis dat facultatẽ videndi; auribus audiendi; pedibus ambulandi; ita etiam diuinum verbum incarnatum vnitum est membris huius corporis mystici, & eisdem duos alios modos cõmunicat vitæ spiritualis: alterum Christianis omnibus communem, influens illis Fidei & Spei virtutes; iustis verò etiam charitatis & Religionis cum cæteris virtutibus infusis: adiuuans eos ad earum actus exercendos, vt Christianismi obligationibus satisfaciant, & æternam vitam consequantur: alterum verò infundit specialem modum iuxta particulares Status & Officia, quæ in Ecclesia & Christiana Repub. gerunt: gratiam influens & auxilia necessaria ad eadem cum magna perfectione implenda. Pontifices adiuuat, Episcopos, Reges; ac Dominos sæculares in sua gubernatione; Continentes, Religiosos, & Sacerdotes in suis Ministerijs; & reliquos Christianos in suis Officijs & exercitijs: vnicuiq; suggerẽs quicquid facere deceat ad gradum perfectionis consequendum, qui illi competat. Omnibus autem tanquam exemplar se ipsum proponit huius

a Ephes. 5. 25.
b Zach. 2. 8.
c Act. 9. 4.

perfe-

perfectionis, habuit enim ipse eminenter totam illam, quæ in omnibus statibus est distributa. Fuit pauper, ad exemplum pauperum; Faber, ad exemplum mechanicorum; Prædicator, Magister, Episcopus, & summus Ecclesiæ Pontifex, ad exemplar eorum, quibus huiusmodi Officia incumberent; fuit Virgo, vt ab eo virgines & continentes discerent; & Matrimonio, quo sibi coniunxit Ecclesiam, docuit perfectionem Coniugum; fuit Religiosus, ad supremum Religiosorum exemplar; fuit Legislator, in eorum exemplum, qui essent leges laturi: & vniuersim fuit omnium benefactor, ad exemplum diuitum & potentum.

HINC fit, quod quemadmodum Christiani omnes vniuersim sunt ad Christi Domini nostri imitationem vocati, sicuti primo Tomo dictũ est: ita qui ex vocatione ac dispositione Dei Statum aliquem, officium, aut ministerium in Ecclesia, & Rep. Christiana habent, vocati sint etiam ad eum perfectionis gradum obtinendum, qui illis competit, imitantes ipsummet Christum, cuius præcellens sanctitas in suis membris proposita est S. Ioanni in hunc modum: d *Vidi, inquit,* quendam *similem Filio hominis, vestitum podére* (veste scilicet Sacerdotali) *& præcinctum ad mamillas Zona aurea: caput autem eius & capilli erant candidi tanquam lana alba, & tanquam nix, & oculi eius tanquam flamma ignis, & pedes eius similes aurichalco, sicut in camino ardenti, & vox illius tanquam vox aquarum multarum, & habebat in dextra sua stellas septem: & de ore eius gladius vtraq; parte acutus exibat: & facies eius sicut Sol lucet in virtute sua,* hoc est in meridie. In qua visione licèt præcipuè exprimantur heroicæ ipsius Christi Domini nostri virtutes; & stupenda, quæ erga homines facit Officia: non est tamen absq; mysterio, quod S. Ioannes non dixerit, se vidisse Filium hominis; sed: similem Filio hominis, Angelum videlicet, qui illum referebat; & simul potestatem nobis faciens nõ solùm intelligendi in hac visione ipsum Christum, sed etiam congregationem iustorum illi similium in varijs perfectionis Statibus & gradibus, ex quibus corpus eius mysticum componitur: cuius *pedes* similes aurichalco in accenso camino existenti, sunt sæculares & coniugati: *pectus* præcinctum Zona aurea, sunt Continentes & Religiosi: *manus* dextera cum septem Stellis, sunt Episcopi: os eius cum gladio vtraque parte acuto, sunt Prædicatores: *oculi* tanquam flamma ignis, sunt Iudices & Gubernatores: *facies* sicut Sol lucens in virtute sua, sunt Sapientes, & contemplationi addicti: *caput* candidum tanquam lana alba & nix, sunt Pontifices summi & mundi Monarchæ. Quibus similitudinibus res duas valdè insignes nobis proponit: altera est peculiaris prouidentia, quam de omnibus fidelibus habet: quis enim est, cui non sit curæ vestis, qua est indutus? & Zona, qua est præcinctus; & gladius quem secum gestat; & annuli ac gemmæ, quibus eius digiti ornantur, ac reliqua ad pulchritudinem & perfectionem om-

Tract. 2. cap. 2.

d *Apoc. 1. 13.*

nium

nium membrorum suorum spectantia? altera res, quam nobis proponit, est sanctitas & perfectio vnicuiq; fidelium iuxtà suum Statum accommodata, vt eam imitetur, quæ in ipsomet Christo ad nostrum exemplum resplenduit, quemadmodum iam declarabitur.

§. 1. *Perfectio Statibus omnibus communis.*

SANCTITAS omnibus communis in quocunque Statu quatuor illa complectitur: PVRITATEM à culpis, Paßionum MORTIFICATIONEM, Bonorum OPERVM copiam, & in eis vsque ad mortem PERSEVERANTIAM. Hoc verò totum significat S. Ioannes, cùm ait se vidisse Christum Dominum nostrum vestitum *podêre*, quæ (vt ait S. Hieronymus) erat a *vestis*, siue tunica *Sacerdotalis* bissina, siue linea subtilissima, longa vsq; ad pedes; adeò verò angusta, vt nullam faceret rugam, ad significandam Sanctitatem & Perfectionem, quæ in diuina ipsius persona eluxit, & quæ merito debet in mystico ipsius corpore, & in omnibus iustis, cuiuscunque Status, splendere: omnes enim esse debent gens sancta, & Sacerdotes spirituales, & sanctitatem ac puritatem induere tanquam talarem vestem, qua totum corpus contegatur, & in omnibus suis operibus prælucere, iuxtà id Ecclesiastici: b *si sequaris iustitiam, apprehendes illam: & indues illam quasi podêrem honoris*. Quæ vestis longa esse debet, quia (vt ait S. Gregorius) nullam corporis partem nudam, aut peccato discoopertam sinere debet. Descendit autem vsque ad pedes, quia perseuerandum est vsque ad finem boni operis, & ipsius vitæ; non permittentes transire vllum diem, quo sanctitatis vestis nos non tegat bonis operibus. Debet tamen esse tunica stricta, eò quod oporteat continuam ei mortificationẽ coniungi, & c *per arctam viam ambulare, & intrare per angustam portam, quæ ducit ad vitam*. Absque mortificatione enim quæ nos stringat, & comprimat, non potest sanctitas cõseruari. Ex quo prouenit, vt vestis hæc nec maculam culpæ aliquã habeat; nec teporis rugam, quæ ad culpam disponit. Quod præclarè S. Augustinus expendit, dicens: quemadmodum linea vestis post lotionem extenditur valdè super aliquod lignum, & crucifigitur, vt rugam non habeat: ità Iustorum vita, postquam à grauioribus culpis est lota, necesse est, extendi & crucifigi, ne leuium culparum aut imperfectionum rugas contrahant. Quemadmodum Apostolus dixit, d *Christum Dominum nostrum ita dilexisse Ecclesiam, vt se ipsum traderet pro ea, vt illam sanctificaret, mundans lauacro vitæ, vt non haberet maculam vllam aut rugam, sed vt esset sancta & immaculata.*

a Exod. 28. 4. Epist. 127. ad Fabiolam de Veste sacerdotali.

b Eccl. 27. 9. Iob. 19. 14. Lib 19. Moral. c. 16.

Lib. 1. Moral. c. vlt. c Matt. 7. 14.

In Psalm. 132.

d Ephes. 5. 27.

HAEC est iustitiæ & sanctitatis vestis, quam iusti omnes conseruare debent, in quocunque sint Statu constituti, ad imitationem eius,

quam

quam ipsemet Saluator habuit in sua vita, de quo ait Isaias, qu... semper fuerit e *indumento iustitiæ circundatus, & vestimentis salutis indutus*, donec in ligno crucis mortuus est, vt iustitiam cum summa puritate & perfectione conseruaret. Nec sine magno mysterio voluit in morte f *vestes suas militibus* ipsum crucifigentibus, ita relinquere, vt exteriores *in quatuor partes diuiderent, & vnusquisq; vnam acciperet; tunica vero inconsutilis*, quæ erat interior, *vni soli forte* contingeret; quia ipse non permisit eam diuidi. quo facto duplicem sanctitatis modum insinuauit, quam hæreditate hominibus reliquit, pro quorum redemptione voluit affigi cruci. Altera sanctitas & iustitia est interior, per hanc tunicam significata, quæ consistit in gratia, & charitate, cum virtutibus moralibus infusis ac donis Spiritus Sancti. Et hæc non potest diuidi; sed integra datur omnibus iustis, qui sunt tanquam vnus ob amoris vnitionem. Et (vt Apostolus dixit) g *sorte* datur, non humana, sed diuina: *vocatione* scilicet *& electione* Dei. Sine hac tunica & veste, quæ est tanquam h *vestis nuptialis*, nullus potest dignè assistere conuiuio Ecclesiæ militantis; ac proinde nec intrare ad ea conuiuia, quæ habentur in triumphante. Altera sanctitas est, quæ licèt ab interiori proficiscatur, exigit tamen externos aliquos actus, ad quos dirigitur. Et in his diuisio esse potest, quam significant exteriores Christi vestes in partes diuisæ. Ad hanc pertinet sanctitas & perfectio specialis Statuum & Officiorum Ecclesiæ, quæ non omnia dantur vni, sed inter diuersos fideles distribuuntur, assignato vnicuique aliquo. Dicuntur autem ipsi eos diuidere inter se, quia vt plurimùm illi eos iuxta suas inclinationes, & ob proprias aliquas rationes & motiua eos eligunt: quamuis non propterea censeatur excludi diuina vocatio. Imò Sanctus Marcus ait: postquam diuisa erant vestimenta, i *miserunt milites sortem super eis, quis quid tolleret*, vt ex eo intelligamus, etiam in his diuisionibus locum esse sorti diuinæ vocationis & electionis. Prima tamen & præcipua, omnium cura esse debet, vt cuique fœlix illa sors contingat tunicæ inconsutilis, gratiæ scilicet & charitatis, quæ omnibus Dei filijs communis est, & illorum tantùm proprietas: quæ *desuper* erat *contexta*, quia cum singulari excellentia venit è cœlo, vnde k *descendit omne datum optimum, & omne donum perfectum*. Et quemadmodum CHRISTVS Dominus noster prius hanc tunicam induit, quam cætera vestimenta: ita iure merito omnes Christiani deberent iustitiam & sanctitatem Christi induere, & super eam speciales addere gradus perfectionis, quæ ad suum cuiusque Statum pertinet.

e Isai. 61. 10.
f Ioan. 19. 23.
g Ephe. 1. 11.
h Matt. 22. 11.
i Marc. 15. 24.
k Iacob. 1. 17.

10.

§. 2. *Specialis variorum Statuum perfect*

SPECIALES perfectionis gradus, qui supra omnium communem aliquid addunt, ad septem reduci possunt, qui septem illis partibus significantur, quas refert Sanctus Ioannes de mystico Christi corpore.
I. *Qui erat præcinctus ad mamillas Zona aurea*, quo significatur Status Continentium & Religiosorum, qui locum tenent medium inter Prælatos & coniugatos, sicut pectus medium locum tenet inter caput & pedes. Et quoniam pectus est sedes amoris, aptè repræsentat Statum eorum, qui puro Dei sui amore sese addicunt & mancipant, commutantes sponsalia, & sensuum voluptates pro spiritualibus, quæ per coniunctionem amoris erga verum animarum castarum sponsum, obtinentur. Sunt tamen præcincti, vt indicetur excessus perfectionis eorum supra reliquos iustos. Qui etsi induantur stricta veste iustitiæ; non tamen ita illam præcingunt & constringunt, vt non simul fruantur licitis matrimonij voluptatibus, diuitijs, & libertate, quam habent in seculo. At Continentes & Religiosi valdè illam præcingunt Castitatis, Paupertatis, & Obedientiæ Votis, ad Christianam sanctitatem maiori cum puritate & excellentia conseruandam, & proximiùs imitandum ipsum Saluatorem, qui se ita præcinxit. Cuius figura fuit, quòd Sacerdotes antiquæ legis tunicam hanc, vestesque Sacerdotales cingebant a *balteo* quodam mystico: quemadmodum alibi explicuimus, at Christi Domini eiusque filiorum cingulum est aureum: eò quòd exactior hæc præcinctura, & oriatur ab amore, & in amorem tanquam in finem tendat. Castitas enim eorum non est coacta, sed liberè electa; Paupertas non ex necessitate, sed ex voluntate; Obedientia non seruorum, sed filiorum, & cum spiritu b *Charitatis*, quę *vinculum* est *perfectionis*. Quare hoc cingulum non ad medium corpus applicatur, sicut Angelus ille, qui Danieli apparuit c *habebat ad renes*: sed ad ipsum pectus, quia non solùm Religiosi præcingunt opera sua; sed etiam cordis affectus, circumcidendo etiam ipsa desideria inordinata voluptatum, diuitiarum & inanium honorum: & præcingendo quemcunque alium amorem, qui possit aliqua ratione diuinum impedire: ita vt quemadmodum d *lumbare ad lumbos viri adhæret*, sic (apud Ieremiam) *ait Dominus agglutinaui mihi domum Israel & domum Iuda: vt essent mihi in populum*: potiùs eligentes mori, quàm à dulcissima eius societate separari.

a *Exod.* 28. 39. *in Duce spirit. Tract.* 4. c. 8. § 3.
b *Col.* 3. 14.
c *Dan.* 10. 5.
d *Iere.* 13. 1.

2. TRANSEAMVS nunc ad Statum Iustorum sæcularium, qui in mundo degunt, seruilibus operibus, negotijs & curis temporalibus occupati: qui tanquam pedes sunt huius corporis, eò quòd ambulent magis

Ita exponit Ioachim abbas apud

propè

propè terram, & portent corporalis laboris onus. Cuius sanct[illegible]-stit in eo, quod Sanctus Ioannes dixit de Christi pedibus, quod e[illegible]nt [illegible]-*les aurichalco sicut in camino ardenti*. Nam quemadmodum hoc metal[illegible]m duritiem habet ferri, & splendorem auri, in igne verò est magis p[illegible]-tum & splendidius: ita iusti solicitè cauent, ne res terrenæ ipsis adhæres-cant; student verò seipsos diuini amoris igne purificare ac perfice[illegible]e; quo amore opera, quæ ex seipsis abiecta erant, fiunt valdè perfecta; ipsique red-duntur multò fortiores & constantiores in suo labore; & resistunt ict[illegible]-bus ipsius hostis. Quia non sunt *e pedes fictiles*, nec *habent partem te[illegible]æ fi[illegible]i admixtam*, quemadmodum habebant pedes statuæ illius, quam vidit Nabuchodenosor: quos *Lapis* ille *de monte abscissus, comminuit*: sed sunt ex aurichalco, amoris igne corroborato; cui nec vestigium quidem alicuius læsionis dæmon imprimere potest. Quòd si etiam est verum, quod multi Doctores affirmant, pedes Christi hic comparari Calcoli-bano, quod est genus quoddam thuris, sicut æs solidissimum, in forna-cem ignis iniectum: etiam in hoc apparet, quàm sit opus iustis sæculari-bus huic thuri similes effici, coniungentes externæ suæ occupationi fer-uentem orationem, quæ illam purificet, & perfectissimam reddat. Nam (vt Sanctus Gregorius ait) altera alteram corroborat: & si altera desit, al-tera quoque periculo exponitur deficiendi. Denique si Deus mittit eos in fornacem tribulationum & afflictionum, quæ in eo Statu valdè sunt fre-quentes, non tamen propterea animum abijciunt: nam ibi aurichalcum colorem recipit auri splendidioris, & anima purior efficitur, & in ocu-lis Dei pulchrior, magisque similis ipsi Redemptori; qui huiusmodi corporalia exercitia obiuit, duxitque vitam laboribus & dolori-bus plenam, ad confortandum suo hoc odore eos, qui huiusmodi experi-rentur.

Viegas in hunc locum, § Ft.11. ad finem.

e Daniel. 2. 34.

Lib.18. Moral. c.15.

TERTIVS Status est iustorum, qui in Ecclesia, & Christiana Rep. sunt Iudices & Gubernatores, & qui aliquam dignitatem & præeminen-tiam in illa habent, cuius causa sunt quasi oculi CHRISTI Domini nostri, de quibus dicitur, *oculi eius tanquam flamma ignis*. horum enim iu-storum perfectio magnam requirit vigilantiam, ad cognoscendas om-nes suas obligationes, tam ad se ipsos, quàm ad subditos; & mag-num amoris Dei ignem, vt quicquid ei placet, diligenter præstare stu-deant; magnum etiam Zeli ignem habere eos oportet contra omnia, quæ displicent Deo: contendendo, omnia peccata, tam propria quàm aliena comburere, & consumere; & inferiores bono exemplo præ-cedere, vt luce & ardore suo illos illustrent, & in seruitio diuino ac-cendant. Propterea enim Sapiens dixit: *f secundùm Iudicem populi, sic & ministri eius: & qualis Rector est Ciuitatis, tales & inhabitantes in ea*.

f Eccli.10.2.

g Zach 3.9. Et ipſamet eorum eminentia illos obligat; vt ſint vitæ purioris: ſiquidem illi ſunt g *ſeptem oculi*, quos vidit Zacharias *ſuper lapidem vnum*, qui eſt Chriſtus, à quo & firmitatem & ſplendorem accipient, ſi faciant ſe ipſos inſtrumenta digna, per quæ Chriſtus Dominus videat, regat, ac perficiat reliquos.

4. HVIC Statui affinis eſt Status Concionatorum Euangelicorum, Magiſtrorum & Doctorum, qui ſunt tanquam os Chriſti Domini noſtri, iuxta

h Iere.15.19. illud Ieremiæ, h *ſi ſeparaueris pretioſum à vili, quaſi os meum eris*; & ipſe S. Ioannes ait: *de ore eius gladius vtraque parte acutus exibat*, quem S. Apoſtolus i *Dei*

i Ephes 6.17. k Heb.4.12. *Verbum*, & k *Dei ſermonem* appellat, *viuum & efficacem, & penetrabiliorem omni gladio ancipiti; & pertingentem vſque ad diuiſionem animæ ac ſpiritus, & diſcretorem cogitationum & intentionum cordis*. Perfectio autem eorum, qui in hoc ſunt Statu collocati, in eo imprimis cõſiſtit, vt ancipiti illo gladio ſeparent imprimis in ſe ipſis, & poſteà in cæteris *pretioſum à vili*; bellumque inferant peccatis, & inordinatis animi propenſionibus, facientes diuiſionem inter carnem & ſpiritum; & inter ea, quæ ſunt Dei, & quæ Dæmonis: non quòd exterius ipſum verbum id efficiat; ſed interius Dei verbum, quod externo illo quaſi veſtę indutum ad audientium aures & cor penetrat: quia eſt verè

In ad Heb. 4. ex vtraque parte acutus, ad deſtructionem (vt S. Thomas ait) peccatorum; quæ Apoſtolus carnis & ſpiritus maculas, alij verò Sancti carnalia & ſpiritualia appellãt. Eiuſdem verbi efficacitas declaratur adhuc magis, adiunctis Euangeliſtæ verbis: *vox illius, tanquam vox aquarum multarum*, eò quòd magno impetu & ſtrepitu fluat, vt excitet ſomnolentos; terreat pertinaces; duros emolliat, & aridos irriget. Et per eandem vocem deſcendunt de cœlo gratiarum cœleſtium exundationes quibus animæ viuificantur. Debent tamen Prædicatores ipſi habere in ſe ipſis, quod alijs communicant; vt iu-

l Mat.12 34. xta Saluatoris doctrinam, l *ex abundantia cordis, os loquatur*; & prius in ſe ipſis cœleſtes aquas ſuſcipiant, quas alijs communicent.

5. IN EODEM Statu eminet magis Epiſcoporum & Prælatorum Status, de quibus dixit S. Ioannes: *habebat in dextera ſua ſtellas ſeptem*: ad eos enim ſpectat, eſſe Eccleſiæ ſtellas: eò quòd ſublimiorem in ea locum habeant, ratione ſuæ dignitatis: ac proinde debent etiam ſublimiores eſſe in ſanctitate; & ſuam conuerſationem per contemplationem habere in ſupremo cœlo; & magna claritate prælucere, docendo virtutis viam eos, qui in peccati tenebris habitant; & eſſe valdè conſtantes in omni bono, tanquam fixæ firma-

m Dan.12.3. menti ſtellæ, vt poſteà m *fulgeant* (vt dixit Daniel) *quaſi ſtellæ in perpetuas æternitates*. Et in his omnibus imitari debent ipſum dominum, qui ſe ipſum

n Apo.22.16 appellauit n *ſtellam ſplendidam & matutinam*, eò quòd ſit primus Dux & anteſignanus, quem reliqui ſequi debeant: & ipſe primus eſt, qui cordium noſtrorum tenebras repellit, & gratiæ diuinæ luci dat initium. Et propterea

ſtellæ

ſtellæ iſtæ ſunt in dextera manu Chriſti: quia ipſe illos confortat, protegit, ac dirigit; datque felices exitus rerum, quas quærunt; habetque illos omnipotentiæ ſuæ coniunctos, & in o *manibus deſcriptos* tanquam ſuos electos, ne eorum obliuiſcatur. Sed præter hoc, ipſi quoque ſunt dexteræ eiuſdem Domini manus: quia per eos facit ipſe multa opera glorioſa, omnia recta & perfecta. Quare ex parte ſua meritò dabunt operam, ne in ſuo ſpiritu ſit res aliqua ſiniſtra, debilis, aut inordinata; ſed omnia recta, firma, & in optimo ordine; habentes etiam ſuo modo in dextera manu ſculptas ſeptem ſtellas, ſeptem ſcilicet Spiritus S. dona, quibus egregia valdè opera aggrediantur, & perficiant. o *Iſa.* 49.16

6. IN ſexto loco gradum collocamus virorum contemplationi addictorum, qui optimam partem elegerunt, & ambulant ſemper in conſpectu diuino, ex quo perfectionem omnium virtutum excellentiſsimè hauriunt. Et hi ſunt quaſi facies corporis huius myſtici. Quemadmodum enim homo ex facie cognoſcitur: ita ex horum Iuſtorum virtute, Chriſti Domini noſtri excellentia cognoſcitur, illis enim competit, quod S. Ioannes dixit: *facies eius ſicut Sol lucet in virtute ſua*, eò quòd ſingulares ſint & electi in ſanctitate tanquam Sol. Nec ſunt tanquam Sol matutinus, qui & lucet & calefacit moderatè; ſed ſicut meridianus, qui omnes ſuas vires & virtutem intendit, iacitq; lucis & caloris radios cũ tanto ſplendoris exceſſu, vt aſpicientes obumbret: habent enim copioſam valdè lucem & feruorem, ad illuminandos & accendendos omnes, qui præclara ipſorum exempla intuentur. Quam excellentiã cõſequuntur ipſi oratione & familiaritate cum Deo, quemadmodum ipſe Chriſtus p *dum oraret*, q *transfiguratus eſt, & reſplenduit facies eius ſicut Sol*. Et cùm Moyſes aſcendiſſet in montem, vt cum Deo colloqueretur, tantum ſplẽdorem in facie præferebat, vt Iſraëlitarum oculos obfuſcaret. Nec vacat tamen myſterio, quod lux r *faciei Moyſis cornuta appareret*, formaretque quaſi duo cornua: ſignificabat enim lucem illam eſſe decreſcentis Lunæ, ſi cum luce ipſius Chriſti, qui author eſt nouæ legis, cõferatur: eius enim facies ſplendorem habebat Solis in meridie, & feruore diei exiſtentis: illi enim *non ad menſuram datus eſt ſpiritus*: quem ipſe ſuis etiam electis valdè copioſè communicat. p *Luc.* 9.26. q *Mat.* 17.2. r *Exod.* 34.30. *Ioach. Abb. apud Viegas Sectio.* 6.

7. SVPREMVS denique gradus eſt Summorum Pontificum, qui ſunt caput Eccleſiæ, S. Petri ſucceſſores, quem ipſe Chriſtus appellauit ſ *Cephas*, quod ſignificat petram & caput; eum enim conſtituit fundamentalem Eccleſiæ petram, & omnium Chriſtianorum viſibile caput: cuius ſanctitas exprimitur ab Euangeliſta, verbis illis: *Caput eius & capilli erant candidi tanquam lana alba, & tanquam nix*, ad ſignificandam venerandam canitiem, de qua Sapiens: t *Senectus venerabilis eſt, non diuturna, neque annorum numero computata: cani enim ſunt ſenſus* & mores *hominis*, *& ætas ſenectutis vita* ſancta & *immaculata*. ſ *Ioan.* 1.42. t *Sapi.* 4.8.

Quæ significatur per capillos candidos: quorum candor confertur cum lana, quæ in terra nascitur; & cum niue, quæ descendit de cœlo. Hoc nobis significans: quod omnes cogitationes & opera eorum, qui Reipubl. Christianæ sunt capita, debeant esse summa puritate candida, siue de rebus agant terrenis, siue de cœlestibus: magnamque coniunctionem inter se habere, sicut flocci niuis & lanæ. Quia omnes eò tendunt, vt supremo capiti Christo, & vltimo suo fini, qui Deus est, coniungantur. Cui adeò placent propter hanc vnionem, vt dicat ipse sponsæ suæ Ecclesiæ: d *vulnerasti cor meum in vno crine colli tui*, quia omnes cogitationes eò tendere debent, vt Deo perfectè obediant; & collum subijciant sanctæ ipsius legis iugo, à qua candor ille, nitor, & coniunctio, quam habent, proueniunt.

d Cant. 4. 9. .XX. vertunt: in vno ornamento ceruicum tuarum.

e Cant. 5. 11.

SED quidnam voluit sibi sponsa, cùm in Canticis dicit de sponso: e *comæ eius sicut elatæ palmarum, nigræ sicut coruus*, non verò dicit: comam eius albam esse, sicut est nix aut lana? hoc tangit profundissimum aliud mysterium, nostroque instituto valdè accommodum. Nam Christus Dominus noster, quia Iudex est vniuersalis viuorum, & mortuorum, debet habere supremam authoritatem, sapientiam, & prudentiam canis & candidis capillis significatam, qui homines indicant senes, sapientes, & prudentes: ideoque Daniel. f *antiquum dierum* eum appellat, quia est æternus: quatenus verò Iudex est, duplices habet cogitationes & iudicia ad ipsius officium pertinentia, in quibus meritò eum imitari debent Pontifices & Reges, omnesque Iudices, & Christianæ Reipubl. gubernatores. Alia igitur sunt eius iudicia siue consilia, vt legum ipsius obseruatores remuneret: alia verò, vt puniat transgressores. Prima sunt, *sicut elatæ palmarum*, quæ sursum ascendunt, suntque præmiorum figura: supremus enim noster Iudex ex liberalitatis & misericordiæ suæ magnitudine, ab eo momento, quo peccatores iustificat, incipit remuneratoris officium obire, remunerans statim bona eorum opera & merita, nouorum gratiæ & virtutum graduum augmentis, donec in æterna vita (vt Sanctus Ioannes ait) integras g *palmas* tradat *in manibus* omnium, præmia scilicet plenissima. Cogitationes verò ac decreta ipsius ad improbos puniendos, sunt *nigra sicut coruus*, eò quod horrenda sint & stupenda; quia cum ingenti tristitia ac desolatione traduntur in manus hostium eorum crudelium. Nam (vt Sapiens ait) h *oculum, qui subsannat Patrem*, æquum est, vt *effodiant eum corui, de torrentibus*, & in hunc modum implet Christus Dominus noster, quod dixit de illo Dauid: i *cum Sancto sanctus eris: & cum viro Innocente innocens eris: & cum Electo electus eris, & cum peruerso peruerteris*: hoc est, pro meritis ages cum illo. Nam erga eos, qui ipsum imitantur in Statibus, in quibus sunt constituti; & eorum proprias leges custodiunt, liberalem se præbet in reddendis præmijs; eos verò, qui contra, quàm oporteat, se ge-

f Dani. 7. 9.

g Apoc. 7. 9.

Alia interpretatio ponitur in proximo cap.

h Pro. 30. 17.

i Psa. 17. 26.

runt, puniet pro meritis, licet ipsa punitio sit ipsi grauis: quia op[...] potiùs occasionem habere, promissum præmium omnibus reddendi. Ad quod distinctiùs explicandum, cùm de bonis loquitur, ter repetit, quod futurus sit cum ipsis *Sanctus, Innocens, & Electus*: cùm verò loquitur de improbis. semel tantum dicit *peruerteris*, hoc est, eris eis terribilis: qua sententia prouocat nos ad eam sortem eligendam: in quam ipse desiderat, liberalitatis & misericordiæ suæ diuitias ostendere; alteram verò fugiendam, in quam ostendet viæ, & seueræ suæ iustitiæ thesauros.

CAPVT III.

OCCVLTA DEI PROVIDENTIA IN Distribuendis Statibus & vitæ rationibus: & plurimum referre in Electionibus nostris, eius præscriptum sequi.

DIVINAE Prouidentiæ consilium in Statuum, Officiorum, vitæque rationum inter homines distributione, adeò est occultum, vt præter ipsum DEVM, nemo possit sufficientem eius rationem inuenire, quemadmodum mirificè perpendit Sanctus Gregorius, dum interpretatur interrogationem ipsius Dei, sancto Iob propositam: a *nunquid nosti ordinem cæli, & pones rationem eius in terra?* Ordinem cæli ait Sanctus Doctor, esse supremum Dei nostri consilium, ac dispositioné in gubernatione creaturarum, & ordiné qué Spirituale Ecclesiæ cælum habet in suis Statibus, Officijs, & gradibus, à prouidentia diuina distinctis, ac in varios homines distributis: quia hos vocat ad hunc Statum, illos ad alium; huic tale Officium vitæque rationem tribuit; illi aliud officium valdè diuersum: cuius rei nullus in hac vita rationem reddere potest. Quis enim (ait idem Sanctus Gregorius) intelligat, cur aliquis, qui " vacare, & in quiete viuere appetit, innumeris negotijs implicetur; " alius negotijs implicari desideret, & coactus vacet; Alius celsitudinem " & perfectionem benè viuendi appetere, & vult, & valet; alius nec " vult, nec valet; alius vult, & non valet; alius valet, & non vult. Docet enim experientia, aliquos viros, & mulieres desiderare continentiam seruare. & tamen quasi coactos coniugium inire; alios verò matrimonium inire cupientes, quodammodo cogi vitam continentem ducere. Alios cupientes esse Religiosos, non inuenire viam, qua mundum relinquant:

Lib. 29. moral. cap. vlt.

a Iob. 38. 33.

alios

alios cupientes in mundo manere, inueniunt se quodammodo cogi, vt illũ deserant, & fiant Religiosi. Aliquem ambire dignitatem, nec tamen consequi: alium verò, qui illam horret, rapi quodammodo ad eam suscipiendam: & ex duobus, qui eandem ambiunt, aut fugiunt, alterum fieri voti compotem, alterum viam non inuenire, qua fiat. Quod totum dubio procul, non casu euenit, sed consilio & ordinatione cœlesti: Cuius rei radius quidam & insinuatio ponitur in sacro Euangelio, in quo legimus: duos homines voluisse sequi Christum, & cum eo semper manere: Christum verò vtrumque dimisisse, dicentem alteri, b *se non habere, vbi caput reclinaret:* alterum verò iubentem, c *redire in domum suam, & narrare, quanta sibi fecisset Deus:* Contrà verò duorum aliorum excusationem, quam prætexebant, ne statim ipsum sequerentur, non admisisse, nec passum alterum illorum d *primùm ire, & sepelire Patrem suum*; nec alterum *ire domum,* vt de suis rebus disponeret; sed vtrumque iussisse, statim ipsum sequi.

b Luc. 9. 58
c cap. 8. 39.
d Cap. 9. 60. 62.

HORVM euentuum ac distributionum, & similium aliarum causam non potest homo plenè assequi, nec expedit temerè illam inquirere: sed satis nobis esse debet nosse, quòd omnia disponantur à prouidentia Patris infinitè sapientis, potentis, ac iusti; attendentisque ad bonum filiorum, vt illis & Statum & vitæ rationem magis ipsis conuenientem tribuat; idque maiori multò amore, quàm Parentes carnales potuissent illis prospicere: ac proinde rectum omninò est, illius bonitati fidere, & humiliter subijcere nos omnibus, quæ in sua Ecclesia, & in membris eius disponit. Et ob hanc causam Scriptura diuina loquens de capillis Dei, qui excelsas eius cogitationes significãt (vt supra est dictũ) nunc dicit esse e *nigros quasi coruus:* nũc f *candidos tanquam Lunam albam, & tanquam niuem:* ad significandum (vt perpendit Theodoretus) quod ipsius consilia ac dispositiones sint nobis occultæ, & incomprehensibiles; in se ipsis tamen puræ, sanctæ, & optimè ad scopum directæ. Et quamuis causam assequi non possimus, cur disposuerit in corpore suo mystico, hos esse tanquam pedes, illos tanquam oculos, & alios tanquam caput: id tamen certò nouimus, eum in hac distributione sanctum esse, ac sapientem, & rectè rem totam disponere. Infinita enim sua sapientia, Status omnes nouit, vitæque rationes, quas ipsius filij habere possint, tam vtiles quàm pernitiosas: & omnipotentia sua eadem facilitate potest hos atque illos dare. Qui, cùm eos diligat tanquam Pater, sperare de infinita ipsius charitate debent, eum ipsis daturum Statum & Officium, quod magis illis competit: præcipuè si hac confidentia id petant; sintque fideles, & subiecti beneuolæ ipsius prouidentiæ, consilijs ac dispositionibus. Et licèt verum sit, ipsum in hac distributione non solùm ad priuatum cuiusque bonum, sed ad vniuersale totius Ecclesiæ ac Reip. attendere, cùm sit vniuersalis gubernator, & generalis Statuum omnium, Officiorũ, ac ministeriorũ

Cap. 2. ad finem.
e Can. 5. 12.
f Apoc. 1. 14.
In cap. 5. Cant.

prospector ac distributor; ideoque ad ipsum spectet eligere & vocare homines ad illa aptos: nihilominus adeò est eius prouidentia diuina sublimis, vt nihil communi bono subtrahendo, etiam particulari prospiciat; & sine huius incommodo communi bono prouideat: Et ita vniuersale Ecclesiæ commodum est illi curæ, vt non fit cum particularium detrimento: & contrà ita bonum particularium curat, vt in vniuersalis boni ipsius Ecclesiæ detrimentum non cedat. Ideoque certam licet habere fiduciam, quòd occulta diuinæ prouidentiæ iudicia non solùm iusta sint in se ipsis, sed nobis etiam commoda & vtilia; modò ei nos subijciamus, ac sinamus duci per viam ab ipso nobis designatam. Nec solùm vtilia erunt, sed iucunda etiam, & propensioni ac facultatibus, quibus nos præuenit, valdè accommodata: vt enim chirotecæ fiunt, vt manibus sint accommodatæ, & vaginæ gladio: ita Status & Officium, vitæque ratio, quam Deus ipse distribuit, veniunt iustè & aptè ad mensuram recipientis in bonum ipsius animæ modò prouidentiæ diuinæ cooperetur. Quia enim optimè ipse nouit, quid cuique magis conueniat, id magna liberalitate & misericordia cuique largitur. Et cùm nullum oneret supra vires: tantam omnibus dat gratiæ suæ, ac donorum cœlestium abundantiam, quanta necessaria est, ad integrè explendum quidquid iniunctus Status & Officium requirunt. Quare diuina Scriptura (vt Sanctus Thomas aduertit) multos Sanctos in Statibus & Officijs inæquales, (quales fuerunt Beata Virgo, Sanctus Ioannes Baptista, Sanctus Stephanus, Apostoli, & alij similes) vocat plenos gratia, & Spiritu sancto: quia omnes plenitudinem acceperunt gratiæ & auxilij, quam ipsorum Status & Officium requirebat, ad illud, sicut oportebat, obeundum, vt posteà videbimus. Et hoc totum cadit sub diuinam prædestinationem in electis: quæ (vt initio primi Tomi dictum est) est consilium & idæa quædam omnium mediorum, per quæ prædestinatus consequitur vitam æternam; quorum vnum ex præcipuis est Status, Officium, & vitæ ratio, quam habere ipsum oportet in Ecclesia & Republ. Christiana. Ac proinde varijs rationibus & vijs de ea illi prospicitur, vt in multis exemplis, quæ proponentur in horum Tractatuum progressu, apparebit.

3 p q.7.a 10

§. I. *Quantùm referat, diuinæ prouidentiæ ordinem sequi.*

EX PROPOSITA hactenùs doctrina deducenda sunt præcipua huius materiæ monita & documenta. Hoc præiacto fundamento, quod inter omnes res humanas, quæ sub nostram electionem, libe-

ramque voluntatem cadunt, nulla sit, quæ maiori consilio tractari debeat; nulla, circa quam diutius oporteat vigilare, quàm circa electionem Status, vitæque rationem, quam sequi velimus; omnes vias, modosque quærendo ad cognoscendum, quid Deus velit; eiusque prouidentiæ ordinem amplectendum, in ea vocatione, ad quam nos vocat, voluntatem nostram cum ipsius diuina conformantes; nostrumque iudicium, occultis eis iudicijs subijciendo: licèt eorum finem ac profunditatem non assequamur. Nam si benè attendamus, ex recta electione, magna ex parte dependet lætitia cordis nostri; conscientiæ pax, profectus in spiritu, bona vitæ nostræ directio, & in virtute perseuerantia: & vt omnia semel dicam, ipsa nostra saluatio. Contrà verò ex huius electionis errore proueniet, vt tota nostra vita multas patiatur tristitias, turbationes in multis defectibus, & erroribus cum ingenti damnationis nostræ periculo.

1. DIC ENIM mihi, an aliquid sit magis periculosum, quàm quod quis grauissimum aliquod onus sibi imponat, non habens vires & sufficientia auxilia ad illud portandum? aut quid sperari possit de ingenti aliqua ædificij mole supra leui & falsò fundamēto exstructi? quæ igitur prudentia est, eum Statum amplecti, qui nec personæ tuæ qualitati, nec viribus & facultatibus tuis conueniat, & respondeat: ex quo non possit aliud sperari, quàm quod ipsum onus à te proijcias, corruatque ædificium cum iactura æternæ vitæ.

2. NAM, SI verum est quod dicebamus, Deum Dominum nostrum fideles vocare ad eum Statum & Officium, quod ex paterna prouidentia illis constituit, tanquam medium valdè accommodatum ad ipsorum salutem; offerens simul vires ad talia onera & obligationes ferendas: quod si diuinæ vocationi resistas, aliam teneas viam: tu ipse certè portam cœli tibi occludis, filumq; mediorum abscindis, quæ diuina prouidentia ad te saluandum constituerat. Et si alium amplectaris Statum, quam Deus sua vocatione tibi offert, imponis tibi onus, quod fortè ferre non possis. Quamuis enim verum sit, DEVM nulli denegare necessaria ad salutem consequendam auxilia: nostro tamen humano more loquendo liceret dicere: DEVM non teneri vires suppeditare ad onus portandum, quod ipse non imposuit; nec subsidia ad eum Statum, ad quem ipse non vocauit. Qua enim fiducia auxilium petes à Deo ad calamitates, & afflictiones occurrentes in eo Statu, quem, vt tuam sequereris voluntatem, contrà ipsius diuinam elegisti? aut quomodo habebis animum ab eo petendi, vt eruat ex periculis, in quæ incideris in Officio, quod sola tua ambitione, nihili faciens vocationem diuinam, obtinuisti? iurè enim respondere tibi poterit, vt pro auxilio recurras ad eum, qui te vocauit; & vt ab angustijs, & anxietatibus liberet,

qui

qui te in illas coniecit. Ita euenit Israelitis, cùm de Deo conquerebantur,
dicentes a *Deus meus, cognouimus Sanctum* nomen tuum, cur nos deseruisti in a *Oseæ* 8.2.
angustijs nostris tempore scilicet nostrarum calamitatum? quibus ipse
Dominus per Oseam Prophetam respondit, *proiecit Israel bonum, inimicus
persequetur eum. Ipsi regnauerunt, & non ex me: Principes extiterunt, & non co-
gnoui.* quibus verbis conqueritur etiam ipse Dominus de suo populo, quod
Reges sibi elegisset, ipso inconsulto: & de ipsis Regibus, quod populi gu-
bernationem per tyrannidem & ambitionem sibi vsurpassent, non vocati,
nec electi ipsius nomine. Et hanc adfert causam, cur ipsis afflictis non
subueniat, nec eripiat ex periculis, & malis, quibus premebantur. Et quod
maiorem adfert admirationem, illud est, quod vnus ex Regibus, de quibus
Deus conqueritur, erat Ieroboam, quem *Abias* Propheta ex parte ipsius
Dei, nominauit Regem decem tribuum Israel, relicta vna tantùm filio Sa-
lomonis: & nihilominus dicit ipse Dominus: *ipsi regnauerunt, & non ex
me.* Nam (vt notat Sanctus Cyrillus) quædam facit Deus, ita diuina sua *In Oseæ* 8.
prouidentia illa constituendo, quia placent illi: sicut elegit Dauid in
Regem Israel; & Apostolos vocauit ad Apostolatum. Et qui hoc mo-
do vocantur, non intrant propria sua voluntate; sed ipsius Domini illos
eligentis & vocantis: & his subuenit fauetque prospiciendo de omnibus
necessarijs, vt vocationi suæ respondeant. Sed alia quædam facit idem
Deus, non nisi ea permittendo in pœnam peccatorum: quemadmodum ad
punienda peccata Salomonis, permisit decem tribus Israel eligere sibi in
Regem Ieroboam, qui propria sua voluntate in electionem consensit.
Quòd verò DEVS illum designauerit in Regem, id fecit acquiescens
eius Tyrannidi & Superbiæ, in finem prædictum. Hâc ratione pluri-
mi intrant in diuersos Status & Officia, tam Ecclesiastica, quàm sæcu-
laria, non electione & vocatione propria ipsius DEI, nec ab ipsius
prouidentia eam dirigente; sed merè permittente in pœnam peccatorum
propriorum, aut aliorum, annuendo scilicet ipsorum ambitionibus, cu-
piditatibus, & voluptatibus, quia ipsi eas eligunt, ad propriam suam dam-
nationem. Et qui ita intrant in aliquem Statum, quamuis videantur à DEO
eligi, id tamen non ita est: sed ipsi potiùs sese immittunt: propriaque vo-
luntate, consilio & electione, in talem Statum & Officium ingrediuntur:
quare sibi imputent, quidquid mali euenerit: quod vt plurimum est val-
dè magnum. cùm enim non ingrediantur per portam diuinæ vocationis;
sed ambitionis, auaritiæ, & voluptatum; quamuis religionis pallio, hone-
statis, aut necessitatis coopertas, intra breue tamen tempus, laruas hasce,
& virtutum speciem deponentes, expansis velis nauigant, ad praua
sua desideria explenda, donec impingant in scopulum aliquem infœlicis
alicuius euentus, qui fructus est cæcæ eorum electionis. Nolo hic hærere in

referendis infœlicibus euentibus matrimoniorum, vel inordinata tantùm affectione initorum; & gubernationum tyrannicè vsurpatarum; & Officiorum ex ambitione sola quæsitorum: eò quòd Scripturæ tam diuinæ quàm humanæ plenæ sint infortunijs, quibus DEVS huiusmodi electiones punit: & quotidiana experientia ad oculum nobis proponit huiusmodi multa. Et in proximo Tractatu, qui est de Tentationibus, licebit videre innumera damna, quæ in huiusmodi electionibus adfert ambitio: Id solùm nunc perpendamus: si verum sit, sicut reuera est, aliquos vocatos & electos à DEO, à cuius manu Statum & Officium acceperunt cum talento & facultatibus sufficientibus ad suas obligationes explendas, tandem sua culpa perijsse (quemadmodum perierunt Saul, Iudas proditor & alij similes:) mirum non esse, quòd pereant illi, qui proprio motu, nullo DEI neque rationis respectu habito ad illa se ingerunt: possumus enim meritò timere ne sententia illa nostri Saluatoris illos comprehendat, quæ dicit: b *Omnis plantatio, quam non plantauit Pater meus cœlestis, eradicabitur.* Et vt Sapientia diuina dixit, c *spuria vitulamina,* siue adulterinæ plantæ, quæ non in veritate, sed in mendacio fundantur, *non dabunt radices altas*; ideoque *& si in ramis in tempore germinauerint, infirmiter posita, à vento commouebuntur, & eradicabuntur* ex loco, in quo ab adultero suo affectu excitati, sese collocarunt.

Cap 17. — *b Mat. 15. 13.* — *c Sapie. 4. 3.*

SCIO DEI misericordiam valdè esse magnam; ac scire ex nostris malis elicere bona; & ex erroribus veritates: & ita crediderim, aliquos non recta via Statum elegisse, & Officium obtinuisse, qui tamen errorem & culpam suam animaduertentes, voluntatem prauam tandem mutarunt; & fuerunt à Deo adiuti, & ab eius misericordia protecti. Sed qui huic misericordiæ innixus, suam electionem clausis (vt dicitur) oculis faceret, non censeretur prudens. Nam id est commune & ordinarium, vt ex vocatis & electis à Deo ad huiusmodi Status & Officia plurimi proficiant: sed ex non ita vocatis, plurimi pereant. Scimus ex d *duodecim Apostolis,* à Christo Domino nostro electis, *Iudam* solùm commutatum in *Diabolum* e *perijsse*: at ex duodecim à dæmone electis ad suos Status, vix vnus ad Christum reuertetur: & ex septem *Diaconis,* quos Apostoli nominarunt, solus *Nicolaus* ab accepta veritate apostatauit: at ex septem inaniter à mundo electis ad sua Officia, vix vnus ad bonum finem perueniet. Ex quo concludo, quod initio proposui: in nulla re debere nos maiorem curam ac diligentiam adhibere, quàm in eligendo Statu & vitæ ratione, quam sequi debeamus; vt electio nostra recta sit, diuinæque voluntati ac vocationi, qua ille nos vocat, conformis.

d Ioa. 6. 71. — *e c. 17. 12.* — *Actuum 6. 5.*

§. 2. Quid

§. 2. *Quid illud sit, in quo censemur Diuinæ prouidentiæ ordinem sequi.*

SVPEREST vt fusiùs explicemus ea, quæ ex nostra parte sint facienda, vt consilium, & ordinem prouidentiæ diuinæ sequamur. Quæ omnia ad tria præcipua capita reuocabimus. *Primum* est, vt pura & recta sit in- 1.
tentio in hac Statuum & Officiorum electione, ne scil. tendat in prauum ambitionis, cupiditatis, aut sensualitatis finem; sed bonum aliquem ad Dei gloriam, salutem & vtilitatem nostram, aut proximorum nostrorum. *Se-* 2.
cundum est, vt apta semper media applicemus, quæ scil. Dei voluntati, rationi, & prudentiæ sunt conformia: excludantur verò illicita omnia, & quæ à diuinis & humanis legibus sunt prohibita. *Tertium* est, vt in his om- 3.
nibus non temerè aut præcipitanter, aut ex passione & affectu vehementi, qui turbationem aliquam animę adferat, procedamus; sed cum animi tranquillitate, prudentia, & maturitate exequendo quod scriptura diuina monet: a *iustè quod iustum est persequêris, vt viuas* fœliciter vitam hanc tempora- a Deut. 16.
lem, & gratiæ; & postea consequaris æternam. 20.

QVANDO tria hæc in tuis electionibus, & animi votis seruaueris, exitum quem in eis habueris, iudicare poteris signum diuinæ voluntatis, eiusque prouidentiæ erga te consilium: siquidem ipse dixit, b *quærite primùm* b Matt. 6.33.
regnum Dei, & iustitiam eius, & hæc omnia adijcientur vobis. Si enim Statum aliquem, Officium, aut dignitatem in Rep. quæras, aut bona aliqua temporalia ad vitam sustentandam, idque præcipuè dirigas in eum finem, vt DEVS regnet in te per suam gratiam; & tu postea cum illo in eius gloria: &, si media, quæ adhibes; & modus, quo vteris, omnia sunt conformia iustitiæ huius regni, legibus scilicet, præceptis, & consilijs eius, confidere poteris, Deum bonum exitum daturum tuis conatibus, si tibi ad cælum cõsequendum expediat. Et quamuis totus mundus, & ipse infernus impedire id conentur, non præualebunt, si Deus id tibi concedere statuit: quod si reipsa impediuerint, signum tibi certum esse debet, non placuisse Deo, vt tibi daretur, eò quòd tibi non expediret: ac propterea noluit obicem illum remouere.

HANC REM præclaris quibusdam exemplis ex diuina Scriptura pe- 1.
titis illustremus. Cupiebat Iacob ducere Rachelem in coniugem, ad quod obtinendum, media adhibuit vsitata & recepta, dicens Laban eius parenti, c *seruiam tibi pro Rachel filia tua minore septem annis*. Quibus elapsis decepit c Gen. 29.18.
eum Laban, tradens ei filiam natu maiorem, quæ Lia appellabatur, permittente Deo hanc eius deceptionem, eò quòd hoc ei coniugium magis tunc expediebat, quàm cum altera, quàm optabat. Qui post seruitium septem

aliorum annorum tandem voti factus est compos,& accepit etiam Rachel, quia vidit Dominus id tunc fore illi vtile.

2. ET paulò pôst cupiens idem Iacob aliquas terrenas facultates acquirere,quibus filios & familiam sustentare posset, pactum inijt cum Laban, quod ꝑ annos aliquot vellet illi seruire,sed acciperet pro mercede, d *quicquid ex grege* vnius coloris, siue albi siue nigri *nasceretur varij coloris*. Quo pacto inito, tollens Iacob virgas quasdam, ex parte decorticatas, posuit coram ouibus tempore conceptûs: deditque Deus huic industriæ,vt cùm virgæ ponerentur,semper oues parerent diuerso colore resperfas. Et cùm pœniteret ipsum Laban huius pacti, aliudque contrarium iniret, vt quidquid,albi coloris nasceretur,acciperet ipse Iacob: tunc non adhibitis virgis decorticatis, totus grex prodibat albus. Et quamuis e *Laban decies* hoc pactum mutasset, toties tamen successit res ex voto ipsi Iacob: & sic f *ditatus est vltra modum*. Ita enim diuina prouidentia disposuerat. Et quoniam diuitias ipse in bonum finem quærebat; mediaque apta adhibebat, totam fiduciam in Deo collocando: habuit eius desiderium fælicem exitum.

d Gen.30.32

e Gen.31.8.

f cap.30. 43

3. IN HIS exemplis resplendet quiddam magnæ consolationis pro ipsis iustis, quibus aliena peccata nunquam nocent, nisi eorum sint participes: nec poterunt diuinæ prouidentiæ decreta in suorum fauorem impedire; nam potiùs solet DEVS prauos peccatorum conatus conuertere in media apta, ad consilia sua in Iustorum fauorem exequenda,quemadmodum vsus hîc est fraudibus Laban, vt in ipsius Iacob bonum cederent.

QVOD etiam adhuc clariùs apparebit in stupendo exemplo Patriarchæ Ioseph,quem prouidentia diuina designauerat,vt esset aliquãdo Vice-Rex Aegypti,cui adhuc iuueni id in somnijs reuelauit.quod somnium,cùm suis g *fratribus* aperuisset,acceperunt illi ex eo occasionem, vt ex inuidia conarentur impedire diuinæ prouidentiæ consilia,ideoq; illum tanquam mancipium *vendiderunt* in AEgyptum. Sed (vt S.Gregorius expendit) media, quæ illi adhibuerunt,vt fratrem suum humiliarent,conuertit Deus in media, quibus exaltaretur: quare malitia & inuidia fratrum nihil nocuit ipsi Ioseph, sed potius fuit ex vsu prouidentiæ diuinæ,vt fieret quod decreuerat.Quod optimè ipse Ioseph intellexit, & apertè fassus est, cùm fratribus dixit: h *non vestro consilio,sed Dei voluntate huc missus sum.* i *Vos cogitastis de me malum: sed Deus vertit illud in bonum,vt exaltaret me, sicut in præsentiarum cernitis.*

g Gen 37. 9.28.

Lib 6.Moral. c.12.

h Cap.45.8.

i cap 50.20.

4. SED vnde tantum bonum huic Patriarchæ,nisi quòd diuinæ prouidentiæ confiderit;& se ab ea duci permiserit? nunquam enim voluit vlla mala media admittere,aut adhibere ad consequendam dignitatẽ, quam DEVS illi reuelauerat: ideoq; Deus ad manus illi obtulit, non cogitanti, ea,quæ

futura

futura erant efficacia, ad illam cōsequendam: quemadmodum diuina Scriptura insinuat cùm dicit: k *Ioseph in tempore angustiæ suæ custodiuit mandatum, & factus est Dominus AEgypti*, significans, id totū ei propterea euenisse, quòd secutus fuerit cum perfectissima obedientia, consilium & dispositionem prouidentiæ diuinæ. k [illegible] 53.

IDEM euenit valdè excellenter Dauidi Regi qui etsi nouerat, se à Deo electum in Regem post Saulem; experiretur autē ipsius Saulis in se odium, quo vitā illi auferre moliebatur: nihilominùs ipse nunquam voluit mala media adhibere, vt voti compos euaderet. Nam licèt non defuerint occasiones, in quibus potuisset Saulem occidere; & ipsius milites id illi suaderent, noluit tamen id vnquam facere, sed omnia diuinæ prouidentiæ commisit. Et quamuis eius æmuli in persecutionibus eum tentarent, ac dicerēt: *vade, serui Dijs alienis*: nunquam illis annuit; sed fideliter in obsequio Dei perseuerauit, donec Deus regnū in manibus eius posuit, per ea media, quę ipse minus cogitabat, nihil interim prætermittens eorum, quę facere debebat. l 1. Reg. 26. 20.

OPERAEPRETIVM tamen est aduertere, duobus his clarissimis viris Iosepho & Dauidi magna patientia & longanimitate opus fuisse, eò quòd prouidentia diuina soleat interdum moras trahere; &, postquam Officium aut dignitatem promittit, differre diutiùs executionem: permittens aliquoties ex eadem promissione accipi occasionem differendi executionem, propter impedimenta, quæ eius causâ exoriuntur. Et qui cum Deo Domino nostro agit, & aliquid ab eo obtinere desiderat: non debet multùm festinare; sed resignare se ipsum, ac subijcere, vt moras patienter sustineat memor sententiæ Prophetæ dicentis: m *si moram fecerit, expecta eū, quia veniens veniet, & non tardabit*, tempore scil. opportuno, & Isaiæ dicentis: n *qui crediderit, non festinet*: & Sapientis, o *qui festinus est pedibus, offendet*: & ita offendendo cursum ipsum interrumpit, & solet perdere brauiū. Præterea tempus ipsum magnus est magister; & multa media manifestat, quæ antea erāt occulta, aut ipse Deus potius temporis decursu, ea sensim ostendit, & indicat: vult enim ipse omnia fieri cum quiete: & propterea dixit Ecclesiastes: p *omni negotio tempus est, & opportunitas*, sed *multa* tamen *est hominis afflictio*, volentis res extrahere, & habere extra suum tempus & opportunitatem; & præcidens fructum immaturum, non capiet ex eo vtilitatem, sed acerbitatem, qua dentes ipsius ligentur. Nam quemadmodum diuina prouidentia certa tempora constituit, in quibus arborum fructus maturescāt: ita etiam constituit ad expedienda & perficienda negotia, ad suam gloriam suorumque electorum destinata. 5.

m Hab. 2. 3.
n Isai. 28. 16
o Prou. 19. 2.
p Eccles 8. 6.

DENIQVE ex his quæ diximus, constat etiam eos diuinæ ordinationi ac prouidentiæ resistere, qui rem aliquam negligunt, earum, quæ nos

cum

cum illa conformant, siue quòd in obliquum & malum finem tendamus, siue quòd media adhibeamus illicita & prohibita; aut denique malus adsit modus, eò quòd patiamur, nos à passione & inordinata affectione raptari, neglectis interim circumstantijs, quæ deberent opera nostra comitari. Et qui hanc tenent viam, impediunt (quod in se est) bonũ, quod prouidentia diuina ipsis volebat tribuere; faciuntq́; iacturam magnã, quam eadẽ prouidentia diuina permittit in pœnam peccatorum ipsorum. Quemadmodum facilè videri potest in euentis infælicibus studiorum & conatuum Saulis: eò quòd mala media adhibuerit ad regni sui conseruationem, neglectis Dei consilijs & mandatis, vt iudicium proprium sequeretur. Nam cùm Samuel Propheta ex parte Dei illum monuisset, vt expectaret in Galgala cum populo per septem dies, vbi essent oblaturi holocausta: ante quã Samuel perueniret in die septimo, videns Saul, quòd populus dilaberetur,
q 1. Reg 13. 8.13. ipsemet obtulit suum holocaustum. q *Cumq́, complesset offerens holocaustum: ecce Samuel veniebat, qui sciens, quid Saul fecisset, dixit illi: Stultè egisti, nec custodisti mandata Domini Dei tui, quæ præcepit tibi. Quod si non fecisses, iam nunc præparasset Dominus regnum tuum super Israel in sempiternum. sed nequaquam regnum tuum vltrà consurget. Quæsiuit Dominus sibi virum iuxta cor suum, & præcepit ei Dominus, vt esset Dux super populum suum, eò quòd non seruaueris, quæ præcepit Dominus.* quare, si Saul secutus fuisset diuinæ prouidentiæ consilia, regnum eius confirmatum fuisset in perpetuum, sicut facere decreuerat: sed quoniam, illis neglectis secutus est proprium iudicium, deditque locum humano timori, quòd populus eum esset deserturus, fuit verè à Deo reiectus, & à populo desertus, & in idem damnum incidit, quod timebat: quod Deus intercidisset, si Saul ipsius dispositionem ac directionem fuisset secutus. Et qui septem constitutos dies ferè expectauerat, voluit tempus à Deo pro holocausto præscriptum, præuenire, & per seipsum, Samuele non expectato, offerre. Et quia *festinauit, offendit*, ex quo ita est lapsus, vt nunquam ampliùs caput erexerit. Et idem dixerat priùs Deus Heli Sacerdoti tre-
r 1 Reg. 2. 30. mendis his verbis: r *loquens locutus sum*, & statueram *vt domus tua, & domus Patris tui ministraret in conspectu meo vsque in sempiternum. Nunc autem absit hoc à me: sed quicunque glorificabit me, glorificabo eum: qui autem contemnent me, erũt ignobiles. Et suscitabo mihi Sacerdotem fidelem, qui iuxta cor meum, & animam meã faciet, & ambulabit coram Christo meo cunctis diebus.* Quæ sententia apertè indicat, pertinaciam nostram & inobedientiam in causa esse, cur Deus decreta & consilia sua immutet: non quòd in ipso sit reuera aliqua mutatio, sed in nobis. Eius enim decretum fuit, statum nobis, & honoratum officium cõferre, & nos in eo conseruare: ita tamen, vt nos ipsius directioni subijciamus, & exequamur voluntatem. Quando autem ex malitia & ambitione nostra eius directioni nos subducimus, decretum illud suum mutat in

pœnam

pœnam noſtræ culpæ: nam vt honorat, ipſum honorantes; ita iuſtiſsimè deſerit, ipſum deſerentes. Si igitur Deus abſolutus eſt omnium Statuum, Officiorum, ac dignitatum Reip. Dominus, multò magis quàm omnes Reges, & mundi Monarchæ; & in manu ſua habet, diſtribuere Statum altiorem & demiſsiorem; Officium honoratum, & abiectum; & fœlicem aut infœlicem exitum per media à ſe conſtituta: quæ maior amentia eſſe poteſt, quàm reſiſtere voluntati Dei adeò potentis; eiusque conſtituta media conculcare? num exiſtimas, te ſcire, aut poſſe plus quàm ipſe Deus? aut perſuades tibi, conſilia tua, ipſius conſilijs præſtare? aut poſſe te contra illa præualere? *Quis* (ait Iob) *reſtitit ei, & pacem habuit*? & quis poterit diuinam eius prouidentiam effugere? ſi enim eam fugias, quà bonos proſequitur: comprehendet te, quà punit improbos. Et niſi te ei directioni ſubijcias, quam exhibet tanquam Pater: incides inuitus in eam, quam gerit, vt iuſtus Iudex, qua vltionem ſumet de pertinacia & proteruia tua. f *Iob.* 9. 4.

CAPVT IV.

DEI PROVIDENTIA CIRCA VARIAS INclinationes, talenta, & vocationem ad varios Status.

MIRABILIS omninò eſt prouidentia diuina in adhibendis medijs, quibus varios Status, Officia, vitæq; rationes, quæ ſunt in Eccleſia, & Rep. chriſtiana hominibus diſtribuit. Horum mediorum quædam ſunt naturalia, ad ipſum corpus vel animam pertinentia; alia ſupernaturalia addita ipſi naturæ à miſericordia diuina: & ſimiliter quædam dependent à libero noſtro arbitrio & induſtria; alia verò illam præcedunt: quia diuina prouidentia ſolet multò antè de ijs proſpicere; & ab ipſa natiuitate eis diſtribuere eas res, quæ diſponant ad Status & Officia, quæ illis tribuere cogitat. Quarum rerum duæ ſunt magis inſignes, & vniuerſales: propenſio ſcilicet & talentum; applicatio & ingenium ad Statum & Officium accommodatum, a *diſponens* (vt Sapiens dixit) *omnia ſuauiter* propter propenſionem; & *fortiter*, propter talentum. Quare vt Author eſt naturæ, diſtribuit hominibus varias inclinationes & talenta naturalia, vt applicent ſeſe, & addicant diuerſis Reip. Statibus & Officijs; eaq; præſtent, hinc cum delectatione, quia ipſorum propenſioni ſunt conformia; inde verò ſufficienter ac perfectè, propter talentum, quod ad ea præſtanda habent. Et quamuis ſint gemelli fratres, ſicut b *Eſau & Iacob*: variæ tamen erunt a *Sapi.* 8. 1. b *Gen.* 25. 27

eorum propensiones & ingenia, quibus se ad exercitia diuersa applicent; alij quidem ad altiora, magisque ingenua; alij ad abiectiora & humiliora. Nulla est enim ars mechanica, aut Officium etiam vilissimum, & maximè laboriosum, ad quod sapientissimus gubernator, & vniuersalis mundi Paterfamilias non prospexerit de personis, quæ suauiter & industriè illud exerceant. Id quod adeò est solius Dei proprium, vt nullus terrenus Princeps id efficere possit. Nam Reges, licèt cogere possint, vt quis Statum aliquem, aut Officium in Rep. sua necessarium subeat: non tamen possunt naturales hominum propensiones mutare; neque ingenium & industriam, quam natura illis denegauit, tribuere. Solus DEVS est, qui

a Sapi. 8. 1. infinitâ suâ sapientiâ a *attingit à fine vsque ad finem*, ita vt nihil ab vno polo (vt dicitur) ad alterum effugere eum possit; sed ipse *fortiter, suauiterq;*, siue

b Iob. 28. 25. (vt Græca lectio habet) *vtiliter omnia disponat*. & (vt S. Iob dixit) b *Qui fecit ventis pondus, & aquas appendit in mensura; ponit pluuijs legem, & viam procellis* maris *sonantibus*: vt res omnes creatæ naturales suas inclinationes, pondus scilicet, mensuram, legem, & propriam viam sequentes, accurrerent ad omnia, quæ sunt ad mundi conseruationem necessaria. Ideoque quibusdam hominibus ingenuas dedit inclinationes, magnaque talenta, ad sublimia & excelsa Reipubl. exercitia: qui ventorum instar & nubium adspirant, vt sese è terra eleuent; videnturque ad id nati, vt sint domini, & alios gubernent, aut doctissimi sint, & aliorum magistri. Alijs verò inclinationes dedit ac talenta viliora, qui instar aquarum fluminum, & maris ad res abiectiores propendent: & videntur nati, vt mechanici sint, operarij, & vt alijs famulentur. Et quoniam propensiones suas sequuntur, omnes viuunt contenti, & gloriantur in suis officijs, in qui-

Gen. 4. 20. bus student excellere. Hinc prouenit, vt (quemadmodum Scriptura Sacra refert) alij vnam artem inuenerint, alij aliam, ad eam perfectionem illam perducentes, quæ tunc obtineri poterat.

§. I. *Vocationis & Electionis diuinæ vestigia sunt Inclinatio & Talentum ad vitæ status eorumq; Ministeria.*

ASCENDENTES autem ab his naturalibus ad supernaturalia, inueniemus, eundem Dominum nostrum, quà author est gratiæ, vt Statibus & Officijs Ecclesiæ, ac Reipubl. Ecclesiasticæ, & Religiosæ benè esset prospectum, tribuere hominibus duas alias res similes, quæ tanquam vestigia quædam sunt Vocationis & Electionis diuinæ, inclinationem scilicet & talentum, alacritatem, oblectationem, & fortitudinem ad Sta-

I. tum, Officium, & ministerium, ad quæ illos vocat. Idque facit duplici via. Inprimis enim, quoniam idem ipse DEVS author est naturæ & gratiæ solet iacere naturæ fundamenta, ædificio proportionata gratiæ, quod

con-

constituit super illa erigere, vt vtraque se mutuò iuuet, & inter [...]ne coniuncta, suauiùs & efficaciùs ad perfectionem perueniant. Hu[nc or]dinem seruasse Deum cum Angelis ait S. Thomas, maiora gratiæ dona ijs communicando, qui erant in natura perfectiores. Et quamuis cum hominibus non semper hunc ordinem seruet, (vt idem S. Thomas probat, ipsáque experientia docet:) non potest tamen negari, aliqua supernatural[i]a dona optimè quadrare & collocari super ea naturalia, quæ similitudinem & proportionem cum ijs habent. Quamobrem ipse Dominus noster c[o]mparauit se ipsum cuidam homini, qui seruis suis talenta tradidit, a *vnicuique secundùm propriam virtutē*; cuius sententiæ primus sensus est: quòd h[...]us distribuat Status, & Officia Ecclesiæ, & reliquas gratias gratis datas quas ibi talenta appellat, accommodata virtuti, inclinationi, & viribus cuiusque naturalibus: vt maiori cum suauitate, perseuerantia, ac firmitate illa exerceant. Coniugatis dat vnicum talentum, & virtutem ad præcepta diuina seruanda, & Status sui portanda onera; Continentibus & Religiosis duo distribuit talenta; & virtutem, vt vlteriùs progrediantur, & non solùm præcepta, sed etiam perfectionis consilia seruent; Prelatis & Operarijs Euangelicis tria alia addit, scientiam scilicet, quam tanquam Magistri docere debēt; & prudentiam gubernandi, tanquam Pastores; donumq́; loquendi ac persuadendi, vt audientium corda permoueanr, sicut Concionatores. Quæ talenta, vt plurimùm bonis illorum propensionibus accommodat: ne gementes, & cōtra earum profluentem, cùm malæ non sunt, onus portent: siquidem nihil violentum est perpetuum. Quare cùm Status & Officium sunt perpetua, solet DEVS vocationem suā collocare supra naturale fundamentum, illis proportionatum, vt ea sit diuturnior. Eos qui sunt naturâ magnanimi, & generosi cordis, adhibet ipse tanquam instrumenta ad egregia & ardua facinora, sicut Moysen & Saulum adhibuit. Timidos verò & pusillanimes, non vocat ad bellum, sed facit in domo sua virtutū opera exercere. Eos, qui naturâ sunt inquieti, non vocat ad exercitia vitæ contemplatiuæ: quia talis quies esset illis instar mortis; sed ad actiuæ ministeria, vt quietè viuant: quemadmodum contrà, eos qui naturâ suâ quieti sunt & sedati, vocat ad opera contemplationis, quibus posśint proficere. Denique quemadmodum Christus Dominus noster dixit, nullum prudentem b *vinum nouum mittere in vtres veteres, alioquin rumpi vtres, & vinum effundi. Sed vinum nouum in vtres nouos immittere*, & vinū vetus in vtres veteres, *vt vtr. q. conseruentur:* ita etiā Dominus noster Status, & ministeria inclinationi & talento accōmodat, eorū, quos ad illa vocat: alioqui peribit Officiū, eò ꝙ nō benè geretur, & dānabitur, qui illud agit, quia nō satisfaciet suæ obligationi. Et vero dic mihi: quid est Status Prelati, & Officiū Iudicis in homine naturâ suâ valdè timido, breuis iudicij, ignauo & negligente? aut Status

1. p. q. 62. a 6.
1. 2. q. 24. a 3.
a Matt. 25. 15

sacerdotij & continentiæ, in eo qui ob naturæ suæ constitutionem vritur, nec potest carnis impulsibus resistere; nisi vinum nouum in vtre antiquo, quod rumpit recipientem, estque condemnationis eius occasio?

2. quòd si ex indicijs tantùm naturalibus progrediamur (omissis superioribus alijs inspirationibus) existimare omninò licet, Deum non vocaturum tales ad Statum, talento & viribus eius adeò imparem; sed ad aliquem alium, qui non exigat tantum feruorem & perfectionem: in quo & ipsum Officium, & qui illud gerit, melius habebunt: quia & Officium geretur benè, & qui illud gerit, in eo saluabitur.

§. 2. *Naturalis Talenti ad Status & Ministeria Ecclesiæ exiguitas.*

3. SED quoniam omne talentum solius naturæ est valdè exiguum ad hos Status, & ministeria Ecclesiæ, ac Reip. Christianæ; nec Deus vult se his naturæ legibus alligare: hinc est, quòd quà idem Dominus author est gratiæ, excellentiorem aliam & sublimiorem viam habeat, cum mira suauitate & efficacitate, qua communicat supernaturaliter inclinationem & talentum per cælestes suas illustrationes & inspirationes, aliaque subsidia & auxilia supernaturalia, quibus præuenit adiuuatque, quos ad Statum aliquem, Officium aut ministerium vocat. Ita vt, si naturalem illi propensionem, & aptitudinem ad ea habeant, valdè eam gratiâ suâ perficiat: quòd si desit, ipse eadem sua vocatione, aptitudinem illis tribuat. Nam diuinæ vocationis gratia adfert secum talia auxilia, vt propensionem viresque præbeat ad ea opera præstanda, ad quæ propensio illa dirigitur; vincitque naturæ repugnantiam, & facit ad id inclinare, quod antea auersabatur; ac præstare, quod per se solam non poterat. Quamobrem Sanctus Thomas dixit: vocatum à Deo ad Statum religiosum, non posse dubitare de facultatibus & viribus ad vitam in ea ducendam: quia DEVS eas præbet à se vocatis. Nam a *qui sperant in Domino* (ait Isaias) *mutabunt fortitudinem, assument pennas sicut Aquilæ; current, & non laborabunt; ambulabunt, & non deficient*. Et in hunc sensum distribuit CHRISTVS Dominus noster horum Statuum & Officiorum talenta, b *vnicuique secundùm propriam virtutem*: non naturalem, quam ex se habebat; sed communicatam ab ipso Domino: qua etiam præuenit eundem; nec plus oneris imponit, quàm possit his viribus & virtute ferre. Et qui accepit quinque talenta, & qui duo, aut vnum (nisi ipsi sibi desint) semper habebunt auxilium necessarium ad negotiandum fideliter cum eis: gratia enim supplebit naturæ defectum; & inspiratio diuina inclinationem addit supernaturalem, vbi naturalis defecerit; & vires diuinas, quas qui habet, non

2.2.q. vlt. a. vlt.

a *Isaiæ 40. 31.*

b *Matt. 25. 15*

Ex S. Thom. 2.2. q. 24. a. 3. ad prim.

indiget

indiget humanis. Quamobrem DEVS DOMINVS noster ad ostendendas inæstimabiles gratiæ suæ diuitias, solet hisce suis inspirationibus ad egregia aliqua facinora aliquos vocare, qui naturalibus facultatibus ad ea præstanda carent; datque magnanimitatem ijs, qui natura sunt timidi; & tranquillitatem inquietis; castitatem ijs, qui ex constitutione sua sunt lasciui. Et quemadmodum olim ad insignes victorias obtinendas insignes & strenuos Duces, & animosos milites elegit: aliquando tamen etiam debiles fæminas, qualis c *Debora* fuit, & d *Iudith*; & milites tyrones ac timidos, quales esse solent famuli e *pedissequi* in exercitu, eligebat: ita nunc ad fundandas ac reformandas Religiones & alia huiusmodi egregia facinora elegit aliquando viros magnos, magni ingenij, iudicij, nobiles, & qui alia multa habent talenta naturalia: sed aliquando tamen etiam eligit debiles mulieres, & homines idiotas, & qui exiguas habent facultates: iuxta illud Apostoli: f *videte vocationem vestram fratres, quia non multi sapientes secundùm carnem, non multi potentes, non multi nobiles: sed quæ stulta sunt mundi, elegit Deus, vt cõfundat sapientes; & infirma mundi elegit Deus, vt cõfundat fortia; & ignobilia mundi, & cõtemptibilia elegit Deus, & ea quæ nõ sunt, vt ea, quæ sunt, destrueret: vt non glorietur omnis caro in conspectu eius.* Hoc autẽ, quod Apostoli à natura non habuerunt, consecuti sunt gratia diuini Spiritus, qui, cùm eos elegit, transmutauit, & ad sublime adeò officium euexit, vt suam omnipotentiam manifestaret; quod Amos Propheta plausibili quadam comparatione expressit, dicens: g *qui vocat aquas maris, & effundit eas super faciem terræ: Dominus* h *Deus omnipotens nomen est eius*; indicat enim quod quemadmodum Deus, quà est naturæ author, omnipotentiam suam manifestat, & ducens aquas dulces, non ex fluminibus tantum, sed etiam ex salsis maris aquis, quas Solis radijs calefaciens, conuertit in subtilissimos aquę vapores, qui in altum ascendentes, condensantur in nubes; à ventis verò pelluntur per totam terram, quam irrigant & fœcundant. Et hoc opus appellatur vocatio aquarum maris, quia obediunt voci Creatoris: ita etiam (ait S. Hieronymus) idem Deus, quà est author gratiæ, omnipotentiam suam manifestat, mutando ipsam naturam pro libitu suo, ex vno contrario, alterum deducendo, vocando & extrahendo ex mari huius mundi homines natura sua crassos, rudes, inquietos, quos cœlestis suæ lucis radijs mutat in alios viros; & exaltat ad sublimem quandam vitam, plus quàm humanam: vt Spiritus S. vento tanquam nubes impellantur, suaque doctrina irrigent corda terrena, & ita ea fæcundent, vt Sanctorum operum fructus producant.

c Iudic. 3. 9. c. 4. 9.
d Iud 16 8.
e 3. Reg. 20. 14.
f 1. Cor. 1. 26
g Amos. 5. 8.
h LXX.

CVM igitur tanta sit Dei nostri potentia, adeoque miranda eius gratiæ efficacitas, quicunque certa habebit indicia, quod vocetur à Deo speciali vocatione ad aliquem Statum, Officium, aut egregium aliquod facinus, etiamsi defectum in se aduertat talentorum & facultatum naturalium, non

debet hærere, aut dubitare, quin diuinæ vocationi obediat: confidens in domino vocante, quòd ostensurus sit suam Omnipotentiam, ac suppleturus, quod ipsius naturæ deest. Hoc enim valdè est conforme omnibus prudentiæ Christianæ regulis. Nam si prudens aliquis velit turrim sibi valdè vtilem ædificare, cùm cogitat de facultatibus ad eam ædificandam, (ne h *fortè, si cœperit ædificare, & non potuerit consummare*, illudatur) non solùm computat sumptus, quos ex proprio patrimonio habere possit; sed etiam quos speret, se, aut ab amicis titulo donationis, aut ab alijs eleemosynæ posse comparare. qui sumptus, si essent valdè copiosi, etiamsi patrimonium sit aliàs exiguum, poterit prudenter ædificium aggredi: ita etiam qui arduam & perfectam aliquam vitæ rationem inire cupit: non solùm respicere debet naturale talentum quod habet, inclinationes scilicet & ingenium, aliasque naturales dotes: quia hi sumptus, qui sunt tanquam patrimonium proprium, licèt aliquid valeant, non tamen sufficiunt ad Christianæ perfectionis turrim consummandam. Sed quamuis videat, sibi ad rem tam arduam multà deesse: si tamen pignus quoddam internum habeat, quòd Deus sit illi adeò copiosa gratiæ auxilia suppeditaturus, vt naturalem ipsius defectum suppleat, benè poterit animosè aggredi ædificium. Hoc autem pignus, & spem habet, quem Deus vocat, & efficacibus suis inspirationibus, & pulsibus cælestibus præuenit: gratia enim diuinæ vocationis secum adfert huiusmodi auxilia. Et ipsa experientia (ait S. Gregorius) docet, quod ijs, qui natura sunt sedati, quietisque amantes, soleat Deus Dominus noster Spiritum infundere amoris & zeli, qui illos impellit, vt magna sua voluptate angulum & locum quietis suæ deserant, vt possint suos proximos iuuare: alijs verò natura inquietis solet vehementis adeò timoris Spiritum infundere, vt tanquam anchoram, faciat alicui angulo fixos inhærere. Propter eandem etiam causam non debent animum abijcere, qui hæreditate aut successione tenent aliquam dignitatem aut officium in Republ. quod talentum suum, dotesque naturales à Deo sibi datas excedit. nam, cùm huiusmodi successio à diuina prouidentia prouenerit: ad eandem spectat prospicere eis in tali necessitate constitutis, ne talem Statum deserant, non habentes naturales ad eum dotes. Et ita disponit Deus alte. à ex duabus vijs, vel propter orationes concedendo talentum & facultatem, quæ deest, quemadmodum dedit i *Regi Salomoni sapientiam*, ad suum regnum gubernandum: vel dando eis cor docile & propensum ad consulendum alios, maius ad id talentum habentes; & prospiciendo illis de bonis consiliarijs, qui sua industria suppleant, quod illis ex sua natura deest. Quemadmodum summus Sacerdos k *Ioiadas* adiuuabat Regem *Ioas*, qui ob suam infantiam non erat gubernationis capax: ac propterea quam diu Rex

h *Luc.* 14. 28

i 3. *Reg.* 3. 7.

k 4. *Re.* 12. 2

tam

tam boni consiliarij secutus est iudicium & consilium, optime illi omnia eueniebant.

CAPVT V.

TRIA SPECIALIA MEDIA, QVIBVS *Deus voluntatem & electionem suam æternam ad aliquos Status manifestat: præcipuè ad gubernationem.*

RAEMISSO fundamento, quod iacit Deus Dominus noster, quà naturæ & gratiæ est author: operæ pretium erit media illa indicare, quibus diuina eius prouidentia vtitur ad reipsa distribuendos hominibus Status & Officia Ecclesiæ & Reipublicæ Christianæ, aperiendo per ea electionem, quam ipse in sua æternitate fecit, vt eam fideles sequantur, seque illi conforment, eum in modum, quo dixit populo suo Hebræo, vt cùm constituere vellet super se Regem, sicut omnes per circuitum nationes habebant. *Eum* (inquit) *constitues, quem Dominus Deus tuus elegerit de numero fratrum tuorum.* quasi ei dixerit: non pro tuo libitu Regem eliges; sed operam da, vt meam intelligas voluntatem, & quam ego in mea æternitate electionem decreui, vt eam tu sequaris. Et quando Apostoli eligere voluerunt vnum, qui in locum proditoris Iudæ succederet, duos nominarunt, Deumque orarunt dicentes: *ostende quem elegeris ex his duobus.* qua oratione (vt Sanctus Chrysostomus perpendit) significare volebant, Deum Dominum nostrum in sua æternitate iam eam electionem fecisse: se verò cupere, ipsius voluntatem nosse, vt eam sequerentur. Et quoniam voluntas hæc in diuino suo pectore latet: varijs eam medijs manifestat, quorū tria hic indicabimus, quæ præcipuè locum habent in Statibus & Officijs sublimioribus, in quibus Electio nostra magis anceps ac difficilior esset: eò quòd talentum & facultas sit magis dubia; & propensio eligentis posit esse valdè suspecta: nam etsi existimari posset, eam prouenire ab ipso naturæ & gratiæ authore: fieri tamen posset, vt à nostra potiùs ambitione & cupiditate procederet, & quòd Officium & Status non tam quæreretur ob animæ aut Reipubl. bonum, quàm ob honorem ipsum, aut lucrum quod est officio coniunctum.

Deut. 17. 15.

Act. 1. 24.
Homil. 3. in Act. Apost.

§. 1 *Electio*

§. 1. *Electio ex reuelatione, aut præcepto.*

PRIMVM horum trium mediorum, quibus Deus suam voluntatem
manifestat, est prodigiosum & extraordinarium: cùm scilicet expres-
a Exod 3.10 sè eam reuelat, quemadmodum *a* MOYSI manifestauit, se eum eligere, ac
designare Ducem populi sui; & posteà eidem reuelauit, *b* IOSVE futurum
b Num. 27. eius in eodem munere successorem. Et olim per suos Angelos manifestabat
18. electionem aliquorum Iudicum populi Israel: vt constat de *c* GEDEONE,
c Iud.6 14. & aliàs prophetis suis reuelabat, quos ipse eligeret in Reges, quemadmo-
d 1.Reg.9. dum reuelauit *d* SAMVELI electionem SAVLIS & DAVIDIS. Et in lege
17.& c.16. Euangelica ipsemet Christus Dominus noster manifestauit *e* S. PETRO,
12 quod ipsum eligeret in vniuersalem Ecclesiæ pastorem; & Ananiæ reuela-
e Ioa. 21.17 uit *f* S. PAVLVM esse *vas electionis, vt portaret eius nomen coram gentibus, & Re-*
f Acto. 9 15 *gibus, & Filijs Israel.*
& c.22.15.
21.

1. HANC reuelationem faciebat idem Dominus aliquando per aliqua pro-
digiosa signa, quæ personam indicabant, quam ad tale Officium vel digni-
tatem eligebat; aut ipsum electum animabat, vt eam dignitatem acceptaret:
aperiendo simul talentum, quod illi tunc conferebat, aut iam contulisset: vt
Officium perfectè obiret. Hac ratione manifestauit Moysi ipsius electio-
g Exod 3.10 nem, vt *g populum Hebræum ex Ægypto educeret*; essetque eiusdem Dux &
gubernator per desertum: loquebatur autem ei Deus, cùm esset *in Rubo, qui
ardebat & non comburebatur*, vt ex hoc signo disceret Moyses, quamuis ex se
ipso debilis esset tanquam *Rubus*, non tamen forè propterea consumendum
ab igne defatigationum & laborum, quos in commisso sibi officio esset
subiturus; sed potiùs maiorem in medijs laboribus splendorem ostensu-
rum. Eodem modo elegit etiam AARON, eiusque Successores ad dignita-
tem antiqui Sacerdotij, adhibito tanquam signo huius electionis solenni
h Num.17.8. illo prodigio, quo eius h *virga* arida *floruit*, & protulit fructus, in signum,
quod vocati & electi à Deo ad huiusmodi officia & ministeria, licèt ex se
ipsis tanquam virgæ aridæ sint, ex diuina tamen vocatione, virtutem & fa-
cultatem accipient, excellentium operum fructus proferendi: vt suis pos-
sint obligationibus satisfacere. Ex quo Apostolus occasionem sumpsit di-
i Heb.5.4. cendi, i *neminem* iurè *sumere sibi honorem, nisi qui vocetur à Deo tanquam Aaron.*
In quæ verba ait S. Thomas: solenne fuisse in primæua Ecclesia, Deum Do-
minum nostrum huiusmodi vocationem & electionem prodigioso aliquo
signo aperire, misso aliquo lucis radio è cœlo, aut columna ignea, aut co-
lumba, aut simili re alia. Sed hæc prodigia iam cessarunt, nec ea exigit ibi
Apostolus, vt de vocatione diuina nobis constet; sed id vult tantùm, vt ne-
mo dignitatem adeat, nisi vocatus tanquam Aaron.

SED in hoc elucet admirabilis Dei prouidentia erga huiusmodi sanctos viros: qui, quod essent valdè humiles, huiusmodi officia & dignitates fugiebant, iudicantes se indignos & non pares ad illas obeundas; propriumque periculum timentes, si deessent obligationi, quam sublimis adeo Status imponebat. Idem verò Deus hinc fugam ipsam illis suggerebat, & approbabat, eaque delectabatur, vt illi in humilitate conseruarentur, & non spontè sua sese in officia intromitterent: inde verò, quod nota sibi haberet talenta, & dotes, quæ in illis latebant, & quas adhuc illis conferre statuebat: hisce signis eos, & manifestabat: vt alij ipsos eligerent, & ipsi acceptarent. Quemadmodum in electione Moysis fecit, iubens k *proijcere virgam, quam in manu habebat, in terram, qui cùm proiecisset, versa illa est in colubrum, ita vt fugeret Moyses:* cumque eiusdem Domini iussu *caudam eius apprehendisset, versa est in virgam*; qua posteà plurima stupenda fecit in Aegypto. Vt ex hoc signo intelligeretur, virgam gubernationis speciem habere serpentis, ob occasiones & pericula peccandi, si adsit inordinata aliqua ad res terrenas affectio. Quamobrem viri Sancti eam declinant, quemadmodum fecit Moyses dicens: l *obsecro, Domine, non sum eloquens* ad hoc officium præstandum, nam etiam *impeditioris & tardioris linguæ sum: mitte, obsecro, quem missurus es.* Saul quoque fugit, & m *abscondit se in domo sua,* quando eum in Regem elegerunt: quia tunc humilis erat; ac verebatur, ne illa virga sibi conuerteretur in colubrum: sicut posteà eius culpa illi euenit. At si ex Dei electione officium acceptetur, & in manu positum adiunctam habeat vigilantiam ac diligentiam, speciem illam colubri exuit, manetque verè diuinæ Omnipotentiæ virga, ad egregia opera per eam præstanda.

k Exod. 4. 3

l Exod. 4. 10

m 1. Reg. 10. 22.

SED quoniam via hæc per reuelationem, extraordinaria valdè est, raroque vsurpata, transeamus ad secundam viam siue medium valdè certum ac securum, præceptum scilicet ipsius Dei per suos Vicarios, & Superiores, quos in sua Ecclesia & Republica habet. Qui iubendo obligare possunt, vt aliquod gubernationis officium suscipiatur in vtilitatem Reipublicæ ciuilis, aut Ecclesiasticæ, aut Religiosæ: de omnibus siquidem intelligitur, quod Christus Dominus noster dixit: n *qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit.* Et in tali casu crimen esset, diuinæ vocationi resistere: non enim possunt humilitas & obedientia sibi esse contrariæ. Et quemadmodum ait Sanctus Gregorius: iusti, etiamsi talenta donaque à Deo habeant ad alios gubernandos, debent demissè talia officia declinare: sed, si ea obire iubeantur, non debent esse pertinaces, vt superioris voluntati resistant: sed obedire, & subdere se illi, etiam contra propriam voluntatem. Nam (vt benè Sanctus Thomas aduertit) humilitas, quæ prius ad honoratum officium fugiendum propendebat, nunc inclinat ad proprium iudicium

n Luc. 10. 16.

1. Parte Pastoral. c. 16.

22. q. 185. a. 2.

dicium abnegandum, & alterius iudicio subijciendum. Et charitas ipsa, quæ proprij sui boni spiritualis intuitu talia officia reijciebat: eadem posteà acceptat illa propter bonum proximorum: confidens de bonitate imperantis, quod non propterea propriam vtilitatem amittet, quòd studeat alienæ: nec particulare ipsius bonum propterea ipsi minuetur, quòd consulat vniuersali.

VERVM quidem est, quòd perfecta obedientia non solùm inclinet ad sequendam voluntatem superiorum, quando aliquid illi præcipiunt & mandant; sed etiam cùm indicia præbent, quòd aliquid velint, aut cupiant fieri. Sed hoc (vt ait Sanctus Gregorius) intelligitur habere locum, cùm ea, quæ sunt facienda, humilia sunt, aut laborem & pœnam adferunt contrà nostræ carnis propensionem. At, si ea, quæ sunt facienda, possunt conscientiam onerare, & aliàs sunt honorifica, & aliquas temporales commoditates adiunctas habent, non est contrà perfectionem eis resistere, donec expresso mandato ad id obligemur. Quemadmodum fecerunt Sanctus Malachias, & Sanctus Antoninus Florentinus, & alij Sancti, qui restiterunt, donec præceptum imponeretur; imò & excommunicatio, nisi Episcopatum acceptarent. Et in nostra Societate omnes professi speciale votum edunt, non prætendendi has dignitates, nec admittendi, etiam si ad illas eligerentur: nisi eius obedientia eos compulerit, qui id possit sub pœna peccati mandare. Quod votum (vt ait Sanctus Thomas) est valdè laudabile: nam in eo promittitur, quod vnicuique expedit facere, ne spontè sua ad similes dignitates aspiret. Sed quoniam non semper est necessarium præceptum adeò seuerum: etiam potest haberi pro electione Dei illa, quam supremi Prælati faciunt, benè conscij talentorum & qualitatum eorum, quos eligunt: qui propterea possunt benè acquiescere tam probis superioribus. Quemadmodum Deus Dominus noster iussit Moysi eligere septuaginta viros, quos ipse aptos esse nouerat. Qui, quàm primùm fuerunt electi, venerunt ad tabernaculum Domini, & statim ipsemet Deus descendit in nube, & infudit partem spiritus, quem ipsi Moysi communicauerat, vt ipse intelligeretur eam electionem approbare; & sufficientia talenta ad illud officium exequendum dare. In cuius signum, cœperunt illi mox prophetare. Adfertque maiorem admirationem: quòd duo ex nominatis ab ipso Moyse, qui in castris manserant absconditi, indignos se iudicantes adeò sublimi officio, ijdem inquam cœperint prophetare, in signum quod etiam Deus eorum electionem approbasset: eoque digniores eos iudicabat, quò illi in suis oculis erant minores, & ex humilitate officia illa declinabant.

Lib. 35. Moral. c. 13.

Constitut. par. 10. § 6.

2. 2. q. 85. a. ad. 3.

Num. 11. 6 25.

§. 2. Vo-

§. 2. *Vocatio ex electione aliorum.*

TERTIA via, qua DEVS Dominus noster voluntatem suam in ijs electionibus manifestat, est, inspirando & permouendo efficaciter cor Electorum, ad quos spectat prospicere de hominibus, ad huiusmodi dignitates & officia: vt eos eligant, quos ipse Dominus eligi decreuit: ipsis eligendis nihil tale ambientibus, sed potiùs eas fugientibus. Admiranda itaque prouidentia, hinc electis suis inspirat, vt officia talia fugiant: inde verò inspirat Electoribus, vt ea illis tradant: ita rem totam dirigendo, vt fiat, quod DEVS vult, per ea media, quæ homines minimè cogitant.

QVOD supremum DEI consilium fusiùs statui declarandum, ad consolationem aliquorum in sæculo viuentium, aut in Religione, qui conqueruntur, quod videant, se quasi in angulo aliquo relictos, & quorum non esset memoria: cùm videant alios ad has dignitates & officia promoueri per media, ambitione & astutia ipsorum adhibita. Et quamuis hæ querelæ solent esse indicium exiguæ humilitatis, & animi demissionis: sed ex ea etiam parte, qua sunt modicæ fidei & fiduciæ de diuina prouidentia, absque dubio cessarent, si seriò intelligerent, omnes huiusmodi electiones non casu aliquo; sed consilio ac directione magni nostri Dei euenire: in cuius a *manibus* (sicut dixit Dauid) *sunt sortes nostræ*, hoc est prosperi & aduersi vitæ nostræ euentus. Ita vt ex diuina ordinatione & dispositione eueniat nobis sors prospera & aduersa; status sublimis, & humilis; Officium honoratum, & abiectum. Quod adeò certum est: vt, licèt huiusmodi dignitates & officia, tam Ecclesiastica quàm sæcularia, sorte prouiderentur: (qua re nihil est in mundo magis casuale & incertum) in ordine tamen ad prouidentiã diuinam non euenirent casu, sed certo consilio. Nam (vt Salomon ait) b *sortes mittuntur in sinum, sed à Domino temperantur:* & in eum sors incidit, cui Deus vult euenire. Cuius rei sufficientia sunt in sacra Scriptura testimonia: nam secretam Saulis in Regem Israel electionem, quam ipse fecerat, voluit c *sortibus* manifestari, & in eum incidere: & idem euenit in electione S. Matthiæ, in Apostolatum, quia d *cecidit sors* super illum: quod non propterea refero, quòd existimem licitum esse sortibus vti, nisi in casibus, quos S. Thomas, & alij Doctores exprimunt: sed vt intelligatur, quando illæ in aliquorum Officiorum Reipubl. electione mittuntur, Deum esse, qui illas dirigat. Ac propterea in eius manibus esse huiusmodi electiones, & à sua prouidentia semper euenire. Præterea in manibus Dei sunt omnium hominum voluntates cuius est, hæc officia distribuere: & licèt sint horrendæ & pertinaces, potest tamen illas impellere, & ad id, quod ipse voluerit, inclinare: efficiens, vt suffragium suum ei dent, quem

a *Psa.* 30.16.
b *Pro.* 16.33.
c 1. *Reg* 10. 20.
d *Act.* 1. 26.
2.2 *q.* 95. a 8.

e Prou. 21. 1. ipse in æterna sua dispositione elegit. Hoc voluit significare Sapiens cùm dixit: e *cor regis in manu Domini: quocunque voluerit, inclinabit illud:* hoc est, quemadmodum in manu Dei sunt diuisiones aquarum terræ & cœli, vt quocunque voluerit, eas distribuat, efficiendo per suam prouidentiam, vt flumina ad hanc vel ad alteram partem fluant; & nubes in hoc vel illo loco pluant: ita etiam in manu & potestate Dei est cor & voluntas Regis, quæ est tanquam fluuius aut nubes, in qua collectæ sunt gratiæ, fauores, dignitates, & officia, quæ subditis suis pro libitu distribuit: & quamuis pro libitu suo ea distribuat, quia est Dominus suæ voluntatis, sed voluntas hæc est in manibus Dei, & eius prouidentia mouetur, vt velit in hac distributione, quod Deus ipse vult. Et quando permittit eum errare, maleque distribuere huiusmodi res, etiam hæc est prouidentia Dei qua punit peccata. Et quando aliud vult, statim hoc impedit, & vertit in bonum suorum electorum. Si igitur cor Regum, qui solent esse aliàs voluntati suæ valdè addicti, est in manibus Dei, & ipsius dispositione mouetur, vt dictum est, ad officia sui regni distribuenda: etiam erunt in benedictis eius manibus corda Pontificum & Prælatorum, quando beneficia distribuunt; & studiosorum, quando suffragia sua ferunt ad cathedras; & collegialium ac communitatum, cùm agunt de electione aliquarum personarum: & Deus poterit illos inclinare, quocunque voluerit, ita suauiter & efficaciter, vt sequentes illi propriam inclinationem, deseruiant æternæ eius dispositioni. Quis non admiretur id, quod in electione S. Ambrosij in Episcopum Mediolanensem euenit: accepit enim Deus vocem vnius pueruli dicentis, *Ambrosius Episcopus*, vt sic innumeræ voluntates, valdè discordes in illum conuenirent: permouit enim populi in factiones diuisi, corda, vt omnes vnà peterent Ambrosium Episcopum, quia Deus decreuerat illum esse.

2. SED admirabilius adhuc est, quod sacra Scriptura refert, de Duce illo Iehu, qui erat in campo cum alijs ducibus, & militibus, & ministris iniqui Regis Ioram. Eodē enim tempore vocauit eum vnus de filijs Prophetarum

4. Reg. 9. 16 missus ab Eliseo, qui eum seorsim vocans, *vnxit in Regem*. Redeuntem autem Iehu ad socios, interrogarunt illi, *quid venit insanus iste ad te? qui ait eis, nostis hominem, & quid locutus est: at illi responderunt, falsum est, sed magis narra nobis: qui ait eis, hæc locutus est mihi, hæc dicit Dominus: vnxi te Regem super Israel.* & in eodem momento permouit Deus, & mutauit voluntates omnium ducum & militum: *& festinauerunt, & vnusquisque tollens pallium suum, posuerunt sub pedibus eius, in similitudinem tribunalis, & cecinerunt tuba, atque dixerunt: regnauit Iehu.* O incomprehensibilia diuinæ prouidentiæ consilia! ò ineffabilem cœlestis inspirationis efficacitatem; quis alius nisi ipse Deus, efficere potuisset, vt integer exercitus ducum & militum, qui legitimum Regem habebant, fidem adhiberent vni duci & militi, ipsis aliàs pari, vt absque

alte-

alterius testimonio, & ex solo ipsius verbo, quo dicebat, se fuisse electum Regem in Israel? quis eorum intelligentias mutare potuisset, vt crederent, eum esse Prophetam, quem paulò antè *insanum* appellauerant; & verum iudicarent, quod paulò antè tanquam *falsum* damnauerant? quis illis persuaserat, quòd Iehu illos non deciperet, & quod ipsius verba non essent ab ambitione excogitata, vt regnaret super illos? quis nouum illum thronum regium exstruendi modum, ita ex tempore illos docuit, vt pallia omnes deponerent, & ad pedes eius subijcerent, qui ipsis erat aliàs æqualis, & socius? hæc omnia sunt diuinæ Sapientiæ inuenta, eiusq; omnipotentiæ manifesta testimonia, vt persuadeant nobis omnium hominum corda in ipsius esse manu; & regnorum, dignitatum, & Officiorum distributionem: vt cui voluerit, ea tradat per quamcunque viam.

SED ADHVC vlterius progreditur hæc suprema Dei prouidentia, qui adeò sapiens & potens est, vt etiam in despectum ipsorum hominum huiusmodi officia & dignitates pro libitu suo tradat cui voluerit: nam ipsamet illorum consilia, quæ ipsi adhibuerunt, vt ordinationi diuinæ resisterent, dirigit ipse ad sua exequenda: vt ex ijs, quæ suprà diximus de electione Ioseph, in vice-Regem Ægypti, constat. nam stratagemata & inuidia fraterna, via fuit & medium, quo diuina ordinatio vsa est, vt id sequeretur, quod ipse volebat: & cùm homines, improba sua vota sequerentur, id præstabant, quod Deo esset vsui, vt eueniret quod volebat. Nam (vt S. Gregorius ait) ita DEVS Dominus noster res hominum disponit, vt quasdam propitius concedat, alias permittat iratus. Ita tamen eas permittit, vt eisdem vtatur ad consilia sua exequenda. Et miro quodam modo fit, vt quædam absque ipsius Dei approbatione fiant, quæ tamen non sint eiusdem consilio & intentioni contraria: nam conuertens malum in bonum facit, vt, quod ipsius diuino consilio repugnabat, ex vsu sit, vt executioni mandetur. quamobrem dixit Sapiens, *non esse sapientiam, non esse prudentiam, non esse consilium contra Dominum,* vt scilicet impediri possit, quod ipse faciendum decreuerit. Ex quo etiam fit, quod si verè humiles, ad maiorem suam securitatem, huiusmodi officia refugiant, debeant meritò diuinæ prouidentiæ fidere: quod, si ita illis expediat, sciet ac poterit ipse, ea illis procurare per media, quæ illi minus cogitant. Quod si non faciat, signum erit, id illis non expedire, & sic optimè contenti esse possunt in inferiori loco, quem sibi eligunt, donec dicat illis Deus; *ascende superius.* 3. Cap. 3. Lib. 6. Moral. c. 12. Prou. 21. 30.

SED quia non omnes hanc doctrinam assequuntur, nec ad occulta diuinæ prouidentiæ pertingunt, magna hinc dubia accipiunt, & incidunt in perplexitatem: nam primùm, humiles & timentes Deum, etiamsi videant se electos, cùm nihil tale quæsiuerint: timent, Officia illa acceptare, dubitantes, an electio fuerit ex Dei inspiratione, qui ipsos voluerit eligi; an ex

humana aliqua persuasione, quæ in electionem se immiscuit. Et si ea inspiratio fuerit Dei: non sciunt, an sit consilium eius misericordiæ, ad vtilitatem animarum ipsorum; an permissio irati Dei ad occulta ipsorum peccata punienda, aut ad remunerandu in hac vita aliqua obsequia ab ipsis præstita, qui postea sint ob suas alias culpas ab æterna gloria excludendi. Dubitant quoque an dotes habeant ad Officia illa sufficientes; & an Electore non sint decepti, existimantes eos esse sufficientes: quod si fortè sufficientes habeant; dubitant adhuc an fideliter sint illis vsuri, constituti in occasione Status & Officij honorati. Ideoque sicut Christus D. N. cùm cognouisset, quia ventura esset turba, vt *raperet eum, & faceret Regem, fugit in montē ipse solus*: ita ipsi, cùm has electiones præuident, fugiunt & abscondunt sese, ne illas acceptent. Ex altera etiam parte exsurgunt dubia non leuia in ijs, qui non volunt esse tam perfecti, vt huiusmodi studia ac desideria fugiant, sed potiùs Officia ipsa per media apta & licita procurare volunt; cernentes videlicet ipsis oculis, homines vt plurimùm talia procurare, & compotes voti fieri: alios quidem in fines & per media valdè obliqua; alios verò per licita & iusta. Et qui nullam operam ponunt, vt ea assequantur, præcipuè in Rep. sæculari, imò & in Ecclesiastica: eos remanere vacuos. Cùm igitur prouidentia diuina industriam nostram non excludat, non volunt in ipsum Deum hanc curam conijcere, vt electorum voluntates permoueat; sed adhibere ipsi volunt media ad eas permouendas: quia eadem prouidētia diuina hac ipsorū operâ & industriâ vtetur, vt fiat quod ipse vult. Hæc sunt dubia hominum timoratorum, à quibus se facilè expedient, si in ijs, quæ obtinere procurant, aut acceptant, studuerint diuinam voluntatem cognoscere per media ordinaria, & quæ apta habentur ad eam cognoscendam, & vsui sunt ad omnes Status: ea verò in proximo capite indicabuntur.

Ioan. 6. 15.

CAPVT VI.

CONSVLTATIONES INEVNDAE AD COOPERandum prouidentiæ Dei, eiusqúe voluntatem cognoscendam in electionibus Statuum & Officiorum.

RIA illa media in proximo capite indicata, ad voluntatem diuinam, eiusque prouidentiæ consilia cognoscenda, etsi certa sint eius indicia, non tamen ex vsu esse possunt ad omnes Status & Officia Christianæ Reipubl. esset enim temerarium, hu-

iusmodi

iusmodi reuelationes & prodigiosa indicia desiderare, ad securitatem nostrarum electionum; nec semper est necessarium, imò ad statum aliquem suscipiendum non expedit, adesse præceptum: nam cuius liberum est Statum eligere matrimonij aut continentiæ, aut religionis; aut officium magis sibi commodum, nisi particulari aliqua causa esset illi prohibitum: nec semper expedit electionem huiusmodi omninò remittere aliorum voluntati, ea scilicet spe quòd Deus sit illis inspiraturus, quod nobis magis expediat. Quia noluit in huiusmodi re nos alienæ voluntati alligare; sed vt nostra quoque liberè vteremur. Sed cùm diuina prouidentia nunquam desit in necessarijs, loco illorum mediorum tria alia solet adhibere, quibus Sanctissimam suam voluntatem nobis aperiat, adiuuantibus se mutuò ad maiorem certitudinem & claritatem.

PRIMVM ergò medium sunt illustrationes & inspirationes valdè feruentes & efficaces, quæ intellectui manifestant, Statum & Officium illud valdè nobis expedire; & simul alliciunt vehementer ipsam voluntatem, ad illud eligendum. Et hæc sensa præueniunt ordinarias nostras ratiocinationes. Hoc tamen medium non est vniuersale: ordinariè enim DEVS DOMINVS noster non mittit vehementes huiusmodi inspirationes, nisi ad Statum religiosum aut continentiæ amplectendum; aut ad Officia humilia & laboriosa obeunda; ferè verò nunquam ad Status Prælationum, ac dignitatum Ecclesiasticarum; multò verò minùs ad sæculares: imò potiùs (vt dictum est) inspirat fugam illarum. neque est moris diuinæ prouidentiæ, per huiusmodi impulsus dirigere electionem Matrimonij, aut sæcularium Officiorum: nisi fortè aliquando, cùm secundum medium est adhibitum, quod consistit in ratiocinatione intellectus nostri, illustrati naturali lumine, & fidei in rebus reuelatis, ita tamen, vt communibus gratiæ Dei auxilijs ad hoc præueniatur & adiuuetur. Horum enim duorum luminum, Rationis & Fidei, dictamen, quando Officio suo diligenter funguntur, censendum est dictamen Dei, eiusque vocatio. ideoque tanquam tale meritò est admittendum, eique parendum. Et qui manum admouet, ad voluntatem diuinam, per hæc duo lumina quærendam, solet tertium accipere illustrationis diuinæ, quæ fulguris instar eis venit in subsidium; & tanquam suauis & iucunda vox sonat in auribus animæ, & sic concludit; & satis apertè manifestat, quid DEVS de illa velit, & ab ea requirat. Quæ tamen manifestatio interdum fit immediatè ipsimet, qui de Statu eligendo deliberat; interdum verò fit Consiliario spirituali prudenti & sancto, quem in ea re consulit. 1.

AD HOC

AD Hoc ſummè refert, omnia impedimenta remouere, quæ diuinæ voluntatis manifeſtationem impedirent. Hæc autem ſunt inprimis peccata, & paſsiones, & inordinatæ ad res huius vitæ, affectiones: ac propterea procuranda eſt ſumma cordis munditiеs, & perfectiſsima voluntatis noſtræ indifferentia ad res, quarum eſt futura electio, ita vt non plus ad vnam earum, quàm ad alteram propendeamus: ſed id conemur, vt ſolùm velimus quod voluntatis Dei eſſe intellexerimus: reſignantes omninò, & ſubijcientes voluntatem noſtram diuinæ, cum firmo certoque decreto eam amplectendi, ſtatim atque cognouerimus: etiamſi noſtræ ſit contraria. Hæc indifferentia valdè eſt neceſſaria, quando electio verſatur circa Statum aliquem, Officium, aut Miniſterium, in quo ſit honor, commodum, aut voluptas: quæ facilè cor noſtrum ad ſe trahunt; aut contra cùm electio verſatur circa rem arduam & difficilem, quæ noſtræ carni horrorem adfert. Nam in prima electione neceſsè eſt voluntatem noſtram ita ſe reſignare, vt ſe offerat ad relinquendum & renuntiandum ei, quod nobis valdè arridet, ſi non placeat Deo: in ſecunda verò vt ſe offerat ad amplectendum,
Gradu.26. quod horrorem adfert, ſi Dei voluntati ita placeat. Hoc documentum, &
" bonos eius euentus tradit S. Ioannes Climacus his verbis: Quidam fuerunt,
" qui deſiderantes Dei voluntatem cognoſcere, cogitationem ſuam ab omni
" affectione remouerunt, & in vtriſque conſilijs, ac voluntatibus animæ ſe
" collocauerũt, videlicet in annuente & contradicente, quaſi in medio mentem
" ſuam, omni voluntate propria mundatam, per ardentiſsimam orationem
" Domino ſiſtentes, ad certum diem agnitione voluntatis illius potiti
" ſunt: ſiue per occultam aliquam inſpirationem, qua Deus illos illuſtrauit;
" ſiue per perfectã ab eorũ anima ſubtractionẽ alterius opinionis & iudicij,
" quo perplexi tenebantur; aut ex impedimentis & cõtradictionibus eos retardãtibus,
" ne voti cõpotes fierent, intellexerunt, eam nõ fuiſſe Dei volũtatem;
" aut contrà flante proſpero vento, & ſuperueniente ex tempore, non
" expectato ſubſidio, cõiecerunt, hanc fuiſſe DEI Domini noſtri voluntatẽ;
" memores hunc eſſe ſolennem eius morem: adiuuare, & cooperari ſimul
" cum ijs, qui ſeſe diſponunt, ad faciendum quod debent ſecundùm diuinam
" eius voluntatem. Hæc Sanctus Climacus. quibus etiam nobis aperit vias & modos, quibus Deus voluntatem ſuam nobis aperit; ac diſpoſitionem, qua facit nos dignos, qui eam cognoſcamus: prædictam ſcilicet reſignationem, qua omnia propria deſideria mortificemus, & corrigamus: quæ poſſunt nos ab eo, quod vult DEVS, retrahere. Quemadmodum enim tabula, ſiue ſcripta, ſiue depicta, non poteſt nouam aliam figuram admittere, niſi prior deleatur: ita voluntas noſtra, cùm proprijs affectionibus ac deſiderijs eſt plena, niſi ea benè mortificet, ac reformet, non erit benè diſpoſita, vt impreſsiones & ſplendores cœleſtes recipiat: qui cognitionem & amo-

rem

rem diuinæ voluntatis ei imprimet. Quare qui hanc cognitionem abſque reſignatione obtinere contendit, imò in alteram potiùs partem inclinat, facilè decipitur; exiſtimans eſſe Dei inſpirationem, cum potiùs ſit inſtinctus proprij ſpiritus, ad id quod ipſi arridet propendentis. Quemadmodum S. Auguſtinus de matre ſua Monica refert, quòd cum vehementer optaret filij ſui matrimonium, occurrebant illi viſiones & reuelationes circa illud, ortas ex ipſius deſiderio, & non à diuino ſpiritu, quemadmodum alio loco eſt dictum. *Lib.6.Confeſſ.c.13.* *Ducis Spiri Tract.1. c. 24.*

HIS IMPEDIMENTIS remotis, aptiſſimum medium ad diuinam voluntatem cognoſcendam, eſt ORATIO humilis, importuna, & confidens: qua agnoſcamus ratiocinationum noſtrarũ exilitatem, defectumq; cęleſtis luminis, quod nos ex his dubijs ſolet expedire; & ſperemus, Dominum illum, qui a *ſapientiam affluenter* tribuit, eam cum hac confidentia *petentibus*, nobis etiam daturum. Ad quod idem Dominus per Prophetam ſuum hortatur nos dicens: b *clama ad me, & exaudiam te: & annunciabo tibi grandia, & firma, quæ neſcis:* & ob eandem cauſam Rex Ezechias ei dixit: c *cùm ignoremus, quid agere debeamus, hoc ſolum habemus reſidui, vt oculos noſtros dirigamus ad te.* Et quamuis medium hoc Orationis ad omnia valeat, præcipuè tamen ad hoc de quo nunc agimus. Sæpè enim (vt S. Gregorius inſinuat) diuina prouidentia conſtituit, nobis dare Statum & Officium, quod nobis expedit, per ipſas orationes proprias, aut aliorum: vult enim orationibus ſolicitari, vt ſua conſilia executioni mandentur. quemadmodum propter orationem reliquorum Apoſtolorum, manifeſtauit electionem d *Matthiæ*, & S. Franciſcus vi multarum orationum obtinuit cognitionem eius, quod Deus de illo ſtatuiſſet, tam quo ad fundationem & Statum ſuæ Religionis; quàm quo ad officium, concionandi & agendi cum proximis. 2.

a Iacob.1. 5. *b Iere. 33.2.* *c 2.Par. 20. 12.* *Lib.4. Dial. c.18.* *d Act.1.24.*

§. 1. *Quæ ſint conſideranda vt bona ſequatur electio.*

VT ORATIO optatum obtineat effectum, plurimùm refert, conſiderationem illi & meditationem adiungere aliquarum veritatum, quæ diſponunt ad certam cognitionem habendam diuinæ voluntatis: accepto interim tempore & loco quieto, vt magna attentione ad id ſolum attendatur. Ita Sanctus Bernardus conſuluit cuidam de eligendo Statu cogitanti. ſi cupis, inquit, cæli vocem audire, dulciorem melle & fauo; & ſi vis benè præparare interiorem auditum, fuge exteriorem ſtrepitum, vt poſsis dicere cum Samuele, a *loquere Domine: quia audit ſeruus tuus:* attende, quòd hæc vox non ſonet in plateis, nec auditur in publico: quia conſilium ſecretum audientiam requirit ſecretam: quam ſi (vt oportet) audiueris, *Epiſt.107.* *a 1 Reg.3.10.*

b Psal. 50.10 b *auditui tuo dabit gaudiũ & lætitiam.* Hoc modo se præparabat Dauid, cùm
c Psal. 84.9. dixit: c *audiam quid loquatur in me Deus, quia loquetur pacem in plebem suam, & super sanctos suos, & in eos, qui conuertuntur ad cor:* id significans, quod DEVS non loquatur ijs, qui extra cor sunt in res externas effusi, sed ijs, qui se recipiunt ad interna cogitanda.

IN HAC igitur recollectione poteris considerare duo genera rerum ad statum illum pertinẽtium: quasdam communes & generales, alias verò speciales. Generalium illa est præcipua, vt verus omnium electionum nostrarum finis, & omnium Statuum, & Officiorum huius vitæ benè perpendatur: in quem omnia media, & consilia quæ acceperis, sunt dirigenda. qui finis est maior Dei gloria, propria salus tua, & spiritualis profectus; & vniuersale Ecclesiæ bonum ac proximorum, qua parte illi ad te spectant. Ita tamen, vt cùm de salute agitur, bonum proprium præferatur
d Matt.16 26. alieno, nam d *quid prodesset tibi totum mundum lucrari, si animæ tuæ detrimentum patiaris?* non vult enim ipse Dominus, te animæ tuæ iacturam facere, vt alios salues: quamuis, si vtrumque bonum assequi possis, finis erit excellentior. Ex quo efficitur, te illum Statum & Officium eligere debere, quod, omnibus circumstantijs tuæ personæ attentis, magis te poterit iuuare ad eum finem consequendum, tuamque salutem reddendam securiorem.

1. NE AVTEM huius vitæ bona te excæcent, aptissimum est consilium, eodem tempore tibi ante oculos proponere, ipsam mortis horam; & exactam rationem, quam DEVS à te exiget, cum veneris ad iudicium, quem-
Tract.1.15. admodum in primo Tomo est declaratum. Et, cùm hoc benè perpenderis, dabis operam diligentem, vt superfluas omnes temporalium rerum affectiones ita exuas, atque si mox esses illas relicturus. Et quemadmodum velles ab eis esse expeditus in hora illa adeò acerba. In hac igitur nuditate & differentia, perpendes, quodnam consilium, ac iudicium in illa hora constitutus, velles te fuisse secutum; quem Statum, quodnam Officium te velles elegisse? & persuadeas tibi, iudicium illius horæ esse rectissimum, & expedire tibi eam vitæ rationem nunc eligere, in qua velles te à morte deprehendi. Et cùm fortè illa ipsa dies, in qua Status electionem feceris, futura sit vitæ tuæ vltima: rectissimum est, talem nunc facere, qualem tunc fecisse velles. Quòd si lustrare velis iudicia & sensa eorum, qui sunt in illo transitu, deprehendes multos coniugatos, qui optarent fuisse se Religiosos; multos Principes, qui magnæ suæ fælicitati tribuerent, quod fuissent vnusquispiam ex plebeis; & multos Prælatos, qui meliùs sibi fuisse existiment, si fuissent subditi: contrà verò multi Religiosi, & Continentes, & alij, qui in humili Statu vixerunt, valdè erunt sua sorte cõtenti, in qua vtiliter vixerunt, & cum lætitia moriuntur. Ex quibus exemplis fru-

ctum

ctum & vtilitatem accipiens, magnæ erit prudentiæ, talem vitæ rationem nunc eligere, vt tunc non te pœniteat, illam elegisse: sed exultes potius, Deumque glorifices, quòd te ad eam vocauerit. His considerationibus Sanctus Gregorius cuidam nobili Viro, optanti vt Cæsar eius opera in publicis aliquibus Officijs vteretur, suadebat vt diligenter attenderet, quid eligeret, & illud posteà eligeret, quòd ad suam salutem esset tutissimū: sic ergò ait: cur magnificè fili non consideras, quia mundus in fine est? omnia vrgentur quotidiè. ad reddendas rationes æterno & tremendo Iudici ducimur: quid ergò aliud, nisi de aduentu illius cogitare debemus; vita enim nostra nauiganti est similis: is namq; qui nauigat, siue stat, sedet, aut iacet, semper vadit, quia impulsu nauis ducitur. Ita ergò & nos sumus, qui siue vigilantes, siue dormientes, siue tacentes, siue loquentes, siue ambulantes, volentes & nolentes per momenta temporum quotidie ad finem tendimus. Cùm igitur finis nostri dies aduenerit, vbi nobis erit omne quod modò cum tanta cura quæritur, & cum solicitudine congregatur? quare si bona quærimus, illa diligamus, quæ sine fine habebimus: si autem mala pertimescamus, illa timeamus, quæ à reprobis sine fine tolerantur. Hoc ipsum verò, quod sis in obsequio pijssimi Principis, quanta est mentis occupatio cum desiderio terrenæ gratiæ obtinendæ? & quantus timor, ne hæc eadem gratia perdatur, si adepta fuerit? perpende ergò, quæ pœna sit, aut prosperitatis desiderio fatigari, aut aduersitatis timore pauescere. vnde magis suadeo, vt in hoc breui peregrinationis tempore studeas, quietam ac tranquillam vitam ducere, sacris Lectionibus vacare, cœlestia verba meditari, in æternitatis amore te accendere, de terrenis rebus secundùm vires bona opera agere, & regnum perpetuum in eorum remuneratione sperare. sic autem viuere, iam in æternitatis vita partem habere est. Hæc fili loquor, quia multum te diligo, & quia in procellas & fluctus cordis tendis, verborum meorum funibus te ad littus reuoco: & si trahentem sequi volueris, quæ pericula euaseris, quæ gaudia inueneris, in ipso quietis tuę littore positus, agnosces. Hæc omnia S. Gregorius.

Lib. 6 Regist c. 190.

SED QVONIAM omnes hæ rationes valdè sunt generales, operæpretium erit, signa etiam particularia attendere, quæ vsui esse possint ad diuinam vocationem & voluntatem agnoscendam circa rem eligendam. Hæc autem & multa sunt, & varia. alia enim fundamentum suum habent in conditione, & naturali constitutione; alia in educatione ab ipsa infantia; alia in varijs necessitatibus occurrentibus, & in particularibus gratijs, talentis, & propensionibus naturalibus, aut supernaturalibus, quas DEVS Dominus noster impertiuit: quemadmodum in præcedentibus capitibus est indicatum. Et hinc fit, vt si ratiocinatione agatur, censendum 2.

 sit

sit bonum indicium, quòd Deus ad eum Statum & Officium non vocet, à quo homo naturalem habet auersionem & horrorem; deestque illi talentum & facultas ad præstandum, quod talis Status requirit, maximè si sit perpetuus: & quando reuera non est talis facultas & aptitudo, nec pignus aliquod aut spes est eam habendi, certum indicium est, nolle Deum vt illum eligas. Et propterea declarauit Ecclesia, non esse matrimonij capaces eos, qui natura sunt impotentes ad generationem, quæ, finis est
e Eccli 7. 6. proprius illius Status. Et Spiritus Sanctus monet, e *noli quærere fieri Iudex, nisi valeas virtute irrumpere iniquitates: ne fortè extimescas faciem potentis, & ponas scandalum in æquitate*, & anima *tua*. Contrà verò, si adsit propensio & talentum, siue facultas (vt dictum est) bona est inter alias coniectura, quod DEVS ad id vocet, ad quod bona hominis inclinatio illum ducit.

Lib. 1. Offic. c. 44. PRAECLARE hoc expendit S. Ambrosius his verbis: vnusquisque suum ingenium nouerit, & ad id se applicet, quod sibi aptum elegerit. Itaque quid sequatur, prius consideret. Non solùm nouerit bona sua, sed etiam vitia cognoscat: æqualemque se iudicem sui præbeat, vt bonis intendat, vitia declinet. Alius distinguendæ lectioni aptior, alius psalmo gratior, alius sacrario oportunior habetur: Hæc omnia spectet Sacerdos, & quid cuique congruat, id officij deputet. Quo etenim vnumquemque suum ducit ingenium, aut quod officium decet, id maiore implet gratiâ. Hæc S. Ambrosius, quæ fundamentum habent in concilio Ecclesiastici dicen-
f Eccli. 37. 30. tis: f *Fili in vita tua tenta animam tuam: & si fuerit nequam, non des illi potestatem*, aut (vt alia Lectio habet) *attende, quid sit malum; & ne illi illud des: non enim omnia omnibus expediunt, & non omni animæ omne genus placet*: quasi diceret: experire & examina varijs probationibus & experimentis propensionem, talentum, & vires animæ tuæ: quod si videris illam ad malum propendere, non des illi libertatem, sed da illi Statum & occupationem, qua refrenetur: attende diligenter, quid illi noceat, & ne illi des illud, neque decipiaris specie aliqua bonitatis. licèt enim multi Status & occupa-
g 1. Cor. 6. 12. tiones sint bonæ, g *non tamen omnes omnibus conueniunt*. tua autem plurimùm refert eam eligere, quæ tibi sit futura maximè commoda.

3. Suprà. Ex Hoc iacto principio colligit S. Ambrosius duo monita contrà duplicem abusum in his electionibus. Primum est: nullum hominem prudentem debere eligere Statum aut Officium, eo solo nomine, quod Parentes aut maiores ipsius illud habuerint: nam non semper filij easdem habent propensiones, & talenta, quæ habuerunt Parentes; & sæpè, quod expedit Patri, nocebit filio; & quod vni fratri est commodum, alteri est incommodum, etiamsi sint gemelli ex eodem partu, quemadmodum Esau & Iacob. Et quamuis negari non posit, educationem filiorũ, moresq; quos

docent eos Parentes ab infantia, & bonum exemplum, quod in eis vident, illos allicere, vt sequantur: quando tamen non inclinant ad Statum & Officium parentum; sed potiùs ad alia, quia talenta & dotes habent ad illa: non debent cogi, vt faciant contrà suam bonam inclinationem, sed iuuari potiùs, vt illã sequantur. si enim cogantur Statum suscipere contrà suam inclinationem, etiamsi alioquin Sanctum, qualis est Religionis aut Sacerdotij: timendum est infœlix euentus. Quamobrem Concilium Tridentinum pœnam statuit excommunicationis in eos, qui filios aliásue virgines aut viduas cogunt religionem intrare; aut sine iusta causa bonum illorum ad id desiderium impedire. Eandem quoque pœnam infert illis, qui suos subditos aliásue personas cogunt matrimonia inire cõtra suam voluntatem: quia eadem incommoda sunt timenda. *Sess. 25. de Regular. & Monial. c. 18. Sess. 24. de Matrim. c. 9.*

SECVNDVM documentum est, quòd ad huiusmodi electiones faciendas non sint oculi præcipuè conijciendi in applausum & opinionem hominum, nec in delectationem sensuum: sed in maximam conuenientiam Status aut Officij cum nostra salute: etiamsi parui illud fiat, aut aliàs non arrideat. Multi (ait hic Sanctus Doctor) fugiunt aliqua officia Ecclesiæ, siue ,,
quòd grauitas, & pondus exercitiorũ eos terreat; siue quòd in iuuentute sit ,,
difficilis temperantia; aut quòd dedignantur rationem vitæ sequi, quam ,,
iudicant esse abiectam; inclinant verò ad studia & exercitia, quæ in mundo ,,
pluris fiunt, & sunt in honore, & præponunt præsentia futuris. Nos autem ,,
valdè alia via incedimus, dedicamus enim nos futuris, non tanti facientes ,,
præsentia; & quo maius est nostrum negotium, eò maior debet esse sollicitu- ,,
do nostra. Hæc S. Ambrosius, quæ confirmantur sententia illa Saluatoris, h *melius est ad vitam ingredi cum vno oculo, quàm duos oculos habentes, mitti in gehennam ignis*: significans melius tibi esse, animam tuam in humili Statu & laborioso saluare; quàm in honorato, tuo quoque palato valdè arridente damnari. Perpende itaque, omnes Status & Officia huius vitę cum morte finiri, post quam alios duos incipere Status æternos: alterum infinitis bonis in cœlo; alterum infinitis malis in inferno refertum. Illa autem optima erit electio, qua eum Statum & Officium temporale in hac vita eliges, quod magis te iuuet ad impetrandum felicissimum Statum æternum, & euadendum eius contrarium. Quod tamen non impedit, quo minus in secundo loco possis, ac debeas commoda temporalia fortunarum, honoris, & quietis perpendere, in eo gradu, qui expedit ad vitam transigendam iuxta tuæ personæ qualitatem. *h Matt. 18. 9*

DENIQVE, vt electionem tuam hac via concludas, postquam benè perpenderis dotes tuas, quoad propensionem, complexionem, vires & talenta naturalia, vel acquisita; commoda item, damnaque spiritualia, ac temporalia, in ordine ad finem tuæ salutis præcipuum: oportet in vna bilance com- 4.

moda, in alia verò damna & pericula ponere; & attendere, quò inclinet momentum rationis fide illustratæ: & quod hæc iudicauerit, maximè esse diuinæ voluntati conforme, tuæque saluti magis expediens: illud scies tibi esse eligendum.

AD idem etiam iuuerit, vt, dum consideras rationes & conuenientiam, aut damnum Status & Officij, de quo agitur; simul obserues sensa & affectus, quos illæ efficiunt in corde tuo: idque propter vim, quam habent rationes apud hominem, non subiectum alicui passioni, & resignatum ad permouendam, & post se trahendam voluntatem, recurrendo simul ad gratiam diuinam, quæ Sanctis suis inspirationibus in tali occasione solet illam mouere. Illæ verò rationes meritò sunt præferendæ, quæ producunt effectus diuinæ inspirationis proprios, qualis est pax conscientiæ, lætitia spiritualis, cordis impulsus, fiducia in Deum, quod in tali Statu & Officio cum maiori fructu viues: sequens in hoc, & seruans documenta, quæ in Duce
Tract.1.c.24 spirituali sunt posita. Hoc solū nunc addo: quando Status & officiū pericula habent, & occasiones annexas ad lapsum in peccata, fortioribus rationibus opus esse, & clarioribus indicijs voluntatis Dei ad illud eligendum: Contrà verò, quando Status perfectus est & securus, pauciores rationes sufficiunt. Ac proinde (quemadmodum S. noster Pater Ignatius dicere solebat) multò pluribus rationibus opus esse ad persuadendum nobis, esse Dei voluntatem, vt maneamus in mundo cum diuitijs, delicijs, & honoribus, obseruantes solùm diuina præcepta: quàm ad deserendum mundum, & nos ipsos ad consilia etiam seruanda offerendos: nam ad hoc secundum habemus multa generalia testimonia, & signa voluntatis Christi Domini nostri, quibus in suo Euangelio nos ad id hortatur. Quare nullus, qui in his dubijs versatur, debet absque grauium rationum fundamento credere, sibi in particulari magis expedire, in mundo remanere; & voluntatem Dei esse, vt Statum ex se magis periculosum eligat.

§. 2. *Quodnam consilium, & à quibus accipiendum.*

PRAEDICTAE omnes diligentiæ non sunt adeò sufficientes ad rectam electionem faciendam, vt non opus habeant auxilijs, ac directione Sanctorum, prudentum, & benè expertorum consiliariorum: & illi sunt tertium medium, ac instrumentum prouidentiæ diuinæ, ad voluntatem Dei nobis manifestandam, circa illud punctum, de quo illos consulimus. Placetque ipsi Deo, quod in rebus adeò grauibus, tantique momenti non ducamur à nostro solo iudicio; sed eorum potiùs, quos ipse in sua Ecclesia posuit, ad ducendos ac dirigendos alios: si enim olim iubebat Deus
a Deut.17.8 Israelitas, a *si difficile & ambiguum apud ipsos esset iudicium, ascendere, & venire ad*

Sacerdo-

Sacerdotes, certosque illos faciebat se per eos *indicaturum iudicij veritatem*, quam scire cupiebant: multò certius est, ipsum per Sacerdotes & ministros Euangelij, qui maioris sunt excellentiæ, voluntatem suam manifestatum: siquidem distributæ inter illos sunt gratiæ, quas Apostolus b *manifestationem Spiritus*, ad communem Ecclesiæ vtilitatem appellat; & inter eas numerat *discretionem Spirituum*, cuius finis est manifestare Spiritum, qui nos mouet ad id, quod desideramus, & quærimus. b 1.Co.12.7.

ET HIS præmissis, quæ dicta sunt supra de Confessarijs eligendis, sapientibus, ac Sanctis, addemus quod ad idem propositum dicit Sapiens: c *Omnis Consiliarius prodit*, & extollit *consilium: sed est consiliarius in semetipso* in rem suam: *A Consiliario, qui operam suam tibi offert, serua animam tuam. Prius scito, quæ sit illius necessitas*, & quò tendat: *& ipse enim animo suo cogitabit*, sibique consulet, potiùs quàm tibi: *ne fortè mittat sudem in terram*, & sorti ac periculo te committat, *& dicat tibi: bona est via tua; & stet è contrario videre, quid tibi eueniat*, quasi non satis sciret, quid consuleret. *Cum viro irreligioso*, & profano, ne *tracta de sanctitate, neque cum iniusto de iustitia: cum timido de bello: cum viro liuido de gratijs agendis: cum impio de pietate: cum inhonesto de honestate: cum seruo pigro, de multa operatione. Non attendas his in omni consilio*, quia sibi potiùs, quàm tibi consulent. *Sed cum viro Sancto assiduus esto, quemcunque cognoueris obseruantem timorem Dei, cuius anima est secundùm animam tuam, & vitam, quam iam ducis, vel ducere cupis: & qui, cùm titubaueris in tenebris*, aut lapsus fueris, non ridebit, sed *condolebit tibi: cor boni consilij, statuet tecum; non est enim tibi aliud pluris illo*: & certò statue, quòd *anima viri Sancti enunciat aliquando vera*, potiùs *quàm septem circumspectores sedentes in excelso ad speculandum. Et in his omnibus deprecare altissimum, vt dirigat in veritate viam tuam*. Hæc ferè omnia Spiritus S. per os huius Sapientis. Ex quibus satis apparet quantum referat, Consiliarium eligere, hominem Sapientem, & Sanctum, qui non passione aliqua ducatur; nec propria cómoda aut honorem quęrat; sed puram ipsam veritatem & bonum animarum, ipsum consulentium: Deique honorem & gloriam, certamque notitiam & cognitionem diuinæ voluntatis vt executioni mandetur; & qui eandem colat virtutem, quam nos colimus, aut colere cupimus, aut etiam multò maiorem. Talem (inquit S. Ambro.) decet esse eum, qui alijs consulit, vt etiam sit exemplum Sanctorum operum in doctrina, in integritate, in grauitate; cuius verbum sit salutare, & irreprehensibile; vita honesta, & sententia suauis & humana. Nam, cùm agitur de Spiritu & religione, cósulere homines mundanos, esset (vt S. Greg. ait) de causa vitæ consilium à fautoribus mortis quærere. Hi .n. quoniam nihil æstimát, nisi res temporales, consulent, & suadebunt, vt illas secteris, licèt cum periculo veram vitam amittendi, & in mortem incidendi. Non negamus in matrimonijs & officijs temporalibus opportunum esse, parentes, cognatos,

Tomo.1. Tract 3 c.8
c Eccl 37.8.
x Iansenio.
Hic est duplex lectio.
Lib.2. Offic. c.17.
Lib.1.Epist. 33 22.q 189. a 10.

& ami-

& amicos consulere, aliosque sæculi huius sapientes & prudentes viros: at in causa Status, & rationis vitæ ad perfectionem spectantis, non debent hi esse præcipui consultores, (vt in Tractatu de Statu religioso dicemus) sed viri spirituales, qui id consulant, quod sciunt esse magni faciendum: ita tamen vt & ipsi *cor* habeant *boni consilij*, quibus Deus consilij donum communicasse credatur; & in quibus vterque oculus eluceat, diuinæ scilicet & humanæ scientiæ, cum sanctitate vitæ: qui enim talis est, plus videt quàm septem, imò mille mundi Sapientes. Si igitur talem aliquem inueneris, tanquam rem preciosam magni facies, reddesque illi claram ac distinctam (vt S. Ambrosius dixit) desideriorum tuorum rationem, & aperies propensiones, dotesq; tuas ad ea amplectenda, seruata interim indifferentia & resignatione, de qua supra est dictum. Neque enim, dum illum consulis, optare debes, vt consulat, quod tu velles, quasi ab eo tuæ voluntatis & propensionis approbationem potiùs quàm directionem velles extorquere: & multò minus ea voluntate & animi decreto accedere debes: vt, nisi consulat, quod tibi arridet, consilium eius negligas. Tunc enim (vt perpendit S. Dorotheus) permittet Deus, te decipi, & consiliarium non rectè attingere veritatem, in pœnam praui animi tui, quo ad consulendum accedis. Quemadmodum minatus est Deus per Ezechielem Prophetam dicens: d *si quis homo ex Israel* malo animo *venerit ad Prophetam, vt interroget per eum me: ego Dominus respondebo ei* per os Prophetæ *iuxta deprauatum cor eius, vt iuxta iniquitatem interrogantis, sic sit iniquitas respondentis.* Hoc autem quatuor modis euenire potest primùm quia Deus permittet consiliarium illum ex proprio capite respondere, annuentem scilicet interrogantis voluntati; deinde vt non plenè intelligat omnia, quæ necessaria erant ad respondendum, quod è re fuisset: tertiò, vt responsum det verbis ambiguis, quæ non satis aperiant, quod ipse sentit: denique ipsum interrogantem excæcando, ne fidem adhibeat consultori, nec eius consiliũ sequatur. Quemadmodum euenit impio Regi Achab, qui consulens Micheam Prophetam, de ineundo quodam prælio statuerat apud se omninò illud inire, ideoque cupiebat sibi responderi iuxta votũ suum: quod cùm intellexisset Micheas, respondit paucis verbis & ambiguis: e *ascende, inquit, in Ramoth Galaad, & vade prospere, & tradet Dominus eam in manus Regis:* quasi diceret, vtinam ascendas prosperè, tradatque tibi Dominus hostes tuos iuxta votum tuum. Sed ostendit benè Rex, quo animo illum consuluisset: cùm enim eum adiurasset, vt clarè ipsi responderet, quod verum esset in nomine Domini; Propheta verò distinctè satis quod verum erat, respondisset: Rex noluit illi credere, sed falsis potiùs prophetis, qui mendaci dœmonis spiritu impulsi, ei dixerunt eadem verba, quæ primum Micheas dixerat: *ascende, & dabit eam Dominus in manu Regis:* quibus adhibuit fidem, & ascendit ad prælium: cuius exitus multò aliter

euenit,

Lib. 1. Offic. c. 44.

Sermo.

d Eze. 14. 7.

e 3. Reg. 22. 15.

euenit, nam grauissimè læsus *sagitta in incertum directa, mortuus est illo vespere.* Vt ex hoc exemplo intelligas plurimùm referre, in huiusmodi consultationibus, veram indifferentiã habere; solumq; statuere, facere quod Propheta Dei, ipsius nomine tibi dixerit: quemadmodum optimè perpendit S. Ioannes Climacus dicens: " Qui verè desiderant Dei veritatem cognoscere, " dent primùm diligentem operam, vt suam mortificent: & oratione cum fide " & candore præmissa, interrogent cum summa humilitate Patrum iudicium, " & sine hæsitatione accipiant tanquam ex ore Dei, quod illi Sanctè " consulent, quamuis illud sit contrà ipsius interrogantis intentionem & ex- " pectationem, etiamsi Patres ipsi consulti non adeò sint spirituales & perfe- " cti. Non enim est Deus iniustus, vt permittat decipi illas animas, quæ bona " fide, syncerè, ac demissè eius iudicio & consilio se subiecerunt, qui ipsis est " loco Dei: nam humilitas plurimum valet; & obstringit quodammodo " eum Dominum, qui est Magister humilium; datque sapientiam paruulis, " ne aberrent. Hæc Sanctus Climacus. Gradu.26.

IMPONAMVS capiti huic finem, monendo Confessarios & Prælatos, ad quos spectat consilium alijs dare, aut varia officia subditis distribuere: vt in suis consilijs aut distributionibus huiusmodi attendant (quemadmodum S. Ambrosius dixit) ad inclinationes & talenta eorum, qui ipsis sunt commissi: consulendo illis, aut vnicuique ordinariè dando, quod bonæ ipsorum propensioni & talento est magis conformè. Quemadmodum enim necesse est non annuere prauis propensionibus, sed eas mortificare & abnegare: ita expedit fauere & fouere bonas, quemadmodum Christus Dominus noster cùm vocauit sanctos, Petrum & Andream, filiosque Zebedei, quos ad piscationem propensos videbat, dixit eis f *faciam vos fieri piscatores hominum:* quasi eis diceret, non omninò vos ab hoc officio remouebo, ad quod ita propensos video; sed in eodem perficiam, faciens piscatores non piscium sed hominum. Huc spectat, quod S noster Pater Ignatius, tanquam valdè à Deo illustratus in suauitate & efficacitate suæ gubernationis, dicere solebat; quod supposita ex parte subditi obedientia, & integra resignatione ad amplectendum, quod Prælati iniungerent, experientia didicisset, vtilissimum esse, annuere bonis ipsorum propensionibus, si etiam habeant talenta ad id præstandum, ad quod inclinant. Et ita cum hæc officia distribuere volebat, & grauiores alias occupationes, studebat intelligere vniuscuiusque propensionem, siue per aliquem sibi familiarem, qui quasi alio nomine eam cognosceret, siue eidem ipsi suadendo, vt in oratione & meditatione hæc tria puncta diligenter perpenderet. *Primum*: an paratus esset ire, quò eum obedientia mitteret: *secundum*, an propenderet, vt iret: *tertium*, quidnam eligeret, si liberum ei relinqueretur. Et hac via cognoscebat ipse bonam dispositionem & inclinationem subditorum, vt efficaciter & suauiter eorum

Lib.1.Offic. c.44.

f Matt.4.19

gubernatio succederet. Denique quidquid hactenùs est dictum ad eligendum Statum & Officium per viam ratiocinationum & rationum, non debet præiudicare vocationi diuinæ, quæ fit per vehementes inspirationes,& obedientiam superiorum. Nemo enim tantum tribuere debet propriæ naturali inclinationi, etiamsi aliàs bonæ, vt si vehementem inspirationem, Deique impulsum sentiat ad alterum Statum & Officium contrarium, negligat illum sequi, præmissa tamen debita consultatione, vt certò Dei voluntatem cognoscat. Et idem omninò est, cùm superior aliquod officium huic propensioni contrarium iniungit: cùm enim Dei prouidentia adeò sit suauis, nec onus imponat supra vires, nec iubeat aliqua impoßibilia: si ipse talibus inspirationibus vocet: dabit quoque supernaturalem aliam gratiæ inclinationẽ,quæ vincat naturalem;& similiter talenta dotesque dabit necessarias,quemadmodum supra est dictum.

CAPVT VII.

OMNES DEBERE ESSE CONTENTOS eo Statu, quem prouidentia diuina illis dederit: & in eo posse illos perfectionem obtinere, si suis dotibus benè vtantur.

POST factam electionem Status & Officij iuxta Dei voluntatem eiusque prouidentiæ ordinem, quisque valdè contentus esse debet sorte, quæ illi contigerit; & talentis, quæ Deus concesserit, procurando cum eis omnem perfectionem negotiari, quæ in eo Statu illis fuerit poßibilis, iuxta dotes & facultatem ad id acceptam, vtrumque commendauit Apostolus, cùm dixit Corinthijs: a *vnusquisque proprium donum habet ex Deo: alius quidem sic, alius verò sic: vnusquisque autem sicut eum vocabit Deus, ita ambulet: sicut in omnibus Ecclesiis doceo: & vnusquisque, in qua vocatione vocatus est, in ea permaneat. Seruus vocatus es, non sit tibi curæ: sed etsi potes fieri liber, magis vtere*, vt seruias; *qui enim in Domino vocatus est seruus, libertus est Domini: similiter qui liber vocatus est, seruus est Christi. Pretio empti estis, nolite fieri serui hominum*, praua scilicet seruitute. *Vnusquisque in quo vocatus est, Fratres, in hoc permaneat apud Deum.* Hucusque Apostolus, qui his verbis docet, vocatos à Deo ad fidem eius Sanctam recipiendam, perseuerare in Statu quem habent, modò non sit contra eandem Fidem. Coniugatos monet manere in Statu matrimonij: quia etiã est donum Dei, sicut Status continentiæ; seruos & reliquos, qui in inferiori Statu & Officio sunt, monet, vt non

a 1 Cor. 7. 7. 17.

ſint ſoliciti de illo pro alio altiori commutando, ſed vt in ſua humilitate ſe conſeruent, & in ea ſtudeant conſequi libertatem ſpiritus, & altitudinem ſpiritualem, quæ illis non denegabitur. Liberos verò & habentes Statum & Officium honoratum, monet, ne euaneſcant, & alios contemnant; ſed humilient ſeſe, & viuant tanquam fideles Chriſti ſerui, non abijciendo ſe vt fiant ſerui peccati, & mundi honoriſque ſui, & inanis pompæ mancipia.

SED NOMINATIM perpendendæ ſunt duæ rationes, quas Sanctus Apoſtolus tangit: altera eſt ex parte ipſiuſmet Dei, cuius eſt quilibet Status, & vitæ ſors, quæ ab eius prouidentia prouenit, ſiue altior ſit, ſiue demiſsior: & hoc ſatis eſt, vt libenter accipiatur: nam cui nihil debetur, quodcunque donum ſufficit; nec habet quod conqueratur, quaſi ſit exiguum. b *Nunquid* (ait Apoſtolus) *dicit figmentum ei, qui ſe finxit: quid me feciſti ſic? an non habet poteſtatem figulus luti ex eadem maſſa facere; aliud quidem vas in honorem, aliud verò in contumeliam?* quantò igitur faciliùs poterit Deus ex humani generis maſſa facere alium diuitem & dominum, & in omnibus magnum; alium verò pauperem operariũ, ſeruum, & in omnibus paruum? nunquid poteris de Deo conqueri ac dicere: cur me ſic feciſti? ſi enim potuit te non creare, ſed quaſi oblitum relinquere in abyſſo nihili: ſatis magnũ fuit beneficium, creare te quocunq; modo, pro libitu ſuo: ac propterea ęquum eſt, vt ijs, quæ tibi data ſunt, ſis contentus, præferendo æternam creatoris tui diſpoſitionem voluntati ac deſiderio tuo. I.

b *Rom.* 9. 20. *Eccli.* 33. 13. *Sapien.* 15. 7.

NEC minoris momenti eſt ſecunda Apoſtoli ratio, quia omnes (inquit) empti eſtis pretio ſanguinis Ieſu Chriſti veri Dei & hominis, cuius eſtis ſerui duplici nomine: creationis & redemptionis. Quis ergò eſt dominus qui non habeat poteſtatem ſeruum ſuum pro ſuo libitu occupandi? nunquid ſeruus conqueri poteſt de ſuo domino, quòd illius opera in hoc officio vtatur, & non in altero? cùm igitur ſimus ſerui Dei & Chriſti, exiſtimemus nos fœlices ea ſorte, quam nobis in domo ſua dederit, & cum ea ſimus contenti, libenter ei ſeruientes in quacunq; re nobis ab eo deſignata: quemadmodum enim ſeruus non placet Domino ſuo propterea quòd faciat, quæ ſibi placent, etiamſi optima illa ſint; ſed quòd exequatur id, quod Dominus iubet, quidquid illud ſit: ideoque communi prouerbio dicitur: fac quod tuus Dominus iubet, & comedes ad eius menſam: ita etiam nulla alia re Deo magis placere poteris, quàm ſi contentus ſis loco, in quo ille te collocauit, ibique exequi quod ipſe iubet: ſic enim eius voluntatem tibi comparabis, & ſedebis cum eo ad menſam in cœlo: ſic enim ipſe dixit, eos qui ipſi miniſtraſſent, c *manducaturos & bibituros ſuper ipſius menſam in regno eius.* 2.

c *Luc.* 22. 37. & c. 22. 30.

§. 1. *Confirmatur exemplo Angelorum quemlibet suo statu contentum esse oportere.*

3. QVOD SI oculos conijcias in hierarchias & choros angelorum, qui benè nouerunt, quam subiectionem debeant suo creatori, inuenies, omnes esse loco, gradu, & officio à Deo ipsis commisso, contentissimos: quod, qua possunt altissima perfectione, exercent. magnæ enim fœlicitati sibi ducunt, quòd velit Deus in quacunque re, etiam abiecta, illorum opera vti, quamuis nulla sit censenda abiecta, sed sublimis & valdè gloriosa, quam Deus vult & imperat: ac propterea nec maiores contemnunt minores; nec minores inuident maioribus, nec alter vult alterius officium vsurpare: quia quisque suo valdè est contentus. Quare S. Angelus a *Raphael*, etiamsi esset *vnus ex septem* præcipuis, *qui assistunt antè Deum*, eadem tamen animi voluntate, qua erat in cœlo, descendit, vt ministraret Tobiæ in officijs humilioribus, quæ famuli & serui faciunt cum suis dominis; non propterea dedignatus: quin potiùs summo honori sibi ducēs, quod Deus id ipsi imperaret. Et eadem animi tranquillitate custodiunt Aethiopem, qua Principem alicuius terræ; & priuatum aliquem hominem, sicut integrum regnum: quia suam voluptatem in eo ponunt, quod illis Deus imperat.

a Tob. 12. 18.

4. IPSEMET verò Deus homo factus ad omnium hominum exemplum, adeò erat contentus artem fabrilem exercendo, atque cum exerceret munus prædicatoris & magistri: quia vtrumq; faciebat, vt æterni sui Patris voluntatem impleret, in qua exequenda totam suam delectationem collocauerat. Si igitur his oculis respicias Status & officia, vitæque rationem, quæ tibi ex consilio diuinæ prouidentiæ obtigit, omninò eris contentus, & operam diligentem pones, vt in ea salutem consequaris, propter quam à Deo illam accepisti.

5. EODEM tendit, præclara illa similitudo, qua vtitur Apostolus, cùm ait: b *omnes nos esse vnius corporis membra*, significans quòd quemadmodum pedes contenti sunt infimo loco, quem habent, suoque officio strenuè funguntur, neque inuident oculis, neque indignantur, aut contrà illos insurgunt: neque hi (licèt in altiori loco positi) pedes contemnunt; sed potiùs attenti valdè sunt, vt & illis & toti corpori prospiciatur: & hūc in modum reliqua membra quieta sunt in suis stationibus, attendentia suis officijs in vtilitatem reliquorum. Sic igitur fideles, qui sunt vnius Ecclesiæ membra; & Religiosi, qui sunt partes eiusdem Religionis; & ciues, qui vnius ciuitatis siue regni, meritò debent omnes esse contenti in eo Statu, officio & ministerio, ac vitæ sorte, quam Deus illis dedit: studentes vnusquisque excellere in eo, quod ipsis incumbit: ita vt neque minor maiori inuideat, aut ambitiosè altio-

b 1. Co. 12. 14

rem

rem locum ad quem non est vocatus concupiscat; nec maior insolenter se erigat, & contra sui Status grauitatem & moderationem debitam, minorem contemnat.

ET si memor esses, quod propter tua peccata feceris te filium Dæmonis, & Sathanæ membrum: ac proinde dignum, qui adnumerareris Reip. infernali, cuius caput est Lucifer; indignum verò, qui membrum sis mystici corporis Ecclesiæ, cuius caput est Christus: fælicem te reputares, quòd sis vel pedes huius corporis. siquidem veniet tempus, in quo totum, & pedes & oculi tanquam partes congregationis iustorum transferantur in cælum: vbi erit vnum corpus mysticum, & gloriosum cum Repub. Hierarchiarum cœlestium, in qua vel ipsi pedes multò plus splendebunt, quàm stellæ; omnesque pacatissimi & contentissimi erunt forte illa, quæ consilio ac dispositione eius, qui illos elegit, vt eius regni partes essent, eis obtigerit. Cùm igitur non expediat, vt in Ecclesia & Rep. terrena omnes sint oculi, aut manus: lauda & glorifica Deum, qui corporis sui te partem fecit; pignusque dedit, quod sis etiam futurus in cœlo: & cum gaudio amplectere consilia æternæ dispositionis & voluntatis, quam meritò diligere, & præferre debes cuicunque honori & vtilitati, quæ potuisset ex altiori aliquo Statu tibi prouenire. 6.

PRAEDICTIS hactenùs addendum est, quòd non solùm ad priuatum cuiusque bonum, sed etiam ad vniuersale totius Ecclesiæ, ac Reip. & cuiuscuis Communitatis tranquillitatem, sit valdè necessarium, vt omnes in Statu & Officio suo pacati sint & contenti, eiusque perfectioni studeant: sic enim pax & vnio corporis mystici conseruatur, sine qua nec particularium bonum diuturnum esse poterit: sicut pax & salus totius corporis naturalis pendet ex coniunctione membrorum inter se, & ex eo quod vnumquodque sibi constitutum locum occupet. Hoc voluit Apostolus significare cùm dixit: c *Obsecro vos, vt dignè ambuletis vocatione qua vocati estis, cum omni humilitate, & mansuetudine, cum patientia supportantes inuicem in charitate; soliciti seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis. Vnum corpus, & vnus spiritus, sicut vocati estis in vna spe vocationis vestræ.* Quibus verbis docet Apostolus plurimum referre ad perfectã pacem & vnionem Christianorum seruandam, quòd quisq; viuat dignè vocatione sua, dando operam diligentem, vt ipsa vita talis sit, qualem exigit ipsa vocatio, ita vt Ecclesiastici, & Religiosi, & Seculares impleant exactè Statuum & Officiorum suorum obligationes; amplectentes integram & perfectam humilitatem, quam exprimit Apostolus verbo illo: *cum omni humilitate*: cuius munus est conseruare vnumquemq; in pace & tranquillitate, in loco à Deo sibi cõstituto. Nam si est inferior: ille est naturali eius inclinationi cõformis, quæ semper tendit ad vltimum, sicut terra ad centrum. Quod si locus sit excelsus, nunquam appetit 7.

c Ephes. 4. 1.

altiorem: quia potiùs se reputat illo indignum. & hac ratione cum omnibus seruat pacem & vnionem, quia neminem ex loco suo deturbat, nisi fortè meliori oblato spontè ille acquiescat.

Et Hinc est, quod quemadmodum omnes morbi & naturalis corporis dolores oriuntur ex aliqua membrorum disiunctione, eò quòd non sint in suis locis; aut humores redundent: ita etiam omnes ferè trium Rerumpublicarum Christianarum miseriæ oriuntur ex defectu coniunctionis partium earum; aut quòd illæ non faciant aliàs rectè officium suũ iuxtà vocationem propriam; aut quòd eâ non contentæ ad id, quod aliorum est proprium, etiam cum eorum detrimento adspirent. Quomodo enim non sequatur turbatio, si minor contendat esse maiori æqualis? aut si maior velit minorem opprimere? aut si quisq; velit sibi vsurpare sortem, quæ alteri obtigit, aut suam accrescere, cum alienæ detrimento?

9. Deniqve si Reip. cuius es membrum, conseruationem desideras,
d Cant 6. 9. & c. 7. 1. recordare quod Ecclesia (vt suprà dicebamus) sit d *terribilis vt castrorum acies ordinata*. Quemadmodum enim exercitûs robur in eo consistit, vt singuli milites suam seruent stationem, pugnando in ea ita strenuè, vt vitam potiùs amittant, quàm eam deserant: ita Ecclesia & eius Rerumpub. fortitudo in eo consistit, vt omnes fideles valdè sint charitate coniuncti, e Eccl. 10. 4. nullo (vt suadet Ecclesiastes) e *locum suũ dimittente*, sed quicquid ille iure suo requirit, cum summa perfectione, faciente. Ex hoc enim oritur cælestis quædam harmonia, quasi multarum vocum valdè concinnarum musica: idque tantâ fortitudine & perseuerantia, vt dixerit Devs S. Iob: f Iob. 38. 37. f *quis enarrabit cælorum rationem? aut concentum cæli quis dormire faciet?* Sicut ergò nullus in terra est, qui hoc præstare posit: ita nullus est, qui perfectè assequatur admirandum illum ordinem, quem Devs in hoc Ecclesiæ suæ cælo constituit, etiam in Statibus, Officijs, ac Ministerijs, quæ illa ad sui conseruationem & augmentum complectitur: nec omnis potestas huius mundi, aut inferni sufficere poterit, ad impediendum hunc ordinem, & harmoniam turbandam, quam habet in successione, qua alij fideles alijs succedunt in his Statibus & Officijs, vsquę ad mundi finem. Quamuis enim hic ordo in aliqua Prouincia aut Regno, propter eorum peccata deficiat: in alijs tamen multis regnis non deficiet. Et licèt Antichristus excludere ex mundo conetur g *mulierem illam amictam sole, quæ in capite habet coronam stellarum duodecim*, & *sub cuius pedibus* est posita *luna* (quæ mulier figura erat Ecclesiæ) illa abibit *in locum suum*, à Deo sibi præparatum, ita vt sit impossibile eam ornatu hoc cælesti spoliare, nec facere dormire concentum hunc & modum, quo Deus illam conseruat & mouet. Quod cùm ita sit, æquum est, vt ex parte tua tanquam huius Ecclesiæ membrum non turbes hunc ordinem; nec dormire facias, nec cessare cælestem hanc musicã

g Apoc. 12. 6. 14.

& har-

& harmoniam, si locum deseras, in quo te Deus collocauit; aut al[illegible] ex suo extrudas; aut obligationes tui officij nō præstes. Nam supremus cęlestis huius machinæ gubernator vindictā sumet de illa inordinatione, quam induxeris; cedetq; in tuum proprium damnū, si tuam deseras stationem; nec tamen deerit ipsi Deo alius, quem in tuo loco constituat, propterea enim in Apocalypsi te monuit: h *tene quod habes, vt nemo accipiat coronam tuam.* h *Apoc.3.11.*

§. 2. *In omni Statu acquiri posse perfectionem.*

AD vltimam consolationem eorum, qui sunt in inferiori Statu, stabiliamus hanc veritatē: quòd in statu imperfecto posit esse vita perfecta; & in officio humili, vita sublimis; & in gradu demisso, vita excellens. Quamuis enim Status perfectionis, & Officium spiritualis ministerij plurimū iuuent ad magnā sanctitatē consequendam: sæpè tamen harum rerum defectus suppletur à copiosa gratia & fauore Dei, ac magnâ diligentiâ ipsiusmet hominis, eadē gratia adiuti: ita vt existens in statu minus perfecto ascendat ad excellentiorem sanctitatē, quàm qui sunt in Statu maioris perfectionis. Nam vt S. Petrus dixit, a *in veritate comperi, quia non est personarū acceptor Deus, sed in omni gente, qui timet eum & operatur iustitiam, acceptus est illi.* a *Act.10.34.* Quare si paruulus in humili suo statu plus Deum timuerit, & diligentiùs, quod iustum est, fecerit: erit magis acceptus, quàm magnus in sublimiori statu. Quare nec debes animū abijcere propter paruas dotes; nec te erigere, etiamsi habeas magnas. Nam vel cum paruis poteris esse valdè sanctus, si diuinæ gratiæ fidas: & cum multis eris valdè imperfectus, si tibi ipsi innitaris. Sed vtrumque erit tibi vtile, si cum eò, quod Deus constituit, te conformes; & illi fueris cooperatus.

Hoc præclarè declarauit S. Gregorius ea similitudine, quâ vsus est Sapiens, cùm dixit: b *Stellio manibus nititur, & moratur in domibus Regis.* Nam sæpè (inquit) euenit, vt aues, quæ alas habent ad volandum & in altū ascendendum, volent tamen valdè demissè, suosque nidos in paruis arbusculis ponant, dormiantq; in cauernis terræ: contra verò lacertæ & stelliones non habentes alas, sed manibus innitentes repunt per muros, & ascēdunt ad tecta regalium palatiorum; quò aues non perueniunt. Hunc in modum, qui magnas dotes habent, alas scil. ingenij, iudicij, eruditionis & ingenuitatis, aliaque talenta præclara, quibus facilè possent volare, & ad perfectionem peruenire, egregiaq; facinora edere: illa tamen non faciunt; sed negligentiâ & tepiditate sua (ita Deo in pœnam occultæ alicuius superbiæ permittente) vitam ducunt valdè imperfectam, occupando se rebus vanis; & nidos suos inter spinas curarū terrenarū collocādo; sepulti in abysso cupiditatū & ambitionū humanarū. Contrà verò lacertę homines sc. humilis cōditionis, *Lib.6. Moral.c.5.* b *Prou.30.26.*

etiamsi idiotæ,& rudes,& qui huiusmodi alis careant;innitentes tamē suis manibus,operibus scilicet officiorum suorum humilium, animum habent rependi,& contra impetum suarum inclinationum ascendendi: & sic perueniunt ad altitudinem Christianæ perfectionis;suumque nidum & habitationem in eius culmine ponunt, magnam cum cælesti rege familiaritatem obtinentes.Quia enim non est acceptor personarum Deus,repellit superbum,etiamsi plurimas habeat dotes & talenta, sicut primus angelus;admittit verò ad se humilem,cui huiusmodi talenta tāquam vili alicui mancipio desunt. Quod si benè perpenderetur: neque is qui auis est, ob suas alas euanesceret; neque stellio propter earum defectum animum abijceret:sed vterque studeret diuinam prouidentiam venerari in eo loco & sorte,sibi ab ipso Deo designatis: darentque operam diligentem,vt facultatibus & talentis; quæ habent, vitam æternam sibi comparent; & perfectionem,ad quam sunt vocati,ita vt qui habet alas,volet; qui non habet, manibus innitatur & repat.

DENIQVE adeò sunt heroici & vtiles virtutis actus,qui occasione Status & Officij humilioris exercentur, vt prouidentia diuina constituerit in distributione donorum & talentorum naturalium & supernaturalium, nullum hominem magnum & excellentem in omnibus facere, nisi in re aliqua sit paruus & humilis: vt huiusmodi actus exercendi occasionem habeat.Quorum actuum dux est FIDES quæ facit, firmiter credere: eandem bonitatem & charitatem Dei, quæ res magnas distribuit, etiam paruas dare: & eodem amore vtrasque largiri. Cum hac fide subijcere debes tuum iudicium, & intellectum captiuare in obsequium Christi, cum talento tibi concesso etiamsi paruo.

MOX sequitur virtus SPEI,quæ sperat à diuina prouidentia,per quod statum & sortem vitæ tibi datam ducet ad portum perfectionis & salutis æternæ.Quamuis enim non assequaris consilium eius: debes tamen diuinæ ipsius sapientiæ & potentiæ fidere: quemadmodum de Abraham dicitur,
c Rom. 4. 18. quod c *crediderit in spem contra spem:* hoc est suprà id quod ratio humana poterat sperare.Et hinc ascendes ad actus CHARITATIS,quibus Deum eiusque æternam ordinationem plus diligas,quàm vlla dona, quæ in tuam cedunt vtilitatem:vt potius eligas esse paruum: quia id illi placet;quàm omnes mundi huius excellentias habere:qui enim habet quod plus est; non curat quod est minus. cùm igitur Deus infinitè plus valeat quàm reliqua dona creata,esto tu contentus quod Deum tecum habeas:quem,si diligas,iam habes:&,si habes,quid tibi deest? Si autem aliquid deest, ipse vult, deesse: & hoc tibi sufficit ad consolationem; siquidem is ita statuit, qui te valdè diligit.Hinc orientur actus GRATITVDINIS, quibus continuas ei gratias agas pro magno siue paruo,quod tibi dedit; & pro eo quod non dedit:

siquidem

siquidem in vtroque procedit tanquam pater, qui bonum filij intendit: ac propterea debet pro omnibus laudari & glorificari, potiùs respiciendo ad eius amorem, quàm ad ipsum donum. præcipuè cùm magnum sit beneficium, vel aliquid dare ei, qui nihil est promeritus, potiùs indignus erat omnibus, quæ illi sunt data. Hinc transeundum tibi est ad actus HVMILITATIS, agnoscendo propriam tuam indignitatē; & quòd non sis promeritus id, quod habes; & gaudendo in paucis & exiguis, vt occasionem habeas teipsum humiliandi. Si enim fuisset multum, fortè factus fuisses superbus: vellesque reliquos præcedere: cùm etiam in hac paruitate, quæ tibi obtigit, difficilè alteri cedas.

DENIQVE oportet heroicos RESIGNATIONIS & OBEDIENTIAE actus efficere, cum magna tuæ voluntatis cum diuina conformitate: offerendo teipsum non solùm, vt forte paruâ sis contentus; sed etiam, vt priueris omnibus, quæ habes, si ipsi Domino placebit ea auferre. Et super hanc conformitatem extruenda est pura & excelsa intentio ei seruiendi, propter se ipsum, quia dignus est, cui ita purè seruiatur: non aspiciendo ad præmia, vel supplicia; nec aliorum beneficiorum interesse, nisi hos eosdem fines ad præcipuum illum eleues gloriæ ipsiusmet DEI: cuius bonitas & sanctitas per seipsam digna est, quæ ametur, & cui obediatur. summæ fælicitati ducendo, ei obedire in omnibus quæ iusserit, siue magna illa sint, siue parua; & eo solo nomine, quòd ille ita velit; dignusq; sit cui exactè obediatur. Si hosce sex actus feruĕter exercueris, sufficient, vt te faciant perfectū: eruntquè tanquam d *sex alæ*, quæ in spiritu te eleuent ad gradum *Seraphinorum*, etiamsi in statu sis paruus. d *Isaiæ* 6 2

NEC repugnat his, quæ iam diximus, parabola illa de talentis, quæ habet, quòd, qui e *accepit quinque, negotiatus sit alia quinque*; & qui duo, *lucratus sit alia duo; qui autem vnum acceperat, absconderit illud in terra*: quasi tota huius differentiæ causa fuisset diuersitas talentorum. Potiùs Catholica veritas nos docet, Prælatos & magnos viros, qui multa talenta acceperunt, posse ex torpore & negligentia, illa sepelire, nec cum eis negotiari, sicut fecit, qui vel vnum acceperat. Et tunc æquè atque ille damnabuntur: imò pœna maiori punientur: quia f *cui multum datum est, multum quæretur ab eo, & quò dona sunt maiora*: eò ampliùs (ait S. Gregorius) obligatio crescit donorum, & reddendi exactam de eis rationem. Et contrà qui vnum tantùm accepit talentum, & exiguas facultates, potest si velit eas non sepelire, sed cum ijsdem æquè diligĕter negotiari, atque illi qui multa acceperant. Et quemadmodum multi sunt valdè industrij mercatores, vt, cum paruis facultatibus inceperint negotiari, ita breui tempore illas augent, vt alijs ditiores euadant, qui pluribus diuitijs negotiationem fuerant aggresi. ita inquam euenire potest, vt qui vel vnicum accepit talentum, ita properet in

e *Matt.* 25 15

f *Luc.* 12 48
Homil 9 *in Euangel*

ſua negotiatione, diuina gratia adiutus, vt tanta lucretur, atque illi, qui quinque acceperant, imò vt eoſdem etiam retrò relinquat, ſortibus mutatis, ob diuerſam in eis cooperationem: iuxtà illud Annæ matris Samuelis in ſuam æmulam. g *Arcus fortium ſuperatus eſt, & infirmi accincti ſunt robore. Repleti prius, pro panibus ſe locauerunt: & famelici ſaturati ſunt: donec ſterilis peperit plurimos: & quæ multos habebat filios, infirmata eſt.* Nam in æternæ vitæ & perfectionis Chriſtianæ negotiatione non tam reſpicit Dominus pauca vel multa talenta, quæ ex pura ſua miſericordia diuidit; quàm maiorem aut minorem diligentiam à nobis poſitam in cooperatione ſuæ gratiæ. Quod ſi diligentia & feruor par ſit, etiamſi talenta & officia ſint imparia, præmium erit par. nam meritum non conſiſtit in acceptione talentorum, ſed in bono eorum vſu. Hoc ipſum confirmat quod ei, qui duobus talentis acceptis lucratus fuit alia duo, idem præmium ſit redditum, quod lucrati quinque, cum quinque acceptis: eò quòd par fuerit illius diligentia, charitas, & feruor, quem in ſua induſtria & negotiatione adhibuit: & quemadmodum duo lucratus eſt, ita lucratus fuiſſet quinque, ſi quinque accepiſſet. Quare eiſdem verbis Dominus vtrumque eſt allocutus: h *Euge, ſerue bone & fidelis, quia ſuper pauca fuiſti fidelis, ſuper multa te conſtituam, intra in gaudium domini tui.*

g 1. Reg. 2. 4.

h Matt. 25. 21.

Hoc totum adhuc clariùs nobis ſignificat altera illa parabola de decem minis, quas homo quidam nobilis, dedit decem ſeruis ſuis, vnicuique vnam; fuit tamen lucrum valdè inæquale: quia induſtria & diligentia non fuit omnium eadem; & ideò neque præmium. Vnus enim ſeruorum dixit: i *Domine, mina tua decem minas acquiſiuit:* cui in præmium induſtriæ ſuæ dedit Dominus *decem ciuitates:* alter venit & dixit: *Domine mina tua fecit quinque minas:* & huic datæ ſunt à Domino quinque ciuitates. Tertius verò veniens dixit: *Domine, ecce mina tua, quam habui repoſitam in ſudario:* & ita nihil eſt lucratus, quia à ſua pigritia victus, noluit negotiari: quæ propterea mina fuit illi ablata. Vbi licet aduertere admirabilem CHRISTI Domini noſtri ſapientiam in duabus his parabolis proponendis. Nam in prima de talentis docuit, quod meritò fieri debuit per bonos & fideles ſeruos, vt ſcil. diligentia conformis ſit numero talentorum: & ſi illa creſcant, etiam hæc creſcat; nec qui accepit quinque talenta, ſit contentus negotiari cum ſolis quatuor: ſed omnia quinq; ad negotiationem applicet; & qui altiorem Statum & præclariora acceperunt dona, ſint magis ſoliciti in bono illorum vſu; vt & lucrum, & præmium eius augeatur.

i Luc. 19. 12.

SED ne animum abijciant, qui minus acceperunt: docet in ſecunda parabola: poſſe in eodem Statu & Officio, & cum eiſdem gratijs gratis datis, alios plus alijs promereri; & alios lucrari decem cum eo, quo

alij quinque tantùm lucrantur; & quosdam ad culmen perfectionis, per numerum denarium significatæ, peruenire; alios verò in eius medio per numerum quinarium significato consistere. sicut etiam aliqui k *operarij* possunt *vna hora* tantùm lucrari: quantùm alij *tota die*: modò spiritus feruor, ac diligentia crescat; innitendo tamen præcipuè diuinæ gratiæ, sine qua nihil possumus negotiari, & quæ nemini denegatur. Quamobrem dixit Apostolus: l *abundantius omnibus laboraui, non ego, sed gratia Dei mecum*: ego enim fui velut instrumẽtum; Deus verò gratia sua præcipuus fuit author operum, quæ per me fecit. Ideoque fideles serui dixerunt Domino suo, *mina tua fecit quinque* vel *decem minas*; non dicunt nos lucrati sumus, ne sibi attribuerent fructum huius negotiationis; sed mina & talentum, quod nobis dedisti, fecit hoc lucrum: quia cum illo venit gratia vocationis, & auxilia necessaria ad hanc negotiationem, præueniente illos diuina misericordia, & concomitante in suo labore, vt exitum haberent prosperum ac felicem.

k Matt. 20. 9

l 1. Cor. 15. 10

§. 3. *In sepelientes talenta.*

SED ne silentio inuoluamus seueram pigrorum pœnam, nolentium negotiari, sed talentũ, & minam, quæ illis sorte obtigit, abscondentium: quia hoc ipsum nos animabit ad benè nostris vtendũ. Sed primùm culpæ grauitatem examinemus, & ex ea apparebit horribilitas pœnæ. Siquidem miseri illi non satis habuerunt talentum quomodocunque occultare, sed sepelierunt sub terra. Nam sunt quædam culpæ ex ignorantia vel inaduertentia, aut ex aliqua tentatione, aut subita passione, qua non satis fit obligationi Status: & hi, quamuis tunc talentum abscondant, non tamen sepeliunt: nam potiùs ad manum habent, vt vtantur cessante illa tempestate. Sed aliæ sunt culpæ ex malitia & consuetudine valdè radicatæ, cum animi duritie, & pertinaci voluntate in eis perseuerandi: & hi sepeliunt talentum, adeò horrentes laborem, vt neque aspicere eum possint. Quod si talentum sepeliunt: qui ferali amictu illud inuoluunt? Ille de mina sua dixit, quod *reposuit in sudario*. Sudarium ait Theodoretus, esse linteum, quo mortuorum facies cooperiuntur, cùm mandantur sepulturæ: cui minam inuoluere est, eam mortificare & extinguere, ita Statum & Officium tractando atque si res aliqua mortua esset; nec illis vtendo ad viua opera seruitij diuini. Inuolutum habere censeberis ac sepultum Prælati aut subditi talentum; si nihil eorum facias, quæ Officium à te exigit, & gubernationẽ, aut subiectionem tuam ita negligas, quasi nihil ad te pertineret; aut eam præstare non tenereris. Sed adhuc aliud mysteriũ continet hoc sudarium. nam etiã est linteũ, quo sudor tergitur faciei; & tanquã

Allegat S. Thom in Catena.

aliqua vitta, qua operarij, cùm multùm ſudant caput operiunt. Quid autem mirum eſt, quòd minam ſepeliat in ſudario, qui eo non indiget, eò quòd decreuerit nunquam laborare, nec ſudare in officio ſuo? tales ſunt pigri, qui ſubeſſe nolunt legi, quam Deus impoſuit Adamo, cùm illi dixit: a *in ſudore vultus tui veſceris pane*. Sed dic ô piger, vnde cogitas viuere? & quomodo cibum animæ comparare? nam hic non obtinetur, niſi cum talento, quod DEVS tibi dedit, labores. Fortè dices, te mendicando obtenturum, quod fuiſſes laborando acquiſiturus: eò quòd DEVS ſit valdè miſericors, & liberales faciat eleemoſynas: & quacunque hora eleemoſyna petatur ab eo, eam largitur liberaliter. Sed ô miſer! cur non attendis quòd qui talentum ſepeliuerunt, audientes reprehenſionem Domini ſui, eiuſque ſententiam, ita obmutuerint, vt nec os aperire fuerint auſi, vt miſericordiam peterent, & culpæ remiſsionem? nam qui in vita non vult laborare: nec in morte ſciet orare, nec, qui ſua ſemper habet talenta defoſſa, dignus erit, cuius preces DEVS exaudiat; id enim voluit Sapiens, cùm dixit: b *propter frigus piger arare noluit: mendicabit ergo æſtate, & non dabitur illi*. Non dixit, noluiſſe arare, eò quòd non eſſet officio agricola, aut quòd aratrum non haberet; ſed, quòd adeò frigus horruerit, vt ſeipſum in lectò ſuæ pigritiæ ſepeliuerit; & aratrum reconderit, ne illud videret: horrens crucem & mortificationem, ob timorem, quem illa incutit. AEquum itaque erit; vt, cùm peruenerit hora mortis, & æſtas diuini iudicij, etiamſi mendicet, & eleemoſynam petat, ſicut fatuæ illæ virgines, non inueniat, qui illi det. Et ſi quidem talentum ipſe poſuit ſub terra, ſepeliatur & ipſe in æterno carcere, qui eſt ſub illa in perpetuis tenebris exterioribus; vbi, deficiente luce, non ampliùs poterit laborare, nec mereri, aut conſolationem vllam habere; ſed æternus c *erit fletus & ſtridor dentium*, cum æterni frigoris tremore; eò quòd adeò horruerit frigus temporale. Et prætereà auferetur ab eo talentum, quod adeò ſepultum habuit; dabiturque habenti alia quinque, & benè illis vtenti. Nam iuſti feruentes, particulari honore & gloria afficiuntur, quando cum tepidis comparantur: eoque ampliùs glorificantur, quò minùs voluerunt ſequi ignauiam & pigritiam, quam eorum ſocij ſecuti fuerunt.

a Gen 3 19.

b Prou. 20 4.

c Matt. 25. 9.

CAPVT VIII.

DEI PROVIDENTIA IN DISTRIBVENDIS corporis dotibus, familiarum, Nationum, aliarumq; sortium varietatibus: & omnes debere sua sorte contentos esse.

QVEMADMODVM Prouidentia diuina elucet in Statuum & Officiorum Reipubl. Christianæ, & propensionum ac talentorum ad ea distributione: ita eminet valdè in distributione variorum donorum, & bonorum naturalium & supernaturalium, quæ ad eorundē Statuum & Officiorum electionem, aut ad vitam in eis perfectius ducendam, disponunt. Hæc bona ad quinque magis præcipua genera possunt reuocari: quædam enim sunt tanquam dotes ipsius corporis ab eius natiuitate, qualis est sanitas, pulchritudo, fortitudo: alia sunt externa bona ex hæreditate habita, qualis est Nobilitas; aut propria industria comparata, quales sunt diuitiæ: alia pertinent ad perfectionem intellectus, quale est bonum ingenium, & scientiæ: quarto loco sunt gratiæ, quas gratis datas appellant, in gratiam totius Reip. Christianæ & vtilitatē ipsorum fideliū: vltimo loco sunt virtutes ad varia exercitia, quæ inter multos distribuuntur, ad ipsorum recipientium perfectionem. In quinque horum talentorum adeò diuersorum distributione valdè admirabilem se prodit diuina prouidentia, à qua tanquam à sua origine proueniunt, vt clariùs apparet in duobus primis, de quibus Sapiens: a *bona, & mala: vita, & mors; paupertas, & honestas à Deo sunt*, b *in cuius manibus* dicit Dauid, *esse sortes nostras*: & ipse distribuit animę & corporis bona, & quæ fortunæ appellantur; & mala miserię & pœnæ, quæ absq; culpa eueniunt: cuique enim dat, quod vult, iuxta consilium ac decretum infinitæ suæ sapientiæ. c *Ego* (ait per Isaiam) *Dominus, & non est alter; formans lucem, & creans tenebras; faciens pacem, & creans malum.* Nec vacat mysterio, quod vtatur *vocabulo creandi*, cùm ait: creans tenebras aduersitatum, & mala quæ non sunt culpæ: vt intelligamus, quòd licèt ipse sæpè talia mittat in pœnā peccatorum; non rarò tamen illa creat ex nihilo, & mittit, etiamsi ex parte iustorum nihil præcesserit, cur ea sint promeriti: eò enim tendit, vt per ea purificet iustos, reddatque sanctiores: sicut etiam mittit lucem prosperitatum, pacemque temporalis serenitatis aliquando propter merita, aliquando sine illis: incipiens exequi consilium ac decretum suum in suis electis, ab ipsa natiuitate. Qui ex hac eius prouidentia aut sani nascuntur, aut infirmi; & in Statu vili, aut Nobili; in paupertate, & subiectione, aut in opulentia, & dominio: idque totum à parentibus hæreditate ac-

a Eccl. 11.14
b Ps. 30. 16.
c Isai. 45. 6.

cipiunt: quemadmodum dixit Apostolus, mentionem faciens electionis Iacob, vt in paterna domo ius primogeniti haberet, reiecto Esau, natu maiori. d *Cùm nondum (inquit) nati fuissent, aut aliquid boni egissent, aut mali: non ex operibus, sed ex vocante dictum est ei: quia maior seruiet minori.* Et idem Patriarcha Iacob, cùm esset senex, velletque benedicere filijs Ioseph; haberet verò Manassem, qui erat maior natu, ad dextram; Ephraim verò ad sinistram, e *extendens manum dextram, posuit super caput Ephraim* minoris fratris: *sinistram autem super caput Manasse, commutans manus.* idque spiritu diuino, prophetans, illum futurum maiorem: vt intelligamus, non casu aliquo euenire; sed æterna Dei dispositione distribui temporales huiusmodi sortes. ita vt huic seruiendi, alteri dominandi sors contingat: vnus manum dextram habeat in hoc mundo, alter sinistram: vnus succedat in hæreditate & diuitijs paternis, alter eisdem careat. Et quamuis in hominum potestate sit benè aut malè huiusmodi sortibus vti, quæ propterea vtrisque sunt communes: mens tamen & finis Dei nostri in hac distributione non est, nisi vt omnes benè eis vtantur ad æternam vitam consequendam, quam re ipsa electi per has vias etsi adeò diuersas consequentur.

d Rom 9. 11.

e Gen. 48 14

§. 1. *De bonis & dotibus corporis.*

INCIPIAMVS igitur à bonis & dotibus corporis, de quibus dubium non est, quin Deus Dominus noster particulari sua prouidentia ea ita distribuat, vt quædam corpora sana sint, beneque constituta, aut infirma, & valetudinaria; fortia & robusta, aut imbecilla & valdè debilia; pulchra & elegantia, aut turpia; integra in omnibus suis partibus, aut in aliquo mutila & manca; bonæ aut malæ constitutionis: vt sanguineæ, aut melancolicæ; flegmaticæ, aut colericæ, cum voce clara, aut rauca; bono aut malo auditu; perspicacibus, aut obtusis oculis; aut mille alijs in bonum, aut malum, differentijs: ex quibus variæ solent prouenire inclinationes, quæ sequuntur ipsius corporis varias constitutiones ac dispositiones; & variæ diuersorum Statuum & Officiorum electiones, propter aptitudinem aut ineptitudinem ipsorum corporum, quæ animæ sunt instrumenta ad eorum actus exercendos: quemadmodum apparet manifestè in aliquibus morbis, quibus homines redduntur incapaces aliquorum Statuum & Officiorum: aut efficiunt vt electiones, quæ non sunt rerum perpetuarum, mutentur. Quæ omnia non casu aliquo eueniunt in mundo, nec voluntate parentum filios generantium; sed consilio & voluntate supremi gubernatoris, qui animam creat; & corpus format cum ea dispositione, quam ipse vult; & quæ apta sit ad finem, quem in bonum electorum suorum intendit. Et hoc sufficere deberet, vt omnes conten-

ti & pacati essent forte ab ipso illis oblata. Non enim sine caus , antequam ipse Dominus diceret, *formans lucem & creans tenebras*: præmisit, *ego Dominus, & non est alter*: vt intelligeremus, satis nobis esse debere, quòd ipse sit Deus, & vniuersalis omnium Dominus, vt veneremur quidquid ipse facit; & sortem acceptemus, quam in rebus corporalibus nobis distribuit. Vt fusiùs actum est, dum egimus de infirmitatibus: nam rationes ibi allatæ valent etiam, ad nos consolandos in quacunque sorte, quæ nobis contigerit, pulchritudinis, aut deformitatis; paruitatis, aut magnitudinis corporis: ita vt omnia Domino ipsi attribuamus, qui ita singulorum cubitos metitur, vt, quemadmodum ipse Saluator dixit, nullus possit a *adijcere ad staturam suam cubitum vnum*: & in paruo corpore potest ponere magnum cor, & sanctitatem maiorem. & nihili facit proceritatem: quia alios habet oculos quàm nos, quemadmodũ significauit ipse Prophetæ Samueli, cùm in eius conspectum venisset Eliab filius natu maior Isai: existimanti enim eum esse, quem Deus in Regem Israel loco Saulis elegisset: b *ne respicias* (inquit) *vultum eius, nec altitudinem staturæ eius: quoniã abieci eum. nec iuxta intuitum hominum ego iudico: homo enim videt, ea quæ parent: Dominus autem intuetur cor*: quasi dixerit, ne de eius proceritate & pulchritudine, iudices, sicut homines, ex ijs, quæ habet in corpore; sed ex magnitudine & pulchritudine, quæ in anima latet. Recordare, quòd elegerimus Saulem in Regem c *qui erat altior vniuerso populo, ab humero & sursum*: nunc verò adeò sese extulit, vt contempserit mandata mea. Alia igitur via electionem faciamus, & eligamus Dauidem natu, & Statura minorem: hic enim placebit mihi, eritque in meis oculis magnus.

Tomo 1. Tract. 5.

a Matt. 6. 27

b 1 Re. 16. 6.

c 1. Re. 10 23

NON NEGATVR, donum Dei esse, venerandam externam præsentiam; siquidem idem ipse Dominus minatus est ciuitati Hierusalem, quod in pœnam peccati eius auferre vellet ex ea d *honorabilem vultu*. Sed, quoniam homines ex huiusmodi externa specie facilè euanescunt, solet Deus eam auferre suis electis, vt in humilitate securiores viuant: propterea enim dixit Apostolus: elegisse Dominum in Apostolos e *ignobiles & contemptibiles* huius mundi: *vt non glorietur omnis caro in conspectu eius*, si homines præstantiam & excellentiam suorum operum tribuerent naturalibus dotibus, quas in se viderent. Si tristitia te inuadat, quod videas te paruulum ac deformem, respondeas: f *Deus fecit me, & non ipse me* feci: quod si ego me ipsum facturus fuissem, sciens, quæ Deus nouit, non aliter me fecissem, quàm ipse fecerit: de eius enim misericordia ita spero, quod talem me fecerit in corpore, qualem esse expediebat ad bonũ animæ. Adde & illud sponsæ: g *nolite me considerare, quòd fusca sim: quia decolorauit me Sol*: quasi diceret, non tanti facio, ꝙ in corpore sim nigra, aut deformis: quia Sol iustitiæ albedinem & pulchritudiné corporis mihi abstulit, vt cõmunicaret Spiritûs: ne fortè hęc mihi defuisset,

d Isai. 3. 3.

e 1 Cor 1 28.

1. f Psal. 99 3.

2. g Cant. 1. 6

si ha-

h 2. Reg 14. si habuissem alteram. Præfero enim pulchram animam in corpore turpi,
25. & 18. 9. eleganti corpori cum anima deformi. Pulcherrimus erat h *Absolon* in cor-
pore: sed hæc pulchritudo in tantam eum superbiam & insolentiam præci-
pitauit, vt *pendens ex quercu vitam finierit*. Pulcherrima erat Iezabel, sed mo-
i 3. Reg. 9 36 ribus adeò turpibus, vt propter illos pulcherrimum eius corpus i *comederint*
3. *canes*. Attende, quòd Sathanas ex ipsa pulchritudine laqueum faciat ad ve-
k Gen 39. 6. hementer tentandos iustos ea præditos. Propter eam enim k *Iosephum* ag-
l Dani. 13 6. gressa est, *Domina* eius; Et l *Susannam duo* illi *senes*. Et quamuis hi sancti in eo
conflictu victi non fuerint: præuidit fortè Deus, te superandum: ac propte-
4. reà hanc tibi abstulit occasionem impingendi. Præstat castitatem & animæ
pulchritudinem, & æternam elegantiam, qua frueris in gloria, tutam serua-
re; quàm ob temporalem pulchritudinem periculo eam exponere: quæ (vt
m Pro. 31. 30 Sapiens ait) m *fallax* est *& vana*: quia infirmitate obscuratur, tempore mar-
cescit, morte denique perit omninò, & conuertitur in horrendam fœdita-
5. tem. Erige etiam oculos ad Iesum Christum Dominum nostrum, qui fuit n
n Psal. 44. 3 *speciosus præ Filijs hominum*: sed elegantem illam speciem ita contempsit, vt in
hora suæ passionis in extremam conuerterit deformitatem. de quo Isaias
o Isa 53. 2. ait: o *non erat species ei, neque decor, nec aspectus: vnde nec reputauimus eum.* Quòd
si quis ex eo cõsolationem hauriat, quòd sua pulchritudine similis sit Chri-
sto speciosi: etiam se potest consolari, qui deformis est: quia Christo est si-
milis etiam deformi. Vtramque enim speciem assumpsit Saluator; vt &
6. speciosi, & turpes consolationem in eo inuenirent. Cogita etiam incredibi-
lem pulchritudinem, quæ glorificato corpori dabitur, quatuor illis gloriæ
dotibus, quibus illud induetur. Hac enim cogitatione & memoria, nec pul-
chritudinem tuam curabis, quæ eius comparatione est deformitas; nec pro-
pter deformitatem tristaberis, quę in tantam pulchritudinem conuertetur,
7. si animæ speciem illi coniunxeris. Denique illam formam & speciem ma-
gni facere debes, tibique eam procurare, quæ non est bonis & improbis cõ-
munis, sed propria iustorum: propter quam Deo ipsi eiusque Angelis pla-
cebis: quam & procurare & obtinere in tua est potestate, cum auxilio di-
uino; nullusque eam tibi auferre poterit, nisi tu eam velis obfuscare. Solam
etiam illam fœditatem horrere debes, quam admittere in tua est potestate:
teque carbonibus nigriorem, & ipso dæmone turpiorem reddet. Quòd si
velles elegantiæ tuæ rotam dissoluere: aspice quemadmodum pauo tuos pe-
des, considerans prauos tuos affectus, & peiores gressus, quorum finis mors
p Ruth 1. 20 est amara: & tunc dicere poteris cum Noëmi: p *nolite me vocare pulchram, sed amaram: quia amaritudine repleuit me Dominus*: considera acerbum finem, &
terminum huius pulchritudinis; amaritudinem culparum & pœnarum, ad
quas illa tendit; & quam Saluator tuus in cruce tolerauit, vt ab eis te libe-
raret.

HAEC summa est rationum, quibus innitatur consolatio tua de sorte, quæ tibi, quoad corpus contigerit: & propter easdem accipies libenti animo quidquid ex ea sorte necessariò tibi sequetur. Nam, si Deus te cæcum fecit: etiam voluit, ne Sacerdotis dignitatem haberes; & reliqua, quæ ex cæcitate necessario sequuntur. Et, si raucam dedit vocem, voluit te non esse concionatorem, siquidem & vocem & pectus abstulit, quæ ad id muneris erant necessaria: Et, si te voluisset eo Officio fungi, non te priuasset instrumentis ad illud necessarijs. Hoc nomine excusabat se S. Bernardinus, cùm vrgeretur ad concionandum: donec dedit illi Deus vocem clariorem. quo signo ostendit, se illum ad concionandi munus destinare, cui vocem addidit, quæ prius illi deerat.

§. 2. *Vnde bonorum temporalium sortes commendentur.*

INTER sortes bonorum temporalium valdè eminet varietas nationum, linguarum, & generis, quæ inter homines inuenitur, cuius prima origo est consilium, ac dispositio prouidentiæ diuinæ, quæ mandatur executioni per natiuitatem ac descendentiam à parentibus ad filios. Quod vt melius intelligatur, præmittendum est: quod cùm omnes descendentes à Noe, & tribus eius filijs, qui erant innumeri, a *esset labij vnius, & sermonum eorundem:* quia eodem tono modoque proferendi loquebantur, seseque mutuò intelligebant: Deus Dominus noster singulari sua & prodigiosa prouidentia confudit linguam eorum, dans vnicuiq; familiæ ex præcipuis (quæ iuxta aliquorum Doctorum fuerunt septuaginta duæ) specialem linguam & sermonem, ita vt reliquarum sermonem non intelligeret: quare coacti fuerunt ab inuicem in diuersas regiones ac prouincias se separare: à quibus ortæ sunt variæ nationes, quæ sunt in mundo. A quo tempore non sine eiusdem prouidentiæ diuinæ consilio (quod supra insinuauimus) multiplicatæ sunt, in quibus aliæ aliàs excelluerunt, eò quòd essent potentiores, ditiores, aut prudentiores & sapientiores, & meliorem habuissent gubernationem. Propter quas causas pluris sunt æstimatę & habitæ in mundo. Et propter eandem causam vnaquæque natio habet aliquas familias, & prosapias clariores, eò quòd radix & principium earum fuerint homines valdè insignes. Et hinc ortũ habuit imparitas in huiusmodi familijs; & specialia priuilegia, quæ habent. aliqui, vt ad quoddam genus dignitatum, & honorifica officia admittantur: à quibus alij, quod non sint eius Nobilitatis, excluduntur.

a Gen 11.1.7.

Vide Pererium in Genesi.n disp.6 Cap.1.3.

HOC iacto fundamento pro Maiori, quod nũc facit, ad nostrum propositum est, quòd lex Euangelica, & perfectio Christiana æqualiter se extendat ad omnes nationes, & familias totius mundi, quæ Fidem & Religionem

b Act. 2. 5. Christi suscipere velint. In cuius testimonium in Festo Pentecostes cùm fuit promulgata, erant b *in Hierusalem homines ex omni natione quæ sub cælo est:* & Spiritus sanctus, qui linguas diuiserat, eas coniunxit, omnesque in Apostolis collegit, vt cum omnibus colloqui possent, & omnibus nationibus legem & perfectionem Christianam in propria lingua promulgare. Et primùm cùm Spiritus sanctus sese gentibus communicauit, dixit Sanctus Petrus Apostolus: c *in veritate comperi*, quia non *est personarum acceptor Deus: sed in omni gente, qui timet eum, & operatur iustitiam, acceptus est illi.* Et idem confirmat Apostolus dicens: d *gloria & honor & pax omni operanti bonum*, siue Iudæus siue græcus; quia DEVS non est personarum acceptor, & e *in Christo Iesu nec circumcisio aliquid valet, nec præputium; sed fides quæ per dilectionem operatur, & f noua creatura*, hoc est homo per baptismum renouatus in similitudinem noui hominis Christi Iesu, quem induit: ita vt in hoc nulla sit differentia g *Iudæi, & Græci; barbari, & Scytæ; serui, & liberi; masculi, & fœminæ:* quia h *Christus est omnia in omnibus*, supplens defectus nationum, familiarum, & linguarum hominum, vnitate fidei & charitatis, quæ omnes facit vnum, quod ad bona attinet animarum. In quibus, postquam sunt iustificatæ, non est nisi vnica natio filiorum Dei; & ijdem mores, veræ scilicet virtutes: iuxta illud Ecclesiastici: i *filij sapientiæ Ecclesia iustorum, & natio illorum obedientia & dilectio.* Ac proinde omnes eodem habitu induuntur, eodem scilicet Christo, vesteque gratiæ & charitatis. Omnes eandem linguam loquuntur; quia easdem veritates credunt, & profitentur: iuxta promissionem Dei per Sophoniam Prophetam: k *reddam populis labium electum, vt inuocent omnes in nomine Domini, & seruiant ei humero vno:* sentiendo scilicet, loquendo, & operando cum magna conformitate, quidquid ad ipsius obsequium pertinet.

c Act. 10. 34. 44.
d Rom. 2. 10.
e Gal. 5. 6.
f c. 6. 15.
g Gal. 3. 28.
h Colos. 3. 11.
i Eccles. 3. 1.
k Sopho. 3. 9.

2. HINC fit, vt omnes meritò contenti esse debeant natione, & prosapia, quæ illis contigit à diuina prouidentia: ita vt Nobilis non sese inaniter erigat propter nobilitatem; nec minus nobilis tristetur propter eius defectum: siquidem in CHRISTO IESV omnes possunt esse nobiles, & valdè clari iuxta illud Sancti Petri: l *vos estis genus electum regale Sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis*, sanguine agni immaculati redempti, vt transferamini in cœlum inter Angelorum hierarchias cum summo honore & gloria, quam illi habent; in cuius signum ostendit DEVS Sancto Petro m *linteum quoddam magnum, in quo erant omnia quadrupedia, & serpentia terræ, & volatilia cœli:* &, cùm facta esset vox ad eum: *Surge Petre, occide & manduca:* statim receptum *est vas siue linteum in cœlum* cum omnibus illis bestijs: ad significandum, quòd omnes mundi nationes, quæ peccato morerentur, & ingrederentur

l 1. Petr. 2. 9.
m Act. 10. 11.

Eccle-

Ecclesiam per fidem & charitatem, etiam in æternam vitam essent ingressuræ; ita vt neque nationis, neque generis vilitas, aut linguæ barbaries, aut abiecta personæ conditio eas retrahere, aut impedire possent. Et quamuis Nobilis propter nobilitatem aptior sit, vt ad dignitates & officia altiora in Ecclesia, & Republ. Christiana admittatur: exiguum fructum inde habebit, si ob defectum virtutis à gloria repellatur; sicut etiam minus Nobilis non magnam iacturam faciet, si excludatur ab huiusmodi officijs & dignitatibus in terra: si ob ipsius maiores virtutes pateat illi ad maiorem in cœlo gloriam aditus.

Svpposita autem diuinæ prouidentiæ dispositione, nec nobilis debet contemnere eum, qui talis non est; sed Deum laudare pro temporali hoc bono sibi immerenti concesso: & qui talis non est, non debet de sua sorte tristari, nec inuidere altiori, aut præstantiori: persuadens sibi eam, quam habet, ipsi magis expedire ad obtinendam & conseruandam nobilitatem filiorum Dei: quam fortè perdidisset, si nobilitatem habuisset filiorum huius sæculi. Ac propterea (vt S. Apostolus dixit) Christus non elegit in Apostolos aliquos *nobiles*: quia optabat, eos in humilitate fundare sui Status sublimitatem. Et in propria sua generatione secundùm carnem (vt S. Hieronymus perpendit) voluit esse etiam aliquas fœminas alienigenas & peccatrices; vt sic nobis spem faceret, quòd ex quocunque sanguine orti, possimus per fidem & charitatem fieri viua ipsius membra. Non fuit Ruth ex nobili Israelitarum genere, sed Moabitis; qui erant aliàs detestandi: & nihilominus fuit posita in catalago *generationis* eius: quia abiecta natiuitas temporalis non nocet, quando ex natiuitate spirituali Fides elucet: Contrà verò parum profuit Regi Achab alijsque magnis peccatoribus generis nobilitas; & quòd essent Messiæ progenitores, siquidem eam horrendis adeò sceleribus commacularunt. Vera (inquit S. Chrysostomus) nobilitas est facere voluntatem Dei. & quid tibi confert sanguis illustris; si mores habeas alicuius infamis? aut quid nocet natum esse ex parentibus vilibus, si ornatus sis magnis virtutibus? Cham filius fuit Noe secundùm carnem, at secundùm animam factus est seruus, & maledictus Patris sui. Quid etiam nocuit Timotheo, quòd natus fuerit ex parente gentili; aut Abrahamo, quod ex Thare idololatra? præstat vt tui parentes glorientur, quòd te habeant filium; quàm tu, quòd eos habeas parentes. Si esses turpis (dicit quidam) contentus ne esses dicendo, patrem tuum fuisse pulchrum? & si os tuum fœteret, diceres ne tuum genitorem suauissimum ex se odorem exhalasse? quod si te timidum quis compellaret: responderes ne, auos tuos fuisse animosos, & magnos vicisse inimicos? ita igitur, ne contentus sis maiorum tuorum nobilitate; sed stude vitijs eam non de-

3.

1. Cor. 1. 26.

Refertur in decret. D. 56. c. Dominum.

Matth. 1. 5.

Hom. 45. in c. 12. Matth. & Hom. de nomi. abraham. Tom. 1.

 fœda-

" fœdare. Si enim aliquid boni est in nobilitate, illud est, (vt ait Boëtius) quod certa necessitate successores constringat, maiores suos æmulari; nec degenerare à virtute & excellentia, quam illi ipsis reliquerunt. Qua ratione vtebatur Isaias vt iustos sui populi excitaret, dicens: o *Attendite ad petram, vnde excisi estis; & ad cauernam laci, de qua præcisi estis. Attendite ad Abraham patrem vestrum, & ad Saram, quæ peperit vos:* quasi illis diceret: siquidem estis filij adeò nobilium & Sanctorum parentum, imitamini eorum vitam, obedientiam, & sanctitatem: nec in puncto ab ea degeneretis. Et hoc ipsum clariùs adhuc dixit Christus Dominus noster Iudæis, iactantibus se Patrem habere Abraham: p *si filij Abrahæ estis, opera Abrahæ facite:* ne solùm nomen iactetis, & nobile genus; sed date operam, vt vita vestra nobilitati vestræ respondeat: alioquin parùm vobis proderit, quod radix sit sancta, si ramus est aridus & inutilis. Contrà verò, q *Ne velitis* (inquit S. Ioannes Baptista) *dicere: Patrem habemus Abraham. Dico enim vobis, quia potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ*; & facere, vt homines viles genere, illustres sint, & operibus nobiles. Gloriamini vos esse filios operum vestrorum, quemadmodum fuit Abraham, & Patres vestri: & tunc licebit gloriari, quod sitis eorum filij. Non hæc mihi mens est, vi his rationibus velim disparitatem hanc inter nobiles, & eos qui tales non sunt, à Christiana Republ. remouere: siquidem (vt etiam est dictum) à diuinæ prouidentiæ consilio ita est constitutum: Et lex Euangelica non contradicit consilijs authoris naturæ: qui quemadmodum vult esse in Republica Reges, Gubernatores, ac Dominos; ita voluit, esse Nobiles & præclaros viros, remunerans maiorum insignia facinora, non solùm in ipsismet, sed etiam in descendentibus: vt in eis eorum memoria sit perpetua: & vt ipsimet Successores excitarentur, ad eandem similium operum nobilitatem promouendam.

Li. 3. de Consol.

o Isaiæ.

p Ioan 8.39

q Matt. 3.9

§. 3. *Regiones & loca habitationis magnam habere affinitatem cum varietate nationum.*

CVM varietate nationum magnam habent affinitatem regiones, & loca habitationis earum, quæ eadem diuina prouidentia etiam distribuit, ac per aliquam ex quatuor vijs deducit.

I. PRIMA via est Natiuitas: constituit enim, vt aliqui homines inter Christianos, alij inter Ethnicos aut Hæreticos nascerentur: & qui inter Christianos, alij in locis frequentibus, ac politicis; vbi & floret doctrina, & magna sunt media & occasiones ad perfectionem, & vitam æternam consequendam; alij verò in syluis & pagis, omnibus his bonis destitutis.

PRAE-

Praeterea aliquæ mutationes ad varia loca eueniunt, per captiuitatem, exilia, bella, fames, pestes, aut persecutiones, & varia alia infortunia: aliæ verò mutationes eueniunt à Regibus & Principibus, aut Prælatis Ecclesiæ & Religionum, mittentibus suos subditos ad diuersas prouincias, ad varia officia & ministeria in earundem vtilitatem exercenda; aut ob alios sanctos fines: & aliæ denique veniunt à proprijs propensionibus, ac honestis hominum desiderijs, quibus mouentur ad huiusmodi mutationes: quemadmodum illi, qui ex sua patria exeunt occasione studiorum, militiæ, mercimoniæ, & aliorum variorum negotiorum. Quocunque autem modo eueniant, dirigit prouidentia diuina ad effectus admirandos in bonum electorum: qui fiduciam suam in Deo reponentes, tradunt se sanctæ ipsius voluntati, & ordinationi: cui qui resistunt, contrariam tenentes viam, grauissima experiuntur damna: quemadmodum fusè ostendemus varijs exemplis in Tractatu de Statu religioso: in quo magis splendet prouidentia diuina circa huiusmodi immutationes: & ibidem licebit sæcularibus videre partem, quæ circa huiusmodi mutationes ad ipsos spectat. 2. 3. 4.

CAPVT IX.

DEI PROVIDENTIA IN DISTRIBVENDIS diuitijs & paupertate, eiusque per vtrasq; consolatio & perfectio: & ratio eam consequendi pro diuitibus & pauperibus.

STVPENDA sunt diuinæ sapientiæ ac prouidentiæ consilia, non solum in distributione diuitiarum & paupertatis inter suos electos; sed multò adhuc ampliùs in eisdem ad eundem sanctitatis portum deducendis, per diuitias, & paupertatē; quæ sunt tamen inter se adeò diuersæ, & in aliquibus effectibus valdè contrariæ. Nolo hærere in referendis secretis & arcanis Dei in harum sortium distributione, siue illæ per hæreditatem habeantur, siue propria industria: cùm plurima sint de his in præcedentibus capitibus indicata, & experientia nos doceat: aliquos natos pauperes, etiamsi magnam adhibeant diligentiam, nunquam fieri diuites: quia Sapiens ait: a *opes faciunt sibi pennas quasi Aquilæ, &* mira pernicitate *volant in cælum*, & ita fugiunt ab eis, consilijs illorum, tanquam sal in aqua, per vias de quibus ipsi minimè cogitant, dissolutis. Alijs exigua adhibita indu-

c. 5 positum est exemplū Iacob & Laban.

a Prou. 23. 5.

ſtria diuitiæ affluunt; & vix expanſo reti feræ in illud incidunt. Aliqui
ex diuitibus parentibus nati, veniunt in magnam paupertatem, & amit-
tunt hæreditatem ſuam: non ſcientes vnde hæc illis infælicitas. Alij con-
ſeruant & augent amplum ſuum patrimonium, quacunque adhibita indu-
ſtria: quod totum non caſu euenit, ſed diſpoſitione cæleſti. Sed maio-
rem adfert admirationem, quòd DEVS per vias adeò in ſpecie repu-
gnantes: quales ſunt paupertas cum ſuis miſerijs & calamitatibus; & di-
uitiæ cum ſuis commoditatibus & ſolatijs; faciat ſuos electos ſanctos
b Luc 16. 20. 21. & perfectos. Quis non miretur pauperem illum b *Lazarum vlceribus
plenum*, ad quæ *lingenda canes accesserant*, adeò ab hominibus deſertum,
vt deſideranti vel micas panis, quibus fami ſuæ ſubueniret, nullus eſſet
qui daret, etiamſi in conſpectum veniret cuiuſdam *diuitis*, *qui epulaba-
tur quotidie ſplendidè*! Sed pauper hic aſcendens per hanc paupertatis viam
ad magnam ſanctitatem, cùm mortuus eſſet, portatus fuit ab Angelis
ad locum quietis, vbi erat alius, qui in mundo fuerat valdè diues,
potens, ac opulentus, Patriarcha ſcilicet Abraham, qui hac via, adeò
in exterioribus ab altera diuerſa, aſcendit ad perfectionem adeò ſub-
Lib. 10. Moral. c.17. limem, vt (quod Sanctus Gregorius perpendit) locus huius quietis
acceperit appellationem ab ipſo diuite, & vocatus fuerit *ſinus Abrahæ*; in
quem pauper eſt ingreſſus, vt quiete & ſolatio frueretur. vt diuites hinc
ſuam timeant damnationem, videntes Epulonem illum diuitem, qui non
fuit Lazaro compaſſus: indè verò animentur ad ſanctitatem procuran-
dam, aſpicientes illam, quam habuit diues Abraham, quæ prælata fuit
ſanctitati pauperis.

§. I. *Paupertatis ſors.*

NEC TAMEN eſt cur pauperes triſtentur, quòd ſinus Abrahæ
diuitis requies ſit & ſolatium Lazari: nam in lege Euangelica
1. Serm 1. in Vigil Natiuit. mutata eſt & meliorata compellatio noſtri ſolatij, poſtquam DEI fi-
lius, qui eſt in ſinu æterni ſui Patris, videns (vt Sanctus Bernardus
ait) paupertatem in terra valdè eſſe abiectam, voluit illam nobili-
tare, faciendo ſe ipſum pauperem & mendicum; & ſuſcipiendo miſe-
rias Lazari, vt in ſinu ſuo exciperet omnes, qui eius paupertatem æ-
mularentur: quo facto pauperum ſors eò plus honoris accepit, quò
glorioſior eſt imitatio CHRISTI veri DEI, quàm Abrahami eius
2. ſerui. Et vt illos magis excitet ad ſortem ſuam iudicandam fælicem,
ſemper ipſe gloriatus in hoc eſt, quod pauperum cauſæ faueret, ſup-
plens defectum diuitiarum temporalium magna abundantia ſpiritualium:
a Matt 5. 3. ideoque ſuam prædicationem auſpicatus eſt dicens: a *beatos eſſe pauperes*,

modò

modò *ſpiritu* tales eſſent; & ex neceſsitate, vt dicitur, facerent [...]rtutem; & æquè libenter hanc ſortem acceptarent, atque ſi propria ſponte illam elegiſſent. Et huic paupertati promiſit regnum Cælorum: faciens illam inſtrumentum & medium ad conſequendum b *regnum Dei, quod eſt iuſtitia, pax, & gaudium in Spiritu ſancto*, cum omnium virtutum theſauris, certoq; pignore, quod præmium ſit accepturus regnum æternum. b Rom 14. 17.

E T quamuis hæ duæ rationes ſufficiant, vt maxima cum voluptate quietus ſis & cõtentus cum tua ſorte, ſi ſis pauper: audi tamen alias duas, quę omninò explebunt ſinus tuos lætitia. *Prima* eſt, vt firmiſsimè credas: paupertatem non caſu aliquo eueniſſe, ſed ordinatione ac voluntate cæleſtis tui Patris: quam meritò debes omnibus tuis votis ac deſiderijs præferre: magnam in eo tuam conſolationem ponendo, quòd ſis pauper, proptereà quòd ille talẽ te eſſe velit, & ſic conformes voluntatẽ tuam cum diuina; in qua (vt dixit Dauid) b *eſt vita*, honor, ſolatium, veraque fælicitas temporalis & æterna: & tunc eris verè diues, cùm hanc habueris voluntatẽ adeò diuinæ conformem. Nam (vt S. Gregorius ait) nihil eſt ditius bona voluntate, cum qua veniunt omnia bona, quæ animas diuites faciunt. Et proptereà dixit Sapiens; c *eſt quaſi diues, cùm nihil habeat*; quia ita eſt adeò contentus, atque ſi plurima haberet. & hæ ſunt ſummæ diuitiæ, iuxtà illud Auguſtini: ſi diues cenſetur, qui multùm auri habet in ciſta: non erit diues, qui Deum ipſum habet in anima? & quamuis paupertas euenerit tibi ex malitia Dæmonis aut hoſtium tuorum, quemadmodum S. Iob; & quamuis ſit pœna tuorum peccatorum, ſemper debes altiorem finem agnoſcere diuinæ prouidentiæ: & hanc pœnam amplecti, proptereà quòd ipſe eam velit, ac ſtatuat: dicens cum eodem S. Iob: d *Dominus dedit, Dominus abſtulit: ſit nomen Domini benedictum*. Satis mihi eſt, ipſum voluiſſe, me eſſe pauperem, vt id ego, & bonum meum iudicem, & ſim contentus cum eo. 3. b Pſal. 29.6 *Homil. 5 in Euangel.* c Prou. 13. 7. d Iob. 1. 21.

A D H A N C ipſam rationem magis corroborandam, aliam ſubijcies, qua tibi perſuadeas, Deum tibi dediſſe paupertatem, non proptereà ſolùm, quòd velit, & ita vniuerſali totius mundi ordini conueniat, alios eſſe pauperes, alios diuites in eo: ſed nominatim, quòd tibi ipſi id magis expediat ad tuam ſalutem; & medium ſit quo maiorem in omnibus virtutibus perfectionem conſequaris. Altiſsima enim ſua ſapientia præuidit, viam & ſortem diuitiarum tibi futuram periculoſam, propter occaſiones incidendi in innumera peccata, quas illa ſors frequentes offert. Quare ex amore, quo te proſequitur, voluit, te per anguſtam paupertatis ſemitam deducere: quæ tibi erit ſecurior, ſi lubens effectus eos amplectaris, qui illam comitantur: gaudens ſcilicet quòd tanquam pauperi alteri ſeruiens, panẽ tuum cum labore tuo lucreris; & reliqua miniſteria præſtes, feraſque alias miſe- 4.

rias,

rias, quę pauperes ipsos sequuntur: sic enim paupertatem amplexus est Dominus ille, qui dixit: e *pauper sum ego, & in laboribus à iuuentute mea*: cùm autem fui *exaltatus*, statim fui *humiliatus & conturbatus*. Non tamen contra eiusdem prouidentiæ diuinæ ordinem erit, si in bonum & sanctum finem per media licita, & moderatione conueniente, aliqua temporalia bona tibi procures. Sed tunc etiam debes esse contentus & pacatus, quocunque industriæ tuæ exitu; accipiendo illum tanquam signum voluntatis & prouidentiæ Dei, ad maiorem tuam vtilitatem; collocando fiduciam tuam in

e Psal. 87. 16

5\. paterna ipsius Dei prouidentia: qui voluit & constituit, esse aliquos pauperes, vt in eis suauitatem ostenderet, & efficacitatem suæ gubernationis; prospiciẽdo eorum necessitatibus; & ingentia bona ex eorum miserijs educendo. ô paupertas suprema: quàm te pauperes diligerent, si tuum protectorem, Deum esse agnoscerent, f *Pauper & inops* (ait Dauid) *laudabunt nomen tuum Domine*; nam à molestis curis, quas diuitiæ adferunt, expediti, sentiunt in se & experiuntur Dei prouidentiam, in reparandis ipsorum necessitatibus: & sic laudes multiplicant, & in virtutum feruore crescunt: g *noli timere* (dicebat Tobias filio suo) *pauperem quidẽ vitam gerimus, sed multa bona habebimus, si timuerimus Deum, & recesserimus ab omni peccato, & fecerimus bene*. Si magnum aliquem amicum haberes ditissimum, non te affligeret multum, quòd te pauperem cerneres; propter spem magnam, quod is, intelligens tuam paupertatem, tibi subueniret. Si igitur Deum amicum habes, cuius sunt omnes mundi diuitiæ, cur te ita angit, quòd sis pauper? nam sine dubio prospiciet tibi, si ita expedit; idque faciet vijs, quas tu minimè cogitas, quemadmodum in priori Tomo diximus, adhibito exemplo duarum pauperum Ruth & Noëmi, quod si permiserit, te pati ac premi; noli tamen angi, si illum tecum habeas: nam (vt S. Hieronymus ait) *affatim diues est, qui cum Christo pauper est*. Quòd si dicas, Lazarum obijsse desertũ ab hominibus: ac propterea protectus fuit ab Angelis: nec vnquam diues ille epulo & auarus tantum cordis solatium cum suis omnibus diuitijs, ac delicijs habuit: ac ipse Lazarus cum suis vlceribus & miserijs. Et per totam æternitatem sortes illorum erunt ita commutatæ, vt diues in æternis tormentis crucietur, pauper verò æternis gaudijs fruatur.

f Psal. 37. 21

g Tob. 4. 23

Tract. 2. c. 10.

In Regula. c. de Paupertate.

§. 2. *Sors diuitiarum.*

SI DIVITIARVM sors tibi obtigit, quæ magni in mundo fit; sed simul cupis esse perfectus, non debes tuum solatium collocare in maiori honore, vtilitate, aut delicijs, quas hæc sors secum tibi adfert: sed in eo, quod Dominus noster paterna sua prouidentia illam fit tibi largitus; ita vt, si paupertatis sortem dare voluisset, libenter eam fuisses accepturus. Et, si in

futurum

futurum id statuere voluerit, sis paratus voluntatem tuam illi voluntati subijcere; summas diuitias reputãdo, quòd eam habeas sortem, quam Deus tibi dederit, qualiscunque illa fuerit. Quòd si hunc animum ac dispositionem habes, simul etiam credere potes, supremam cælestis tui Patris prouidentiam, voluisse te per hanc sortem & viam diuitiarum deducere: eò quòd præuiderit, eas fore aptum medium tuæ salutis; teque illis vsurum eo modo, quem ipse suggereret, suaque gratia te ad id iuuaret. Et in hunc solum finem gaudere debes, quòd temporales habeas diuitias: vt per eas possis spirituales & æternas comparare: & paratus esse ad eas distribuendas, aut aliter deferendas, quandocunque id opus fuerit ad placendum Deo, & animam tuam saluandam. Et hac ratione illas coniunges cum h *paupertate spiritus*, erisque *beatus*; & partem habebis in *regno cælorum*, quod est pauperibus promissum. Et quamuis in hac sorte non imiteris corporalem ipsius Saluatoris paupertatem; poteris eam in affectu imitari, attribuẽs demissè hanc tuã sortem tuæ imbecillitati; cui annuens ipse Dominus, noluit sortem paupertatis tibi dare, ne fortè damna subires inuitæ paupertatis, quæ semper est cupida. Præterea attendendum tibi est, quòd i *Deus*(vt dixit Iob) *potentes non abijcit, cùm & ipse sit potens:* & similiter cùm sit ipse diues, nõ abijcit diuites. Et (vt ait S. Gregorius) *non est census in crimine sed affectus:* hoc est, non est culpa, bona fortunæ habere, quæ Deus creauit & distribuit; sed culpa est deprauatus affectus, quo illa possidentur: quem si mortifices, & benè diuitijs vtaris, eris Deo ipsi similis, qui æquè sanctus est ac diues: licèt maximæ ipsius diuitiæ sint spirituales, ac cælestes, quibus cupit suos electos ditare. Ex quo prouenit, vt cùm ex prouidentia speciali terrenas eis tribuit diuitias: in eum id finem faciat, vt per eas illi cælestes consequantur: quas par est, in potiori & primo loco ponere, vtpotè maioris valoris & pretij. Illud enim est inter iustos & peccatores, & inter eos, qui saluantur, & qui damnantur, discrimen: quòd peccatoribus dat etiam DEVS temporales diuitias; sed eas illi tanti faciunt, vt spiritualibus & æternis præponant: quemadmodum (vt perpendit Sanctus Bernardus) significauit Patriarcha Isaac cùm Prophetico spiritu filijs Iacob & Esau benediceret: eisdem enim est verbis vsus, sed inuerso ordine, nam cùm benedixit Iacob, dixit: k *det tibi Deus de rore cæli, & de pinguedine terræ*; benedicens autem Esau dixit: *in pinguedine terræ, & in rore cæli desuper erit benedictio tua:* qua varietate significauit, DEVM Dominum nostrum, etsi benedicat electis per Iacob significatis, & reprobis per Esau, offerens illis vtrasq; diuitias: at illi non eodem modo benedictionem accipiunt: nam electi ita diuinæ prouidentiæ ordinẽ sequuntur, vt ab eo nõ recedant, sed primo loco benedictionem collocent in bonis cælestibus, & spiritualibus diuitijs: tanquam additamentũ autem temporales accipiunt;

h Matt. 5. 3.
3.
4.
i Iob. 36 5
Lib 10. Moral. c. 17.
Serm. 13. paruorum.
k Gen. 27. 28 39

non magni facientes, quòd multæ illæ sint, aut paucæ: non enim seruiunt Deo, vt has ab illo obtineant; nec ab eius obsequio desistent, propterea quòd auferat; nec in eo solatium suum & quietem ponunt, quòd sint diuites; nec illud amittent, aut tristabūtur, quòd sint pauperes: modò placeant Deo, & cælestia dona accipiant. At reprobi, sicut Esau, diuinę prouidentiæ ordinem immutant: ac præcipuè respiciunt bona ipsa terrena, non magni facientes cælestia; nec virtutes, nisi quatenus illa apprehendunt tanquam media, vt voti compotes euadant: & sic facilè vtraque amittunt: quia laxant cupiditatibus habenas, & cum morte expirant omnes eorum fælicitates.

5. HINC licet ascendere ad finem altiorem, quem magnus DEVS noster respicit, cùm statuit aliquos ex suis electis esse diuites, vt omnipotentiam & immēsam Sapientiam suā manifestet; coniungendo vitæ sanctitatem, & virtutum præstantiam cum possessione diuitiarum; & temporales diuitias cum spiritualibus: quòd & rarum est, & valdè admirandum, vt

l Eccli. 31. 8. pulchrè significauit Sapiens, cùm dixit: l *Beatus diues, qui inuentus est sine macula, & qui post aurum non abijt, nec sperauit in pecunia, & thesauris. Quis est hic, & laudabimus eū? fecit enim mirabilia in vita sua.* quòd est dicere: beatus ille vir est, qui diuitijs abundans, non est maculatus aliquâ culpâ ex earum occasione: quia verè talis cupiditatem earum coërcuit, & mortificauit: siquidem nec eius cor abijt post aurum, nimium illud amando; nec fiduciam suam magis in eo posuit, quàm si illud non haberet. At quis adeò erit perfectus, vt ad tantam mortificationem perueniat, tantamque felicitatem obtineat? rarum certè erit, vel inter multos diuites vnum talem inuenire: sed qui inuenietur, singulari laude dignus erit: nam à diuina gratia præuentus & adiutus, verè fecit rara & mirabilia in vita sua. Quot verò, & qualia hęc erunt? idem Sapiens tria ponit valdè præstantia, in quibus suprema diuitum perfectio consistit.

1. *Primum* est, quod vincat vincentem, & triumphantem de mortalibus, non diligendo, nec æstimando aurum, quod illi adeò diligunt, & tanti faciunt: ex cuius cupiditate, & possessione, multi se eius obsequio subijciunt, & tanquam Deum suum adorant: & quamuis dicamus, facilè esse pecuniam contemnere, cùm non habetur; nec curare diuitias, cùm non possidentur: difficillimum tamen est, eas habere, & contemnere; possidere, &

m 1 Cor. 7. 30. nihili facere: iuxtà illud Apostoli, m *qui emunt tanquam non possidentes sint:* quia quod emunt, affectu quodam possident adeò libero, & ab omni cupiditate expedito, atque si non essent eius Domini.

2. ET hinc secundum oritur mirabile, quod est, adeò generosum habere cor, vt non propter diuitias euanescat, nec fiduciam suam magis in eis ponat, quàm si illas non haberet. Neque enim mirum est, quòd pauper sit hu-

milis,nec exiguis ſuis facultatibus fidat: rarum tamen eſt, ac mirum,quòd diues non ſit ſuperbus,arrogans,ſibique ac diuitijs confidens: ac propterea Apoſtolus diſcipulum ſuum Timotheum monet, dicens: n *diuitibus huius ſæculi præcipe, non ſublimè ſapere, nec ſperare in incerto diuitiarum*; quæ tam ſunt inconſtantes. Hæc duo mirabilia ſunt quaſi lapis Lydius ad dignoſcendam perfectam diuitis virtutem: de quo mox ſubijcit Sapiens: o *qui probatus eſt, & examinatus in* p *conflatorio argenti, & in fornace auri, & perfectus inuentus eſt. Qui potuit tranſgredi* legem Dei, *& non eſt tranſgreſſus*; & cùm poſſet propter diuitias *facere mala, non fecit*: ſed auxilio diuino adiutus, furioſos cupiditatis ſuæ impetus retudit, ac vicit. Eſtq; magnū ſignum, quòd Charitas ſit in ipſo valdè perfecta: nam, vt S. Auguſt. dixit: Charitatis perfectio eſt, omni cupiditate carere. Et quoniam p *nemo poteſt duobus Dominis ſeruire, nec Deo, & Mammonæ*: qui omninò mammonā & pecuniam contemnit, ſatis oſtendit, ſe Deum accepiſſe pro vnico ſuo Domino.

n 1. Tim 6. 17.
o Eccl 31. 10
p Prou. 27. 21
Lib. 83. qq. q 36.
p Matt. 6. 24

3. ET HINC prouenit tertium mirabile tanquam effectus reliquorum, cùm ſcilicet diues non ſatis ſibi eſſe exiſtimat, diuitijs non abuti, cùm poſſet; ſed eiſdem vtitur optimè in vtilitatem multorum: dando ſcilicet liberaliter amicis; mutuando indigentibus, abſque ſpe lucri; & ſubueniendo ex miſericordia pauperibus: adeò ſe liberalem in hoc oſtendendo, *vt eleemoſynas illius enarret omnis Eccleſia ſanctorum*, laudando eius pietatem, & liberalitatem in eis, & ipſemet DEVS illum laudabit, *eritq; illi ex eo gloria æterna, & ſtabiliet* ac confirmabit *bona illius*, & diuitias: eò quòd tam piè & benè eas expendat; ac demùm æternâ gloriâ illum remunerabit.

4. INTER hos diuites adeò excellentes eminent præcipuè aliqui, quos Dominus ſpeciali ſua prouidentia eligit, vt Officio fungantur maiorum ipſius Eleemoſynariorum, eum in modum, quo Reges & Principes ſolent eleemoſynarios ſuos maiores habere, quibus partem aliquam ſuorum redituum tradunt in pauperes, iuxtà directionem ſibi traditam diſtribuendam. Ita etiam Rex cæleſtis habere vult ſuos eleemoſynarios maiores in hoc mundo, quibus ex immenſo ſuo patrimonio magnas confert diuitias, vt ipſius nomine eas pauperibus diſtribuant; ſuggeritque illis ſpeciales inſpirationes, quibus ad hæc miſericordiæ opera præſtāda afficiātur; ſentientes etiā magnā conſolationem & oblectationē, dum ea exercent. Et in eundē finem remouet omnia impedimenta, quæ eſſe poſſent: nam ſi coniugati ſunt, non dat illis proles; aut ſi dedit, eas aufert; vt ſic pauperes faciāt hęredes. Alijs aufert nepotes, in quos ipſorū bona effluebant. Alios conijcit in aliquas anguſtias, vt earū remediū, profuſioribus eleemoſynis quęrāt. Et quod maximū eſt, aufert illis nimiū ad pecuniā affectū; faciens, eos in ſe ipſis experiri veritatē illius promiſſionis: q *date & dabitur vobis*; & illi' ſentētię; q Luc. 6. 38.

r Prou. 19. 17. r *fœneratur Domino, qui miseretur pauperis:* quò enim ipsi sunt in faciendis eleemosynis profusiores: eò DEVS est liberalior in largiendis illis pluribus diuitijs. ita vt sanctâ quadam contentione agere videantur cum Deo suo: dantes pro ipsius amore quod habent; & ab eodem plura recipientes. Quemadmodum experti sunt duo insignes eleemosynarij Tiberius secundus Constantinopolitanus Cæsar, & S. Ioannes Patriarcha Alexandrinus, qui cùm cogitarent Deum vincere in ijs, quæ ipsius amore pauperibus largiebantur: aduertebant se planè victos à Deo, quòd multò plura acciperent. nec mirum est quòd DEVS in hoc conflictu superior euadat: nam cùm ipsemet sit, qui eleemosynam accipit in paupere, aduertit se quodammodo obligari, vt eleemosynam sibi facienti, multò plura reddat. Et quoniam eum fecit suum eleemosynarium, multa illi dat, quæ ipsius nomine in egenos distribuat.

Torres in sua Philosophia morali lib. 2. cap. 12.

HINC FIT vt domus & facultates temporales horum diuitum sint instar hospitalis cuiusdam, in quo infirmi curantur; hospitij, in quo recipiuntur peregrini; mensæ, in qua saturantur esurientes; officinæ in qua nudi vestiúntur; thesauri, ex quo vincti liberantur; redemptionis captiuorũ; mortuorum sepulchri; & animarum defunctorum solatij. Et quoniam omnibus benè faciunt, locum habet in illis, quòd Sapiens dixit: f *eleemosynas illius enarrabit omnis Ecclesia sanctorum:* quæ autẽ Ecclesia hæc est, nisi templa, quę ædificant & exornãt? monasteria & hospitalia, quę fundant; Religiosi, quos alunt; Viduæ & Orphani, ac pupilli, quibus prospiciunt; infirmi, quos visitant, & quibus tenerè indulgent; nudi, quos vestiunt; esurientes, quos satiant; & omnes egeni, quibus subueniunt: domus enim & fortunæ eorum est quasi sinus Abrahæ in terra, vbi oẽs pauperes suam inueniunt requiem, quibus excellenti illo modo fauent, quem in primo Tomo posuimus, ex ijs quæ fecerat BOOZ, erga RVTH in eius calamitatibus.

f Eccl. 31. 11.

Tract. 3. c. 12.

§. 3. *Timor & Fiducia diuitum.*

NECESSE autem hic est, naui huic diuitum tot diuitijs oneratæ, & prospero earum vsu feliciter nauiganti saburram addere: ne in ea nauigatione pereat. Nam fortè propterea Sapiens, cùm diuitis virtutes narraret; dixit: a *quis est hic & laudabimus eum:* significans, valdè paucos esse, qui perfecti euadant, ita vt neque pauper cupiat esse diues, tantum sibi tribuens, vt velit vnus esse illorum paucorum; nec diues se putet esse tutum, cogitans quod possit esse perfectus: cùm magnæ sint superandæ difficultates, vt talis euadat. quemadmodum dixit ipse Saluator, occasione cuiusdã adolescentis, qui se iustũ reputabat: b *quàm difficilè, qui pecunias habent, in regnũ Dei intrabunt!* discipulis aũt obstupescẽtibus seueritatẽ illius

a Eccli. 31. 8.

b Luc. 18. 24.

senten-

ſententiæ, dixit: c *filioli, quàm difficilè eſt, confidentes in pecunijs in regnum Dei introire? facilius eſt camelum per foramen acus tranſire, quàm diuitem intrare in regnum Dei.* Conſolentur itaque ſe ipſos pauperes, quòd ſe videant ab his periculis remotos: tremant verò diuites quòd ſe videant in illis immerſos. Nam (vt S. Gregorius ait) ex ſententia Saluatoris rariſsimum eſt: quòd qui multùm auri poſsident, ad æternam perueniant requiem. *Lib. 4. Moral. c. 3.*

SED NE quis diffidat, ſe poſſe conſequi excellentias prædictas, & per diuitias peruenire in regnum Dei, adiecit Chriſtus Dominus noſter. d *quæ impoſsibilia ſunt apud homines, poſsibilia ſunt apud Deum.* Quod ſcilicet natura efficere nō poteſt, poteſt mea gratia, eſtq; facilè omnipotentię meę, quãdo illam ego adhibeo. Ego poſſum efficere, vt camelus tranſeat facilè per foramen acus; & diues ingrediatur in cœlum per portam valdè anguſtam. Nec ſine cauſa cameli meminit, qui (vt idem S. Gregorius aduertit) in aliquo eſt ſimilis animalibus quæ in lege veteri habebantur immunda: eò quòd e *non diuidat vngulam,* & in aliquo ſimilis eſt illis, qua erant munda, eò quòd *rumi- net:* ſic enim ſignificare voluit, diuitiarum poſſeſsionem aliquid habere huius mundi, & aliquid de Deo; aliquid quo diuiditur ab obſeruatione legis diuinę, & aliquid quod iuuare poteſt ad eius obſeruationem. Ex altera enim parte talis poſſeſsio præbet occaſionem multorum peccatorum; ex altera verò occaſio poteſt eſſe magnorũ bonorum, ſi operam dederis, vt interior affectus per vngulam pedis ſignificatus, non omninò adhæreſcat bonis terrenis; ſed diuiſus ſit, vt partem ſuam det corpori, & animæ quoque ſuam: ac ſimul tanquam animal ruminans, mediteris rumineſque pericula, in quibus verſaris, vt ea poſsis euadere; & bona, quæ præſtare poteris, vt in eis exercendis ſis diligens; & præmia quæ conſequi poteris: vt ad ea adſpires & cõtendas. Quòd ſi his conſiderationibus te inſtar Cameli humiliaueris, ad ſuſcipiendum onus diuinæ legis cum firmo propoſito intrandi per anguſtam eius obſeruantiæ portam; etiamſi ad id opus eſſet exuere omnes diuitias, quas habes, magnam poteris fiduciam habere, quod tranſibis per anguſtum acus foramen, ac porrò etiam in gloriam introibis. Hoc ampliùs expoſuit S. Theodoretus, dicens: quod verbum Camelus Grçcè ſignificet rudentem, cui nauis anchora eſt alligata, ob ſimilitudinem, quam habet cum hoc animali, qui per acus foramen tranſire poterit, ſi diſſoluatur in fila ſubtilia. Ita diues, qui ob ſuas diuitias anchoram ſuæ ſpei in terra poſuerat, poterit in gloriam intrare, & excellenter conſequi perfectionem Chriſtianam, ſi telam inordinatarum affectionum ſuarum retexat; diuitiaſque ſuas diſſoluat diſtribuendo eas pauperibus, vt anchoram ſpei ſuæ iaciat in cœlum, iuxta Saluatoris conſilium dicentis: f *facite vobis amicos de mammona iniquitatis; vt, cùm defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula.* Ac proinde, cùm idem Dominus dixit: diuites difficilè intraturos in eadem tabernacula, locutus eſt

d Mar. 10. 28 Luc 18. 27.

Lib. 1. Moral. c. 13.

e Leui. 11. 4

Apud S. Thom. in Catena ſuper Marcum.

f Luc. 16. 9.

1. 2. q. 18. a. 1. ad 4. (vt S. Thomas interpretatur) de superbis & auaris diuitibus; non de humilibus & misericordibus, de quibus intelligitur (vt Sanctus Hieronymus interpretatur,) quod dixit Isaias: g *inundatio Camelorum, dromedarij Madian & Epha venient, aurum & thus* aliaque preciosa dona *deferentes* in Ierusalem: vt offerant DEO, coniungentes auri eleemosynæ thus orationis ac deuotionis: quæ omnem inordinatum cordis affectum ad ipsas diuitias euellit; & conuertit in aptissimum diuini obsequij instrumentum.

g Isa. 60. 6

CAPVT X.

DEI PROVIDENTIA IN DISTRIBVENdis propensionibus, ingenijs, ac dotibus ad varias scientias: & qua ratione illæ sint cum virtutibus coniungendæ.

IN admirandis distributionibus, quas diuina prouidentia fecit propensionum & talentorum hominum, valdè eminent illa, quæ illos inclinant, aptosque reddunt ad scientias, & artes liberales: ipsa enim experientia nos docet multis hominibus innasci magnam huiusmodi propensionem & applicationem ad studia huiusmodi scientiarum; magnumque ingenium naturale ad eas addiscendas: id ita disponente prouidentia diuina, quòd vtrumque sit ad eas assequendas necessarium: parum siquidem efficeret sola inclinatio si deesset ingenium; & hoc ipsum non multum efficeret, si deesset applicatio. Et in vtroque est sæpè mira quædam varietas: nam quædam ingenia sunt natura sua acuta, subtilia, & ad res nouas inueniendas valdè apta: quæ tamen in earundem iudicio non ita sunt resoluta & expedita: alia contrà, in discurrendo sunt tardiora, sed rectè tamen iudicant: alia vtrumque habent, alia in vtroque deficiunt. Alia sunt in suis decretis valdè inconstantia; & facilè mutantur, eò quòd rem non satis penetrent: alijs alia sunt duriora, & in iudicijs proprijs magis obstinata, alia sunt docilia, rationique subiecta, vbicunque illa appareat: alia sunt natura sua inquieta, & ad disputandum Sophisticè valdè prompta: eò quòd in omnibus rebus inueniant difficultates, habeantq; spiritum alijs contradicendi; alia sunt maturiora & quietiora, eò tendentia, vt res implicatas ita euoluant, vt pertingere possint ad veritatem. Et quamuis omnia hæc ingenia diuinæ prouidentiæ subsint, quà sunt naturalia, & naturali constitutioni coniunguntur: non intendit tamen DEVS, vt homines sine frœno sequantur defectus illos naturales;

ſed vt eis mortificandis proficiant, ac propter defectum, quem [illegible] ſeſe humilient; & ſubijciant habenti, quòd ipſis deeſt: ſupplentes propr[illegible] genij defectum induſtria alieni. Quod ſi ipſi noluerint præſtare: nouerit prouidentia diuina alia commoda ex hoc ipſo educere. Quemadmodum enim pugna & contrarietas quatuor Elementorum in quatuor ſuis primarijs qualitatibus, calore, & frigore; ſiccitate & humiditate, ingentia adfert vniuerſo commoda: ita ex repugnantia & contrarietate horum ingeniorum ſolet DEVS ingentes vtilitates educere in Eccleſiæ vniuerſalis commodum, & ipſarum ſcientiarum incrementa: quia hac via magis eruuntur occultæ veritates; & in aptiorem ordinem rediguntur, reiectis inordinatis & confuſis. Et quemadmodum inquieta & valdè acuta ingenia excitant, calcarque addunt tardioribus, & tranquillioribus: ita hæc illorum viuacitatem reprimunt, & moderantur. Nec deſunt prouidentiæ diuinæ media, quibus hæc pugna, & ingeniorum contrarietas non cedat in virtutum detrimenta; ſicut, cùm de Diſputationibus agemus, patebit.

NEC MINVS admiranda eſt ipſarum propenſionum naturalium varietas: cùm enim tot ſint ipſæ ſcientiæ, pro omnibus tamen ſunt diſcipuli, qui cum voluptate in earum ſtudium incumbant; & profeſſores, qui eaſdem doceant: ne in Republ. deeſſent viri in omnibus ſcientijs eminentes: eò quòd valdè eſſent ipſi Reipubl. vtiles. Alij inclinant ad ſtudia variarum linguarum; alij Philoſophiæ, alij medicinæ, alij iuris ciuilis ſiue canonici, aut ſacræ Theologiæ. Et refert plurimum, quemuis permittere ſequi bonam ſuam inclinationem, talentum, ingenium, & applicationem tanquam certa teſtimonia & pignora diuinæ vocationis: hoc enim modo ſuauiùs & vtiliùs poteſt fieri voti compos; eritque in Statu & Officio, ad quod diuina prouidentia illum elegit, valdè excellens in totius communitatis vtilitatem: quia fouebit naturæ talenta aliquibus gratiæ ſubſidijs. Nam (vt Sapiens dixit:) a *Omnis Sapientia eſt à Deo*, qui eam hominibus diſtribuit; quamuis maiori liberalitate, diligentibus ipſum. quorum aliquos ab ipſa infantia eligit; vt ſic inſtructi, ſint poſteà Eccleſiæ lumina, quibus illud competat, quod ſcriptum eſt in libro Eſther: b *paruus fons, qui creuit in fluuium, & in lucem ſolemq; conuerſus eſt, & in aquas plurimas redundauit.* Quia diuina prouidentia extollit in ſua Eccleſia & Religionibus fonticulos aliquos iuuenum ingenioſorum, beneque propenſorum; qui per gratiam, quam illis communicat, euadunt in flumina copioſiſſima, Luces & Soles mundi, plenos copioſis ſcientiarum & gratiarum cœleſtium aquis, in multorum vtilitatem. Et quemadmodum Nabuchodonoſor Rex gloriabatur, quod in ſuo palatio haberet c *pueros decoros forma, & eruditos omni ſapientia, cautos ſcientia, & doctos diſciplina*, quos iubebat diſcere literas chaldaicas, vt poſſet illorũ opera in ſua aula vti; & eis conferre gubernationẽ variarũ ſua-

a Eccl.1.1.10

b Eſth.10.6.

c Dan.1.4.

rum

rum prouinciarum ; quemadmodum posteà fecit cum Daniele & eius socijs. Ita etiam Christianarum Rerumpubl. capita, diuina inspiratione instituerunt scholas & Academias, in quibus similes iuuenes educentur, ac doceantur omne genus scientiarum ac disciplinarum; vt, postquam adoleuerint, sint Magistri, Gubernatores, Iudices, & ad altiora alia officia & ministeria in Reipubl. vtilitatem promoueantur. Sed quoniam neque Pontifices, neque Imperatores possunt illis dare aptitudinem, & necessariam propensionem: ipsemet Deus eas illis largitur; quibus tanquam duabus alis volantes, deducet eos ad vniuersitates, vbi in scientijs addiscendis facit eos volare.

§. 2. *Quod omnes debeant esse sua sorte contenti.*

HVIC Diuinæ prouidentiæ fundamento inniti præcipuè debet animi pax & tranquillitas tua, siue magnum, siue paruum habeas ingenium, & aptitudinem: certò tibi persuadens, Deum dedisse, quod magis tibi expediebat, vt qui optimè sciebat periculum, quod tibi immineret, si aliud habuisses. Si enim fors tibi obtigit parui ingenij, & aptitudinis ad litteras discendas, consolari te ipsum poteris, attendens, quòd maiora ingenia multæque scientiæ, sæpè sunt magno periculo expositæ, quemadmodum licet videre in primo Angelo, quem Ezechiel a *Cherubin* appellat, quod scientiæ plenitudinem significat: qui cùm esset in medio paradisi, & *inter ignotos lapides*, seraphinos scilicet, ardentes, & diuino amore inflammatos habitaret: ipse superbia sua concreuit in glaciem, & *perdidit sapientiam in decore suo.* Quia complacuit sibi in sua pulchritudine, & ex ea superbijt. Si tu igitur similis esses Lucifero in sapientia, fortè eundem in superbia imitareris, ac proindè pœnam etiam subires, quam ille.

a *Ezech.* 28. 17.

2. NON nosti serpentis huius infernalis calliditatem; qui cùm nouit hominis propensionem ad sciendum, si eum videat ingenio & aptitudine exornatum, ibi laqueos & insidias ei struit; quemadmodum primis parentibus, quibus dixit: si comederēt ex arbore vetita, b *eritis* (inquit) *sicut Dij, scientes bonum & malum.* cùm igitur Patres tui hac esca fuerint decepti, fortè & tu decipereris: voluit verò Deus non dare tibi, quod hosti tuo fuisset via & occasio ad te perdendum.

b *Gen.* 3. 5.

3. Sapientissimus fuit Salomon, & quidem sapientia à Deo illi liberalissimè communicata: sed non fuisset lapsus in adeò publicam libidinem, nisi in secretam impegisset superbiam, quæ fortè ex multa sapientia prouenit: non quidem ipsius scientiæ culpa, sed hominis, qui euanescit, & iactat se propter illam. Et propterea dixit Apostolus: c *scientia inflat: charitas ædificat.* Et cùm alteram alteri opponit Apostolus, significat, scientiam absque pondere charitatis inflare superbia; cuius tumor est tanquam

c 1. *Cor.* 8. 1.

hydro-

hydropisis, quia (vt idem Salomon ait) d *non saturatur oculus visu, nec auris auditu impletur*, & nimiam *occupationem* in plurimis rebus curiosè addiscendis vocauit *pessimam*, eò quòd valdè sit laboriosa & molesta; & occasionem præbeat multorum peccatorum; quia permittit absque freno amoris & timoris Dei ab illis se abduci. Nam quemadmodum scientia his frenis retenta, est quoddam genus armorum valdè potens ad omnia vitia destruenda: ita quando illi laxantur habenæ conuertitur in arma Sathanæ, ad omnes virtutes labefactandas, & in peccata innumera pertrahendum. Quemadmodum euenit Sapientibus illis, de quibus Apostolus: e *quod euanuerint in cogitationibus suis*: permittente Deo Domino nostro eos propter superbiam labi in grauissima vitia. Vnde igitur nosti, si magnæ scientiæ sors tibi euenisset, quomodo eam infrænasses, & continuisses? potes benè vereri, quòd laxasses illi habenas, & tanquam equus effrœnis fuisses cum illa præcipitatus. Quare magna Dei fuit misericordia, qui tales spiritus tibi abstulit, præuidens, te non facilem futurum, vt frœno contineréris.

d Eccl. 1. 8. 13

e Rom. 1. 21.

5. Praeterea eiusdem Salomonis sententia est: f *in multa sapientia multā esse indignationem: & qui addit scientiam, addere & laborem*: nam accepto scientiæ talento, augetur bonæ vitæ obligatio; ac proinde maior est Dei indignatio, si illa sit praua: g *seruus enim sciens voluntatem Domini, & non faciens, vapulabit multis*. Deindè quando scientia est multa, occasionem præbet ad maiora onera & officia, quæ maiores afferunt labores & anxietatem in reddenda bona ratione eorum: à quibus omnibus est expeditus, qui hæc talenta non accepit.

f Eccl. 1 18.

g Luc. 12. 47

6. Qvod si molestia aliqua afficitur propterea quod illis in hac vita careat; maius sentiet leuamen, quando mortis hora veniet. In qua si ad exteriora aspiciamus, verum est quod dixit Ecclesiastes: h *moritur doctus similiter, vt indoctus*. Quòd si doctus sine charitate moriatur, quid illi profuit sua doctrina; nisi quod æternam pœnam adaugeat? quid illi proderit magnum doctrinæ nomen in terra reliquisse, si vbi est eius anima, horrendè contemnitur & torquetur? si autem indoctus & Idiota in charitate moriatur: quid nocuit illi scientiæ defectus; qui in cœlo perfectiori scientia replebitur? nam iuxta charitatis mensuram dabitur ibi cognitio, & visio clara Dei: in qua summa scientia consistit. Siquidem (vt S. Gregorius ait) *quid non videt, qui Deum videt omnia videntem*? habeas igitur iam hanc patientiam, præsentem ferendo defectum: si enim es iustus, eò peruenies, vt fias valdè sapiens: & quò magis progredieris in charitate, eò etiam magis progredieris in sapientia. Ac propterea dixit Sapiens: i *altiora te ne quæsieris, sed quæ præcepit tibi Deus, illa cogita semper*: si enim hæc noueris, & exequaris, venies in cognitionem rerum altissimarum, quas desideras.

h Eccl. 2. 16.

Lib. 4 Dial. c. 33 & 2. moral c 3.

i Eccl 3 22.

7. Sed ne existimes omnia tibi reijci in aliam vitam, implebimus etiam

tibi manus in hac vita alia ſcientia multò præſtantiori, quàm quæ tibi deeſt. Si enim ſis verè humilis tuaque ſorte contentus, magnam partem viæ iã
k Sap. 10. 10 peregiſti, vt te Deus doceat k *ſcientiam ſanctorum*, quæ eſt ſcientia myſtica ſpiritus, donum contemplationis, & familiaris cum ipſo tuo creatore conſuetudo: quæ ſæpè negatur doctis, eò quòd ſint parum humiles, & emineant in ratiocinationibus, ſintque in ſuis cogitationibus curioſi: contra verò frequentius datur ſimplicibus, eò quòd ſint magis humiles, & mi-
l Mat. 11. 25. nus curioſi: in vtriſque enim locum habet, quod dixit Saluator: l *confiteor tibi Pater, quia abſcondiſti hæc à Sapientibus & prudentibus, & reuelaſti ea paruulis: ita Pater: quoniam ſic placitum fuit ante te.* Non ſtuduerat Dauid humanioribus diſciplinis, quemadmodum Sapientes: & nihilominus propter inſignem ſuam humilitatem, ac ſynceritatem, euaſit omnibus illis ſapientior: & in *ſcientia ſanctorum*, fuit Salomone filio ſuo eminentior. Et i-
m Pſ. 70. 15 ta dixit m *quoniam non cognoui literaturam, introibo in potentias Domini: Domi-*
n Pſ 118 99. *ne memorabor iuſtitiæ tuæ ſolius*, n *& ſuper omnes docentes me, intellexi: quia teſti-*
o Pſal. 50. 8 *monia tua meditatio mea eſt. Super ſenes intellexi: quia mandata tua quæſiui, & tu Domine* o *occulta Sapientiæ tuæ manifeſtaſti mihi.* Hæc omnia aſſecutus eſt Dauid,
Ioan 7. 15. non ſtudendo, ſed obediendo: quia non ſcientiarum ſtudio ſe tradidit, ſed virtutum. Et ipſe mundi Saluator, quamuis plenus eſſet theſauris ſapientiæ & ſcientiæ Dei eò quòd ita deceret pro gloria vnigeniti eius Filij. Sed tamẽ per triginta primos annos voluit hanc ſcientiam ita occultare, vt ſapientiæ indicia non daret, nec literas addiſceret, aut accederet locum, in quo Sapientes verſabantur, idque ad cõſolationem eorum, quibus hoc talentum denegauit, non ſinens eos laborare in eo humiliter occultando, quod ſapientibus eſt difficillimum, quorum appetitus & propenſio eſt ſeſe
Perſius. manifeſtare: vt enim Poeta ille dixit: *ſcire tuum nihil eſt, niſi ſcire hoc te ſciat alter*: melius tibi eſt alios ſcire, te non ſcire; ne habeas vnde inaniter euaneſcas: habeas verò apud Deum gratiam, quam ipſe dat propter humilitatem.

9. HINC ſupremam accipies conſolationis rationem, innitentem diuinæ prouidentiæ ordinationi: cuius voluntas omnibus huius mundi ſcientijs eſt præferenda: & ſola illa plus apud te valere debet ad conſolationem, quam quilibet ingenij & ſcientiæ defectus ad triſtitiam; ſufficit enim, quod Deus ita velit, vt tibi ruditas tua, & ingenij tarditas placeat: quòd ſi Deus non te adhibuerit ad res magnas ob talenti tui exiguitatem; ſatis ſit, quòd te adhibeat tanquam inſtrumentum ad id, quod ipſe velit, ſiue magnum ſit, ſiue exiguum: quia in hoc verè conſiſtit ſublimi-
q 1. Cor. 1. 26 tas ſumma, vt ſupra eſt dictum. Præcipuè cùm dicat Apoſtolus: q *per ſtultos mundi Deum docere Sapientes:* & quaſi inſtrumenta accipere, *vt eos confundat.*

HAE SVNT summatim rationes, quæ consolari possunt eos, qui ingenio & scientijs carent: quæ eędem instar frœni esse deberent, ad eos continendos, qui illis abundant. Qui vt plurimum sua sorte sunt contenti, eò quòd ingenua sit ac generosa, & naturali hominis propensioni conformis: quem efficit Deo & Angelis similem: & quòd rusticitas (vt S. Augustinus dixit) sibi soli prosit; studiosa verò scientia alijs multis vtilis esse possit. Illa enim notitiam & gloriam Dei per mundum effundit, promulgat fidem & Religionem Christianam, quam ab hostibus defendit rationibus; adiuuat ad salutem animarum, quæ posteà condant cœlos. ipsa Indices constituit, qui iustitiam benè administrent; medicos, qui & corporibus & animabus medeantur; gubernatores, qui conseruent, & augeant bonum Statum Reipubl. tempore pacis, & subsidium ferant tempore belli. Nam (vt Sapiens ait.) r *melior est sapientia fortitudine, & melior est sapientia, quàm arma bellica.* Alias multas causas prætereo; eò quòd sint notissimæ, quas habent vt pacati sint & tranquilli, quamuis nulla veriorem ac solidiorem consolationem adferre debeat, quàm ipsa diuina voluntas, & supremæ ipsius prouidentiæ ordinatio, à qua hæc illis sors obtigit; persuadentibus sibi, & sperantibus, eam sibi datam non ad suam condemnationem, sed ad salutem & perfectionem; & sit eum adiutura ad præuenienda insinuata pericula. Nam cùm scientia sit donum Dei ac datum adeò gloriosum, & necessarium ad vniuersale Ecclesiæ & Reip. Christianæ bonum: ad ipsius Dei prouidentiam spectat, illud ita communicare, vt non minùs prosit accipienti; quàm alijs, in quorũ vtilitatem datur: nam potiùs eius voluntas est (vt ait Sapiens) f *vt bibat ipse aquam de cisterna sua*, & saturetur hauriens ex ea, quantum sibi opus est, & posteà deriuentur fontes eius foras, *& in plateis aquas suas diuidat*: adferens scilicet illis vtilitatem absque proprio detrimento.

r Eccl. 9. 16. 18.

f Prou. 5. 15.

§. 3. *Qua ratione scientiæ cum virtutibus sint coniungendæ.*

EX HOC eodem fundamento posito colligere licet supremam DEI prouidentiam in exornanda sponsa sua Ecclesia duobus ornamentis & gemmis preciosioribus, quas habet: sciẽtię sc. & virtutis. Ita tamẽ, vt multis virtutes communicet sine scientijs; quia illæ solæ sufficiunt, ad eos faciendos amicos ipsius, & regni sui hæredes. Nulli tamen, quod in se est, vellet scientias dare absque virtutibus; sed vtrasque simul: quemadmodum dedit Angelis in cœlo, & primo homini in paradiso. Et quando Salomon petijt donum sapientiæ, simul ei dedit illam, quæ tunc & Sapientem fecit & Sanctum. Sed quoniam illi virtus magis placet, quàm sapientia: vult, eam pluris fieri, & ex instituto quæri, quia his duabus sororibus competit, quod dictum est de duobus

 filijs

a Gen. 25.23 filijs Rebeccę, a *quod maior seruiat minori*: & quemadmodũ,cùm benedice-
& c.48 14. ret duobus suis nepotibus, dextram manum super natu minorem posuit, præferendo illum maiori: ita etiam, quamuis scientia & virtus sint Dei filiæ, scientia tamen antiquior est, quatenùs intellectus voluntatem præcedit; & cognitio affectum: sed in hac vita meritò seruiet virtuti, quæ dextram manum apud Deum occupabit, eritque præcipuus animæ ornatus: & super eam poni debet scientiæ cuiusuis ornamentum. Quemadmodum
b Cant. 1.11. insinuauit cœlestis sponsus, cùm sponsæ suæ Ecclesiæ dixit: b *murenulas aureas faciemus tibi vermiculatas argento*; aut (vt alia lectio habet) *inaures & monilia aurea tibi fabricabimus, cum minutulis argenteis punctulis.* Quibus verbis præclara insinuatur coniunctio virtutum, quæ significantur per monilia aurea, cum scientijs, quæ significantur per vermiculata illa & minutula argentea punctula: sunt enim pulcherrima documenta ex hac re deducenda.
1. *Primum* est, quod virtutes pluris sint æstimandæ, eò quòd sint in se pretiosiores, quemadmodum aurum est argento pretiosius: Et ipsæ sint præcipuum spiritus ornamentum, & pretiosissima armaturæ animæ nostræ gemma; maximusque eius thesaurus, de quo dixit CHRISTVS
c Apoc. 3.18 cuidam Episcopo: c *suadeo tibi emere à me aurum ignitum probatum, vt locuples fias:* Scientiæ verò esse debent tanquam cælaturæ quædam super ipsas virtutes, vt qui illas habet, splendeat magis, ad maiorem eas donantis gloriam.

2. EX QVO fit, vt virtutes sint inter se tanquam ansulæ quædam sibimet
d Colos. 3.14 innexæ, & consertæ per d *charitatem*, quæ *vinculum* est *perfectionis*: at scientiæ non ita omnes cohærent: potiùs alij alias habent; & eò tendit versio LXX. Interpretum, quæ habet: *faciemus tibi aurea monilia cum distinctionibus siue punctulis argenteis*, in ipso monili sparsis: cuius sensus est: cùm omnium virtutum connexione in Iustis, esse scientiarum distinctionem: quia alij has habent, alij illas.

3. EX QVO intelligitur, virtutes debere esse multas, & sine termino, aut limite procurandas: vt quantum possibilè erit in eis crescamus, & proficiamus: at scientiæ tot esse non possunt, sed intra certos limites oportet nos
e Rom. 12.3 continere, & cum ea moderatione, quam suadet Apostolus, cùm ait: e *non plus sapere, quàm oportet sapere; sed sapere ad sobrietatem.* Quam sobrietatem adhibent nominatim & præcipuæ quinque virtutes, mutuò se ad id adiuuantes. Quarum fundamentum iacit HVMILITAS duobus actibus præclaris. *Primus* est, quo agnoscas nihilum, quod ex te ipso habes: persuadens tibi, omnem virtutem & scientiam euenturam tibi ex primario fonte, qui est Deus; sine cuius auxilio & fauore nihil omninò possis. Et hoc significat verbum illud FACIEMVS: non enim dixit facies, aut faciam tibi; sed FACIEMVS, vt ita significetur (quod S. Thomas aduertit) præcipuum huius

operis

operis auctorem esse Deum, quem Scriptura Sacra per excellentiam appellat: f *Dominum virtutum*; g *& scientiarum Dominum*, à quo vtræque procedunt. Sed non solus totum opus perficit: alios enim etiam adhibet ministros qui sint eius h *coadiutores*; quales sunt spirituales magistri, qui in viâ virtutum nos ducunt; & Doctores, qui scientias docent. Et quamuis ipsemet homo industria sua sese ad vtrasque adiuuet; noluit tamen huius cooperationis, quam tu præstare debes, mentionem hic facere; sed ornatûs tantùm quem accipies: vt sic solidiùs proficeres in humilitate; & agnosceres, nec virtutem, nec scientiam te habere ex teipso, sed ex Dei feruore, & eorum labore, quos Deus ad te iuuandum, & ducendum constituerit.

f *Psal.* 23. 10.
g 1. *Reg* 2. 3
h 1. *Cor.* 3. 9.

SED vlteriùs progreditur vera humilitas, quâ quis agnoscit, quasi nihil esse, quod habeat: ac propterea seipsum parui facit: nec propter id, quod habet, sese erigit. Et de hoc voluit spiritus diuinus monere nos, cùm dixit cælaturam horum monilium esse ex h *vermiculis argenteis*, quod est Symbolum humilitatis, aut ex minutulis punctulis argenti, quæ sunt res minimæ huius mundi: vt Sapientes intelligant, quod licèt tanquam argentum splédeant ob magnam scientiam, quâ pollent: si tamen cum Deo eiusque Angelis conferantur, quasi vermiculi sint; & quidquid habent, quasi nihil: ita vt meritò dicere poßint, quod magnus ille Sapiens Salomon: i *Stultißimus sum virorum, & sapientia hominum non est mecum*: ad quod humilitatis fastigium vbi peruenerint, habebit eorum scientia solidum fundamentum. ita enim suadet Apostolus: k *si quis videtur inter vos Sapiens esse in hoc sæculo, stultus fiat vt sit sapiens*. Quid est autem fieri stultum, nisi agnoscere, quod quidquid habet, sit quasi nihil; nec propterea magni se facere? & hac viâ peruenitur ad veram *sapientiam*: quam Sapiens dixit, l *esse*; *vbi est vera humilitas*.

h *Psal.* 21. 7.
i *Prou.* 30. 2.
k 1. *Cor.* 3. 18.
l *Prou.* 11. 2.

EXCELSAM hanc virtutem aliæ duæ adiuuant, ac promouent, quæ significantur per *murenulas*, quas S. Gregorius & S. Bernardus *inaures* appellant: aurium scilicet ornamentum. *Prima* est m FIDES, quæ, vt Apostolus ait, *est ex auditu*, & n *sperandarum substantia rerum, argumentum* & testimoniũ *non apparentium*, quas nec sensibus experimur, nec naturali o *intellectus* nostri lumine assequimur, sed *eum captiuamus in obsequium Christi*, propriumq́; iudicium abnegamus: quia est errorum Magister, & illusionum seminariũ. Huic Fidei inniti debent virtutes: nam p *iustus* (vt ait Propheta) *in* FIDE *suâ viuit*; & similiter scientiæ: scriptum est enim: q *nisi credideritis non intelligetis*. & axioma commune est: *oportet addiscentem credere*: qui enim perito Magistro fidem non adhibet, non euadet bonus discipulus, & eruditus. Et, vt S. Bernardus ait: qui se magistrum sui ipsius constituit, proprium iudicium tanquam ducem suum sequitur, factus est discipulus stultißimi Magistri. Et S. Gregorius, qui dedignatur discipulus esse hominum; erit Magister errorum. Ad eandem FIDEM spectat, quod quis propendeat, ad

5. *In Cant. c.* 1.
Serm. 41. *in Cantic.*
m *Rom.* 10. 17.
n *Hebr.* 11. 1.
o 2. *Cor.* 10. 5.
p *Heb* 2. 4.
q *Isaiæ* 7. 9. *iuxtà LXX.*
Epist 27.
Lib. 1. *Dialog. c.* 1.

alios audiendos, vt doceatur: nam & ſcientia intrat per auditum. & pro-
r Prou. 1.5 ptereà Salomon ſententias ſuas exorditus eſt dicens: r *audiens ſapiens ſapien-
tior erit: qui ſi erit ſimul humilis, exiſtimans, exiguum eſſe, quod nouit:
ſemper audiet libenter, vt plura diſcat: & paratus erit doceri, vt ſapientior
c. Si habes. fiat. Quemadmodum paratum ſe dicebat Sanctus Auguſtinus, cùm ſenex
24.q.3. eſſet, & Epiſcopus multorum annorum, à iuuene, & moderno quocunque
Vide Ducem ſpirit tract. Epiſcopo doceri.
4 c 2.

6. SECVNDA virtus, quæ intrat etiam per auditum, eſt OBEDIEN-
TIA, quæ (vt dixit Dauid) s *in auditu auris obedit*, vt exequatur quod
s Pſal 17.45 DEVS iubet: & ſignificatur (vt ait Sanctus Gregorius) per *murenulas*,
Lib vltim. Moral. c.10. ſiue *inaures*, quæ non eo modo aures exornant, ſicut reliqua monilia, qua-
lis eſt torquis aut annulus, qui exteriùs tantùm apponuntur, nec ipſam
carnem penetrant: ideoque facilè & apponuntur & remouentur. at in-
aures penetrant carnem facto foramine in ipſis auribus, quamuis cum
dolore & effuſo ſanguine: ac proptereà poſtquam ſemel ſunt infixæ, dif-
ficilè remouentur: his enim ſignificatur: perfectam, quæ diuinæ volun-
t Epheſ.6.6. tati debetur, obedientiam non debere eſſe obiter, & (vt Apoſtol. ait) t *ad
oculum tantùm ſeruientes: ſed vt ſerui Chriſti facientes voluntatem Dei ex animo*,
ita vt ſit interna, penetrans ipſam animam, & cor: vt firmiſſimè eis adhære-
ſcat. Qualis fuit Obedientia noſtri Saluatoris, qui loquens æterno
u Pſal.39.7 ſuo Patri dixit: u *aures autem perfeciſti mihi*, aut vt lectio Hebræa ha-
Iſaiæ 50.5. bet: *perforaſti*. ponens in eis *murenulas* ſiue *inaures* Obedientiæ adeò per-
fectæ, vt voluntatem tuam cum ſumma firmitate & integritate perficiant.
Ad cuius imitationem curandæ ſunt tibi ſimilis obedientiæ inaures, quæ
cordi tuo inuiſceretur, etiamſi mortificatione, tuique ipſius ac iudicij
& voluntatis propriæ abnegatione te pungat; etiamſi ſanguinem effun-
dere ſit opus: vt quod DEVS vult, exequaris: nam virtus & ſcien-
Lib 4. Moral. c.28. tia in ſuo ingreſſu ſanguinem extrahunt. Et hæc Obedientia (vt San-
ctus Gregorius ait) eſt optimum medium, ad conſequendam ſcientiam:
x Eccl.1.33. iuxtà illud Sapientis; x *Fili concupiſcens ſapientiam, conſerua iuſtitiam*, Dei-
que mandata; *& ille præbebit eam tibi*.

7. OMNES hæ virtutes coniunctam habere debent aliam, quæ vlti-
mam apponit manum perfectioni, & moderationi ſcientiarum, quæ eſt
CHARITAS, quam præcipuè ſignificat aurum, ex quo inaures Obe-
dientiæ fiunt: cuius præſtantia in eo conſiſtit, vt (quemadmodum lo-
y 1.Pet 1. quitur Scriptura) ſit y *obedientia charitatis*, & ita Apoſtolus, vt paulò
22. antè dicebamus, oppoſuit ſcientijs CHARITATEM, dicens: z *ſci-*
z 1.Cor. 8.1 *entia inflat: charitas verò ædificat*: inſinuans, ædificium, quod ſoli ſci-
entiæ innitur, eſſe inſtar venti; & in aerem inanem conuerti; & tan-

quam

quam fumum euanescere; quia non est aliud talis scientia, quàm vanitas quædam, & superbia. At charitas dat, & ipsi scientiæ, & omnibus virtutibus stabilitatem & firmitatem: quare quod illa ædificat solidum est, plenum, ac diuturnum.

AD QVOD vtitur præcipuè virtute quadam, quam Sanctus Thomas STVDIOSITATEM appellat, cuius munus est, sciendi appetitum ita moderari, vt reliquis studiosis operibus sese accommodet: eum in modum, qui tradetur in vltimo Tomo, in quo agetur de Doctoribus & Magistris. 8. 22. q. 166. & 167.

CAPVT XI.

OCCVLTAM DEI PROVIDENTIAM elucere in distributione graduum virtutum, & gratiarum ad præclara & prodigiosa facinora efficienda: & charitatem esse super omnia.

TRANSEAMVS iam à naturalibus ad supernaturalia, & ab ordinarijs ad extraordinaria & prodigiosa: in quibus multò magis eminet suprema Dei nostri prouidentia, a *distribuens gratiæ* suæ dona filijs Ecclesiæ, in quibus Sanctus Apostolus Paulus (vt exponit Sanctus Thomas) tria distinxit diuisionum genera, quæ Spiritus sanctus fidelibus distribuit. *Primum* genus est *gratiarum*, ad res extraordinarias & *prodigiosas*: quales sunt gratiæ miraculorum, & expellendi Dæmones. *Secundum* est *ministeriorum* & officiorum Ecclesiæ, qualis est gubernatio, ac diuini Verbi prædicatio. *Tertium* appellatur *operationum*, ad insignia opera in omni genere rararum & extraordinariarum virtutum: quales sunt gratiæ, singularis abstinentiæ, aut patientiæ: quæ in multis Monachis & Martyribus eluxit. Et sub his continentur plures aliæ, quæ communem & ordinarium stylum excedunt: quarum distributio solius Dei est propria: adeoque occulta, vt nullus humanus intellectus possit eam assequi.

a 1 Cor. 12. 4. In eum locũ Lectio. 1.

QVIS enim nouerit, cur aliquis Sanctorum multa edat miracula, alius pauca, alius nulla? Et cur hic donum habeat Prophetiæ, ille linguarum, alius extases & reuelationes multas, alius eis careat? Et cur aliqui extraordinarijs fauoribus præueniantur, vt ad altissimũ sanctitatis gradum ascendant; alij in inferioribus gradibus sistant; alij

denique tritam & ordinariam viam teneant? Quod totum non aliam habet causam, quàm gratiosam voluntatem ipsiusmet Dei, ac Diuini eius Spiritus b *diuidentis singulis prout vult.* quæ voluntas, vt libera, ita semper est iusta. Cuius arcana insinuauit Sapiens præclaris illis similitudinibus in modum interrogationum: c *quare dies diem superat & iterum lux lucem, & annus annum à sole?* Cùm tamen vnus idemque Sol omnes illos faciat: quasi diceret: cùm vnus & idem sit Sol, qui luce sua & motu dies oẽs, & annos faciat: quomodo in eis tantum experimur discrimen? si enim naturalia inspiciamus, alij dies sereni sunt, & calidi; alij obscuri & frigidi: quidam anni sunt fertiles, alij valdè steriles; & mille sunt in hyeme & æstate mutationes. Quod si inspiciamus moralia, alij dies sunt ad laborandum, alij Festi; & horum quidem alij solenniores, alij non ita. Cùm igitur Sol semper sit idem, nec ex se aliud faciat, quàm quod iubet DEVS, satis apparet diuinam sapientiam tantæ huius dierum varietatis causam esse. *Ex ipsis* inquit, *exaltauit, & magnificauit DEVS, & ex ipsis posuit in numerum dierum.* quemadmodum apparet in solennitatibus in antiqua lege constitutis; & in eis, quas nunc in lege noua singulis hebdomadis, mensibus & annis, celebramus. Quod non procedit ex eò quod alij dies sint meliores in naturalibus: hoc enim nomine æquè bona & apta est Feria sexta atque dies Dominica, neque hæc præstantior est Feria secunda: & tam est bona dies Vigiliæ, quàm Festi & ipsius Paschatis: omnes enim dies vnum & idem habent principium, solem scil. Quæ differentia cùm non aliquo casu euenerit, referenda est ad sapientiã Dei, quæ illam ad maiorem suam gloriam direxit, designans certos dies diuino suo cultui dicatos; alios pœnitentiæ operibus; alios laboribus corporalibus. hunc ergò in modũ ait Sapiens, licèt oẽs homines ex eadem terrena massa sint; & hoc nomine æquales: eos tamen DEVS *in multitudine disciplinæ & sapientiæ suæ separauit, & immutauit vias eorum*, ita vt ad varia exercitia & varios vitæ instituendæ modos sese applicarent. *Et ex ipsis benedixit & exaltauit: & ex ipsis sanctificauit, & ad se applicauit:* quia gratis eos vocauit & benedictionibus dulcedinis præuenit; præclarissimis suæ gratiæ donis exaltauit; efficiens, vt miraculis editis in mundo splenderent; & excellentibus heroicisque charitatis & sublimis sanctitatis actibus eosdem sanctificans, etiam ad se applicauit, & consecrauit, ad præclarissima seruitij sui facinora. Ex ipsis quoque alios posuit in statu, rationeq; vitæ aliquantò inferiori: quos etiam minoribus gratijs & fauoribus præuenit: aliam verò multitudinem reliquit in statu communi & ordinario hominum, dans illis communia tantùm gratiæ auxilia; desiderãs, omnes saluos fieri: quamuis multi eorum culpâ suâ id non assequantur: & propterea *illus maledixit, & humiliauit, & conuertit illos à separatione iustorum.* Et quamuis hæc maledictio & separatio sit iusta in pœnam peccatorum ipsorum, quemadmodum in sententia

b 1 Cor. 12. 11.

c Eccl. 33. 7. 1.

vltimi

vltimi iudicij id exprimetur: præuentio tamen electorum adeo insig... fit, ex mera gratia, quâ Deus Dominus noster manifestat misericordiæ suæ magnitudinem: vt in eis glorificetur. quemadmodum fit in diebus, quos ille solennes constituit. Ex quo fit, vt qui ingentibus & extraordinarijs donis est præuentus, non sit cur inaniter superbiat; sed multum habeat, cur se humiliet, & animum gratum ostendat. Et qui ordinarijs tantùm donis est præuentus, non est cur queratur, aut anxietur; siquidem ordinaria illâ via saluari potest, nisi ipse sibi desit. Et quemadmodum dixit Thomas de Kempis, nihil Domine ita debet eum, qui te diligit, delectare & consolari; atque sanctissima tua voluntas; & pacatus animus ex æterna tua dispositione. Magisque quietus & contentus cum hoc solo esse debet, quàm cum omnibus alijs beneficijs acceptis & accipiendis. Eoque magis hoc verum est, quòd in hac vita mille sint mutationes: nam quemadmodum Feria secunda fuit hoc anno valdè solenne Festum, sequenti verò erit dies vulgaris & laboriosus; & Feria tertia, quæ hoc anno fuit laboris, sequenti erit Festum solenne: ita euenire potest, vt qui hodiè magna habet dona Dei, cras humilietur & affligatur: & qui hodiè est humiliatus & afflictus, crastina die exaltatum se videat magnis illis donis, quæ alter habebat; vt sic quisque viuat cũ humilitate, & cautè tanquam qui à diuina prouidentia omninò dependeat. *De Imitat. Christi, libro 2. c. 3.*

2. Hoc idem clariùs adhuc exprimit secunda Sapientis similitudo: ***quare lux lucem superat?*** hoc est, cur Sol lunam, & hæc stellas, & vna stella aliam in lumine & claritate superat; aut in loco & magnitudine? certum est enim, hunc excessum originem habere ab æterna Dei sapientia; quæ ex nihilo aut ex vna eademque materia hanc fecit stellarum varietatem; ita vt nulla possit reddi ratio huius præeminentiæ naturalis, quam vna habet præ alia. Hunc ergò in modum, electorum, quos Apostolus confert d *cum stellis*, admirandam diuersitatem constituit prouidentia diuina, vocans & specialibus inspirationibus præueniens, quos illa vult esse alijs excellentiores in sanctitate, & gratiæ suæ donis. Quare quosdam facit quasi soles in sua Ecclesia, constituens in singulis Ciuitatibus, Religionibus, aut familijs præclarum aliquem, qui reliquis adferat splendorem: alios tanquam Lunas, qui etsi magni sint, opus tamen habent, vt ab alijs tanquam à solibus dirigantur: alij sunt tanquam stellæ firmamenti, qui varijs gratijs firmiter & constanter elucent. Et quamuis ipsi in vitæ suæ progressu industria sua laborent, vt ad tantam celsitudinem perueniant: hoc ipsum tamen ab illa speciali electione & vocatione prouenit, quâ Dominus voluit hanc illis gratiam præstare, & copioso adeò auxilio præuenire. Quemadmodum apparuit in Patriarchis, Prophetis, Apostolis alijsque clarissimis sanctis. Et quod maiorem adfert admirationem, est, quod *d 1. Cor. 15. 41.*

vnus idemque ſanctus diuerſis temporibus hanc experiatur varietatem. & vno die ſentit ſe repentè illuſtratum, & ad magna Dei dona eleuatum: alio verò die v det ſe in ordinario ſuo curſu hærentem: cuius rei nulla poteſt alia cauſa reddi, quàm occulta Dei ordinatio, & prolixa eiuſdem Domini liberalitas. Quare cum magno myſterio Sapiens interrogat, *quare lux lucem ſuperat, & Sol ſolem?* Nam ſol ſeipſum excellit, & ſuperat, dum lucem ſuam aliter in diuerſis diebus communicat: cuius cauſa eſt, quoniam ſol iuſtitiæ facit, quod illi placet, per occultam ſuam prouidentiam, vt omnes intelligant ſe ab ea dependere.

Conſentius referſ: ita legi in quibuſdam libris.

§. 1. *Variæ gratiæ in bonum aliorum.*

VT autem diuitiæ appareant, quas Deus in ſapientiæ ſuæ infinitæ ac prouidentiæ theſauris reconditas habet, indicabimus breuiter harum gratiarum ſupernaturalium varietatem, ad duos ordines eas reducentes. Quaſdam quæ præcipuè in vtilitatem noſtram conceduntur; alias in aliorum commodum quas Theologi *gratis datas* appellant, ſuntque ſupernaturales quædam facultates à Spiritu ſancto ad opera aliqua valdè glorioſa & excellentia conceſſa, quarum finem explicuit Apoſtolus cùm dixit. a *vnicuique autem datur manifeſtatio Spiritus ad vtilitatem.* hoc innuens, quòd munus harum gratiarum ſit oſtendere & manifeſtare virtutem & ſanctitatem Spiritus ſancti, non ſolùm quam in ſe ipſo habet, ſed quam ijs imprimit, in quibus habitat. Aliquando enim manifeſtat veram Fidem & ſanctitatem Sponſæ ſuæ Eccleſiæ: & in eum finem concedi ſolent non iuſtis modò, ſed etiam peccatoribus. Quales illi fuerunt, de quibus dixit Saluator, quòd in nouiſsimo iudicij die dicturi ſint: b *Domine, Domine, nonne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo Dæmonia eiecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus?* Quibus nihilominus ipſe reſpondebit: *quia nunquam noui vos: diſcedite à me, qui operamini iniquitatem.* iſta enim veſtra opera in aliorum vtilitatem ceſſerunt: vos autem nihil de veſtra vtilitate egiſtis. Aliàs eiſdem gratijs manifeſtatur illius ſanctitas, cui conceduntur. In quem finem non dantur, niſi viris præcellentis virtutis. In vtroque tamen caſu dantur *ad vtilitatem*, communem ſcilicet fidelium, vt confirmentur in fide & virtute: capiantque fructum ex bonis eorum exemplis, in quibus cum tot gratijs ſanctitas ſplendet. Quas gratias Apoſtolus ad nouem quaſi magis præcipuas reuocat, quarum tres ſpectant ad veritates & virtutes Chriſtianæ religionis perſuadendas.

a 1. Cor. 12. 4. S. Thom. ibid. Lect. 1.

b Matt. 7. 22.

1. PRIMA eſt *ſermo* SAPIENTIAE ad res altiſsimas & occultiſsimas diuinorum myſteriorum docendas & explicandas. *Deinde ſermo*
2. & gratia SCIENTIAE ad magnalia Dei perſuadenda, quæ ex creatu-

ris ip-

ris ipsis deducuntur tanquam operibus manuum ipsius. *Ter... gratia* FIDEI ad articulos & veritates ordinarias persuadendas, quæ omnibus vniuersim proponuntur. Hæ itaque tres gratiæ intelle... um illustrant, eas recipientis, tantis cælestibus splendoribus, vt is pos... t, quod in se sentit & assequitur, alijs ita proponere, vt & illi intelligant; &, quomodo eis conuenit, etiam sentiant. Sed quoniam huiusmodi res adeo sunt excelsæ & à nostris sensibus & ratiocinationibus eleuatæ, vt non possint sufficienter rationibus humanis confirmari, addit Spiritus sanctus ad eas confirmandas quatuor alias gratias, quæ instar sigilli regij, ipsius diuinitatis sint, à qua procedunt; & tanquam certissima testimonia, quòd Spiritus sanctus auctor sit veritatis & sanctitatis illius, quam illæ confirmant. *Gratia* SANITATVM fidem confirmat, dum ægrotos modo quodam prodigioso restituit sanitati; & beneficium hac ratione illis confert. *Operatio* VIRTVTVM siue miraculorum eandem confirmat, dum ea prodigia efficit, quę mundum faciunt obstupescere. *Gratia* PROPHETIAE: quia aperit & certissimè reuelat futura: quamuis à libero arbitrio dependeant. hoc enim, vt Isaias dixit, Dei proprium est: c *annunciate*, inquit, *quæ ventura sunt in futurum, & sciemus quia Dij estis.* Gratia DISCRETIONIS *spirituum* aperit arcana, quæ in hominis corde geruntur: quod æquè proprium est Dei atque nosse futura. Quæ quatuor gratiæ etiam habent hunc vsum, vt aliquas fidelium necessitates reficiant: quando in terra alia remedia desunt; quia per eas manifestat DEVS Omnipotentiam suam, defectum supplens naturæ. Denique addit Spiritus sanctus duas alias gratias, ad obices remouendos manifestationis & persuasionis harum veritatum & virtutum. 3. 4. 5. 6. c Isaie 42. 23. 7.

QVORVM vnus erat ignoratio diuersarum linguarum, qui remouetur per donum LINGVARVM: vt ab omnibus intelligi possit, qui loquitur. Alter erat obscuritas sacrarum Scripturarum: qui remouetur dono INTERPRETATIONIS *sermonum* & declarationis rerum obscurarum, quas Deus reuelat hominibus, vel in somnijs, vel mille alijs vijs. 8. 9.

Ex his infert S. Apostolus diuisionem, quam facit Spiritus sanctus ministeriorum Ecclesiæ. quosdam enim, ait, posuit Deus in Ecclesia, d *Primùm* APOSTOLOS, *secundò* PROPHETAS, *tertiò* DOCTORES, *deinde* VIRTVTES, *exinde gratias* CVRATIONVM, & alias de quibus diximus. & concludit: *diuidens singulis prout vult*, ita vt nec omnes det singulis, nec ordinariè oēs vni, sed has illis, illas alijs tribuit; non ob illorum merita, sed ob suam solam voluntatē. Ex qua prouenit, vt eas alicui sancto tribuat, alijs non tribuat; & interdū dat illas minùs perfectis, præueniens suos electos (vt paulò pòst dicem⁹) cū tanta humilitate, & Spirit⁹ S. plenitudine, vt possint eis in proximorū vtilitatem vti, absq; proprio eorū damno: quemadmodū d 1. Cor. 12. 28.

c Act. 6. 5 8. Sanctus Lucas præmittit Sanctum Stephanum fuisse, c *Spiritu sancto plenum*, & fide, & gratia: & statim subiungit: *faciebat signa magna in populo*.

§. 2. *Charitas, & varia eius opera.*

NE VERÒ quisquam animum abijciat, si huiusmodi gratijs gratis datis se videat destiturum, referemus eas, quæ in nostram cedunt vtilitatem quas Apostolus appellat OPERATIONES. suntque multò excellentiores quemadmodum ipse Apostolus declarat, dicens postquam alias retulerat: a *æmulamini charismata meliora, & adhuc excellentiorem viam vobis demonstro*: CHARITATEM scilicet & opera, quæ ab ea promanant. Et vt hoc confirmet ponit admirabiles proprietates, quibus illas superat.

a 1. Cor. 12 31. S. Thom. ibi.

I. PRIMA est, quod sit tanquam anima, vita & perfectio reliquarum gratiarum, sine qua nihil valent ad meritum vitæ æternæ. b *Si linguis*, inquit, *hominum loquar & angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum velut æs sonans: aut cymbalum tinniens*. cuius sonus non est viua vox, sed quasi mortua, quæ licet alios excitet, impellatque ad faciendum, quod sonus indicat: ipsa verò non mouetur loco: ita vox mea & prædicatio mea non erit mihi operatio vitæ, aut meritum vllum. Et quamuis peccatores excitem, & ad pœnitentiam permoueam, iustosque animem, & ad sancta opera impellam: at ego vacuus maneo vita spirituali, nullumque in ea progressum facio. *Et si habuero Prophetiam*, vt futura prædicam, *& nouerim mysteria omnia, & omnem scientiam, & si habuero omnem fidem, ita vt montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil sum*: & omnia hæc mihi reputo tanquam nihil. siquidem cum illis omnibus sine hac, in peccato maneo: peccatum autem est nihil, imò minus quàm nihil.

b 1. Cor. 13. 1.

ET, quamuis hæc dona in se sint aliquid, si tamen cum eo, quod charitas dat, conferantur, sunt tanquam nihil; & sine ea tanquam corpus sine anima, & ficus cum folijs, sine fructibus. Loquuntur quidem illa, & garriunt; sed nihil eorum faciunt, quæ dicunt. non transferunt montem cordis terreni, nec illud de malo in bonum mutant; nec ex terra eleuabunt in cælum, quod totum sola CHARITAS præstat: per quam homo desinit esse nihil, & ex filio tenebrarum efficitur filius lucis; & ex reo & ad infernum damnato, hæres Paradisi. Charitas sola (ait Sanctus Augustinus) discernit filios Dei à filijs Dæmonis: & S. Gregorius: vera virtus consistit in amore, non in miraculis. Nam noster Saluator non dixit: c *in hoc cognoscent quod sitis mei discipuli*, si magna prodigia feceritis; *sed si dilexeritis ad inuicem*.

Tract. 5 in Epist. S. Ioannis. Lib. 20. Moral. c 9. c Ioan 13 35.

SED pergit vlteriùs Apostolus, charitatem extollere: *si distribuero*, inquit,

quit, *in cibos pauperum omnes facultates meas*, & alia bona quæcunque [illegible] mis meis præstitero: *& si tradidero corpus meum ita vt ardeam, charitatem autem non habuero, nihil* MIHI *prodest*, etiãsi alijs prosit, dum illorũ necessitatibus subuenio: sed nullus mihi fructus prouenit, ad cœlum promerẽdum: quia hæreo in peccato: etsi .n. corpus ardeat, cor tamẽ alget: ideoq; oblatio mea non placet Deo. Charitas, inquit S. Augustinus, est quæ discernit inter opera, quæ exteriùs apparent excellentia: quæ si fiant ex vanitate, vt placeant hominibus, inania sunt & vitiosa: si autem à charitate procedunt, sunt sancta & perfecta. Charitas est, quæ, cùm pauperi das eleemosynam, offert Deo cor ipsum: illa animum sanctis affectibus inflammat, etiamsi corpus tormentorum flammis ardeat.

Tract. 7. in Epist. 1. S. Ioan.

HINC secunda eius oritur excellentia super reliquas gratias: quia CHARITAS est principium omnium operum sanctorum & perfectorum; mors verò & interitus omnium vitiorum. d CHARITAS, inquit idem Apostolus, *patiens est, benigna est: charitas non æmulatur, non agit perperam, non inflatur, non est ambitiosa, non quærit quæ sua sunt, non irritatur, non cogitat malum, non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati: omnia suffert, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet*. Nam, vt S. Thomas ostendit, omnes virtutes secũ ducit collegatas, & tanquã regina omnibus imperat; omnesq; in suis actibus efficiendis, ei parent. Reliquæ autem gratiæ prædictæ nihil horum per se ipsas habent; nec hominem faciunt studiosum, patientem, & benignum; nec illi auferunt ambitionem, & superbiam, nisi hoc præstet CHARITAS. Quæ admirabili quodã modo facit in suam vtilitatem, ꝙ reliquæ faciũt in vtilitatem aliorum. CHARITAS habet proprium donum linguarum, non carnis, sed ignis; non linguarum solùm hominum, sed angelorum, quibus, vt idem Apostolus ait, e *loquitur* intus *in corde cum Deo suo in Psalmis & hymnis & canticis spiritualibus, cum gratiarum actione*, alijsque tenerrimis affectibus. & quando cum proximis loquitur, mouet etiam linguam, vt inflammata verba loquatur. Et, cũ sit vna, loquitur omnium linguis: eò quòd Spiritus sanctus eam regat, vt sese omnium necessitatibus accommodet. CHARITAS habet etiam suum donum sapientiæ & scientiæ ad mysteria diuina penetranda: cui enim ea Deus manifestat, nisi suis amicis? Qui autem sunt f *eius amici, nisi qui habent charitatem?* g *Qui timetis Deum*, ait Sapiens, *diligite illum: & illuminabuntur corda vestra*, vt ampliùs eius magnalia cognoscatis. Nam quò ardentiùs Deum dilexerimus: eò, ait S. Augustinus, certiùs eum videbimus. Nec vllum bonum potest perfectè cognosci, nisi perfectè ametur. Amor (ait Hugo de S. Victore) ascendit super scientiam, & maior est, quàm intelligentia, & ingreditur ad occulta DEI: sciẽtia exteriùs remanente. quia habet maiorem fiduciam, sensumque magis perspicacẽ ad penetrandum oculis contemplationis, quod est magis occultum. CHARITAS

2.

d 1. Cor. 13. 4

1. 2. q 65 a. 3 ex S. Aug. serm 46. de tempore.

e Ephes. 5. 19 Coloss 3. 16.

f Ioan. 15. 15.
g Eccl. 2. 10
Lib. 8. de Trin. c. penultim.
lib. 85. qq. q 57. super c. 7. Angelicæ Hierarchiæ. vide S. Bonauent. opusc. de 7. itiner. itiner 4.

etiam habet secum gratiam faciendi miracula, non tam corporalia, quàm spiritualia; impellendo ad opera prodigiosa, quæ homines admirantur, & videntur impossibilia, & incredibilia ijs, qui non diligunt. Immutat S. Chrysostomus rerum naturas, & ordinem, quem in mundo videmus. Mundus enim magni facit diuitias; CHARITAS autem illas contemnit: Mundus quærit honores & dignitates, CHARITAS illas fugit: Mundus quietem desiderat, & prosperis delectatur, CHARITAS autem laborem potiùs quærit, & exultat in aduersis. Mundus sanitatem amat, & vitam longiorem: CHARITAS amplectitur infirmitatem, & non timet mortem; offertque vitam suam & sanguinem pro ijs, quos diligit. Hæc sunt miracula CHARITATIS, quibus fidei veritas & religionis nostræ excellentia confirmatur, & resplendet gloria Iesu Christi in toto mundo. Ne quæras, inquit S. hic Doctor, quòd miracula facias, aut mortuos suscites: nam si vita nostra talis esset, qualem postulat Euangelium; potiùs admirarentur gentiles, nostros; quàm eos, qui miracula edunt. Recordare, quòd quando Sanctus Apostolus dixit *adhuc excellentiorem viam vobis demonstro*: non illis prodigia narrauit, sed CHARITATEM, & eius opera proposuit: hæc maxima miracula sunt, hæc signa eximia, per quæ valdè illustres erimus coram Deo, & angelis eius.

Homil. 32 in 1. Corint.

Homil. 33. in Matth. propè finem.

3. HIS accedit tertia CHARITATIS excellentia super reliquas gratias, quod scilicet sit perpetua: nam quemadmodum anima rationalis, etiam corpore pereunte, non perit; ita ait Apostolus, h CHARITAS *nunquam excidit*, Prophetiæ euacuabuntur, linguæ cessabunt, scientia destruetur: quod attinet ad imperfectionem, quam habet: nam hic omnis nostra scientia, & locutio nostra est tanquam infantium, qui nihil sciunt nisi veluti literas coniungere, & balbutire, qui cùm sunt adulti & viri, euacuant quæ erant paruuli: ita scientiæ huius vitæ sunt obscuritatis plenæ, & alijs multis imperfectionibus, quæ in ipso gloriæ aditu exuuntur: in qua videtur Deus, non per speculum, nec in ænigmate & nebula, sed facie ad faciem, cum summa claritate & euidentia. At CHARITAS, quæ in hac vita incipit, non finitur in morte; sed durat in æternum, ibique fortiùs eum Dominum diligit, quẽ maiori diligit charitate. *Tenete fratres*, (ait S. Augustinus) *potiùs dilectionem Dei, vt quomodo Deus est æternus, sic & vos maneatis in æternum: quia talis est quisque qualis eius dilectio est.* Terram diligis, terra eris: Deũ diligis: quid dicam, Deus eris? non audeo dicere ex me, scripturas audiamus: i *ego dixi Dij estis & filij altissimi omnes.* Quod si amor te facit DEVM per participationem, etiam proprietates Dei dabit cum æternitate, quam ipse habet. Si amas, eris sapiens, sicut Deus, Sanctus, sicut Deus; potens, & æternus, sicut Deus: si eum amaueris, qui semper est speciosus, eris & tu speciosus cum illo, & quò ampliùs amor in te crescit, eò magis crescit pulchritudo: quia charitas est

h 1. Cor. 13. 8.

Tract. 2 in Epist. 1. S. Ioan. ad finẽ

i Psal. 81. 6.

Tract. 9.

pulchri-

pulchritudo animæ tuæ, & participatione pulchritudinis Dei, vt semel dicatur; quicquid de charitate dici po. est, hoc sufficit, quòd *Deus* CHARITAS *est.* Breuis laus, & magna laus: breuis in sermone & magna in intellectu: *Deus* CHARITAS *est, & qui manet in charitate in Deo manet & Deus in illo.* Sit tibi domus Deus, esto domus Dei: mane in Deo, & manet in te Deus. Maneat in te Deus, ne pereas: maneas in Deo, ne cadas. Si tecum habeas charitatem, habes & DEVM, & cum eo bona omnia: siquidem eius CHARITAS est fons omnium bonorum. O CHARITAS gratia gratiarum, virtutum regina, operum Sanctorum principium, radix meritorum, fons saliens in vitam æternã, ad quam deducis animam, & in DEVM transformas, faciens eam vnum spiritum cum Deo. O Deus qui es CHARITAS, communica reliquas gratias pro libitu cui volueris, mihi hãc pręsta cęteris maiorem, vt perpetuò te diligam cum perfecta charitate. *Tract. 8 ad finem & Tract. 9. in principio* *1. Ioa 4. 16*

IMPONAMVS finem prædictis de infinita diuinæ prouidentiæ liberalitate in distributione suarum gratiarum: quæ, cùm decreuerit reliquas gratias non omnibus fidelibus dare, etiamsi eas cupiant, & habere contendant; nisi paucis, & eas non quærentibus: hanc tamen supremam gratiam CHARITATIS omnibus, eam volentibus, & ad eam recipiendam se disponentibus, liberaliter offert, nemine excepto; nec limite aut termino augmenti, & perfectionis eius apposito quam diu vitã superstes erit. CHARITAS, ait S. Augustinus, nascitur, vt crescat; & crescendo perficiatur bonis operibus. Et, si perfecta sit, quid dicit? *Mihi viuere Christus est, & mori lucrum: cupio dissolui & semper esse cum Christo:* vt illo fruar, & simul fructibus CHARITATIS in æternum. Amen. *Tract. 5.* *Phil. 1. 21.*

CAPVT XII.

DEVM DOMINVM NOSTRVM DISTRIBVERE suas vocationes ad extraordinarios sanctitatis modos: & quod genus personarum ad eos eligat.

DVOS magis propria, & magis insignia CHARITATIS opera, in quibus substantialis vitæ Christianæ perfectio consistit, sunt AMOR DEI & PROXIMI: ex quibus duæ illæ vitæ procedũt, quas Sancti Contemplatiuam, & Actiuam appellant, quæ, vt S. Thomas ait cõsistunt in operibus, & dicuntur vitæ: quia sunt opera viua CHARITATIS. Opera vitæ contemplatiuæ oriuntur ex amore Dei; actiuæ verò ex amore proximi: & sunt præcipua materia diuisionis, quam vocat Sanctus Apostolus *operationum*, quas SPIRITVS SANCTVS per *2. 2. q. 179.*

etiam habet secum gratiam faciendi miracula, non tam corporalia, quàm
spiritualia; impellendo ad opera prodigiosa, quæ homines admirantur, &
Homil.32 in 1. Corint. videntur impossibilia, & incredibilia ijs, qui non diligunt. Immutat S.
Chrysostomus rerum naturas,&ordinem,quem in mundo videmus.Mundus enim magni facit diuitias; CHARITAS autem illas contemnit: Mundus quærit honores & dignitates,CHARITAS illas fugit: Mundus quietem desiderat,& prosperis delectatur, CHARITAS autem laborem potiùs quęrit, & exultat in aduersis. Mundus sanitatem amat, & vitam longiorem: CHARITAS amplectitur infirmitatem, & non timet mortem; offertque vitam suam & sanguinem pro ijs,quos diligit.Hæc sunt miracula CHARITATIS, quibus fidei veritas & religionis nostræ excellentia confirmatur,
Homil.33. in Matth. propè finem. & resplendet gloria Iesu Christi in toto mundo. Ne quæras,inquit S. hic Doctor,quòd miracula facias,aut mortuos suscites: nam si vita nostra talis esset, qualem postulat Euangelium;potiùs admirarentur gentiles, nostros; quàm eos,qui miracula edunt. Recordare,quòd quando Sanctus Apostolus dixit *adhuc excellentiorem viam vobis demonstro*: non illis prodigia narrauit,sed CHARITATEM, & eius opera proposuit: hæc maxima miracula sunt,hæc signa eximia, per quæ valdè illustres erimus coram Deo, & angelis eius.

3. HIS accedit tertia CHARITATIS excellentia super reliquas gratias, quod scilicet sit perpetua:nam quemadmodum anima rationalis,etiam cor-
h 1.Cor.13.8. pore pereunte,non perit;ita ait Apostolus,h CHARITAS *nunquam excidit*, Prophetiæ euacuabuntur,linguæ cessabunt, scientia destruetur: quod attinet ad imperfectionem, quam habet: nam hic omnis nostra scientia, & locutio nostra est tanquam infantium, qui nihil sciunt nisi veluti literas coniungere,& balbutire,qui cùm sunt adulti & viri,euacuant quæ erant paruuli: ita scientiæ huius vitæ sunt obscuritatis plenæ, & alijs multis imperfectionibus, quæ in ipso gloriæ aditu exuuntur: in qua videtur Deus, non per speculum, nec in ænigmate & nebula, sed facie ad faciem; cum summa claritate & euidentia. At CHARITAS, quæ in hac vita incipit,non finitur in morte; sed durat in æternum, ibique fortiùs eum Dominum diligit,quē
Tract.2. in Epist 1. S. Ioan ad finē maiori diligit charitate. *Tenete fratres*, (ait S.Augustinus) *potiùs dilectionem Dei, vt quomodo Deus est æternus, sic & vos maneatis in æternum: quia talis est quisque qualis eius dilectio est.* Terram diligis,terra eris: Deū diligis: quid dicam,
i Psal. 81.6. Deus eris?non audeo dicere ex me,scripturas audiamus: i *ego dixi Dij estis & filij altissimi omnes.* Quod si amor te facit DEVM per participationem, etiam proprietates Dei dabit cum æternitate, quam ipse habet. Si amas, eris
Tract.9. sapiens, sicut Deus, Sanctus, sicut Deus; potens, & æternus, sicut Deus: si eum amaueris,qui semper est speciosus,eris & tu speciosus cum illo, & quò ampliùs amor in te crescit, eò magis crescit pulchritudo: quia charitas est

pulchri-

pulchritudo animæ tuæ, & participatione pulchritudinis Dei, vt semel dicatur; quicquid de charitate dici potest, hoc sufficit, quòd *Deus* CHARITAS *est*. Breuis laus, & magna laus: breuis in sermone & magna in intellectu: *Deus* CHARITAS *est*, *& qui manet in charitate in Deo manet & Deus in illo*. Sit tibi domus Deus, esto domus Dei: mane in Deo, & manet in te Deus. Maneat in te Deus, ne pereas: maneas in Deo, ne cadas. Si tecum habeas charitatem, habes & DEVM, & cum eo bona omnia: siquidem eius CHARITAS est fons omnium bonorum. O CHARITAS gratia gratiarum, virtutum regina, operum Sanctorum principium, radix meritorum, fons saliens in vitam æternã, ad quam deducis animam, & in DEVM transformas, faciens eam vnum spiritum cum Deo. O Deus qui es CHARITAS, communica reliquas gratias pro libitu cui volueris, mihi hãc pręsta cęteris maiorem, vt perpetuò te diligam cum perfecta charitate. *Tract. 8 ad finem & Tract. 9. in principio. 1. Ioa. 4. 16*

INPONAMVS finem prædictis de infinita diuinæ prouidentiæ liberalitate in distributione suarum gratiarum: quæ, cùm decreuerit reliquas gratias non omnibus fidelibus dare, etiamsi eas cupiant, & habere contendant; nisi paucis, & eas non quærentibus: hanc tamen supremam gratiam CHARITATIS omnibus, eam volentibus, & ad eam recipiendam se disponentibus, liberaliter offert, nemine excepto; nec limite aut termino augmenti, & perfectionis eius apposito quam diu vitâ superstes erit. CHARITAS, ait S. Augustinus, nascitur, vt crescat; & crescendo perficiatur bonis operibus: Et, si perfecta sit, quid dicit? *Mihi viuere Christus est, & mori lucrum: cupio dissolui & semper esse cum Christo*: vt illo fruar, & simul fructibus CHARITATIS in æternum. Amen. *Tract. 5. 1 Phil. 1. 21.*

CAPVT XII.

DEVM DOMINVM NOSTRVM DISTRIBVERE suas vocationes ad extraordinarios sanctitatis modos: & quod genus personarum ad eos eligat.

DVOS magis propria, & magis insignia CHARITATIS opera, in quibus substantialis vitæ Christianæ perfectio consistit, sunt AMOR DEI & PROXIMI: ex quibus duæ illæ vitæ procedũt, quas Sancti Contemplatiuam, & Actiuam appellant, quæ, vt S. Thomas ait cõsistunt in operibus, & dicuntur vitæ: quia sunt opera viua CHARITATIS. Opera vitæ contemplatiuæ oriuntur ex amore Dei; actiuæ verò ex amore proximi: & sunt præcipua materia diuisionis, quam vocat Sanctus Apostolus *operationum*, quas SPIRITVS SANCTVS per *2. 2. q. 179.*

ſpeciales vocationes duplici via diſtribuit. Altera eſt ordinaria in exercitijs & operibus,omnibus Chriſtianis communibus,cum vocationibus , de quibus in primo tomo eſt actum: quãuis etiã in eis deprehendere poſsis diuiſionem & diſtributionem , cum admiranda eius prouidentia , qua quoſdam vocat ad officia vitæ actiuæ,& opera miſericordiæ corporalia,aut ſpiritualia:alios verò ad opera vitæ contemplatiuæ orationis vocalis, aut mentalis, ſequentes leges omnes communes & ordinarias gratiæ, de quibus hactenùs diximus. At magnus Deus noſter non vult, prouidentiam ſuam forti adeò vinculo his legibus alligare, quin aliquando eligat & fideles vocet ex ſola ſua miſericordia,vt modos aliquos vitæ ſequantur nouos, ſingulares,& extraordinarios , tam quoad interiora orationis & contemplationis dona; quàm ad externa vitæ actiuæ opera:vt ſic nobis gratiæ ſuæ efficacitatem, ſapientiæ ſublimitatem, & omnipotentiæ magnitudinem oſtenderet:& nos impelleret ad faciendum cum feruore res communes & ordinarias, ſaltem propter exemplum, quod nobis præbent illi, qui res adeò arduas & extraordinarias præſtant.In hunc finem elegit,& vocauit magnum Baptiſtam ad modum quendam vitæ adeò excellentem , ſupra communem aliorum hominum, quæ, vt S.Chryſoſtomus perpendit, tanquam prodigium ſufficeret,ad eos conuertendos,& reddendos perfectos.& vt oſtenderet,ſibi eum vitæ modum non diſplicere, quòd eſſet rarus, & prodigioſus, ipſemet voluit eum exercere quadraginta dierum ſpatio poſt Baptiſmum . ſingulare præbens exemplum abſtinentiæ,orationis,& ſeparationis Anachoretis,qui poſteà illum erant imitaturi in modis vitæ adeò prodigioſis , vt ſine vocatione & ſpeciali Dei motione non fuiſſet licitum , nec poſsibile in eis progredi. Quis non admiretur vocationes duorum illorum inſignium Simeonum Styllitæ & Salo : quorum prior per multos annos manſit ſuper editam columnam, cum modo vitæ adeò ſtupendo,vt non homo, ſed purus ſpiritus eſſe videretur:alter verò res faciebat adeò ab humano iudicio aberrantes,vt ab omnibus ſtultus haberetur. Sed in vtroque tamen deprehenſus eſt diuinus Spiritus,eos mouens, ob ingentia prodigia, quæ faciebant, & fructum magnum peccatorum,quos conuertebant: quia Deus nimietates illas & ſtultitias , tanquam inſtrumentum accipiebat ſuæ omnipotentiæ, ad res prodigioſas in vtilitatem multorum edendas. Quid autem dicimus de glorioſiſsimi S.Franciſci exceſsibus, eiuſque prodigioſis vulneribus? In quibus fuit electus tanquam Sol, vt hac ſingularitate nunquam in mundo viſa reſplenderet?Quid de vita S.Catharinæ Senenſis,quæ quaſi tota fuit noua, rara,& ſingularis cum totius Eccleſiæ ſtupore? Nec eſt cur multis exemplis adducendis rem protrahamus, cùm Sanctorum vitæ exemplis abundent.

Hom. 20 in Matt. S. Th 2.2.q. 40. a. 2. ad 1.

§. 1. *Qua ratione extraordinariæ vocationes communicentur.*

CIRCA has adeò gloriosas vocationes & extraordinarias, quędā magni momenti sunt aduertenda. *Primum* sit, quòd quādo à diuino Spiritu proueniunt, semper tendūt ad raram & singularē sanctitatem efficiendam: quam interdum secum adferunt, communicantes valdè excellenter virtutes internas, & obseruantiam diuinorum præceptorum & consiliorum; humilitatē, & patientiam in calamitatibus. Semper enim externa Dei dona præsupponunt interna, vt a *gloria filiæ Regis*, quæ resplendet *in fimbriis eius vestis*, oriatur ex tanta interiori eius pulchritudine, quanta esse debet elegantia splendoris externi. Et in hoc differt vocatio & inspiratio Dei à suggestione Dæmonis: quando impellunt ad eiusmodi res, quæ videntur admirandæ. Nam Dei Spiritus semper incipit ab interno spiritu, replendo illum præclaris donis: & inde prodeunt exteriùs, vt, ad prædictos iam fines, videantur ab hominibus. *Primum* enim b *absconditur ignis in* animæ *sinu*, & inde prodit, vt eius *vestimenta ardeant*; faciantque corpus ipsum lucere. Primum ponitur quasi c *signaculum in corde*, cui cęlestium virtutum figuram imprimit; & posteà etiam vt *signaculum super brachium*, singularem tribuens fortitudinem ad heroica opera externa. At Spiritus Dæmonis totum suum studium ponit in rebus externis, contemnens reformationem Spiritus, & veras virtutes internas. Efficit, vt corpus resplendeat specie magni feruoris, intus autem in sinu animæ non alius ardet ignis, quàm cupiditatum. Ponit *super brachium signaculum Christi*, & signa vulnerum ipsius: at super cor signaculum ponit mundi & imaginium vitiorum & vanitatum eius. Quare cùm hæc signa externa cum tanta specie sanctitatis aspicimus, nec improbare debemus, eò quòd sint noua & singularia; nec statim approbare, eò quòd sint splendentia & admiranda: sed cum discretione examinanda est radix & Spiritus intereor, à quo procedunt; & substantialis virtus, cui innituntur illa, quæ sunt à Deo; aut eius defectus, qui comitatur illa, quę sunt à Dæmone. Nam cum DEVS adeò sit sapiens, eius d *ædificium semper fundatur super firmam petram*; Dæmonis verò super *arenam* mobilem. Illud fundatur in perfecta imitatione Christi, & verò contemptu rerum omnium temporalium, deliciarum, honorum & pomparum huius mundi: hic verò semper miscet mutabilem arenam rerum terrenarum, & propriorum consiliorum. Quod si eo peruenerit, vt adeò sublimis ac prodigiosus sit atque statua Nabuchodonosor, tentatio quæ semper in promptu est, eam proijciet in terram, & manifestabit non fuisse veram sanctitatem, sed apparentem; nec virtutem fuisse solidam, sed vacuam & inanem, aut statuam, & vmbram

1.
a Psal. 44. 14.
b Pro. 6. 27.
c Cant. 8. 6.
d Mat. 7. 24.

eius. At illa, quæ est Dei, firma est: & tentatio manifestat eius veritatem, & præstantiam.

2. HINC prouenit, quòd vocationi diuinæ ad res extraordinarias exteriores, communiter sunt coniunctæ, aliæ, ad res interiores etiam extraordinarias, in familiaritate cum Deo, per orationem & contemplationem, cum raris rerum cœlestium illustrationibus; aut per interna colloquia, aut per spectabiles figuras, aut imagines menti impressas, aut per abundãtiam lucis valdè sublimis, quæ intellectum illustrat; aut per donum Prophetiæ, aut per alias reuelationes, & varios extraordinarios modos, quibus solet Deus cum suis electis agere. Et quando hæc remanent in occulto cordis, sunt minus periculosa, & minorem adferunt vanitatis occasionem: quàm cùm externa signa edunt raptuum, suspensionum, eleuationum corporis; & res alias admirandas, quæ prodeunt ex vi interna Spiritus; easque Dominus noster accipit tanquam media ad hominem eleuandum ad extraordinariam sanctitatem: Quæ raro inuenitur absque aliquibus huiusmodi fauoribus, propter vim, & efficacitatem ad eam promouendam: quemadmodum aduertere licet ferè in omnium Sanctorum vitis, quæ ferè sunt huiusmodi rebus prodigiosis respersæ, quibus ad sanctitatis celsitudinem, quam habebant peruenerunt. Hinc processit fides illa adeò certa, qua diuina mysteria ita credebant, atque si suis oculis cernerent; & spes adeò secura, qua promissa diuina ita sperabant, quasi iam illa possiderent; & fiducia adeò firma in oratione: vt, quod aliàs erat ex mera gratia, adeò constanter & firmiter peterent, atque si ex iustitia ipsis deberetur; obedientia adeò prompta in rebus difficillimis, & acerbis, atque si facillimæ essent, ac iucundæ; patientia adeò inuicta, vt magno animo labores tolerarent, qui essent suprà ipsorum vires; misericordia adeò effusa & compatiens, vt, ad subueniendum proximorum necessitatibus, darent quęcunq; haberent; zelus animarũ adeò feruens, vt nullis laboribus & fatigationibus parcerent, vsque ad sanguinis pro eis effusionem; denique amor Dei sui adeò inflammatus: vt, quò ipsi placerent, seipsos omnibus subijcerent; ne verò offenderent, sed pro eius honore decertarent, horrendis cruciatibus & Martyrio sese offerrent. Conijce oculos in Sanctos Veteris & Noui Testamenti, & varia hius argumenti inuenies exempla.

3. HAC via tantoperè creuit primus Pater Credentium Abraham, eiusq; nepos Iacob, quibus Deus singulari & inusitata familiaritate loquebatur, & in varijs figuris sese ostendebat, arcana sua illis manifestans; qua ratione eos ad heroicos obedientiæ, patientiæ & longanimitatis actus exercendos, extimulabat. Cuius commodum testimonium est id quod ipsi Abraham dixit, cùm statuisset vastare Sodomam: e *Num* (ait) *celare potero Abraham, quæ gesturus sum: cùm futurus sit in gentem magnam, & precepturus sit filijs suis, & do-*

e Gen. 18. 17.

mui

mui suæ post se, vt custodiant viam Domini. quasi hoc dixerit, reuelo illi arcana mea, tantisque fauoribus eum prosequor, quia eum elegi, ad præclarissima opera, in vtilitatem multorum. Eadem ratione incepit Moyses; quia f *Deus illi apparuit in flamma ignis, de medio rubi*, & aliàs etiam *loquebatur ad Moysen, sicut solet loqui homo ad amicum suum:* & speciali vocatione vocauit eum, vt in montem ascenderet, vbi apparuit illi, cum extraordinaria luce cœlesti. Hoc autem totum erat necessarium, vt eum ad grauissimos labores subeundos animaret; quas in educendo populo eius ex Aegypto, & eodem in deserto gubernando, tolerauit. f *Exod 3. 2. & c.33.11.*

ET vt intelligeretur, hæc Dei studia non solùm erga ipsum Moysem ostendi, voluit, vt simul g *ascenderet Aaron & filij eius; & septuaginta de senioribus Israel, & viderent eandem Domini gloriam,* & thronum, & stratum *sub pedibus eius quasi opus lapidis Sapphirini,* qui lapis est preciosus, & coloris cœli stellati: ad significandū, quod homines, qui ex seipsis sunt terra, & quemadmodum Israelitæ, opprimuntur in conficiendis ex luto lateribus, facilè per diuinam gratiam eleuabuntur ad cœlestem quandam ac diuinam vitam, quæ pulchritudinem habeat & valorem sapphirinum. g *Exo. 24 9*

TALES fuerunt vitæ Dauidis, Eliæ, Danielis & aliorum Prophetarum, ac Sanctorum, Testament. Veter. progredientibus ipsis in obsequijs exhibendis, ex acceptis internis fauoribus, quibus ad ea præstanda quotidiè magis animabantur.

SED quid de Sanctis Testamenti Noui dicemus? quomodo potuisset CHRISTI præcursor à teneris annis vitam in deserto ducere in rigidis adeò pœnitentijs, non agendo cum alijs hominibus: nisi arctissimam cum Deo eiusque angelis familiaritatem habuisset? Et ipsemet Saluator noster in exemplum nostrum voluit indicium aliquod horum fauorum præbere, quando grande aliquod & insigne facinus erat aggressurus. Nam in Baptismo h *aperti sunt ei cœli, audita est vox Patris, apparuit Spiritus Sanctus sicut columba* & statim recepit se *in desertum*, in quo inusitato suo ieiunio initium dedit Eremiticæ ac pœnitenti vitæ, & *accesserant angeli vt esurienti ministrarent.* Et in monte Thabor extraordinario & insolito splendore fuit i *transfiguratus*, ad quem *accesserunt Moyses & Elias &* i *loquebantur de excessu, quem completurus erat in Ierusalem.* quasi his fauoribus carnem suam ad labores adeò horrendos tolerandos animaret. Hac via gloriosus dux noster deduxit primos suos milites Apostolos ac discipulos, ac primæuos Christianos, quemadmodum constat ex ijs, quæ refert Sanctus Lucas de factis *sancti Petri, sancti Pauli, & sancti Stephani*; & ex prodigiosis *reuelationibus* Sancti Ioannis Euangelistæ. Eratque hoc adeò frequens illo tempore, vt quando Spiritus Sanctus aduenit, tanquam Spiritus vehe- 4.

h *Matt. 3.16*
i *Matt. 17.2.*
i *Luc. 9. 29.*
Act 2 & 6. & 9
Apocalip.

mens & tanquam linguæ ignis super ipsos Apostolos & reliquos fideles, S. Petrus hunc eius aduentum declarauerit, adducta Prophetia Ioelis dicentis: k Act. 2.17. Ioel. 2.28. k *erit in nouißimis diebus (dicit Dominus) effundam de spiritu meo super omnem carnem, & prophetabunt filij vestri, & filiæ vestræ, & iuuenes vestri visiones videbunt, & seniores vestri somnia somniabunt.* Hoc significans allata hac Prophetia, quod Deus Dominus noster cum ingēti clarissimorum donorum abundantia sese communicaret omni generi personarum. Et ita progressus est in reliquis Isai 35.1. Ecclesiæ ætatibus. Ex quo factum est, vt loca deserta à multis Eremitis, & Monachis incolerentur, ducentibus vitas potiùs angelicas, quàm humanas, in tot asperitatibus, vt absque huiusmodi cœlestibus fauoribus non fuisset possibile in eis perdurare. Quomodo enim S. Maria Magdalena in specu quadam per triginta annos perdurasset, nisi angeli septies quotidiè eam eleuassent ad audiendam cœlestem harmoniam? Et quomodo S. Paulus primus Eremita sexaginta annis in alia specu permansisset? & S. Antonius viginti annis in quodam sepulchro, nisi ipsemet Deus in solitudine adeò aspera dulcem se illis comitem præbuisset? Et quid dicemus de gloriosis Patriarchis religionū, Benedicto, Bernardo, Dominico, Frācisco, Ignatio & plurimis eorum filijs? Qui admirandis cœlestibus fauoribus præuenti fuerunt, vt ad sublimes gradus sanctitatis, quam habuerunt, & ad stupenda instituta, quę fundarunt, peruenirent: & in hodiernū diem non desistit Dominus noster, huiusmodi fauoribus eos prosequi, quos vult habere valdè perfectos.

ET in multis angulis mundi habet Deus selectas aliquas personas cum quibus agit, & consuetudinem habet extraordinariam, ostendens interdum externa signa ad exempla bonorum, quamuis interdum etiam omnia velit occulta esse, propter inuidiam & malitiam incredulorum, quibus l Isa. 59.1. commodè licet obijcere illud Isaiæ l *nunquid abbreuiata est manus Domini,* aut ex hausta diuina eius sapientia, aut charitas tepefacta, aut eius liberalitas contracta, aut eius omnipotentia imminuta, vt nesciat, nolit aut *nequeat* reipsa huiusmodi fauores præsentibus nunc exhibere, quos antiquis exhibuit & communicauit? Quod si hoc nullo modo dici potest, cùm DEVS semper sit idem; credendum omninò est, habere eum semper, & nunc amicos multos in sua Ecclesia, cum quibus agit, cum ea familiaritate & facilitate, ad quam ineffabilis sua charitas eum inclinat. Quod si Dæmon astutia sua studet omnem opinionem verarum reuelationum & visionum falsis alijs ac fictis eneruare; & contendit heroicas virtutes per alias, quæ speciem tantùm habent, infamare: qui propterea incredulus est; & res alias extraordinarias, quæ ad ipsius notitiam veniunt contemnit: iam de eo triumphat Satanas, siquidem, quod verum est, simul cum eo quod est falsum negat, non discernens in-

ter bonum & malum ſpiritum;& abſq; vllo examine omnia reijcit. m *Nolite*, ait S. Ioannes, *omni ſpiritui credere*, ſed neque omnem ſpiritum reijcite, ſed *probate ſpiritus ſi ex Deo ſunt*, aut ex Dæmone: ſiquidem quemadmodum certum eſt, Dæmonem extraordinarias deceptiones efficere in animis ſuperbis: ita meritò, tanquam certum eſt habendum, quòd faciat DEVS extraordinarios fauores animis humilibus ac demiſsis. m 1. Ioan. 4. 1.

§. 2. *Quibus hæc Dei ſtudia & fauores oſtendantur aut negentur.*

VT intelligamus, in quibus hominibus extraordinarij hi fauores proueniant ab electione & vocatione ipſius Dei, præmittendum eſt, infinitam eius charitatem & liberalitatem prætermiſſo ordinario ſuo agendi modo, communicare aliquando extraordinarios huiuſmodi fauores magnis aliquibus peccatoribus, quod fecit cum Saulo Eccleſiæ ſuæ perſecutore, quem a *circumfulſit lux de cælo*, & ita per triduum illum ad ſe rapuit, vt corporis quidem oculis nihil videret; animæ tamen viderit res ſtupendas. Hoc autem agit ob varias cauſas, reſpiciens bonum ipſius, qui hac ratione vocatur; oſtendens miſericordiæ ſuæ magnitudinem in hominem adeò indigentem, & in prauis moribus ac tepiditatibus inueteratum, qui niſi extraordinarijs fauoribus præueniretur, periret, & in æternum maneret ſuis miſerijs immerſus. Item, vt hoc exemplo reliqui peccatores imbecilles & tepidi animum reſumerent, cōfidentes diuinæ miſericordiæ, quod velit ipſis manum porrigere & fauere, audi eundem Apoſtolum: b *miſericordiam*, inquit, *ſecutus ſum, vt in me primo oſtenderet Chriſtus* IESVS *omnem patientiam ad informationē eorum, qui credituri ſunt illi in vitā æternam*. Et hâc ratione aperit iuſtis magnitudinem ſuæ charitatis, & omnipotentiæ: qua poteſt quicquid vult; & abſq; alicuius iniuria vtitur ingentibus miſericordijs erga alios. Et vt omnes intelligant, non ſuæ induſtriæ, aut meritis hæc dona attribuere debere; ſed liberalitati ipſius dantis: ſeipſos, quando ea accipiunt, humiliantes; ſuumq́ue iudicium, quando non dantur, ſubijcientes. Deus enim D. N. vnâ & eadem opera multa expedit. nam, dum alicui indigno peccatori benè facit: probat humilitatem, patientiam, & charitatem iuſti: quemadmodum videre licet rem totam, quaſi penicillo quodam delineatam in hiſtoria filij prodigi, in quem parens inſigne ſtudium ſuum & extraordinarios fauores oſtendit: ob quos æquum fuiſſet, vt natu maior frater gauderet, cernens tum inſignem patris charitatem, tum fratris felicem ſortem. Sed adeò procul fuit ab hoc bono animo, vt inuidia tactus, manifeſtauerit imperfectionem ſuam; & iuſtas cauſas, cur parens non id

a Act. 9. 3.

b 1. Tim. 1. 16.

c Luc. 15. 29. studij in ipsum ostendisset, audi enim illum: c *ecce, inquit, tot annis seruio tibi, & nunquam mandatum tuũ præteriui; & nunquam dedisti mihi hœdum, vt cum amicis meis epularer: sed postquam filius tuus hic, qui deuorauit substantiam suam cum meretricibus, venit, occidisti illi vitulum saginatum.* in quibus verbis quinq; satis magnas imperfectiones suas aperuit, ex quibus prouenit, vt iusti, etiamsi diu seruiuerint Deo, non tamen sint digni qui huiusmodi fauores extraordinarios experiantur.

1. PRIMA imperfectio est, occulta quædam superbia & arrogantia ob diuturna sua seruitia, & antiquitatem, quam habent in domo Dei; & obedientiæ, quam semper sunt professi: putantes se propterea quasi obstrictum tenere ipsum Dominium nostrum, ad huiusmodi fauores eis exhibendos. Hoc enim indicant verba illa: *eccè tot annis seruio tibi*: atque si diceret, an non recordaris, Domine, quòd multos annos in obsequio tuo expenderim, nihil negligẽs eorum, quæ mihi incumbebant. Quomodo igitur te offendenti indulgens; seruientis fideliter obliuisceris? Sed satis hic se prodit defectus humilitatis: verè enim humilis, postquam fecerit quicquid Pater eius cœlestis iussit, dicit, iuxtà consilium ipsius CHRISTI

d Luc. 17. 10 Domini nostri, d *quod debebam facere feci, seruus sum inutilis.* Non sum dignus, cui DEVS tale impendat beneficium: quod si facere voluerit: id erit ex mera gratia.

2. *Secundam* imperfectionem aperuit, defectum scilicet in amoris puritate, qui non adeò erat sincerus & purus, atque meritò debuisset filius adeò antiquus in seruitio, erga talem parentem habere. Siquidem insinuat non illi seruire sincerè propterea, quod sit parens; sed vt hœdum ab illo accipiat fauorum ac deliciarum sensibilium. Nec vacat mysterio, quod cùm parens in gratiam filij prodigi instituisset conuiuium, ex *vitulo saginato*, hic

e Matt. 25. 32 alter non petat nisi *hœdum*, figuram scilicet eorum, qui in die iudicij e *ad sinistram Iudicis manum collocabuntur*, vt significetur: hos fauores extraordinarios, & sensibiles non esse pro eo, qui sit infectus vanitate, ad sanctitatem ac veram deuotionem procurandam: potiùs præbent illi occasionem superbię, & vt inter reprobos computentur: eò quòd donis adeò præclaris abutantur.

3. ET hoc magis adhuc apparet ex *tertia* imperfectione, defectu scilicet puritatis intentionis, quâ dona illa & fauores desiderat, siquidem eos non quærit, vt magis placeat ipsi Deo largitori; sed *vt epularer*, inquit, *cum amicis meis*, vana scilicet ostentatione & iactantia, manifestando omnibus illa dona quæ accipit, vt habeatur familiaris & charus apud ipsum dominum, qui tanti illum facit, vt hisce fauoribus illi blandiatur. Et quamuis obducat colorem & prætextum, quod fauores optet, vt possit proximis benefacere: verè tamen seipsum potiùs quærit, quàm illos.

CVIVS certum signum est *quarta* imperfectio, quam aperuit in defectu fraternæ charitatis, dum inuidebat fratri suo fauores & blanditias parentis, contemnens eum & tanquam eis indignum damnans: cùm potiùs ex charitate gaudere & congratulari debuisset, quod videret illum sanitati restitutum, & Patrem eius cœlestem adeò esse bonum, vt indignum filium adeò benignè exciperet. Et multò adhuc magis suum hunc defectum aperuit, quod cùm famuli & omnes serui parentis ipsius lætarentur de conuersione filij prodigi, ac de benignitate, quam parens illi exhibebat: ipse solus est contristatus, & ex hoc ipso indignatus. vt ex hoc discamus, sæpiùs sinceros & imperfectos homines lætari de felicibus his euentis, propter bonum ex eis emanans in proximos, & gloriam Deo cum eis exhibitam: qui verò perfectos se existimant, tristantur, quòd ipsi alia similia non obtineant. 4.

Ac denique hoc totum prouenit ex defectu resignationis, quâ se suumque iudicium non subijciunt, consilijs & iudicio Dei; sed existimant, potiùs aliam viam meritò esse tenendam: quòd non sit æquum prodigis filijs ita indulgere, & negligere obedientes; præbere vitulum saginatum ijs, qui multos annos in eo offendendo consumpserunt, & nec vnum quidem hœdum dare ijs, qui contrà semper in rebus eius obsequij sese occupauerunt. Et hinc querelæ & murmurationes interiores, tædia & fastidia in propriũ Patrem suum cœlestem, & quidem eousq;, vt & obedientia ipsis fastidium adferat; ac propterea à benè cœptis pedem referant. 5.

HAE sunt causæ præcipuæ, cur DEVS huiusmodi fauores deneget multis iustis, etiamsi per multos annos ipsi seruiant, custodientes eius mandata, quemadmodum filius hic, quem retulimus, cui parens non respondit, falsum dicis, aut deciperis, cùm asseris te à multis annis mihi seruire, & obedire; quia id quoad substantiam verum erat: sed eius correxit imperfectionem, vt dignus fieret, qui alia multò ampliora dona reciperet, quàm ipse cum sua imperfectione optabat. Quæ autem hæc dona erant, nisi ipsemet DEVS, & omnia quæ eius erant? Ac propterea dixit: *omnia mea tua sunt.* Quasi illi dixerit: ne respicias ad hos fauores fratri tuo à me exhibitos, sed in ea dona quæ tibi habeo præparata, & quæ in me solo inuenies, si mihi propter me ipsum, & non propter te deseruias: nam in me omnia inuenies; &, si me habueris, habebis omnia, quæ tibi conueniunt; & quod præstat hœdo, & vitulo, omnibusque alijs donis quæ extra me habere possis; & ego tibi dare. Quare ex ordinaria lege DEVS Dominus noster extraordinarios hos fauores illis exhibet, qui cum tanta perfectione ipsi seruiunt, vt careant quinque prædictis imperfectionibus, sunt verò cõtrarijs his perfectionibus ornati: aut si oẽs non habeant, ijdem fauores iuuant ad eas comparandas in magna excellentia. Quales

sunt

ſunt profunda *humilitas*, qua ſe indignos iudicant donis Dei; & potiùs pœnas ſibi, quàm huiuſmodi fauores ac delicias deberi; purus *amor* Dei propter ſeipſum, non intendendo aliquam mercedem rerum creatarum, ſed ſummum gaudium & præmium iudicando, illud amare illique placere; *intentio* ſincera Deo ipſi placendi abſque inani reſpectu placendi hominibus, & opinionem noſtram apud eos promouendi, ſed occultando dona, quæ habemus; *charitas* & magnus erga proximos amor, ita vt de bonis illis collatis gaudeamus, etiãſi excedant ea, quæ nobis ſunt collata: & quamuis illi recentiores ſint nobis in ſeruitio Dei, & exteriùs videantur magis indigni; ac deniq; perfecta proprij iudicij *reſignatio* in omnibus quæ Deus conſtituit: iudicando, ea optima eſſe; & æquè gaudendo, quod eiſdem donis careamus, atque ſi ea haberemus, quando Deo ita placet. Eius enim diuina ordinatio & voluntas præferri debet omnibus alijs donis: ſiquidem cum ipſo Deo reliqua omnia habentur.

HAEC quinque prædicta ſunt etiam indicia certa, quod vocationes ad res extraordinarias, quæ cum eis ſunt connexæ, ſint à Deo. Et quamuis non ſit tutum eas deſiderare, & quærere: (vt inferiùs videbimus) expedit tamen non facere nos earum indignos. Hoc autem obtinebimus, ſi in praxim deducamus ordinarias virtutes cum quinque prædictis conditionibus, quæ diſpoſitiones quædam ſunt ad extraordinarias recipiendas, relinquendo earum diſtributionem Patri noſtro cæleſti, cuius charitas non nouit ſe intra certos limites continere, & coarctare ad dandum, quamdiu diſpoſitio eſt ad recipiendum. Et ita ſemel dixit Sæ-Angelæ de Fulgino: non eſt minor charitas & dilectio mea nunc erga homines, quàm fuerit tempore ſeruorum meorum Dominici & Franciſci: quod ſi nunc ſimilem in aliquibus diſpoſitionem inuenirem, non minores nunc fauores eis oſtenderem, quàm illis oſtendi. Et fortè propterea Richardus de Sancto Victore dixit: vitæ noſtræ tepiditatem & amoris noſtri imperfectionem in cauſa eſſe, cur exceſſus illos anagogicos ſupernaturales non ſentiamus, quos Dominus noſter ſolet feruentibus ſuis amicis communicare.

In vita eius, quæ coniuncta habetur cum vita S. Franciſci. Lib. 4. de gratia Contempl. c. 16. & lib 5. c. 3.

CAPVT XIII.

PERICVLVM ESSE IN MODIS VITAE extraordinarijs: & nostras electiones versari debere circa ordinarios.

QVAMVIS extraordinariæ vitæ rationes, de quibus proximo capite actum est, habeant prædictas ibi excellentias: non est tamen dubium, quin sint ex se magis periculosæ, habeantque plures occasiones magnarum illusionum, & deceptionum Satanæ, qui non rarò a *transfigurat se in angelum lucis*, vt superbos decipiat, deducatque in infernum, a 2 Cor. 11. 14. per aliquam non ita tritam & vsitatam semitam, quam ipsi, regia & trita via, quæ securior erat, relicta, breuiorem & certiorem existimabant. Hanc viam tenent qui sunt addicti nouis reuelationibus, suspensionibus & raptibus; & qui nouas vitæ asperitates adinueniunt, non vsitatas in vestitu, cibo, & modo agendi cum hominibus, vt eos quasi suspensos teneant, & ab eis in honore habeantur; & reliqui omnes, qui à proprio spiritu ducti sub maiori sanctitatis prætextu, à regia & trita via recedunt, vt nouam à proprio superbo iudicio adinuentam, sequantur. Quorum calamitas depicta est in lamentabili illo casu, quem refert Ieremias Propheta b *octoginta virorum, qui venerunt de Sichem & de Silo & de Samaria,* in habitu pœnitentium extraordinario: *rasi barba, & scissis vestibus & squalentes: & munera & thus habebant in manu, vt offerrent in domo Domini*. Quos cum impius *Ismael à longè vidisset, egressus est in occursum eorum, incedens & plorans,* & inuitauit *vt* cum ipso *irent ad Godoliam* Chaldæorum gubernatorem in Masphat. *Qui cùm venissent ad medium ciuitatis, interfecit eos Ismael,* exceptis *decem viris,* qui mortem euaserunt, dicentes, *se habere* magnos *thesauros in agro* absconditos. Sunt enim hi homines figura valdè similis eorum, qui audent ambulare per semitas valdè singulares, cum inani suarum virtutum ostentatione. Radunt barbam externis humiliationibus; scindunt vestimenta ieiunijs & pœnitentijs corporalibus; dona & thus ferunt in manibus, facientes opera & orationes publicè, vt ab omnibus videantur: qua ratione ipsimet prouocant contra se Dæmones. Nam, vt Sanctus Gregorius ait, *depradari desiderat, qui thesaurum publicè portat in via*. Vana enim illa ostentatione latrones prouocat, Dæmones scilicet tentatores, vt eum aggrediantur, & in grauia peccata deturbent. Qui nonnunquam astutè id faciunt, fingentes se amicos & socios, & inducentes ad res magis gloriosas; vt sic eos præcipitent in abyssum superbiæ, & confidentiæ propriæ:

b Iere. 41. 5

Homil. 11. in Euangel.

quos cùm maximè securos sese existimant, iugulant, & in infernum præcipitant: nisi Dominus noster cælesti luce in medio illo periculo existentibus oculos aperiat, quemadmodum decem illis viris qui mortem euaserunt, dicentes, se habere thesauros in agro absconditos. Qui enim hi sint thesauri, (ait Sanctus Gregor.) nisi opera veræ pœnitentiæ, quæ cùm non videatur oculis corporis, abscondita est in agro cordis: & per eam euadunt pœnas, qui suos agnoscunt errores.

Lib. 1. Moral. c. 19

QVOD si interpretari velimus, octoginta hos viros rectâ intentione habitum illum pœnitentium induisse, & munera sua tulisse: etiam in hoc ipso ostenditur periculum, de quo nunc agimus. Nam illi securi omninò per suam viam pergebant ad templum Domini, quod erat aliàs in Ierusalem: (necdum scientes fuisse à Chaldæis destructum) At impostor ille Ismaël abduxit ex via, ac deduxit in Masphat, vbi erat quoddam oratorium & altare priuatum, dicens illis, quòd ibi possent munera sua offerre ac de suis negotijs cum Godolia conferre: & tunc deceptos, vitâ priuauit. Quæ autem tragœdia hæc est, nisi eorum, qui cùm viam regiam & veram tenerent pœnitentiæ & orationis; gressusque suos ad templum Dei quod est in Ecclesia dirigerent, decipiantur à Satana, specie quadam boni alicuius apparentis: ac deducuntur ad priuata Oratoria, vitæque rationes singulares, vt liberiùs tutiusque eos perdat? Propereà aptè conuenit huic tentatori nomen *Ismael*, quod significat *exauditionem Dei*, eò quòd fraudes suas occultet, afferens, viam, quam docet, aptiorem esse, & magis compendiosam, vt Deus eos exaudiat; thusque ac dona quæ in suis manibus portant, acceptet. Sed illi decem fuerunt ipso prudentiores, qui aduertentes, se à recta via aberrasse, constituerunt in eam redire, quam reliquerant, dicentes: se in patria sua thesauros habere absconditos in agro, media scilicet certa ac secura pœnitentiæ ac religionis christianæ, quam Christus Dominus Noster c *thesauro in agro abscondito* comparauit. Nam in specie externa est tanquam ager pluribus communis; interiùs autem rara est ac preciosa, ob singularem, quam in se occultam habet, sanctitatem. Externa illa specie, quę communis est, conseruat humilitatem; interiori autem præstantiâ auget Sanctitatem. Et qui hanc viam deseruerit, procul dubio decipietur à Dæmone, siquidem deceptus iam est à proprio spiritu superbo, qui ordinarias & communes vias contemnit, vt inusitatas & extraordinarias sequatur, propter quas laudari magnique fieri ab alijs possit.

Ita multi ex Doctoribus Hebræis.

c Matt. 13. 44.

§. I. De

§. 1. *De ingeniis excelsis & arrogantibus.*

PERPENDIT pulchrè hæc prædicta S. Gregorius Nazianzenus in præclara illa homilia, quam habuit contra ingenia excelsa & arrogantia, quæ res nouas & non vsitatas, nec à Maioribus dictas adinueniunt, tam in doctrina, quàm in moribus, cõtemnentes antiquas, quas eorũ maiores triuerunt; aut etiam nunc reliqui fideles tenent: iudicant enim, exiguam esse virtutem communem, quam sequuntur homines; & vile esse ingenium, quod satis sibi existimet, eas veritates nosse, quas alij nouerint. Et quemadmodum superbi huius mundi, non sunt contenti vestimentis & habitu ordinario, quo reliqui ipsis pares vtuntur, sed nouum modũ adinueniunt, vt inter cæteros emineant, & singulares sint: ita hi superbi, & inanes gloriæ captatores, non sunt contenti cõmunibus & tritis moribus ac doctrinis, quę ab antiquitate & vsu maiorum authoritatem acceperunt; sed alias viuendi ac sentiendi rationes inusitatas inueniunt, quibus videantur posse alios excellere, Pharisæum illum imitantes qui iactabat: a *non sum sicut cæteri hominum,* quia multa facio, quæ illi non faciunt: & hac ratione, ait Sanctus Gregorius Nazianzenus, reliquos contemnunt, & nihili ducunt. Hinc igitur inchoare debet eorum superbiæ curatio: *noli, inquit, ignominiâ afficere consueta: noli venari noua quò inter plurimos excellas. Melior est portio parua, cum securitate; quàm magna, cum anxietate,* ob periculum scilicet pereundi, cui te exponis. Attende illud Sapientis: b *noli esse iustus multùm: neque plus sapias, quàm necesse est, ne obstupescas,* cuius hic est sensus, si inanis excellentiæ desiderio motus non es contentus iustitia & scientia communi & ordinaria, sed conaris iustior & sapientior esse cæteris, obstupesces, & incides in deliria, quia hostis Dæmon accurret, vt te decipiat; Deusque hanc permittet deceptionem in tuæ superbiæ pœnam.

Homil. de modestia in Disputatio seruanda.

a *Luc. 18. 11.*

Idem S. Gregor. lib. 5. Moral. c. 18.

b *Eccl. 7. 17.*

ADHAEC, quis prudens, cùm possit vitam tenere regiam & tritam, certam ac valdè securam, quam tenent omnes: velit solus ire per semitam non tritam, & periculosam, per quam nemo proficiscatur? Hoc enim est velle perire, aut in vanum laborare. Si igitur potes in cælum peruenire regia & trita veritatum & consuetudinum antiquarum via, quam tenuerunt Sancti, & Doctores Ecclesiæ: vt quid noua quæris diuerticula? *tu quid salute maius quæris?* Nam, si etiam honorem, perdis vtrunque: &, si alij adulationibus te facient, euanescere: alij murmurationibus te deijcient: iudicantes, te hypocritam, & illusum, quem vident pergere viam parùm tritam, & valdè difficilem: cuius finis fortè erit infernus. Expedit ergo regiam tenere viam, per quam multi assecuti sunt salutem, & magna 2.

Nazianzen. supra.

Dei dona: *qui egregia donat; & per communia saluare nouit*. Ita vt, quòd illa sint communia, non desinant esse preciosa.

3. QVOD si velis hoc ipsum clariùs videre, respice ad præcipua Sacramenta, in quibus noster Saluator totum nostrum remedium collocauit. Quid enim est in mundo magis commune, quàm aliquid aquæ naturalis, sicut ex fonte aut puteo accipitur? Hac igitur & non alijs angelicis aquis conficitur Sacramentum Baptismi, per quod DEVS te iustificat, & admittit ad ius suæ gloriæ. Et quid magis ordinarium quàm frustum panis, & particula vini, quæ sunt commune hominum alimentum? At sub eorum accidentibus latet res preciosissima omnium, quas DEVS habet in cælo & in terra, corpus scilicet & sanguis Vnigeniti sui: quo alit perficitque te illustrissimis gratiæ suæ donis. An non igitur hac ratione te monet, ne res communes & ordinarias contemnas, in quibus ipse res adeò preciosas deposuit?

4. MEMOR etiam esto, non sine mysterio dixisse Sapientem, c *ne derelinquas amicum antiquum: nouus enim non erit similis illi: vinum nouum, amicus nouus*: est enim instar musti non cocti, de quo nescitur, quale sit futurum. solet enim initio esse dulcius: sed paulò pòst acescit: at antiquus amicus est tanquam vinum vetus, iam defæcatum, & proprio suo commodo sapore perfectum, quod potest vtiliter delibari, & bibi. Qui autem sunt amici antiqui, nisi Sancti Patres, & Doctores Ecclesiæ, qui nos præcesserunt? Et quod est vinum vetus, nisi consuetudines & antiquæ doctrinæ, quas illi seruarunt, & coluerunt: quæ & purificatæ, & conditæ satis sunt, vt sine periculo possint conseruari?

c *Eccli. 9. 14*

Rabanus & Iansenius.

5. AT nouæ sunt tanquam vinum nouum, nam initio dulces videntur, veræ ac sanctæ, posteà verò in acetum & falsitatem conuertuntur. d *Nemo* (ait CHRISTVS Dominus) *bibens vinum vetus, statim vult nouum, dicit enim: vetus melius est*. Si igitur potes habere vetus veritatis & sanctitatis vinum, cur vis nouo inebriari, sensumque tuum amittere? Noli esse nimium iustus, *ne obstupescas*: hoc est, tali haustu sensum amittas, si stuporem tibi adferat, aut torporem in rebus agendis, qui tuam cruciet conscientiam. e *Ne transgrediaris*, ait Sapiens, *terminos antiquos quos posuerunt Patres tui*. Patres nostri fuerunt Apostoli & Doctores, & sacrarum religionum Fundatores, qui filijs suis præscripserunt modum sentiendi, & operandi, quem tenere deberent. Noli nouos alios modos inuenire: si enim non eadem via pergas, qua illi, non venies ad locum, in quo illi sunt. Quis te adeò fecit audacem, vt nouas rationes vitæ tuæ adinuenires? *Noli esse lege legalior, nec regula æquior, nec mandato sublimior*, dixit Nazianzenus. melius est, vt legi te conformes; regula dirigaris, teque præcepto accommodes, ac sequaris eam vitæ rationem, quam te

d *Luc. 5. 39.*

e *Prou. 22. 28*

docet

docet Euangelium, nõ adinueniendo regulas & leges nouas, quæ te ab antiquis & veris retrahant, prætextu illo, vt magis in eis emineas.

ADVERTE quoque quas diuisiones & schismata adferas toti communitati in qua habitas, cùm hæc noua excogitas. Hi sunt (ait S. Bernardus) vnitatis diuisores: inimici pacis: charitatis expertes: vanitate tumentes: placentes sibi: & magni in oculis suis: ignorantes Dei iustitiam: & suam volentes constituere. Et quæ maior superbia, quàm vt vnus homo toti congregationi iudicium suam præferat: tanquam ipse solus habeat Spiritum Dei? vt reliquos post se trahat. væ illis qui faciunt se proprij iudicij idololatras, venerantes vitæ rationem, quam si adinuenerunt, tanquam diuinam: cùm sit diabolica, & mundana; eaque decipiant simplices, vt illos sequantur. Quamobrem seuerissimè punientur sicut populus ille, cui Deus per Amos Prophetam dicebat: non parcam ipsius scilicet grauibus sceleribus, f *eò quòd dissecuerit prægnantes Galaad, ad dilatandum terminum suum.* Quæ (ait S. Gregorius Papa) sunt prægnantes Galaad, nisi animæ simplices, ac sinceræ Ecclesiæ, plenæ sanctis, magnisque Deo seriò seruiendi desiderijs? Has secas ac diuidis verbis & exemplis singularitatis tuæ, ob dissensionem ac discordiã, quam in eis efficis: vbi enim huiusmodi sunt nouitates, simul etiam sunt partialitates, & factiones: deficiente autem charitate, diuisio sequitur cordis, & mors animæ: & vtrumque tibi tanquam causæ tribuetur.

6.
Serm. 3. de Resurrect.
f *Amos* 1. 13.

§. 2. *In electione Status non esse refugiendum ad res extraordinarias quas consequi non possimus.*

EX omnibus prædictis intelliges, quod cùm alicuius Status, Sortis, aut vitæ rationis electionem facere volueris, non debeas oculos tuos cõijcere in res extraordinarias, quas consequi non possis; aut in tuum cedant detrimentum; sed in res receptas & approbatas in Ecclesia & Republica in qua habitas, iuxta consilium Sapientis, dicentis: a *ne erigas oculos tuos ad opes, quas non potes habere: quia facient sibi pennas quasi aquilæ & volabunt in cœlum, sed prudentiæ tuæ pone modum:* eas tantum spirituales diuitias quærens scientiarũ, gratiarum ac donorum, quas Dominus noster solet concedere diligentibus ac prudentibus, in eis quærendis, alioquin inuenies te deceptum ac defatigatum; eisque non obtentis, laboris tui feceris iacturam, eò quòd inaniter eas quæsiueris? Conijce oculos in vitas Sanctorum, quibus Dominus noster similes gratias communicauit: gratiasque agens pro extraordinarijs fauoribus illis exhibitis, eorundem imitare virtutes: hæc enim via est ad obtinendam raram virtutem & sanctitatem, quam illi sunt consecuti. Sunt inquit S. Bernardus vitæ Sanctorum similes conuiuijs magnorum Dominorum, in quibus delicati cibi vinaque pretiosa apponuntur in vasis aureis &

a *Prou.* 23. 5.
Beda hic.
in Serm. de S. Martino.

argenteis Sed cibi & vina conuiuis proponuntur, vt comedant & bibant; non tamen permittuntur aurea & argentea vasa secum accipere: quia non fuerunt ad hoc apposita; sed vt conuiuæ recrearentur ex eorum pulchritudine, & agnoscerent inuitantis Principis diuitias & excellentiam. Sic etiam Sanctorum virtutes locum tenent ciborum, & preciosorum vinorum, vt eas in nos ipsos traijciamus, & imitemur, ac ex eis proficiamus: miracula autem & extraordinaria dona illis communicata, propterea tantùm proponuntur, vt admiremur, & glorificemus Deum, qui talia illis donauit; & animemur ad feruenter ei seruiendum, sperantes quod ex sua liberalitate; si ad nostram salutem expedierit, daturus sit nobis cum cibo orbem argenteum; & cum vino poculum aureum: siquidem vtrumque illi est æquè facilè: quod si non fecerit, non id parcitati, sed alicui alteri eius gloriæ fini tribuendum est. Præcipuè cùm aliquando soleat ipse in testaceis scutellis & vitreis scyphis, cibos & vina preciosiora tribuere potiùs, quàm in argenteis & aureis: vt sapientiæ suæ profunditatem ostendat, qui excellentem valdè sanctitatem internam communicet, per media, quoad exteriora, communia & ordinaria: vt ipsius nostri Saluatoris vestigia sequamur, qui docuit nos modum quendam singularitatis, quem omnes optare debemus. Fuit enim singularis ipse in virtutibus internis, & in operibus spectantibus ad obseruationem legis diuinæ, & consiliorum Euangelicorum, in quibus perfectio summa consistit. In exterioribus autem eam vitæ rationem elegit, quæ similis esset ei, quam reliqui homines communiter seruabant, in vestitu, cibo, & modo cum eis agendi,
S.p. q.40.a. 2. exprimens in se, vt S. Thomas perpendit, consilium illud quod eius Apostolus ab illo accepit, cùm dixit: b *omnia omnibus factus sum, vt omnes lucrarer,*
b 1. Co. 9.22 *& facerem saluos,* eum in modum debes te exteriùs cōmuni & ordinariæ rationi vitæ accōmodare, quā habent reliqui tibi pares. Studendo autem præcellere & singularis esse, quoad virtutes internas, & opera in quibus cōsistit perfecta legis Euangelicæ obseruatio, iuxta tui Status rationem, ita vt singularitatem, & nouitatem illam angeli admirentur, & ipsi homines, videntes te singulari quodam, valdeq; perfecto modo, cōmunia aliàs opera exercere:
c Eccl. 44. 20. vt de te dicatur, quod Sapiens dixit de magno illo Sacerdote, quòd c *non esset inuentus similis illi, qui conseruaret legem excelsi;* & quod Dauid de se ipso dixit, d
d Psal. 140 10. *singulariter sum ego donec transeam,* ita enim statuebat, se velle singularem esse in vita, vt nō solū subtraheret se cōgregationi peccatorū, sed tepidorū etiā,
e Cant. 6. 9. ac imperfectorū, vt posset e *electus esse sicut Sol,* qui est inter stellas singularis: Hæc singularitas valdè tuta via est, magnāq; fiduciā adfert in Deū; & pignora
f Psal. 4 9. præbet perseuerātiæ vsq; ad mortē, iuxta illud eiusdē Dauidis, f *in pace in id ipsū dormiā & requiescā: quoniā tu Domine singulariter in spe cōstituisti me;* quòd curam & sollicitudinem meam tibi cum singulari sanctitate seruiendi, remuneraturus sis singulari & certa spe ad regnum tuum perueniendi.

CAPVT XIV.

ELENCHVS OMNIVM ORDINARIORVM mediorum ad magnam ſanctitatem in quocunque ſtatu conſequendam.

T huic tractatui finem imponamus, ad conſolationem eorum, qui deſiderant ſingularem ſanctitatem in ſuo Statu conſequi, elenchum hic ponemus mediorum ordinariorum, quæ ad id ſunt magis efficacia, ſequentes quod S. Ioannes dixit de cœleſti Ieruſalem: quod a *haberet duodecim portas, ab Oriente, ab Aquilone, ab Auſtro, & ab Occaſu.* Ad huius ſimilitudinem dicere poſſumus Sanctitatem habere multas portas, per quas ad eius interiora aditus pateat: quæ ſunt in quatuor ordines diſtributæ. a *Apo. 21. 12*

PRIMVM enim habet ſuum Orientem, hoc eſt, Fidem, per quam Sol iuſtitiæ communicare incipit lucem doctrinæ, triplici nos cognitione illuſtrans, b *in qua eſt vita æterna*; cognitione ſcilicet Dei Trini & vnius; Chriſti Dei & hominis Saluatoris noſtri; ac noſtri ipſorum, & miſeriarum noſtrarum; ad quas cognitiones tanquam per portas quaſdam patet aditus, per triplex exercitium, quod fidem clarificat ac diſponit ad contemplationem: Audire ſcilicet Conciones, legere libros bonos, & meditari diuina myſteria: dando operam, vt veritatum cognitio voluntatem alliciat ad procurandas virtutes. 1. b *Ioan. 17. 3.*

ET quoniam ſolet interdum Sanctitatis aliqua imminutio fieri, habet etiam ſuum Aquilonem ſiue Septentrionem, pœnitentiam ſcilicet: cuius tres ſunt portæ; Contritio, Confeſsio, & Satisfactio: Contritioni addenda ſunt feruentia vitæ renouandæ propoſita; Confeſsioni, frequens conſcientię examen; Satisfactioni, ieiunia & alię pœnæ, quę carnem macerent ac doment. Hinc tranſitus patet ad Auſtrum ſiue Meridiem Sanctitatis, feruoré ſcilicet charitatis: cuius tres præcipuè ſunt actus, amor Dei ſuper omnia; amor proximorum, ſiue amici illi ſint, ſiue inimici; & zelus contrà omnia peccata: ita vt amor & zelus hic etiam in operibus appareat. Ad hunc feruorem aditus patet per tres inſignes portas, quæ ſunt familiaritas cum Deo in oratione mentali & vocali; frequentatio ſacræ Communionis, & aſsiſtentia Sancto Miſſæ Sacrificio, vbi ipſemet Chriſtus Dominus adeſt, ad hunc feruorem in ſuis electis excitandũ. Denique cùm perfecta charitas conſiſtat in extinctione cupiditatis, habet ſanctitas etiam ſuum Occidentem; perfectam ſc. mortificationem ſui ipſius, qua mundo, & amori proprio moriatur. Eius tres portę ſunt tres inſignes mortificationes trium appetitionum, deliciarũ, 2. 3. 4.

diui-

diuitiarum,& inanium honorum: acceptando ſimul cum humilitate & patientia crucem, quam in his tribus rebus hominum malitia nobis impoſuerit.

HAE ſummatim ſunt omnes portæ heroicæ Sanctitatis, de quibus Dauid: c *aperite mihi portas iuſtitiæ, ingreſſus in eas confitebor Domino: hæc porta Domini, iuſti intrabũt in eam.* Iudicabat pius hic Rex, Sanctitatem & perfectionem eſſe inſtar magni cuiuſdam templi multarũ portarum, ſed quæ ſint clauſæ: deſiderans autem ingredi, clamabat, vt eas ipſi aperirent: vt tutò ſeſe occuparet in diuinis laudibus, in ſocietate reliquorum iuſtorum. Et quamuis portæ ſint multæ, ipſe tamen adiecit: *hæc porta Domini.* ita innuens, omnes duodecim portas reduci ad vnam, ad perfectam ſcilicet diuinæ d *voluntatis executionem* in rebus omnibus, & perfectam Chriſti D.N. imitationem, qui dixit: e *ego ſum oſtium: per me ſi quis introierit, ſaluabitur.* Omnes etiam duodecim appellantur vna, ob inſignem vnitionem & connexionem inter ſe. Nam ingreſſus per vnã, diſpoſitio eſt aut fructus ingreſſus per alterã: & qui benè per vnã ingreditur etiã benè ingredietur per oẽs: & qui aliquã cõtempſerit, nõ inueniet facilè aditũ per alias. Quod ſi deſideras eſſe iuſtus, neceſſe eſt per illas intrare, nam *iuſti intrabunt per illã.* Non eſt via alia ad iuſtitiã & Sanctitatem; niſi per has portas cum connexione prædicta. danda autem ſemper eſt opera, vt magis ſemper ingrediamur ad intima omnium. Quotidiè ingrediendum tibi eſt per aliquam earum, deſignando horam lectioni & orationi mentali & vocali; conſcientiæ examini, auditioni Miſſæ, in qua ſpiritualiter communices. Certis etiam temporibus per alias portas eſt ingrediendum, frequentando Sacramenta Confeſsionis & Communionis. Semper & in omni hora paratus eſſe debes, vt ingrediaris portas mortificationis, implendo præcepta omnia pœnalia, quæ occurrent; & moleſtias euenientes acceptando; felicitati tribuendo, quod multæ occurrant occaſiones exercendæ patientiæ. Quæ omnia non in ſpecie tantùm ſunt peragenda, vt ea ſola ſis contentus: quia hoc non eſt intrare portas iuſtitiæ; ſed extrà eas remanere. Quia externa tantùm opera non ſunt niſi facies quædam domus Sanctitatis: & qui ea ſola eſt contentus, in ipſa porta hæret, nec ingreditur ad interiora virtutis; in qua præcipuè conſiſtit f *gloria filiæ regis* cœleſtis, & Sanctitas perfecta.

c Pſ. 117. 19.
d Mat. 7. 21. & ca. 19. 47.
e Ioa. 10. 9.
f Pſ. 44. 14.

OB hanc cauſam tria magni momenti documenta ſunt tibi ſeruanda, quę regius Propheta in his verbis attigit. *Primum* eſt, vt profundæ humilitatis fundamentum iacias, agnoſcens has portas Sanctitatis tibi eſſe quaſi occluſas, nec proprijs viribus te poſſe eas reſerare (niſi Deus illas aperiat) ob innumera impedimenta, quæ Dæmon, mundus & caro quotidiè apponunt. Ac propterea Chriſtus D. N. dixit: g *portam ad æternam vitam eſſe anguſtam, & viam arctam, & paucos inuenire eam.* Quod ſi ex numero paucorum velis eſſe, oportet te demittere, ac demiſsè Deo dicere cum Dauide; *aperi mihi portas*

1. (margin beside "regius Propheta")
g Mat. 7. 13.

iuſtitiæ;

iustitiæ;& iuua, vt per omnes ingrediar. Cogita aliquando te ob tua peccata valdè procul ab eis esse, quemadmodum reus aliquis fugiens iustitiæ ministros volentes ipsum capere: qui veniens ad Ecclesiam, si fores inueniat obseratas, clamat, & pulsat, petens sibi aperiri, vt ingressus, ab imminenti periculo, liberetur. Ita videns te à vitijs & passionibus tuis vrgeri & sollicitari: si effugere velis pœnas iustitiæ DEI, tibi minantis: recipere te debes ad portas Sanctitatis, Sacramentorum præcipuè, petens, tibi aperiri; vt ingressus, remedium obtineas.

ALIAS cogitare poteris, te ob torporem tuum manere tantum extra ad portas Sanctitatis: quia tota tua virtus exterior est, & tantum in specie, & ob humanos respectus: quare de hoc erubescens clamabis ad Deum, vt tibi aperiat, vt ingrediaris, ac de interna Sanctitate & perfectione cum illo agas. Et quamuis valdè sis progressus ad interiora, adhuc tamen multum tibi superest, vt possis propterea existimare, te adhuc in porta versari; ideò enim Ecclesiasticus dixit: h *Cùm consumauerit homo, tunc incipiet*: & quoniam impedimenta solent renouari: ita semper oportet clamare ad DEVM, vt easdem tibi portas iterum aperiat, dicens: *aperite mihi*: ô Deus Trinus & Vnus, etiamsi iustitiæ portæ alijs pateant volentibus per eas intrare: at ego illas tanquam mihi obseratas aspicio, ob grauissimas meas culpas ac imbecillitates: aperi mihi illas, Domine, adiuuans me, vt feruēter per omnes ingrediar. Quare huic humilitati coniungere debes fiduciam, de prouidentia & liberalitate huius Domini, quod cum magna tua oblectatione illas aperiet & implebit promissionem suam, qua dixit i *pulsate, & aperietur vobis.* Deus est præcipuus harum portarum ianitor, & in suis manibus habet claues ad aperiendum, quæ sunt inspirationes & illustrationes cœlestes. Et vt dicitur in Apocalypsi, cùm k *ipse aperit, nemo claudit: & cùm claudit, nemo aperit.* l *Ego*, dicit Dominus, *aperiam coram te ianuas, & portæ non claudentur. Ego ante te ibo*, ac ducam: *& gloriosos terræ humiliabo*, qui tibi obsistunt: *portas æreas conteram, & vectes ferreos confringam*, omniaque impedimenta remouebo: *& dabo tibi thesauros* in his operibus *absconditos*: quapropter animum resume, vt ingredi possis ad fruendum eis.

h *Eccli.* 18. 6.

i *Matt.* 7. 7.

k *Apoc.* 3. 7.

l *Isaiæ* 45. 1.

Quandocunque igitur horum exercitiorum aliquod incipies, hac confidentia petes à Deo, vt portam tibi aperiat, qua possis ad eius interiora penetrare, missa aliqua inspiratione, quæ tanquam clauis aperiat & inducat in secretissima orationis, & contemplationis, & reliquarum spiritualium exercitationum. Quam inspirationem vbi acceperis, mox ei parendum esse statue; & ingrediendum, vt id præstes, quod inspirat. quemadmodum S. Ioannes ait: m *Vidi ostium apertum in cœlo, & audiui vocem dicentem, ascende huc, & ostendam tibi, quæ oportet fieri post hæc*, & subijcit, *& statim fui in spiritu*, vt videret ea, ad quæ inuitabatur. Qua promptitudine docet nos, nō

m *Apoc.* 4. 1.

debere moras trahere, quando Deus portam aperit; sed statim ingredi, nè ipse fortè iratus eam occludat in pœnam nostræ pigritiæ. Raro enim amissa bona occasio redit, aut recuperatur. Et qui inspirationi diuinæ non obtemperat, ea se reddit indignum. Quòd si n *Deus stet ad ostium* cordis tui, *& pulset*, vt ad te ingrediatur; tu non statim ei aperias, præbendo consensum; non erit mirum, si tibi petenti, vt Sanctitatis portas aperiat, ostendat se nõ audire; nec eas aperiat, vt specialem illum fauorem exhibeat, quem tu cuperes.

n *Apoc. 3. 20.*

4. EXPEDIT tamen attendere, quòd Dominus noster nolit semper ianitoris officium solus præstare, sed alios duos adhibet adiutores: angelos scilicet custodes, qui suis impulsibus nos mouent, & adiuuant, vt per has portas ingrediamur, remouendo impedimenta à dæmonibus posita.

Apoc. 21. 12.

Propterea S. Ioannes de *duodecim* illis *portis* cœlestis *Ierusalem* dicit, *fuisse duodecim angelos in eis*, quasi earum ianitores, quibus incumberet custodia earum, quas suis temporibus etiam aperirent. Etiam Prælati Ecclesiæ, Prædicatores, Confessarij, & Patres spirituales, sunt ianitores, quorum industria & directione aperit Deus istas portas. Et manibus Sacerdotum & Confessariorum claues regni cœlorum commisit ad remittenda peccata, & corpus eius consecrandum, & fidelibus distribuendum. Ad hos omnes ianitores dirigenda est petitio illa Dauidis, *aperite mihi portas iustitiæ*; accedendo scilicet demissè, & confidenter ad illos, vt in Dei nomine te iuuent; vt cum fructu intrare possis per portas horum exercitiorum, præcipuam spem tuam in ipso Deo collocans, qui per suos ministros te dirigit.

5. DENIQVE, cùm per aliquam ex his portis ingredieris; facies quod dixit Dauid; *ingressus in eas, confitebor Domino*. constituens tibi ingressus tui & omnium exercitiorum tuorum finem Dei tui gloriam, eiusque perpetuas laudes, absque aliquo alio fine terreno, desiderans Deum in te, & per omnes creaturas laudari: vitaque tua sit talis, vt omnes propter eam, illum glorificent.

ET quando fauorem aliquem eius in ipso ingressu experieris, debes eundem propterea laudare; & quicquid boni habes, ac recipis non tuis diligentijs tanquam tuis, sed diuinæ misericordiæ & liberalitati attribuas, quæ tuę miseriæ est compassa, concipiesque noua & feruentia proposita redeundi, vt per easdem portas continuè ingrediaris, donec in fine vitæ ingrediaris per portas cœlestis Ierusalem ad videndum & fruendum Deo in eius gloria in æternum.

Finis primi Tractatus.

TRA-

TRACTATVS SECVNDVS

DE PROVIDENTIA DEI, CIRCA COMMVNES TENTATIONES, ADVERSVS OMNIVM STATVVM PERFECTIONEM: AC de ratione eisdem occurrendi.

CAPVT PRIMVM.

INDICANTVR SVMMATIM TVM DAEMONIS Tentationes, tum Dei ad easdem vincendas auxilia.

EST sanè admirabilis prouidentia diuina circa oppugnationes, ac tentationes contra vocationem & perfectioné Christianam insurgentes, tam in communi omnium Christianorum Statu, de quo in primo Tomo actum est, quàm in particularibus Statibus, & Officijs trium Rerum-publ. Sæcularis, Ecclesiasticæ, & Religiosæ: de quibus nunc agere aggredimur. Dei enim & hominum hostis Sathan habet quoque triplicem suam Rem-publ. ex quibus militum suorum exercitus, ad impugnandos Electos Dei educit. Prima ac præcipua eius Res-pub. est ipsius Inferni, vnde innumeros educit dæmones, omnium vitiorum tentatores. Secunda est ipsius mundi Res-pub. cuius ipse appellatur Princeps, in qua magnum habet carnalium ac mundanorum hominum numerum, qui ad ipsius nutum mentemque deseruiunt. Tertia est aliquo modo metaphorica intra abbreuiatum hominis, eiusque carnis originali culpa infectæ mundum, in quo ingens est imaginationum, ac passionum agmen, virtutes ipsas oppugnantium. Sed prouidentia diuina admirabilem se planè ostendit; tum in hisce conflictibus permittendis, sine cuius licentia & permissione non licet ipsis tentatoribus in campum prodire: tum in auxilijs

magnis contra eosdem prouidendis. Cùm & ipse triplicem suam Rempub. habeat, ex qua milites conuocet. Vnam Angelorum in cœlo; alteram valdè electorum ministrorum in Ecclesia; tertiam virtutum in ipsius iusti spiritu consistentium: quas potentibus suis inspirationibus in ipso conflictu mirificè adiuuat.

Vt autem intelligatur, qua ratione totum hoc ipsum geratur, præmittendum est: tentationes, de quibus nunc agimus, esse res illas omnes, quæ dicuntur, aut fiunt, aut intra, aut extra ipsam animam geruntur: vt nos ad peccandum, aut vocationi diuinæ resistendum, ad non perseuerandum in bono, aut in bene cœptis non progrediendum, permouent. Et in hoc sensu ingens censeretur blasphemia, quòd Deus homines tentet. a *Deus* enim (vt S. Iacobus Apostolus ait) *intentator malorum est, & neminem tentat*, eum sc. ad aliquid mali, aut in malũ finem inducendo. Quòd si huiusmodi tentationes ei aliquando in sacra Scriptura tribuuntur, id fit, quia iustas ob causas, de quibus dicemus postea, illas permittit, faciens dæmoni potestatem illas proponendi. Qui dæmon in eadem sacra Scriptura per excellentiam appellatur b *tentator*, & c *qui tentat*, ad significandum, hoc esse proprium ipsius munus, quod perpetuò, astutè, valdeq́ue crudeliter exercet. Quam ferocitatem & astutiam nobis indicat, dum ipsum diuersis feris comparat, quarum feritatem & sagacitatem imitatur, aut figuras, ad nos oppugnandos induere solet. d *Serpentis* enim figuram & speciem induit, vt primos nostros parentes aggrederetur. Et interdum (vt ait S. Gregorius) illum comparat e *Behemoth*, quod est ferum quoddam terrestre animal; interdum *Leuiathan*, qui piscis est marinus: imò etiam f *volucribus* per aera volantibus, ad significandum, quòd omne genus hominum persequatur, ac in omni vitiorum genere impugnet, occasione sumpta ex rebus omnibus, quæ in his elementis inueniuntur. Si verseris in terra, rebus ad vitam ducendam necessarijs occupatus, ibi inuenies Behemoth qui g *sub vmbra dormit in secreto calami, & in locis humentibus*: vt ad sensuum carnisq́ue delitias te alliciat: *protegunt enim vmbræ vmbram eius*: quia voluptatem ipsam contegit vmbra necessitatis. Si mare legere aut transfretare velis, vt maiores conquiras diuitias: occurret tibi *Leuiathan*, de h *cuius ore lampades procedunt, sicut tedæ ignis accensæ, & halitus eius prunas ardere facit*: vt cupiditatem foueat, teq́ue totum accendat. Quòd si voles per aera, honores ac dignitates quærens, sequentur te volucres istæ rapaces, vt te oppugnantes superbia, in abyssum culpæ detrahant. Et omnibus hisce tribus figuris crudeliter impugnat vocationes diuinas. semper enim (vt quidam Propheta dixit) est i *cibus eius electus*: quia valdè appetit, satagitque, eos deuorare, quos à Deo eligi videt, in quibus gratiæ suæ thesauros recondat. Qualis est autem eius cibus, talis etiam est potus. Ferus enim hic *Behemoth* (ait ipse Deus) k *absorbebit fluuium, & non mirabitur:*

a Iac. 1. 13.
b Matt. 4. 3.
c 1. Thess. 3. 5.
d Gen. 3. 1.
Lib. 33. Mor. c. 14.
e Iob 40. 10. 20.
f Matt. 13. 4. 19.
g Iob 40. 16.
h Iob 41. 10.
i Habac. 1. 16.
k Iob 40. 15.

rabitur: & habet fiduciam, quod influat Iordanus in os eius. Nam, vt S. Gregorius exponit, non magni facit, quod infideles absorbeat, & ambulantes l *per speciosam viam, qua ducit ad perditionem*: sed omnes suos conatus eò dirigit, vt etiam absorbeat accedentes ad sacri Baptismi Iordanem, & Pœnitentiam, vt peccatorum suorum maculas abluant. Et vix ipsas aquas contingere cœperunt, cùm maledictus hic piscis *Leuiathan*, qui ibi latebat, prodit ad eos deuorandos, sicut m *piscis ille immanis, qui exiuit ad Tobiam deuorandum, cùm is ad fluuium Tigris* accederet, *vt lauaret pedes suos.* Singultus enim & lachrymæ, quas diuina vocatio efficit in ijs, qui conuertuntur, excitant hanc feram, de qua S. Gregorius, quòd dormiat, valdeque requiescat in peccatoribus, profundo suorum peccatorum somno sopitis. At quando Dei vocatio & pulsus eos excitat, vt ad nouam vitam resurgant: tunc ipsum Leuiathan prouocant, vt excitetur, & fortioribus tentationibus ac machinis in suo seruitio eos detinere contendat. Quid verò dicam de celeritate, qua hostes isti (quos Christus n *volucres cœli* appellat, eò quòd inde ceciderint, & in aere isto hæreant) sequuntur gressus diuini seminatoris; vt statim atque vident sementem diuini verbi, hoc est, vocationem & inspirationem diuinam in hominis corde seminatam, rostris maledictæ suæ suggestionis illam rapiant, ne fructus vllus sequatur.

Lib. 33. Mor. c. 6.
l Matt 7. 13.
m Tob. 6. 3.
Lib 4. Mor. cap 31. in id: Qui parati sunt suscitare Leuiathan.
n Matth. 13. 4. 19.

Sed præter hoc totum, quis varios modos referet, quibus dæmon in huiusmodi oppugnationibus & conflictibus vtitur? sunt enim proculdubiò innumerabiles, quamuis frequentiores sint duo, indicati (vt S. Augustin. aduertit) duobus etiam nominibus à sacra Scriptura inditis, quæ illum appellat *Leonem*, & *Draconem*. Leo, est in ipso impetu; Draco, in astutia & calliditate. Cùm intentat minas persequutionum, hostis est publicus tanquam leo: quando autem fraudulenter insidiatur, hostis est quasi draco occultus. Vt plurimum tamen vtrumque coniungit. Quamobrem de eo dixit Dauid, *quòd* o *sedeat in insidijs, & insidietur in abscondito, quasi leo in spelunca sua*: id enim (vt S. Gregorius ait) insinuat, quod pugnet aduersus electos potentia, & fraude: minis scilicet tormentorum, quibus debiles vincat; & rationibus, fictisque miraculis, vt simplices decipiat. Et hac ratione, quemadmodum dixit S. Petrus, p *tanquam leo rugiens circuit quærens quem deuoret*: vt infernalem suam ciuitatem repleat. Cùm igitur Spiritus noster regis instar suis potentijs ac sensibus præsideat, continuumque gerat bellum contra regem hunc filiorum superbiæ: opportunum erit, iuxta Christi Domini nostri consilium, diligenter attendere, quos habeat milites, quæ arma, & bellica instrumenta, quibus nos aggrediatur; simulque perpendere numerum, robur, ac fortitudinem militum, quos ex nostra parte habemus; armaque ipsa, quibus in nostri defensionem, eius verò offensionem vtendum sit. Si enim bene rem perpendamus nunquam erit opus, fœ-

Præfat. in Psal. 69.
o Psal 9. 30.
Lib. 32. mor. c. 12.
p 1. Pet. 5. 8.
Luca 14. 31.

dus cum tanto hoste inire:sed magno & alacri animo eum aggredi. Si enim vires eius, naturales nostras superent: nostræ tamen supernaturales multis partibus eius vires excedunt: quare quòd multi ei succumbant, propterea euenit, quòd his viribus non vtantur.

§. 1. Lustrationis vtriusq; effigies duabus S. Ioannis Euangelistæ visionibus delineatur.

VTRIVSQVE huius lustrationis effigiem pulcherrimè delineatam habemus in duabus insignibus visionibus, quas habuit S. Ioannes Euangelista. *Prima* fuit in qua vidit Luciferum, qui alio nomine Sathanas appellatur: a *Ecce*, inquit, *Draco magnus, rufus habens capita septem, & cornua decem; & in capitibus eius diademata septem & cauda eius trahebat tertiam partem stellarum cœli, & misit eas in terram.* vt intelligamus, ferum hunc tenebrarum Principem, esse *Draconem*, non solùm astu, vt supra est dictum, sed etiam veneno, quo inficit animas: estque *magnus* propter altos spiritus, quibus iactat se omnibus superbiæ filijs præesse, ac regnare: est etiam *rufus* ob crudelitatem, qua effundit hominum sanguinem, vt delictorum sanguinem hauriens, ipsos peccatores deuoret. Ratio suæ gubernationis, tentationum instrumenta, & milites ipsi, quos ex triplici sua execranda Re-pub. educit: optimè delineata sunt in monstruoso eius corpore.

a *Apoc. 12. 3.9. S.Greg. libr. 22. Mo. c.12.*

1. SEPTEM eius *capita* indicant malignorum spirituum multitudinem: quorum opera ad nos aggrediendos vtitur, studens ipsius Dei gubernationem imitari: assignans (vt sentiunt sancti Patres) singulos dæmones singulorum hominum tentatores; & peculiares præterea dæmones, qui vehementiùs in peculiaribus vitijs eos oppugnent: ad quos superandos mutuò se iuuant. Horum autem præcipui sunt illi, qui circa septem capitalia vitia oppugnant: quibus maximam edunt stragem. Et, quoniam plurimas obtinent victorias, gestant in capitibus *diademata*. Quosdam vincit in materia superbiæ, & inanis gloriæ; alios in gula & lasciuia; alios in ira & auaritia; de alijs triumphat propter inuidiam & acediam: quos omnes per septem capitum suorum ora in execrandum suum ventrem traijcit, vt securiùs eos retineat, æternis posteà tormentis cruciandos. Septem his capitibus oppugnat etiam septem præcipuas vitæ Christianæ virtutes. Aliquando enim effundit suum venenum aduersus tres virtutes Theologicas, suggerens cogitationes infidelitatis, & obscuritatis contra Fidem; animi deiectionem, ac diffidentiam, contra Spem; odium & auersionem, contra Charitatem. Aliquando suum virus effundit cōtra quatuor virtutes Cardinales, vt Prudentiam obfuscet; Iustitiam peruertat; turbet Temperā-

S.Th. 1. p. q. 114 a.1. Cassian Col. 8 c. 7 & Col 7. & 17. & 20

tiam

tiam;& abijciat ac debilitet Fortitudinem. Eifdem feptem capitibus graue excitat bellum contra 7. Sacramenta, & Vocationes, quibus ad ea percipiẽda vocamur. Infideles aggreditur, ne Baptifmum accipiant; reliquos peccatores, vt Pœnitentiam horreant; Iuftos, vt faltidium ex communione concipiant; infirmos, vt extremam Vnctionẽ auerfentur; alios deniq; Chriftianos, vt in Status electione aberrent; & Sacramentis abutantur, quæ ad bonã electionẽ diriguntur. Deniq; malignus hic fpiritus contra 7. Spiritus S. dona pugnat, proijciens per 7. illa ora, verborũ fagittas in audientiũ corda, vt execrãdæ eius fuggeftiones bonũ fructũ impediant diuinarũ infpirationũ.

Nec tamen draco hic pernicioliffimus fatis fibi effe exiftimat, quòd per fuos dæmones nos impugnet: fed 10. etiam cornibus fe armat, quæ violẽtiæ & tyrannidis inftrumenta fignificant. quibus contra 10. legis Dei mandata nos oppugnat: adhibens ad id reges, & principes, ac mundi huius potentes: quorum fiue minis, fiue promiffis; tormentis, ac delitijs; opprobrijs & vanis honoribus, alijfq; mille violentiarum generibus vtitur, ad paruulos terrẽdos: vt præcepta diuina conculcent. Nihil enim aliud funt tentationes, quã cornutæ huius feræ minæ, quæ inftar ferocis alicuius tauri eos vexat, ac perturbat, quos aggreditur, vt à bene cœptis defiftant. Qua etiam ratione multas obtinet victorias. Quamobrem de alio monftro huic fimili ait S. Ioannes, quòd b *haberet cornua decem, & fuper ea decem diademata.* 2. b Apoc. 13 1.

Maxima verò huius draconis fortitudo eft in cauda: quę (vt ait S. Greg.) vltima refert inftrumẽta, quibus ad nos decipiendos vtitur: rationes fc. apparentes, ficta miracula, & vitia obducta fiue laruata, adhibens ad id, genus illud hominũ, quos S. Ioan. *Antichriftos* appellat, eò quòd ad fimilitudinẽ vltimi Antichrifti oppugnẽt & aduerfentur vero Chrifto in eius feruis; ftudẽdo eos falfis fuis doctrinis, ac perniciofis hypocrefiæ fimulationib. perdere. Adeoq; magnã efficit ftragẽ, vt tertiã ftellarũ partẽ in terrã deijciat; aliquos etiam fibi fubijciens, qui d *fulgebant* quafi fplendor firmamenti. 3. Lib. 32. Mor. c. 14. c 1. Ioann. 2. 18 & c. 4. 3. d Dan. 12. 3.

Sed, ne genus aliud armorũ filẽtio prætereamus, quæ draco in fuo vẽtre inclufa tenet: ait enim S. Ioann. e *mififfe eũ ex ore fuo poft mulierem*, quæ ex eius prẹfentia fugiebat, *aquã tanquã flumen*: Signũ igitur eft, ipfum intra propriũ ventrẽ copiofas aquas habere, quas certis temporib. & occafionib. per feptẽ ora fua emittat, ad perfequendos, & à tergo impugnandos fugiẽtes apertos ipfius congreffus. Quæ autem hæ funt aquæ, nifi perfecutiones, tribulationes, ac tentationes, quas fimul, & quafi in cumulo contra Iuftos iaculatur, vt eos fubmergat: & quos apertè aggrediẽdo, fuperare non potuit: eos proditoriè, & à tergo inuadens, quafi non timentes profternat? in quẽ finẽ aliquãdo vtitur multitudine populi f (*aquæ* enim multæ, ait S. Ioannes *funt populi* multi) communi voce fauẽtis vitio, & tanquã virtutẽ approbantis. Aliquãdo etiam coniunctiffimis fibi amicis vtitur, quos intra ventrẽ fuum fecum 4. e Apoc. 12. 15. f Apoc. 17. 15.

vni-

vnitos habet, execrando suo igne accensos, & inflammatos: qui detestandæ ipsius sapientiæ sectatores facti, eam tanquam aquam propinant, & audientes suffocant. Nullus denique tentationum eius impetus euadere potest. Tepidos enim per terram repentes, suis oribus mordet, aut cornibus ferit: altius verò se erigentes, sicut stellas cœli, furiosa sua cauda percutit, vt deijciat ad terram: in eos verò, qui ipsius præsentiam fugiunt, mittit magno impetu vehementem fluuium tentationum: vt in cursu hærere faciat, & submergantur. Hæc est horrenda figura Luciferi, eiusque corporis mystici; quæ est congregatio dæmoniorum, & insignium peccatorum, qui eius sunt ministri ad aggrediendos & peruertendos cæteros homines. Et cum
g Apoc.12.1. toto hoc bellico apparatu collocauit se (vt ait S. Ioannes) *coram* cœlesti quadam g *muliere*, quæ referebat Ecclesiam, & fidelium congregationem: & *habens in vtero clamabat parturiens.* Duo autem ille intendebat: matrem scilicet terrere, ne parere auderet, existimans minus malum non parere filium, qui mox futurus esset adeò feri draconis esca: illa autem non pariente, ipse sui fiebat voti compos: siquidem necesse erat filium in matris vtero remanentem mori; ac proinde etiam ipsam matrem. Quòd si tamen illa pareret: contendebat ipse filium natum statim deuorare; ita vt ex materno vtero prodeuntem in suum ipse per os aliquod ex suis traijceret. ex quo facilè intelligitur studium ipsius Sathanæ in suis tentationibus contra DEI vocationes: quæ sunt sementis, in cuius virtute concipit homo, & spiritualiter in anima sua generat Christum, vt viuat intra ipsum per viuam fidem & Charitatem; aut etiam in aliquo statu perfectionis. Tunc autem illum parit: cùm bonum suum conceptum, & internum sensum bonis externis operibus manifestat. Et quoniam hoc totum fit gemitibus, partusq; doloribus, erigitur hæc fera ad hunc fructum ita impediendum, vt non prodeat in lucem; aut, si prodierit, mox pereat. Ipsos quosque Euangelicos
h Gal.4.19. ministros, quorum officium (vt ait Apostolus) est, spirituales h *filios parturire, donec* in eorum animabus *Christus* ipse *formetur*: illos, inquam, etiam deterret: vt ab officio desistant, aut eo minus rectè fungantur: quò insurgentes contra se persecutiones euadant. quemadmodum alibi est dictum.
Ducis Spirit. Tractat.4.

§. 2. *De bellico apparatu, quo nos prouidentia Diuina ad resistendum Draconi præmunit.*

VIDEAMVS nunc bellicum apparatum, quo nos prouidentia diuina præuenit, & ad resistendum draconi præmunit. Id enim eleganter
a Apoc.12.1. exprimitur in mystica illa a *muliere*, quam diximus. *Quæ apparuit in cœlo amicta Sole, & Luna sub pedibus eius; & in capite eius corona stellarum duodecim,* quo ornatu significantur milites, arma, & spiritualia auxilia, quæ habet

mysticum Christi Domini corpus:hoc est ipsi Christiani, ad resistendum Dæmonibus. Nam, esto Draco ipse sit magnus: hæc quoque sancta mulier est in oculis Dei magna, adeoque excelsa, vt eius habitatio in ipso sit cœlo; 1.
& pedibus insistens Lunæ, attingat capite cœlum ipsum stellarum: quam ipsius sponsus admirandis ornamentis; non terrenis sed cœlestibus, in omni virtutum genere exornat. Quod si Draco rufa naturæ suæ pelle cooperitur: hæc mulier à capite vsque ad pedes tanquam pallio quodam operitur, 2.
ipso Sole iustitiæ, cuius protectio est illi fortissimæ loricæ instar aduersus omnes ictus, & impetus hostium suorum. Cùm igitur S. Iob dixerit b *pone me Domine iuxta te, & cuiusuis manus pugnet contra me*: quomodo timebit Draconem, qui est adeò propè ipsum Deum, vt ab eo tanquam pallio cooperiatur? & qui poterit tentationis sagitta eum lædere, si protectio diuina tanquã lorica illum defendit? cur timebit decẽ Draconis cornua, qui protegitur à Sole, cuius radij sunt tanquã ignis? c *ego* (dicit ipse Dominus) *ero ei murus ignis in circuitu, & in gloria ero in medio eius*: qui hostes capere poterunt ciuitatẽ, cuius mœnia non sunt ex terra aut lapide, sed ex igne horrendo? Si igitur Deus ipse talis est tibi murus, & mœnia: idem glorificabitur in te ob tuam victoriam. Quid ergò dicemus de corona duodecim stellarum, 3.
quæ exercitum significat innumerabilium Angelorum, circumstantium ac protegentium iustos; vt triumphent de Dracone, & gloriosas victoriæ coronas obtineant? hoc confirmat quod subijcit S. Ioannes: d *& factum est prælium magnum in cœlo: Michael, & Angeli eius præliabantur cum Dracone; & Draco pugnabat, & Angeli eius, & non valuerunt, neque locus inuentus est eorum amplius in cœlo.* vicerunt ergo Angeli Draconem, qui infestabat mulierem. Et Dauid ait e *Angelos custodire nos in omnibus vijs nostris, vt super Aspidem & Basiliscum ambulemus, & conculcemus Leonem & Draconem.* Hoc est, vt omne genus Dæmoniorum superare possimus: siue qui interiores aures nostras tanquam Aspides obdurant; & qui tanquam Basilisci ad curiositatem nos impellunt; aut qui ad superbiam tanquam Leones; aut ad hypocrisin, tãquam Dracones instigant: nam contra omnes huiusmodi hostes remedia nobis Angeli inspirant, quibus victores euadamus. Eandem Ecclesiam coronant etiam *duodecim stellæ*, viri scilicet Apostolici: quorum munus est, eos, qui impugnantur, adiuuare, monitisq; & orationibus defendere, animumq; illis addere, vt viriliter agẽtes, victoriam reportẽt. Si enim f *lectulum Salomonis* sexaginta fortes ambiunt, ex fortissimis Israel: cùm anima iusti sit lectulus, in quo requiescit Christus: quid mirum, si eam ambiant Angelorũ & Apostolorum exercitus, qui quòd videant, aut contemplentur Deum, appellãtur Israel: suntq; fortes coram ipso? *duodecim* quoq; aliæ *stellæ* eius caput coronant: quæ sunt omnium cęlestiũ virtutum exercitus, potentium destruere exercitum vitiorum; & gloriosissimas ex hac pugna coronas obtinere.

b Iob. 17. 3.
c Zach. 2. 5.
d Apoc. 12. 7.
e Psal. 90. 11.
f Cant. 3. 7.

S.Thom 1.2 Quamuis enim vitia sint hostes valdè robusti, & importuni ob affinitatē,
q.63. a 1. quàm habent cum carne: virtutes tamen sunt ex se robustiores, eò quòd
Spiritui sint quasi cōnaturales, quas etiam Deus supernaturalibus alijs cor-
roborat, quæ à diuina ipsius gratia procedunt. Et quamuis g *Draconis cauda*
g Apoc. 12. 4. adeò sit potens, vt *tertiam stellarum partem* deijciat: nunquam tamen duode-
cim illas attinget, quibus coronatum est g *Ecclesiæ caput Christus* Dominus
g Eph 1.22. noster: qui corona est insignium horum virorum, & omnium ipsum cum
h Phil. 4. 1. perfectione imitantium: quia boni discipuli (vt ait Apostolus) gloria sunt
& h *corona* sui magistri. Quis verò est, qui coronam in capite gestans, eam
non defendat? quod si hic ipse Dominus voluit in hac vita, infixis capiti
suo spinis coronari, ad significandam regni sui stabilitatem & firmitatem:
quanto magis ille, volet, iustos, qui viuum sunt ipsius regnum; & quos ha-
rum spinarum sanguine sibi comparauit, esse tanquam stellas fixas, ita vt
i Ioan. 10. 28. draconis ipsius furia ad eas nec accedat, neque deijciat? propterea enim de
ijs loquens, quos Pater illi dedit, dixit: i *non rapiet eos quisquam de manu
mea*. Contende igitur, vt sis corona Christi: ita viuens, sicut ipse vixit: &
ille te proteget à dracone eiusque oppugnationibus & impulsibus.

4. QVOD si aliam mysticæ huius mulieris stabilitatem ac firmitatem
cognoscere velis: aspice basim & fundamentum cui pedibus innititur,
k Psal. 88. 38. Lunam scilicet: quæ, quà pulchra, & plena, semperque duratura, Symbo-
lum est throni Iesu Christi, de quo æternus Pater per os Dauidis dixit: k
thronus eius, sicut Sol in conspectu meo, & sicut Luna perfecta in æternum. Quis
verò thronus hic Christi, nisi Virgo sanctissima? in cuius vtero clausus
mansit filius DEI nouem mensibus; quem per plurimos dies in suis etiam
vlnis gestauit: obitque Lunæ officium in Ecclesia; quam, sicut basis co-
lumnam super se collocatam, sustentat: sua enim intercessione stabilitatem
hanc aduersus omnes tentationes impetrat, ita vt ab statione sua deijcere
eam non possint. Eidem Virgini innititur firmitas & constantia iusto-
rum: in qua illi affectuum suorum pedes, omnemque spem pericula feli-
citer euadendi collocant. Est autem insignis honor huius Virginis, quòd
hoc erga Ecclesiam præstet officium, vt in terra eam stabiliat ac firmet, &
postea in cœlum transferat; cuius subsidio pretiosam vestem, & coronam,
qua est exornata, conseruat.

NEC tamen finis hic est apparatus & ornamenti cælestis huius mulieris,
ad resistendum draconi: sunt enim aliquæ tentationes fuga vincendæ, non
ex pusillanimitate, sed quòd hic sit aptus pugnandi ac vincendi modus. Ad
id igitur sua etiam arma habet. ait enim idem S. Euangelista: l *datas fuisse
l Apoc. 12. 14. mulieri alas duas aquilæ magnæ, vt volaret in desertum in locum suum*, quem DE-
VS illi ad securitatem suam præparauit. Quæ autem sunt hæ duæ alæ, nisi
duæ notitiæ & cognitiones, quę principium sunt bonorum operum, & vi-

ctoriarum

ctoriarum contra tentationes? cognitio scilicet Dei, Christique Domini nostri, à quo certissima speramus auxilia; & propriæ nostræ debilitatis, ac (omnium miseriarum, propter quas non sufficimus absque Dei auxilio quod vnicum est earum remedium) nobis subuenire: ex quo affectus oriuntur demissionis ac diffidentiæ propriæ, cum magna tamen fiducia de misericordia & omnipotentia diuina. His duabus alis Iusti fugiunt draconem, quando ad eundem vincendum expedit fugere: deserendo scilicet peccandi occasiones, quæ sunt in mundo; & volando in desertum, ad spiritualem quietæ vitæ solitudinem, à prauis societatibus remotam: & nonnunquam ad solitudinem vitæ religiosæ, in qua maior est securitas. Ne tamen draco fame illos capiat, ac vincat: prospexit etiam diuina prouidentia insigni huic mulieri de alimento. Addit enim Euangelista, quòd in loco illo *alitur à facie serpentis*: contra eius scilicet furorem. Quia duas illi suauissimas mensas sternit: mensam scilicet Sacrae Scriptvrae, de qua Dauid: m *parasti in conspectu meo mensam aduersus eos qui tribulant me*; & mensam Sanctissimi altaris Sacramenti. cuius esca (vt S. Chryso. dixit) tanquam Leones nos reddit fortes, ipsisque Dæmonibus terribiles. 6.

m *Psa.* 22. 5. *Hom.* 61 *ad Pop.*

Deniqve, quoniam pauperum, debilium, & afflictorum remedium est, auxiliũ à potentibus petere: de hoc etiã remedio prospexit Devs Dominus noster Ecclesię suæ: aperiẽti. n. os suũ in oratione, ad hoc auxiliũ petendũ, semper Deus mittit valdè copiosũ, vt hic apparet: eius enim mãdato n *adiuuit terra mulierẽ fugientẽ, & aperuit terra os suũ, & absorbuit flumẽ, quod misit draco de ore suo*. Omnes enim creaturæ obediũt suo Creatori: quarũ opera vtitur Deus, vt suos adiuuet electos; & à persecutionibus ac tẽtationibus, quib. affligũtur, eripiat. Quod si naturalia media ad id nõ sufficiẽt, addet etiã prodigia: cõstituẽdo, vt ipsa terra aperiatur, & ipsos persecutores ac tẽtatores viuos absumat: & sic maneat Ecclesia ipsa libera, & ab eis secura. 7.

n *Apoc.* 12. 16.

Hvivsmodi autem auxilijs, quid mirum, quod n *mulier* omni draconis timore deposito, *pariat filium masculum* quem in suis gestabat visceribus? & cur non sit securus filius, *qui*, antequam draco nocere ei posset, *raptus est ad Deum, & ad thronũ eius*? An non apertè nobis significat: iustos, huiusmodi auxilijs roboratos, opere ipso exequi bona proposita, quæ conceperãt, nõ attendentes ad terriculamenta sibi à dæmone opposita? sciunt. n. se Deo esse curæ, qui bona ipsorũ opera sit promoturus, & ad se accepturus: recipitq; in se, præmiũ pro eis in throno suæ gloriæ reddĩturũ. Qui iusti, si ex officio ipsis incũbat saluti proximorũ attendere, etiã non abijciunt animũ, ob timorẽ draconis, sed potius student viros generare perfectissimos: plurimũ confidentes, quòd æternus Pater rationem illorum sit habiturus, & in loco tuto eos collocaturus: vbi etiamsi oppugnentur, nõ expugnentur tamẽ.

n *versu.* 5.

Haec summa est tentationũ Satanæ, & auxiliorũ, quæ ad eas vincendas

habemus:quarum fusior explicatio in huius Tractatus progressu ponetur.

HVIC verò capiti finē imponamus insigni quodam documēto,quod S. Diadocus Phontensis Episc. tradidit,dicens: omnes has dæmonis ac ministrorū eius tentationes,& persecutiones,esse secundū martyriū Confessorū,quod antiquorū martyrū cruciatibus & martyrio successit. Idem enim dæmon,qui per Tyrannorū & carnificū ora dicebat martyribus,vt Christū abnegarēt, horrendis eos crucians tormētis, nisi facerent:idē nunc per occultas suas suggestiones, & per os mundanorū hominum dicit, vt eundem Christum operibus abnegemus: crucians nos varijs tribulationibus: vt si non fidem, saltem Charitatem & Christianam perfectionem abijciamus. Quamobrem plurimum (inquit) refert, valdè cautè,& patienter cōscientię nostræ martyrium tolerare,& constantes esse in bono testimonio, & confessione ipsius Christi, dum tot nos vrgent tentationes. Siquidem etiam in his occasionibus locum habet, quòd ipse Christus dixit: o *Omnis, qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo, &* p *coram Angelis eius.* Si enim magna erat Christi gloria, quòd martyres eius fidem coram Tyrannis confiterentur,etiam cum iactura facultatum, honoris,& vitæ:etiam cedit in magnam eiusdem gloriam, quòd iusti fidem seruēt,& Charitatem cum magna fidelitate,in despectum dæmonis,& ministrorum eius:eligentes potiùs omnia sua amittere,etiam vitam ipsam,ne ipsum opere aliquo abnegent.quamobrem digni sunt,qui coram Deo honorentur: sicut è contra confundentur, ac damnabuntur, qui in hoc martyrio & confessione,adeò gloriosa,ex animi abiectione deficient.

Lib. de perf. Spirit. c. 94.

o *Mat.* 10.32.
p *Luc.* 12.8.

CAPVT II.

DAEMONIS TENTATIONES A DIVINA PROVIDENTIA limitari in magna Electorum commoda: & quænam hæc sint.

DAEMONIS ferocitas,ac tentationum terribilitas, de quibus diximus,nouæ cuiusdā tentationis adferunt occasionem.conqueruntur enim tentati de DEO D.N. quòd astutum adeò, ferumq; draconē cum horrēdis adeò armis permittat homines adeò imbecilles aggredi, & oppugnare: cùm doceat experientia, innumeros succumbere,paucissimos verò victores euadere. Verùm huius querelæ fundamentum facilè euertetur,iacto verissimo alio fundamento: quòd omnes in vniuersum feræ huius tentationes à paterna Dei nostri prouidentia limitētur, & intra certos terminos ab ipsa prefixos contineantur. In qua re infinitam suam sapientiam,omnipotentiā,&charitatem manifestat.Quare neque error aliquis, aut culpa, aut crudelitas, aut defectus amoris, inordinatio,aut alius defectus in ea facultate& permissione,quā Deus pręscribit

inue-

inueniri poteſt. Nam huiuſmodi defectus non poteſt ab ignorantia procedere:cùm Deus ſit infinitè ſapiens; ſintque ei manifeſtæ omnes Satanæ aſtutiæ;quantisque viribus polleat;& exiles noſtræ vires,ad ei reſiſtédum, & auxilia,quæ nobis dare poteſt ad eum ſuperandum:Nec ea auxilia offerre negliget ex imbecillitate:cùm ſit infinitè potens,ad quæcunque voluerit:ſine cuius nutu & facultate Dæmones, quantumuis feroces appareant, nihil omninò poſſunt;cum ipſius verò auxilio homines,etiam debiliſſimi, poſſunt omnia: & eadem facilitate poteſt debilis fortem quemuis ſuperare,qua robuſtus debilem:nam per inermem a *paſtorem* vincit multis armis munitum *Gigantem*;& iacto *vnico lapide*,integram deijcit turrim carneam; cuius proprio a *gladio præcidit caput eius*.& quoniam,quod quis aliquid poſſit,nihil valet,niſi etiam velit: non poteſt deeſſe DEO voluntas auxilium ſuum omnibus dandi,cùm ſit ipſe infinitè bonus, ac beneuolus: ad cuius bonitatem pertinet, cùm tentationes permittit, ſufficiétia ſubſidia ad eas vincendas,& vtilitatem ac fructum ex eis capiendum conferre.Nam, vt S. Auguſtinus ait:tanta eſt DEI bonitas,vt nunquam hæc mala permitteret: niſi ſciret,ac poſſet maiora ac præſtantiora bona ex ijs elicere pro ſuis Electis.Et propterea dixit Apoſtolus: b *fidelis eſt Deus,qui non patietur vos tentari ſupra id quod poteſtis:ſed faciet etiam cum tentatione prouentum*. Dicit autem: Deum in hoc eſſe fidelem:quia facit iuxta ea,quæ faceret,qui eſſet talis,atque ipſe eſt;& quod bonitati ſuæ,verboque & promiſſioni nobis factæ debet.Ad hanc igitur fidelitatem ſpectat, non facere dæmoni poteſtatem in ea extenſione,& plenitudine, quam ipſe petit ac deſiderat : aggrediendi quoſcunque,& quocunque tempore,& loco,ac modo,quo ipſe vellet; ſed cum eo termino,ac limite,quem ipſe Dominus præſcribit. Quemadmodum patuit cùm facultatem petijt aggrediendi ac vexandi S.Iob: quam bis limitauit,& in ipſo modo eam facultatem petendi,oſtendit,ſe aliàs habere ligatas manus.dixit enim Deo: c *Extende paululum manum tuam*.quaſi diceret:manu tua meam comprimis,& tua potentia contines meam : laxa itaque paululum manum tuam;vt poſſit mea liberè eum aggredi: & videbis,an,ſicut antea,benedicet tibi.Cui primùm reſpondens Deus, permiſit *extendere manum ſuam ad cuncta,quæ Iob poſſidebat*:quia *ecce vniuerſa, quæ habet,in manu tua ſunt:tantùm ne in eum extendas manum tuam*, quam voluit DEVS ad id eſſe ligatam.ex quo colligit S Auguſtinus, dæmonis voluntatem ſemper eſſe malam,poteſtatem verò ſemper eſſe bonam: quia eſt poteſtas ab occulta Dei prouidentia,iuſta tamé,conceſſa.Et hoc modo Chriſtus Dominus noſter corripuit ſuperbiam Pilati dicentis:d *poteſtatem habeo crucifigere te*. dixit enim ei Chriſtus:*non haberes poteſtatem in me vllam,niſi tibi datum eſſet deſuper*.Quod etiam S.Gregorius confirmat,dicens: Satanæ voluntas ſemper iniqua eſt : ſed nunquam poteſtas iniuſta : quia à ſemet-

a 1.Reg 17. 49.
a 1.Reg. 17. 51.
in Enc. c. 11.
b 1.Co.10.13.
c Iob.1.11.
Præf. enarratio 2. ad Pſal.29.
d Ioa 19.11.
Lib.2. Mor. c.6.

ipso voluntatem habet, sed à Domino potestatem: & quod ipse facere iniquè appetit, hoc DEVS fieri, non nisi iustè, & ob aliquos diuinæ suæ gloriæ fines, permittit. Quare addit (idem Sanctus) formidari non debet, qui nihil nisi permissus valet: ille autem est timendus, & honorandus, eidemque seruiendum; cuius est potestas, & cui dæmon ipse paret, & obsequitur in eo, quod sibi permittitur. Non igitur est, cur nimium draconem hunc timeas, qui absque DEI voluntate, nec septem capitum oribus mordere, nec decem cornibus lædere, nec ferocem caudam mouere, nec aquarum flumina per execrandum os suum mittere potest: eò quòd ad hæc omnia ligatus sit ab Omnipotentia diuina. hæc igitur est timenda ne illum in tuum damnum, prauæque vitæ punitionem soluat. Si esset propè te ingens aliquis, ac ferox Gigas cum gladio vaginæ incluso; & ex parte altera magnus aliquis tuus amicus Gigante ipso potentior, qui brachium eius contineret, ne gladium posset euaginare, nec se loco mouere: non esset certè cur Gigãtem timeres; sed operam dares, vt potentis adeò amici gratiam conseruares. Talis igitur est ferocis Behemoth potestas, de quo in libro Iob: quod sit e *principium viarum Dei, & qui fecit eum applicabit gladium eius.* quæ sententia nobis significat: quamuis eius potestas ob generosam & robustam naturam, quã accepit à creatore, magna sit: totã tamen illã tanquam gladium esse vaginæ inclusum, qui absque creatoris licentia nec extrahi, nec vsui esse possit: non solum ad nocendum hominibus, qui sunt imago DEI; sed nec ad ingrediendum e *in gregem porcorum.* ne te huic gregi per imitationem bestialis vitæ coniungas: & non erit cur Dæmonem formides. ad ipsum enim DEVM spectat eum infœnare, & potestatem ei facere gladium euaginandi: vt impugnet homines intra limites à sua diuina prouidẽtia designatos. Sed quoniã hæc prouidẽtia variè splẽdet in varijs tentationũ euẽtibus, aperiemus in particulari aliquos magis præcipuos.

e *Iob.* 40. 14.

e *Mat.* 8. 31. *S. Greg. l.* 32. *Mor. c. vlt.*

.I. *Prædicta confirmantur adductis in medium aliquot iustorum exemplis.*

INCIPIAMVS à Iustis destinatis ad cœlum, & per Iacob significatis, de quo ait Sapiens, quod a *certamẽ forte dederit illi, vt vinceret?* & ipsa experientia *sciret, quoniã omnium* hostiũ *potentior esset* diuina *Sapientia.* Siquidem adeò facilè, & per homines alioqui imbecilles, gratia tamẽ ipsius corroboratos, oẽs illos vincit; quorũ fortitudinẽ, quia apprimè nouit, vult probari, vt adhuc magis perficiatur. Et quoniã dęmon non audet eos aggredi, timens succumbere, solet ipse Dominus aliquid insinuare, quo ille facultatẽ sibi dari petat, ad gladium in illos euaginandũ: quia nouit Dominus, euasuros illos victores. Eo. n. spectabãt verba illa Dei ad Satanã: b *considerasti seruum meum Iob, quòd non sit ei similis in terra?* quid. n. aliud insinuare Deus voluit,

a *Sap.* 10. 12.

b. *Iob.* 1. 8.

luit, quã ipsum Satanã inuitare, vt Sancti Iob sanctitatis aliquã sumeret ex-
perientiã: ad quod ipse Satanas facultatẽ peteret: vt suis eũ tentation[ibus] ag-
grediẽs, magnas eius virtutes agnosceret. Nouerat benè Deus (ait S. Grego-
rius) Sanctũ Iob victorẽ ex ea pugna euasurum. propterea .n. illũ corã ipso
eius hoste laudauit, vt solita sua inuidia excitatus, optaret crudeliter eũ ag- b Lib. 2. Mor. c. 5.
gredi: qua occasione Iob multò amplius proficeret tali obtẽta victoria. Nec
exiguũ existimat Cassianus profectũ esse, quod quis ita dexterè vtraq; ma- 1. Coll. 4 c. 6.
pugnare discat, saltẽ ne Satanas dicat: c *nũquid Iob frustra timet*, aut *colit Deũ?* c Iob 1. 9.
quasi nõ ei seruiret, quòd sit DEVS; sed quòd blãdè ab eo tractetur, bonis- Lxx. legunt: colit.
que plurimis repleatur. Vt igitur hũc dæmõ deponat errorẽ, iustusq; in-
tentionẽ suã, qua Deo seruit, aperiat, aut purificet, & perficiat, permittit i-
psum tẽtari, & aliquam ei euenire persecutionẽ, nã, si etiã tũc sit constans,
firmusq; in DEI obsequio, ostẽdit, se illũ diligere, eiq; seruire, non quòd
blãdè suauiterq; ab ipso tractetur; sed quod ipse tali obsequio, amoreq; sit
dignus. ADDE, quod, hoc cõflictu accedẽte, maiores in humilitate iaciat ra-
dices; & agnoscat, quãtoperè Dei auxilio indigeat, & ab ipsius misericordia 2.
depẽdeat; clareq; aduertat imbecillitatẽ propriã. Nã, vt S. Greg. ait, nemo
vires suas in pace agnoscit: &, si bella desunt, virtutũ experimẽta non pro- Lib. 23. Mor. c. 18.
deunt. Improuidus miles est, qui fortẽ se in pace gloriatur. & propterea a-
ptè dicitur in Iob: d *tabescet caro illius, & ossa, quæ tecta fuerant, nudabũtur.* cũ
enim flagellis premẽtibus, exterior omnis Iusti voluptas atteritur: internę
fortitudinis & reliquarũ virtutũ ossa nudãtur. PRAECIPVE autẽ id eue- d Iob. 33. 12.
nit in aliquibus virtutibus, quæ nõ possunt heroicos suos actus, nisi in me-
dijs tẽtationibus manifestare. Perfectissima castitas in medijs maximè flã- 3.
mis resplẽdet; heroica fiducia, in maiorib. periculis; firma fortitudo, in ti-
moribus; profunda humilitas, in opprobrijs; & inuicta patiẽtia, in grauissi-
mis calamitatibus: quæ omnia adferũt tẽtationes, &, quod plus est, plurimũ
conferũt ad ipsasmet virtutes cũ maiori excellẽtia cõparandas. ac propte-
reà Christus D. N. Sãctæ Catharinæ Senẽsi dixit: quãdo qs ab ipso petit ca-
stitatẽ, aut aliã virtutẽ: se permittere, ipsũ grauiter cõtra ipsã virtutẽ tenta- In vita eius.
ri. nã tentationem impellere ad orãdum, variaq; media quærẽda, actusque
exercẽdos, quibus eadẽ virtus citiùs ac solidiùs comparetur. Quid verò di-
cã de experimentali scientia multarũ rerum magni momẽti, quæ in huius-
modi cõgressib. addiscũtur? quãobrem dixit Sapiẽs: e *qui nõ est tentatus, quid* 4.
scit? quomodo sciet tẽtatis cõsulere; pericula eorũ præuenire, eosq; adiuua- e Eccl. 34. 9. 11.
re, & illis cõpati? Ipse itẽ Saluator mũdi voluit, (vt ait Apostol.) tẽtationes
experiri: vt in ijs disceret, f *eis, qui tẽtantur, auxiliari:* nõ quod ipse experiẽ-
tia opus haberet: sed vt nos intelligeremus, quãtoperè eis indigeremus; & cre- f Heb. 2. 18.
deremus, ipsũ g *cõpati infirmitatibus nostris*, ex ijs, *quæ* ipse g *passus est.* Et pro- g Heb. 4. 15. g c. 5. S.
ptereà perpendit Scriptura diuina h DEVM *reliquisse Cananæorum & Phi-* h Iud 3. 1.

listino-

lisliorum gentes in terra promissionis; vt in ipsis erudiret *Israelem* in virtutum scientia,& discerent orare,& in DEO confidere; otiositatem excuterent, essentque periti pugnandi: vt se ab hostibus defenderent. Qui fructus & alia maiora commoda cessarent: si pugnæ illæ non essent. imò periculum immineret,quæ obtinuissent amittendi. NIMIA enim pax securitatem
5. nimiam generat, quæ mater est negligentiæ, quam sequitur tepiditas, & hanc perditio. Quemadmodum sæpè docuit experientia in primæua Ecclesia:quæ,cùm pax erat,remittebat feruorem; qui, obortis tentationi-
6. bus,crescebat:virtusq; erat multò perfectior. HAEC omnia pulcherrimè
i Zach. 13. 8. declarauit ipse Dominus,dicens apud Zachariam: i *partes duæ in terra dispergentur,& deficient:& tertia pars relinquetur in ea. Et ducam tertiam partem per ignem, & vram eos, sicut vritur argentum: & probabo eos sicut probatur aurum. Ipse vocabit nomen meum, & ego exaudiam eum. Dicam: populus meus es; & ipse dicet: Dominus* DEVS *meus*. quid autẽ tota hæc sententia significat, nisi quod si duæ partes hominum culpa sua peribunt,tertia Electorum saluabitur,purgata priùs in igne tentationum & tribulationum,quemadmodum argentum,& aurum ex igne magis pura & splendentia prodeunt. Et hac ratione magna erit ipsorum cum DEO familiaritas in oratione: & ipse DEVS gloriabatur, quod talem habeat populum, & tanquam rem suam tractabit:ipsique exultabunt; quod talem habeant DEVM: cuius obsequio se totos consecrabunt. O felicem tentationum ignem, in quo iustus tanquam aurum purificatur, & perficitur, abijciens à se omnem vitiorum scoriam; liquescit tanquam argentum, ac feruentibus affectibus e-
k Sap. 3 5. mollescit, & quasi k *holocausti hostiam* Deo offert, consumptis in se inordinatis ad creaturas propensionibus: vt totum suum amorem dirigat ad Creatorem, ascendens thuris instar in altum, vt suam conuersationem
l Psal. 25. 2. habeat in cœlis. l *Proba me Domine & tenta me: vre renes meos,& cor meum:* bo-
m Ps 65. 10. num enim mihi est vt tenter, & m *igne examiner, sicut examinatur argentum.*
n Iac. 1 2. Siquidem ex eo ad tantam me deducis quietem. n *Omne gaudium mihi esse existimabo* (vt San. Apostolus Iacobus dixit) *cùm in tentationes varias incidero*, sciens,te eas ad meam in fide probationem dirigere,& ad patientiam exercendam: vt maiorem obtineam puritatem;& quasi compendio quodam ad perfectionem perueniam.

I. SED non omnes Electi statim per tentationes hæc bona consequuntur. NAM DEVS D.N. dat aliquãdo licentiã Satanę,vt illos aggrediatur,etiãsi videat,illos vincẽdos:quãuis in eũ finẽ lapsum illũ permittat: vt maiores ex eo hauriant vtilitates. Quemadmodum videre licet ex eo,quod noster
o Luc. 22. 31. Saluator nocte ante suam Passionem Sancto Petro dixit: o *Simõ, Simon, ecce Satanas expetiuit vos, vt cribraret sicut triticum: ego autem rogaui pro te, vt non deficiat fides tua: & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos:* quibus

ver-

verbis, ait S. Ambrosius, significari, Dæmonem facultatem petiuisse aggrediendi Apostolos, & hincinde magna vi illos gyrandi, ad eum modum quo triticum cribro in gyrum mouetur, vt à sordibus perpurgetur; & hanc facultatem illi fuisse concessam, etiamsi multi illorum ea tentatione essent vincendi. At ipse Dominus, qui occultis suis iudicijs non rogauit, ne tentarentur, & propter scandalum, quo affecti fuerunt, dispergerentur: orauit, vt illa tentatio in maiorem ipsorum vtilitatem cederet; esletq; illis tanquã cribrum ex vsu, vt magis purificarentur. Ex ea enim surrexit S. Petrus multò humilior. & cautior, atque magis attentus, ad sibi in cauendis occasionibus prospiciendum; magisque feruens ac zelosus in obsequio Domini, qui culpam illi remiserat; magis compatiens fratribus suis, vt lapsos erigeret, & firmiores postea starent. Similem quoque fructum reliqui Apostoli ex hac cribratione acceperunt, excepto Iuda: nam p *impij*, ac reprobi *tanquam puluis sunt, quem proijcit ventus à facie terræ:* pereuntque, ab Ecclesia in æternũ exclusi: iusti autem tanquam solidum q *frumentum* permanent (vt dixit Amos Propheta) in ipso *cribro* & quamuis *concutiantur*, & iacturam aliquam faciant: illa tamen breui tempore durat; & ita reparatur, vt in maiorem soliditatem ac firmitatem conuertatur. In quibus impletur, quod ipse Dominus per Isaiã dixit: r *Ad punctum & in modico dereliqui te, & in miserationibus magnis congregabo te. In momento indignationis abscondi faciem meam parumper à te, & in misericordia sempiterna misertus sum tui.* Desertio enim breui tẽpore durauit; vt suam imbecillitatem agnoscerent: misericordia verò fuit perpetua, quæ ad maiorem illos firmitatem erexit. quod absconderit faciẽ suam, ex indignatione fuit, parumper: cui tamen adiuncta fuit misericordia, quæ cò tendebat, vt illi miseriam, quam ex seipsis habebant, agnoscentes, magis ei Domino afficerentur, qui poterat ab illa liberare.

Lib. 1. de Vocat. Gent. ca. vlt. & S. Cypr. libr. 4. ep. 4.

p *Psal. 1. 4.*

q *Amos 9. 9.*

r *Isai. 54. 7.*

Ex his colligere licet præclaram aliam causam, cur DEVS D. N. tentationes permittat: vt scilicet ipsius electi, etiamsi alioqui valdè imbecilles, audeant tamen dæmonem ipsum contemnere, & irridere: tantum fructum haurientes ex eo ipso, quòd hostis in ipsorum perniciem machinabatur: quantum ipse Dominus dixit S. Iob: s *Nunquid illudes Leuiathan, quasi aui; aut ligabis eum ancillis tuis? concident eum amici, diuident eum negotiatores? nu mquid implebis sagenas pelle eius, & gurgustium piscium capite ipsius: pones super eum manum tuam?* voluit autem hoc dicere: id quod hominibus est impossibile iuxta illorum vires: est facillimum si meæ accedant. Ego ego sum, qui t *draconem* hunc *formaui, vt illuderent ei* non solùm mei serui; viri scilicet robusti, & fortes; sed ancillæ quoque meæ, quæ sunt animæ debiles. Hæ enim, gratia & auxilio meo accedente, temerariam eius audaciam comprimient; eumque tanquam auem capient, qui audebat eas aggredi, vt caperet: & irridebunt eum; qui, vt ipsas irride- 2.

s *Iob 40. 24*

t *Psal. 103. 26.*

S. Aug. conc. 4. in Psalm. 110.

ret, veniebat, & hac ratione conuertent tentationum eius feritatem in pręclarissimarum coronarum materiam, amici mei, & negotiatores Ecclesiæ meæ concident eum, eiusq; spolijs ditabuntur, elicientes ex his conflictibus diuitias heroicarum virtutum; & prædicationis reti eripiét ex eius potestate animas, quas deuorauerat, secumq; tanquam membra maledicti sui corporis coniunxerat: ita vt maneat ipse suspenso naso. Quòd si scire velis rationem, & modum, quo diuina prouidentia in hac re vtitur: id ad viuum quasi depictum perspicies in stupendo illo euentu iunioris Tobiæ, cũ profectionem quandam instituturus, suasu parentis exiuit ex domo, vt comitẽ aliquem quæreret, à quo duceretur: cœlesti verò consilio & directione inuenit S. Raphaelem in habitu peregrinãtis, qui obtulit se illi in itineris comitem. Et prima die itineris, v *primaq́, mansione* propè fluuium Tigris volens ipse *lauare pedes, exijt* repentè *immanis piscis*, ore hiante, *ad eum deuorandum. Quem* vehementer *expauescens Tobias clamauit* ad comitem, & hæc sola verba dixit: *Domine, inuadit me. et i dixit Angelus: apprehende branchiam eius, & trahe eum ad te*, & resumpto animo, *attraxit eum in siccum*: Eiusdem autem Angeli mandato *exenterauit piscem, & cor eius, fel, ac iecur reposuit sibi; reliquum verò assauit*, & in sale positum secum acceperunt, vt in via comederent. Piscis igitur qui exiuerat, vt ipsum deuoraret, ab ipso est deuoratus, & in ipsius nutrimentum conuersus: cuius felle vsus postea est ad leniendum oculos Patris, & visum ei restituendum: corde verò ad reprimendam dæmonis furiam. Num fortuitus talis fuit euentus? aut habet aliquod sub cortice latens mysterium? habet proculdubio, & quidem magnum, depingit enim nobis curam & solicitudinem DEI Domini nostri de ijs, qui perfectionis Christianæ vias ambulant; quos peculiari prouidentia per seipsum, & custodes Angelos, sueq; Ecclesiæ ministros deducit. Certum est enim: eodem die, quo statuis aqua Pœnitentię & lacrymis te lauare, pedesq; tuos à luto & puluere ex negotijs huius vitę contracto perpurgare, mox in prima ipsa mansione, & primis bonorum tuorum exercitiorum gressibus exire in occursum immanem piscem Leuiathan, ore aperto, magnaq; rabie ad te deuorandum. Sed vnde exit? ex eodem omnino flumine, in quo te lauare statueras. nam ex ipsa asperitate operum Pœnitẽtiæ, & ex decursu exercitiorum studiosorum occasionem arripit ad te impugnandum: incutiens magnum metum terribilitate & asperitate, quam in eis tibi obijcit. Nisi dicere velimus: illum exire ex fluuio Tigris, qui figura est transeuntis & inconstantis huius mundi: cuius peritura bona ex vsu illi sunt, ad eos pertentandos, qui amore inordinato illis appropinquant. Sed non deest tamen tunc prouidentia diuina: nam eodem timore. quem tentatio infert, te excitat ac suggerit, vt clames ad Deum, & recurras ad Angelum, & eum qui te dirigit' vt tibi adsint; & per hæc media ad cor tuum loquitur verbum quoddam'

v Tob. 6. 2.

vehementem ſcilicet ſuam inſpirationẽ, per quam timorẽ omnẽ repellit, quẽ Dæmon ingeſſit:animã pacificat,& animũ addit non ſolũ ne fugiat,ſed etiã vt ipsũ aggrediatur,exenteret,ac cõminuat: educẽdo ex ipſis tentationib.fructus ſtupendos. Nam fel amaritudinũ,quas ex ipſis tentationib. experiris,clarificat internos oculos:vt ipſa experientia & tuas miſerias,& curã Dei ad eas reparandas agnoſcas: quorũ alterũ te demittat,alterũ erigat. Et cor piſcis,inordinatus ſcil.affectus,qui ſuggeritur,impellit te ad quęrẽdos accenſos feruentiũ actuũ charitatis carbones: qui affectũ ipſum conſumãt,ac diſſoluãt;aſcẽdente fragranti feruentiũ orationũ fumo, qui dæmones abigit;& cauſa eſt,cur eos Angelus liget:ne ad tę impugnandũ redeant, aut lædendũ.Deniq; ipſę tentationũ victoriæ nutrimentũ erũt,& ſpiritualis animæ tuæ refectio:quæ magnũ animũ addent,ad multas alias victorias obtinendas. Memoria quoq; earum,ſanctæ diſcretionis ſale condita, perget porrò iucundũ tibi alimentum præbere;teque ad varia virtutum exercitia, quæ diximus,prouocare. Hoc igitur modo prouidentia diuina in tuum conuertit commodum;quod dæmones intentant in perniciem. *Tentationũ commoda.*

PRO vltimo tuo in his congreſſib. ſolatio,credendum tibi eſt firmiter, DEVM D.N.eos reputare ſuos:eò quòd Satanas cõtra iuſtos pugnet propter odiũ,quo ipsũmet DEVM proſequitur: volens vindictã quaſi de eo ſumere in eius domeſticis,& creaturis,quas ad ſuã imaginẽ & ſimilitudinem cõdidit;capacesq; fecit glorię,quã ſua culpa ipſe perdidit. Et quoniã Pater noſter cæleſtis hoc benè nouit,cauſã noſtrã reputat ſuã:proditq; ad noſtrã defenſionẽ,accipiẽs nos ſub protectione ſua; noſtrũq; ſubſidiũ ita dirigẽs, vt victores euadamus.Huic fiducię innitebatur ſtrenuus ille pugnator:qui etſi pauper & inermis eſſet opilio,oppoſuit ſe tamẽ feroci illi Giganti, qui aſpectu ſolo alios terrebat.Et cũ alij capitanei illũ fugerẽt,ipſe aggreſſus in nomine Domini Dei Iſrael:x *ipſius.n.* (ait) *eſt bellũ*,nõ meũ:ipſi' Dei intuitu & cauſa geritur:&de illi' honore agitur,vt victor euadã,q̃a ei' eſt gloria futura.Ad cui' imitationẽ recurrẽdũ tibi eſt in huiuſmodi pugnis ad cæleſtẽ hũc Regẽ,dicẽs cũ eodẽ Dauide:y *exurge Domine,& iudica cauſã tuã*,eripe me ab inimicis meis,qui ex odio, quo proſequũtur, me aggrediũtur, & impugnãt.Creatura tua ſũ,meq; ad tuũ obſequiũ cõdidiſti. Sed Satanas in tuũ deſpectũ cõtẽdit,me ducere in captiuitatẽ.Cõfunde ei' ſuperbiã,meq; ab eius Tyrãnide defende:quia tuũ in hoc honorẽ propugnabis.Cert' verò eſto,ſi hoc cũ magna fiducia feceris:Deũ pro ſua gloria pugnaturũ : quẽadmodũ fecit cũ Moyſe&Aarõ,cũ à populo vexarẽtur.z*fugerũt.n.illi ad tabernaculũ fœderis.Quod,poſtquã ingreſſi eſſẽt,operuit nubes & apparuit gloria Domini:* q̃a ipſi' erat ꝓpria cauſa.Quare,ſi in tẽtationib.&tribulationib.tuis adDei tabernaculũ cõfugeris&ad ꝓtectionẽ ſub ei' alas te receperis:deſcẽdet ſtatim nubes ꝓtectionis ipſi' ad tuã defẽſionẽ,vt ſuã in ea gloriã manifeſtet. 3. x 1. *Reg.* 17. 47. y *Pſal.* 73.22. z *Num.* 16. 42.

CAPVT III.

ALIAE CAVSAE, CVR DEVS TENTATIONES permittat, licèt multi ſuccumbant: & cur alij vincant, alij pereant?

VONIAM plurimi ſunt, qui ita tentationibus ſuccumbunt, vt nunquam à lapſu reſurgant: operæ pretium erit, ipſius DEI honorem propugnare, ſicut ipſe fecit, poſtquam recenſuit ſanctò Iob feritatem illius Leuiathan, quamque pauci eſſent, qui illum vincerent: a *non quaſi crudelis* (inquit) *ſuſcitabo eum: quis enim reſiſtere poteſt vultui meo? quis ante dedit mihi, vt reddam ei? omnia quæ ſub cœlo ſunt, mea ſunt. Non parcam ei, & verbis potentibus, & ad precandum compoſitis.* Hæ præcipuæ ſunt rationes, quibus DEVS D. N. cauſam ſuam iuſtificat, & ignorantium querelas intercludit: cùm tentationes, aut aliæ quæuis tribulationes exurgunt, vndecunque illæ proueniant:

a *Iob* 41.1.

1. PRIMA ratio eſt: quia ipſe Deus eſt infinitè miſericors, & in omnibus ſuis actionibus iuſtus: quare in hac permiſſione non excitat ipſe dæmonem, aut creaturas aliquas ſpiritu aliquo crudelitatis, & odij; ſed ſpiritu miſericordiæ & iuſtitiæ. Iuſtum eſt enim fidelitatem hominum, qui ſeruire ipſi tenentur, experiri: vt occaſionem inde accipiat, fideles maioribus miſericordijs remunerandi; rebelles verò pro meritis puniendi: cùm omnes habeant liberum arbitrium adeò generoſum, & ingenuum; vt nec dæmon vim eis inferre poſſit; nec ipſe Creator cogere velit. Nam potius (vt Sapiens ait) b *ante hominem vita & mors; bonum & malum: quod placuerit ei, dabitur illi:* ita vt libera ſua voluntate mortem eligat, & peccatum ſuccumbendo tentationi, ac dæmoni; & eadem voluntate cum cœleſti, quod habet, auxilio, eligere poteſt vitam & virtutem, ſuoque Creatori eſſe fidelis. Vt ergò fidelitas hæc appareat, has contradictiones homini euenire permittit: quémadmodum permiſit c *falſos Prophetas*, & d *dimiſit gentes, vt erudiret in eis Iſraelem: & in ipſis experiretur vtrum audiret mandata Domini, an non:* ſed facilè ea tranſgrederetur, ad illarum nationum perſuaſionem.

b *Eccl.* 15. 18.
c *Deut* 13. 3.
d *Iud.* 3. 4.

2. PRAETEREA: magnus DEVS noſter adeò ſapiens, & potens eſt, vt neq; homo, neque dæmon, aut Angelus reſiſtere poſſit ijs, quæ ipſe efficaciter vult, & conſtituit: & ideò dicit: *quis reſiſtere poterit vultui meo*; & rationem exigere eorum, quæ ego facio? nullus eſt, qui hoc facere poſſit, e *omnes enim quaſi non ſint, ſic ſunt coram eo*, ad eius conſilia impedienda. quare ſi tentationes & turbationes in mundo permittit; id non ex eo prouenit, quòd impedire illas non poſſit: cùm nullus ei poſſit reſiſtere: ſed, quòd hac via velit ille infi-

e *Iſa.* 40. 17.

le infinitas suas perfectiones manifestare; aliaque ingentia bona, & ipsis hominibus commoda ex eis deducere. Nam, si non essent in mundo improbi: quomodo Charitatem suam ostenderet DEVS erga suos inimicos: & liberalitatem in benefaciẽdo ingratis? & suam misericordiam in remittendis tot peccatis? & quomodo bonitatis suæ sublimitatem aperiret: vt fieret homo mortalis,& passionem,mortemq́ue adeò horrendam pro eisdem hominibus sustineret? &,si in mundo non essent tot miseriæ; quomodo exercerentur tot heroicæ virtutes,in earum reparatione, & tolerantia? & si non fuissent Tyranni adeò crudeles: quomodo fuissent tot insignes martyres? &, si non essent dæmones: quomodo essent viri adeò strenui & insignes? stude itaque vnus ex illis esse, & f *non resistas ei*: alioqui *pacem non habebis*. g *Resiste verò diabolo, & statim fugiet à te*: & DEVS animam reddet quietam; efficietq́ue ne bestiæ campi,& omnes hostes tui te impugnent; aut,si impugnauerint,noceant. f Iob 9. 4. g Iac 4. 7.

3. SED huius rationis vis adhuc magis apparet ex altera, quam statim ipse Deus subiecit, *quis*, inquit, *ante dedit mihi, vt reddam ei*, quasi dixerit: ego sum fons primus,& origo bonorum omnium, quæ homines habent, & quibus cæteræ creaturæ gaudent: Ego ea illis distribuo,non ex debito,sed ex gratia: quia nullus primus mihi aliquid dare potuit, quo me obligaret, ad ei dandum ipsum Esse, & bonum quod habet: Et hoc solum sufficit, ne quis iure possit de mea gubernatione conqueri;aut de re vlla quam ego faciam: etiamsi non nihil laboris aut molestiæ sit sustinendum. Quare,ne oculos tuos in id conijcias,quòd te dæmon aggreditur,aut persequitur hostis,aut mali quippiam tibi euenit:vt de Deo id permittente conquereris:sed in ea bona potius respice,quæ ex sua misericordia tibi est largitus; aut in mala, à quibus te eripuit: & nisi tu ipse tibi desis, cupit te semper liberare, vt gratum te ipsi exhibeas, & fideliter seruias: nec propter hostis tui consilia & suggestiones ab eius obsequio discedas: h *Væ*, inquit Isaias, *qui contradicit fictori suo. numquid dicet lutum figulo suo: quid me fecisti ex tali massa?* aut cur mihi talem dedisti figuram? i *an non habet potestatem figulus luti*, vasa conficere sicut illi placet; & in finem quem vult? Subijce ergò te humiliter Creatori tuo, qui potens est preclaros k *thesauros* etiam *in vasis fictilibus* reponere;&, ne in tentationibus frangantur (in despectum inimici ea frangere conantis) conseruare. h Isai. 45. 9. i Rom 9. 20. k 2. Cor. 4. 7.

4. EODEM tendit quarta ratio,quæ est admiranda. l *Omnia*, inquit, *quæ sub cælo sunt, mea sunt*: &,quia opera sunt manuum mearum,non odi illa,sed amo: quare si homines permitto tentari & vexari, non id ex odio, sed ex amore facio:vt perfectiores euadant.Et hoc est quod Ecclesiasticus dixit in confirmationem similitudinis proximæ: m *Vas*, inquit, *figuli probat fornax, & homines iustos tentatio tribulationis*. Significat enim: quemadmodum figu- l Iob 41 2. m Eccli. 27. 6.

lus vasa mittit in fornacem, non quod ea oderit; nec vt frangantur: hoc .n. esset laboris sui fructum amittere; sed vt coquantur, & fortiora reddita vsui esse possint ad destinatum finem: quamuis aliqua nihilominus contra mẽtem figuli frangantur, eò quòd ex mala tẽperie non possint igni resistere. Ita igitur ex DEI cõsilio homines, qui ex seipsis sunt vasa fictilia, mittuntur in fornacem tribulationum: non quidem, vt ibi frangantur, & pereant: hoc enim alienum valdè esset à Dei bonitate, & fini aduersarentur, in quẽ eos condidit; & intentioni, qua illos vocat, vt iustificet: sed vt mortificent, & omnem humiditatem, & terrenæ vitæ superfluitates exuant, purgantes seipsos hoc igne ab admissis peccatis: vt sic fortiores euadant, & cõstantes sint in virtutibus: possintque firmiter & constanter diuinæ gratiæ liquores retinere, & in varijs Ecclesiæ ministerijs seruire: vt postea transferantur in cœlum, & tanquam vasa electa collocentur in mensa gloriæ. Nisi enim per huiusmodi tentationum & tribulationum ignem transirẽt, essent tanquam vasa ex luto non cocto, fragilia, inutilia, & paruæ firmitatis ad quamcunque rem applicarentur. Et quamuis nulli essent dæmones, qui tentarent, facilè ruerent, & frangerentur, ob naturam massæ fragilis, & ad malum propensæ: ex qua sunt constituti, tanquam n *domus luteæ, quæ terrenum habent fundamentum*; & quasi vestis, quæ comeditur à tinea. Quod si multi in tentationibus franguntur: id prouenit ex culpa liberi arbitrij: quia terrentur ob angustias fornacis; ob horrendam vim ipsius ignis; & spissi fumi importunitatem, quæ illos premit, affligit, & excœcat. Quod tamen ipsum cedit in maiorem Dei gloriam, & iustorum perfectè constãtium vtilitatẽ. nã magnus Deus noster, vt Sapiẽs dixit: o *non concupiscit multitudinem filiorum infidelium & inutiliũ*: Sed potiùs gloriatur de paucis perfectis, ipsiq; fidelibus; quã de laxis, & infidelibus: & plus gloriæ accedit illi ex paucorũ strenuorũ victoria; quã ex lapsu decedat multorũ timidorũ: labi enim ex nobis est; cõsistere verò, ac vincere, ab ipso est. Est.n. insignis gloria pugnãtis, quod p *cadant* (vt dixit Dauid) *à latere eius* sinistro *mille, & decẽ millia à dextris eius*; ipse verò stet firmissimè & *conculcet Leonem & Draconem* tẽtatorem, qui tot alios suis pedibus conculcauerat: qui erectũ se & stantem vidẽs in medio tot lapsorũ, diligenter attẽdit, quid sit facturus, ne sicut illi corruat. Et hac ratione qui vasa erãt fictilia ex seipsis, aurea fiunt ex gratia, multoq; amplius splẽdẽt in toto mũdo, & ideò dixit Apost. q *oportet hæreses esse*, & schismata, & aliquos in fide & Charitate deficere, *vt qui probati sunt*, veri ac perfecti Christiani, quorũ fides & amor similibus oppugnationib. non mutatur, magis splẽdeant, & *manifesti fiant*; & coram Deo & hominibus honorem habeant. Imò & Plutarchus, etiamsi Ethnicus, dixit: quòd quemadmodum pulsamus testaceam amphoram, vt ex eo pulsu deprehendamus, fractané sit, an solida; vacua, an plena: ita tribulationum ac tentatio-

n *Iob. 4. 19.* *S. Tho. 1 p. q. 114. 4. 3.*

o *Eccl. 15 22*

p *Psal. 90. 7. 13.*

q *1. Co 11. 19.*

Li. de discrimine adulatoris & amici.

num

num pulsus indicare,& manifestare:an, qui pulsatur, integer sit,& solida virtute sanus,& an vera sanctitate plenus;an contrà fissus sit, & fractus,etiamsi integer videretur. quia sonum edit impatientis,& virtutis vacui: Siquidem eam non habuit,vt resisteret pulsui,quo probatur. Cùm autē tot sint,qui ineptum hunc sonum edant,valdè iucundus & pretiosus est perfectorum sonus,qui sonant,sicut verè sunt:suamque perfectionem toti mūdo manifestant.

FINEM denique Dominus imponit sermoni suo dicens: *non parcam ei*, Leuiathan,*etiamsi verbis potentibus & ad deprecandum compositis*, mecum agatur,vt parcam. Quasi dixerit:ita res meas amo, vt oderim dæmones, & in peccato,sicut illi,obstinatos: qa nō potest mihi placere malū,nec illud punire negligam. Quod si permitto,dæmones cōtra aliquos homines præualere;non est,quòd illos ego amē,aut eis faueā:quibus potius horrenda supplicia præparaui. Quare ex alieno malo cautiores euadite: nec me ad iram prouocetis,consentiētes tētatoris suasionibus. alioquin eādem cū ijs pœnā experiemini. Quod si tamē ex vestra debilitate succumbetis: ne animū abijciatis:nā quòd tētati fueritis,impellit me ad vestri cōmiserationem,&auxilium,vobis ferendū:vt resurgentes ex lapsu,victorem ipsū prosternatis. Hoc ipsum docuit nos idē Dominus,cùm instituit iudiciū cū serpente, qui Euā aggressus,eā prostrauit:animā.n.ipsi Euæ addidit,vt recens cū illo cōgrederetur,cū magna spe victoriæ;ipsi verò serpēti nō pepercit;sed æternū maledixit,& minatus est,r *inimicitias inter ipsum & mulierē:de qua nasciturum esset semen,quod ipsius* Serpentis *caput contereret*. Nā in virtute Christi D. N. qui ex Virgine natus est,etiam debiles,sicut mulieres,conterunt & calcant serpentum infernalium superbiam. 5. r Gen 3 14.

§. 1. Causa cur alij eisdem tentationibus succumbant,& pereant,alij easdem profligent, ac saluentur.

CVM igitur vera sint quæ diximus:operæpretium erit causas adferre, ob quas ex parte hominum eueniat,vt eisdē tētationibus alij vincātur & pereant;alij verò eas vincāt ac saluētur,iuxta Saluatoris sententiā loquētis de tribulationibus iudicium præcedentibus.a *duo*,inquit,*erunt in agro:vnus assumetur,& vnus relinquetur:duæ molentes in mola:vna assumetur,& vna relinquetur*.b *duo erunt in lecto vno:vnus assumetur,& alter relinquetur*. per quæ tria personarum genera,vt aduertit Remigius, intelliguntur tres status,Matrimonij,Continētiæ,& Prælationis,significati per tres illos viros iustos Iob,Daniel,& Noe,vt supra indicauimus. Et quoniam in omnibus his statibus tentationes sunt,alij eas superabunt,quos DEVS in cœlum accipiet;alij succūbent,& in infernum descendēt. Cuius rei præclara in diuina

a Mat. 24. 40. b Luc. 17. 34. *Refert Iansenius in hūc locum.*

scri-

ſcriptura extant exempla: vt videre licet in duobus illis fratribus Cain & Abel; in Eſau & Iacob; in duobus illis Regibus Saule & Dauide: & in Phariſæo & Publicano, qui aſcenderunt in templum orare; & in duobus latronibus, qui fuerunt cum Chriſto crucifixi. Sed in omnibus plurimùm eminet exemplum, quod primo Tomo retulimus, de venerabili Ruth, Orphaque eius ſocia: in quibus depicta ſunt horrẽda Dei iudicia, in hac materia. Quia vtraq; in eadem ciuitate, & inter idololatras nata fuit & educata: imò aliqui volunt (vt refert Abulenſis) eas fuiſſe ſorores. quòd colligunt ex

c *Ruth* 1. 8. verbis Noemi dicentis ad illas: c *Ite in domum matris veſtræ*. nam cùm vtrique loqueretur, & diceret *matris veſtræ*, & non *matrum*, indicauit eas vnam tantum habuiſſe matrem: Vtraque enim nupſit duobus fratribus ex populo Iſrael, filijs Noemi: Et vtraque eandem habuit vocationem à Deo, vt ſocrum ſuam Noemi comitaretur; legemque ipſius, quæ vera erat, amplecteretur. Vtraque eaſdem tentationes eſt experta: quia amor patriæ, parentum, notorum, ac Deorum, quos coluerunt, vtramque retrahebant ne comitarentur ipſam Noemi: ſed vtriuſque euentus fuit planè contrarius:

Colligitur ex eo quod maiori nupſiſſet. nam Orpha, quæ maior erat natu, victa fuit & repulſa: Ruth verò fuit victrix, & electa. Hæc exempla refert Scriptura ſacra, ne timidi excuſent ſe, dicentes, ſe peccaſſe, eò quòd tentati fuerint: ſiquidem alij ipſorum ſocij ſimiliter tentati, non ceciderunt: ac proinde præcipuam lapſus cauſam, non

d *Matth.* 7. 24. tentationem, ſed ipſorum in reſiſtendo negligentiam fuiſſe. Quod ſignificauit Chriſtus Dominus noſter in parabola hominis ſapientis, d *domum ſuam ſupra petram ædificantis; & ſtulti, ædificantis ſuper arenam*; nam cùm vtraq; à pluuijs, fluminibus, & ventis concuteretur: ſapientis domus firma per-

Col. 18. *c.* 13. *in med.* 43. *par* 5. manſit; ſtulti verò corruit. Ex quo, vt Caſſianus ait, ſatis apparet: domum, aut conſcientiam ſtulti non corruiſſe propterea quòd à tentationibus eſſet concuſſa, quas pluuiæ, flumina, & venti ſignificant: cùm ſapientis domus eiſdem concuſſa non corruerit. Cauſa igitur fuit, quòd fundamenta illius domus non eſſent firma: quia ſtultus fundauit ſuper arenam, ſciens propterea illi periculum imminere. Quare ſtulto intelligens, aut iuſtus pecca-

Caſſian. 5. tori non intereſt, quòd alter tentetur, alter non tentetur: ſed quòd ſapiens etiam magnis tentationibus non vincatur ex eo prouenit, quòd ſit bene in virtutibus fundatus, ſtultus verò vincatur, interdum etiam à leuibus tentationibus, ob eius debile fundamentum. Nam tentatio (ait Thomas de Kempis) non efficit hominem improbum; ſed, qualis ſit, oſtendit: manifeſtat ſcilicet, quale ſit vitæ fundamentum, quod hominum oculos latebat.

I. SI igitur velis magis in particulari noſſe horum fundamentorum diuerſitatem, diſcurre per exempla illa ſuperius inſinuata, ac deprehendes, domum Cain corruiſſe ab inuidia oppugnatam: quia eius fundamentum

erat inane quoddam desiderium honoris, quo cupiebat à DEO [illegible] stendendo, gratum sibi fuisse eius sacrificium: Abelis tamen domus firma permansit, quia eius fundamentum erat pura & simplex intentio DEO placendi, eique offerendi optimum & pretiosissimum quod habebat. Esau domus cecidit: quia innitebatur fundamento carneo & amori proprio; cui vt indulgeret, vendidit primogenituram: Iacob autem fratris eius domus firma permansit, eò quòd inniteretur fiduciæ in Deum, ad quem in omnibus suis calamitatibus per orationem confugiebat. Periit domus & regnum Saulis: eò quòd proprio iudicio & voluntati tota inniteretur, contemnens & quasi conculcans obedientiam DEO debitam, pertextu & pallio quodam offerendi, ex proprio iudicio, eidem sacrificium; domus verò & regnum Dauidis firmum permansit: quia eius fundamentum erat cor, ipsius DEI cordi, eiusque voluntati valdè conforme: quam certò statuerat in suis omnibus rebus adimplere. Pharisæi ædificium à ventis fuit dissipatum: eò quòd vanitatis vento inniteretur; Publicani vero domus stetit firma: quia eius fundamentum fuit vera humilitas & cognitio sui; Fluctus dolorum & tribulationum non potuerunt deijcere domum boni latronis in cruce: quia illam fundauit in cognitione suorum peccatorum, & quòd esset dignus tali supplicio; at alteram impij latronis domum funditus subuerterunt: eò quòd in obstinata sua voluntate pertinax constiterit. Et vt ad historiæ nostræ euentũ veniamus, eædem tentationes domum Ruth & Orphæ oppugnarunt, vt prædictum est, sed Orphæ domus corruit, eò quòd inordinato affectui ad suam patriam, patriosque DEOS; & leui cuidam voluntati, in specie tantum Socrui suæ placendi eam comitando, inniteretur; sed Ruth domus firma & illæsa permansit: eò quòd illam fundasset super firmum quoddam propositum; comitandi ipsam Noemi vsque ad ipsius patriam; eumque pro DEO suo accipiendi, quem illa colebat, & adorabat. Et cùm vtraque in mola esset infidelitatis, rotaque peccatorum verteretur, quam idololatria agitabat: altera fuit electa, vt esset *vas misericordiæ*; in qua Deus fidem, diuinamque suam gratiam deposuit; ipsa etiam ad gratiæ acceptionem cooperante; altera fuit in sua miseria relicta, tanquam *vas iræ*, à Deo propter culpam & resistentiam suam reprobatum.

Ex his, iuxta allata exempla, colligere licet, quasi omnia media non succumbendi tentationibus, ad hoc vnum reduci: ne conscientiæ domus super mobilem arenam construatur, ne scilicet debili suæ naturæ innitatur, aut proprijs tantum viribus, aut proprio iudicio, & studio, cui ad res terrenas affectio misceatur: sed euellatur ex corde omnis inordinata affectio ad res perituras, siue deliciæ sint, siue honores, aut diuitiæ, aut personæ etiam coniunctissimæ: fundetur verò super firmam bonitatis, & 2.

omnipotentiæ Dei fiduciam;& super merita, exempla, & verba viuæ petræ,quæ est Christus Dominus: iuxta consilium & iudiciũ suorũ superiorum,& spiritualiũ Patrum; & super veram cordis humilitatem, cũ continuo recursu in oratione ad misericordiarum Patrẽ:à quo nostrarum miseriarũ reparatio,& perseuerantia in bono,quod ipse in te inchoauit,dependet.certò tibi persuadens,discrimen successuum prædictorum non ex solo libero arbitrio prouenire,quemadmodum monet Apostolus, dicens: c *quis te discernit?* ab alijs scilicet. *quid autem habes,quod non accepisti?si autem accepisti,quid gloriaris quasi non acceperis.* quasi hoc dixerit:si alij sunt infideles, & tu Christianus;si alij peccatores,tu verò iustus; si alij tanquam tepidi tentationibus succumbunt,tu verò feruore eas vincis: intellige hanc differentiam non ex tua sola voluntate,& fortitudine prouenire; sed præcipuè ex diuina gratia,imbecillitatem tuam præueniente,& adiuuante: sine qua gratia æquè esses infidelis,& improbus,& à tentationibus vincereris, sicut alij. Sed cum eius virtute facis, quidquid te ab alijs peccatoribus discernit. Quibus tamen,si ipsi voluissent, non defuisset sufficiens gratia ad benè operandum,& vincendum.nam *perditio tua est*, ait Dominus, *tantummodo in me auxilium tuum.* Culpa tuæ voluntatis relinqueris in mola;desereris in lecto,aut in campo: sed si ex illis locis assumeris cum victoria in cœlum;non tuæ soli voluntati,sed gratiæ DEI gloriam debes: per quam tua voluntas potuit,& voluit ita strenuè pugnare, vt coronam consequeretur.

c 1.Co.4.7.

Osse.13.9.

CAPVT IV.

ARMA ADVERSVS TENTATIONES PRAEparanda:& lux prudentiæ ad occultas agnoscendas.

IS, qui Deo seruire incipiunt, & cupiunt non vinci à dæmone, suadet Sapiens, vt a *præparent animas suas ad tentationem*, necessarijs ad id remedijs, & armis se munientes; quibus seipsos defendere, hostes verò offendere possint. Quemadmodum enim Israelitæ aggressi quidem sunt expugnationem Hiericho cum b *Sacerdotibus buccinas iubilæi portantibus, & cum arca testamenti*; omnes tamen præparati incedebant, varijsque armis benè instructi

a Eccl 2.1.

b Iosé.6.8.13

ad pugnandum contra hostes, eosque vastandos: ita etiam ad spirituales pugnas munire te debes sanctissimis Sacramentis, Confessionis, & Communionis: de quorum virtute & efficacitate iam aliàs est dictum. Simul etiam alijs armis spiritualibus te meritò munies, ijs præcipuè, quæ tuæ necessitati, conditioni, & statui magis erunt accommodata. eum in modum, quo Dauid proditurus ad pugnandum cum Gigante Goliath, reiecit c *arma Saulis: tulit verò baculum suum, & fundam*: & sic processit aduersus Philistæum: Quia illorum vsum non habebat: hæc verò erant illi familiaria. Quare si prodeundum tibi est contra Satanam, ne armis illis te munito, quæ vanitatem, propriamque fiduciam sapiant, aut à tua professione degenerent; sed arma Dei accipe, quæ sua manu tibi offert; & arma Christi Domini, qui in baculo crucis Principem huius mundi teterrimum deuicit fortissimeque profligauit. c 1. Reg. 17. 38.

HIS, inquam, armis tempestiuè te munies, iuxta consilium Apostoli dicentis: d *induite vos armaturam Dei, vt possitis stare aduersus insidias Diaboli. Quoniam non est nobis colluctatio aduersus, carnem & sanguinem; sed aduersus Principes, & potestates tenebrarum harum, & contra spiritualia nequitiæ. Propterea accipite* tempestiuè *armaturam* DEI, *vt possitis resistere in die malo*, idest, tentationis, *& in omnibus perfecti stare*. Nullus enim prudens miles, si versetur in campo, aut sit in præsidio, præparationem suam differt ad horam illam, qua conclamatur ad arma: sed multò antè se præparat: ne hostis imparatum inueniat. Quemadmodum idem Dauid, antequam in Gigantis conspectum veniret: e *elegit sibi quinque limpidissimos lapides de torrente, & misit eos in peram pastoralem, quam habebat secum; & fundam in manu tulit: & sic processit aduersum Philistæum*: & obtinuit victoriam. Cùm igitur certum sit & exploratum, quòd hostis te sit aggressurus, & oporteat, te cum fero hoc Gigante congredi: magnæ prudentiæ erit, arma necessaria defensiua, & offensiua in tempore præparare, lapidesque colligere, quos iacias in aduenientem. Alioquin si eius aduentum expectes, dum huc illucque ad eos quærendos te vertes præualebit hostis; & victoriam amittes, quam facilè obtinuisses præparatus. Quare Sapiens dixit: f *tempus esse spargendi lapides, & tempus colligendi*. qua sententia nos monet: tempus tentationis aptum non esse ad lapides colligendos; sed ad proijciendos collectos. Quod si cupias scire, quænam ista sint arma, & qui lapides illi quinque aduersus tentationes colligendi: dico esse quinque præcipuè res nostræ fidei, de quibus dixit Apostolus: g *in Ecclesia volo quinque verba sensu meo loqui*. Quæ, vt Sanct. Thomas explicat, sunt, *credenda, agenda, vitanda, timenda, & speranda*. CREDENDA enim sunt my- d. Eph. 6. 11. e 1. Reg. 17. 40. f Eccl. 3. 5. g 1. Co. 14. 19 Lect 4. in eum locum.

ſteria omnia, quæ DEVS reuelauit; AGENDA ſunt omnia opera, quæ ille iubet, & conſulit; VITANDA ſunt omnia peccata magna & parua, quæ prohibet; TIMENDA ſunt ſupplicia: quæ minatur; SPERANDA ſunt præmia gloriæ, & bona gratiæ quæ promittit: omni poſſibili conatu adhibito ad ea conſequenda, per viam & rationem ab ipſa præſcriptam. Hæ quinque res ſunt omnium ſupernaturalium veritatum ſumma, omnium virtutum fundamentum, argumentum meditationum, & arma DEI contra omnes tentationes. Sunt arma fortiſſima defenſiua & offenſiua, quæ loricæ cuiuſdam inſtar, & ſolidiſſimi ex chalybe ſcuti à capite vſque ad pedes hominem contegunt; & ab omnibus ſagittis, globis, & ictibus, dæmonum defendunt. Quorum prima iacula ad hæc arma confringenda, & conterenda diriguntur, vt eis munitum perdant: perſuadendo tibi, ne credas firmiter aliquid eorum, quæ DEVS dicit: aut, ne perfectè obedias ijs, quæ ille præſcribit, aut, ne cum celeritate fugias, quod ille prohibet; aut illius minas, & promiſſa non tanti facias. Verùm omnibus eius tentationibus ſtrenuè omninò eſt reſiſtendum: & ex eiſdem veritatibus arma conficienda & contra hoſtem præparanda, & in eum tanquam haſtæ aut limpidiſſimi lapides proijciendi ad eius caput conterendum, & humiliandum ſuperbiam. Quod ſi tantum tibi ſit animi, ac in DEVM fiduciæ, ſicut fuit Dauidi, vel vnicus lapis ſatis erit, vt ferum Gigantem proſternas. Aliquando teipſum defendere, illum verò offendere debes virtute fidei; heroicos eius actus circa veritates, quas docet, exercendo: quia DEVS id dicit, & nec decipi poteſt, nec te vult ipſe decipere: eò quòd ipſe ſit ſumma veritas; dæmon verò mendacij pater. Aliquando teipſum defendes, & illum confundes feruentibus *obedientiæ* actibus: quia ſcilicet DEVS ita iubet, aut prohibet: & hoc tibi ſufficit. cùm non ſit æquum, dæmoni hoſti tuo plus tribuere, quàm DEO Patri & benefactori tuo infinito. Interdum denique actus edes *timoris*: ne te puniat, minaſque ſuas in te exequatur; aut *ſpei* actus, vt eius promiſſis gaudere poſſis. & hanc eandem virtutem actu ipſo feruenter exercebis circa auxilia, quæ ipſe promittit, ad vincendas tentationes, quibus te hoſtis oppugnat.

§. 1. *Hæc arma in Sacra Scriptura inueniri.*

ARMAMENTARIVM, & torrens, ex quibus prædicta arma & lapides accipiuntur, eſt ipſa Sacra Scriptura: præcipuè verò doctrina & lex Euangelica. in qua res à DEO reuelatæ, & præſcriptę cum minis

& pro-

& promissionibus, sunt magis expressæ: & quoniam est lex gratiæ, eam largitur per Sacramenta, quæ iubet accipi; infundẽs per ea supernaturales virtutes, & specialia auxilia ac subsidia aduersus tentationes, sicut ex his, quæ diximus, constat. Sed quoniam non omnes nouerunt, aut possunt arma eligere, sibique applicare: habet aliud quoddam viuum armamẽtarium, Doctores scilicet, Concionatores, & Cõfessarios: in quorum mentibus eędem veritates tanquam in deposito custodiuntur; & de quorum ore eas accipimus, & per quos ipse Devs ea loquitur, nobisque attribuit, sicut ad nostra stũdia, & intentiones opus est. Ex quo intelligitur, cur Ecclesiæ a *collum, Dauidis turri comparetur, ædificatæ cum propugnaculis*, ad suam defensionem, *ex qua plurimi clypei pendent, & omnis armatura fortium* pro strenuis militibus. Quid verò aliud, ait S. Gregorius, *collum* significat Ecclesię, nisi Dei verba, quæ per suos Prophetas, Apostolos, & Euangelistas profert: quæ sunt in ipsa Scriptvra Sacra, & hæc est instar turris & arcis ad suam defensionẽ omnibus medijs ornata, quæ ad strenuè cum hostibus nostris pugnandum, omneque genus tentationum superandum, sunt possibilia. In ea enim proponuntur illustria Sanctorum exempla, pugnæ ab ipsis deuictæ, & arma, quibus pugnarunt. Ibi sunt præcepta, omniumque virtutum consilia, remedia contra omnia vitia, documenta ad superandas tentationes, præmia vincentium, & victorum supplicia: denique omnes veritates à Deo reuelatæ, & ab ipso prolata verba, tanquam *mille clypei* sunt pro defensione: *mille* dicuntur, ob multitudinem & perfectionem; *clypei* verò: quia nos muniũt contra sagittas & globos inimici: quæ b *tela nequissimi*, quamuis *ignea* sint, vt ait Apostolus, *extinguuntur* tamen, vimque suam amittunt, cùm primùm clypeos ipsos fidei, hæc verba certissimè credentis attingunt: modò cũ perfecta & integra obedientia illos nostræ sinistræ aptemus: perfecta verò Charitate cordi nostro applicemus, proferentes ea spiritu ipsius Domini, qui ea est locutus. Ex hac turri eduxit Christus Dominus noster sententias illas, quibus tria illa c *tentatoris* tela in deserto retudit, & in ipsum retorsit. Et ex hoc clarissimo sacrarum Scripturarum torrente elegit verus noster Dauid tres illos limpidissimos lapides, quos in ferum hunc Gigantem proiecit; victumque & cum pudore ex præsentia sua fugere coegit. Docens nos hoc suo exemplo, vt S. Augustinus ait, ex hac arce, & torrente hoc veritates & remedia accipere, quibus omnes nostræ tentationes sint superandæ. Hac enim præparatione nimium succumbendi metum exuemus, iuxta illud Dauidis: d *scuto circumdabit te veritas eius: non timebis à timore nocturno, à sagitta volante in die, à negotio perambulãte, in tenebris ab incursu, & dæmonio meridiano.* quod est dicere: Dei protectio, eiusque veritas & verbũ ex omni te parte circumdabit, vt eius virtute præualere possis contra omne genus tentationum, apertè & in meridie te aggrediẽtium; & contra eas,

a Cant. 4. 4.
Hom. 15 in Ezech.
b Ephes. 6. 16.
c Mat. 4. 4.
Lib. 4. de Trin. c. 13.
S. Thom. 3. p. q. 41. a. 1.
d Psal. 90. 5.

quę occultè & quasi laruatè inuadunt, instar hostium nocte & retrò aggredientium: siue repentinæ sint, citoq; transeuntes, tanquam *timores nocturni*, & *sagitta* velociter per aera volantes; siue graues ac diuturnæ, & tanquã *negotia*, quæ animo deliberato & cum mora aguntur: Ac deniq; illas, quæ fundantur in corporis & spiritus calamitatibus, quæ per *nocte* significantur; aut contrà oriuntur ex corporis vel spiritus prosperitatibus; aut ex colore & pallio virtutum, quæ per *lucem meridianam* indicantur. Aduersus has omnes tentationes muniunt ac protegunt nos veritates, & verba DEI, quæ à capite ad pedes tanquã clypeus nos contegunt. Illa nobis Satanæ astus aperiunt, & noctis tenebras expellunt, eiusq; falsorum dierum fraudes retegunt, ac docent: quomodo siue in prosperis, siue in aduersis, & in omnibus cõflictibus ex eis prouenientibus, nos gerere debeamus: Idq; aliquando (vt S. Bernardus ait) propositis veritatibus rerum sublimium, & cœlestium: quæ insinuantur per superiorem partem cetræ (quæ genus quoddam est clypei latioris): aliquando verò veritatibus rerum asperarũ ac terribilium, quæ per inferiorẽ eiusdem partẽ angustiorẽ & acuminatã significãtur. Modò enim retrahũt nos prẹmiorũ spe, modò timore suppliciorũ: nũc detegentes virtutũ pulchritudinẽ, & beneficiorũ diuinorũ, eorumq; authoris magnitudinẽ: nũc vitiorũ fœditatẽ, eorumq; corruptas radices, & peiores affectus.

Ser. 4. & 5. in psal. qui habitat.

SED latet magnum mysterium in eo, quod perpendit S. Gregorius de hac turri, indicans discrimen satis notum inter muros, & vallum; clypeos, & reliqua arma: vallum enim & muri immobiles sunt, & in eadem parte semper fixi: & inde sunt ciuitatis & ciuium ipsorum defensio, & propugnaculum: clypeum verò & reliqua arma quisque sibi accommodat, & ab vno loco in alterum, vbi opus est, ad pugnandum portantur. Hunc ergò in modum inter ea quæ Scriptura sacra refert de mysterijs diuinis, & exemplaribus Christi D.N. eiusque Apostolorum, & aliorum Sanctorum vitis, sunt quædam prodigiosa: & hæc sunt tanquam muri, quos accipere non possumus, vt in nostrum vsum applicemus: quia nec possibile nobis erit miracula edere; nec tutum est id desiderare. Et nihilominus eadem nos defendũt, plurimumq; adiuuant in tentationibus, confirmando Fidem, fouendo Spẽ, & Charitatẽ inflammando viuis desiderijs placendi Deo, qui talia & tanta potest. At virtutes, egregiaq; facinora, & consilia perfectionis, sunt tanquã reliqua arma, quæ possumus ac meritò debemus nobisipsis accommodare; & quocunq; eundum, & quidquid agendum sit nobiscum semper accipere, ad nos contra hostes defendendos: d *induentes loricam iustitiæ; sumentes scutũ fidei, salutis* & spei *galeam, & gladium* castitatis accingentes, omniumque virtutum exercitatione nos munientes: vt omnibus carnis nostrę passionibus, & superbiæ vitæ inflationibus bellum inferamus.

Hom. 15. in Ezech.

d *Eph. 6. 14.*

VT verò adhuc magis distinctè, & in particulari prædictorum praxim

perspi-

perſpicias, audi præclariſſima Spiritus ſancti in Sacra ſcriptura documenta, per os præcipuè Eccleſiaſtici: qui poſtquam nos hortatus eſſet, vt animam noſtram ad tentationem præparemus, ſubiungit: e *deprime cor tuum, & ſuſtine*: f *humilibus* enim *dat gratiam* & fortitudinem: aufert verò illam, reſiſtitque ſuperbis: & g *ſi non venerit tibi pes ſuperbiæ: manus peccatoris* & ſuperbi te aggredientis *non mouebit te*, neque deijciet. Inclina aurem tuam, vt audias & impleas, quod iubet, & inſpirat DEVS. nam h *vir obediens loquetur victoriam*: i *Serua timorem* DEI, *& in illo veteraſce*: k *voluntatem* enim *timentium ſe faciet; & deprecationem eorum exaudiet: & ſaluos faciet eos*. l *Ne feſtines in tempore obductionis* & tentationis, nec properes nimium, vt ab ea expediaris. Qui enim nimium properat, citiùs impingit, *ſuſtine ſuſtentationes* & moras DEI, licèt tibi longæ videantur, opportunè enim aderit: *coniungere* DEO, per amoris vnitionem: vnitus enim Omnipotenti, omnia poteris: id enim voluit Iob, cùm dixit: m *pone me Domine iuxta te, & cuiuſuis manus pugnet contra me*: n *Omne quod tibi applicitum fuerit*, & à DEO miſſum, *accipe: & in dolore ſuſtine, & in humilitate*, ſiue humiliatione *tua patientiam habe. Quoniam in igne probatur aurum, & argentum; homines verò* in cœlum *receptibiles in camino humiliationis. Crede* DEO & ipſe auxiliabitur tibi. Quod ſi in tentatione iacturam aliquam feceris, ipſe *recuperabit te*. o *Reſpice nationes hominum: & ſcito, quia nullus ſperauit in Domino, & confuſus eſt. Quis enim permanſit in mandatis eius, & derelictus eſt? aut quis inuocauit eum, & deſpexit illum?* ipſe enim pollicetur: p *Quoniam in me ſperauit, liberabo eum: protegam eum, quoniam cognouit nomen meum. Clamabit ad me, & ego exaudiam eum: cum ipſo ſum in tribulatione: eripiā eum, & glorificabo eum*: & q *ipſe honorificabit me*, tribuens mihi ſuam victoriam.

e Eccl. 2. 2. f Iac. 4. 6. g Pſal. 35. 12. h Prou. 21. 28. i Eccl. 2. 6. k Pſal. 144. 19. l Eccl. 2. 2. m Iob 17. 3. n Eccl. 2. 4. o Eccl. 2. 11. p Pſ. 90. 14. q Pſa. 49. 15.

§. II. *Præparatio contra occultas tentationes.*

SED quoniam non eſt ſatis, remedia noſſe Tentationum: niſi, cùm veniunt occultè lux adſit, ad eas agnoſcēdas: neceſſaria eſt alia præparatio à Salomone inſinuata illis verbis: a *fruſtra iacitur rete ante oculos pennatorum.* qua ſententia ſignificat Sapiens: nulla eſſe media ad euadenda tentationum retia, magis efficacia, quàm oculos habere acutos ad eas agnoſcendas: & alas ad volandum, & celeriter ab eis fugiendum. Et quemadmodum parum valerent alæ ſine oculis: ita oculi non ſufficient, niſi adſint etiam alæ. At non corporis oculi ſunt hic neceſſarij; ſed Spiritus à fide, cæleſtique lumine; à prudentia, & ſapientia Spiritus ſancti illuſtrati: ſicut nec alæ debent eſſe corporales, ſed ſpirituales cum neruis & pennis virtutum, & feruentium, valdeque firmorum affectuum: quemadmodum de Sanctis quatuor animalibus dicitur, quod eſſent b *plena oculis ante &*

a Prou. 1. 17. b Apoc. 4. 6. 8.

c Ezech. 1. 6. 14. *retrò, & intus*; & c *alas haberent*, quibus *animalia ibant & reuertebantur in similitudinem fulguris coruscantis*. Ad significandum quòd Sancti habeant cœlestem lucem, ad perspiciendum congressus hostium, exertè aggredientiū, & proditoriè retrò inuadentium; ac denique eorum, qui intra cor ipsum, proprijs scilicet ipsorum propensionibus eos inuadunt: à quibus omnibus vt se defendant, alas habent: quibus aut ipsos hostes oppugnare, aut eosdem fugere possint: prout ad eosdem vincendos opus erit. Sed quid quando ipse d *Satanas transfigurat se in Angelum lucis*, vt suas occultet tentationes? id intendens, vt homines (sicut dixit Habacuc Propheta) e *sacrificent reti suo*, credentes, tentationem, quæ verè est à malo spiritu, boni esse inspirationem; vitium esse virtutem; & passionem deprauatam, esse rationem. Quamuis enim valdè impios, vt ait S. Gregorius, apertè aggrediatur, eos impellens ad iniquitatem ipsis placentem: at cum iustis, valdeque feruentibus faciem suam obtegit, vocemque mutat, ne agnoscatur: & DEVS dixit S. Iob: f *quis reuelabit faciem indumenti Leuiathan? & in medium oris eius quis intrabit*, vt quid ibi cudatur deprehendat? voluit enim dicere: ego solus reuelare possum, & manifestare eius astutias, & laruam deponere, qua propriam faciem tegit, ne agnoscatur. Ego solus possum eius os ingredi, & verborum eius artificium, eloquentiam, & stratagemata, quibus ad homines decipiendos vtitur, cognoscere. Neq; vacat mysterio, quòd scriptura sacra verbo *reuelandi* hoc loco sit vsa. Docet enim nos: absque reuelatione, instinctu aut Illustratione cœlesti non posse astus, & implicatas eius nequitias in particulari agnosci: quamuis vniuersi sciamus, draconem septem capitum peculiaria habere vela, aut pallia: quibus septem capitalium vitiorum facies tegat. Gula & auaritia faciem suam velo necessitatis tegunt: vt fami satisfaciant, & consulant paupertati; Acedia velat sese pallio defatigationis: vt necessarium leuamen assumat; Superbia & Ambitio pro larua vtuntur gloria & honore DEI, & commoditate ipsarum dignitatum, & officiorum insignium, quæ ambiunt; Ira & Inuidia, velo euitandi proprium damnum, aut aliorum auertendi se contegunt: Libido quantumuis aliàs sit impudens, non tamen illi deest velum, quo carnalem amorem spiritualis amoris specie tegat. In his velis & integumentis fundat draco suas astutias, rationem, eloquentiam, & persuasiones: quas aliquibus Sacræ scripturæ sententijs malè intellectis aut fictis reuelationibus confirmare nititur: procurando, vt valdè illæ arrideant, tanquam musica vocum valdè concordium. Quamobrem loquens Deus de Behemoth, ait: g *ossa eius*, quæ carnibus & pelle sunt tecta, esse *velut fistulæ æris*. Significans, (vt S. Gregorius explicat) vehementissimas Dæmonis tentationes esse illas, quæ latent, & non agnoscuntur: quæ, dum tanquam fistulæ aures delectant, cor fraudibus ac deceptionibus peruertunt. Si aduertat, te, ad cupiditatem refrenandam, contentum

d 1 Cor. 11. 14.
e Habac. 1. 16.
Lib. 31. Mor. c. 22.
f Iob 41. 4.
S. Greg. li. 32. Moral. c. 17.
g Iob 40. 13.
Lib. 32. Mor. cap. 17.

esse

esse ijs, quæ habes: fistulam suam inflat, suggerendo, cur ita teipsum negligis, & quæ adhuc sunt futura: cùm nescias; quid tibi sit euenturum, attende, vt ex nunc præpares, quod aliàs postea deficiet. An non & terrena potest actio peragi, & tamen in actione culpa declinari: quatenus & exteriora stipendia præbeat, & tamen internam rectitudinem non inflectat? quod si te aduertat, velle rebus omnibus renunciare: vt nudus sequaris Christum, suã adhuc fistulam dulcius sonat: vnde hæc temeritatis tantæ surrexit audacia, vt credere audeas, quod, omnia relinquendo, subsistas? an non pleriq; & terrena patrimonia nequaquam deserunt, & tamen ex his per misericordiæ opera supernæ sortis bona æterna mercantur? Si cupias, tuos proximos adiuuare, habesq; ad id talentum: fistulam suam musicam sonans, suggerit auribus: quid te ad aliena curanda dilatas? vtinam tuis considerandis sufficias. An non perpendis: quia cùm ad aliena extenderis, erga ea curanda, quæ tua sunt, minor inueniris? quid ergò tibi prodest, ad alios te dilatare; si periculum imminet tibi nocendi? his & similibus alijs rationibus fraudes suas texit draco: quæ si locum in corde inueniãt, difficilè valdè remedium admittũt. Quis enim dæmoni resistat, quem Angelum esse iudicat? aut, quis vitio remedium adferre studebit: quod putat esse virtutem? nec sine causa (addit idem Sanctus) DEVS D.N. addidit: *cartilagines Behemoth esse quasi laminas ferreas*, in quibus nec hastæ ferrum, nec sagittę ictus aliquod vestigium imprimunt: quia vitia, quæ videntur esse virtutes; & per cartilagines significãtur, quæ videntur esse ossa, sed reuera non sunt: quando animæ possessionẽ accipiunt, tanquã ferrum illam indurãt: ne eius ictus aut pulsus sentiat, qui cupit illi mederi: quia nec ægrotare se nouit, nec deceptam: sed potius præmium sperat ex eo, quod pœnam & supplicium promeretur.

SED hoc ipsum, quòd homines adeò difficilè cognoscere, & remedium adferre possunt; est facillimũ cum auxilio Dei, qui cæleste lumen, suamque sapientiam tribuit humilibus, eam cũ fiducia petentibus: & ex parte sua adiuuant sese lectione, & studio librorum sacrorum, & piorum: qui, vt sunt quoddam Ecclesię armamentariũ; ita sunt fontes luminis cõtra hasce fraudes, quarum ingentẽ notitiam adferunt. Iidem quoq; humiles, Magistros & Confessarios peritos consulunt, quos Christus Dominus h *lucẽ mundi appellat*: & S. Apostolus ait, eos i *cognoscere astutias Satanæ*, de quibus monent fideles vt caueant: ac propterea k *oculi* diuini sponsi dicuntur esse *sicut colũbæ super riuulos aquarum, quæ lacte sunt lota, & resident iuxta fluenta plenissima*: in quibus (vt S. Gregorius aduertit) & seipsas lauant, & vmbras vident rapacium auium per aera volantium: quas dum ex vmbris agnoscunt, auolant, & sic earum vngues effugiunt. Sed qui sunt ipsi sponsi oculi, nisi viri spirituales, qui lumen habẽt ad cognoscenda pericula, & remedia prąuenienda? hi sunt, quasi colũbæ habentes oculos simplices; & expeditas alas ad fugiẽdum.

h Mat. 5. 14.
i 2. Cor. 11. 13.
k Canti. 5. 12.

dum. Semper resident iuxta fluenta plenissima aquarum crystallinarũ, Sacrarum scripturarum, & piorum aliorum librorum; qui riuulorum instar ex eis fluunt. Et continuò sacræ lectionis & meditationis exercitio replenditur lacte cãdido, & puro dulcis eius doctrinæ: qua seipsas lauant, ac purificant. ex rebus autem, quas in eis legunt, tanquam ex vmbra hostem, eiusq; fraudes agnoscunt: & statim alis suis eos fugientes, ad tutum suorum nidorum locum sese recipiunt. Et eodem modo reliquos monent, & instruũt, quemadmodum Elisæus Propheta indicabat Hebræis k *Syrorum insidias*, ne in eorum manus inciderent.

k 4. Reg. 6. 9.

CAPVT V.

TENTATIONES INTERNAE EX PARTE IMAGInationis, & sensualitatis, eius q́; propensionum: & ratio eas vincendi.

QVIA non satis est, in genere tantùm nosse insidias & tentationes hostis nostri, armaq́; ad eas vincendas: operę pretium erit in particulari nunc agere de grauioribus, magisq́; vsitatis, ac de ratione & vsu armorũ contra illas. Quare præmittendũ est: duo esse genera tentationũ: internarũ scilicet, & externarum. Primæ cudũtur in corde, & in potentijs imaginationis, & appetitus sensitiui. In imaginatione ebulliũt fœdę imagines, & prauæ cogitationes: in appetitu sensitiuo praui affectus, quos passiones appellamus. in quib. quatuor sunt præcipuæ. quemadmodũ enim corpus habet quatuor humores, ex quorũ inordinatione oriuntur morbi, ita (ait Richardus) habet animus quatuor affectus, amoris, & odij; gaudij, & tristię; aut desiderij, & timoris: ex quorũ inordinatione procedũt morbi spirituales. Istos affectus, ait S. Bernar. esse quasi quatuor rotas currus ipsius cordis; & quasi quatuor effrœnes equos: qui, nisi ab aliquo frœnentur; &, sicut oportet, gubernentur, illud pręcipitãt. Externæ tentationes sunt personę, aut res alię terrenæ, quę materia sunt, & esca imaginationũ, & passionũ: nosq; impellũt, ad optandũ quod in illis est inordinatũ; aut propter elegantiã, quam præferunt; aut propter bonũ, quod nobis adferunt, aut pollicẽtur, aut propter damnũ, quod nobis inferũt, aut minãtur. Vtræq; tẽtationes solẽt simul nos oppugnare: quemadmodũ Apost. de seipso fatetur: a *foris*, inquit, *pugna, intus timores*: & Oseas dixit, loqués de Samaria: *fur ingressus est spoliãs, & latrunculus foris*: interni scil. & externi hostes illã spoliarũt: quia passiones, & res, qui b. illæ fouentur, cor nostrũ, & virtutes: quę sunt in anima nostra, deprędãtur. Et omnes illas adhibet, eisq; vtitur dæmõ, vt crudele bellũ nobis inferat. Nã: (vt S. Diodoc. perpẽdit) quãdo aliquis bellũ gerit cõtra aliũ, quẽ capere nõ potest, accedit tamẽ quantũ

S. Thom. 1. 2. q. 23. a. 1.

De statu hominis interioris. c. 34.

Ser 35 Paruorum.

a 2. Cor. 7. 5.
b Osee. 7. 1.

Lib. de perfect. spiritual. cap. 82

licet,

licet,& iacit in eum sagittas, vel lapides: vt vulneret & interimat. quid si, aut nō possit, aut non audeat valdè propè accedere:omnib. viribus cōtendit, vt vel ex remotiori loco illos proijciat, vt nos deijciat& prosternat. Et Dux, qui non potest ipsā ingredi ciuitatē, quā oppugnat:conatur tamen suburbia occupare, ex quibus ciuitatis muros quatiēs, partē aliquam eorum aperiat, per quā ingressus, ciuitatē deprædetur. Hunc in modū dæmon, qui nō potest immediatè pertingere ad nostrū spiritū, nec illum pro voto suo capere (sine nostro enim consensu nihil nobis potest nocere) studet, quàm proximè possit, & illi permittitur, accedere, & suburbia occupare, potētias scil. & inferiores carnis appetitus, ex quo loco iaculatur sagittas, & horrēdos proijcit tentationū lapides, quò spiritū ipsū expugnet. Nā, vt S. Thom. ait, Dæmon, nisi Deus eius potestatē alliget, sufficiens est ad nostrā phantasiā permouendā, & corporis humores ita commouendos: vt ipsi appetitus magno impetu suas proferāt passiones. Et has tentationes appellat Dauid; c *immissiones per Angelos malos*. quemadmodū S. Ioan. ait, quod d *diabolus misisset in cor, vt traderet Christū Iudas Iscariote*. Sed quoniā non semper ei licet tā propè accedere, conatur vel ex remotiori loco sagittas & lapides suos iacere, externa proponēdo; quib. ad inordinatos affectus pro voto suo nos prouocet. Et hoc modo tantū Christū D. N. in deserto tentauit: cuius tentatio (vt ait S. Gregor.) foris fuit, nō intus. Eodē quoq; modo serpēs primos nostros parentes in paradiso est aggressus, ostendens eis pulchritudinem fructus, & falsas adferēs rationes, ad eos inducēdos, vt fructū illū gustarent. In illo. n. Innocentiæ statu nō fuissent ortæ interiores tētationes, nisi spiritus externis dedisset locū; & propter libertatē arbitrij contra suum Creatorē rebellasset. At post illud Originis peccatū, aliquando incipit dæmon ab internis, aliquádo ab externis: varijs quidē modis, vt paulatim explicabitur.

1. p. q. 111 a. 2. & 1. 2. q. 80. a. 2.

c Psal. 77. 49.

d Ioan. 13. 2.

Hom. 36 in Euan. S. Tho. 3. p. q. 41 a. 1. ad 3. & 2. 2. q. 165. a. 2. ad 2.

§. 1. *Prauæ cogitationes.*

Freqventissimvs tentationum modus incipit ab imaginibus & cogitationibus nostræ Phantasiæ, quam hostis noster dæmon cōmouet, imaginibus per sensuum portas intrantibus, aut renouata rerum præteritarum memoria, aut figuris intra ipsam manentibus agitatis, ad nouas alias picturas excitandas. His omnibus sensualitatem solicitat, vt praua desideria, & affectus suos proferat: & hæc irritat voluntatem, vt sibi annuat: & consentiat, & tunc interior culpa cuditur; & indè mala verba, & opera exteriora prodeunt. Itaque quemadmodum serpens, Eua, & Adamus simul conuenerunt ad Originis peccatum consummandum, quod omnibus hominibus est commune: (serpens enim tentauit, Eua prouocauit Adamum, & ille denique acquieuit: sine cuius consensu non fuisset tale peccatum in mundo) ita, ait S. Augustinus, ad actuale cuiusque peccatum tres

Lib.12 de Trin c.12. concurrunt Dæmon, Caro, & Spiritus. Et omnes hi tres, ait S. Bernardus,
Ser.35. paruorum. habent commune a *marsupium*, ipsum scilicet cor: in quo suum quisq; nummum deponit. Dæmon imaginationem mouēs, malam suggerit cogitatio-
a Prou 1.19. nem; caro cum sensualitate prauum ponit affectum; Spiritus libera sua voluntate præbet consensum: in quo consistit peccatum interius, quod est radix externorum: omnia tamen alit, fouetque cogitatio. Eum in modum
b Exod. 5.7. quo b *Pharao paleas dabat Hebræis, & ipsi lutum præparabant, & lateres conficie-*
Ser.34.paruorum. *bant*: paleis verò etiam fornacem accendebant, in qua lateres coquebantur. ita ait S. Bernardus: Dæmon prospicit imaginationi de vanis & sensualibus cogitationibus, quibus terrena opera cuduntur, & cupiditatis ignis succenditur. & cor instar luti molle, tandem indurescit instar lateris coctì: & fit in malo induratum. Et quemadmodum Pharao coegit postea Hebręos, vt ipsimet discurrentes per totam terram Aegypti, paleas sibi quęrerent: ita Dæmon, quos iam sibi tanquam mancipia subiectos videt, instigat violenter, vt vagentur per creaturas; & paleas quærant, quibus imaginationes suas, & inordinatas affectiones foueant.

SED hoc idem multò adhuc clariùs apparet in illo infelici Absalonis lapsu, quem scriptura diuina quinque his gradibus tanquam proprijs colori-
c 2.Reg.14. 26. bus exactè depingit. Primùm enim ipse c *nutriebat capillos* suos longos, &
d & 18.9. rufos, & gloriabitur in eis. Deinde permisit DEVS, *vt caput* eius per capillos d *adhæreret quercui, & penderet inter cœlum & terram*: ita vt non posset sese expedire. Et eodem tempore accedens Ioab, qui erat dux belli, *infixit tres lanceas in corde eius, & cùm adhuc palpitaret hærens in quercu, cucurrerunt decem iuuenes armigeri Ioab, & percutientes interfecerunt eum: & proiecerunt eum in foueam grandem, & comportauerūt super eum aceruū lapidum magnū nimis.* An non tota hæc effigies quædam est viua ingentis stragis, quā tentationes efficiūt in eo, qui seipsum negligit, & per quinq; hos gradus miserè corruit? nā primùm, imaginatio à dęmone instigata cogitationes profert superfluas, otiosas, vanas, & sensuales: in quibus valdè hæret ac delectatur, ex quibus tamē mox Satanas funes cōficit, quibus eū ligat, suæq; volūtati mancipatū tenet: quia miser adhærescit, & afficitur perituris terrenis bonis; quib. ita suspensus hæret, vt de rebus alijs nihil cogitet. Quis dicet, auarū non teneri suspensum à pecunia, quā habet aut quærit? & ambitiosū à dignitate, quā am-
e Matt.6.21. bit? & inhonestū ab ea persona, quam deperit? quisq; enim e *cor suum habet vbi thesaurum* & affectionem. Et tunc accedit liberè dæmon, & infigit in cor
f 1.Ioan.2. 16. eius tres lanceas, quas S. Ioannes appellat f *concupiscentiam carnis, concupiscentiam oculorum, & superbiam vitæ*: Et mortali culpa destruit gratiam, & charitatem, & virtutum elegantiam. Sed quoniam adhuc palpitat, & aliquid vitæ superesse videtur: accurrunt quasi agmine facto decem armigeri Satanæ, exercitus scilicet reliquorum

vitio-

vitiorum, & passionum; quæ cum tribus prædictis lanceis conueniunt, vt infelicem animam occidant omninò, & in varia peccata cõtra decem Dei præcepta, tanquam in foueam profundam proijciant: destruentes reliquos virtutum habitus, qui superarant: vt nullum supersit vitæ indicium. Satanę enim vox ad reliquos suos adiutores est illa: g *exinanite, exinanite vsque ad fundamentum in ea:* vt nec lapis maneat super lapidem, etiam ipsa fundamenta dissoluantur, fides scilicet, & spes, quæ reliquarum sunt fundamenta. g Ps. 136. 7.

QVID verò hinc sequitur, nisi quòd misera anima in profundum desperationis foueam deijciatur: & lapidum cumulus, duritiei scilicet obstinationis in peccatis, comportetur, vt in eis permaneat æternùm. Hi sunt gradus, per quos tentationes nos in miseriarum abyssum præcipitant. Cuius mali remedium est, statim in initio resistere, prauarum cogitationum furiam præcidendo, priusquàm in fines adeò miseros perueniant. Non enim sine causa (vt ait S. Gregorius) dixit DEVS: h *caudam Behemoth duram esse, quasi cedrum:* Caput eius molle, sicut fœnum; vt significaret, tentationem initio facilè euelli: postea verò difficilè superari. Quare plurimùm refert, caput eius conterere, initium scilicet tentationis eius, quando per malam cogitationem nos aggreditur; priusquàm indurescat, & affectione ac consuetudine praua profundiùs radicetur. ideoque Dauid statim atque audiuit tentantium insolentiam ac dicentium: *exinanite vsque ad fundamentum in ea.* respondit ipse: i *beatus qui tenebit & allidet paruulos tuos ad petram.* quasi dixerit: ille se ab infernalibus hisce furijs expediet, qui earum tentationes in ipso initio repulerit, cùm sunt paruulæ: allidendo illas ad petram viuã, qui est Christus: ita vt nec vestigium illarum supersit. Noli esse Absalon, qui rufos suos capillos, sicut mulier aliqua nutriebat; nec toto anno illos tondebat: sed statim atque vanæ, & effœminatæ cogitationes occurrunt, illas abscinde; nec admittas, nisi viro dignas. Recordare etiam: Nazaræos, etsi k *omni tempore separationis suæ & voti nouacula non transiret per caput eorum,* vt capillos raderent: *cùm* tamen *dies complebantur, eos rasisse ante ostium fœderis: & capillos poni iussos super ignem Sanctuarij.* deque, vt S. Gregorius aduertit, ad significandum: etiam feruentes nutrire interdum vanas & superbas cogitationes: ideoque opus esse, vt certis temporibus rasuram instituant generalẽ nouacula perfectæ mortificationis: & postquam raserint, ne faciãt quod Absalõ, qui suos capillos seruabat, & in eis sese iactabat, magnique faciebat: nunquam enim ampliùs debet quis gloriari de inanibus suis, & subtilibus ratiocinationibus: (id enim esset nouarum tentationum occasio) sed illas planè consumere, & sanctuarij igne, diuino scilicet amore, comburere, cuius cogitationes & affectus ita eos, qui ex proprio amore oriebantur consumunt, vt eant planè in obliuionem.

S. Greg. l. 32. Mor. c. 16.
h. Iob. 40. 12.
i Ps. 136. 9.
k Nu 6. 18.

§. II. *Sensualis appetitus passiones.*

MAGIS adhuc solicitos reddere nos debet tentatio, cùm ad sensualitatem peruenit, quæ passionum suarum motus iam profert: eò quòd maiores vires recipiat: ac proindè periculum sit multò maius.

p. q. 114. a. 3. & 1. 2. q. 80. a. 4. PRO cuius rei explicatione supponendum est, cum S. Thoma non esse existimandum, primum prauarum cogitationum & affectionum excitatorem semper esse dæmonem; sed sæpè nostram ipsam carnem malè propensam, & corruptam ex seipsa eas producere: etiamsi dæmon nullus esset, à quo induceretur. quamobrem S. Iacobus Apostolus dixit: a *vnumquemque tentari à sua concupiscentia abstractum & illectum: & concupiscentiam, cùm conceperit, parere peccatum.* Noster tamen infensissimus aduersarius non sinit sibi elabi occasionem: nam (vt S. Ambrosius ait) tunc nobis maximè insidiatur, cùm similes inordinatas passiones aduertit in nobis quasi bullire. applicat enim statim escam, laqueosque disponit, quibus capiamur. Si nos videat ira commoueri, aculeos suos infigit: suggerens nobis modos sumendæ vindictæ; quibus illaqueemur, & eius desiderio submergamur. Eodem spectat quod S. Bernardus dicit: serpẽtem mille artes habere, quibus aperit suos astus, b *insidiando calcaneo nostro*; affectus obseruãdo, quibus in nostro progressu mouemur: & ibi mordet nos, & suum infundit venenum. Cui optimè competit quod Iacob Patriarcha de filio suo Dan prędixit, dicens: *fiat c Dan coluber, in via, Cerastes in semita, mordens vngulas equi, vt cadat ascensor eius retrò.* Quis hic est equus, nisi corpus nostrum: cuius ascensor, & qui illum equitat, est spiritus noster, qui dirigit illud per viam mandatorum DEI, & per semitam consiliorum eius? at dæmon tanquam coluber abscondit se in hac via, & tanquam Cerastes occultat se in hac semita: insidiatur enim gressibus, per eam ambulantis: repentè verò mordet vngulas equi, apprehendendo ipsas carnis propensiones, & affectus. vt Spiritũ deijciat. Nam quẽadmodum equus à serpente in vngula ictus, tam diu saliens tumultuatur, vt ascensorẽ, nisi equitandi sit valdè peritus, à se deijciat: ita caro à dæmone instigata, ita cõmouetur, adeoq; effrænatè insurgit, vt raptet etiam interdum miserum Spiritum, eum trahens ad consentiendũ peccato: nisi is dexter valdè sit, artisque huius peritus: vt illi sciat resistere, & eius audaciam reprimere. Sed quoniam hanc dexteritatem spiritus nõ ex proprijs viribus habet, sed ex DEI virtute: adiecit idem Iacob: *salutare tuũ expectabo Domine.* quasi diceret: vt me ab his serpentis insidijs & morsibus defendam, fiduciã meam posui, non in brachio & industria mea, sed in Saluatore, quem DEVS mihi missurus est, vnigenito scilicet eius filio: cuius virtute victoriam me consecuturum spero.

Margin notes: a Iac. 1. 14. — Li. 1. off. c. 4. — Ser. 5. in qu. — b Gen. 3. 15 — c Gen. 49. 17

SED ex parte nostra oportet nos cum omni celeritate has inordinatas 1.
affectiones reprimere, & mortificare, antequam hosti sint prædæ: iuxta il-
lud Sapientis: d *post concupiscentias tuas non eas . & à voluntate tua auertere.* d Eccl. 18. 30
Si præstes animæ tuæ concupiscentias eius faciet in gaudium inimicis tuis: quia fa- e Iud. 16.
cient ex eis e *funes*, quibus te tanquam Sampsonem *ligent, eruantq́ tibi o-* 13. 21.
culos, et faciant molere tanquam bestiam : & illudent tibi, eò quòd tuis cul-
pis arma illis dederis , quibus te præcipitent . Sed æquum est tamen,
vt illos tu potiùs irrideas. & quando serpens incipit calcaneo tuo in-
sidiari , vt mordeat : conuertas te contra illum , caputq́ue eius conte-
re, resistens, vt dictum est, eius tentationi , cùm primùm incipit appa-
rere.

PRAETEREA quemadmodum coluber & Cerastes non possunt ap- 2.
prehendere vngulas equi celerrimè currentis, & vix terram pedibus con-
tingentis; sed quando paulatim se mouet, pedemq́ue in terra diutiùs figit:
ita dæmon non facilè inuenit occasionem tentandi feruentem aliquẽ, ma-
gna festinatione per diuina omnia mandata currentem : nec partẽ aliquam
in eo deprehendit, qua possit illum detinere, cùm ipse nulla rerum ter-
renarum affectione teneatur : quia obiter tantum aliquid ex illis accipit,
quòd sit vitæ ducendæ necessarium. Tepidum autem & passiones suas se-
quentẽ, facillimè serpens mordet, ac lædit: quia affectus sui pedem in rebus
terrenis figit: & sæpè non animaduertit periculum, donec damnum expe-
riatur; & eueniat illi, quod est scriptum in Iob: f *immisit in rete pedes suos, &* f Iob 18. 9.
in maculis eius ambulat: abscondita est in terra pedica eius , & decipula illius super
semitam. quemadmodum enim pisces, ignari, quid faciant , ingrediuntur
rete; & aues incidunt in laqueum; & mures in decipulam: ita homines in-
trant, & incidunt in tentationem, non attendentes, quid faciant , donec se
captos videant. Sed in hoc ipso deprehenditur tentatoris sagacitas, & a-
stutia: nam quemadmodum in retibus, laqueis, hamis, & muscipulis tales
ponuntur escæ, quæ sint propentioni capiendorum aptæ: vt gustu irritato, *Ex S. Greg.*
in illas irruant: ita ait S. Gregorius constituit dæmon suas tentationes: po- *4. Mor c. 17.*
nens nobis ante oculos escam rerum externarum , ad quas videt nos pro- *Lib 14. Mor.*
pendere; & quarum conspectu irritatur & accenditur ignis mali deside- *c. 17.*
rij; quod vt expleamus, irruimus in ipsum laqueum. Considerat, inquit S. *Ser. de lin-*
Ephrem, aduersarius noster vitium , ad quod quisque propendet : & iu- *guæ morbo.*
cunda cuique inijcit vincula, vt in ijs libenter conquiescat , & ita in ipsius *& alijs vi-*
maneat obsequio: benè præuidẽs, quòd, si iniucũdis nos vellet vinculis al- *tijs.*
ligare , citius ea abrumperemus , & reciperemus libertatem. Et quem-
admodum belli dux, cùm ciuitatem obsidet, diligenter obseruat debilio-
rem murorum partem, quam deijciat ; vt ciuitatem ingrediatur: ita dæ-
mon, ait Cassianus, cùm animæ nostræ ciuitatem obsidet, diligenter obser- *Coll 24. c. 17*

uat partem eius debiliorem (vt si concupiscibilis inclinet ad voluptates, aut irascibilis ad vltiones) & ibi sua tormenta collocat, vt globos iaciat tẽtationum. Et sæpè, si vel in vnum, quo delectatur, vitium deijciat; deijcit etiam in alia magis horrenda: quæ ipsi aliàs non placebant, nisi tantoperè primum placuisset. Hoc modo sciens: Israelitas ad sensuales voluptates propendere, suggessit Regi Balac per impium Prophetam Balaam, vt elegantes fœminas ad eorum tentoria mitteret, quæ illos ad fornicatio-
g Nu. 24. 14 nem inuitarent, & pretium peterent, vt earum g *Deos adorarent, & comede-*
& c 25. 2. *rent* de cibis idolis sacrificatis: quod reipsa obtinuerunt. Contra hanc Sata-
& c 31. 16. næ astutiam præmunire te oportet sententia illa Saluatoris: *estote prudentes*
3. Apoc. 2. 14. *sicut serpentes.* vt ex hostis astutia discas, quam tu prudẽtiam habere debeas ad illum vincendum. Quæ in eo consistit, vt prauas tuas propensiones benè & exactè notas habeas; maiusque studium adhibeas, vt ab eo malo te custodias, ad quod te magis propensum intelligis: ipsamque propensionem, quæ in anima tua magis prædominatur, maiori feruore contineas, atque coerceas. Et quemadmodũ infirmi, si mẽbrũ aliquod valdè debilitatũ habeãt, illi remedia & antidota applicant: eò quòd illud præ alijs patiatur, maiusq;
Supra: & Coll. 5 & 14. damnũ sentit ex quocũq; caloris aut frigoris excessu: ita, ait Cassianus, meritò debent, qui animo infirmantur, efficaciora & frequentiora adhibere remedia ei passioni, & inordinatæ affectioni, à quib. magis debilitatur, & maiori exponitur periculo æternæ vitæ amissionis. Ad eius itaq; curationẽ dirigenda sunt ieiunia, vigiliæ, meditationes, orationes & consciẽtiæ exa-
h 1. Reg. 17. mina. Nam licèt hostis sit sicut Gigas ille h *Goliath, quinque* his *lapidibus* po-
40. 49. terit *prosterni*: quo prostrato, qui nobis aliàs est infensissimus, reliqui minores aufugient.

4. DENIQVE nullam passionem aut inordinatum affectum etiam minimum oportet negligere: nam vel talis, vt idem Cassianus ait, sufficiet, vt te
Coll. 5. c. 11. aduersario tuo tradat, indicando illi portam, qua pateat illi aditus ad ciui-
i Iud. 1. 24. tatem animæ tuæ deprædandam. Solus i *vnus homo* qui *egressus est de ciuitate Betel ostendit* hostibus *introitum ciuitatis*, quam obsidebant: & *illi ingressi percusserunt vrbem in ore gladij.* Et quamuis anima tua sit sicut Betel, quod significat domum DEI: si non tibi attendas, & passionem aliquam foras abire patiaris, quæ ad res huius mundi afficiatur: per eandem patebit hostibus a-
Serm. 11. ditus, ad eam deprædandam, & omnes eius habitatores, scilicet virtutes in ore gladij percutiendas. Et quemadmodũ ait S. Dorotæus, parum iuuat aquilam, caput & alas habere liberas, si venator vel ex vno vngue captam eam teneat: hoc enim sufficit, vt & plumas euellat, & caput ipsum amputet: ita etiam, quamuis vir sis valdè spiritualis, & contemplationi deditus: si dæmon vel ex vna inordinata affectione te captum teneat, periculum tibi imminet pereundi: ea enim passione disponet tibi mille laqueos, quibus te

non

non solum alis orationis & contemplationis priuet: sed etiam spoliet vita gratiæ. Nec debes talem passionem parui facere, eò quòd sit de re parua: nouerit enim dæmon citissimè eam mutare in aliam multò maiorem. Si crinis in aquam proiectus paulatim conuertitur in serpentem: quid mirũ, si aliqua cogitatio superflua, vel minima ad rem aliquam affectio per astutiam infernalis serpentis conuertatur in colubrum peccati. Et cũ dicat Sapiens: k *quasi à facie colubri fuge peccata*: fuge quoq; ipsum semen, ex quo ille generatur, paruas etiam passiones mortificando, quæ sunt principia magnę ruinæ. Attende, dæmonem, vt S. Hieronymus ait, appellari *Myrmicoleon*; qui initio ingreditur tanquam formica, & rodit grana virtutum; sed cũ videt opportunitatem, tanquam ferus Leo ipsas animas deuorat. Si igitur experiri nolis eius feritatem, cùm agit Leonem: prohibe parua eius furta, & rosiones, cùm agit formicam.

k *Eccl* 21. 2

In id Iob 4 *& Tigris perijt.*

§. III. *Horrendæ imaginationes.*

Alio stratagemate vtitur aduersarius ad nos vexandos, à præcedente nonnihil diuerso: non per voluptates & delicias, sed per cruciatus & inquietudinem cordis. Nam, commouens humores, & internas imagines excitans, efficit sæpè imaginationes terribiles, figuras horrendas, profundas melancholias, iras furiosas, detestandas cogitationes infidelitatis, desperationis, blasphemiæ, odijque in Devm, & sanctos eius: Aliquando quidé verbis interioribus molestissimis, ad quę audienda nos cogit: imò & ipsam linguam inuitis nobis ad similia proferenda mouet: Aliquando figuris tristissimis, & fœdissimis impellendo nos, vt eas aspiciamus; variasq; corporis partes commouendo ex horrore eorum, quæ in spiritu geruntur. Quod. n. fecit cum S. Antonio, & magnis alijs Sanctis, induens figuras ferarũ, & mõstrorum, quibus horrendis spectaculis oculos intuentium affligebat, & tremendis vocibus aures vexabat, & corpora ipsa grauibus vulneribus lædebat: hoc ipsum facit nunc sine his figuris cũ multis: non dico peccatoribus, sed viris valdè probis, & iustis: qui similia patiuntur inuiti, & superiori spiritus parte strenuè resistentes. Cuius sufficiẽs signum est, pœna qua afficiũtur cùm talia sentiunt; & studium, quod in eijs reijciendis ponunt; & clamores, quibus diuinæ gratiæ feruorem ardenter petunt: quæ tamen illis continuè adest, etiam ipsis non aduertentibus. Nam vt Christus D.N. dixit S. Catharinæ Senensi, cùm similia pateretur: quoniam ego tecum eram, licèt in corde latens, hæ tentationes eò non pertingebant, nec te vincebant: sic enim impleo, quod per os Dauidis dixi: a *cum ipso sum in tribulatione; liberabo eum, & glorificabo eum*: commutans planctum eius in gaudium, & turbationem in pacem magnam & lætitiam. Toto autem tempore pugnæ b *in*

1. *p. Vitæ ipsius c.* 11.

a *Ps.* 90. 15.

b *Isa* 30. 15.

silentio, vt ait Isaias, *& in spe erit fortitudo tua*. nulla colloquia cum hoste misceas, nec ad turpia ipsius verba respondeas, aut ipsa proferentem cures. Qui, vtpote superbus, valdè fert ægrè se contemni; & nihili fieri, quæ ipse fingit ad terrendum. Præstat itaque conuertere tuum sermonem ad DEVM D. N. humiliter & amanter auxilium petendo, animoque resignato offerendo te ad cruciatum illum ferendum quamdiu DEO ipsi placebit: persuadendo tibi, non esse infernum damnatorum, sed iustorum Purgatorium, ad te expiandum à præteritis culpis, & à futuris præseruandũ. Quòd si hanc confidentiã nõ amiseris: c *cùm te consumptum putaueris*, vt dicitur in libro Iob, *orieris vt Lucifer*, cœlesti scilicet nouo lumine renouatus & gaudio Spiritus S. d *pace* illa fruens, *quæ exuperat omnem sensum*: nam e *secundùm multitudinem dolorum in corde* afflicti, *consolationes DEI lætificant animam* eius. Vltimò est aduertendum: huiusmodi tentationes solere aliquando fundari in abundantia humoris alicuius melancholici: quare expedit spiritualem medicum cum corporali conuenire, vt applicentur remedia, quæ humores euacuent, & cor ipsum lætificent: cùm videamus, f *percutiente Dauide cytharam manu sua, refocillare* consueuisse *Saulem, & leuius habere. recedebat enim ab eo Spiritus malus*: sublata enim Melancholia, quæ corpori prædominabatur: non habebat dæmon in quo posset hærere. Et vniuersim refert plurimùm tristitiæ spiritum vincere, quæ nõ est secundum DEVM, sed secundùm carnem & mundum: nam, vt ait Sapiens: g *Spiritus tristis exsiccat ossa*, vires debilitat, tædium adfert bonorum operum, aperit portã tentationibus, imaginationes efficit valdè importunas, succumbit timori & terrori, disponit ad desperationem: imò & h *mortem operatur*: ac denique valdè similis est hic Spiritus ipsius dæmonis Spiritui: qui hoc humore plurimùm delectatur, vt qui ad suos fines valdè sit illi ex vsu. Contrà verò horret Spiritum i *lætitiæ*, quę est secundùm DEVM: quia reddit ætatem floridam ac vegetam, affertque spiritus feruorem, magnumque animum cõtra tentationes. Ideò dicebat Esdras populo suo: k *gaudium Domini est fortitudo nostra*; & S. Iacobus Apostolus monet nos, vt l *omne gaudium Domini existimemus, cùm in tentationes varias inciderimus*, ob ingentia bona, quæ ex eis haurimus.

c Iob 11. 17.
d Phil. 4. 7.
e Ps. 93. 19.
f 1. Reg. 16. 23.
g Pro. 17. 22.
h 2. Co. 7. 10.
i Ps. 50. 14.
k 2. Esd. 8. 10.
l Iac. 1. 2.

CAPUT VI.

PUGNAE CONTRA TRES VEHEMENTES appetitus voluptatum, diuitiarum, & honorum: & qua ratione Christus D. N. eos vicerit, & adhuc vincat in nobis.

ICET multi sint, & horrendi interni & externi Christianæ perfectionis hostes: oẽs tamen reduci possunt ad tres vehementes Appetitus trium rerum, quas mundi huius homines vehementius amant, & ad quas illi impellunt; & in quibus fundantur a *Concupiscentia carnis, Concupiscentia oculorum, & superbia vitæ*: & hi sunt præcipui milites deseruientes dæmoni, ad impediendam peccatorum conuersionem, sicut in primo Tomo est dictum: & per eosdem pugnam prosequitur: vt eos, qui benè cœperunt, faciat retrocedere. Per hos deiecit Orpham, de qua dicit Sacer textus: quòd b *reuersa sit ad populum suum, & ad Deos suos.* Qui autem hi sunt Dij, & quis populus, ad quos victi à dæmone reuertuntur, nisi res huius vitæ, quas priùs cum alijs peccatoribus inordinatè diligebant? primus falsus c *Deus* est *venter*, cui seruit populus hominum carnalium, voracium, ac inhonestorum. Alterum d *idolum*, sunt *diuitiæ*, quod populus *auarorum*, & cupidorum adorat. Tertium idolum est inanis excellentiæ & *honoris*, quod populus colit superborum, & ambitiosorum. Hæ sunt tres illæ congregationes peccatorum, quas vidit Ezechiel: (vt supra est dictũ) vna erat e *septuaginta virorum de senioribus domus Israel, qui adolebant idolis depictis in pariete*; secunda erat *mulierum*, quæ sedentes *plangebant Adonidem* Veneris amasium; tertia erat *quasi viginti quinque virorum dorsa habentium contra templum Domini, & facies ad orientem: & adorabant ad Ortum Solis*. Horum populorum opera vtitur Satanas ad aggrediendum, & persequendum populum Dei, congregationem scilicet Discipulorum Christi. Aduersus quem, vt refert S. Ioannes, prodierunt in campũ tres equites, eius hostes, in tribus equis ferocib. Primus erat f *rufus*, secũdus *niger*, tertius *pallidus*: qui tria genera significabãt peccatorũ, varijs vitiorum coloribus tinctorum: qui instar sunt equorum Satanæ, eos regentis & dirigentis quocunque velit, frænо, & calcaribus execrandarum eius suggestionum: qui in eis & per eos contra doctrinam & legem euangelicam pugnat: prouocãdo eius sectatores, vt ei potius obsistant, eamque reijciant: & eosdem postea tanquam instrumenta adhibet ad cæteros homines aggrediendos & oppugnãdos. Sed nõ potuit præualere in Christum ipsum, nec in populum electorũ eius: nam ipse potiùs,

a 1. Ioã. 2. 16.
Tra. 1 c. 16.
b Rut. 1. 15.
c Phil. 3. 19.
d Gal. 5. 20.
e Ezec 8 10. Tom. 1. Tra. 1. c 16. §. 1.
f Apoc. 6. 4.

S. Thom 1.2 q 77 art 5. cum ingenti sua gloria, de omnibus illis tribus triumphauit. Cuius triumphum delineat idem S. Ioannes dicens: g *vidi: & ecce equus albus, & qui sedebat super illũ habebat arcũ, & data est ei corona, & exiuit vincens, vt vinceret.* Quasi sibi non esset satis semel vincere; sed sæpius: primũ per seipsum; & per suos postea Discipulos, vsq; ad mũdi finẽ. Equitem. n. eum esse Verbum Dei asserit idẽ Sanct. Ioannes, dicẽs, h eum *qui super equum sedebat vocari fidelem, & nomen eius verbum Dei:* Et idem S. Hier. & S. Ambrosius asserunt. Nam diuinũ Verbum, de cęlo descẽdens, coniunxit sibi purissimã suam humanitatẽ, per albũ illum equum significatam: In qua manẽs, eamq; gubernans, & mirabilia ac stupẽda per eam faciẽs; & contra suos hostes pugnans, præclarissimas de eis victorias reportauit. In ipso itaq; instanti suę conceptionis data est corona super caput eius: non . n. ita in mundũ ingressus est, sicut filij Adã: qui ingredimur à dæmone victi, & peccato subiecti: sed tanquã victor gloriosus, contẽnens oẽs carnis delicias, diuitias, & honores mundi; amplectẽs verò, vt dixit Apost. & i *sustinens crucem*, paupertatẽ, ignominiã & dolorẽ: quæ cum ipsa cruce coniuncta erant. & sic vicit peccatum, & obtinuit nobis sanctificationẽ. Eandẽ porrò victoriam prosecutus est, quãdiu vixit in hac vita, pro armis vsus arcu suæ prædicationis, & doctrinæ cœlestis: qua, vt S. Augustinus ait, sagittas iaculabatur admirabiliũ sentẽtiarum contra mundi voluptates, diuitias, & honores. Et quando hostis illum in his tribus rebus est aggressus k *in deserto* hoc eũ arcu prostrauit, vt suprà diximus. Ad finẽ tamẽ vitæ, vt perfectissimam suam concluderet victoriã, crucis arcum in manibus suis accepit, vbi violẽter fuit extensus, instar chordę ad arcus extremitates: & sic moriẽs, suos hostes prostrauit: quẽadmodum dixit Habacuc Propheta in eo cantico, quod inscripsit Victori, dicens: l *cornua in manibus eius:* quasi instrumenta pugnæ, quæ sunt crux & claui: *ibi abscõdita est fortitudo eius: ante faciẽ eius ibit,* & victa fugiet *mors. & egredietur diabolus,* fugietq; territus *ante pedes eius. Contriti sunt montes sæculi. incuruati sunt colles mundi* (diuites scilicet ac potentes eius) *ab itineribus* & operibus *æternitatis eius:* quæ ipse in nostrum bonum decreuit & constituit.

Apoc. 6. 2.
Apoc. 19. 13.
i Hebr. 12. 2.
in illud Ps. 7
k Mat. 4. 3. arcum suum tetendit.
l Hab. 3. 4.

SED vlterius adhuc progressa est Saluatoris nostri potentia, eiusque victoriæ. Nam, cùm per seipsum gloriosè adeò, vt dictum est, vicisset: voluit semper in ea victoria pergere per suos Apostolos, ac Discipulos, & per reliquos iustos eorum successores: qui etiam per album illum equum, super quem ipse sedebat, significabantur. Nam, vt ait Origenes, libenter frœnum accipiunt disciplinæ ipsius Domini, à cuius diuino Spiritu ducuntur ad quamcunque partem, non voluntate propria, sed Saluatoris ipsius in ipsis existentis, & per eas pugnantis, suosque inimicos vincentis. quod insinuauit Zacharias, cum dixit: m *posuit eos quasi equos gloriæ suæ, præparatos in bellum.* In magnum enim eius gloriam cedit, quòd

Vide Riberã, qui ait esse communem expositionẽ. Ho. 2 in Cãt.
m Zach. 10 3

per

per illos vincat, & propterea in laudibus Dei ponit Ecclesia, quòd *vincat in martyribus*: qui etiam vincit in Confessoribus, & Virginibus, & in omnibus, qui tentationes vincunt. ipse enim eas vincit virtute eius victoriæ, quã illis omnibus comparauit. Quare ita existimare debes, quòd eo die, quo graues tentationes superasti, quæ tuam conuersionem impediebant, cùm peccati statum, aut nequam hunc mundũ deseruisti: id præstiteris, eò quòd Dux tuus Iesus Christus in te illas vicerit. Sed attende, te incepisse vincendo, vt vinceres: quia non debes existimare, satis tibi esse, quòd primam obtinueris victoriam: sed pergendum semper in pugna contra eosdem hostes, cum magna spe, quòd perges etiam in victoria. Quia Dominus, qui primã dedit victoriam, secundam etiam dabit, & plures alias: quia æquè illi facilè est, mille victorias, atque vnam dare: si fiduciam tuam in virtute ponas, quam suis ille tibi comparauit. Nam (vt S. Ambrosius ait) *non sibi sed tibi vicit*, sicut nec orauit, aut ieiunauit sibi ipsi; sed in tuum commodum, applicans tibi suæ victoriæ fructum. Animum itaque sume, ô Christiane: (ait S. Basilius) quia eum victorem Regem sequeris, qui te vult suæ victoriæ participem facere: & illi confidẽs, verè victor euades. m *Confidite*, ait ipse Christus suis discipulis: *ego vici mundum*, & tria illa vitia, quæ in illo regnant: & in virtute mea vos quoque vincetis: & ego ea vincam in vobis. *Lib. 4. in Lucam.* *In Prologo in Ascetica.* m *Ioan. 16. 33.*

Sed quibusnam armis Christus in nobis vincit? non certè alijs, quàm duabus rebus, quas eius arcus nobis ob oculos ponit, reuocans nobis in memoriam valdè luculenter verba, & sententias, quæ ipse dixit in suo Euangelio contra inordinata voluptatum, honorum, ac diuitiarum desideria, cordi verò magnum imprimens amorem suæ crucis, dolorum, ignominiarum ac nuditatis, quas pro nobis fuit perpessus. Id quod præstat vehementibus suis inspirationibus, eo tempore immissis, quo nos aggreditur tentatio. Verba enim Dei, quæ tu ex diuinæ scripturæ pharetra extrahis, si solis tuis viribus proijceres, essent quasi n *paruuli* alicuius *sagittæ*, ac proinde paruæ vtilitatis ad hostem prosternendum: at, quæ ab inspiratione diuina prodeunt, sunt sicut o *sagittæ potentis* sagittarij *acutæ*, *cum carbonibus desolatorijs*, ita scilicet hostes penetrantes, & faucientes, vt eorum vires comminuant. Sed quoniam non sufficiunt sola verba: opera quoque inspirat Deus, faciẽda: arrepto scilicet ipso arcu in manu iuxta illud Iob. p *Arcus meus in manu mea instaurabitur*. In quem locum ait S. Gregorius: *Arcus in manu est scriptura in operatione*: credendo scilicet, quod illa docet; & faciendo, quod præcipit. Arcus etiam in manu est ipsa crux Christi, eiusque mortificatio in praxim deducta: offerendo te ad patiendum pro eius amore, quod ille pro tuo est perpessus: & ex toto corde complectens hanc armaturam crucis, quæ adeò est potens contra omnes dæmones. Quia, vt dixit Apostolus, r *verbũ crucis ijs qui salui fiunt, est virtus Dei*: facit enim eos inuictos in pugna. n *Psal 63. 9.* o *Psa. 119. 4.* *Psal. 44. 6.* p *Iob. 29. 20.* *Lib. 19. Mor. cap. 28.* r *1. Cor. 1. 18.*

r Gal.5.24. Quis vincet crucis amatorem;& eum, r *qui carnem suam crucifixit cum vitijs*
s Gal 2.19. *& concupiscentijs?* quis deijcere poterit, s *Christo confixum cruci, vt mundo mortuus* DEO *soli viuat?*& quomodo verba tua non erunt sagittæ fortes in hostes tuos, si prodeant ex corde Christi, in cruce extensi? nam quemadmodum arcus, si chordam habeat laxam, leuiter mittit sagittam; sin autem tensam, magna vi illam iacit: ita si tu sis in mortificatione laxior, & ignauus: verba tua, & resistentię, quibus repellis tentationes, erũt sicut *sagitta paruulorum*, quas dæmones nihili faciunt: si autem benè sis extensus in cruce, per generosam mortificationem: etiamsi illa sit carni violenta, tanto feruore sagittas proijcies, vt victoriam in tentationibus reportes.

DENIQVE multum debes gloriari, quod sis tanquam equus albus & generosus Iesu Chirsti, per quem ipse pugnans gloriosissimas obtineat victo-
t Iob.39.19. rias: cuius equi proprietates retulit ipse DEVS S. Iob, dicens: t *numquid præbebis equo fortitudinem, aut circumdabis collo eius hinnitum? numquid suscitabis eum, quasi locustas, gloria narium eius terror. Terrã vngula ferit, exultat audacter: in occursum pergit armatis. Contemnit pauorẽ, nec cedit gladio. Super ipsum sonabit pharetra, vibrabit hasta & clypeus. Feruens & fremens sorbet terram, nec reputat, tuba sonare clangorem. Vbi audierit buccinam, dicit: vah, procul odoratur bellum, exhorta-*
Lib.31. Mor. c.7. *tionem Ducum, & vlulatum exercitus.* Quis hic est equus, ait S. Gregorius, nisi vir iustus, in quo Christus gerit spiritus bella? non enim satis habet, quòd sit ferculum, thronus, aut thalamus eius, portans illum intra se tanquã Regem, Magistrum, aut sponsum: sed etiam gloriatur, quamdiu versatur in
v Iob.7.1. hac v *vita, quæ tota est militia,* quòd sit tanquã equus gloriæ eius, in quo sedet ipse DEVS, tanquam Dux, *hastam vibrans & clypeum:* quæ sunt auxilia iusto ipsi data, ad pugnandum & vincendas tentationes. Præcipuè verò dat illi
1. sex documenta, quæ idem S Gregorius ex prædictis verbis deducit.

Primum: *si audieris buccinam,* & signũ ad arma; & videris tentationẽ appa-
2. rere, *dic: vah:* noli tristari, nec fieri timidior: sed nouũ spiritũ recipe, & animũ: sperãs lucrum ex ipsa imminente pugna. Quod si Dæmõ horrẽda quędã tibi minetur, nisi ipsius suggestionib. consentias: *contẽne pauorẽ:* & potiùs *gloria nariũ terror,* hoc est vel odorẽ rerũ terribiliũ reputa gloriã tuã, vt fortitudinẽ tuã in eas ostendas; dãdo operã, vt sentias æternas, quas Deus minatur peccatorib. vt ita contẽnas tẽporales. Quòd si te persequi pergat, pau-
3. pertatẽ & res alias acerbas, & ignominiosas tibi inferẽdo: *exulta audacter, & in occursũ perge armatis:* audacter inquã, vt nõ abijcias animũ; sed læta quadã audacia occurre aggrediẽtib. hostibus, etiãsi te omni genere calamitatũ armati aggrediãtur: tuã autẽ fiduciã colloca in Duce tuo, quo in te & pro te
4. pugnante, omnia pericula euades feliciter. Quod si hostis reb. delectabilib. & terræ voluptatibus te inuitauerit: *vngula terram fode,* conculcans & spernens eas, fode terram, hoc est ingredere sepulchrum; vt videas, omnia hæc

cadu-

caduca esse, & nihilum: *feruens & fremens sorbe terram*, magno inquam feruore ac zelo te conuerte in ipsum hostem, & carnē tuam, ipsam castigando & conterēdo, eò quòd talia appetat. & sic consumes ac dissolues omnia terrena, quæ peccati occasionē tibi possunt adferre. Quod si te repentè in aliquas occasiones & peccandi pericula induxerit, mox ad Deum recurre per orationem, *& suscitabit te sicut locustæ*: vt scil. fugias saltando super talem foueam, & profunditatem, vt periculum euadas. Et quemadmodum locustæ semper saltando progrediuntur, & maioris æstus tempore saltant frequentius: ita meritò debes cor tuum ad res cælestes frequenter eleuare orationibus, & sanctis alijs affectibus: ne huius vitæ rebus nimium adhæreas. & tunc maximè frequentiùs tibi saltandum est, cùm tentationum ardor magis premit. Deniq; si tentator aliquo tempore remittens, permiserit te trāquillum & placatum viuere: non te iudices esse securum: sed *procul odorare bellum, exhortationem Ducum, & vlulatum exercitus*: & ad pugnam te præpara. studeas rationes illas addiscere, quas septem vitiorum duces adferre solēt, vt victores euadant: & attende tibi diligenter, vt passionum tuarum agmen possis cognoscere. benè enim paratus non vincetur.
5.
S. Greg. 5.
6.

Haec summatim sunt documenta, quę Dux noster suis electis suggerit, cùm residet in eis tanquam generosis gloriæ suæ equis, per quos pugnat, & vincit, & coronā obtinet, quam in suo capite gestat: hæc enim victoria, ipsius potius est, quàm nostra. Et quemadmodum Apostolus monet: quotiescunq; vincimus x *debemus Deo gratias, qui dedit nobis victoriā per* D. N. I. C. eius filium, ad cuius pedes & thronum mittere debemus coronas nostras, quēadmodum y *seniores* illi faciebant in Apocal. dicentes & confitentes, ipsum Agnum eas comparasse, & ipsorum capitibus imposuisse. Et quandoquidē ipse cœpit in nobis vincere eo animo vt victoriā prosequatur: resumamus nos animum cum ipsius auxilio, vtendo prædictis eius documentis contra particularium vitiorum tentationes, præcipuè septem capitalium: eo modo, quem in subsequentibus capitibus exponemus.
x 1. Cor. 15. 57.
y Apoc. 4. 10.

CAPVT VII.

PRIMAS PVGNAS ET CONGRESSVS ESSE CONTRA CARnis concupiscentiam, & voluptates, quæ gulam & libidinem fouent: & ratio eas vincendi.

PRIMVM Satanæ instrumentum ad omnes suas tentationes est caro, & eius concupiscentia: à qua primus conflictus, & quidem satis cruentus prouenit: cuius ferocitatem depingit S. Ioannes dicēs: a *se vidisse equum rufum, & qui sedebat super illum, habebat gladiū magnū: datáq; est illi potestas, vt sumeret*, & auferret, *pacem de terra, & vt inuicē se interficerēt.* In qua pugna est duplex genus pugnantiū: quia carnis cōcupiscētia duo producit inordinatarū affectionū genera, quę semina sūt grauissimarū
a Apoc 6. 4.

tentationum. *Prima* ſunt furentes & importuniſſimæ ſenſualium voluptatum appetitiones, quibus gula libidoque fouentur: quas S. Gregorius vitia carnalia appellat: eò quòd vehementer impellant ad delectationes in cibo & potu, & fœdas voluptates, quæ ſunt propriæ carnis, originalis peccati ſanguine defœdatæ. Quæ caro (ſi ad myſticum ſenſum attendamus) ſignificatur per *equum rufum*, in quo ſedebat primus tentator, qui eam gubernat; eiusque paſſionibus ac ſenſibus vtitur ad crudele nobis bellum inferendũ, nosque in hæc duo carnis vitia præcipitandos. quorum pugnæ, (vt ait S. Iſidorus) ſunt primæ in vita ſpirituali: in quibus oportet, nos victores euadere, ſi vincimus etiam reliqua vitia ſuperare: quemadmodum prolixè oſtẽdit S. Gregorius, dicens: prius oportere hoſtes vincere, qui ſunt intra ipſam ciuitatem: poſteà exeundum ad pugnandum cum ijs, qui ſunt extra illam: ſi enim ad pugnam exeas cum externis, vaſtabitur ciuitas ab internis. Cùm igitur gula & libido hoſtes ſint domeſtici; pugnentque armis noſtræ carnis ad delicias propenſæ; nosque etiam ſeorſim manentes & incluſos impugnent: neceſſe eſt primum noſtrum impetum in eos facere, & conari eoſdem ſubijcere priuſquam alios aggrediamur, qui ſunt exterius.

Lib 31 c.4.

1. *Li 2. de ſummo bono c 22 Lib. 30 Moral c. 26.*

2. PRAETEREA, qui contra hoſtes viſibiles pugnare non nouit: quomodo nouerit contra inuiſibiles? & qui in leuioribus pugnis timidior eſt, & puſillanimis: quem animum habebit ad pugnas difficiliores? nam ſi (vt ait Ieremias) b *cum peditibus currens laboraſti: quomodo contendere poteris cum equis.* Cùm igitur carnalia vitia ſint nobis ſpiritualibus notiora, & gula ſit reliquis facilior: qui ab his vincitur, quomodo alia aggredi audebit? imò, vt ait S. Gregorius, qui ſe paruis proſterni conſpicit: confligere cum maioribus erubeſcit; & qui ſe videt à viſibilibus hoſtibus proſterni, ſtatim conijcit ſe ab inuiſibilibus proſtratum. Cùm, vt ait Apoſtolus: c *non ſit nobis colluctatio aduerſus carnem, & ſanguinem* tantum, *ſed aduerſus Principes, & poteſtates* inferni. Et idem dæmon, cùm videt, ſe in modico nos ſuperaſſe: magnum concipit animum nos in omnibus ſuperandi.

b Ier 12.5. S. Thom. 2. 2 q.148. a 3. Caſsi lib. 5. c. 20. & Col. 5. cap. 26 c Ephe. 6 12. Serm. de abdicat. rerum.

3. ACCEDIT, quod ſi dæmones tormenta noſtra bellica configant; non poterimus cum illis congredi; & cùm noſtrum corpus cum ſuis potentijs ſit animæ inſtrumentum ad omnes actiones, quibus ſit pugnatura, & hoſtibus reſtitura: ſi corpus ipſum eſt proſtratum, vitijsque gulæ & libidinis confixum (quæ notabiliter inuertunt, & inhabile reddunt ad bonas reliquas actiones) in promptu erit, vt in alia innumera peccata nos pręcipitent. Et propterea S. Thomas ait: gulam ob ſuos effectus præeminentiam quandam habere ſuper alia vitia: quia omnibus prębet aditum. id quòd multò magis efficit libido: cuius inordinatio adhuc eſt magis pernicioſa.

2. 2. q. 148. a. 3.

4. QVID autem dicemus de ſtrage à tentatore per hæc duo vitia illata, quando ei datur *gladius magnus, & poteſtas*, vt execrabili ſua ſuggeſtione vtatur,

tur,

tur, foueatq; ipsius carnis passiones? statim incipit *pacem sumere* & auferre, & miserandam in ea discordiam & pestem seminare. Gula (ait S. Basilius) culpam originalem inuexit in mundum: sustulit felicem pacem, qua parẽtes nostri fruebantur in paradiso; & causa fuit mortis, quam omnes incurrimus ob gustatum ab Adamo prohibitæ arboris fructũ. Hæc (ait S. Chrysostomus) deiecit eum in hanc lachrymarum & discordiarum vallem; laxauitq; habenas, quibus libido infrœnata tenebatur: & sic incepit carnis suæ nuditatem & rebellionem sentire. Et vtraque simul causa fuerunt e *diluuij*, quod totũ mundum submersit: & f *ignis*, quo infelix *Sodoma* conflagrauit; & idololatriarum, discordiarum, & mortis innumerabilium Israelitarum in deserto: nam, cùm semel g *sedissent manducare & bibere*, *surrexerunt ludere*, & idolum colere; & aliàs accedentes ad h *mulieres Moabitides adorarunt*, in earũ gratiã *Deos earũ*, quam erga maiorẽ perniciẽ & vastationẽ adferre potest Satanę gladius. Quã vt pacẽ dissoluat cũ vero Deo, & efficiat vt multi factis negent cultũ & adorationem ipsi debitã? i *multi* enim *sunt* (ait Apostolus) *inimici crucis Christi*, in quem crudele excitant bellum, *quorum Deus venter est*, & carnis voluptates; ac propterea *eorum finis interitus*, & æterna *confusio*.

Hom. 13 in Mat. tom. 2.

e Gen. 7. 17 21.

f Cap 19. 24. Ezec. 16 49.

g Exo 32. 6

h Num 25. 2 & c. 31. 16.

i Phil 3. 19.

5\. HVc accedit lamẽtabilis illa discordia, de qua idem Apostolus ait; quòd k *caro concupiscat aduersus spiritum: spiritus autem contra carnem: hæc enim sibi inuicem aduersantur*: & quisque pugnat vt alterum vincat, & occidat: Spiritus, vt prauas carnis inclinationes sibi subijciat: hæc vt bonas spiritus propensiones ad se trahendo vincat: quæ vix (vt ait Ieremias) rem sibi iucundam aspexit, cùm instar l *equi emissarij hinnit* ad rem, quæ illã recreat & oblectat: quamuis mors propterea accidat animæ. In hac autẽ pugna tam contentiosa & ancipiti duo sunt Duces pugnantibus fauentes: spiritus S. inspirationibus suis fauet spiritui, vt strenuè certet aduersus carnẽ: at dæmon execrandis suis suggestionibus tanquam framea fauet ipsi carni, vt fortiter spiritui resistat, non tam violenter, quàm blandè alliciendo: quod si ille blanditijs huiusmodi emolliatur, & sese illis dedat: vitã amittit, & spiritus S. illũ deserit. Quemadmodũ Dalila à Philistæis, Samsonis hostibus persuasa, blanditijs illum decepit, & causa fuit cur m *recederet ab eo Dominus*, & in manus incideret Philistæorum: à quibus tanquam vile mancipium tractaretur.

k Gal. 5 17.

l Iere. 5. 8.

m Iudic. 16. 20.

6\. SED non in solo spiritu damna sistunt, quæ tentator suo gladio infert. Nam ex repercussione adfert alia non leuiora ipsimet carni in rebus, quas illa ad suam voluptatem expetit. Si enim diligentius inspiciamus: gula & luxuria quinque illa, quæ huius mundi homines plurimi faciunt, valdè destruũt: bona scilicet fortunæ, honorem, delitias, sanitatem, & vitam ipsam. *Fortunæ bona* destruunt: quia, vt suis propensionibus ac delicijs satisfaciant, ea consumunt: sicut Esau n *primogenita sua vendidit pro lentis edulio: & abijt, parui pendens quòd primogenita sua vendidisset*, vt suam famem expleret: & fi-

n Gen. 25. 24

o Luc. 15. 13. lius prodigus o *dissipauit substantiam suam viuē do luxuriosè. Honorem* lædunt; quia despectum hominem faciunt, tanquam degenerantem ab ingenuitate humana, seq; delicijs & voluptatibus tradentem: quæ sunt cum bestijs com-
p Psal. 48. 13. 21. munes. per illa enim maximè p *comparatur homo* (vt ait Dauid) *iumentis insipientibus. & similis factus est illis.* & verè insipientibus comparatur: quia vtrūque hoc vitium valdè obscurat iudicium rationis: in qua hominis gloria consistit. Et propter hanc causam ebrietas apud homines ingenuos & honoratos, est vitium infame. & de intemperantia dixit Aristoteles, quòd sit
3. Eth c. vlt. S. Thom 2. 2. q 142. a 2. vitium puerile: eò quòd gustatus oblectationem potiùs sequatur, quàm dictamen rationis. Et luxuria, cùm crescit, magnam adfert infamiā, & notam ac maculam honori apponit. Quid verò dicam de *voluptate*, quam vtraque tantoperè appetit? quam tamen ipsæmet, cùm nimiæ sunt, imminuunt. Et licèt blandè initio ingrediatur: in fine tamen vehementer cruciat.
q Prou. 23 31 Propterea enim dixit Sapiens: q *ne intuearis vinum quando flauescit, cùm splenduerit in vitro color eius: ingreditur blandè, sed in nouissimo mordebit vt coluber; & sicut regulus venena diffundet.* Quasi apertè diceret: cohibe appetitum *voluptatis*, quem *gula* & *libido* in primo suo ingressu adferunt: cogitans & perpendens dolorem & cruciatum, quem post suū accessum efficiunt. nimius enim cibus conuertitur in colubrum, & nimius potus in regulum: &, vt dicitur
r Iob. 20 14 s ca. 24. 20. in libro Iob: r *panis eius vertitur in fel aspidum intrinsecus:* & inhonesta s *dulcedo in vermes.* Hæc enim omnia mordent, veneno inficiunt, & felleam amaritudinem conscientiæ inferunt: quam horrendis morsibus rodūt. Imò ipsi corpori graues adferunt morbos ac dolores; & interdum etiam pudorem & ignominiā, & hac ratione parata quasi pecunia exsoluit in septuplum vo-
t Iob 20. 22. luptatem, qua, dum peccaret, fuit affectus; manetq; miser stomachus cruditatibus affectus, & afflictus: t *cùm satiatus fuerit, arctabitur, æstuabit, & omnis do-*
v Sap. 11. 17 *lor irruet super eū.* vt sic locū habeat, quod dixit Sapiens: quia v *per quæ peccat quis, per hæc & torquetur.* ita vt gula & libido carnifices fiant eas admittentis; & quæ voluptatis fuerunt instrumenta, sint & cruciatus: & quod rem totā
Interrog. 9. maximè confirmat est, quòd (vt S. Basilius perpendit) id quod Deus ad vitę conseruationem & humani generis dilatationem creauit, cōuertatur in lethiferum venenum, mortem adferens cum infirmitatibus grauissimis, & per modos violentos: quemadmodum apparet in Hebræis per desertū am-
x Psal. 104. 37. bulantibus: quos Deus à morbis pręseruauit; vt enim Dauid dixit: x *non erat in tribubus eorum infirmus:* in pœnam tamen gulæ, & libidinis, violentas, valdeque horrendas mortes sunt perpessi.

Ex dictis facilè intelligitur, quàm sit ferox primus hic tentator, equo insidens rufo indomitę carnis: quando Deus illi permittit *gladium suum* vibrare. Contra quem init pugnam Dux noster Iesus in suis electis, in quibus & pęr quos ingreditur *vincens vt vincat:* quia suis inspirationibus mouet,

strenue-

ſtrenueq́ue adiuuat, vt minores hoſtes ſuperent: & ita poſſint etiam maiores vincere: vt ſcilicet carnalia vitia ſuperantes, poſſint etiã ſpiritualia proſternere; & gulam vincentes, libidinem quoque vincant: &, hac ſuperata, etiam Iram, Superbiam, & reliqua ferociora vincant.

1. PRIMVM autem, quod, ad vincendum in his pugnis, illis inſpirat, eſt propriæ imbecillitatis cognitio, ac defectus virium ad vincendum, niſi ipſemet Dominus pugnet & vincat in eis: quemadmodum Salomon, etiamſi y *ſortitus eſſet animam bonam*, ad bona ſcilicet propenſam, *corpusq́; haberet incoinquinatum*, beneq́; conſtitutum, fatebatur tamen, *ſe non poſſe eſſe continentẽ, niſi Deus* hoc ipſum *ei daret*. Sed diſtinctius adhuc Apoſtolus hoc expreſſit, qui omnium nomine dicebat: z *video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati, quæ eſt in membris meis: Infelix ego homo, qui me liberabit de corpore mortis huius*, à mortali ſcil. hoc corpore? qui tamen ſeipſum conſolans ſtatim ſubiungit: *gratia Dei per Ieſum* C. D. N. Hic Saluator pugnat, vincitq́; in me & per me carnẽ meam. Ipſe *rurſum* hunc *equum* domabit, dæmonemq́;, ipſum gubernantẽ, vincet: eiusq́; gladiũ hebetabit. Ne timeas; ô anima, pugnam inire contra hunc hoſtẽ, ſi Chriſti tẽperantiam & caſtitatẽ amplectaris. Accipe in manu tua eius arcũ, adhibens eius verba, & exempla, doctrinã eius, & crucem: eiaculare in carnem tuam ſagittas, dicens ei: ô miſera & cæca: Dominus tuus tibi dicit: a *beatos eſſe qui lugent*: b *væ autem ijs, qui rident: quia lugebunt & flebunt*. tu verò fletum fugiẽs, riſũ amas, & quæris, ipſe ieiunat in deſerto: tu verò quæris, vt indulgẽter comedas, & bibas? ipſe in cruce pendens, felle & aceto potatus: & tu cibos & eſcas quæris magni pretij? ipſe ardet igne dolorum & cruciatuũ: & tu quæris ardere igne ſenſualium voluptatũ? non ita erit in poſterum. Sed quemadmodum ipſe carnem ſuã habet tribus clauis affixam cruci, & ex ſuis vulneribus ſanguinis torrentes fluunt: ita ego meam crucifigã, ieiunijs, verberibus, cilicijs & alijs aſperitatibus: ſanguinem ipſum, ſi opus ſit effundẽdo, vt omnia eius vitia & concupiſcentias mortificem. vt hac ratione ruſum illum colorem, quo iam eſt tincta, permutem: ne in poſterum rubeat ſanguine peccatorum, ſed proprio, quem pro eis effundam; & c *agni ſanguine, in quo Sancti lauerunt & dealbauerunt ſtolas ſuas*, corpora ſcilicet & animas. Et quoniam ſanguis hic in ſanctis Sacramentis eſt repoſitus: eis ego me muniã contra vitia carnis, præcipuè ſanctiſſimo altaris Sacramento, in quo caſtiſſima & immaculati Agni caro conſiſtit; & d *vinum germinans virgines*: cuius cibus & potus confortabit carnem meam, aduerſus gulæ & libidinis tentationes; facietq́ue illam temperantem & caſtam.

2\. (margin, beside "tabit. Ne timeas")

3\. (margin, beside "ris ardere")

4\. (margin, beside "quoniam ſanguis")

5\. HISCE conſiderationibus ac remedijs dãda tibi eſt opera, vt hoſtis gladium ex eius manibus excutias, aut certè hebetẽ reddas, vim reprimẽs imaginationũ, quas in te repentè iaculatur, aut ipſa tua phantaſia ex ſe producẽs

Marginal notes: y Sap. 8. 20. — z Rom. 7. 23. — a Matt. 5. 5. — b Luc. 6. 25. — c Apoc 7. 14 — d Zach. 9. 17.

eſt: & ſtudens, loco prauarum, bonas proferre. Nam quemadmodũ clauus clauo pellitur: ita praua cogitatio pellitur bona; & imaginatio Chriſti crucifixi, imaginationem pellet delectationis impuræ; & ignis infernalis apprehenſio, libidinoſi ignis repræſentationem extinguet.

6. PRAETEREA ſicut Iacob, cùm videret, ſe perſecutionem pati à fratre ſuo Eſau, quod e *rufum* ſignificat, recurrit ad orationis remediũ, lacrymiſque f *luctabatur* tota nocte *vſq; mane cum viro*, hoc eſt cum ipſo Deo: *qui tetigit neruum fæmoris eius, & ſtatim emarcuit: mutauitq; nomen eius Iacob in Iſrael, dicens: ſi contra Deũ fortis fuiſti, quanto magis contra homines prævalebis?* ita quando experieris perſecutionem carnis tuæ, & effrenis huius equi rufi, arripe arcum orationis; & iacias ad Deum iaculatoriarum orationum ſagittas, quę eius cor penetrent: & ita vrgere eum perge, donec in tuum veniat auxiliũ; & carnis tuæ neruus, amor ſcilicet ſenſualis, & voluptatum appetitio, cui eius vis innititur, emarceſcat: nam, ſi in Deum eris fortis, orationibus tuis eum deuinciens: præualebis contra tuos hoſtes, pugnante ipſo in te, & per te, ad eos proſternendos.

e Gen 25.25
f cap 32.25.
Ducis ſpiritual. tract. cap. 2.

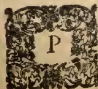
7. DENIQVE, quoniam dæmon etiam te aggredietur in *equis rufis* multorum hominum, aut mulierum, helluonum, & impurorum, vt per eos in hæc duo vitia deijciat: reuoca in memoriam id, quod DEVS D.N. iuſſit facere Ducem illum Ioſue, cùm egrederetur ad pugnam contra ſuos hoſtes: g *equos*, inquit, *eorum ſubneruabis*. Ille (ait Origenes) Dæmonis equos ſubneruat, qui gladio mortificationis neruos abſcindit tentationum, carnis ſcilicet paſſiones, & exteriores occaſiones, quibus illæ aluntur & fouentur. Ideò enim noſter Saluator dixit: h *ſi pes tuus ſcandalizat te, abſcinde eum, & celerrimè proÿce abs te*. Fuge tam pernicioſam ſocietatem, & abſcinde neruos tuorum affectuum gladio verbi DEI, & rationum, quas attulimus. Abſcinde quoque gulæ & libidinis neruos, qui ſunt cibi, & condimenta pretioſa, & ſuauia; & vina remoue pretioſa, & condita, conuiuia, comœdias, ludos, & aſpectus minus compoſitos, aliaque profana otia, & quæ talibus peccatis occaſionem præbent; & ipſam otioſitatem, quæ prædictorum omnium eſt neruus: & hac ratione tutior eris. Reliqua ad vtrumque hoc vitium pertinentia proponentur in proprio de continentia & caſtitate Tractatu. Imponamus tandem huic capiti finem, inſinuando inordinatas alias affectiones, quas concupiſcentia carnis producit inter parentes, & filios, fratres, & cognatos. qui magis ad literam ſignificantur per *equum rufum*, in quo Dæmon ſedebat cum ſuo gladio, vt Chriſtum D.N. eiuſque Diſcipulos perſequeretur, quemadmodum ipſemet monuit: nec in hanc diem ceſſat; eadem via, & per eoſdem ſuos milites eos tentare & perſequi: qui ad ſtatum Religioſum ſunt vocati: quemadmodum apperebit, cùm de eo ſtatu ſermo inſtituetur. Ad eum enim reijcio, quod ſpectat ad hanc

g Ioſ. 11.6.
h Mat. 18.8

tentationem,nam inter Christianos illi maximè importunam hanc tentationem sentiunt, qui agunt de Religioso statu suscipiendo.

CAPVT VIII.

OCVLORVM CONCVPISCENTIAM, CVRIOSVM scilicet sciendi desiderium, ac proprium iudicium, radicem esse multarum tentationum contra fidem, & Christianam perfectionem: & qua ratione illæ vincendæ.

OST pugnas cum carnis concupiscentia, sequuntur illæ, quæ habentur cum *concupiscentia*, quam S. Ioannes appellat *oculorum*, quę (vt ait S. Thomas) consistit in desiderio inordinato res duas consequendi, quæ in mundo fiunt, scientiam scilicet, & diuitias. PRIMA concupiscentia appellatur CVRIOSITAS: quamuis hoc nomen non satis eius vim explicet. est enim inordinatio illa oculorum, quos peccatum aperuit, cùm serpens tentans Euam dixit: b *in quocunque die comederitis ex eo fructu, aperientur oculi vestri: & eritis sicut Dij scientes bonum & malum*: qua consentiente in tentationem, inuaserunt & occupauerunt eam duę oculorum concupiscentiæ valdè pernitiosæ. Prima oculorum materialiū corporis, qui statim appetiuerunt curiosè videre res nouas, pulchras & iucundas, quæ corporis sensus recrearent. Et ita addit Scriptura Sacra. *vidit mulier quod bonum esset lignum ad vescendum, & pulchrum oculis, aspectuq; delectabile.* Non absque causa (ait Rupertus) ponitur in textu verbum illud, *vidit mulier*. non quòd priùs non vidisset arborem ipsam scientiæ; sed quòd tunc curiosis oculis eam aspexerit, attendens ad omnia, quæ in illa erant: vt aspectum suum, gustatum, & reliquos sensus recrearet. Et ex hac oritur altera concupiscentia oculorum animæ spiritualium, qui scire desiderant bonum & malum, sicut DEVS nouit: appetentes superbè & arroganter singularem in scientijs excellentiam, vt plurima nouerint: non curantes, an illa bona sint, an mala; vtilia, an perniciosa. Et quamuis concupiscentia ad oculos aperiendos dirigatur: eos tamen multò ampliùs excœcat ingentibus ignorantijs, & erroribus illam comitantibus. Quemadmodum miseræ Euæ in illa tentatione euenit: nam serpens decipiendi illam cupidus, ita sermoné est auspicatus: c *cur præcepit vobis Deus, vt nō comederetis de omni ligno paradisi?* quasi diceret: noli oculos habere ita clausos, nec ita in cumulo ac

a 1 Ioā 2.16 1.2.q.77.a.5

b Gen.3.5.6

Li 3. de Trinit.c 9.

c Gen 3.1.

cœcè credas, quod DEVS tibi dicit, & iubet: sed attende diligentiùs causam, cur ita præceperit. Nam callidus hic tentator non vno impetu ingreditur, dicens: falsum est, quod fides reuelat; aut malum est, & ferri non potest, quod lex iubet: sed primum inijcit cogitationes dubias aut curiosas; suggerens desideria sciendi rationes mysteriorum, aut præceptorum: vt cùm non inuenerint claras, incipiant dubitare, & tædium quoddam concipere. Quemadmodum Eua, quando audiuit interrogationem serpentis, cępit cogitare, quid illi responderet: & ita aditum aperuit superbiæ, & desiderio libertatis, & tędio, quod se videret ligatam, ne fructum illum gustaret. Et mox iudicium proprium illam prostrauit in grauissimos duos errores, quos in suo responso aperuit, dicens: præcepit nobis DEVS
L. de Adã & Eua siue de Parad. c. 12. ne comederemus: & ne tangeremus illud, ne fortè moriamur. *Primus* error, ait S. Ambrosius, fuit addere præcepto Dei aliquid, quo illud fiebat grauiùs, & insipidum: quia Dominus noster solum præceperat, ne comederet ex illa arbore: illa verò addidit: *ne tangeremus*. quasi diceret: est adeò graue DEI præceptum, vt neque tangere arborem permittamur: & sic cępit proprium iudicium facere officium suum, proferendo primum omnium
d Ps. 93. 20. mendacium in toto mundo: quia d *finxit* (vt ait Dauid) *laborem* intolerabilem *in præcepto* DEI: & sic præparauit se ad illud nõ explendũ. Mox *secundum* adiecit errorem magis perniciosum, declarando pœnam peccati ex proprio iudicio. Cœpit enim dubitare, an pœna mortis esset absoluta sententia, an tantùm comminatoria ad metum incutiendum. Et quia hoc secundum magis erat ipsius desiderio conforme, facile inclinauit, vt ita cre-
2. deret: & propterea respondens dixit, *ne fortè moriamur*. Videns itaque serpens felicem primæ suæ tentationis exitum, decreuit in pugna pergere ita dextrè, vt miseram denique deciperet, quæ proprio suo iudicio initium dederat huic deceptioni. & ita illi dixit: *nequaquam moriemini. Scit enim Deus: quod in quocunque die comederitis ex eo, aperientur oculi vestri: & eritis sicut Dij scientes bonum & malum*. In quibus verbis pater ille mendacij tria detestanda suggessit. Quod scilicet Deus esset mendax, dicens, quòd illi morerentur, si fructum illum comederent; & quòd esset inuidus, eò quòd ex inuidia illud dixisset, ne ad tantam excellentiam peruenirent, vt scirent, quantum ipse Deus: ac denique quòd fructus corporalis sumptio sufficeret ad illos tanta scientia implendos, vt omnia scirent, & nihil ignorarent. Sciebat benè Satanas: hoc totum esse mendacium: at (vt benè perpendit Ru-
Li. 3 de Tri c. 7. & 8. pertus Abbas) fecit officium Sophistæ, adhibendo verba dubia, & in duplici sensu. Altero valdè suaui & grato ipsi Euæ; altero verò pernicioso & occulto. Verum quidem erat, illos non morituros morte corporali statim, atque fructum prohibitum gustassent: sed

cupiebat ipse, vt il'a intelligeret, nec animæ morte illos statim morituros, nec posteà corporis. Sed contra falsum erat, futuros illos tanquam Deos; & cognituros bonum & malum, quemadmodum DEVS nouit. quamuis Satan cupiebat, vt Eua ita intelligeret. Sed optabat ipse, illos esse tanquam DEOS, hoc est tanquam Spiritus Angelicos, qui erant dæmones: ad quorum similitudinem non solùm bonum, sed etiam malum scirent, experti malum culpæ & pœnæ, quod illi experiuntur.

ISTI sunt Sophistici astus Satanæ, in quibus eum multi huius sæculi filij imitantur, vtentes verbis, quæ habent plures sensus, ad decipiendum: ita vt in aperto mendacio non capiantur. De quibus Sapiens dicit: *e qui Sophisticè loquitur odibilis est, & in omni re fraudabitur.* nam DEVS permittet, vt quemadmodum ipse decipit, ita quoque decipiatur: quamuis satis magna sit deceptio, quòd aliorum sit deceptor: quia facit officium dæmonis contra illos. *e Eccl 37 23*

SED videamus nunc, quomodo se gesserit Eua cum huiusmodi deceptionibus? Nam statim ostendit se prostratam curiosæ oculorum suorum concupiscentiæ, proprioque iudicio: adhibens fidem ei qui loquebatur, & nouam illam doctrinam docebat: non prius examinans quis illi esset doctor. æquum enim fuisset, certiorem priùs fieri, an serpens esset, qui peritiam haberet loquendi; an Spiritus alius per illum loqueretur: & an ille Spiritus DEVS esset, an Angelus: quòd si Angelus; malusne esset, an bonus? At curiositas impedit huiusmodi examina: quando is qui loquitur, ea proponit, quæ arrident. Eò enim peruenit hoc vitium, vt multi velint scientes & volentes dæmonem sequi magistrum: vt ipsos doceat Negromanticam, Iudiciariam, & Diuinatoriam; aut vt illis occulta aliqua, & valdè distantia aperiat. Et propterea S. Augustinus ait: multos Philosophos antiquos noluisse admittere fidem Christianam, deceptos vana curiositate agendi cum dæmonibus: & alios, fidem iam habentes, propterea eam amittere, quòd recurrant sicut Saul ad negromantica: vt manifestetur ipsis, quod scire auent. Sed quid mirum, quòd qui assueuit in rebus suis idolum proprij iudicij consulere: accedat etiam ad consulendum dæmonem? & quod fidem adhibeat dicenti, quæ proprium iudicium dictauerat. 1. *Lib. de vera Religio. c. 4. in 1. Tomo.*

HINC prouenit secunda Euæ ignorantia: quia citò nimis credidit, valdéq; leuiter verbis serpentis: eò quòd essent valdè dulcia. cū potuisset valdè facilè, & paruo examine præmisso, aduertere, ea esse falsa, ac deceptoria. Cùm enim DEVS esset prima Veritas, non potuit mentiri, nec decipere: &, cùm esset summa Bonitas, non potuit inuidia laborare. 2.

Sed

Sed stulta & ignara, ita excœcata fuit splendore externorum verborum: vt non aduerteret latens in eis venenum. Et eadem leuitate, qua credidit, executa est quod credebat: accipiendo statim fructum sibi prohibitum. nam superbi & curiosi, vt sunt faciles ad similia credenda, ita sunt celeres ad eadem exequenda: quia Satanas illos sollicitat, vt accelerent: ne aut pœnitudini, aut maiori deliberationi, aut consultationi aditum præbeant.

3. ET HIC tertius fuit error Euæ: quòd fiderit, tantumque proprio iudicio tribuerit, & serpentis suasioni: vt neque cum Adamo conferre voluerit, qui erat ipsius caput, & vir sapiens. Credendum est enim, si, antequam fructum ipsa degustasset, ipsum consuluisset de ijs, quæ serpens suggesserat, ille deceptionem & fraudem retexisset: & ita culpa interior non fuisset progressa ad exteriorem: prudentiùs egisset respondendo serpenti: nolo quod suggeris facere, donec conferam cum viro meo. quamuis dæmon nō neglexisset consilium illud nouis fruadibus impedire: quia vehementer horret, quod ipsius suggestiones cum Patribus spiritualibus communicentur: & hunc ipsum horrorem affricat ijs, qui proprio iudicio nimium fidunt, existimantes: se non indigere magistro, & consiliario: cùm possint ipsi reliquis consulere.

4. ET TVNC error pertingit ad summū fastigium, quod potest: infelix enim Eua, cùm tentationi succubuisset, euasit in tentatricem; &, cùm debuisset esse discipula, voluit esse magistra; & errorem docere, quem didicerat: eundem proponendo Adamo, vt ei persuaderet, quod ipsa crediderat. quem facilè vicit: nam in hac pugna coniunxit dæmon concupiscentiam oculorum, carnis concupiscentiæ: & voluntas ac desiderium vxori placendi, illum impulit vt fructum gustaret. Et quamuis Apostolus dixerit, qud f *Adam non fuerit seductus* immediatè à Serpente: at, vt S. Ignat. Martyr, & alij Sancti Patres dicunt, fuit aliquo modo seductus per Euam: cui° verba eum prouocarunt ad motus superbiæ, & curiosam oculorū concupiscentiam: qua fructus illius virtutem experiretur, nonnihil hæsitans, an mortis sententia, à DEO prolata, esset tantùm comminatoria: siquidem Eua, quæ iam comederat, non fuisset mortua.

f 1. Ti. 2. 14. *Epi. ad Trall. Ire. l. 3. contra hær. c. 35. Hil. Can 3. in Matth. Aug. in Psal. 68 Vide Pererū l 6. c. 3. in id: dedit que viro suo.*

§. I. *De Serpente qui est secundus tentator.*

SERPENS hic, cuius fraudes retulimus, est secundus tentator: quem S. Ioannes vidit a *sedentem super equum nigrum, & habentem staterā in manu sua:* vt aggrederetur ac deciperet Christianos: quos nunc per seipsum, nūc per alios homines aggreditur. Cùm per seipsum id facit, sicut est aggressus Euam: niger eius equus est, proprium, eius qui tentatur, iudicium; cùm illi

a *Apoc 6. 5.*

for-

fortiter valdè addictus, complacet sibi in scientia & prudentia sua. Quod iudicium benè appellatur *equus Satanæ:* is enim eius dirigit dictamina; deducitque ad omnes errores ac deceptiones, quas intendit. Exprimuntur autem tales aptè nigro colore: quia iudicium proprium est ignarum, imprudens, & cęcum: quamuis maximè putet, se clarissimos habere oculos ad videndam veritatem; ac propterea rectè de rebus iudicare. Quamobrem tentator, *habebat stateram in manu sua*, quasi iactaret, veritatem & iustitiam, scientiam & sanctitatem sectari: quibus tentationes suas occultat, vt faciliùs decipiat: quia eius statera falsa est ac dolosa: ideoq; quidquid in ea ponit, falsitas est & iniustitia, cum titulo tamen fidelitatis: quia asseuerat, se optimè rem considerasse, ac perpendisse. Ex quo fit, vt quando hac ratione deceperit viros aliquos graues, & qui magnas habent naturales dotes, aut superbè præsumunt de sua eruditione, & sanctitate: eis dæmon insideat tanquam equis nigris, vt reliquos tentet ac decipiat. Huiusmodi fuerunt omnes Hæresiarchæ, vt Arius, Lutherus, Caluinus, falsique alij magistri, peruersas doctrinas contra bonos mores docentes; conantes irritare, aut imminuere quod Christus D. N. in suo docuit Euangelio, qui huiusmodi tentationum nos monuit dicens: *videte, ne quis vos seducat. Multi enim venient in nomine meo; dicentes: ego sum Christus. Et multos seducent. Surgent enim Pseudochristi & Pseudoprophetæ, & seducent multos:* & idem monet Apostolus: c *nemo vos seducat inanibus verbis*, d *veniens in humilitate & religione Angelorum*, quasi nuntius DEI docens, *quæ nunquam vidit*, aut audiuit, *frustra inflatus sensu carnis suæ*, & e *discedens à fide* & doctrina Christi, *& attendens spiritibus erroris & doctrinis dæmoniorum, in hypocrisi* & fictione, *loquens mendacium, cauteriatam habens conscientiam*. Huiusmodi etiam sunt multi filij huius sæculi, per quos aggreditur nos dæmon; prouocatque ad id, quod mundus decreuit, expedire: à proprio enim iudicio decepti, illud tanquam verum & sanctum approbant. De quibus idem Apostolus dixit: f *Erunt homines seipsos amantes, cupidi, elati, superbi, blasphemi, voluptatum amatores magis quàm DEI: habentes quidem speciem pietatis, virtutem autem eius abnegantes. qui penetrant domos, & captiuas ducunt mulierculas oneratas peccatis, quæ ducuntur varijs desiderijs: semper discentes & nunquam ad scientiam veritatis peruenientes*. Omnes hi miseri & infelices, qui ipsi decepti, student etiam alios decipere, innituntuntur nigro suo & stulto iudicio proprio, quod ipsis est pseudochristus, & pseudopropheta. nam quidquid illud suggerit existimant, Christum D. N. aut Prophetam aliquem illud suggerere, ac reuelare. Et hoc modo, vt dixit S. Petrus, *deprauant Scripturas Sacras ad suam ipsorum perditionem:* cùm eas non intelligant, sed torquent secundùm iudicium suum, seipsos & alios

b Matt. 24. 4. 24.
c Eph. 5. 6.
d Col. 2. 18.
e 1. Ti. 4. 1.
f 2. Tim. 3. 1.

decipientes mendacijs & erroribus, quos ex eis hauriunt: quia eas non intelligunt.

Hoc satis indicat & manifestat ipsum tentatoris insigne: qui veniens in equo stateram tamen habet in manu: manifestum est autem, equitem, maximè si equus sit petulans, nihil posse fideliter ponderare: vt qui non possit manum firmam tenere. Et propterea dixit Oseas: g *stateram in manu Chanaan esse dolosam*, quæ vox (vt Sanctus Hieronymus ait) significat mouentem se ab vna in alteram partem: ideoque infideliter & fraudulenter ponderare. quamobrem superbus quisque, & cupidus, & passione aliqua affectus, & qui proprio solo iudicio ducitur, si accipiat in manu stateram Sacræ Scripturæ, & rationis, vt ponderet quæ dicit, aut facit non ponderabit fideliter: quia ipsum stateræ momentum semper mouetur, & statera trahitur ad id, quod exigit honor, vtilitas, aut voluptas; & ad id, quod proprium iudicium illi dictat. quare omnia torquet trahitque ad id, quod delectat. pondus enim affectionum trahit post se ipsas rationes.

g Osee 12. 7
De nominibus hebr. in Nu. & Gen.

SED quis stragem explicare poterit, quam hic tentator nigro suo equo adfert? idem ipse DEVS hoc Euangelistæ reuelauit, cùm ait: se, statim atque equus ille niger prodierat, audiuisse vocem dicentem: h *bilibris tritici denario, & tres bilibres hordei denario*. hoc est duæ libræ tritici & tres hordei denario vẽdentur. cuius sensus (vt multi Patres declarant) est, dari potestatem sedenti in nigro equo, vt vastet tritici & hordei messes: non omninò, sed magna ex parte. ita vt ingens fames, & annonæ caritas in terra sequatur. quid autem hoc sibi vult, nisi quod prædixerit DEVS, ex occultis suis iudicijs, Tentatorem hunc deceptionibus & fraudibus suis ex magna mundi parte ablaturum verum animarum alimentum, fidem scilicet & doctrinam Catholicam, tam subtiliorem & subtimiorem, quæ per triticum significatur: quàm communem & vulgarem, significatam per hordeum: vt sic ingens illa fames oriatur, cuius in primo Tomo fecimus mentionem. Non tamen permittitur omninò, hanc messem deuastare: nam, in eius despectum, semper in Ecclesia erit verum hoc alimentum pro fidelibus filijs, quibus ipse non poterit nocere.

h Apoc. 6. 6. Ribera hic eos citat.
Tract. 1. c. 6. & 8.

I. CONTRA hunc tentatorem, cùm te inuaserit, oportet te strenuè pugnare, oculos equi nigri dextrè frangendo. *Primum* ergo mortificanda est cõcupiscentia oculorum corporalium, ineundo i *cum eis fœdus*, sicut S. Iob, vt claudantur suo tempore: ne ingrediantur per illos malæ cogitationes. Quòd si curiositas te vrgeat, vt eos aperias ad res nouas & pulchras: mortifica illam, dicẽs cũ S. Bernardo: cur videre vis quod non licet optare? quod si non est culpa illud videre; est saltem culpæ occasio, & indicium curiositatis. Cautior esto ex lapsu Euæ, quæ fructum aspexit, quẽ nõ poterat sine

i Iob. 31. 1.
Tr. de Grad. humilit.

peccato comedere;& post aspectum, extendit manum ad illum accipiendum,& k per oculorum *fenestras* & aurium *ingressa est mors* culpæ, & latro, k Ier. 9.21 S. Greg l 21. qui deprædatus est innocentiam. Mor. c.2.

ET STATIM acriorem adhuc pugnam inibis cum concupiscentia ocu- 2.
lorum spiritualium, refrenans inordinata sciendi desideria, quæ sunt socij superbiæ appetentis excellentiam l *scientiarum quæ inflant*. Amplectere A- l 1. Cor. 8.
postoli consilium dicentis: m *non plus sapere quàm oportet: sed sapere ad sobrie-* m Ro. 12.3.
tatem: vt satis tibi esse existimes (vt ait S. Thomas) scire res bonas & vtiles; 22. q 167. a. 1
& quæ tuæ capacitati & statui sunt conformes, & in finem bonum, & cum n Eccl. 3.22.
affectu ordinato. Et vt Ecclesiasticus ait: n *altiora te ne quæsieris, & fortiora te ne scrutatus fueris*. ne tuis rationibus metire fidei mysteria, aut occulta DEI iudicia, aut præcepta in rebus, quas ipse non reuelauit, vultque nobis esse occultas: ad hæc enim omnia claudendi tibi sunt oculi, & intellectus captiuandus, ad credendũ quod fides docet; & exequendũ, quod iubet lex. Et quando infernalis serpens aliquid contra hæc dixerit, aut aliquid interrogauerit, aut dubiũ proposuerit: noli in disputationẽ cũ eo descẽdere, sicut Eua; nec familiariter cũ eo agas, aut hæreas de ijs cogitando, quæ dicit: nec quidẽ vt responsum illi des. Non enim alio responso est opus, quã ipsa fidei verba, & legis: nihil addẽdo, aut minuẽdo, aut mutãdo, aut dubitãdo: sed dicẽdo illi: hoc dicit DEVS: hoc præcipit: hoc credo, & hoc volo: sufficit enim quod ille dicat, & mandet: vt illud censeatur verum & sanctũ. Et quamuis ipsasmet fidei veritates tibi dicat, ne illum tanquam Magistrũ acceptes. nam qui te adeò odit, semper suspectus esse debet, quòd ad tuam tendat perniciem.

HINC tertium documentum sequitur, vt vigilantissimè aduertas, 3.
quis Magister sit, qui te doceat, & loquatur, siue internè, siue externè: quamdiu eum non noueris. Ne fortè sit Dæmon, qui in aliquo *equo nigro* sedet, vt te decipiat statera, quam habet in manu: propterea enim dixit S.
Ioannes o *nolite omni Spiritui credere; sed probate spiritus si ex Deo sint: quoniam* o 1. Ioan. 4.1
multi pseudoprophetæ exierunt in mundum. Et idem monuit Christus D. N.
dicens: p *attendite à falsis Prophetis, qui veniunt ad oues in vestimentis ouium* p Mat. 7.15.
intrinsecus autem sunt lupi rapaces. à fructibus eorum cognoscetis eos. Si vis noscere nigrum falsi magistri equum: non aspicias externum eius colorem:
quia multi sunt quasi q *sepulchra* exterius *dealbata*; quæ tamen *intus sunt ple-* q Mat. 23. 27
na ossibus mortuorum fœtidissimis: quorum nigredo latet in abscondito. Aspice diligenter: an sit equus petulans & effrœnis; ducaturque à suis passionibus, & cupiditatibus; voluptatibus addictus, curiosus, superbus, pertinax: & ex his fructibus agnosces, esse falsum Prophetam; falsamque stateram, quam gestat in manu: & quod non fideliter ponderet, quod dicit: eò quòd ab eius passione statera inclinet ad partem, quam ille

t Eccl 21 28. f Ose.12.7. vult: *Verba* & opera verorum magistrorum *prudentum*, & sanctorum (quẽadmodum ait Ecclesiasticus) vera, *statera põderabuntur*, non f *dolosa* illa *Chanàn*, sed pondere sanctuarij stabili, quod est in manu Christi, eiusque Ecclesiæ, & verorum eius Prælatorum.

4. in Duce spir. Trac. 4 c 7. t Iof.11. 6. PRAETEREA, si deceptorem hunc velis superare: nunquam debes proprio tuo iudicio fidere. Nã (vt alio loco diximus) illud est fons omniũ deceptionum, eritque contra te niger equus dæmonis: sed debes illud statim t *subneruare*, neruosque rationũ eius frangere, quibus ille nititur, contẽnendo phantasticas tuas rationes, & mortificando vanitatis ac superbiæ appetitum: ex quibus oritur vt placeant tibi, quæ tu iudicas, & sentis. v Pro.3 5 v *Ne vnquã innitaris prudentia tua*, ait Sapiens, nec leuiter mouearis, vt facias, quæ illa dictat: alioqui à tali Duce in pugnam deductus, facilè succumbes. quemadmodum illi milites, de quibus Scriptura Sacra dicit, x 1 Mac 9, 67 x *multos cecidisse in bello, eò quòd sine consilio, exijssent in prælium*. denique oportet profundas mittere radices in Fide, vt sis firmus, ita vt, quemadmodũ Apostolus dicebat; y Eph 3.17. y *Christus habitet per fidem in corde tuo in charitate radicatam & fundatam*, cum certo decreto nihil credendi, nec admittendi contra illam: quemadmodũ idem Apostolus Galatis in fide dubitantibus dicebat: z Gal.10.8. z *licèt nos, aut Angelus de cœlo euangelizet vobis, præterquam quod euangelizauimus vobis, Anathema sit*, & vt tale repellite. Hoc igitur spiritus feruore, aliquid tale quid obijcienti dæmoni, respondere poteris: si possibile esset, vt Angelus aliquis, aut Apostolus aliquid mihi diceret ijs contrarium, quæ fides me docet: nullo modo illi consentirem, quantò igitur minus admittam, quod tu hostis meus mihi dicis? quod si pellem Apostoli indueres, aut laruam Angeli lucis, vt me deciperes: nullam tibi fidem adhiberem. cùm, etiamsi reuera vnus ex illis esses, non tibi crederem. Hunc loquendi modum adinuenit magno feruore S. Apostolus: non quod sit possibile: Apostolum, aut Angelum aliquẽ nos decipere; & aliquid contra id, quod fides docet, nobis proponere: sed vt firmitatem declararet, qua hostibus sit resistendum; qui vestimenta induentes Apostolorum Christi, aut Angelorum cœlestium, nos conantur decipere.

Idẽ habet. 2. Cor. 11.13.15. Rom 8.38.

FERVOR hic est præclarissima dispositio, ne DEVS permittat, te à tali hoste decipi: quẽadmodum S. Euangelista Ioãnes insinuauit, cũ dixit: vocẽ illam cęlestem dixisse insidenti equo nigro: Apoc.6.6. *vinum & oleum ne læseris*. prouidentia enim DEI nostri, quæ stateram habet in manu sua fidelissimam, qua omnia ponderat: limitat, vt suprà est dictum, huius tentatoris potestatem; nec permittit, vt statera sua falsa decipiat quoscunque voluerit: aut tangat, quos ipse excepit, veros scilicet ac ferventes Ecclesiæ Catholicæ filios; quæ vinea est, & electum IESV Christi oliuetum: in quo iusti & perfecti viri tanquam vites & oliuæ non steriles, sed fructuosæ plantatæ sunt: quia non

sola

sola fide, aut solis verbis contenti sunt; sed student feruens amoris DEI vinum, & præstans, copiosumque oleum misericordiæ in proximum proferre. Eo vino corroborantur interiùs, oleo verò tanquam luctatores vnguntur exteriùs: vt in vtrisque pugnis internis & externis, hostes suos superent; suasque lampades hisce bonis operibus fouent: vt fidei lumen & charitatis ignis ardeat semper: quarum lumine statim, atque dolosa tentatoris statera apparere incipit, eam nouerint, ac reijciant: Ad quod præstandum DEVS ipse illos illustrat, & adiuuat. Hoc enim est prohibere tentatorem à *lædendo vino & oleo*, quæ ipse sub sua accepit protectione.

CONCLVDAMVS prædicta omnia, indicando vltimum nostræ consolationis motiuū pro calamitosis temporibus, in quibus versamur: perpendentes protectionem DEI nostri erga suam Ecclesiam, contra quam non poterunt præualere omnes inferni dæmones: etiamsi omnes adferant stateras dolosas; & innumeris insideant equis nigris ferocissimis. Omnibus enim illis dicit DEVS: *vinum & oleum ne læseris*. hoc est: non datur tibi potestas, vt in Ecclesia *lædas vinum & oleum* Sacramentorum, quibus pius a *Samaritanus vulnera curat* peccatorum; nec poteris vinum & alimentum sacrarum scripturarum auferre; nec bonorum operum fructum; nec impedire, quin plurimi sint viri feruentes, sapientes, ac sancti: qui fraudes tuas nouerint, ac retegant. Et quamuis tempore Eliæ adeò creuerit persecutio, vt videretur sibi solus relictus: DEVS tamen dixit illi: b *relinquam mihi in Israel septem millia virorum, quorum genua non sunt curuata ante Baal*. Et tempore Antichristi, qui futurus est equus niger, omnium, quos dæmon habebit, ferocissimus, quando is omnes suas vires & potentiam intendet, vt statera sua dolosa homines decipiat: erunt plurimi homines adeò constantes, vt ipsius congressus retundant, nec velint signum characteris ipsius accipere: vt illæsum seruent characterem & amorem Christi. Et quantumuis solicitus nunc excurrat in suis nigris equis, per Angliam, & alias regiones septentrionales: in eisdem tamen locis conseruat, & tuetur DEVS vites & oliuas multas, quibus non potest Sathan nocere: & in ipsius despectum erunt plurimi fideles feruentes, qui fidem propugnent, & Religionem Christianam: eiusque splendorem & sanctitatem conseruent.

a *Lu*. 10. 34.

b 3. *Reg*. 19. 18.

CAPVT IX.

TENTATIONES EX CONCVPISCENTIA DIVITIARVM: & ratio contra eas pugnandi.

ON est minus ferox quàm præcedentes, pugna tentationum, quam excitat concupiscentia oculorum, quæ diuitijs fouetur & alitur. quæ duplici via homines inuadit: altera est inordinatum eas acquirendi desiderium, qua via & pauperes &, diuites

inuadit: pauperes quidem prętextu prospiciendi necessitatibus, quibus premuntur: diuites verò quia nunquam satiantur, sed semper ditiores esse cupiunt. Altera via est, inordinatus earundem diuitiarum, quæ iam habentur, vsus. quia exponuntur in delicijs, voluptatibus, & pompis huius vitæ: & hac via oppugnat diuites sibi indulgentes, ac superbos. Primos congressus licet declarare eadem visione, quam proximo capite retulimus, a *equi,*
a Apoc. 6. 5. *scilicet nigri, cui* Dæmon *insidebat, habens stateram in manu*. Optimè enim color niger competit furiosæ auaritiæ passioni, vtpotè innumerabilium
b Osee 12. 7. deceptionum causæ. Omnia enim ponderat b *dolosa statera Chanaan*: propendente semper statera in eam partem, in quam inclinat cupiditas & auaritia. id apte significat ipsum nomen *Chanaan*, quod non solum significat *se mouentem*, vt supra diximus; sed etiam *mercatorem & negotiatorem*: vt ex hoc intelligatur: cupiditatem, quæ in huiusmodi hominibus regnare & præualere solet, causam esse, cur dolosa statera omnia ponderentur, ad alios decipiendos: quo possint ipsi diuitias sibi accumulare. Cupiditas enim est, quæ proprias necessitates dolosè ponderat, nimium eas exaggerando: vt occasionem habeat, plura bona fortunæ acquirendi, vt sibi prospiciat. Eadem ponderat rerũ valorem: proprias magni, alienas verò parui faciendo: vt carè vendat, vili verò emat. Ponderat fraudulenter ius in litibus & negotijs; retorquendo iustitiam in proprium commodum, & proximi damnum. Et quod peius est, ipsas virtutes, ac DEI veritates infideliter ponderat: vilius eas æstimando, quàm ipsa bona temporalia. Et eò peruenit, vt contemnat charitatem, & misericordiam, ac iustitiam; imò interdum ipsam etiam Fidem. Nam ex auaris huiusmodi cupidisque hominibus accipit Dæmon magistros falsos, ac deceptores: quorum opera, tanquam nigris equis vtitur, ad tentandum, ac decipiendum iustos ac simplices: quemadmodum Scribæ & Pharisæi auari ex cupi-
c Mat. 15. 6. ditate oblationum decipiebant plebem, dicentes: præstare c *munera offerre templo* Domini, quam eadem dare parentibus, etiam in necessitate constitutis. Siquidem DEVS magis esset ipsorum Pater, quàm ipsi carnales. Huius tentatoris ferocitatem ac damna, quæ infert per
d 1 Tim. 6. 8. auaritiam, declarauit Apostolus his verbis: d *Habentes alimenta & quibus tegamur, his contenti sumus. Nam, qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & desideria multa inutilia, & nociua: quæ mergunt homines in interitum & perditionem. Radix enim omnium malorum est cupiditas: quam quidam appetentes errauerunt à fide, & inseruerunt se doloribus multis*. Hæc dixit sanctus Apostolus: vt animum nobis adderet contra cupiditatem pugnandi, ob innumera damna, quæ ex ea oriuntur. Siquidem eo ipso quòd inordinatè appetas esse diues: hæc appetitio est tibi tentatio & laqueus Satanæ; quo ille te

raptat,

raptat, donec in grauissima peccata præcipitet. Præcipuè in ea, quæ S. Gregorius auaritiæ filias appellat, proditiones, fraudes, fallacias, periuria, inquietudinem, violentias, & contra misericordiam obdurationes cordis. Quemadmodum infelix Iudas, hac cupiditate victus, Magistrum suum vendidit triginta argenteis: &, cùm auaritiæ laqueo à Satana teneretur, incidit in laqueum desperationis, & e *laqueo se suspendit, crepuit medius, & diffusa sunt omnia viscera eius* in morte, eò quòd ea spontè diffudisset in vita, deponens viscera misericordiæ, iuxta illud Sapientis: f *qui amat pecuniam, animam suam venalem habet: quoniam in vita sua proiecit intima sua.* Cui autem animam suam vendit, nisi Dæmoni, qui eam comparat pretio peccatorum, quæ ipse facit, vt pecunias habeat? quomodo autem intima sua proijcit, nisi quia non miseretur animæ suæ: nec alienæ miseriæ compatitur? Lib 31. Mor. c 17. S. Thom. 2. 2. q 1. 8. a. 8. e Act 1. 18. f Eccl. 10. 10.

QVID verò dicam de innumeris desiderijs, quæ Apostolus vocat inutilia? cupidi enim sæpè desiderant res impossibiles, aut difficillimas; & sese occupant adinueniendis medijs, etiam prohibitis, aut voti compotes fiant. Sed omnia tamen sunt illis inutilia: quia reipsa non obtinebunt, quod optant: quia negligunt Sapientis consilium monentis: g *ne erigas oculos tuos ad opes, quas non potes habere: quia facient sibi pennas quasi Aquilæ, & volabunt in cœlum.* Vt quamuis oculi tui ac desideria volent post huiusmodi opes, altiùs illæ volabunt, vt nec videre eas possis. & ita defatigatus & deceptus manebis, & Ecclesiasticus: h *fili*, inquit, *ne in multis sint actus tui*, hoc est, ne te effundas ad multa, vt fias diues: & *si diues fueris, non eris immunis à delicto. Si enim secutus fueris* diuitias, *non apprehendes: & non effugies* paupertatē, etiam si fugiens *præcucurreris*. hoc enim à diuina prouidētia potiùs, quàm ab industria cupida dependet: propter quam puniet te Deus, auferēs è manibus rem ipsam, etiam cùm proximè esses, vt illā apprehenderes. Quod si etiā apprehēdas: numquid desideria tua desinēt propterea esse inutilia? satis certè inutilia sunt, quæ tuam cupiditatē non exsatiant. Diues enim cupidus semper iudicat se esse pauperē: ac propterea cupit amplius ditari; &, quidquid comparat, parum iudicat i *auarus* enim, vt ait Ecclesiastes, *non implebitur pecunia: & qui amat diuitias fructum non capiet ex eis.* Et licèt temporale aliquod commodum ex eis accipias: adhuc tua desideria erunt inutilia. Siquidem non accipis spiritualem vtilitatem pro anima tua; sed magnum detrimentum, iuxta illud Sapientis: k *quid prodest stulto habere diuitias?* aut interroga ipsos damnatos, & respondebunt: l *quid nobis profuit superbia? aut diuitiarum iactantia, quid contulit nobis? transierunt omnia illa tanquam vmbra, & tanquam nuntius percurrens; & tanquam nauis, quæ pertransit fluctuantem aquam: cuius, cùm præterierit, non est vestigium inuenire, neque* g Prov. 23 5. h Eccl. 11. 10 i Eccl. 5. 9. k Prov. 17 16 l Sap. 5. 8.

semitam

semitam carinæ illius in fluctibus: aut tanquam auis, quæ transuolat in aere, cuius nullum inuenitur argumentum itineris, nec vtilitatem aliquam reliquerunt in loco, in quo erant.

SED non tantum hæc desideria sunt inutilia, sed addit Apostolus, etiam *nociua*: non solùm animę illa habentis, sed cæteris quoque hominibus, quibus studet auferre bona, quæ habent, vt sibi illa retineat, & ita ditescat: etiā per media crudelia & nociua, & idem asserit S. Iacobus Apostolus. m *Vnde* (inquit) *bella, & lites in nobis? Nonne hinc? ex concupiscentijs vestris, quæ militant in membris vestris? Concupiscitis & non habetis: occiditis, & zelatis: & non potestis adipisci: litigatis, & belligeratis, & non habetis. Petitis* à DEO, *& non accipitis. eò quòd malè petatis, vt in concupiscentijs vestris insumatis.* Hæc omnia vobis eueniunt, vt in vestris cócupiscentijs pereatis: & ipsęmet consumũt, quæ vos maximè oblectant; & ipsas fortunas, dũ tot lites propter eas excitatis. Hæc cupiditas introduxit in mundum verbum illud quod S. Chrysostomus frigidum appellat MEVM & TVVM. Quod verbum causa est innumerabilium bellorum, & omnium malorum, quæ sunt in hac misera vita. Frigiditate enim sua charitatem destruit: & volens quisque sibi, quod est alterius, lites excitat, an sit MEVM, an TVVM: & hoc nomine nec pax est, nec vnio, aut pietas Christiana. Et qui adeò est crudelis, vt, quod aliorum est, accipiat: quomodo erit misericors, vt, quæ ipse habet, illis largiatur? Si est lupus alienorum rapax: quomodo erit ouis pia, vt indigentibus det lanam suam, & lac quod habet? quis crudelior fuit n *Iezabella* in *Nabot*, in quem *falsum testimonium dici* curauit, vt vita priuaretur, & sic ipsa, eius vinea potiretur? quis crudelior o *diuite* illo epulone in pauperem *Lazarum* famelicum, & *vlceribus* plenum: quem potiùs præ fame mori permisit, quàm vel *micas mensæ suæ* illi dari curaret? & illa quidem, eò quòd crudelia habuerit viscera, fuit à canibus deuorata; hic, quòd non sit compassus ei, cuius vlcera canes lingebant, vritur in horrendis flammis. Et meritò quidem vterque horrendum subit supplicium: qui adeò crudeles se exhibuerunt in proximos, aut occidendo, vt spoliarent; aut permittendo mori potiùs, quàm eis subuenirent. Nam, vt ait S. Ambrosius *si non pauisti, occidisti*: & S. Basilius: in tot, inquit, rebus iniuriam infers, quot posses illi subuenire & non facis, quando grauis eius necessitas id vrget: tunc enim panis, quem tu habes, iure quodam pertinet ad esurientem; & vestis, quam superfluam custodis, pertinet ad nudum; & argentum, quod possides, ad indigentem; cùm autem his iniurijs illos afficis: non solùm, quòd in te est, illorum corpora occidis; sed animas etiam spoliando illas vita Charitatis, quam amittunt odio, impatientia, imprecationibus, alijsque peccatis, quæ admittunt, vt de illatis sibi iniurijs vlciscantur. Mitis valdè patiensque erat Dauid, & magnus iniuriarum condonator, quas accipiebat à Saule, ad mortem ipsum quærente: at cùm vidit,

m *Iac.* 4. 1.

Ser. de S. Philogono. to. 3.

n 3. *Reg.* 21. 10.

o *Lu.* 16. 22

Refertur distinct. 86. *ca. Pasce. Serm. ad diuites auaros.*

se neces-

se necessitate premi, recurrit, vt supra perpendimus, ad Nabal hominem diuitem & potentem, magna animi demissione petens, subsidium aliquod, intuitu saltem suorum seruitiorum, quæ præstiterat, defendendo eius pastores, & gregem in deserto. Sed Nabal homo durus, ferox, & malitiosus respondit contemptim: *quis est Dauid? & quis est filius Isai? hodie increuerunt* aut crescere præsumunt *serui qui fugiunt Dominos suos. Tollam ergo panes meos, & aquas meas, & carnes pecorum, quæ occidi tonsoribus meis, & dabo viris, quos nescio vnde sint?* quo responso audito, qui iniurias aliàs facilè condonabat, hanc non potuit tolerare: & *ait Dauid pueris suis: accingatur vnusquisque gladio suo. Et secuti sunt Dauid quasi quadringenti viri, quibus dixit: verè frustra seruaui omnia, quæ huius erant in deserto, & nunc reddidit mihi malum pro bono. Hæc faciat* DEVS *inimicis Dauid, & hæc addat, si reliquero de omnibus quæ ad ipsum pertinent vsque mane.* Quod quidem perfecisset, vt statuerat, nisi prudens Abigail vxor ipsius Nabal, venienti occurrisset; & quæ prius petiuerat obtulisset: extinguendo hac sua liberalitate iræ ignem, quem vir eius Nabal auaritia sua accenderat; adferens etiam qualemcunque excusationem acceptam ex nomine ipsius *Nabal, quod interpretatur stultus, & iuxta nominis significationem stultitia* fuerit vsus in eum, qui tanta premeretur necessitate. placatus Dauid acquieuit sermonibus Abigail, non tamen placatus fuit DEVS; sed vltus est iniuriam, quam Dauid remiserat. cùm enim intellexisset Nabal, quæ gesta erant, emortuum est cor eius intrinsecus, & factum est quasi lapis. Cumque pertransissent decem dies, percussit Dominus Nabal & mortuus est: Et ita amisit vitam, & cum ea etiam bona, quæ tanti faciebat. Quis igitur non videat hic ingentia damna quæ adfert auaritia? cuius filia, vt S. Gregorius ait, est cordis durities ad faciendam misericordiam? & quis etiam non videt, quàm aptè auaro conueniat nomen Nabal, quòd, vt diximus, significat stultum? qui tot facit stultitias à propria cupiditate excæcatus? iure optimo dixit Sanctus quidam: amorem pecuniæ esse tenebras animæ, & spiritus cæcitatem: siquidem apertis omninò oculis labitur in adeò magnas stultitias. TRES certè valdè solennes ostendit Nabal in egentem Dauidem; & totidem facit auarus in quemcunq; egentem, in quo est Christus, petens paupertati suæ subueniri. *Prima* stultitia fuit, nolle agnoscere eum, qui fuisset in eum adeò beneficus: dixit enim *quis est Dauid?* non noui vnde sint isti homines. *Secunda* fuit, loco eleemosynæ petitæ reddere verbum contumeliosum vocans per contemptum Dauidem *seruum fugitiuum. Tertia* fuit, timere, quòd si aliquid daret eorum, quæ petebantur, defuturum esset suis famulis & tonsoribus. cùm adeò esset diues, vt extrueret conuiuium in domo sua quasi, conuiuium Regis. O cæcam auaritiam! ô cupiditatem stultam! ô viscera crudelia, non solum in pauperem, sed in

Tom. 1. tract. 1. c. 17 par. 3

1. Reg. 25. 10.

Lib. 31 Mor. cap 17.

S. Chrysost. hom. 15. Imperfecti in Matth.

ipſum etiam DEVM, qui petit per os pauperis. quàm iuſtè verus DAVID Chriſtus D.N. indignabitur, dicetque Angelis iuſtitiæ ſuæ miniſtris: fruſtra ſeruaui bona fortunæ huius auari in mũdi deſerto: ego illi ea dedi, conſeruaui, & auxi; ego ea defendi à furibus, infortunijs, & innumeris periculis: & nunc peto exiguum quid ex his, quæ ego ipſi dedi, pro meis pauperculis qui meo nomine illud petunt: & cùm deberet eos iuuare, & fouere; indignatur & iniurijs excipit; negatque quod petunt: & cùm ſit aliàs prodigus in ſuis rebus vanis: adeò ſe parcum exhibet in ſubleuandis pauperibus: timens ne non habeat ſatis pro ſuis famulis. Cùm igitur mihi tantum reddat pro bonis quæ illi contuli, deſeram eum ac permittam cor eius emori, & inſtar lapidis ad omne bonum indureſcere: qui lapidem ſe exhibuit erga proximum, & eodem die vitam finiet, & bona ſimul & animam perdet. Hic eſt infelix auari hominis finis, ob iniuſtitiam & crudelitatem eius in proximum: vt omnium crudelitatum pœna recidat in caput eius, qui illas fecit; vt q *lætetur iuſtus cùm viderit* huiuſmodi *vindictam*: quemadmodum fecit hic Dauid: quia plurimum eminet DEI iuſtitia, cùm peccatores punit pœna eorum peccatis proportionata.

q *Pſal* 57. 11

§ I. *Vberior malorum ex cupiditate manantium conſideratio.*

SED adhuc vlterius cupiditatis mala progrediuntur, ſemperque cenſebimur parci in eis referendis: cùm dixerit Apoſtolus: a *radicem omnium malorum eſſe cupiditatem*: quemadmodum enim radix arborem totam nutrit, ramos, folia, & fructus: ita, ait S. Thomas, vita peccatorum eſt arbor quædam, cuius rami ſunt habitus vitiorum; folia, verba mala; fructus verò, praua opera: omnia tamen aluntur & fouentur à cupiditate. Nullum enim eſt peccatum, quod non faciat cupidus, vt diues euadat: & cùm talis euaſit, b *pecunia, cui omnia obediunt*, eſt illi fomentum, vt omnia mala deſideria, & conatus exequatur: præcipitando ſe in omne genus vitiorum, donec non ſolum charitatem & iuſtitiam, ſed ipſam quoque fidem abijciat, quæ vitæ ſpiritualis & Chriſtianæ religionis eſt fundamentum. Benè hoc periculum nouerat Sapiens ille Rex, qui cùm adhuc Sanctus eſſet, petebat à DEO: c *diuitias* nimias *ne dederis mihi: ne fortè ſatiatus illiciar ad negandum, & dicam: quis eſt Dominus*? nam licèt illum non negent amittendo fidem: multi tamen eum d *factis ipſis negant*, incidentes in miſerandam auaritiæ idololatriam. Quam Apoſtolus e *idolorum ſeruitutem* & adorationem appellat. Et non dicit vnius idoli, ſed multorum: Nam & idolo ventris, & inanis gloriæ ſeruit: quamuis præcipuum, ſit ipſa pecunia, de qua vnus idololatra dixit f *diues factus ſum, inueni idolum mihi*:

a 1. *Tim* 6. 10.
1.2.q.84.a1.
b *Eccl* 10.19
c *Pro*. 30. 7.
d *Tit* 1.16.
e *Epheſ*. 5. 5
f *Oſeæ* 12.8.

omnes labores mei non inuenient mihi iniquitatem, quam peccaui. Quasi clarius dixisset: gaudeo, quod sim factus diues: quia inueni Deum quendam palato meo valdè conformem, aurum scilicet: à quo expecto quidquid sufficit mihi ad explenda mea desideria. eo enim inaurabuntur omnes meæ actiones, & conteguntur iniquitates: quia nemo audebit eas reprehendere: & miseriæ non occurrent mihi: diuitiæ enim me ab eis expedient. Hac falsa opinione præcipitantur infelices diuites in grauia peccata: non timentes propterea supplicia; nec cogitantes se posse deuenire in miseriam: quia idolum illud deprædatum est cor illorum; nec sinit eos de re aliqua cogitare, quæ molestiam inferat. In quibus locum habet illud Dauidis: g *in labore hominum non sunt, & cum hominibus non flagellabuntur: ideò tenuit eos superbia, operti sunt iniquitate & impietate sua.* Sed citò eueniet illis quod Sapiens dixit: h *lignum offensionis est aurum sacrificantium*: illi tanquam Deo: *væ illis, qui sectantur illud*: peribunt enim miserè, iuxta illud Oseę Prophetæ: i *argentum suum, & aurum suum fecerunt sibi idola,* VT INTERIRENT: quia existimantes, se illa facere vt vitæ suæ consulerent: propter illa inciderunt in mortem. DEVS enim conteret, & conuertet in puluerem, dabitque illis ad bibendum, sicut Moyses, k *pulueres vituli aurei* Israelitis: vt ipsorum idolum sit cruciatus eorundem conscientiæ, & causa mortis æternæ.

S. Hier. ibi & Ruffinus.

g Psal. 72. 5.

h Eccli. 31. 7.

i Osee 8. 4.

k Exo 32. 20

HINC est, quòd cupiditas, vt ait S. Gregorius, significatur per illam l *amphoram,* quam vidit Zacharias Propheta, *non clausam, & talentum plumbi prope eam, & ingressa est mulier in amphoram.* Cui nomen erat *impietas*: quam mox occlusit, *mittendo massam plumbeam in os eius,* ne indè exiret. Et *duæ aliæ mulieres cum alis quasi milui, arripuerunt amphoram,* in qua erat Spiritus malus, & *leuauerunt amphoram inter terram & cælum,* vt *ædificarent ei domum in terra Sennaar, vt ibi stabiliretur & poneretur super basem suam.* Quid autem hoc aliud sibi vult, quàm vt intelligamus, cupidum semper habere os apertum ad diuitias deuorandas, & simul innumeras culpas, donec ingrediatur suprema, quæ vocatur *impietas*, quia nullam habet erga pauperes pietatem, nec erga ciues, nec erga parentes: & quod amplius est, neque erga communem Patrem omnium, qui est DEVS. cui reuerentiam denegat & amorem debitum: quamobrem permittit DEVS vt massa plumbi claudat eius os; & deueniat in cordis duritiem, & obstinationem in peccato: ita vt nec os aperiat, ad illud confitendum, & veniam petendam, & misericordiam ab eo, qui potest remedium afferre. Ex quo prouenit, vt cum arripiant *duæ mulieres cum alis milui, superbia* scilicet & *ambitio* mundana; in quarum alis est spiritus Satanæ, qui auaritiam impellit ad volandum per mundum, insidians tanquam miluus pullis, & deprædans, famemque suam saturans

Lib 14 Mor. c. 16.

l Zach. 5. 6.

facultatibus innocentum; donec mensuram impleat peccatorum, quam DEVS decreuit expectare, vt vltimam de omnibus sumat vindictam. Et tunc peruenit in Babylonem, quæ significat confusionem; & Senaar, quòd significat fœtorem: nam in hora mortis proijcietur in Babylonem æternæ confusionis, cum horrendo fœtore, qui percipitur in terra mortuorum: in qua cum dæmonibus sepelietur, quorum tentationibus, ob diuitiarum cupiditatem se subdidit.

PERPENDIT verò valdè S. Gregorius, quòd Angelus dixerit Prophetæ Zachariæ: *hæc est oculus eorum im vniuersa terra*. Quòd hæc scilicet *amphora* sit hominum totius mundi *oculus*. Si igitur auaritia oculus est cupidi, quomodo non videt tot mala vt illa fugiat? quomodo non videt impietatem, quæ ingreditur amphoram?& massam plumbi, quæ illam operit? & mulieres, quæ illam rapiunt? & alas milui, quas habent? & infelicem locum, ad quem deducunt? Verùm hæc est suprema huius vitæ calamitas: nam auaritia aperit oculos, ad perspicienda sua lucra, excœcat verò ad culpas, damnaque ex eis agnoscenda. Aperit oculos carnis, ad videndum, quod iuuat ad vota & desideria sua assequenda; occludit verò plumbo oculos animæ, ne infelices exitus videat, quò illa tendunt. Quemadmodum illi, de quibus dixit Ieremias, m *sapientes sunt vt faciant mala, benè autem facere nescierunt*. Sed in die mortis aperiet oculos etiam inuitus, vt cum ingenti suo cruciatu videat, quod nunc potuisset cum magno fructu. n *Diues*, ait Iob, *cùm dormierit nihil secum auferet: aperiet oculos suos, & nihil inueniet. Apprehendet eum quasi aqua inopia, nocte opprimet eum tempestas.* Nos (inquit idem S. Gregorius) cùm dormimus, oculos claudimus; quando vigilamus, eos aperimus: diuites verò cupidi, & auari quamuis carneis oculis vigilent, oculos tamen spiritus habent clausos: sed, cùm moriuntur, clauduntur oculi corporis, & aperiuntur animæ: vt videant scelera & infelicitatem suam, quando nullum poterit adhibere remedium. Ita euenit infelici diuiti epuloni, qui bona sua expendebat o *epulando quotidie splendidè, & induendo purpuram*, qui non habuit oculos; vt Lazari pauperis miseriam cerneret, & repararet, eique subueniret; nec pœnam, quæ ipsum expectabat, vt illam effugeret. Sed statim atque mortuus est, aperuit oculos, & vidit Lazarum in sinu Abrahæ, seipsum verò in flammis igneis: sed vtrumque sine fructu. Nam massa plumbi, qua eius cor, dum viueret, fuit tectum, mansit etiam in ipsa morte: os verò inferni, per quod fuit ij se ingressus, fuit occlusum: & vt sanctus ille Patriarcha respondit *chaos adeò magno os illud firmatum est*, vt sit impossibile diuitem ex inferno liberari, vt ascendat in cœlum; & pauperem è cœlo exire, vt descendat in infernum.

m Ier. 4. 22

n Iob 27. 19

Lib. 18. 12.

o Luc. 16. 9

§ II. Quo-

§. II. *Quomodo ex veneno cupiditatis theriaca contra eandem sit conficienda.*

EX hoc cupiditatis veneno licet theriacam & antidotum accipere
contra eandem: aperiendo mentis oculos ad eius laqueos & tentatio-
nes deprehendendas, & alas aquilæ sumẽdo ad illas fugiendas; & teipsum
tot damnorum considerationib. muniendo, vt statuas, quemadmodum
S. Apostolus, a *contentus esse, si habeas* quæ ad vitam sustentandam sunt neces- 1.
saria: renunciando omnibus diuitijs, si non effectu & reipsa, (siquidem a 1. Ti. 6. 8.
Devs ad tantam perfectionem te non obligat) saltem affectu: mortifican-
do viriliter & strenuè inordinatam eas acquirendi cupiditatem, & nimiũ
in eisdem possidendis amorem. Respice illam pugnam, in qua noster 2.
Capitaneus tentatorem, diuitias & b *regna mundi* offerentem, si eũ *adoraret*, b Matt. 4. 10.
superauit, ac repulit. Et postea accipiens in manu sua arcum suæ prædica-
tionis, iecit sagittas seuerissimarum sententiarum in diuites cupidos: mi-
nans illis luctuosum illud c *VAE*, & asseuerans: d *facilius esse camelum transi-* c Luc. 6. 24.
re per foramen acus, quàm diuitem intrare in regnum cælorum. Nec verbis tan- d Matt. 19. 24.
tùm contentus, arcum ipsum crucis accepit, vt clarissima præberet exem-
pla renunciandi rebus omnibus, viuens in summa paupertate, donec om-
ninò nudus moreretur. Svme tu quoque hosce arcus in manu, tuasque ha- 3.
stas iaculare in ipsam cupiditatem: procurando, vt huius equi nerui emar-
cescant, circumcidendo & mortificando omnia superflua, quibus cupidus
hic appetitus alitur: morositates eius comprimendo, & impetus retun-
dendo, quibus prodit ad suas commoditates quærendas. Ne pondus ma- 4.
nibus committas proprij tui Spiritus cupidi, & alijs passionibus infecti: ne
& teipsum & alios decipias. Primùm igitur pacifica Spiritum tuũ, & quie-
tum ac tranquillum redde: vt ab illo affectu & inordinata passione expe-
ditus, necessitates tuas fideliter expẽdere, ac diligẽtias adhibẽdas prudẽter
perpẽdere possis: vt eas reparare, & diuitias tibi cõuenientes acquirere &
comparare possis. Quod si tremit fortè manus ab impetu passionis tuæ:
committe stateram tertij alterius manibus, qui ea passione non labo-
ret: aut prudentis Confessarij, aut spiritualis Patris, qui res tuas nouerit
benè ponderare; &, quid tibi sine periculo sit agendum, consulere: dan-
do operam, vt stateræ momentum contra ipsam cupiditatem propen-
deat in misericordiam & charitatem, quæ parata est volenti e *tunicam* e Mat. 5. 40.
tollere, dimittere etiam pallium: si id esset necessarium, ne ipsa lædere-
tur.

Praeterea omnibus viribus est tibi incumbendum, vt machinam 5.
illam siue amphoram, quam replet auaritia, omninò destruas. Neque enim

absque causa iussit Angelus Zachariam leuare oculos, vt eam videret: & statim subiunxit (iuxta aliam translationem) *hic est oculus eorum in vniuersa terra*. hoc est in hāc amphorā positus est oculus omniū, qui morātur in terra: significās, & bonos & malos conijcere oculos suos in eam: licèt alio & alio modo ac fine: Improbi, vt eam repleant diuitijs, & sceleribus, quæ simul cū illis modo prædicto deuorāt: boni verò ac prudentes, oculos considerationis in eam dirigunt, sicut ipse Propheta, vt agnoscentes, quid illa in se habeat, illam propterea detestentur.

1. NON debes autem conijcere oculos in eius thesauros; sed in hoc, quòd sit amphora fictilis ac fragilis; quæ breui, &, quacunq; parua occasione occurrente, frangitur: & tunc erit inutilis. eiusque thesauri omnes euertentur. Audi tremendam illam sentētiam, quam DEVS diuiti cuidam cupido intimauit: *f stulte, hac nocte animam tuam repetunt à te: quæ autem præparasti cuius erunt*: quasi illi significaret: hac nocte frangetur tui corporis amphora, ictu mortis imminentis: quò ergò tunc ibunt diuitiæ? cuius erit frumentum, quo tua horrea replesti? & vinum, quo cellaria sunt plena? cuius vestes & ornamenta cistis inclusa? quo thesauri scrinijs tuis inclusi? hoc certū est: quòd non possis ea tecum auferre; hic oēs diuitiæ remanebūt, in plures alios distributæ. cùm tu intra animam tuam peccata sis portaturus, quæ in earum acquisitione & auara retentione acquisisti, vt in æternis ignibus pœnas luas.

Luc. 12. 20. Medi. 12. Par. 1.

2. SED etsi demus, non tam citò fictilem amphoram frangi: non tamen respicere debes aurum ipsum, quod splendet; sed plumbi massam opprimentem: nam in hac vita qui plus auri habet, habet simul & plus plumbi; & qui ditior est, magis oneratur, & oneribus opprimitur externis & internis curarū, timorum, angustiarū, & terrorū: quos illi intrudunt alij; aut ipse sibi excitat, vt suas diuitias tutò possit retinere. Quamuis hæc non sunt maxima onera: cùm vel vnicum lethale peccatū adeò sit graue plumbū, vt sufficiat animam detrudere in infernū. Quòd si prudens sis, velisq; animam tuā saluare: vt hanc plūbi massam à corde tuo remoueas, necessè etiā est auri massam remouere; aut inordinatum ad illud affectum deponere. Siquidē Christus D.N. monet, *g ne grauetur cor* tuum *curis huius vitæ*, vt fugere possis, iram DEI, tibi minantis.

g Luc. 21. 34.

3. NEC respicere debes ad locum & iucundam sedem, quam hęc amphora occupat in hac vita mortali; sed ad fœtidam & horrendā, quæ in altera vita illi est pręparata, estq; æterna: ad quā non tardè & testudineo passu ducitur; sed volando, *alis milui* à dæmone agitatis. Quam igitur vtilitatē tibi adferet hæc amphora, diuitijs ac delicijs huius mundi plena: si debeat in altera cruciatibus repleri, non temporalibus, sed æternis? nam in inferno nō fictilis erit, sed plusquam ærea: quia anima est immortalis. & quamuis cor-

pus

pus ipsum sit aliàs testaceum: efficiet iustitia Dei, vt & semper ardeat, & nunquam frangatur.

His considerationibus induceris ad consilium amplectendum Saluatoris nostri, dicentis: h *videte & cauete ab omni auaritia*. attende scilicet profunda consideratione eius damna, & fuge omnem speciem auaritiæ quocunque illa pallio obtegatur: claude tempestiuè os cupiditatis, quod patet ad omnes optatas diuitias deuorandas; reprimendo nimiam eius sitim & desideria. Quòd si quando impietas vel eius aliquod indicium ingrediatur: ab jce statim à te, priusquam plumbi massa difficiliorem reddat eius ex tum. Ac denique quemadmodum clauus clauum pellit: ita charitas cupiditatem ab anima extrudit; & desiderium diuitiarum spiritualium, mortificat nimium temporalium desiderium, iuxta illud Christi Domini: i *nolite thesaurizare vobis thesauros in terra, vbi ærugo & tinea demolitur: & vbi fures effodiunt & furantur. Thesaurizate autem vobis thesauros in cœlo*: vbi ab his periculis tuti erunt. Si amphoram tui cordis implere cupis, reple virtutum diuitijs: vt det tibi Dominus promissam in cœlo k *mensuram bonam, & confertam, & coagitatam, & superfluentem*, & gloriæ coronam, in præmium victoriarum quas contra auaritiam obtinuisti.

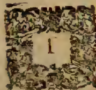
h Luc. 12.15.

i Mat. 6.19.

k Luc. 6.38.

CAPVT X.

Tentationes a svperbia vitae, et ambitione excellentiæ & honoris huius mundi exortæ: & ratio pugnandi contra eas.

Tertivm vitium, quod iuxta S. Ioannis sententiam regnat in mundo, est a Svperbia Vitae, appetitus scilicet inordinatus propriæ excellentiæ. Et meritò illud constituit tertio loco. Nam (vt Cassianus ait) superbia, quamuis sit prima, quæ inuadit: est tamen vltima, quæ vincit, facitque horrendam stragem. illa enim aggressa est, & vicit plurimos Angelos in cœlo, & primos parentes in paradiso: & oppugnat omnes homines in mundo, tam sæculares, quàm Ecclesiasticos, & Religiosos: eò quòd omnibus præclaris huius mũdi rebus foueatur tã spiritualibus, quã corporalibus; illis præcipuè, in quib. Dei similitudo magis resplendet: quales sunt sapientia, sanctitas, potestas & diuitiæ. Et

1. Ioa. 2.16.

Lib. 12. c 1.

hinc

Serm. 4. de Ascensio. hinc oriuntur tres quatuorue superbiæ modi magis insignes: qui (vt Sanct. Bernardus ait) contendunt ad horum montium altitudinem ascendere, in quibus huiusmodi excellentiæ eminent. *Prima* superbia est *curiosa*: quæ cupit ascendere ad montem scientiæ; & sic diuinam similitudinem obtinere, propter honorem & gloriam, quæ in ea est: cuius pugnas in præcedentibus capitibus posuimus. *Secunda* superbia est etiam spiritualis, sed subtilior: & conatur inordinatè ascendere ad montem Sanctitatis, ac per tres vias fortiter oppugnat. Quosdam enim decipit, persuadens, quòd possint proprijs naturæ viribus, aut proprijs meritis ad eam ascendere: soli suæ naturæ, aut industriæ vanè innitentes, non verò diuinæ gratiæ: sine qua tamen est impossibile vel vnico passu ad sanctitatem progredi. Alios decipit, persuadendo, quòd iam ascenderint ad montis fastigium; & plures virtutis gradus obtinuerint, quàm reuera habeant: aut, quòd iam sint in culmine, aliosque homines superent in virtute aliqua singulari. Sed alios tamen crassiùs aggreditur, persuadens, vt contendant ad hunc montem ascendere tantùm in specie & hypocrisi: vt honore gaudeant, quem sanctitas apud homines obtinuit. Quis autem erit, qui huiusmodi pugnas cernens, non statim dicat: Ducem & tentatorem in eis venire in equo nigro, & cum statera dolosa? omnes enim innituntur intelligentiæ, suiipsius ignorantia denigratæ; ex qua procedit, vt falsè ponderet, & cum dolo, quod ipsius naturæ est debitum; & quod sua industria potest; & gradus virtutis, quos habet; & excellentiam, ad quam peruenit; & finem, quem debet sibi proponere, dum illam quærit.

Tra 2. c. 4. & Tr 4. c 6. SED quoniam de his congressibus fusiùs est actum in Duce spirituali, vbi de suiipsius cognitione actum est: progrediemur iam ad tertiam superbiam, quam S. Ioannes appellat SVPERBIAM VITAE, quæ est huius mundi propria, & contendit ad montem Potestatis, & Gloriæ mundanæ peruenire; ducitque semper secum ambitionem honorum, dignitatum, & officiorum insigniorum; gloriam inanem, magni nominis desiderium, & famam apud omnes; præsumptionem, iactantiam, & quidquid ad apparatum & pompam exteriorem spectat, de quibus mundi homines tantoperè gloriantur. Ex quo prouenit, vt hæc superbia valdè foueatur, & societatem ineat cum diuitiarum cupiditate: nam, cùm b *omnia pecuniæ obediant*, vehementer desideratur à Principibus, & seculi huius potentibus; eò quòd necessariam reputent ad conseruandam authoritatem, & dignitatem suorum statuum, & officiorum; & ad reliquos fines excelsorum ipsorum cordium. Siquidem sine pecunia, nec conuiuia sunt splendida, nec vestes pretiosæ, nec reliqua æstimantur: quæ princeps huius mundi tanquam necessarias leges præscripsit superbiæ filijs, & mundanæ pompæ mancipijs: cuius pugnæ ostensæ sunt S. Ioanni Euangelistæ c *in figura equi pallidi, & qui*

b Eccl. 10. 19

c Apoc. 6. 8.

sede-

sedebat super eum, nomen illi Mors: & infernus sequebatur eum. & data est illi potestas super quatuor partes terræ, interficere gladio, fame, & morte, & bestijs terræ. Quis autem equus hic est, nisi furiosus superbiæ & excellentiæ mundanæ appetitus, per quem satanas diuites vincit, nobiles, potentes, & Tyrannos huius mundi: &, postquã illos superauit, vtitur eisdem tanquã equis fortibus, & ferocib. ad iustos tentandos, & persequendos. Verũ magnũ mysterium latet in eo, quod S. Euangelista colorẽ huius equi expresserit quadam voce Græca, quæ & pallidũ & viridem coloré significat: significans hac ratione, quod quemadmodũ color pallidus indiciũ est tristitiæ, desperationis, morbi, & ipsius mortis; viridis verò, lætitiæ, spei, & firmitatis, ac stabilitatis: ita hi superbi interius habent pallorem mortis, incedunt tristes, decolores, & peccatis morbidi cum conscientiæ remorsibus, & iustitiæ diuinæ timoribus: imò & famelici, & præ fame ipsius auri valdè macri: quia eorum cupiditas nunquam potest satiari; semperque putant, plura sibi deesse, quàm habeant. Exterius autem virorem ostendunt spei, cum magnis indicijs lætitiæ, authoritatis, & stabilitatis in rebus suis: atque si essent immortales. Siquidem eorum superbia eovsque peruenit, vt nonnulli eorum se Deos appellauerint: facientes, sicut d *Nabuchodonosor, statuas aureas*, quæ ipsos referrẽt; cogentes verò alios, vt ipsos adorarent. Et hoc nomine habẽt etiam exteriùs duplices colores in facie: nam palladio colore metum incutiunt, & timorem mortis resistentibus, & non annuentibus sublimibus eorum desiderijs, nec obtemperantibus ipsis in sensualibus ipsorum voluptatibus: Viridi autem colore humanos se exhibent stantibus à parte ipsorum & fauentibus execrandis ipsorũ conatib. quos etiã, magnas spes & promissa offerentes, erigunt. Et hac via tyranni (qui ad literam significantur per hũc equum) oppugnarunt fideles Ecclesiæ primæuæ, coniungentes horrendorum cruciatuum minas, cũ ingentiũ fauorũ promissionibus. Et quoniã hæ promissiones nihil Christianos mouebant, frequẽtiùs vtebantur tormẽtis, & cruciatibus vsque ad vitæ spoliationem: quemadmodum ipse Christus Dominus, futurum prędixerat. Ac propterea, qui in hoc equo sedet, appellatur Mors: vt significetur, omnes conatus Satanæ in his pugnis eò dirigi, vt mortem adferat animæ consentienti, seq; illi subijcienti; aut corporis, si se opponat, ac resistat. Infernus autem sequitur eum, non vt iustos deuoret, qui se defendentes occumbunt: siquidem ipsorum mors est victoria de hoste, sed vt ipsos superbos & crudeles tyrannos, qui iustos tentant & persequuntur, ore aperto excipiat; & reliquos oẽs, qui partes sequuntur superbiæ mundanæ, iuxta Isaiæ prædictionem dicentis: e *dilatauit infernus animam*, & sinum suum, *& aperuit os suum absque vllo termino: & descendent fortes eius, & populus eius, & sublimes gloriosiq; eius ad eum.*

Vide Viegas ibi Sect. 6. Tert l de pudici c 20. transfert: Viridem.

d *Dan.* 3 1.

Mat. 10 18. *Luc.* 21. 12.

e *Isa.* 5. 14.

§. I. *Primus gradus ambitionis.*

SED omittamus hosce adeò stultos & crudeles superbos, & veniamus ad pugnam, quam dæmon superbiæ huius & ambitionis tentator gerit cũ tribus Ecclesiæ Rebus-pub in omnib. eius statibus & officijs, & cum
1. S Tho. 2. 2. q. 131. a. 1. illorum singulis in particulari, varijs vijs & rationibus. *Prima* via est, qua illos impellit ad authoritatem & honorem, quem non promerentur; aut etiam maiorem multò, quàm meriti sint, quærendum: vt ita eos in grauia peccata præcipitet. Hoc modo tentat & prosternit innumeros homines. qui, cùm interiùs & in occulto sint valdè improbi, intendunt tamen haberi & honorari tanquam Sancti: ornantes se exterius in conspectu aliorum splendore operum, quæ apud homines videntur bona. Huius generis ait (In Apoc. c. 6. Vide Vtegas sect. 6.) Richardus esse hypocritas per pallidum hunc dæmonis equum significatos: nam tanquam Pharisæi (vt Saluator noster dixit) a (Matt 6. 16.) *exterminant facies suas*; & ieiunijs ac pœnitentijs externis se macerant, vt pallidi & macilenti apparẽtes, valdè abstinẽtes & pœnitẽtes habeantur: &, hac sola mercede accepta, sunt contẽti. Qui infelices (vt S. Gregorius ait) (Lib. 8. Mor c. 26.) viuũt moriendo: quia carnẽ suam affligunt, in qua grauissimam portant crucem, sicut b (b Mat. 27. 32.) *Simon* ille *Cirenensis*: non vt vitijs moriantur, sed vt mundo mortui habeantur: in quibus tamen viuit ipse mundus, regnatque dæmon, & peccatum. Quæ fictio eo vsque peruenit, vt per hanc viam quærant ipsi Ecclesiasticas aut seculares dignitates. propterea enim dicitur apud Iob, quod c (c Iob 34. 30.) *propter peccata populi permittat regnare hypocritam*, indignum scilicet dignitate, quam habet, & per hypocrisim obtinuit: existimantibus collatoribus, illum esse dignum.

HIS hypocritis similes sunt alij superbi: qui, cùm sint idiotæ & paruæ eruditionis, haberi volunt valdè sapientes & eruditi: & sic quærunt cathedras, & dignitates, quas non merentur. Sicut illi, qui, vt Saluator noster dixit, d (d Mat 23. 6) *quærunt primas cathedras in Synagogis*: neque enim, nisi primaria cathedra & honoratiore dignitate, sunt cõtenti: iudicantes, se præ omnibus esse eruditos, & iactantes, sicut superbus ille, qui se iactabat quasi esset e (e Ezec. 28. 2.) *Sapientior Daniele*, & dignus qui *sederet in cathedra* DEI, & cum eius magnitudine de Sapientia & honore contenderet.

2. ET hinc dæmon sumit occasionem eos prouocandi, ad honores & dignitates quærendos, quibus digni non sunt: etiamsi propterea oporteat, alios, qui eas iure possident, eisdem spoliare: ac proindè ipsi nulla ratione aut iure possunt illas obtinere. ideoque adferunt in Ecclesia, eiusq; cõmunitatibus, quarum ipsi sunt mẽbra, schismata, dissensiones, lites & discordias: eum in modum, quo Datan & Abiron ambiuerunt dignitatem sum-

mi Sacerdotij, quam Devs Aaroni, eiusque filijs concesserat. Satanas verò non contentus, quòd illos prostrauerat, etiam illis vsus est, tanquam equis suæ militiæ, ad aggrediendos & prosternendos plurimos ex eo populo: alios trahendo, vt eius partibus adhærerent; alios verò concitando cum magno scandalo & discordia. Sed quemnam exitum habuit eorum ambitio? f *aperuit se nimirum terra & deuorauit illos, & viui descenderunt in infernum.* vt ex hac visibili pœna omnes intelligerent, tentatorem superbiæ, nomen habere mortis; & infernum eam sequi tanquam famulum: vt mactet, deuoretque ambitiosos, cùm ipsi maximè viuunt in feruentibus suis desiderijs & conatibus. Neque expertes fuerunt pœnæ, qui ad eorum partes accesserant. nam ex eorum thuribulis ignis exiuit, qui omnes combussit. vt intelligatur, quòd instrumenta culpæ, iusto Dei iudicio, conuertantur in instrumenta pœnæ: & ex eidem ignis procedit cupiditatum, qui eorum corda cruciat, & præcipitat in ignes æternos. Nec supplicia illa hic steterunt: quia ignis se dilatauit, & combussit quatuordecim millia hominum ex plebe, qui falsâ mortuorum compassione murmurarunt contra Moysem & Aaron, in quos insurrexerant ambitiosi: nam vbicumque pestis hæc tangit, inficit, cruciat, & mactat: nisi tempestiuè impediatur. Sed vlterius adhuc gradus hic ambitionis progreditur. non enim contenta vna dignitate, etiam valdè magna: adspirat ad aliam, & aliam, omnes volens complecti. quemadmodum Rex Ozias, cùm fuisset Rex sanctus, aditum præbuit superbiæ: &, non contentus regia dignitate, voluit ambitiosè etiam sacerdotalem vsurpare. g *& eleuatum est cor eius in interitum suum.* Nam volens tanquam Summus Sacerdos offerre sacrificium thuris, punitus fuit à Deo *lepra repentina*. Quare non solùm dignitatem Sacerdotalem non obtinuit, quam ambiebat; sed etiam regiam amisit, quam habebat, extrusus ex suo palatio, & priuatim tanquam leprosus vitam ducens. Aequum est enim, vt qui ambitiosè quærit dignitatem, quam non meretur, & quæ ei non debetur: illam amittat, quam habebat, & ei debebatur. ob superbiam enim factus est vtraque indignus. quemadmodum impius Aman valdè familiaris Regi Assuero, cupiens adorari à Mardochæo & reliquis omnibus, eo honore, qui soli Deo debetur: eò deuenit, vt honorem & familiaritatem amitteret, quam habebat: amittens ignominiosè vitam in patibulo. Quòd si pœnam in hac vita non habeant, non euadent eam, quæ in altera eos expectat. Infernus enim latissimos habet sinus, ad omnes superbos, schismaticos, & tumultuosos deuorandos: & quò illi magis accelerant, vt ascendant, eò iusta Dei ira coget illos descendere: quemadmodum euenit superbo Regi Babylonis, qui Luciferum referebat, quem imitabatur: de vtroque enim ait Isaias: h *detracta est ad inferos su-*

f Nu. 16.32.

g 2. Par. 26. 16.

h Isa. 14. 11. 15

perbia tua, qui dicebas in corde tuo: in cœlum conscendam, super astra Dei exaltabo solium meum: similis ero Altissimo. Veruntamen ad infernum detraheris in profundum laci: vbi eò eris profundior, quò contendebas te magis erigere.

3. SED vlterius pergit Satanæ astutia & calliditas, aggrediendo ambitiosos harum dignitatum per alios, qui non quærentes illas, ipsis offerunt, vt acceptent, etiamsi indigni: & ita eos in eadem peccata ac detrimenta deijcit. Quemadmodum Rex Herodes à Satana deceptus, acceptauit honorem diuinitatis ab adulante plebe oblatum, & i *dicente, eius vocem*

i Act. 12. 22 *non hominis esse, sed DEI.* & quia inaniter sibi complacuit de hoc honore, quo adeò indignus erat, *fuit ab Angelo percussus, & exspirauit, à*

k Pro. 26. 8. *vermibus deuoratus.* Quamobrem dixit Sapiens: k *qui tribuit insipienti honorem, est sicut qui mittit lapidem in aceruum Mercurij:* qui est Deus scientiarum: vt ex illis lapidibus templum ei ædificetur: significans his verbis: quòd qui indignum, afficit honore, illum tentat, & prouocat, vt eius superbia crescat appetatq; supremam DEI excellentiam, & inanem hominis sapientissimi gloriam. Sed quemadmodum Mercurius falsus erat Deus, & tali honore indignus: ita stulti ambitiosi, indigni sunt honore ac dignitate, quam acceptant. quæ in lapides conuertetur: quibus alij ipsum lapident, irridentes, quòd eam dignitatem habeat, qua non est dignus.

SED quoniam dæmon appetit cibum magis electum, non negligit etiam meliores, & sanctiores aggredi, occasione accepta ex eorum sanctitate & eruditione: vt illis offerat huiusmodi dignitates. Quemadmo-

l Ioan 1. 20 dum aggressus est magnum l *Baptistam*, offerens illi per Pharisæos, Mes-

m Act. 14. 11. siæ dignitatem; & Sanctos m *Paulum & Barnabam* aggressus est per gentiles: qui videntes quoddam prodigium ab ipsis factum, (quamobrem *alterum appellabant Mercurium, alterum Iouem*) volebant illis tanquam Dijs *offerre sacrificia*. at illi statim restiterunt, & diabolicam hanc tentationem reiecerunt: & quoniam erant humiles, repulerunt à se honores, quos superbi libenter acceptant. nam vt plurimum illi ab hac tentatione superantur, citiusque dignitates acceptant, qui earum sunt magis indigni. Quemadmodum ait scriptura: quod cùm arbores sibi eligere vellent Regem, eamque dignitatem oliuæ, viti, & fico offerrent: (quæ aliàs erant ea dignissimæ) noluerunt tamen acceptare: sed cùm obtulissent eam rhamno, statim

n Iud. 9. 15 eam acceptauit: & minatus illis si non facerent, vt n *egrederetur ignis de rhamno & deuoraret cedros libani*. Aptè verò rhamnus siue spina, ambitiosa vocatur: quæ dignitatem acceptat, quam non meretur: quia semper pungit spinis peccatorum, & curis eam conseruandi.

pungen-

pungendo propriam & aliorum conſcientias, conſumens tanquam ignis ipſas virtutes. Et hinc eſt, quod hic modus ambitionis ſit fidei capitalis hoſtis, & religionis Chriſtianæ. magnumque impedimentum ad eam ſuſcipiendam, & conſeruandam, & conſequendam perfectionem: quam illa profitetur. Quemadmodum ipſe Saluator monuit Phariſæos dicens: o *quomodo vos poteſtis credere, qui gloriam ab inuicem accipitis: & gloriam, quæ ſolius Dei eſt, non quæritis.* Ita inſinuans: non eſſe mirum, ſi in credendo ſentiant difficultatem, & in eius doctrina amplectenda: Siquidem immerſi toti erant in ambitione honoris, quam ab inuicem accipiebant. Perpendit autem S. Baſilius verbum illud valdè *accipitis*: Si enim quod oblatam gloriam accipias tantum tibi adferet impedimentum: quanto maius adferet, ſi tu ipſe illam ambias, & quæras. o Ioã. 5. 44. Reg. 31. ex Breuioribus.

§. II. *Alij ambitionis gradus.*

Primo ambitionis modo prædicto coniungi ſolet alter non minus pernicioſus: cùm ſcilicet per mala media, conculcatis etiam diuinis legibus, huius mundi honores & dignitates procurantur. Hæc media ſunt innumera: quia etiam ſunt innumeræ artes huius vitij, ad quærendas vias & modos, quibus voti compotes fiant, maximè impellente eos Satana ad omnia ea adhibenda. Quoſdam enim inſtigat, vt ea officia aut dignitates per tyrannidem & incredibilem crudelitatem quærant, aperto Marte aggrediendo eos, qui poſſunt, aut volunt ipſos impedire: quemadmodum faciũt huius mundi Tyranni, ad ſuum imperium dilatandum: etiamſi opus ſit hoc nomine parẽtes, filios, aut fratres vita priuare; quemadmodum a *Athalia nepotes ſuos* priuauit, vt regnum ipſa poſſideret; & b *Abimelech occidit ſeptuaginta fratres*, vt ſolus regnaret. Vt hinc appareat, quàm iuſtè tentator hic cognomen retineat *mortis*: qui tot hominibus illam infert, vt voti compos euadat. Alios inſtigat, vt huiuſmodi dignitates prenſationibus & oblationibus procurent: inclinando ad ſe illorum voluntates qui poſſunt illos iuuare. Quemadmodum Abſolon prenſabat populum, vt contra proprium ſuum Patrem, regnum ſibi vſurparet: adhibẽs ad id mille artes, c *amplexando illos*, qui ad aulam Regis veniebant, & ijs qui negotia & lites habebant, dicendo, quod verè iuſta peterent: *Sed neminem eſſe conſtitutum, qui iuſtitiam adminiſtraret*: & quòd ſi ipſe *Rex eſſet*, omnibus plenè ſatisfaceret: & ita ſollicitabat corda vir ſuum Iſrael. Cum hac prenſatione alij coniungunt munera, vt emant ipſam dignitatem. Adeoque creſcit ambitio, vt etiam velint Eccleſiæ dignitates emere. Et ſi poſſent, etiam poteſtatem emerent faciendi miracula, & dandi ipſum Spiritum ſanctum, quemadmodum tentauit Simon Magus: cui propterea dixit S. Petrus: d *pecunia tua tecum ſit in perditionem*

a 4. Reg. 11. 1. b Iudic. 9. 5. 24. c 2. Reg. 15. 5. d Act. 8. 2.

tionem: quoniam donum DEI *existimasti pecunia possideri.* Imò etiam instigat idem Satanas, ad media abominanda adhibenda, ad hanc excellentiam conseruandam, licèt bono medio ad illas ascenderint. Nam superbia & ambitio etiam inuadunt honorem & dignitatem, quam DEVS dignis detulit: postea tamen culpa sua superbientes, indignos se faciunt eadem dignitate: quam ne perdant: tot ipsi admittunt scelera, atque alij, vt eandem obtineant. Cuius rei aptum habemus exemplum in e *Saule, fugiente, & abscondente se,* ne regnum sibi à Deo delatum acceptaret: postquam tamen illud accepit, adeò fuit mutatus ad illud conseruandum, vt crudeliter persequeretur Dauidem: veritus, ne is regno ipsum spoliaret. Et eodem modò f *Ieroboam* quamuis monitus fuit à Propheta, quod esset futurus Rex decem tribuum Israel, postea tamen politica ratione status, vt regnum suum sibi, & filijs, ac successoribus suis conseruaret, noluit permittere vt subditi *ascenderent ad templum in Hierusalem vt offerrent* DEO *sacrificia:* ne afficerentur ad Reges Iuda, ipsius hostes: Sed *erexit duo idola aurea, quorum alterum posuit in Bethel, alterum in Dan. Dixitque populo: ne vltra ascendite in Hierusalem. Hi sunt Dij vestri, qui eduxerunt vos ex Aegypto:* Hos debetis adorare: & ita illi fecerunt. Quibus coloribus magis ad viuum depingi potuit horrendum bellum, quòd Satanas mouet contra DEVM, & contra populum iustorum? ô ferocem tentatorem! qui g *in equo pallido* quatuor mundi partes deuastas. Siquidem per Principem quendam superbum & ambitiosum, integrum regnum deijcis in tuas idololatrias: sed quomodo hoc facis? primùm Satanas ipse aggreditur, & prosternit Principes, potentes, vt Dona, quæ Dei sunt, sibi ipsis attribuant: & eisdem bellum illi moueant, erigendo duo aurea idola, quæ adorent. Alterum honoris & inanis gloriæ: quia cupiunt se adorari, laudari, & in veneratione esse ab omnibus præsentibus: Alterum gloriæ & famæ: quia desiderant, nomen & famam suam etiam ad absentes volare, & in filijs, ac successoribus suis in secula futura dilatari. Hi sunt Sol & Luna, quos tanquam Deos adorant. De quibus dixit sanctus Iob: h *Si vidi Solem, cum fulgeret, & Lunam incedentem clarè.* Nam, vt sanctus Gregorius exponit: hi homines mundani intentionem suam collocant in sole gloriæ, & vani honoris; & in Luna famæ; & in claro nomine inter homines: hic enim est vltimus illorũ finis, & ad eum dirigunt quidquid dicunt, faciũt, aut patiuntur. Quemadmodum perpendit S. Augustinus, fecisse Romanos: qui omnia bella & facinora præclarè gesta, faciebant cum honoris & gloriæ cupiditate. Hanc, inquit, ardenter amarunt; propter eam viuere cupiebant; nec timebant mori: iudicantes quod etiam si morerentur, supererat tamen viua fama apud homines.

SED quid mysterij in eo latet, quòd Ieroboam duo illa idola in duobus

e 1. Reg. 10. 22.

f 1. Reg. 12. 26.

g Apoc. 6. 8.

h Iob 31. 26.

Lib 32. Mor. cap. 6.

Lib 5. de Ciuit Dei c. 12.

montibus & locis valdè editis collocauerit: altero nomine Bethel, quod significat domum Dei; altero in Dan, quod iudicium significat? hac enim ratione indicat: superbiam & ambitionem erigere hæc idola in vtraque Re-pub. Ecclesiastica & Seculari: in filijs scilicet Ecclesiæ, qui de virtutibus, rebusque spiritualibus agunt; & in filijs huius sæculi, qui de gubernatione & negotijs temporalibus. Nam etiam Satanas conatur idolum erigere honoris & gloriæ in monte Bethel: impellens ad ambitiosè desideranda magnalia domus Dei; suasque excellentias in ea collocandas. Subuertendo hac ratione ipsos Ecclesiasticos, & Religiosos, qui aditum huiusmodi ambitionibus præbent. Et eo prætextu, quòd domus Dei debeat esse in honore, & similiter eius officia: expellunt, quod in ipsis est, ab ea ipsummet Devm, & diuinam eius gloriam: in cuius locum substituunt idolum mundanæ gloriæ: & cùm deberent sanctam hanc domum, eiusque ministeria ac dignitates claris virtutibus exornare: ornant, vt S. Bernard. ait, pretiosis vestibus, & apparatu famulorum, & equorum; alijsque pompis mundanis: obliuioni tradentes opera pia. Quid igitur dicemus de Iudicibus, gubernatoribus, & alijs Principibus: qui idolum suum in Dan collocant, hoc est in iudicio: optantes ad hæc officia ascendere, aut in eis se conseruare, titulo & prætextu faciendi iudicium & iustitiam? sed in omnibus, quæ faciunt, aut iudicant, idolum ponunt inanis honoris: quærendo eum primo loco, eiusque occasione iustitiam conculcando, cum eam exequi non possunt, absque inanis honoris sui detrimento. *Epist. 48.*

Qvando autem Satanas Principes & magnates sibi deuicit, facilè ex ipsorum malo exemplo tentat, vincitque minores: vt & hi sicut illi idola illa adorent. Siquidem, vt Sapiens dixit: *Secundùm iudicem populi, sic & ministri eius: & qualis rector est ciuitatis, tales & habitantes in ea.* Et qui prius Devm solum adorabant, & ad sanctum Ecclesiæ montem ascendebant, vt sacrificia iustitiæ & laudis ei offerrent: nunc non agunt nisi de conscendendis montibus superbiæ, & ambitionis, vt suis idolis sacrificia offerant. Quorum proprietates S. Basilius depingit, dicens: qui huius vitij sunt captiui, sunt inuidi, tumultuosi, calumniatores, adulatores, humiles, quando non expedit, parci, & sexcentis alijs vitijs ac perturbationibus implicati. *Inuident* ijs, qui illos in honore præcedunt: Sicut k *Cain* inuidit *fratri suo Abel*; & filij l *Iacob, fratri suo Ioseph*: ex quo ingentes ortæ sunt dissensiones. Ambitiosi enim etiam sunt *tumultuosi*, conculcantes pacem tam cum socijs, quàm cum reliquis: solùm vt eos præcedant. quemadmodũ m *filij Zebedæi*, desiderantes primas sedes in regno Christi, turbarũt reliquos condiscipulos. Et quotidiè videmus innumera inter eos scãdala propter locum eminentiorẽ, aut titulos, & cognomina, quibus sint compellandi; & propter verba in Salutationibus vsurpanda. Sunt *calumniatores*,

i *Eccl. 10. 2.*

De constitutionibus monasticis. c. 10.

k *Gen. 4. 5.*
l *cap. 37. 4.*

m *Mat. 20. 24.*

& accu-

& accusatores reliquorum; vt illos contemptibiles reddant: quo ipsi maneant excelsiores. Iudicantes temerè ipsorum dicta & facta: & de eisdem
n Luc.11. 15. murmurantes, quemadmodum n *Pharisæi* ab ambitione raptati *calumniabantur verba & opera Saluatoris*: vt illius opinionem imminuerent, & maiorē ipsi ex eo acquirerent. Sunt *adulatores* laudantes nimium alios, vt ipsi ab eis laudentur; & honore afficientes, vt & ipsi afficiantur, texentes his adulationibus fraudem aliquam, ad sua vota consequenda. Quemadmodum o
o Matt. 22. 16. *Herodiani* adulabantur Christo D. N. vt ab eo extorquerent, quid de *censu Imperatori reddendo* sentiret. Sunt *humiles*, quando non expedit: cùm fatentur
S. Tho. 3 p. q. 41. a. 4. ad 3. de se aliqua mala, vt alij dicant bona: & ita se humiliant, cùm vident, se propterea humiles habendos: vt hac humiliationis esca, honorem consequātur; aut subijciendo se minoribus, quando eorum suffragio possunt maiores euadere: vt cathedram obtinere, aut dignitatem, ad quam aspirant. I-
Li. 4. in Lucam. mò, vt S. Ambrosius benè perpendit, aliquando sese humiliant & abijciunt coram ipso Dæmone, vt ab eo gloriam huius mundi obtineant. Ac prop-
S. Bern. epist. 126. terea sunt abiecti tanquam mancipia omnium hominum, à quibus aliquid honoris accipere possunt; aut timent posse sibi noceri: & quemadmodum hi sunt innumeri, valdeque inconstantes tanquam fluctus maris: ita sunt innumeri fluctus curarum & anxietatum, quas in suis cordibus sustinent. & vel vnicus qui illos contemnat plus potest illos affligere, quàm mille, qui illis deferunt, ad illos consolandos. Quemadmodum de seipso fassus est su-
p Ester. 5. 13. perbus ille p *Aman* dicens: *cùm hæc omnia habeam* (quod scilicet ab omnibus, & à Rege & Regina in honore haberetur) *nihil me habere puto, quamdiu videro Mardochæum* Iudæum, nullum mihi deferentem honorem. Denique S. Gre-
Lib. 24. Mor. cap. vlt. gorius concludit, neminem posse numerare peccata, quæ imperandi affert ambitio: nam cùm superbia sit generalis omnium vitiorum Dux, omnia conuocat, vt suorum ambitiosorum votorum compos fiat.

§. III. *Remedia contra has tentationes.*

1. HAEC sunt peccata damnaque superbiæ & ambitionis: ex quibus licet arma sumere ad bellum contra eam ineundum, & victoriam de ea reportandam. Nam quomodo eam non oderis, si attentius *equi* eius *pallorem* aspicias; & nomen tentatoris, quod est *mors*; & pedissequi famuli, qui est *infernus*? perpende, quantam stragem in anima faciat; turbationes & afflictiones, quas adfert in vita; angustias, & anxietates, in quas conijciet in hora mortis; & tormenta, quæ te expectant in inferno, in societate tentatoris, te ad hoc vitium prouocantis: & ita non negliges, illum odisse, ac reijcere conantem te totum perdere. Descende consideratione ad eos aspiciēdos, quos mors iam deuorauit; & statum, quem habent in sepulchro: & ad-

uertes, quàm parui debeas facere hunc honorem & gloriam mundi; cuius finis est puluis, vermes, serpentes, fœtor, & horrenda fœditas. Descende adhuc vlterius ad eos, quos infernus deuorauit; & ad ignominiam ac dolorem, quo in flammis illis æternis afficiuntur: & interroga ipsos superbos: quid sentiant de excellentia, quam hic habuerunt: & omnes respondebunt. a *quid nobis profuit superbia*, cuius finis fuit hæc æterna ignominia? ne decipiat te viridis color equi, qui magnam in te excitat spem, & longam promittit vitam, spatium pœnitentiæ, mortem felicem, magnum honorem, & perpetuam famam. Attende: hunc viridem colorem facilè declinare ad pallorem mortis: est enim falsus & fraudulentus: & propè es, vt omnia momento perdas. Viridis est color: sed fœni, quod citò siccatur. Clama, inquit Devs, Prophetæ; & ille: quid clamabo? dic: b *omnis caro fœnum, & omnis gloria quasi flos agri: siccatum est fœnum, & decidit flos: quia spiritus Domini sufflauit in eum.* O superbe, quid te erigis? attende, quòd Devs in manu sua ventum habeat vrentem, qui possit in momento fœnum exsiccare; & florem istum, quem tu tanti facis, & cùm minimè cogitaueris, tanta vehementia sufflabit: vt nec vestigium eius relinquat. Quid ergo superbis puluis & cinis? quid te iactas, inanis flos campi? attende, quod Sol iste gloriæ, quem tu adoras: aduret suis radijs florem tuæ vitæ; & erit causa, cur illa priueris; & simul cum illa amittas splendorem æternæ gloriæ.

a Sap. 5. 8.

b Isa. 40. 6.

2. Aggredere itaque pugnam cum feroci hoc superbæ appetitionis equo: accipe in manu tua Ducis tui Iesv arcum; & iacias in eum sagittas sententiarum, quas ipse iecit in superbos. toties repetens, quod, qui se exaltat, humiliabitur; &, nisi quis humiliauerit se sicut paruulus, non intrabit in regnum cœlorum. Accipe item in manu ipsum arcum crucis, imitans exempla, quæ in ea tibi dedit: vt pugnes contra superbiam mundanam. 3. Et quid aliud indicat figura Regis, quàm ibi habet arundo, data illi pro sceptro; corona ex acutis spinis contexta; thronus adeò altus ipsius crucis, cui fuit affixus regius titulus, quem supra ipsum posuerunt. Hæc omnia fuerunt ficti Regis insignia, ad irrisionem inuenta; sed heroica humilitate suscepta, ad confundendam tuam superbiam, tibique animum addendum, vt alacriter pugnes contra illam. Attende: quocunque modo vitam tuam constituas, non posse te viuere absque aliqua cruce: nam neque ipsamet superbia est sine illa: licèt cum magno tormento, & sine vtilitate. Et ita S. Bernardus exclamat: ô ambitio, ambientium crux! quomodo omnes torquens, omnibus places nihil acerbiùs cruciat, nihil molestiùs inquietat. Si igitur crux est ferenda, accipe Crucem Christi: & in ea gloriare: quia hac cruce obtinetur vera libertas, summus honor, præclara fama, & gloria æterna.

Lib. 3. de Consid.

4. Non potestis, inquit Saluator, c *duobus Dominis* sibi inuicem contrarijs

c Mat. 6. 24.

seruire:quia dum vni vis satisfacere,alterum offendis.Cùm igitur Christus & mundus;DEVS,& Dæmon sint inuicem contrarij:quomodo poteris seruire Christo humili,& mundo ambitioso?DEO,superborum hosti,& Dæmoni,eorundem Duci?si verum honorem quæris,sequere Christum:in cu-
d Lu.22.26. ius schola,qui magis se humiliat,maiori honore est dignus; &, qui d *maior esse* desiderat,det operam,vt *fiat sicut minor*. At mundo seruire;res est intolerabilis.nam in ipso solo plures sunt Domini sibi contrarij: & impossibile est,omnibus placere.Non vides, quales sint contentiones inter ipsos mundanos,dum vanos suos honores quærunt? volens igitur aliquorū voluntatem tibi conciliare,amittes aliorum gratiam.Et,si hi velint te honore afficere:alij id conabuntur impedire,teque contemnere.Melius est,nihili illos facere:& tunc multo maiorem honorem obtinebis. Et quæ maior excellētia,ait S.Chrysostomus,esse potest,quàm honorem contemnere, qui tanti in mundo æstimatur?quæ autem maior vilitas,quàm ei se prosternere. *nihil humilitate altius,nihil arrogātia depreßius.* Quodnam cor magis est depressum,quàm quod subijcitur hominum opinioni, & voluntati? & quodnam cor magis est generosum, quàm quòd eorum dictis est superius, & ab his
Arist 3. Eth. c.8 S.Tho. 2.2 q 129. a.2. curis est expeditum?nam etiam ipsi Philosophi dicunt: magnanimos facere res magno honore dignas: propter quem tamen obtinendum nihil faciunt;potius illum contemnunt:nisi quatenus medium quoddam est,ad eadem bona opera meliùs facienda; & proximos, quibuscum versantur, ad-
e Eccl.41 15. iuuandos:id enim voluit Sapiēs,cùm dixit:e *curam habe de bono nomine*;& A-
f Rom 11. 13. Epist.42. postolus:f *quamdiu ego sum gentium Apostolus,ministerium meum honorificabo.* & quemadmodum perpendit S. Bernardus:non dixit, meipsum honorificabo;sed,meum ministerium. At si honorem proprium,tanquam proprium aspiciens,illum contempseris:nihil amittes:quia ea ratione potius acquiri-
g Ezech.17. 24. tur,& conseruatur.Siquidem solenne est DEO,vt ait Ezechiel,g *lignum humile exaltare,& humiliare sublime:& siccare lignum viride; & efficere,vt frondeat lignum aridum.*

5. Hoc eodem spiritu fugiendæ sunt tibi,quod in te erit,huius mundi excellentię:quibus fouetur ambitio:quasi subneruares ferocem hunc equum, ne graue tibi inferat bellum.Nec solum earum studium est fugiendum;sed procul earum occasiones sunt odorandæ,& tempestiuè fugiendę:quemadmodum Christus D.N.cùm fecit miraculum illud, quo quinq; hominum millia quinq; panibus pauit,præuidens, plebē illam cogitare de ipso in Re-
h Ioan.15. gem eligendo,h *fugit in montem ipse solus.* Quòd si contingat,huiusmodi dig-
i Iudic. 9.9. nitates tibi offerri:sequere,quòd in te est,consiliū i *Oliuæ, vitis,& fici*:quæ,ne fructus suos perderent,reiecerunt oblatum sibi primatū super reliquas arbores.Noli sponte tua ascendere in montem Bethel, & Dan, nec ad dignitates & prælaturas Ecclesiæ aut Reipublicæ:quod si iam illas habes,non sis

absque

absque timore atque tremore: ne fortè Satanas ponat ibi honoris & vanæ gloriæ idola; teq; excæcet, vt ea adores. præcipitans te ex altiori loco usq; ad abyssum inferni. Memor esto, hunc aduersariũ duxisse ipsum Christum Dominum ad k *pinnaculũ templi*, ac impulisse, *vt mitteret se deorsum*: vt indè populi honorem captaret, videntis, tale prodigium facientem. Et indè *deduxit ad montem excelsum, & ostendens illi omnia regna mundi, & gloriam eorum, dixit: hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraueris me.* Quia proprium est Satanæ, procurare, vt homines ambitiosè loca superiora conscendant: alij ad pinnaculum templi, dignitates scilicet Ecclesiæ; alij ad montem excelsum, in quo apparet, & placet gloria & pompa ipsius mundi: vt eam ibi adorent, & ex ea præcipitentur. & cum prætextu quærendæ gloriæ, incidant in miserandam ignominiam. Et, si tali tentationis genere ausus est Ducem nostrũ aggredi: quid mirum, quòd te aggrediatur, de quo sperat, se facilè obtéturum victoriam? Sed faciliùs illam de eo reportabis, si feceris, quod fecit ipse Saluator: qui nec voluit in pinnaculo manere; neque in monte; nec facere, quod hostis illi suggerebat: sed potius illum confudit respondens illi: *non esse* DEVM *tentandum*; & DEVM *solum adorandum, illique soli seruiendum.* Huncin modum, nec sunt acceptandæ excellentiæ ab hoste tuo oblatæ; ne faciendum quicquam, quod idem suaserit. Non debes te prosternere, aut genu flectere honoris idolo, cum iniuria veri DEI: quem solum debes adorare, solique seruire, ponendo sub tuis pedibus idola omnia, quæ mundus adorat.

k *Mat. 4. 5.*

CAPVT XI.

TENTATIONES INVIDIAE ET RATIO eas vincendi.

CVM superbia & honoris ambitione multa vitia coniunguntur, tanquam milites seruientes illis in corũ pugnis, vt in proximo capite ostensum est: sed omniũ ferocissimi sunt duo duces illorum septẽ, INVIDIA scilicet & IRA. INVIDIA producit tentationes odij, rancoris, ac tristitiæ, eò quòd videat, alios eminere in excellentia & honore: IRA producit furiosa vltionis desideria, in impedientes studiũ & conatum excellentiæ obtinendæ. Vtrumq; hoc vitiũ coniunxit Apostolus cum eorũ radice dicens: a *Non efficiamur inanis gloriæ cupidi, inuicem prouocantes inuicem inuidentes.* & in lib. Iob est scriptum: b *Verè stultum interficit iracundia, & paruulum occidit inuidia.* ac propterea vtriusque pugnæ delineatæ sunt in tentatore illo, c *qui sedebat in equo pallido, cui nomen mors, & quem infernus sequebatur.* Nam incipiendo ab INVIDIA, meritò tentator eius appel-

a *Gal. 5. 26.*
b *Iob. 5. 2.*
c *Apoc. 6. 8.*

Sap.2.24. appellatur mors:siquidē Sapiens dixit: d *inuidia diaboli mors intrauit in orbem terrarum*, & inferni fores sunt referatæ. Prima enim mors, quam post Adami peccatum intulit, fuit per inuidiam: nam cùm e *inuidia vicisset Cain*: mox 1.Ioan.3 12. illum impulit, vt *fratrem suum Abel occideret*. Sed prius tamen inuidum torquet vehementer, redditque illum equum pallidum, macrum, ac debilem. qui tamen nec propterea desinit esse fortis, animosus, & audax, vt aptum sit Dæmoni instrumentum in eius pugnis, vt apparet in crudeli illa pugna, quam Pharisæi ex inuidia contra Christum Dominum excitarunt. quorũ opera vsus est Satanas, tanquam ferocium equorum, ad omnes calumnias, & persecutiones, quos adinuenerunt: donec illum vita priuarunt. Et eadem rabie per homines persequitur innocentes, struens mille tentationes, quibus eos deijciat, ac prosternat.

SED, vt huius vitij, eiusque tentationum qualitates meliùs intelligantur: 2.2.q 36.a.1. aduertendum est, quòd inuidia (vt ait S. Thomas) est inordinata quædam tristitia de prosperitate aliena, quatenus propriam imminuit. Et quoniam hæc prosperitas est duplex, alia temporalis & mundana, alia spiritualis & religiosa: ita etiam duplex est inuidia. *Prima* est prosperitatum temporalium proximorum nostrorum: cùm dolemus, quòd illi excellant in diuitijs, dignitatibus, officijs, & familiaritatibus Principum; alijsque similibus rebus, quas mundus hic amat, & magni facit. Et hæc inuidia est filia superbiæ mundanæ: quæ, quoniam easdem excellentias pro se cupit, tristatur, quòd eas videat in alijs cum suo detrimento. *Secunda* inuidia est prosperitatum spiritualium in virtutibus, & scientijs: quæ, etsi nobis non imminuantur propterea, quòd alij illas habeant: diminuit tamen honorem & gloriam singularem, quam nos cupimus, ac propterea tristamur, quod videamus alios in illis excellere. Et hæc inuidia oritur ex spirituali superbia, quæ cupit sibi virtutes & scienf Iob 5. 2. tias propter gloriam, ex eis nascentem. Et de vtraque inuidia in- Lib.5. Mor. telligit S. Gregorius, quod dicitur in Iob f *Paruulum occidit inui-* cap.31. *dia*. Paruulus, inquit, est inuidus altera ex duabus causis: AVT quòd amet bona temporalia, quæ sunt ex se vilia, & abiecta. (est enim parui cordis, fieri eorum mancipium; & tristari, quòd alij eadem habeant in maiori abundantia) Et hoc pertinet ad primam inuidiam, quæ valdè cruciat aulicos, & eos qui talia in mundo assequi conantur: vt neque amicis, neque socijs, nec fratribus quidem parcant. Quemadmodum apparuit in g *filijs Iacob inuiden-* g Gen.37 11. *tibus* fratris sui *Ioseph* prosperitati: quæ quamuis tunc alia non esset, nisi quam in somnijs acceperat: somnus tamen, qui eam prædicebat, inuidiæ fuit esca & fomentum. Imò neque ipsi Reges h 1.Reg 18. ferre possunt, subditos sibi in re aliqua præferri: sicut h *Saul*

à malo hoc spiritu raptatus, cùm laudes audiret Dauidis, & felices [...] suis rebus euentus, *iratus est nimis*. ALIO etiam modo *paruus* est inu[...] in rebus spiritualibus etiamsi illæ magni fiant. Si enim non se paruum & inferiorem in eis iudicaret: non inuideret ijs, qui ipsum excellunt. Hæc inuidia valdè torquet dæmonem, cùm videt hominem exaltatum ad dignitatem filij DEI, & ad ius beatitudinis acquirendæ, quam ipse amisit. i *Quem* (vt Sapiens ait) *imitantur* inuidi, *qui sunt ex parte illius*. qualis fuit k *Cain* qui contristatus *est & iratus valdè*: quod videret, DEVM valdè fauere fratri suo Abel. Ex quo satis apparet, quãuis hoc vitiũ omnes mortales aggrediatur: multo tamen magis honoris & gloriæ amatores, & pusillanimes: qui quodcunque bonum magni æstimant, cùm vident se ab alijs superari: ex quo valdè affliguntur. | i *Sap. 2. 25.* k *Gen. 4. 5.*

NE VERÒ decipiaris in iudicio de hac tristitia ferendo, aduertit S. Thomas: quatuor esse genera tristitiarum de alieno bono. *Prima*, quatenus eius causa damnum aliquod proprium, aut aliorum times: quod aliquando esse potest sine peccato. Nam (vt ait S. Gregorius) absque detrimento charitatis potest fieri, vt ex inimici tui lapsu læteris; eiusque prosperitas, absq; inuidiæ culpa te contristet: quando ex tali lapsu alij boni & afflicti respirant; & ex eius prosperitate, alij opprimuntur iniustè. Sed & hæc tristitia potest aliquam culpam habere: si doleas, videre illum exaltatum. eò quòd possit tibi in aliquo nocere, licèt non iniustè: semper tamen est suspecta, ob vicinitatem, quam habet cum odio. quia facilè odio habebis ipsum inimicum, prætextu damni tui, quod horres. *Alia* tristitia oritur ex alieno bono, non quòd alter illud habeat, sed, quòd tu illo careas. Quæ tristitia, si est propter defectum bonorum spiritualium, quæ alij habent, laudanda est: & appellatur Zelus, siue æmulatio, qua quis optat, par esse bonis, vt ipse sit bonus. Quemadmodum Apostolus ait: l *æmulamini spiritualia*: m *& bonum æmulamini in bono semper*. hanc æmulationem appellare solemus sanctam inuidiam. de qua dixit S. Hieronymus ad Lætam: habebat filia tua socias aliquas, vt simul cum illis discat, eisque inuideat: quarum laudes illam pungant, vt imitetur bonum, quod in eis viderit. Sed hæc tristitia esset ob defectum bonorum temporalium, quæ alij habent. tantùm censeretur vitiosa, quando defectus esset superfluorum; non tamen censeretur talis, si deessent necessaria, aut statui tuo conuenientia: quamuis maioris esset perfectionis hunc ipsum defectum læto animo ferre. *Tertia* tristitia est de bonis, quæ alij habent: quibus tamen sunt indigni. Si igitur tristitia est propterea quod illi in DEI iniuriam illis abutantur: tristitia est Sancta, & ex charitate ducit originem: si tamen solùm propterea inuides, quòd videãtur tibi bona illa temporalia in huiusmodi improbis hominibus malè collocari, inuidia est superflua: siquidem prouidentia DEI omnia gubernan- | *S. Tho. suprà a. 1 ad 3.* *Li. 22. Mor. c. 11.* l *1. Cor. 14. 1* m *Gal. 4. 18.* *Epi. ad Letã, de Inst. filiæ.*

 tis

tis illa voluit eis dare:siue,vt se emendent;siue, vt in hac vita remuneret aliqua bona,quæ faciunt:aut ob alios fines,quos non assequimur. *Denique* est alia tristitia de bono alieno,quà proprium nostrum imminuit & obscurat: & hanc vocamus inuidiam vnum ex septem capitalibus vitijs, iuxta sententiam S. Gregorij. Est enim initiũ multorum aliorũ peccatorum,eorum præcipuè,quæ ipsius filiæ vocantur. Murmuratio scilicet de proximo,vt bonã ipsius opinionẽ imminuat;lętitia de eius aduersitatibus;afflictio animi,ex eo quòd nõ possit illius prosperitates impedire;odiũ cũ quadam ira & rabie,qua velit illũ vita priuare:imò interdũ eò peruenit, vt spirituale proximi bonũ oderit;& gratiæ augmentũ,quod habet:&tunc est vnum ex peccatis,quæ dicuntur in Spiritum S. est enim perinde, atque si inuideret gloriæ,quæ ex huiusmodi bono Spiritui S. tribuitur,à quo illud procedit.

Li. 5. Mor. c. 31 S. Th. supra. a. 4.

2. 2 q 34. a. 6.

2. 2 q. 14. a 2

§. 1. *Inuidia grauitas & malitia considerantur.*

EX hactenus dictis,huius vitij grauitas innotescit. de quo meritò dicitur,quod a *occidat paruulum.* eius autem tentator appellatur *mors* : eò quòd horrendas mortes inferat,vnam spiritualem, quæ priuat gratia & charitate,quæ vita est animæ; alteram corporalem ac tẽporalem,quatenus cor cruciat,exsiccat ossa,& facit putrescere. Ac propterea ait S. Augustinus: inuidiã esse viperæ similẽ,quę matris eã concipientis viscera rũpit:qua extincta,ipsa exterius prodit. & S. Chrysostomus eam appellat vermem rodentem pectus,& serpentem in corde implicatum,&expressam quandã satanæ imaginem. Nam,vt S. Gregorius ait:quamuis per omne vitium,quod perpetratur, humano cordi antiqui hostis virus infunditur: in hac tamen nequitia,tota sua viscera serpens concutit,& imprimendæ malitiæ pestem mouet. nam cùm deuictum cor liuoris putredo corruperit, ipsa quoq; exteriora indicant,quã grauiter animum vesania instigat. color enim pallore afficitur,oculi deprimuntur,mẽs accenditur,& mẽbra frigescũt, fit in cogitatione rabies,in dẽtibus stridor,cumq; in latebris cordis crescẽs abscõditur odiũ,dolore cœco tenebrat conscientiã vulnus inclusum. Nihil lætũ de proprijs libet,quare tabescentem mentem sua pęna sauciat,quã felicitas torquet aliena:quantoq; extranei operis in altũ fabrica ducitur,tãto fũdamentũ mentis liuidæ profundius suffoditur. vt quò alij ad meliora properãt,eò ipsi deterius ruãt:qua ruina videlicet etiã illud destruitur, quod in alijs actib. perfecto opere surrexisse putabatur. Nã inuidia cũ mentẽ tabefecerit,cũcta,quæ inuenerit benè gesta,consumit. vnde benè per Salomonem:b *vita carnium sanitas cordis,putredo ossium inuidia* . quia per liuoris vitiũ,ante DEI oculos pereunt præcipuæ virtutes,ossa quippè per inuidiam putrescere; est,etiam quædam robusta deperire. hæc S. Gregorius.

a Iob. 5 2.

Serm 83. de temp.

Hom. sup. 1. Cor. 13. 25. & 2. Co. 12. 20.

Li. 5. Mor c. 31 & 3 p. pastoral. ad mon. 11.

b Pro. 14. 30

Ex di-

EX dictis apparet, inuidiam omnibus esse perniciosam, non solum inuido ipsi, sed etiã cui ipse inuidet. Nam inuidi, ait S. Chrysost. tanquã furiosi solent seipsos proprio gladio configere; & sunt feris ipsis crudeliores; dæmonibus æquales, & fortè peiores. Feræ enim non inuadunt nos, nisi fame compulsæ, aut à nobis irritatæ: at inuidi proprios amicos tanquam hostes persequũtur. Dæmones, quamuis inuideant hominibus, quos persequũtur: inter se tamen non dissentiunt, (quemadmodum Saluator noster Iudæis insinuauit, cùm dixit: c *si satanas in seipsum diuisus est, quomodo stabit regnum eius?*) at inuidi, eiusdem naturæ homines persequuntur. Et quemadmodum Basiliscus habet venenum in visu, quo interimit, quem aspicit: ita ait S. Bernardus, oculus inuidi aspiciens bonum alienum, seipsum inficit veneno: & quod in se est bonum etiam, quòd aspicit, inficit: quia illud odit. ex quo fit, vt d *oculus liuidi*, vt ait Sapiens, *sit nequam*, & suspiciosus, calumnias semper in alijs quærens, quibus ipsemet excœcatur. e *Ita vt per diem & in clara luce incurrat tenebras: & quasi in nocte, sic palpet in meridie*. quemadmodum enim Sol nimia sua luce oculos excœcat: ita bonorum prosperitas solet liuidos excœcare: qui (vt ait Sanctus Gregorius) cùm vident opera bona iustorum, quærunt quæcunque possunt mala, vt eorum obscurent gloriam: sed illi potius obscurantur & contabescunt, non inuenientes quod quærebant: etiamsi fingant, quod vellent. Quemadmodum illi f *Sodomitæ*, cùm vellent Loth opprimere, & vi domum eius intrare, fuerunt ab Angelis *cæcitate percussi*. ad significandum, quod inuidi etsi occasiones quærant iustos accusandi, quemadmodum Pharisæi quærebant, vt accusarent Saluatorem: non inueniunt. & in pœnam inuidiæ suę obscurantur, & ratio & fama ipsorum.

2. Homil. 36. in Ioan. — c Luc. 11. 18. — Ser. 12. in Ps. 90. Cas. infr. — d Eccl. 14. 8. — e Iob 5 14. — Lib 6. Mor. c 16. — f Gen. 19. 11

DICTIS addendum est: hoc vitium (vt ait S. Chrysostomus) difficilimam omnium habere curationem; Et qui hac peste sunt infecti, (ait Cassianus) esse ferè incurabiles, eisque competere, quod dixit Deus per Ieremiam: g *ecce ego mittam vobis serpentes regulos, quibus non est incantatio: & mordebunt vos*. qui sunt isti Basilisci siue reguli, nisi affectus inuidiæ? quos DEVS mittit in pœnam aliorum peccatorum: vt mordeant, torqueant, & vrant inuidos: contra quos basiliscos nihil valet vis & industria incantatorum: eò quòd fortissimè resistant suæ curationi. tum quod pudeat, inuidiam suam patefacere, eò quòd sit vitium hominum abiecti animi: quare occultantibus vulnus non potest medicus adhibere remedium: tum quod ipsismet adhibitis remedijs ipsius virus augeatur. Auarus enim placatur donis; iratus, si dedat se, & ipsi se subijciat is, in quem ira mouetur; superbus etiam conquiescit, cùm quis se ipsi humiliat: at liuidus ipsomet bono sibi oblato suam fouet inuidiam: quia dolet, cùm alterum videt humilem, ingenuè liberalé, & bonũ

3. Suprà. Col. 18 c. 17. — g Iere. 8. 17.

quem-

quemadmodum vidimus in filijs Iacob, & in Saule, quos nunquam potuit humiliatio & subiectio Ioseph ac Dauidis placare: potiùs magis quotidiè crescebat. Sicut nec Pharisæi liuorem suum deponere potuerunt: quamuis innumeris beneficijs à Christo D. N. afficerētur. Et hæc est causa, cur post equū pallidum, infernus sequeretur: quasi eum statim deuoraturus in suo peccato obduratum.

§. II. Pugna contra Inuidiam, eamq́; expugnandi modus.

SED quoniam nullum vitiū in hac vita est omninò incurabile, eò quòd facillimum sit DEO, quod hominibus videtur impossibile: oportet in pugnam prodire cum feroci hoc equo, fidendo diuinæ potentiæ, quòd eū possis eneruare, mortificans duplicem ambitionem, quæ vtriusque inuidię sunt nerui.

1. ET cùm mundana inuidia paruulos tantùm occidat, qui vitæ huius bona magna reputant, & honorem illa consequentem: induas cor magnanimum, quo temporalia omnia, exigua esse existimes, sicut verè sunt nihil comparatione æternorum. Si vir generosus non inuidet honori alicuius sutoris, propterea quòd calceos benè aptauerit; neque sartoris, quòd vestes aptè sciderit: quia hæc ita abiecta, suaque nobilitate indigna iudicat; etiamsi ad vitam ducendam sint necessaria: multò igitur magis Christianus, qui filius est DEI, æternique eius regni hæres, non debet alteri inuidere, propterea quòd eum videat in honore esse ob temporaliū bonorū possessionē: quæ verè abiecta sunt & vilia, si cum bonis, quæ habet in anima, & sperat se habiturum in vita æterna conferantur. Procul valdè à liuore erat is,
a Phil. 3. 8. a *qui omnia terrena arbitrabatur vt stercora; & quæ sibi fuerant lucra, arbitrabatur propter Christum, & eminentem eius scientiam, detrimenta.*

2. ASPICE attentè nomen tentatoris huius inuidię: & inuenies, quòd ipsemet tentator, si benè attendas, eam remoueat. si enim ille appellatur mors; ipsa morte finitur inuidia: nunquam enim quis inuidet mortuis. Ne itaque adeò attentè consideres præsentem excellentiam eius, qui te præcedit; quā
b Eccl. 14. 12. finem, quem citò est habiturus, cum b *morte* scilicet, quæ *non tardat*: & sic
c Ps. 48. 17. cessabit inuidia. propropterea enim dixit Dauid: c *ne timueris*, aut tristeris, *cùm diues factus fuerit homo, & cùm multiplicata fuerit gloria domus eius: Quoniā, cùm interierit, non sumet omnia, neque descendet cum eo gloria eius.* quamdiu ille vixerit benedicetur, & prosperabitur; sed mox atque obierit, ibit cum patribus suis in abyssum: nec amplius vnquam videbit lumen, aut diem habebit prosperum. Quis Alexandri Magni prosperitati inuidebit: si eum consideret in inferno ardere? ne inuideas humanæ prosperitati, quæ fortè causa erit aduersitatis, & infelicitatis æternæ.

QVOD

Qvod si strenuus sis miles, sicut David: non alijs armis indigebis, vt d 3.
Gigantis illius *Goliath amputes caput*, quàm proprio ipsius *gladio*. ita enim d 1 Re. 7.51
Devs permittit, vt mũdanæ superbiæ Gigas secum gestet gladiũ inuidiæ, quo caput illi amputes: & ipse tamen hebetetur ac destruatur subtractus Giganti, illum fouenti. Age, dic mihi. humana superbia, si honores quæris, cur inuidiæ præbes aditum? estne aliquid magis ignominiosum, quàm inuidere proximo? sic enim protestaris, eum esse magis honoratum; te verò abiectissimum, habere cor? si erubesceres, quod alius te ambitiosum, aut liuidum appellaret, ob iacturam honoris, quam ea ratione incurreres: cur vitiũ illud admittis, qui honorẽ aufert, quem quæris? si studes, illud occultare, ne opprobrium tibi adferat: melius est abijcere; & illud conculcando honorem consequi.

Qvod si generosè de vtraque inuidia triumphum agere velis: indue arma humilitatis, & charitatis Christianæ: & sic facilè ad terram illis deijcies. Humilis enim, quoniam sui contemptum amat, gaudet, quòd alios videat exaltari: etiamsi ex eo ipse magis humilietur. dicet enim de proximo suo, quod S. Ioannes Baptista dixit de Christo e *illum oportet crescere, me autem minui*. benè enim mihi est, quòd ille exaltetur, & ego humilier. Et qui perfectam habet Charitatẽ, quoniam Devm valdè amat: etiam quodcunque bonũ, quod videt in suis creaturis, amat, gaudens de diuina bonitate, quæ in illarum bonis prælucet. Et quoniã proprium bonum amat: ita etiam proximorũ. nam amore, illorum bonum faciet suum. Qui cupit inuidia carere (ait Sanctus Gregorius) illam amet hæreditatem, quæ non minuitur multitudine hæredum: quia in omnibus est eadem, & in singulis tota. & eò magis eius magnitudo apparet: quò recipientium multitudo magis dilatatur. imminutio ergò liuoris est affectus surgens internæ dulcedinis; & plena mors eius est perfectus amor æternitatis. Nam qui interiorem Spiritus suauitatem delibat, tristitiam de alieno bono à se repellit: æquè de illo gaudens, atque si esset proprium: & qui perfectè amat æterna bona, non inuidet alijs nec temporalia bona: quia illa contemnit; nec spiritualia; quia ipsum non retardant, sed potiùs eius adiuuant conatus.

4. (margin) — e Ioan. 3.30. — Li. 5. Mor. c. 31.

Sed, ne animum abijcias ob importunas huius vitij tentationes, attende: sæpè eius affectus nos pulsare, sed nisi hæreant, non nocere: vtpotè qui nolentem inuadant. quare meritum potiùs habes ex resistentia. Quod S. Bernardus ita declarauit: rara (inquit) virtus est alienæ non inuidere virtuti. Sed quamuis aliquid tale sentias, non tamen in tuo profectu deficias. Quod si dicas, quomodo ego proficere possum, qui fratri proficienti inuideo? si doles, quod inuides: sentis, sed non consentis. Passio est aliquando sananda, non actio condemnanda. Tantum non illic resideas, iniquitatem 5. — Serm. 49. in Cant.

" meditans in cubili tuo: qualiter scilicet hunc tuum foueas morbum, satisfa-
" cias pesti, persequaris insontem, benè ab illo gesta calumniando, depriméndo, peruertendo, atque impediendo gerenda. Alioquin non nocet ambulanti & extendenti se ad meliora: quia magis confunditur, sic se esse malè affectum. & si studeas inolitum à te vitium expellere, confitendo, flendo & orando, vt DEVS illud remoueat. quòd si adhuc hæreat, mitior inde ad omnes atque apud alios humilior inuenitur. hęc S. Bernardus. quibus media complectitur generalia, ad hoc vitium expugnandum, cùm nos apertè inuadit.

6. SED interdum solet occultè nos oppugnare, sub titulo religionis & pietatis. quia enim ipsa valdè est deformis: vultum operit, ne agnoscatur. Aliqui iusti (ait S. Diodocus) sub prætextu amoris DEI, incidunt in zelum liuidum. optantes nullum esse, qui ita seriò atque ipsi DEO seruiant. ideoq; dolent, si quis illos præcedat. Quod oritur ex defectu humilitatis, & charitatis. quare exercitio vtriusq; huius virtutis ab hac adeò stulta imperfectione repurgatæ, zelum suũ corrigere oportet. Aliqui etiam Prælati (ait S. Gregorius) prætextu officiũ suum exactè præstandi, liuore quodã prohibent, alios cõcionari, ac docere; ac de ijs etiam malè loquuntur, qui hæc officia benè præstant. Contra quos S. Iacobus Apostolus dixit: f *quod si zelum amarum habetis: & contentiones sunt in cordibus vestris; non est hæc sapientia desursum descendens: sed terrena, animalis, Diabolica.* Qui enim non propriã gloriam, sed Domini sui quærit, cupit iuuari in eo, quod facit; vt ab omnibus DEVS magis glorificetur. Eum in modum, quo Moyses liuido suo famulo, qui volebat prohiberi prophetantes. g *quid*, inquit, *æmularis pro me? quis tribuat vt omnis populus prophetet, & det eis Dominus spiritum suum.*

Lib. de spir. perf c. 99.

Lib 22. Mor c. 16 in illud Iob: si animam agricolarũ afflixi

f Iac 3.14.

g Nu. 11.29.

7. ALII nomine antiquitatis in virtute & Religione malè sentiunt de tyronibus in ea, qui suo feruore ipsos præcedunt, & maiores à Deo fauores experiũtur: & hac inuidia acti malè de illis loquũtur, imò in ipsum DEVM conuertuntur, eò quòd non ipsis similes, aut etiam maiores exhibeat. sicut h *frater natu maior filij prodigi.* inuidit fratri suo fauores à patre exhibitos: & propterea etiam contra murmurauit. sicut etiam qui laborarunt in vinea tota die, inuidebant quod eadem merces daretur ijs, qui vnica hora laborauerant: & ita murmurabãt contra patremfamilias. qui tamẽ i *vni eorũ dixit: num oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum?* quasi dixerit: si ego meã probitatem manifestare volo erga immeritum: oculus tuus, qui hoc videt, erit basilisci, qui virus suum iaculatur per inuidiam? sed quis non obstupescat, attendens occasionem, quam oculi accipiunt, vt nequam sint? cùm verè nulla alia sit causa, quã quòd Deus sit bonus. Reliqua vitia (ait S. Chrysostomus) aliquam excusationis speciem habẽt: quia fundantur aut in carnis propensione ad delicias; aut in necessitate sustentationis; aut in accepta in-

h Luc. 15.28

i Mat. 20.15.

Nota.

Hõ. 36. in Io.

iuria;

iuria;aut in honore, quem desiderat: at liuidus nullam habet excusationem:quia nullo accepto ab alio detrimento, oppugnat probum;& eum ipsum,à quo beneficium accipit:eo solo nomine,quod bonus sit, & quod DEVS bonum se erga illum præbeat. Accipe igitur in manu tua arcum supremi tui magistri:& quando te inuidia aggredi etur,iacias in illam has sagittas,vt illam disturbes.Erubesce ó basilice,quòd oculus tuus sit nequam propterea solùm,quod DEVS sit bonus. Ne sis instar aranei,qui omnia in venenum conuertit:sed instar apis,quæ omnia vertit in dulcedinem. Noli satanam imitari,qui ex bono malum haurit:sed ipsummet DEVM qui ex malo nouit elicere bonum. k *tolle*, inquit,*quod tuum est,& vade*.esto contentus & quietus eo bono,quod DEVS tibi dedit;gratiasque age:nec te per inuidiam indignum facias,cui Deus illa conseruet. Qui enim de alienis bonis tristatur,dignus est,qui propria amittat. O si profundius penetrares, vt cognosceres quod tuum est;& videres,te non habere aliquid, cur inuideas alienis bonis. Attende quid pater misericordiarum dixerit maiori natu filio inuidenti:l *omnia mea tua sunt*: cur igitur inuides fratri tuo? si DEVS est Pater tuus, & omnia ipsius,tua sunt: quid tibi deest,quod inuidere possis? propterea in cœlo nulla est inuidia inter iustos: etiamsi aliqui plus habent, quàm alij. quia omnes secum habent DEVM; & in eo omnia, quæ sua desideria satiare possunt. cuius gaudij partem reputant diuinæ sapientiæ consilia, & æternam eius dispositionem in benefaciendo omnibus;seque cum illis diuersis adeò modis coniungendo.Studeas igitur ex nunc imitari Sanctos, quibus desideras æternùm coniungi. Quod si hæc imitatio & similitudo ob suam sublimitatem te obumbrat:ingredere teipsum,& aliam inuenies valdè proportionatam. Nũquid m *pes inuidet manui,aut manus oculo*? non est talis inuidia inter eiusdem corporis membra:quia omnia eandem animam habent: adeoque ipsi est coniunctus pes,sicut oculus,& manus. Quod si oculus est necessarius ad bonum corporis: etiam pes & manus ad idem pertinent. cùm igitur DEVS te fecerit membrum mystici corporis Ecclesiæ suæ:esto quietus & contentus gradu,quem tibi in ea dedit, nihil inuidens alteri altiorem locum. Nam in die resurrectionis, & pes & manus suam gloriam habebunt:& magni & parui saturi erunt,contenti & honorati,videntes DEVM,eiusque gloria in æternum feruentes.

k Mat. 20. 14.

l Luc. 15. 31.

m 1. Co. 12. 21.

CAPVT XII.

FVRIOSAE TENTATIONES IRAE ET impatientiæ: earumque radices & remedia.

EX septem vitijs, quæ in Satanæ pugnis, eius sunt quasi duces, iram constituit, quæ vlciscatur iniuriarum, quæ hominibus inferuntur, vltricem, Zelantem mundanæ superbiæ honorem: quæ nec minimam iniuriam ferre potest. Fungiturque hoc suo munere adeò crudeliter, vt sedeat super *equum pallidum*, & comminetur magnos terrores & cruciatus: *cuius nomen est mors* quia nulli iniurianti, vitam donare vellet: eam proximè *sequitur infernus*: ad quem rabie sua mittere cupit omnes, qui iniuria aliqua ipsam affecerint; & sic vltionem accipere sempiternam. Sed illa tamen præcedet: quia diuina iustitia vlciscetur de eo, qui ausus est authoritate propria vltionem de alio sumere.

SED, vt huius vitij proprietates meliùs intelligantur, incipiamus à similitudine, quam habet cum impatientia. Quæ (vt ait Sanctus Gregorius) est nimia quædam tristitia in iniurijs & calamitatibus, orta ex desiderio illas non habendi: super hoc tamen addit ira furiosum quendam appetitum vindictæ, in eum, qui iniuriam intulit: vt ab ea liberetur. Impatiens itaque est, qui malum, quod illi accidit, non tolerat cum cordis tranquillitate, sed cum inordinata amaritudine: at iratus etiam alijs dat occasionem impatientiæ, ostensis vindictæ signis & affectibus. Et ita Sapiens dixit: a *vir iracundus prouocat rixas*; b *sicut carbones ad prunas, & ligna ad ignem.* illud tamen est verum: hæc duo vitia ferè semper esse connexa: nam impatiens statim fit iratus, eructans murmurationes, querelas, & alia signa indignationis in alios; iratus autem semper est impatiens: quia tristitia iniuriæ excitat ad vindictam. Quare de vtroque simul agendum, & gradus explicandi, per quos ascendunt vsque ad supremum: vt fecit S. Dorothæus ex similitudine eius qui ignem cupit accendere. Qui primùm paruam prunam accipit, & in stramine collocat, cui ligna superponit, & sufflat: donec accendatur. Ex quo quatuor ordine suo consequuntur. primùm fumus, deinde flamma, tertiò prunæ, quæ ex lignis fiunt; ac deniqe nigri carbones, in quos prunæ conuertuntur. Hunc ergò in modum ait hic Sanctus: cùm aliquid palato tuo aduersum accidit, aut verbulum aliquod iniuriosum tibi dicitur, quod est quasi parua

[Margin notes: 3 p Pastor. admonit. 17. — a Pro 15.18. b c.26 21. — Serm. 8.]

scintil-

ſcintillula: illud ſoles in focum tuæ imaginationis admittere; & ſtra[illegible] ac ligna variarum rationum ſuperponere, ad ignem fouendum: & cogitatione ac diſcurſu ſufflans in eas, magnum cogitationum agmen intra [illegible]pſum excitas, dicens: quis hic eſt, qui me hac iniuria affecit? quid illi feci? quæ illi mens fuit, cur auſus eſt me aggredi? quid illi potero reſpondere? quomodo vlciſcar? ſi enim non vlciſcar peius erit, & alij idem tentabunt, quod hic: & nunquam habebo quietem. His flatibus exurgit primus gradus iræ, qui eſt animæ turbatio, & cogitationum pugnæ, quæ commouent ac effundunt cor: ſuntque inſtar fumi, ignem præcedentis, quia oculos rationis offuſcant, & mentis ratiocinationes ita obſcurant, vt lucem impediant, qua illæ dignoſcantur. Quamobrem dixit Dauid c *turbatus eſt à furore*, d *& in ira oculus meus, anima mea, & venter meus, ſiue memoria mea.* S.Tho.1 2.q. 48.a 3. c Pſal 6.8. d Pſa.30 10.

PRIMVM, quo iratus excæcatur, eſt, quod exiſtimet, ſe cauſam iuſtam habere, ac iure iraſci. Nulli enim (ait S. Auguſtinus) ira ſua videtur iniuſta, quare ſub prætextu iuſtitiæ, appetit vltionem: & S. Gregorius: *omne quod furor ſuggerit, rectum putat.* Ac propterea ſcriptura ſacra e *iratum* appellat *ſtultum*; atque: f *iram in ſinu ſtulti requieſcere.* quia verus ſtultus eſt, qui eam admittit; &, cùm admittit, fit adhuc magis ſtultus: quia amittit lucem veræ ſapientiæ, & ſplendorem diuinæ gratiæ. Et in hoc ſenſu dixit Apoſtolus: g *ſol non occidat ſuper iracundiam veſtram.* Hoc eſt, ne perduremus in ira tam diu, vt ſol iuſtitiæ nobis occidat, & ratio ipſa obſcuretur fumo perturbationum à paſsione noſtra excitatarum. Hinc etiam prouenit, vt ira, rerum cœleſtium contemplationem impediat: quemadmodum S. Dionyſius ſignificauit cuidam monacho Demophilo nomine, dicens: qui manſuetudinem amittit, familiaritatem cum DEO amittere: qui non delectatur agere cum iratis. Et S. Apoſtolus, vt in orationibus perſeueremus, ſuadet; h *leuare puras manus ſine ira & diſceptatione.* Nã oculi à furore turbati, nec ſe, neque DEVM videre poſſunt; nec ſe intra cor ſuum cõtinere: nam turbationes multæ internæ illos ab eo expellunt. Et quemadmodum fumus apes fugat, ita cogitationes iræ fugant iucundas de Deo cogitationes: inferunt verò alias valdè amaras. Quia huius paſsionis fumi, (vt ait S. Ioannes Damaſcenus) ſunt vapores fellis, qui amaricando turbant: aut (vt ait S. Gregorius) ſunt ex genere viperarum, quæ lacerant viſcera materna, & priuant omni deuotione & miſericordia. 1. In pſal 149. Lib.5. Mor. c 30. e Iob 5.2. f Eccl 7.10. g Eph.4 26. Ita S. Greg. ſupra & Caſſianus lib.8. c.9. Epiſt. 8. h 1.Tim.2 8. Lib.2. fidei c.16 S.Tho ſupra c.2. S.Greg. ſupra.

POST hunc fumum ſequitur iræ flamma, feruor ſcilicet, ſiue furioſus cordis impetus, quo totum corpus commouetur, ſanguis accenditur; & flammas quaſdam peſsimorum affectuum in ipſum proijcit iniuriantem. Hæc enim paſsio (vt S. Thomas ait) ſecum adfert quandam inflammationem ſanguinis prope cor exiſtentis, ex quo prouenit (vt S. Gregorius ait) vt ipſum cor palpitet, corpus totum tremat, lingua impediatur, accendatur 2. Supra.

Hom. 10. variar. hom. 7. in Ioan. vultus, & oculi quasi scintillas quasdam emittant: ita vt nec præsentes agnoscant: & tunc iratus est tanquam obsessus & abreptitius. Et S. Basilius, & S. Chrysostomus addūt: iram esse stultitiam quandam, aut phrænesim breuem in furiosis motibus, quos excitat.

3. Ex hoc secundo gradu ascenditur ad tertium, quem S. Dorothæus accensis prunis comparat, vocatque iram perfectam, certum scilicet ac firmum voluntatis decretum, vindictam sumendi de eo, qui intulit iniuriam. Ad quod varias vias & rationes adinuenit: aut re ipsa malum pro malo illi reddendo; aut negando bonum, quod conferre posset, aut verbis iniurias in eum proferendo, aut signis aliquibus iram suam in vultu, oculis, & manibus ostendendo. Quæ omnia complexus est Christus D. N. cum dixit: i *qui irascitur fratri suo dignus est iudicio, & qui dicit ei: raca, dignus est concilio; & qui dicit illi: fatue, dignus est gehenna ignis*. Quasi dixerit, non solùm DEO displicere vindictam, quæ ipso opere accipitur, occidendo, verbi gratia, proximum; sed etiam vltionem in verbis, appellando verbi gratia, fatuum; aut alijs signis illum cum contemptu irridendo; aut solo desiderio iram in cor ipsum admittendo: Quamuis horum primum sit secundo grauius, & hoc tertio: nam quando vltio executioni mandatur in comperto est, ignem iræ, inferni igne puniendum; & prunis proprię vindictæ successuras prunas diuinæ vltionis.

i Matt 5. 22.

4. HINC ascenditur ad quartum gradū iræ consummatæ & radicatæ, quæ comparatur extinctis carbonibus nigris: est enim continua quædam memoria iniuriarum simul cum odio proximi: Hæc est *ira, qui requiescit in sinu stulti*. De quo S. Gregorius, quòd palea in oculo hominis irati conuertitur in trabem, quando ira mutatur in odium. Et S. Augustinus ait: iram inueteratam fieri odium; quando oblectatio, quæ miscetur cogitationibus vindictæ facit illam in vase cordis hærere, donec totum acescat, & innumeris postea peccatis corrumpatur. Nam, vt ait Salomon: k *qui ad indignandum facilis est, erit ad peccandum procliuior*. Vbi ait Glossa: iram aditum præbere omnibus vitijs, illis præcipuè sex, quæ sanctus Gregorius eius filias appellat. Rixæ, tumori mentis, contumeliæ, clamori, indignationi, & blasphemiæ. Hæc ait Sanctus Bonauentura esse tanquam l *sex illos viros, cum sex vasis interitus in manibus suis*, quos vidit Ezechiel *venientes de via porta superioris, quæ respicit ad portam Aquilonis*. Ingrediuntur enim per portam superbiæ, cùm ea opponitur aduersitati: Et quisque portat instrumentum mortis: quia omnes, ipsum admittentes, priuat vita gratiæ: quia tunc maledictio impletur à Dauide prædicta, dicente: m *Si reddidi retribuentibus mihi mala, decidam meritò ab inimicis meis inanis. Persequatur inimicus animam meam, & comprehendat, & conculcet in terra vitam meam, & gloriam meam in puluerem deducat*. In quibus ver-

Supra. In psal. 149.

k Pro 29. 22.

S. Tho 2. 2. q. 158. a 7.

l Ezech. 9. 2.

m Psal. 7. v. 5.

bis quatuor grauissima damna insinuat, quæ respondent quatuor iræ gradibus prædictis. Nam iratus, primùm per culpam lethalem labitur: & ita priuatur charitate, patientia, & mansuetudine, quæ illum viuum conseruabant, & stantem, antequam tentaretur: & mox capitur, & ligatur ipsamet passione sua, qua illi aufert perfectum suijpsius dominium & libertatem:nam quemadmodum n *patientia* affert integram *animæ possessionem*:ita, ait S. Bonauentura, impatientia illam destruit. Et postea calcatur & raptatur à suis hostibus, ob multitudinem peccatorum & calamitatum, quas adfert secum vindictæ appetitus. Ac denique eius gloria vertitur in puluerem, permittente DEO, vt studens suo honori conseruando, illum amittat. Et in oculis DEI maiori afficiatur pudore, eò quòd seipsum sit vltus.

n *Luc. 21. 19. in dieta salutis tract 1. cap 5.*

DENIQVE vitium hoc magis alios premit, damnumque grauius, adfert, quàm alijs: nam, vt S. Gregorius ait, tria sunt genera hominum, qui natura sua sunt cholerici. Alij enim facilè irascũtur; sed facilè etiam placantur: sicut stupa, quæ citò quidem inflammatur, sed & citò extinguitur. Alij tardiores sunt ad iram: sed eam semel admissam, difficilius dimittunt: sicut ferrum tardiùs concipit calorem ignis; sed semel acceptum, diutiùs retinet. Alij verò vtriusque malum absque bono retinent: quia & citò iræ dant locum, & tardius eam dimittunt: sicut tæda, quæ facilè ignem concipit, & diu conseruat: & huiusmodi constitutio hominis, eiusque ira reliquis est perniciosior.

S Thom. 1. 2. q. 46 a 6 & 2. 2. q. 158. a. 5. Lib 5 Mor. c 30.

§. I. *Iræ radices ac remedia.*

CVM igitur tot, adeoque grauia damna adferat ira, vt dictum est: nullus vir prudens esse debet, qui illam non detestetur; firmumque concipiat propositum eam destruendi & in ipsam iram irascendi, vt illam à se euellat. Vt autem eius curatio sit solidior, & à radice omninò euellatur: operæ pretium erit, eius radices inuenire, & patefacere. Hæ autem sunt præcipuè duæ: interna altera, altera externa. Interna est naturalis constitutio, cholerica scilicet & ignita: quæ statim ira accenditur; aut praua alia corporis, aut animæ dispositio consuetudine, aut morbo aliquo acquisita. Nullus tamen existimet: iram adeò esse innatam, vt vinci nõ possit. Siquidem Spiritus sanctus dixit: a *non esse creatam hominibus superbiam, neque iracundiam nationi mulierum.* Vt omnes intelligant, se posse cum DEI gratia, si velint, illam superare.

S Thom. 1. 2. q 46 a. 1.

a *Eccl. 10. 22.*

EXTERNA radix iræ & vindictæ ea res est, à qua excitatur: nam (vt ait S. Thomas) hæc passio hoc inter alias habet peculiare, quòd non exurgat nisi ab externa aliqua occasione, quæ illam prouocat. Vindicta enim

1. 2. q. 47. a 1.

suppo-

Cap.5. supra. ſuppon't acceptam iniuriam, aut aliud damnum, quod ipſum vlciſcentem affligit. Et propterea S. Bonauentura iræ affectum comparat igni, ex ſilice ferro icto prodeũti: nam natura cholericus eſt tanquam ſilex, natura quidẽ igneus, qui tamen ſcintillas non emittit, niſi ferro occaſionis feriatur: nec tamen ſufficeret ferri ictus, ſi natura non eſſet quaſi ſilex: ictus enim iniuriarum non eos commouet, qui naturam habent pacificam & mortificatã; nec qui eam habent ignitam, commouentur, niſi aliqua ſit occaſio. Quamobrem dixit Caſſianus: (Lib 8. c. 15. & ſeq.) multos viros ſolitarios videri manſuetos, eò quòd nullus ad iram illos prouocet: quemadmodum in deſerto ſunt plurimæ viperæ, & ſerpentes, non mordentes, propterea quòd non adſit, quem mordeant. Quare hoc vitium non eſt omninò curandum ſola fuga ſocietatis hominum; ſed mortificatione ſpirituum ipſius naturæ: ne mordeat, aut exaſperetur, etiamſi tangatur.

I. CAVSAE exterioris iræ reduci ſolent ad vnam, quam Ariſtoteles (2. Rhet. c. 2.) *paruipenſionem* appellat. Sed maioris claritatis cauſa ad duas, quæ ſub hac continentur, omnes reducemus. *Prima* eſt, cùm propria voluntas ab eo, quod vult impeditur: quod nos valdè contriſtat; quia eſt modus quidam contẽptus; & indicium quoddam, quòd parui nos faciat, qui facilè ſeſe nobis opponit in iis, quæ nos deſideramus; & parui facit noſtram amicitiam, qui tam facilè noſtræ reſiſtit voluntati. Ex quo intelligimus; valdè addictos ſuę voluntati, facilè iraſci. Hæc igitur propenſio ad ſuum ſequendum palatum, eſt praua interna diſpoſitio, quæ iram gignit in impedientem. Sicut Domini facilè indignantur contra ſeruos; & ſuperiores contra ſubditos: niſi citò faciant imperata: & ſubditi ac famuli contra ſuos Dominos, & ſuperiores: niſi concedant, quod petunt. & alij contra alios, à quibus ſua deſideria, & conatus vident impediri.

ET EO VSQVE hæc inordinatio peruenit, vt (quemadmodum S. Bonauentura notat) (De infor. mentis p. 2. c. 10.) huiuſmodi homines voluntati ſuæ addicti, etiam contra ipſas beſtias & res inanimatas iraſcantur, cùm palato ſuo non arrident: cõtra equum, quòd malè incedat; contra canem, quòd latret; contra calamũ, quod non det atramentum: ex quo oritur, vt frangatur aut maledicatur, & charta impetu quodam laceretur. Quemadmodum Ionas b (b Ion. 4.) *iratus eſt contra hederam quæ faciebat ei vmbram, & exaruit*. Hinc prouenit, vt ait S. Dorothæus, quòd infirmi, & valetudinarij, & tentati, aut qui in ſpiritu ſunt deſolati, faciliores ſint, vt iraſcantur: quia morbus & deſolatio in cauſa eſſe ſolet, cur ipſi magis attendant, vt palato ſuo indulgeant: & triſtitia, qua laborant, cauſa eſt, vt magis affligantur & iraſcantur, quacunque re illis denegata.

IVXTA hæc prædicta, ſi cupis ab ipſa radice iram tuam curare, neceſſe eſt, propriam odiſſe voluntatem; & optare, occurrere occaſiones, in qui-

bus illam abneges: persuadens tibi, omnes homines & omnes creaturas esse DEI instrumenta ad illam mortificandam: eò quòd ipsa in proprium suum Creatorem rebellauerit. Sed, quàm magnum est, quod patienter feras eam tibi frangi, cùm redemptor tuus stupenda patientia tulerit, frangi suá, vt tuæ incommodis mederetur? de eo enim dicitur, quòd c *lignum fumigans non extinxerit*: sed tulerit fœtorem illum, non nocens excitanti. stude igitur, teipsum præuenire ad iniurias ferendas, dicens cum ipso Christo Saluatore nostro: d *non mea voluntas sed tua fiat*: &, quando aderunt: quia propriam voluntatem inuenient iam victam & resignatam: non illam ad iram prouocabunt. c *Isa.* 42.3. d *Luc.* 22. 42.

SECVNDA causa exterior iræ est, quòd quis contemnatur, aut despiciatur, quocunque modo id fiat, opere, verbo, aut signis; aut non exhibito honore debito, aut quem ille cupit; aut si de ipsius malis & incommodis alius lætetur; aut tristetur de bonis; aut ipsius, eiusve rerum obliuiscatur: nam hęc omnia indicia sunt, quod parui ipse fiat. Ac propterea magni amantes honoris & gloriæ, valdè sunt faciles ad iram; & inordinatus ad inanem hanc æstimationem amor, est praua alia interior dispositio, quæ iram gignit: quamobrem qui in statu suo eminent, facilius & vehementius irascuntur: quia magis sentiunt contemptum. Quemadmodum Aman ille vehementissimè indignatus est in Mardochæum: e *eò quòd non flecteret ipsi genua*: & Nabuchodonosor: f *repletus est furore in tres pueros, eò quòd nollent ipsius statuam adorare*. Et omnes superbi irascuntur cùm aliquis eis contradicit, aut eorum opiniones parui facit. Et vniuersim quæuis inordinata affectio, & propensio ad personas, aut res alias huius vitæ, occasionem præbet iræ in iniuriantem. quia iniuriam illam, nostram reputamus: & qui rem nobis charam ac dilectam tangit, iudicatur oculi nostri pupillam tangere. 2. *S. Thom. supra a* 2. *ad* 3. e *Esth.* 3.5. f *Dan.* 3 19.

QVAMOBREM secundum iræ remedium est, inordinatum honoris desiderium reprimere: despectum amplectendo, & amando humilitatem: quę fidelissima est comes mansuetudinis, ad quam pertinet iram reprimere. Ideoque Christus Dominus noster vtramque coniunxit, cùm dixit g *discite à me, quia mitis sum & humilis corde*: & quando h *decem* Apostoli *indignati* sunt contra duos fratres, qui tentabant reliquos præcedere: eos repressit exemplo suæ humilitatis, dicens: *se venisse ministrare*, tanquam omnium minimus. Et S. Iob inter alias suas virtutes, & illam ponit. quod i *despectio propinquorum non terruerit ipsum*: *nec egressus fuerit ostium* linguæ suæ, vt vel verbo illos reprimeret: nam (vt S. Gregorius aduertit) qui nō horret despici, cum impatientia non vincit, vt foras per linguam eijciat. Quod si velis, inquit, non vinci, præcogita omnia aduersa & ignominiosa, quæ totius diei decursu possunt occurrere, & præpara te ad illas animo patiente ferendas: quia iacula præuisa minus feriunt. Memento etiam: quoties tu DEO iniuriam g *Matt.* 11. 29. h *Matt* 20. 28. i *Iob.* 31. 34. *lib.* 22. *Mor.* 34 *Lib.* 5. *Mor cap* 31 1. 2.

intuleris, ac propterea eius iram sis promeritus. Cum igitur ille patienter te sustinuerit, non magnum est, si tu iniurias feras ab hominibus illatas, saltem ne tibi dicat: k *serue nequam, omne debitum dimisi tibi quoniam rogasti me: nōne ergo oportuit te misereri conserui tui, sicut & ego tui misertus sum.* Quod si agnoscas, te ob tua peccata promereri, vt omnes te despiciant, & contēnant: non est cur indigneris: nam, vt ait Philosophus, nemo irascitur; qui aduertit, se meritò despici. Et, nisi aliqua circumstantia appareat alicuius verę iniuriæ, non inuenit motiuum indignationis in alterum. Ac propterea S. Dorothæus dicebat: esse vnicum contra impatientiam remedium, sese in omnibus accusare, iudicans, se reum, & qualibet pœna dignum: dicens, cum Dauide: l *propter iniquitatem corripuisti hominem;* m *& priusquam humiliarer ego deliqui.* Et quemadmodum bonus ille latro dixit: n *digna factis recipimus.*

k Mat. 18. 32.
3.
Vide S. Tho. 1. 2. q. 47. a 2.
Serm. 8.
l Psa. 38. 12.
m Ps. 118. 67.
n Luc. 23. 41.

4. HVIC considerationi aliam licet adiungere, bonorum, quæ tibi comparas per tolerantiam. Propterea enim has iræ occasiones DEVS permittit, vt eas in patientiæ exercitium conuertas, & crescas in sanctitate. Nam, quemadmodum pila vento plena, cùm ad terram proijcitur, saltat sursum: ita iustus, cùm humiliatur, & laboribus percutitur, crescit & ascendit in virtutibus: quia plenus est Spiritus S. vento, qui illum à terrenis ad cœlestia impellit. At impatiens, est instar pilæ lana, aut stupa turgidæ, & mollis: quæ, dum in terram iacitur, ibi manet: quia iniuria facit illum terrenum, & in causa est cur impatienter eam ferens, animum abijciat.

S. Dorot. ser. 7. 43.
Emblema de follibus: contussus surgo.

§. II. *Aliqua practica remedia.*

SED quoniam solæ considerationes non sufficiunt ad iram vincendam: necesse est manum admouere ad opus, vt illa mortificetur: dando operam, vt propensionem tuam naturalem benè cognoscas. Quod si 1. deprehenderis valde colericum, & iracundum: cogita, esse satanæ equum, ad te aggrediendum: ac propterea eneruandus est, & nerui, quibus ille innititur abscindendi, propensiones ipsas benè mortificando, & feroces impetus reprimendo. ET TVNC, vt sanctus Augusti- 2. nus ait, suspectam habe quamlibet iram, etiam iustitiæ & zeli pallio tectam: nam facilius est, eam non admittere; quàm post admissam non ruere in præcipitium. Et præstat omninò in nullum irasci, etiam iustè: quàm irascendo iustè, incidere in extremum odij: Et quandoquidem bona ira facilè mutatur in prauam: securius multò est, recedere à bona, cum aliquod est periculum, rationis limites in ea transgrediendi. 3. DA etiam operam, vt ait sanctus Dorothæus, statim initio extinguere iræ motus: extinguendo scilicet illam scintillam, quæ cor inuadit, quando audis iniuriam, nam vt Sapiens ait: a *à scintilla vna augetur ignis*, qui difficilè extin-

In Psal. 149.
Serm. 8.
a Eccl. 11. 34.

extinguitur, postquam cœperit incrementum: cui tamen initio facilè occurritur, si cogitationes ad res alias bonas conuertas; vt indignationis esca fubtrahatur. Nam, vt Salomon dixit: b *cùm defecerint ligna, extinguitur ignis*. Etiam necesse est os claudere tempore iræ: ne quid loquaris: idque non in contemptum inferentis iniuriam, quasi nihili illum faciendo: hoc enim esset magis illum irritare, vt ait Sanctus Thomas: sed cum interna & externa humilitate. Quemadmodum Dauid dicebat: c *obmutui & humiliatus sum*, cùm aliquid iræ in me sensi. Nam quemadmodum fumus extinguitur, si non habet flamma respirationem: ita ira facilè euanescit, nisi per os erumpat. Et ideò idem Psalmista dixit: d *turbatus sum, & non sum locutus*. Sed & in hoc magna cautela opus est: nam (vt Sanctus Gregorius aduertit) sæpe euenit, vt inclusa ira silentio accendatur vehementius in corde: quemadmodum olla plena aqua, & ad ignem applicata: si cooperta sit, maiori vehementia feruet, soletque etiam crepare, & propterea Salomon dixit: m *præstolatio impiorum furor*, id est, huiusmodi iram retentam interdum côuerti in furorem. Et ipse Dauid, qui dicebat, se, iniuria accepta, obmutuisse, addit: n *& dolor meus renouatus est*: quia intra se loquebatur multum; meditabatur enim suas calamitates, & in ipsa meditatione accensum est cor; & prope fuit, vt iræ ignis erumperet. Et sæpe (ait idem S. Gregorius) qui primos iræ impetus tacendo repressit: si postea huiusmodi cogitationibus det locum, ab eadem vincatur, dolens, quòd tacuerit, & non se vindicauerit: ac propterea statuit vlcisci. Et huiusmodi similis est ei, qui rediens victor ex Castris: postea in ciuitate vincitur ex incuria; & ei, qui grauem morbum lethalem euasit; & postea leuis frigidus ventus eum occidit: quamobrem ad iram perfectè vincendam, ne sis contentus oris tantum silentio, sed etiam curandum est silentium cordis: non disputando, aut decertando cum cogitationibus iniuriarum; sed, quantum fas erit, earum obliuiscendo.

b Pro. 26. 20

4.

S. Bonau. de inform. mentis p. 2. c. 11. 1 2 q 47 a. 1 ad 3.

c Psal. 38. 3.

d Psal. 76. v 5.

Lib. 5. mor. cap. 30.

m Pro. 11. 23.

n Psal. 38. 3.

Tertia parte pastor. admonit. 10.

5. Sed quoniam hoc silentium est valdè difficile: facilius reddetur, si ei addatur oratio & colloquia interna cum Deo: sicut fecit ipse Dauid, cùm aduertit periculum interni sui silentij propter pugnam interiorem, quam experiebatur. o Tunc ait, *locutus sum in lingua mea, notum fac mihi Domine finem meum: & numerum annorum meorum: vt sciam quid desit mihi*. Nam si luce tua illustratus agnouero hanc annorum meorum numerum exiguum esse; facilius me extimulabo ad ferendas omnes iniurias, ecce, tota p *substantia mea*, & quidquid habeo, *tanquam nihilum est ante te. Verumtamen vniuersa vanitas omnis homo viuens, & in imagine pertransit homo*: cur ergò conqueror? cur indignor? & in alio Psalmo ait: p *turbatus sum, & non sum locutus*, cui silentio vt bonum

o Psal 38. 5.

p Psal. 76. 5.

bonum comitem adderem, meamque turbationem moderarer. *cogitaui dies antiquos, & annos æternos in mente habui*: qui enim res huiusmodi memoria sua recolit, facilè cohibet iram interiorem; seruatque sine periculo silentium

q Psal.38.7. exteriùs, agnoscens, quod q *frustra conturbetur omnis homo*, & indignatur ex leui huiusmodi causa. Siquidem omne huius vitæ malum, & calamitas est tanquam quoddam momentum, si cum alterius vitæ malo, quod æternum est, conferatur.

6. DENIQVE in huiusmodi congressibus quietem & victoriam obtinebis, si fiduciam tuam in diuina prouidentia collocaueris: (cuius ordinatione, aut permissione labor euenit, & iniuria) auertendo interim oculos ab ipso iniuriante; & leuando illos, quemadmodum faciebat Dauid, ad ipsum Dominum, qui eam potestatem iustissimè illi fecit, quemadmodum supra ostendimus.

HAE summatim sunt tentationes communiores, quæ omnes status aggrediuntur: Sed quoniam quisque status proprias aliquas habet, illæ in sequentibus Tractatibus & proprijs locis inserentur.

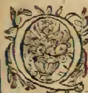

TRACTATVS TERTIVS

DE PERFECTIONE REIPVB. CIRCA COMMVNEM AGENDI MODVM INTER MAIORES, ET MINORES, ET AEQVALES: AC in gubernatione Familiarum.

CAPVT I.

REIPVB. PERFECTIONEM ET FELICITATEM duabus inniti columnis; VERITATI ET VIRTVTI.

VONIAM Respublica vniuersim est congregatio quædam multorum hominum, qui eisdem legibus diriguntur & gubernantur: perfectionem suam & fœlicitaté fundatam habet super insignes duas columnas, siue bases, quas VERITATEM & VIRTVTEM appellare possumus. Veritas intellectum nostrum illustrat; complectiturque res omnes, quas ad vltimum ac supremum finem nostrũ consequendũm scire tenemur. Sunt autem huiusmodi veritates duplices:
quædá naturales, rationis lumini conformes, quas Dauid a *lumen vultus Domini* appellat: quæ nobis manifestant bonum faciendum, & malum fugien- a Psal. 4. 7.
dum. Ex quo duplici capite, teste S. Thoma, procedunt omnia legis naturalis præcepta, quæ omnes homines obligant & obstringunt. Aliæ sunt ve- 1.2 q.91. a.4.
ritates supernaturales à Deo D.N. reuelatæ ad manifestanda mysteria cre- 2. & q 94. a.2.
denda; & opera facienda cum ea excellentia, quã lex euangelica in specialibus suis præceptis & consilijs edocet. Hæc veritas est columna prima, cui Reip. & omnium eius partium perfectio innititur. Super eam construitur rectitudo legum humanarum; verborum nostrorum candor; promissionũ fides; commerciorum mutuorum synceritas; mutua hominum inter se amicitia, & societas; & qua ab omnibus colendus est Deus, Religio, artes o-
mnes ac scientiæ; vita denique contemplatiua in omnibus suis operibus: 2.2 q.180.
cuius scopus est suprema veritas, hoc est ipsemet Deus; & reliquæ verita- a 4.
tes, quas suis interdum b *amicis* solet *nota facere.* b. Ioan. 15. 15

SED quoniam ad salutem & perfectionem nostram nõ sufficit cognitio
veritatis, necessaria est altera columna VIRTVTIS: quæ nos ad operanda, 3 Poli c.6.

quæ nouimus impelli;Et(Aristotele teste)finis est Rerumpubl. ac ciuitatum,in quibus conueniunt multi , non solùm vt naturalem vitam quietè, sed etiam studiosè ducant;studẽtes scilicet supremo huius vitæ bono, quod est ipsa virtus:quæ duo complectitur genera Habituum,quosdã, qui rationis dictamen sequũtur:& hi spectant ad Rempub. quà humana est:alios excellentiores,& supernaturales,qui dictum,& lumen fidei,sanctique Spiritus motionem, & impulsum sequuntur:& hi sunt finis Reip. quà est Christiana.suntque adeò præclari & excellentes,vt Sapiens, loquens de temperantia,prudentia,iustitia,& fortitudine,à diuina prouidentia prouenien-
c Sap.8.7. tibus,addat:c *quibus vtilius nihil est in vita hominibus*,eò quòd innumeri sint,& præstantissimi fauores,& præmia in hac & futura vita promissa , eas exercentibus:vt omnes Ecclesiæ & Reip.Christianæ ciues animentur, ad vitam super vtramque hanc columnam firmiter ac solidè fundandam . Quia virtus non inuenitur sine veritate:& veritas semper suspirat, vt sociam habeat virtutem:cum vtraque autem obtinebitur perfectio & felicitas,quam possunt homines desiderare.

HORVM omnium stupendam quandam figuram licebit videre in
d 3.Reg 7. 15 21. celeberrimis illis duabus d *columnis æreis* , quas statuit Rex Salomon *in*
e 2 Par.3.17 *porticu templi;vnam ad dextram* , *quam vocauit* IOACHIN, quod firmita-
f Iere.52.21. tem significat:*alteram etiam erexit columnam* e *ad læuam & vocauit nomen eius* BOOZ,quod significat fortitudinem:vtraque autẽ d f *columna erat decem & octo cubitorum altitudinis*,f *porrò grossitudo eius quatuor digitorum* , *& intrinsecus caua erat:& capitella super vtramque ærea*; d *in modum lilij posuit*. d *Linea quoque siue* f *funiculus* d *in modum retis* , *siue catenarum duodecim cubitorum ambiebat septies columnam* versus summitatem : d *malogranata autem ducenta in duobus ordinibus* , e *centum quidem catenulæ siue reti interposita* : *alia verò centum* exterius f *dependentia* . d *Quæ omnia erant fusilia ex ære*. Hæ duæ columnæ in morali sensu significant *veritatem & virtutem* : quæ templum Ecclesiæ pulcherrimè exornant , & Rempublicam Christianam cum magna stabilitate & fortitudine sustinent : nihil enim in mundo est sublimius,elegantius,nec firmius aut fortius,quàm illæ sint. VERITAS FIDEI adeò altè ascendit,vt ad ipsius Trini & vnius Dei summum pertingat;& suprema mysteria , altissimaque Perfectionis dictamina , quæ excogitari possint , manifestet. VIRTVS etiam Christiana adeò est excelsa,vt ad vnitionem cum ipsomet Deo perueniat , tranformans humanum
g 3.Es.4.36 spiritum in diuinum cum magna inter vtrumque similitudine. g VERITAS(vt dicitur in tertio libro Esdræ)*magna est,& fortior præ omnibus*:contra quam neque vinum,neque Rex,neque mulier,nec res vlla creata præualere potest: quia VERITAS *manet,& inualescit in æternum,& viuit, & obtinet*
h Mat.16.8 *in sæcula sæculorum*. Et veritas nostræ fidei est adeò firma columna,h vt

pro-

forte inferas l cèt possint eam oppugnare, *non* tamen *preualere aduersus eam*; quia eius soliditas in Christo est inuicta, & VIRTVS Christiana adeò est fortis columna: vt nullæ *tribulationes, angustiæ, aut persecutiones* mundi huius aut carnis possint eam labefactare, aut destruere, eò quòd innitatur diuinæ potentiæ, eiusque gratiæ efficacitati. Quod verò *columnæ* illæ *intrinsecus erant cauæ*, seu vacuæ, hoc insinuat, quòd intellectus & voluntas, in quibus veritas & virtus collocantur, sint ex se ipsis res cauæ, & absque firmitate & fortitudine aliqua. Quid enim mutabilius ac inanius intellectu humano, si Fide careat? & quid inconstantius ac fragilius voluntate, virtute spoliata? Sed hoc ipsum tamen iuuat, vt veritas & virtus sint in homine iusto firmiores. Nam agnoscens ille vacuitatem suam, & nihilum suum: non sibi sed DEO fidit, à quo & stabilitas & fortitudo illi proueniet. Iuxta illud quod ipse DEVS per os Dauidis dixit, k *liquefacta est terra*, & in nihilum quasi redacta: sed *ego confirmaui columnas eius*: nam in humilibus animabus valdè profundas radices iaciunt, VERITAS ET VIRTVS. Latet etiam mysterium in eo, quod *columnæ essent duodecim cubitorum latæ*, *linea siue funiculo* mensuratæ: *grossitudo verò esset quatuor digitorum*: significat enim (vt ait Beda) quòd doctrina vitaque exemplaris duodecim Apostolorum, in quatuor euangelijs nobis proposita, sit amussis & regula, qua nostram debeamus mensurare; & cui debeat nostra firmitas inniti. quod etiam Apostolus ipse significauit, dicens: l nos *superædificatos esse super fundamentum Apostolorum & Prophetarum*, & vnitos *summo angulari lapidi Christo* IESV.

Rom. 8. 35.
k Ps. 74. 4.
Lib. de téplo c. 18.
l Eph. 2. 20.

SED quid de capitellis dicemus, quæ sunt suprema columnæ pars? VERITAS enim & VIRTVS capitella sua habent stupendæ pulchritudinis & excellentiæ: quorum acroteriæ sunt lilia cum multis malogranatis reti insertis, aut ex ea pendentibus. vt intelligamus, tunc veritatem & virtutem prodere pulchritudinem & fœlicitatem suam; & bonorum, quæ in se continent, sublimitatem: cùm crescentes ad suum perueniunt fastigium. VERITAS est instar retis multis mysterijs varijsque præceptis & consilijs, quæ proponit, contextum: VIRTVS est instar catenæ seu torquis multarũ ansularum, habituum scilicet studiosorum sibimet per prudentiam & charitatẽ innexorũ. Et vtraq; ambit septies colũnam versus capitellũ: vt significetur firmitas, qua Iusti catenã veritatũ, & virtutũ complectũtur, m *eũtes* & proficientes *de virtute in virtutẽ*, & de veritate in veritatẽ: quamobrẽ semper impellũt & extimulant ad opera valdè gloriosa: tũ interiora, quæ significantur per centum malogranata, ipsi reti inserta: tum etiam exteriora quæ indicantur per alia centum, exteriùs pendentia. Dicuntur autem cen-

m Ps. 83. 8.

tum, (qui numerus est perfectionis) ad ostendendam omnium horum operum multitudinem & præstantiam, quia in singulis inueniuntur multa virtutū exercitia, sicut in malo granato plurima continentur grana. Nam in vnico actu eleemosynæ, si benè fiat, inuenitur Fides, quæ illam dirigit; Charitas, quæ illam imperat; Misericordia, quæ executioni mandat; Obedientia, quæ illam comitatur; Mortificatio, quæ obicem remouet; & spes, quæ illam reddit facilem & iucundam.

VENIAMVS nunc ad lilia, quæ sunt capitellorum extrema, & Symbola præstantissimorum præmiorum & coronarum, quas largitur Deus amplectentibus veritatem & virtutem, cum prędicta perfectione, firmitate & constantia. Lilium est n *pax Dei, quæ exuperat omnem sensum*; o *& gaudiū in spiritu sancto*; & p *gloria* ac lætitia ex *testimonijs* bonæ *conscientiæ*; est q. *victoria*, quam *dat nobis Deus* de nostris inimicis; est r *libertas spiritus*, cordis latitudo supra omnia creata, contemplatio summi boni, & cum eodem coniunctio per amorem arctissimum: super omnia tamen lilium, quod has columnas coronat, est ipsemet Deus, qui seipsum dignatus est f *lilium* appellare ob infinitam suam pulchritudinem & excellentiam: cuius aspectus & possessio sufficit ad beatificandos omnes, ipsum aspicientes: cuius odore confortantur quicunque spem habent eum videndi ac possidendi; & quicunq; pignus habet, id consequendi: statim ei pars aliqua incipit fœlicis suæ sortis. Denique etiam est fragrans lilium, præmium ipsum temporale, quod illis t *adijcitur*, tot diuitiarum, & honorū, quot illis expedit habere, ad hanc vitam ita ducendam, vt æternam consequantur.

n *Ad Phil.* 4. 7 — o *Ad Rom.* 14. 17. — p 2. *Co* 1. 12. — q 1. *Co.* 15. 57. — r 2 *Cor.* 3. 17. — f *Can.* 2. 1. — t *Mat.* 6. 33.

3. SED quis ad eam peruenire poterit celsitatem? quis præstantem adeò fabricam in templo animæ suæ delineare possit? non enim sine magna aliqua causa hæ columnæ, & earum capitella, lilia ipsa & malogranata, omnia erant ex ære fusili, & in protoplastice fusa: nam quemadmodū ignis ipsum æs liquefacit; protoplastice verò siue matrix ei dat figuram; & qualis ipsa matrix est, tale prodit, quod in eam infunditur: ita proprium est spiritus sancti, diuini sui amoris igne durum cor nostrum emollire: ac liquefacere: vt in rebus omnibus aptet sese protoplasticæ suæ, qui est ipse Christus D. infinitæ perfectionis colūna: à qua omnes Iusti figurā suā accipiūt: illi præcipuè quos Apostolus, u *Ecclesiæ columnas* appellat. Ipse est exēplar veritatū & virtutū omniū, quæ sunt cordib. nostris imprimenda: quæ eò perfectiores erūt, quò ipsi fuerint magis cōformes: idē quoq; est protoplastice insigniorū operū, quę Iusti instar malogranatorū producūt: quę opera eò excellentiora erunt: quò magis illa imitabuntur, quæ ipse ad nostrum exemplum edidit. Imò & ipsorum liliorum, & præmiorum, electis ipsis reddendorum, est etiam protoplastice: quemadmodū enim illum in vita sequi & imitari debent: ita eidem erūt similes in gloria. quia ipse x *reformabit corpus*

u *Gal* 2. 9. — x *Phi.* 3. 21.

hoc mortale *humilitatis nostræ, vt configuretur corpori claritatis suæ.*

DENIQVE cùm Respublica Christiana vitæ ac doctrinæ huius Domini erit conformis: tunc omnem suam perfectionem & fœlicitatẽ habebit. ac proinde illustria illa cognomina ei cõpetent, quæ Isaias Propheta illi imposuit dicẽs: y *vocaberis ciuitas Iusti, vrbs fidelis,* in qua scil. Iustus Iustorũ per fidem, & charitatem habitet: & in qua virtus splendeat, veritas, Iustitia, & sanctitas cum abundantia pacis. Eris quoque vrbs fidelis: ostendens fidelitatem tuam in credendis omnibus, quæ Deus reuelat; & in custodiẽdis legibus ab ipso præscriptis: & in sperandis promissis ab ipso factis. Et ipse Deus in eis adimplẽdis erit fidelissimus: z *etenim benedictionem dabit* supremus hic *legislator,* vt *ire* possis de veritate in veritatẽ; ac *de virtute in virtutem: donec videas Deum Deorum in Sion.* vbi vocaberis z *ciuitas Dei viuentis, Hierusalem cœlestis,* cuius ciues sunt *multa millia Angelorum:* erisque eiusdem gloriæ particeps in æternum. Amen. 4. y *Isa* 1.26. z *Ps.*83.8. z *Heb.*12.22.

CAPVT II.

MAIORES, MINORES, ET AEQVALES DEBERE suis obligationibus satisfacere: & cum Christiana charitate, & humanitate mutuò inter se agere.

VNAQVAEQVE RESPVBLICA, siue sæcularis illa sit, siue Ecclesiastica, siue Religiosa in omnibus suis communitatibus & Familiis tres gradus complectitur personarũ, quas licet Maiores, Minores, & AEquales appellare. Per Maiores in sæculari Repub. (de qua nunc, eò quod prima sit, nominatim agemus) intelligimus Reges, Principes, Gubernatores, Iudices, omnesq; priuatos Dominos & Patresfamilias: Minores appellãtur subditi, famuli, mercenarij, filij quoq; respectu parentũ; & vxores respectu suorũ virorũ; AEquales sunt reliqui ciues, amici, fratres; & ipsi Domini inter se; & famuli similiter. Et quemadmodũ sanitas & pulchritudo corporis in eo sita est, quod eius oẽs partes sanæ sint, & perfectæ: ita Reip. & familiæ cuiusuis perfectio in eo consistit, vt omnes illi sint perfecti: Superiores in gradu suo, & subditi, & AEquales in suo. Quod quatuor hisce rebus præcipuè poterunt obtinere.

PRIMO, si quisque sit eo statu, officio, & gradu contentus, qui à diuinæ prouidentiæ consilio illis obtigit, eũ in modũ, qui Tractatus primi capite septimo est indicatus. Secundò, si inter se ipsos vero amore & conformitate vniãtur. Nam (teste S. Augustino) ciuitas est cõiunctio quædam multo- 1. *Li.*15. *de ciuit. c.*8.

rum hominum, vinculo bonæ & honestæ alicuius amicitiæ ligatorum.
a Luc.11.17. Quo vinculo deficiẽte, mox ipsa periret. nam (vt ipse Saluator dixit) a *omne regnum in se ipsum diuisum desolabitur.*

TERTIO, si omnes studeant muneris sui partes obligationesque exactè cognoscere; & easdem pro viribus explere, *describentes* (vt Salomon ait) *in tabulis cordis sui* (memoria scil. intellectu & voluntate) leges diuinas, & humanas, & proprias cuiusque status & officij, quæ ad ipsos pertinent; ne eas ob ignorantiã, obliuionem, tædiũ, aut contemptum custodire prætermittant; neq; obiter & quasi rem non magni momenti obseruent; sed cũ omni ea excellentia & perfectione, quam virtutes ipsæ requirunt, quarũ actiones in ipsis legibus indicantur, & præcipiuntur. Sed quartum etiam addere oportet, quod est quasi perfectionis signaculum: vt scil. inter se mutuò cum omni humanitate & affabilitate agant & conuersentur: exhibentes sibi mutuò opera bona, non solùm in rebus obligationis & iustitiæ; sed in alijs quoque insignis liberalitatis & misericordiæ. PERFECTAE siquidem vir-
2. tutes ad hæc nos trahunt & impellunt: nominatim verò ipsa charitas quæ
b Col.3 14. Ca.4 de diuinis nominibus. est omnium Regina, & lex viua animæ impressa, & b *vinculum* totius *perfectionis*, cui præcipuè incumbit cura trium graduum personarum prædictarũ. Amor enim (teste S. Dionysio) efficit Iustos extra se ipsos exire, & aliorũ commodis studere: obediendo maioribus, gubernando minores, & benè agendo cum æqualibus. Charitas etiã ipsam iustitiam permouet: cuius mu-
Ser.3 de aduentu & l.3. de consid. Serm 23. in cant. nus est vnicuique dare quod suum est: vt (quemadmodum S. Bernardus ait) debitum suum reddat superioribus, subditis, & reliquis socijs. Et quoniã nullus per se ipsum solum nouit ac potest hæc præstare, vt oportet: etiam impellit ad orationem & contemplationem: qua impetrent & obtineãt aditum ad tres illas Domini nostri cellas: (vt idem Sanctus refert) in quibus doceat nos rationem gubernandi, obediendi, & cum cæteris agendi: vt sic
c Rom 13.7. exequãtur quod dixit Apostolus: c *reddite omnibus debita: cui vectigal, vectigal: cui tributum, tributũ: cui honorem, honorem: nemini quicquam debeatis: nisi vt inuicem diligatis: qui enim diligit proximum, legem impleuit: nam omne mandatum in hoc verbo instauratur: diliges proximum tuum sicut teipsum. Dilectio proximi malũ non operatur: plenitudo ergo legis est dilectio.* Hoc itaque docet Apostolus, quòd charitas nos impellat ad agendum cum nostris proximis, maioribus, mi-
d Mat 7.12. noribus, & æqualibus, d *sicut vellemus illos nobiscum agere.* Admiranda enim prouidentia ita Deus D.N. disposuit, vt omnes hi tres gradus inueniantur in omnibus hominib. erga diuersas personas: vt quisque alium gubernet, sicut cuperet gubernari; & obediat, sicut vellet sibi obediri; ac ita cum alijs agat, sicut vellet secum agi.

3. AD HOC ipsum plurimum adiuuatur ipsa charitas ab illa virtute mora-
2.2 q.114 a.1. li, quam S. Thomas *affabilitatem* aut humanam *amicitiam* appellat, annexam

vir-

virtuti iuſtitiæ: quam tamen ipſa charitas ſupernaturali amicitia, quam efficit euehit & exaltat: cuius officiũ & munus eſt inclinare & impellere nos ad agendum amicè cum omnibus, tanquam boni ciues. Nam (vt Ariſtoteles ait) diſtinctum quid eſt eſſe bonum hominem, & eſſe bonum ciuem. ad primum n. ſatis eſt ſibi ſoli benè viuere: ſed ad ſecundum neceſſe eſt, etiam noſſe benè cum alijs agere, qui eiuſdem ſunt communitatis partes: ac propterea cuidam interroganti Philoſophum, in qua re poſſet melius Reipub. ſuæ ſeruire, prudenter reſpondit; ſi ſtudeas bonus eſſe ciuis. Sicut in nulla re poſſunt oculi & manus meliùs toti corpori ſeruire, quàm ſi oculorum & manuum officijs benè fungantur. Ex quo fiet, vt nemo boni Domini aut famuli, aut ciuis cognomen ſortiatur, propterea quòd ſit pius, & frequenter oret; ſi interim incurius ſit in ſua gubernatione, aut in obſequio quod debet; aut ſi aſperis ſit moribus, cum quo alij agere non poſſint: bonum enim ex eo oritur, quod quis habeat omnia, quæ iuxta ſuum ſtatum meritò debet; malum autem, ex quolibet horum defectu. Quare huiuſmodi hominib. dicere poſſemus quod Chriſtus D.N. Phariſæis: e *hæc oportuit facere, & illa non omittere*, hoc eſt, meritò facienda ſunt vobis, quæ ad proprium pertinent profectum; ſed illa non ſunt prætermittenda, quæ ſtatus & officium veſtrum in aliorum bonum requirunt.

3 Poli. c 3. e Mat. 23. 23.

4. Ex His concluditur: bonum ciuitatis & familiæ in eo præcipuè conſiſtere, quòd ſuperiores, & ſubditi, & inter ſe pares, omnes emineant in Charitate cum vtraque eius comite Iuſtitia & Affabilitate: ita vt in omnibus verbis & operibus, ſingularum proprijs verè adeſſe aduertantur. Earum igitur & verba & opera magis præcipua in huius Tractatus decurſu tractabimus: accipientes tanquam exemplar imitandum quod Sacra Scriptura de venerabili Booz, eiuſque familia refert. Qui non caſu aliquo ſortitus eſt hoc nomen, quod poſtea Salomon ſecundæ columnæ impoſuit, quam collocauit in templo, vt proximo capite vidimus: eluxit enim cum magna fortitudine in illis virtutibus, quas columna illa referebat, quemadmodum apparebit in ijs, quæ de ipſis virtutibus paulatim dicemus.

Ruth. 2. 4.

§. I. *Salutationes & mores ſiue comitas in agendo.*

Adhibeamus itaque exemplum prædicatorum in eo quod primũ ſolet euenire in mutua hominũ familiaritate, tractatione, in ſalutatione, inquam, & mutua comitate, cùm ſibi occurrunt homines, aut inuicem viſitant, vel excipiunt. In quibus ſalutationibus iuſtitia reddit reuerentiam & honorem cuique debitum, affabilitas verò indicia præbet

amoris, quo se inuicem prosequuntur. Inimici enim, etiamsi occurrant sibi, non tamen se salutant, imitantes Patrem suum Sathanam, qui etsi finxisset se occurrere Euæ in paradiso: propter grauissimum tamen odium quo illam prosequebatur, nullam præmisit salutationem. Qui autem volunt esse affabiles & humani, incipiunt à salutatione, vt ostendit Booz, cùm ad suos peruenit messores: statim enim dixit: a *Dominus vobiscum: qui* etiam statim *responderunt ei: benedicat tibi Dominus*. Et ipse Booz prosecutus est sermones suos, iustum se & affabilem ostendens ad omnes; & nominatim erga Ruth, quamuis pauperem & aduenam. Affabilitas enim (teste Aristotele) extendit sese ad notos & ignotos; ad domesticos & extraneos: nec solùm pares debent sibi inuicem esse affabiles, sed etiam diuites erga pauperes; domini erga famulos; & Principes erga subditos, iuxta illud Sapientis: b *congregationi pauperum affabilem te facito*. c *Rectorem te posuerunt? noli extolli: esto in illis quasi vnus ex ipsis*. Vitanda sunt tamen extrema omnia vitiosa: nam (vt Sanctus Bernardus ad Eugenium Papam dixit) nimia seueritas facit odibilem; defectus autem grauitatis reddit contemptibilem; mediocritas verò, quam affabilitas adhibet, reddit amabilem. Quæ tamen affabilitas non solùm politica esse debet, sed christiana & perfecta: cuius prima verba & Salutationes redoleant sanctitatem, qualis fuit Booz & eius messorum: & quam ipsi Apostoli postea commendarunt, dicentes: d *salutate inuicem in osculo sancto*, & puro absque vllius leuitatis aut indecentiæ admixtione, sicut decet eos, qui sanctitatem profitentur. Et hac ratione (vt Sanctus Ambrosius aduertit) docebant formam & rationem salutandi, quæ in vsu esse deberet in Ecclesia, non damno genus illud salutationum, quæ sunt ordinariè in vsu apud ciues & viros prudentes iuxta suæ Reip. consuetudinem, siquidem illæ sunt signa apta mutuæ humanitatis & affabilitatis: sed non possum tamen non laudare salutationum illarum perfectionem, in quibus Christiana pietas elucet, facta aliqua mentione Dei, aut Christi D. N. à quibus tota nostra salus procedit: decet enim Christianos & multò adhuc amplius Ecclesiasticos & Religiosos ostendere, se tales esse in primis suis verbis; & non vti salutationibus omninò profanis & sæcularibus, sed Christianis & religiosis: quibus spirituale aliquod bonum proximo precantur à Deo; aut magno affectu illud eis desiderant. Et nonnunquam solet Deus D.N. hoc medio concedere tale bonum, quando in eo, cui illud imprecantur, dispositio est apta ad illud suscipiendum. Hanc ob causam Christus D.N. salutabat suos discipulos dicens: e *pax vobis*. Et iubebat, eos eisdem verbis salutare, dicentes: f *pax huic domui*: per pacem intelligens reconciliationem & amicitiam cum Deo, per eius gratiam; & vnionem & concordiam mutam, quæ effectus est charitatis. Et vt intelligerent, ta-

a Rut. 2. 4.
4. Eth. c. 6. S. Tho. 2.2. q. 114 a 1. ad 2.
b Eccl. 4. 7
c c. 32. 1.
Li. 4. de cõsid. propè fin.
d 1. Pet. 5. 14
1 Cor. 16. 20
2 Cor. 13. 12.
in 2. Cor. 13
e Ioan. 20. 19. 26.
f Mat. 10. 11.
Luc. 10. 6.

lem illorum salutationem non fore inanem, quasi verba in ventum proiecta; adiecit, eam pacem venturam in *filios pacis*, cupidos scilicet eius, & qui ad eam suscipiendam se disponerent. Et hoc ipsum eluxit in salutatione, qua sanctissima Virgo salutauit Elizabeth. Quamuis enim Euangelium non referat verba, quæ illa protulit, credendum est tamen eam fuisse vsam verbis Booz, quæ tunc temporis valdè erant in vsu apud viros iustos, imò & ipsos Angelos, vt constat ex ipso Angelo Gabriele, cùm ipsam Virginem sanctissimam salutauit. Quare verisimile est, sanctissimam Virginem sanctæ Elizabethæ dixisse: g *Dominus tecum*, & quasi ipsemet Christus in vtero virginis manens eisdem verbis per os maternum vsus fuisset, voluit ea facere vera adeò perfectè, vt inceperit per gratiam esse in infantulo Ioanne, in vtero Elizabethæ adhuc existente: adimplens vtrumque diuino suo spiritu. Cùm igitur DEI voluntatem & liberalitatem sciamus, magnæ perfectionis erit, huiusmodi salutationes adhibere non animo ficto, quemadmodù Ioab salutans Amasa, dixit: h *Salue mi Frater*; Et Iudas proditor, osculans Christum, dixit: i *aue Rabbi*; nec ob meram consuetudinem, quasi verba proijciantur in ventum; sed intentione ac desiderio obtinendi à DEO, quod ipsa verba significant.

g Luc. 1. 28. 41.
Iudic. 6. 12.
h 2. Reg. 29. 9.
i Mat. 26. 49

HINC intelligitur quòd quando Propheta k *Eliseus puerum* suum *Giezi*, & l *Christus Dominus noster suos discipulos* prohibuerunt, *neminem salutare in via*, nō voluerunt actum hunc amicitiæ prohibere; sed potiùs ostendit eius decentiam, cùm illum (vt S. Ambrosius ait) in proximo loco post ipsam obedientiam collocauit. Atque si illis dixisset: adeò expeditos ac diligentes vos esse oportet in ijs, quæ iubeo, vt si vel ipsa transeuntium salutatio vos aliquo modo retardaret, deberetis à salutatione abstinere; etiamsi illa sit ex se adeò decens. Ac proinde non prohibet studiosam salutationem, quæ nunquam est impedimento; sed inanē, cui admiscentur colloquia impertinentia: Hæc enim facilè impedit ipsam obedientiam.

k 4. Reg. 4. 29.
l Luc. 10. 4
In Lucam.

SED vlterius decet progredi affabilitatem & amicitiam Christianam, vt amplectatur Saluatoris consilium dicentis: non solùm fratres esse salutandos, sed etiam inimicos & ignotos. Nam, m *si salutaueritis* (inquit) *Fratres vestros tantum, quid amplius facitis? nonne & Ethnici hoc faciunt*? fac tu igitur quod illi non faciunt: vt videntes illi tuum exemplum, faciant quod non faciunt; & fiant ex inimicis amici: idem suasit Apostolus dicens: n *noli vinci à malo* & improbo, quasi odio te habentem oderis: *sed vince in bono malum*: aliquo scilicet beneficio improbum afficiendo, vt improbus esse desinat. In vitis Patrum legitur: imperfectum quendam S. Macharij discipulum, cùm occurreret gentili cuidam lignorum fasciculo onusto, asperè ac duriter illi dixisse: vnde venis diabole? gentilem verò ea asperitate indignatum, grauiter monachum vulnerasse: sed paullò post occurrente eidem ipso S. Machario,

m Mat. 5. 47
n Rom. 12. 21.

eorum, quæ acciderant ignaro, amanterque & humaniter eidem dicente: ſaluet te DEVS, bone agricola: illum reſpondiſſe: quid in me vidiſti, quod ita humaniter me ſalutes? Machario autem familiarius adhuc reſpondente: quia video te laborantem, & non otiantem; tunc gentilem humanitatem, & beneuolentiam eius admirantẽ, ad pedes Sancti procidiſſe, ac ab eo vt Chriſtianum ipſum faceret petiuiſſe, qui poſtea etiam factus religioſus, ſanctimoniæ laude claruit.

HINC eſt quod perfecta humilitas & charitas in huiuſmodi occaſionibus non ſatis ſibi eſſe exiſtimet, ſalutantes reſalutare (id enim eſt tanquam debitum iuſtitiæ) ſed præuenit priorque ſalutat, non ſolum maiores; (id enim iure quodam fieri debet, & qui contra facit, magnam oſtendit ruſticitatem) ſed etiam ſibi pares, imò & minores: id enim eſt humilitatis, imitatoribus Chriſti valdè conforme, de quibus dixit Apoſtolus, quod o *in humilitate ſuperiores ſibi inuicem arbitrentur*, p *& honore inuicem ſe præueniant*, etiam in ſalutationibus conſuetis: ſicut fecit Booz cum ſuis meſſoribus, & Chriſtus Dominus cum ſuis diſcipulis, & Virgo ſanctiſsima cum ſancta Elizabetha: vt maiorum humilitas (ait ſanctus Ambroſius) minores doceret, eoſdemque exaltaret, iuxta illud Eccleſiaſtici: q *quanto magnus es humilia te in omnibus, & coram Deo inuenies gratiam*; imò etiam coram hominibus, quorum voluntates, & propenſiones ad te attrahes, ſi demiſsè eos honore præuenias. Ac propterea Chriſtus Dominus noſter ſuis Apoſtolis dixit: r *intrantes in domum, ſalutate eam*; omnes ſcilicet, qui in ea ſunt, non ſolum ſuperiores ac dominos, ſed filios etiam & famulos, omnibus applaudendo & blandiendo: ſic enim eos præparatis ac diſponitis, vt vos audiant, ſeque affabiles vobis oſtendant: eum in modum, quo meſſores Booz audientes adeò benignam Domini ſui ſalutationem, ex ea didicerunt, quid facere deberent: & cùm viderent, ſe non poſſe adeò propenſæ eius voluntati par aliquid referre, recurrerunt ad vniuerſalem pauperum patronum, dicentes: *Benedicat tibi Dominus*. Quaſi dixerint: Dominus Deus Iſrael te benedictionibus repleat, ob iſtum amorem, quem erga nos oſtendis; & honorem, quo nos afficis.

o Phil. 2. 3.
p Rom. 12. 10
S. Ambr. & Beda in Lucam.
q Eccl. 3. 20
r Mat. 10. 12.

CAPVT

CAPVT III.

Reverentia et obedientia svbditorvm ac domesticorum ad Superiores ac Dominos suos: & quàm exactam Apostolus eis commendet.

Vre optimo ait S. Ambrosius, quod quemadmodum humani corporis membra ita proprijs funguntur officijs, vt nullum sibi vsurpet, quod ad alterum pertinet: nam oculi ita ad videndum sunt intenti, vt nó se ad audiendum ingerant; & aures ad audiendú solùm, non ad videndum attendant: ita in Republica & familia debet quisq; ita rebus stàtus & officij sui attendere, vt non se immisceat in ea, quæ ad ipsum non spectant, cum aliqua iniuria aut turbatione reliquorum, quorum officia vsurparet, eum in modum quo a *Aaron* ex Dei præscripto officia *tabernaculi & onera, quæ portare deberent Leuitæ, distribuebat*: & vnusquisq; ita portabat, quod ad se pertinebat, vt non se immisceret ad aliquid portandú, quod pertineret ad alios: *vnumquemq, autem recensuit Moyses iuxta officiũ & onera sua, sicut præceperat ei Deus.* Quare contra Dei ordiné & voluntaté facies, si Reipublicę ordinem perturbes, siue negligendo, quod spectat ad tuum officium; siue immiscédo te in alienũ. Satis tibi sit, quod Christus D. N. dixit; b *vt tollas crucẽ tuã*, non te immiscendo indiscretè ad tollendã alienam. Satis enim feceris, si oneris tibi impositi boná reddideris ratione: nã (vt ait Apostolus) c *vnusquisque onus suum portabit*, quod nisi rectè faciat, punietur. Dominus rationẽ reddet gubernationis, quæ ad ipsum pertinet; famulus suæ obedientiæ, quia hæc ad illos spectant: eorumq; perfectio in eo consistit, vt id, & eo modo præstent, quo debent. Quam perfectioné declarauit Apostolus ita loquens cum seruis: d *serui obedite Dominis carnalibus cum timore & tremore, in simplicitate cordis vestri, sicut Christo: non ad oculum seruientes, quasi hominibus placentes, sed vt serui Christi, facientes voluntatem Dei ex animo cum bona voluntate seruientes, sicut Domino, & non hominibus: scientes quoniam vnusquisque quodcunque fecerit bonũ, hoc recipiet à Domino*: e *siue seruus, siue liber: qui enim iniuriam facit, recipiet id quod iniquè gessit: & non est personarum acceptio apud Deum.* Hæc est altissimæ perfectionis regula, quam tradit Apostolus omnibus subditis erga suos Dominos seruandam: in qua octo indicat excellentias, obedientiam, vt ex omni parte sit perfecta, comitantes.

Lib. 3. offic. cap 5.

a *Num. 4. 19. 49.*

b *Luc. 9. 23*

c *Gal. 6. 5.*

d *Ephes. 6. 5.*

e *Colos 3 22. 25.*

1. Prima excellentia, cui reliquæ innituntur, est, vt suis Dominis non sicut hominibus seruiant, sed sicut Deo & Christo Domino nostro, à quo omnis dominatio & potestas, quæ inter homines est, procedit: cuius voluntas est, vt inferiores omnes Superioribus suis obediant, subditi

Princi-

Principibus, & serui suis Dominis. Et propterea dixit idem Apostolus, f *omnem potestatem* (siue Ecclesiasticam siue sæcularem) *esse à Deo, omnia autem quæ sunt, à Deo esse ordinata. Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistere, ac sibi ipsi damnationem acquirere.* Quod si subiecto quæcunque nobili adeò intentione extollatur, magnam induet Christianam nobilitatem; quia in temporali Domino agnoscit æternum. Et hoc nomine (vt ait S. Chrysostom.) non vilitas est, sed magna nobilitas seruire & obedire homini, siquidem in eo obeditur Deo, cui seruire est regnare.

f Rom. 13. 1.

Hom. 22 in ad Ephes.

2\. HINC oritur secunda conditio siue excellentia, quæ obedientiæ adiungit *timorem* ac *tremorem*, vt scilicet reuerentia sit interior & exterior: nam exterior pertinet ad humanam politiam; interior autem est propria Christianæ perfectionis, qua quis cum humilitate reueretur eum, quem DEVS loco suo constituit in terra. Et in hoc sensu dixit S. Petrus: g *serui subditi estote in omni timore Dominis*, quod (vt S. Thomas declarat) significat cum timore integro & perfecto; non seruili & coacto, sed spontaneo, filiali, & casto; manifestando illum in omnibus operibus & verbis ac reliquis moribus & actionibus receptis & vsitatis; non vt ad oculum tantùm satisfiat; sed ex corde, & tanquam Christo, quem ipsi Domini repræsentant. Hoc modo Dauid reuerebatur Saulem, eò quòd esset Rex, & h *Christus Domini*: licèt enim ille in se improbus esset: Dauid tamen venerabatur in eo regiam dignitatē, quæ erat bona; & simul doluit ac *percussit cor suum Dauid, eò quòd abscidisset oram Chlamydis Saül*, hoc exemplo nos instruens, non solùm ipsam personam superioris; sed quamcunque eius rem debere cum magna reuerentia tractari; grauemque culpam iudicari quamcunque in eam admissam iniuriam aut indecentiam, etiamsi leuis aliàs videatur: præcipuè cùm (vt ait Apostolus) ita detur Dominis occasio impatientiæ aut etiam i *blasphemiæ*: bonus autem seruus remouere debet, quidquid suum Dominum offendere possit.

Ita S. Thom. super cap. 6. ad Ephes.

g 1. Pet. 2. 18.

h 1. Reg. 24: 7.

i 1. Tim. 6. 1.

3\. HVIC excellentiæ adiungitur tertia, quam Apostolus *simplicitatem cordis*, siue cor simplex appellat, cum quo vult Deus sibi seruiri, ac Dominis: Consistit autem hæc excellentia in eo, vt eis seruiatur intentione pura, & sincera, absque fictione, duplicitate aut fraude, cum fidelitate & veritate, ita vt bonus animus sit in corde, qui exterius apparet, & exterius ita bonum ostēdatur, sicut habetur interius, vt verba operibus respondeant; & vtraque bonis affectibus internis.

ET propterea quartam addit conditionem, *non ad oculum seruientes, quasi hominibus placentes*: vt scilicet non solùm cùm ipsi Domini præsentes sunt, seruire & placere studeant, quod faciunt illi, qui tantum quærunt hominibus placere, à quibus temporale aliquod commodum quærunt, & expectant: sed vt soliciti sint ac fideles, tam in præsentia, quàm in absentia, & in omni loco: nam supremus omnium Dominus, qui vbique præsens est,

ita

ita fieri statuit,& ita vult; videtque quod fit: & complacet sibi, cùm iuxta suam voluntatem id fieri videt: ita enim S.Chrysostomus, si ea quæ iubentur cum pari animi tui voluptate præstes, cùm non videris ab hominibus: ostendis *quòd ea propter oculum Dei perpetuò vigilem cuncta videntem facias.* Hom 21 in Epi.ad Ephe.
Quòd si attenti ac zelantis præfecti domus præsentia sufficiens est, vt reliqui domestici sint diligentes, etiam absente Dõmino, quanto magis ad id sufficere debet præsentia Domini cæli & terræ, qui valde magno zelo vult, Dominis temporalibus exactam obedientiam præstari: alioquin eueniet eis quod Saluator noster in quadam parabola dixit: k *quod si dixerit seruus ille in corde suo, moram facit Dominus meus venire, & cœperit percutere seruos, & ancillas, & edere, & bibere, & inebriari: veniet Dominus serui illius in die, qua non sperat, & hora qua ignorat: & diuidet eum,* l *partemq; eius ponet cum hypocritis, illic erit fletus & stridor dentium.* Aptè verò dixit quod ponet eum cum hypocritis: hypocrita enim est, fictusque seruus, qui præsente tantùm Domino illi seruit, nõ absente: ex hoc enim quod absenti Domino nõ seruiat, planè efficitur, quòd nec præsenti ex corde seruiat: sed ad oculum tantum, & pro forma, fingens tunc animum, quem reuera non habet, k Luc.12.45. l Mat.24.51.

Hinc etiam quinta oritur conditio & excellentia, vt scilicet *ex animo & cum bona voluntate* obediatur, ita vt adsit hilaritas, promptitudo, ac celeritas, sicut solent homines res illas aggredi, quæ valde ipsos delectant: vt talis adsit Voluntas, quæ Bonae cognomen mereatur: eò quòd innitatur puro Christi amori, propter quem cum magna sua voluptate operantur. Et de hac prompta voluntate ait S.Chrysostomus, *quod facias ex necessitate virtutem;* ideoque in causa est, cur serui & famuli multum in suis obsequijs promereantur: non solum apud homines, sed etiam apud Deum. Ac propterea adiecit Apostolus: *facientes voluntatem Dei.* Hoc est quidquid feceritis, eodem feruore & spiritu facite, quasi ipsemet Deus id fieri iuberet: siquidem ipse verè iubet quidquid superiores, ipsius nomine iubent: & de omnibus illis intelligitur, quòd suis discipulis Christus dixit: m *qui vos audit, me audit:* ita tamen, si Domini imperent, vt oportet: seruantes scilicet subordinationem, qua supremo Domino ipsi debent obedire. Et hac ratione intelligitur quod idem Apostolus dixit: serui obedite n *per omnia* Dominis, quæ scilicet sunt licita & honesta: nam si mala sint, & prohibita, quãuis sub culpa veniali: nullo modo est illis obediendum, sed respondendum potius, quòd Apostoli Concilio Pharisæorum responderunt: o *obedire oportet Deo magis quàm hominibus:* & iterum: p *si iustum est in conspectu Dei, vos potiùs audire, quàm Deum: iudicate.* Si enim ciuitatis gubernator aliquid iubeat contra legem & præscriptum Regis, non est huius mens & voluntas, vt illi obediatur: siquidem in ea re non gubernatorem agit, sed transgressorem: & Dominus, qui rem iniustam imperat, non officium & partes Domini, sed 5. Vbi supra. m Luc.10.16. 6. n Col 3.22. o Act 5 29. p Cap.4.19.

tyranni exercet: ac proinde nec in ea re DEI vices gerit; sed potius Dæmonis, à quo tanquam à fonte iniustum illud mandatum prouenit. Hoc igitur casu excepto, obedientia debet esse vniuersalis, & *per omnia*, quæcunque imperantur magna & parua; facilia ac difficilia: quia in illis omnibus Dei voluntas elucet, iubentis ea executioni mandari: modò non transgrediantur limites potestatis eius, qui imperat; nec apertè excedant vires & facultatem eius, cui iniunguntur: id enim totum spectat ad prudentiam: quæ omnium virtutum est regula: quæ magis est ipsis gubernatoribus necessaria, vt postea dicetur. Nam obtemperantium prudentia solum exigit, vt in omnibus sese subijciant, quæ non sunt manifestè mala, nec impossibilia; aut indecentia, & à sua professione & statu aliena.

7. Ex QVO fit, vt eorum obedientia & subiectio comitem habere debeat insignem patientiam: debet enim se extendere (vt S. Petrus ait) ad seruiendum & obediendum fideliter principibus, & q *Dominis, non tantum bonis & modestis, sed etiam dyscolis*, qui seueri sunt; & quibus difficilè satisfit: cuius rei rationem reddit dicens: *hæc est enim gratia, si propter Dei conscientiam sustinet quis tristitias, patiens iniustè.* Quasi dixerit, in hoc DEI gratia & amicitia consistit, & hac ratione obtinetur: si, vt seruus, puram ad Deum conscientiam seruet; cupiatque illi placere: toleret patienter tristitias & afflictiones, quas sine causa Domini furor & morositas illi infert, ita vt benè seruiens, malum recipiat; & pro opere, quo præmium merebatur, pœnam accipiat. *Quæ enim est gloria* apud Deum, *si peccantes & colaphizati suffertis? sed si benè facientes*, & obedientes, vt par est, *patienter sustinetis* absque murmuratione, & querelis, iniurias à Dominis vestris illatas: *hæc magna est gratia apud Deum. In hoc enim vocati estis*, ad obediendum scilicet, non modò Dominis, qui se benignos erga vos ostendunt; sed & ijs, qui durius vobiscum agunt, & iniuriã inferunt: r *Quia & Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt sequamini vestigia eius: qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius: qui, cùm malediceretur, non maledicebat, cùm pateretur, non comminabatur: tradebat autem iudicanti se iniustè.* Nam si seruator mundi, innocens cùm esset, iniquis se iudicibus, ac nefarijs præsidibus subiecit, eorumque iussis, omnem rationem excedentibus, est obsecutus: quanto erit æquius, vt Domini eiusdem amore, Dominis suis serui obediant, ijsque etiam immitibus & duris se subijciant? Quamuis enim tunc iniustè, ac nullo suo demerito vapulant: forsan alia olim commisere, ob quę hanc castigationem, vel etiam maiorem commeriti sint. Ne verò serui ac subditi qui fideliter seruientes, neque proficiunt, neque mercedem suam aut præmium vllum accipiunt, sed quotidiè è contra affliguntur magis, & tunduntur, tædio ac mœrore conficiantur, hoc modo concludens Apostolus, illos consolatur: *quodcunque facitis, ex animo operamini, scientes quod à Domino accipietis retributionem hæreditatis*; & *quisque*

q 1. Pet. 2. 18

r Vers. 21.

s Col. 3. 24.

eius quòd gesit, mercedem accipiet: quasi diceret, si Domini temporales obsequia vestra digna mercede non compensent, Deus eadem suo tempore remunerabitur: modo illius amore seruiatis: ac tametsi præmia temporalia amittatis, æterna tamen hæreditate non frustrabimini, si Domini crudeles sint, & iniqui, patientiam nolite amittere, aut vindictam deposcere: Dei namque est, iniuriarum vestrarum vltionem sumere; & sine vllo personarum discrimine in vos affligentes animaduertere. Quod tametsi in hac vita non faciat, in alia faciet haud dubiè, statuens vt *potentes potenter tormenta patiantur;* & sortem ac locum, quem hic habuerunt, ita commutent, vt qui dum viuerent, ad dexteram fuere, & eadem crudeliter sunt abusi: ad sinistram statuantur cum illis, qui æternis ignibus adiudicandi sunt: subditi verò & serui, qui hac in vita ad sinistram fuerunt coniecti, & in humilitate vixerunt, ad dextram inter electos & cælo destinatos collocentur. Sap. 6 7.

HÆ sunt summatim perfectæ obedientiæ partes, & conditiones: in qua omnis sæcularium seruorum perfectio consistit: de quibus in Tractatu de statu Religiosorum copiosius agetur. At opus fuit hic illas recensere, vt sæculares sublimitatem perfectionis, quam lex Christiana ab ijsdem exigit, cognoscant; nec ad solos religiosos illam referant: cùm & ipsi in eandẽ & debeant & possint incumbere; & media suppetant, quibus facilè ad eam pertingãt; nullo nouo exteriori labore adhibito, sed in melius mutatis duntaxat affectibus & intentionibus interioribus. Quod si hæc non tantum à seruis domesticis communibusque, sed & ab alijs, qui nobiles sunt, Regibusque ac principibus in aula obsequuntur, notarentur; eodem & pari labore maius tunc commodum profectò perciperent. Quis, obsecro, adeò demens ac vecors foret, vt eodem, quo aurum eruere posset, labore ac sudore ferrũ effoderet? Ecquis mercator adeò puer, vt pecuniam omnem insumat in eas merces, quæ nõ nisi decuplum pariant: cùm aliæ ad manũ forẽt, è quibus centuplum lucrum affulgeret? vnde infero, si ijsdem laboribus externis & obsequijs regnum cælorum promereri queas, intentionem tantùm eo, quo diximus, modo extollendo: quanta tua ignauia ac stupor futurus est, temporali mercede contentum viuere, eò quòd non nisi humana vilique intentione eadem exerceas? Quid verò si etiam minor labor tuus erit? nam gratia, patientia, & æternæ mercedis spes illum suauiorem reddent: imò nec temporalem, quæ tibi expediens conueniensque erit, amittes; cùm Dominus nouerit, illos, à quibus remunerationem accipere debes, ita excitare, & impellere, vt mercedem tibi non sint denegaturi.

CAPVT IV.

RATIO GVBERNANDI FAMILIAM; CVM FAmulis agendi, & eisdem de temporalibus rebus necessarijs prospiciendi.

QVEMADMODVM omnis seruorum perfectio in obediendo Dominis, vt iam diximus, sita est: ita Dominorum perfectio consistit in præcipiendo; seruisque, & omnibus familiæ membris debita ratione regendis, idque ex prudentiæ, ac præsertim illius, quam œconomicam dicũt, prǽscripto: cuius est benè ac ritè familiã regere, quæ quamuis ab alijs discrepet, quas *politicam* ac *regnatiuam* nuncupant, quarũ est ciuitates ac regna ritè administrare: in multis tamẽ inter se conueniunt. Ex ijs verò, quę in tractatu sequenti de Regum ac Reip. Rectorum perfectione dicturi sumus, ampliùs intelligemus, quæ ad priuatos quosq; Dominos circa proprię domus administrationẽ spectant: cùm teste S. Chrys. ciuitas quædam sit vniuscuiusq; domus; & princeps sit quisque domus suæ. Ad hæc, quæcunque Rex in regno; præfectus in vrbe; in Rep. Iudex exequitur: hæc & patrẽfamilias domi (præsertim si ipsa numerosa sit, & varij in eadem famulorum sint ordines, maiorum alij, alij minorum) suo modo facere debere certissimũ est. Sed præter hoc multa ad ipsum, eiusq; gubernationis rationẽ propriam spectant: quæ tamen & ad Reges, & Dinastas, & omnes in genere prę- fectos ac Iudices tũ Ecclesiasticos, tũ sæculares referri queant, iuxta præclarũ illud D. Bernardi ad Eugeniũ Papam consiliũ: *In palatio* (inquit) *Papam domi te patrẽfamilias exhibe.* Hoc planè modo rex, & alij principes regiam ac principis dignitatẽ in publico exerceant, statusq; sui auctoritatem & magnificentiam tueantur: at cùm versantur domi propriæ, affabiles se & benignos exhibeãt, instarq; patrisfamilias, eiusdẽ directioni sedulò intendãt. In quo patres omnes familias ac dominos hanc perfectionis regulam, quam Apostolus, enarratis famulorum erga suos dominos obligationibus, refert: seruare par est. Dominos enim, de modo quo erga suos se gerere oporteat, sic statim alloquitur: b *Et vos Domini eadem facite illis, remittentes minas: scientes, quia & illorum, & vester Dominus est in cœlis, & personarum acceptio non est apud eum.* Quid est, inquit S. Chrysostomus, aliud *eadem facite illis:* nisi vt vobis illi seruiunt, ita & vos illis seruite? si enim omnes obligationes adimpleatis, quas Christiana lex Christianis & perfectis Dominis præcipit: multa haud dubiè occurrẽt, in quibus seruis vestris obsequimini; & pro ipsis laboratis, vt ipsi aliàs pro vobis. Quocirca dominorũ nõ est, simpliciter

Hom 22 in Epi. ad Ephe.

Lib. 4. de consid. prope finem.

Ephes 6. 5. 1. ver. 9.

b *Eph 6. 9.*

Vbi supra.

impe-

imperare, ac iubere; sed ita, vt Deo obedire, & obsequi videantur. Si enim serui Dominis, vt Deo, cuius locum tenent, parere debent: & quia idem ipse Deus vult vt illis obediant, ac seruiant: æquissimum videtur, vt Domini in Dei nomine seruis præcipiant, & regant ea omninò forma, qua Deus vult, eos præcipere, partesque suas agere. Cum igitur Deus, quamuis supremus omnium Dominus, non tyranni sed patris instar regat: seruis suis cum amore paterno, mansuetè, benignè, prudenter, & clementer imperat; & semper, quæ bona sunt: nunquam autem mala; & vniuscuiusque capacitati & viribus accommodata, nunquam verò supra illas iniungit. opportunè & illorum imbecillitatis misertus de necessarijs omnibus abundè illis prospicit: illorum defectus ex charitate corrigit, & ad tempus sustinet, & indulgenter illorum infirmitatibus conniuet. Hæc aliaque similia Deus cum seruis suis agit, suo Dominos exemplo inuitans, vt quemadmodum suo ipse, ita illi vicissim suo fungantur officio. Quare cum illi, obedire sibi seruos velint, vti ipse præcepit Deus, idcircò eo etiam imperent modo, quem Deus præscribit: atque vt Deus vna cum Domini officio Spiritum etiam paternum induit: ita quoque illi erga seruos se & dominos, & patres exhibeant, vt vicissim serui velut filij etiam illis obsequantur. *Tract. 4. c. 7. hoc latius habetur.*

§. I. *Nihil aut legi diuinæ, aut rationi contrarium seruis esse imperandum.*

IDIPSVM idem Apostolus alio in loco latius deducit, dicens, quod iam diximus: a *Domini, quod iustum est & æquum, seruis præstate; scientes, quòd & vos Dominum habetis in cælo.* quasi dixerit: attendite, ne quid iniquum vnquã, aut legi Dei, rationique aduersarium seruis imperetis: sed æqua diuinæque voluntati vsquequaque respondentia: quin nec omnia, quæ licita sunt, illis iniungenda; sed moderatè, & ea tantum, quæ illorum conditioni consentanea sunt; quæque iuxta eam commodè exequi poterunt: non graui eos labore exercendo, aut opprimendo; ne defatigati, deficiant. Adhæc & iustæ illorum expostulationes exaudiendæ; & labor relaxandus, cùm opprimũtur, & quietem aliquam sibi dari petunt. Nolite Pharaonem æmulari, graui tyrannidis iugo Hebræos operi lateritio insudantes opprimentem; tam durum enim pensum ijs imponebat, vt ferendo non essent; Nam totidem ab ijsdem lateres fieri volebat, cùm stipulas colligere ipsi cogerentur: quot antè, cùm b *palea ab operum præfectis darentur:* & quamuis impares se oneri dicerent, & laborẽ detrectarẽt: surda aure omnia excipiebat; nec de labore quidquam diminuebat. IOB potius sequamini, qui quamuis ea auctoritate foret, omnes vt, illo præsente, obmutescerent: hoc tamen de seipso testatus est: c *si contempsi subire iudicium cum seruo meo, & ancilla mea; cùm disceptarent*

a *Col. 4. 1.*
b *Exod. 5. 7. 18.*
c *Iob. 31. 13.*

aduersum me. quid enim faciam, cùm surrexerit ad iudicandum Deus? & cùm quæsierit: quid respondebo illi? nunquid non in vtero fecit me, qui & illum operatus est; & formauit me in vulua vnus? Duplicem hic (vt benè S. Gregorius ponderat) rationem ponit, qua veluti freno quodam retinebatur, ne in seruos duriùs animaduerteret: oculos enim in Deum, supremum omnium Dominum conijciens, cogitabat primùm quid ille in vitæ extremo cum omnibus facturus esset; & quid deinde in eiusdem exordio fecerit. Quòd verò ratio prior validior ac efficacior videretur, primo propterea loco illam posuit: Deum scilicet omnes sine vlla personarum acceptione iudicaturum. Quare si seruo iniuriam herus irrogarit; quid faciet, cùm ab illo rationem exacturus est Deus? quid respondebit, illatæ iniuriæ rationem petenti? dicet forsitan, seruum illum suum fuisse. Sed ratio illa omnino reijcietur: tum quòd lex Dei illum tuebatur: tum quòd, cùm & ipse seruus Dei esset, legem & iussa illius seruare debuit. Adeò enim strictè Deus leges de seruis conditas voluit seruari, vt per Ieremiam Prophetam acerbissimas intentarit minas: d *gladij, pestis, & famis, ac seruitutis*, ijs qui easdem infringere ausi fuerunt. Hoc porrò fræno Domini & superiores Prælati se ipsos continere debent, ne, qua pollent, imperandi potentia eos in præcipitium abripiat. Et, si coniectis in subditos, quos imperio premunt, oculis, insolescere contingat: eisdem in iudicem, cuius tribunali subiecti & ipsi sunt eleuatis, se humiliabũt; neque cum seruis æqua postulantibus, in iudicium descendere dedignabũtur; sed boni æquique iudicis ipsi partes obibunt: Deus enim iniquos & duros iudicaturus ac puniturus dominos, cùm illis in iudicium descendet; seruorum oppressorum partes & iustitiam tuebitur.

Lib. 22. mor. c. 20.

d Ier. 34. 13.

Ex S. Greg.

ALTERA, qua seipsum velut freno retinebat Iob, ratio hæc erat, quod idẽ Deus, creator esset Dominorũ ac seruorũ; qui natura quidẽ (vt S. Gregorius ait) ortuq; sunt pares; licèt occulta Dei dispositione vnus altero conditione sit maior aut minor. at, qui sanctimoniæ student, quò se intra humilitatis terminos contineant, & superbiæ tumorẽ reprimant, oculos suos à sua prælatione ac præeminentia auertunt; & in æqualitatem illam naturæque paritatem eosdem conijciunt; *nec præesse gaudent hominibus, sed prodesse*: primùm sibi, deinde alijs: atque ita regunt & imperant, vt & humilitatem conseruent, & auctoritatem tueantur: exteriùs, vt Domini imperent; interiùs verò, vt æquales, humilitatem seruent: legem Dei præ oculis assiduè habentes, quæ ad omnes in genere homines extenditur, & neminem nõ obligat: ne forsan à Malachia Propheta audiant: e *nunquid non Pater vnus omnium nostrum: nunquid non Deus vnus creauit nos? quare ergò despicit vnusquisq; nostrum fratrem suum, violans pactum patrum nostrorum?* Cũ igitur superiores & subditi secundũ naturã, fidẽ, & gratiæ statũ fratres sint & ęquales, eundũ Patrẽ & creatorẽ habẽtes Deũ; & cũ ad idem legis pactum seruãdum obligati

Vbi supra.

e Mich. 2. 10.

sint:

sint: rationi minimè consentaneum est, ab altero alterum despici; atque vt seruus herum contemnere non debet; neque Dei legē infringere, quantum ad fidelitatem, & constans obsequium: ita nec seruum dominus; nec in Dei legem, quoad iustitiam & vigilantiam, quam Deus ab eo exigit, impingere: dicit enim: f *mei sunt serui*. Ego illos creaui, redemi, & è peccati seruitute eduxi. Quamobrem leges, quas de ijsdem decreui, exactissimè seruari volo. f Leui. 25. 42. 55.

§. II. *Saluti corporis & animæ subditorum esse consulendum.*

AB HISCE fundamentis ad particularia, quæ ad familiarum gubernationem spectant, & dominis omnibus necessaria sunt descendamus: ne forsan in infidelitatem illam labantur, de qua Apostolus ait: a *si quis suorum curam non habet, & maximè domesticorum fidem negauit, & est infideli deterior*. Quibus verbis duo subditorum genera Apostolus proponit, quos Domini habent; primos vniuersali nomine *suos* nuncupat, quod nonnullis illorum officijs occupentur, vti vassalli, cēnti, & mercenarij diurni: alij *domestici* dicuntur, quod in domibus suis, vt plurimum agant; & familiæ pars quædam sint. Horum charissimi & intimi sunt filij, & omnes sanguine ipsis coniuncti. Quicunque verò horum omnium curam non habet, ac præsertim posteriorum, fidem negat, si non verbis, saltem opere: cùm negligentia sua testetur, fidem se non habere, quam diuina præscribit lex; quamque fides Christiana præcipit: in quo *infidelis est deterior*: quòd non modò, quæ lumen naturæ dictat; sed & quæ fides Christiana, maiorem seruorum curam gerere præcipiens, quàm Gentiles gerant conculcet. Ne verò huius infidelitatis reus constituatur, allaboret, (inquit Sanctus Chrysostomus) vt quidquid illis tum ad corpus tum ad animam necessarium est, prouideat: parum quippe profuerit de ijs, quæ corporis sunt, prospexisse; si, quæ ad animam spectant, & maioris momenti sunt, negligantur: nec suffecerit etiam animæ cura; si non & corpori consulatur. Opus igitur est, vt seruis tuis inprimis de omnibus quæ corpori sunt necessaria prospicias, prout leges æquitatis & iustitiæ postulant; tam de mercede & stipendio, ordinariaque vestis, & mensæ prouisione; quàm de apta habitatione pro eius personæ qualitate. Si enim suadente Ecclesiastico, g *seruum fidelem quasi fratrem* germanum *tractare*; & *sicut animam tuam habere debes*: vide porrò quomodo tecum ipse agas: ac tantundem seruo tuo præstare; eumque sicut teipsum diligere debere intelliges. Nam etiam de illo hæc legis naturalis præcepta intelligenda sunt: h *Quod ab alio oderis fieri tibi, vide ne tu aliquādo alteri facias*: i *& omnia quæcunque vultis, vt faciāt vobis homines: & vos facite illis*. Vide iā, quo te loco à domino, si

a 1. Tim. 5. 8. Ita D. Tho. Ibidem. Ho. 14. in 1. Tim. 1. 1. g Ecc. 33. 31. h Tob 4. 16. i Matt 7. 12.

ser-

2. seruus fores, haberi velles. Cùm ergo iam dominus sis, talem te erga seruos ostende. Quòd si misericordiæ lex, pauperū te curā habere iubet, panē frangere esurientibus, potum dare sitientibus, vestire nudos, ægros inuisere, peregrinos domo ac tecto suscipere: quanto magis iustitia, Christianæ misericordiæ tanquam suæ sorori coniuncta, idem & seruis tuis præstare iubebit? Insinuat hoc Isaias Propheta dicens: k *frange esurienti panem tuum, & egenos vagosq; induc in domum tuam: cùm videris nudum, operi eum, & carnem tuā ne despexeris:* quo loco S. Chrysostom. legit: *& domesticos seminis tui ne despexeris.* Quamuis enim ad omnes pauperes misericordia ipsa extendatur; ad cognatos tamen & seruos eandem in primis referri par est, qui velit caro tua sunt: erga quos ita gerere te oportet, atque ad rem propriam.

k Isa.58.7.
Vbi supra.
D. Tho.2.2. q.32. art.9.

3. ADHAEC: si sedulò illos tuis in rebus occupari, & gnauiter insudare velis, tuum vicissim est, illis de vestibus, & omnibus ad laborem tolerandum necessarijs, prospicere. De cordata ac prudente muliere Sapiens dixit: l *nocte eam surrexisse, & predam dedisse domesticis suis, & cibaria ancillis:* opusque diuinū siue pensum præscripsisse, *nec timere domui suæ à frigoribus niuis: quia omnes domestici eius vestiti essent duplicibus,* ne manum ob opere retraherent. In quo si negligens fueris, & in seruos inhumanus, quid ab ipsis expectes aliud, quàm maledicentiæ spicula, & execrationes: clamabunt, deferent te namque in cœlum, ac vindictam à Deo de inhumanitate tua deposcent. Et sanè exaudientur; permittetque Deus, vt alij res tuas negligant, sicut tu curā tuorum non habes.

l Pr.31.15.21.

4. Hoc olim Moyses populo suo proposuit: m *non negabis mercedem indigentis, & pauperis fratris tui, sed eadem die reddes illi pretium laboris sui ante occasum solis, quia pauper est; & ex ea sustentat animam suam, ne clamet contra te ad Dominum, & reputetur tibi in peccatum.* Et S. Iacobus Apostolus diuitibus mundi ob peccata enormia commissa minas intentans, hoc primo loco posuit dicens: n *ecce merces operariorum, qui messuerunt regiones vestras, quæ fraudata est à vobis, clamat, & clamor eorum in aures Domini Sabaoth introiuit.* Et sanè Sacræ scripturæ solenne est & visitatum, peccatorum enormitatem per verbum *clamoris* legenti proponere; vnde colligit D. Thomas, quatuor esse peccata in cœlum clamantia: *homicidium* scilicet, eo modo, quo o *sanguis Abelis* innocenter effusus, vindictam *clamare* perhibetur; deinde infame *Sodomiæ* peccatum, p *clamor* enim *Sodomorum venit* ad Deum; iniqua etiam iustorum oppresio, qualis fuit Hebræorum, graui seruitutis iugo in AEgypto oppressorum: q *clamor* (inquit) *filiorum Israel venit ad me*: postremo r *merces operariorum defraudata.* Quod se hæc defraudatio *ita clamet*, cogita ac perpende, quem editura sit clamorum merces & stipendiū, quod misello seruo iniquè detinetur: quo tamen ad vitam tolerandam inprimis indiget?

m Deut 24.14.
m Tob 4 15.
n Iac.5.4.
Ibid.
o Gen.4.10
p Gē.18.20.
q Exod.3.9.
r Deut.24.14.

5. DENIQVE si dominorum mundanorum ac Christianorum discrimen

despi-

despicere volueris, propone tibi quæso puerum illum Aegyptium, in quem in mortis articulo iam constitutum milites Davidis inciderunt, & misericordia moti; panem & aquam, ficus & vuas ei præbuere: quibus petentibus, ecquis esset, respondit; *puer Aegyptius ego sum servus viri Amalecitæ: dereliquit me autem Dominus meus, quia ægrotare cœpi nudiustertius*. Vnde colligere licet: Dominum hunc fuisse Amalecitam, infidelem, immitem, & crudelem tyrannum: dum seruũ, quem sanum & integrum apud se tenuerat, iam ægrotantem in medio deseruit itinere, omni ope auxilioque destitutum: quò fame moreretur, aut feris in cibum & escam cederet. Sed miseria eius & inopia, de Domini sui inhumanitate vindictam postulauit. nec frustrà: nam Deus clamorem eius audiens, Dauidem excitauit, à quo auxiliũ, & opem, vt iam diximus, accepit: qui ab illo mox ad immitem dominum deductus est: quem Dauid cum vniuersis penè copijs profligauit. Quotquot autem verorum ac Christianorũ Dominorum volunt nomine gloriari diligẽtem (Dauidis in morem) seruorum ægrotorum, maleque habentiũ, curam habent, eosque recreare omni ope conantur: memores, illos, dum benè haberent, sedulos seruos egisse. 1. Reg. 30. 13.

CAPVT V.

RATIO, QVA DOMINI SPIRITVALE FAMILIÆ suæ bonum procurare; singulisq́ bonæ vitæ exemplo prælucere debeant.

PRVDENTIVM & Christianorum Dominorum est curare inprimis, seriamque operam dare, vt seruos virtutibus insignes, & probos sibi comparent; proprij saltem commodi, solatijque intuitu, quod ab eiusmodi plurimis in rebus habere poterunt. Nam *primò*, si Deo fideles illi sint, dubitandum non est, quin & Dominis in ijs rebus quæ ipsorum curæ committentur, fideles & synceri sint futuri: quas Deus & conseruabit & augebit, sicut fecit cum Laban, quem Deus interea, dum *Iacob* seruiret plurimùm locupletauit: sic enim factus est ipse: a *experimento* (inquit) *didici: quia benedixerit mihi Deus propter te*; & cum Putiphar in Aegypto: b *cui Dominus benedixit propter Ioseph*, cuius etiam fidelitas honorem & nomen, quod vxor illius pessundare & penitus calcare voluerat, integrum inuiolatumque conseruauit. Apostolus quoque Philemoni scribens, eumque ex animo obtestans, vt c *Onesimum* seruum suum fugitiuum *reciperet*, & in gratiam admitteret, spopondit illum 1.

a Gẽ. 30. 27.
b Gen. 39. 5.
c Philem. Vers. 11.

iam ad Christum conuersum,& vita in meliorem commutata, *vtilem* ipsi *futurum*, tametsi antea *inutilis fuisset*. Quod si insignis illa obedientia, quam ante descripsimus, in seruis eluceret: quanta futura esset dominorum quies! quin potius, si Christianos se esse g'oriantur, hoc ipsum sufficere deberet; ne, quem scelestum aut improbum nouerunt, in familiam admitterent, d Ps. 100.2. sanctum illum Regem imitati, qui dicebat: d *perambulabam in innocentia cordis mei, in medio domus meæ: non proponebam ante oculos meos rem iniustam: facientes prauaricationes odiui: non adhæsit mihi cor prauum: declinantem à me malignum non cognoscebam: detrahentem secretò proximo suo, hunc persequebar. superbo oculo & insatiabili corde, cum hoc non edebam. Oculi mei ad fideles terræ: ambulans in via immaculata, hic mihi ministrabat. non habitabit in medio domus meæ qui facit superbiam: qui loquitur iniqua, non direxit in conspectu oculorum meorum*: quasi diceret: nullos flagitiosos in familiam meam allegebam, quasi sperarem meo illos cõmercio familiaritateq; in melius cõmutandos: sed operam dabã, vt adeò iustos eligerem, qualis ipse esse optabã; & eadem puritate innocentiaque incederent, quã ego. In primis verò studebam, ne quis superbus in domo mea versaretur: eò quòd eiusdem pacem statim turbaret. Is quoque mihi amicus & familiaris non erat, qui inhonesta, lasciua, contumeliosa in proximũ, aut vana verba effutiret: visus enim fuissem illorum nequitiã approbare, aliosq; velle ad eandem imitandã inducere: quo in familiaritatẽ meã adoptarentur.

2. AT quoniam non semper huiusmodi reperire datur; meritò Dominus diligentem operã dabit, vt quos iam domi habet, tales reddat: omni ratione, magnoque Zelo allaborans, vt legem illi diuinã sedulò obseruent; nunquã verò permittet, vt aliquo obsequij, seruitijue sui prætextu eãdem violent. Qui si Dei obliti, in illius legem impingere voluerint: ipsius est id impedire, & reprehendere: si verò ad tale quid faciendũ ab eo facul e 2. Re. 19. 22. tatẽ petierint: cũ Dauide respõdeat: e *cur efficimini mihi hodie in Satan*, cõnsum à me in rem prauã extorquentes? Quicunq; verò famulari mihi voluerit, ac diuinũ obsequium meo postponere, næ ille mihi hostis & non seruus futurus; nec amici sed inimici officiũ facturus?

3. Tract 51. in Ioan. in fin. PRAETER hoc tamen (vt S. August. notat) vnusquisque pater familias in domo sua velut Episcopus & pastor Ecclesiasticus sit oportet, vniuersæ familiæ Antistitem & custodem agens, & boni Præsulis partes aliquatenus explens; *pro Christo*, inquit, *& pro vita æterna suos admoneat, doceat, hortetur, corripiat, impendat beneuolentiam, exerceat charitatem; ita in domo sua Ecclesiasticũ, & quodãmodo Episcopale implebit officiũ, ministrãs Christo, vt in æternum sit cũ ipso*. Intelligat igitur Dominus, verum te Iesu Christi ministrum esse, ipsiusque ad salutẽ animarũ seruorũ suorum procurandã cooperatorẽ, illos pro modulo suo adiuuando, vt à vitijs abducãtur; in virtutib. proficiãt, & regni cœlorum participes reddãtur.

§. 1. Ido-

§. I. *Idola esse amolienda.*

Rei huiusce praxis in celebri illo Iacobi facto despicietur, nam Sichem ciuitate à filijs suis, Dinæ sororis raptum vindicantibus, euersa, cùm sibi metueret, ne vicina oppida in ipsum insurgerent: non sine diuino instinctu vniuersam conuocans familiam: *abijcite* (inquit) *Deos alienos, qui in medio vestri sunt, & mundamini, ac mutate vestimenta vestra: surgite & ascendamus in Bethel, vt faciamus ibi altare Deo; qui exaudiuit me in die tribulationis, & socius fuit itineris mei: dederunt ergo ei omnes Deos alienos, quos habebant; & inaures, quæ erant in auribus eorum: at ille infodit eas subter terebinthum. Cumque profecti essent, terror Dei inuasit omnes per circuitum ciuitates, & non ausi sunt persequi recedentes.* Vt insignia historiæ huius documenta dilucidius exponamus, præsupponendum: Rachelem Iacobi vxorem dum paterna domo egrederetur, omnia patris idola, tum aurea, tum argentea clanculò sustulisse: idque vel quod (vt Sanctus Chrysostomus. & Rupertus testantur) idololatria infecta esset, quam vnà cum lacte materno suxerat; vel (quòd SS. Basilius, & Nazianzenus sentiunt) vt patrem suum ab idolorum cultu (quem illa, à marito edocta, oderat) diuerteret. At quoniam hominum cogitationes occultæ sint & obscuræ, fieri potuit, vt illa minùs cautè idola seruante, aliquis domesticorum illa supplex coleret. His adde: Simeonem & Leui, de excidio Sichimæ nonnulla secum etiam idola tum aurea tum argentea sustulisse, non sine Dei offensa, & idololatriæ cõmittendæ periculo. Quod cùm Iacob percepisset, vt tanti damni occasionẽ ab illis auerteret, ea protulit, quæ iã suprà retulimus. Primum, quod hinc documentũ elicimus, est: omnẽ patrẽfamilias diligẽter incũbere debere, vt per oẽs domus angulos inuestiget, nũ aliqua forsã idola in eadẽ delitescãt. Idola namq; sunt peccata ac vitia, quæ peccatores supplices adorãt, eo modo, quem Tractatu præcedenti descripsimus; quibusq; familia malè instituta, vt plurimũ scatet: est enim microcosmus, in quo nõ nisi *cõcupiscentia carnis, diuitiarum cupiditas, ac superbia vitæ* imperiũ ac dominiũ occupãt. Hæc porrò Sacra Scriptura Deos alienos hic nuncupat, quòd à verò nos Deo auertãt, quos ab omni familia Christiana procul abesse oportet; ac multò magis ab eiusdẽ rectore, ac directore. Si enim tu Pater & dominus hæc numina vt aliena non reijcis: mirũ profectò non est, filios & seruos eisdẽ velut proprijs supplicare: & si ipse immersus es vitijs qui familiæ persuadeas, vt ab eisdẽ quã maximè declinet, eaq; detestetur? Nõ verò crediderim, te adeò ignauũ & abiecto animo fore, vt publicam hanc idololatriam in tuis æquanimiter toleres; ac deprehensa peccata dissimules, nec corripias.

Gen. 35. 2.

Gen. 31. 19. Hom. 57. in Gen vide Initio l Pro. Perer. ib. Oratio de S. Paschat.

1.

Cap. 6. 1. Ioan. 2. 6.

Sed quoniam improbi filij & serui hæc idola omni studio abscondere conan-

conantur: ne forsan parentes ac Domini talia domi haberi, coliqúe resciant: diligenter propterea attendendum est; & indicia omnia, quæ ea prodant, obseruanda & excutienda; interrogando, inquirendo, quibuscum agant domestici, siue domi siue foris; aliaque quæ prudentia suggeret, considerando: idq; non anxiè, & instar inimici d *insidiantis*, *& impietatem* in tuis domesticis *quærentis*, vt calumnieris, *eorumq; requiem vastes*, si tali animo se obseruari intelligant; sed amici instar, nihil optantis reprehensione dignũ inuenire; sed obseruantis tamen; & prudenter ac circumspectè inquirentis, vt præueniat; aut, si lapsum deprehendat, auxilium & remedium aliquod adferat. Nec, postquam omnem tibi adhibuisse diligentiam videaris, & nulla criminis offensionisque occurrat suspicio, rem domus in tuto versari propterea existimes, sunt namque subditi in sceleribus suis occultandis cautiores, quàm sint parentes ac Domini in eisdem inquirendis: sępeque fit, vt de quo minima erat suspicio, is reuera idolum in sinu suo foueat, & amplectatur. Memineris quid ipsi Iacob in simili casu euenerit. Cùm enim Laban socer, idola sibi erepta cõquereretur, magna animi seueritate respondit: e *apud quemcunque inueneris Deos tuos, necetur coram fratribus nostris.* Tunc Laban magna quidem arrogantia & fastu eadem vbique quærens, non inuenit: quia Rachel fuit illo cautior, *quæ parentis videns anxietatem, festinans ea abscondit subterstramenta cameli & sedit desuper*, sumptaque à re verisimili excusandi occasione, cur surgere, aut loco se mouere non posset: ipsius Laban curam & anxiam solicitudinem facilè elusit; & ita Iacob exultauit ac gestijt, certò sibi persuadens, nullum suorum domesticorum furti illius reum esse, aut talia idola colere. Vterque tamẽ errauit: quia (vt Christus D. dixit) f *filij huius sæculi prudentiores filijs lucis sunt*; quibus opera sua occultant: eosque eludunt, qui omnem se in quærendo diligentiam adhibuisse credunt. Et quando superiores & patresfamilias sibi persuadent, domum suam sanctimonia clarere: aliqua fortè Rachel non deerit; de qua minima erat suspicio, quæ idola colat, crimenque committat; quod omni, qua potest, fraude & arte palliare conetur. HINC Rupertus ait, singulari Dei reuelatione Iacob cognouisse: domi suæ idola abscondita delitescere: Dominus namque, dũ illum periculo, quod à ciuitatibus cum Sichima fœdere iunctis ipsi imminebat, educere vellet, illi interim apparet & indicat, familiam illius idololatriæ crimine contaminatam esse, quam nisi purgaret se illi propitium minimè fore: quemadmodum postea etiam Iosue edixit: populum se discrimine non priùs erepturum, quàm furtum, cuius vnus reus erat, expurgasset. Iacob itaque diuino motus instinctu, omnes domesticos collegit, eosque commonuit, vt omnia idola à se procul eliminarent.

VT porrò Sãcti huius Patriarchæ factũ imitemur, noua reuelatione nobis

d Pr. 24. 15.
e Gen. 31. 32.
f Luc. 16. 8.
Prou. 30. 20.
Li. 8. in Gen. cap. 12.
Ios 7. 12.

bis minimè est opus: sed similia monita similibusq́; verbis domesticis in genere proponenda sunt, duobus præsertim temporibus & occasionibus, quibus & suos Iacob est allocutus. Primo vbi aliquod periculum ac discrimen vniuersæ familiæ eminet: tunc quippe timendum, ne in occultorum aliquorum eius criminum punitionem cælitus eueniat: ac propterea tunc expedit, omnes in locum vnum conuocatus, ad pœnitentiam & confessionem exhortari, dicendo: *Abijcite deos alienos, qui in medio vestri sunt*: vereor enim, ne inter vos idola aliqua abscondita delitescant; & sint, qui peccatis inquinatam habeant conscientiam. Quamobrem tam prauam à vobis societatem & commercium reijcite; ac delicta confitemini; quo iram Dei ceruicibus nostris imminentem auertamus. 1 Gen. 35. 2.

Imo si gloriæ diuinæ, tuæque familiæ boni sis cupidus: non est quòd expectes, donec tale ei discrimē imminere videas, vt ita seriò eam admoneas, sed quemadmodum Iacob hanc admonitionem fecit, quando Dominus ei præcepit, vt in Bethel pergeret, sacrificium oblaturus; quia videbat, illud ei minimè gratum fore, nisi ista præcederet diligentia & inquisitio: Ita meritò in solemnioribus anni festis omnem familiam conuocare decet, eamq́ue ascensionis in Bethel (id esse domum Dei) admonere, quò diuinis officijs assistant; & solemnitatem, quam Ecclesia tunc repræsentat, celebrent. Quò autem domestici id ea cordis puritate peragant, quam Deus requirit, sincerè illis & ex animo dicas, oportet: *Abijcite Deos alienos de medio vestri, mundamini & mutate vestimenta vestra*, non modò corporis (quod in festis serui agere solent) sed inprimis animæ: omni vos vitiorum indumento spoliantes, & virtutum habitum assumentes; vt decenter ac purè omnes coram Deo comparere valeamus.

Sancta hæc monita, in genere, magno amore, spiritus feruore, opportuneque deprompta, magnam vim habent ad tollenda peccata, vt in hoc exemplo manifestè apparet. Omnes enim domestici Iacob (vt testatur scriptura) mox illi morem gessere, & quotquot habebāt idola, ea statim ei tradiderunt, etiam Rachel quæ astu quodam illa patri surripuerat, (si tamen adhuc illa apud se habebat) Iacob marito suo eadem reuelauit. Laban enim suo illa commodo inuestigabat; Iacob verò ob vnicum animæ bonum; Laban rigidè illam, ac velut extraneam alloquebatur; Iacob verò amicè ac beneuolè. Natura enim, quæ homini, more hominis, insulsè loquenti, & asperè agenti culpas suas occultare gaudet: à diuina gratia illicitur, & iuuatur, ad easdem homini, vices Dei gerenti, blandumque se ac misericordem exhibenti aperiendas. Hinc iam supra diximus, per magni referre, gubernationem cum amore ac lenitate dirigere, ergà ingenuos præcipuè, qui id aduertentes, spontè ac libenter se dedūt, nec suam imbecillitatem negant, quo remedium aliquod adhibeatur. Atque hoc modo vitia, quæ firmas à multis

annis radices egerant, iam à corde euelli solent; & manifestata curari: totaque domus ab omni idololatria spirituali occultè inualescente, penitus emundari.

VERVM feruens Iacobi diligentia vlteriùs etiam processit; nam quamuis idola ex auro argentoque conflata, illorumque inaures, & monilia admodum pretiosa essent; nullum tamen cupiditati aditum dedit, nec metallum illud pretiosum in suum vsum conuertit: ne eius aspectu idola ipsa, quę ex auro illo confecta erant, in memoriam reuocaret: ac propterea omne aurum & argentum, quod accepit, statim terræ infodit, ne inposterum videri posset. Imò notat Abulensis, Iacob non idola modò confregisse, sed igni omne metallum iniecisse, vt liquefactum per terræ venas penetraret, atque ita euanesceret: ne, quod in idolum conflatum fuerat, in hominum vsum cederet, eosq; pollueret. Quid verò hoc aliud sibi vult, quàm superiores ac dominos de familiarū suarum bono solicitos commonefacere, nō debere esse contentos, si peccata qualitercunq; è medio auferātur; sed operam etiā dare debere, vt & occasiones & radices illorū penitus euellātur. Ne igitur auaritia illos excæcet, nec ob exiguū lucellum comparandū, domi quid retineāt, quod alicuius criminis committendi sit occasio: sed viuat econtra amoris diuini in eis zelus, vt terra obruāt, quidquid peccatū suscitare queat, dent operā, vt monilia aurea, quæ idolorū aures exornabāt, obedientiamq; idololatriarū testabātur, amoris diuini flāma consumantur & pereāt; ac maledictam adeò obedientiā detestentur, terręq; profundo obruant: ne imposterum consurgat & compareat, neq; alia in anima vigeat obedientia: quàm quæ offertur Deo vero, & IesuChristo D.N. qui nos è dura captiuitate pretioso sanguine redemit; & ab i *omnibus peccatis nostris, quæ projciet in profundum maris*, emundabit. Declarauit hoc Iacob (vt benè Rupertus obseruat) *dum idola iuxta arborem terebinthum* (ex qua resina distillat) *sepeliuit*: quæ arbor crucis Christi figura est, è qua pretiosi sanguinis illius resina, ad vulnerum nostrorum medicamentum profluxit: cuius efficacia omnia delicta nostra sepulta euanescunt.

In dictum locum.

i *Mich.7.19.*
Lib.8 inGen. cap.12.

§. II. *Exhortatio Dominorum subditos ædificat.*

DENIQVE dominus domesticos suos ita exhortari debet, vt exemplo illis suo præluceat, dicendo sicut Iacob: *surgite & ascendamus in Bethel, vt faciamus ibi altare Deo, qui me exaudiuit in die tribulationis meæ, & socius fuit itineris mei*, & non ait: ascendite, & struite altare; sed: *ascendamus & faciamus*: nam in hisce religionis actibus, capita præcedant necesse est, & alios secum trahere, vt sint tanquam a *lucernæ ardentes*, quæ toti domui colluceant; & tanquam SAL: vt omnibus, qui in domo versantur, virtu-

a *Mat.5.15.*

tum

tum gustum ac saporem adferant. Solent quippe serui in id accuratius incumbere, ac libentius, quod à Dominis suis fieri vident; &, quæ illi laudant, etiam dilaudare, quæ verò reijciunt, pariter reijcere. Ipsi igitur primi templum adeant: quò sacris, & concionibus intersint, & Sacramentorum participes reddantur: ac tunc alios secum trahant: non modò vt filiorum ac seruorum illis comitatus honori sit; sed vt omnes vnanimi consensu Deum dilaudent, eorundem que bonorum fiant participes. Proponant etiam, quanta illis olim beneficia contulerit Deus, quibus illos eripuerit periculis, quàm benè ac placidè hactenus in consortio illius vixerint; quot ab eo bona charismata, fauoresque acceperint: æquum proinde videri, vt gratos se datori exhibeant: vt hoc pacto erga vnius Dei cultum afficiantur, qui tanta sibi obsequentibus bona confert; & ob accepta dona, immensas illi gratiarū actiones persoluant: quo ita paratiores ad maiora noua que beneficia recipienda inueniantur.

NON est verò quod dæmonum minitantium pericula, & incommoda, dum templum adire, & alia deuotionis exercitia exequi conantur, pertimescant. nam vt Iacob iter suum aggrediente, *terror Dei inuasit omnes*, itaque hostes perterruit, nemo vt cœptis obsistere, aut aliquam illi inferre iniuriā fit ausus; ita quoque qui sanctis pijsque operibus incumbunt, quibus creatorem suum colant & honorent, confirmantur cælitus ac iuuantur, terrore inimicis, eadem impedire, aut saltem praua aliqua intentione inquinare satagentibus, iniecto. Nam (vt S. Chrysost. hoc exanimans, ait) *nihil beatius est eo, qui diuinam gratiam assecutus est*, & DEO placet: cuius prouidentia semper excubat ad eius inimicos propulsandos, eumque à periculis eruendum. *Hom. 59. in Gen*

QVOD SI insignem prouidētiæ huius effectum scire desideres, audi, obsecro, quæ in hunc locum Rupertus annotat. Eodem namque capite, Rachelis è partu vehementi mortuæ obitus describitur, insinuatque id eadem æstate, cum in Bethlehem pergeret, accidisse. Elucet hic insignis quædam Dei prouidentia ipsi Iacob inspirātis, vt omnia idola è familiæ manibus excuteret: ne scilicet Rachel, si cum ijsdē mori cōtingeret, aliquod salutis discrimē incurreret. Apparet etiā, quanta Rachelis felicitas fuerit, quæ tā sanctum & solicitū maritum nacta sit: qui impietatis hanc caliginem ab oculis tolleret: vt, si mori contingeret, in gratia saltē Dei è viuis decederet. In quo adimpletur illud Apostoli: b *per virum fidelem, sanctificatā esse mulierē infidelē*; probum scilicet maritū causam esse salutis vxoris. Hinc patresfamilias discant, non esse incurios in danda opera, vt domestici exactam peccatorum confessionem frequenter instituant, vitamque Christiano homine dignam agant: nam fortè inter plures, quibus id consulunt, aliquis erit, qui tali consilio & admonitione opus habeat: vtpotè morti fortè proprior: *Vbi supra.* *b 1. Cor 7. 14.*

& cuius

& cuius salus in maximo discrimine versatur: pendet verò eius remedium ex consilio & admonitione ita opportunè proposita vt eam exequatur. Discant item ab hoc exemplo illi, qui idola suam intra conscientiam delitescere sinunt, dum tempus opportunum habent, eadem eijcere; ne mors inopinatò illos, cùm iniquo adeò hospite, qui æternæ damnationis sit causa, opprimat.

CAPVT VI.

RATIO ET MODVS QVO DOMINI, FAMILIAE suæ vitia corrigere, ac punire debeant, absque nimia seueritate: aliorum ad id opera adhibita.

2.2.q.33.a.3. TAMETSI correctionis fraternæ præcepta ad omnes in genere homines, teste D. Thoma, pertineant; vt proximum, quò peccandi consuetudinem deserat, sedulò commoneãt: ad prælatos tamen inprimis ea spectant: quorum est non modò delinquentes commonere; sed & acriter (si opus fuerit) rigideque reprehendere, in eosque pro delicti grauitate animaduertere. Prælatorum verò nomine omnis Superior cum Ecclesiasticus, tum sæcularis (qualis is demũ fuerit) Dominus cum subditis; pater cum filijs; ciuitatis præfectus cum ciuibus comprehenditur. Qui omnes si officio huic, vel præ inertia ac negligentia, vel ficto pietatis clementiæque titulo defuerint; in subditos, & vniuersam suam Rempublicam, communitatem vel familiam, quin & in se ipsos crudeles erunt: vt interim taceam, quàm grauiter Deum offendant, qui falsam hanc pietatem, ac veram potius crudelitatem grauiter puniet

I. PRIMVM: si enim insignis crudelitas foret, seruum corpore ægrum, lectoque defixum deserere, nec debita sanitatis recuperandæ remedia adhibere: quò citiùs moreretur; ecqua futura immanitas (inquit Basilius) in anima illum debilem & infirmum non corrigere & iuuare, ne moriatur? magna profectò crudelitas & immisericordia a *sacerdotis illius ac Leuitæ* fuit, dum in semineçem viatorem à *latronibus despoliatum* incidentes, eiusdem nec miseratione tacti sunt, nec vulnera alligarunt, nec medicamen aliquod applicuere. Econtrà præclara atque insignis *Samaritani* misericordia, qui *vulnera alligauit* medicamentum, non modò olei, quod lenit: sed & *vini*, quod pungit, adhibuit, erit igitur (ait S. Augustinus) insignis & detestanda crudelitas, sinere vt proximus tuus & subditus moriatur, in anima, eò quòd corrigere ac corripere negligas; summæ verò pietatis actus, medicinam adhibere,

Reg. 46. ex fusis.

a *Luc. 10. 31.*

1. Reg. ad fratres ca. 7. refertur q. 5. ca. 1.

bere; etiamsi correctum pungat, ac dolorem incutiat. Et si Deus olim (vt scribit S. Chrysostomus) in veteri lege præcepit, vt qui in b *sui inimici bouem aut asinum* errantem incidisset, *ad eum reduceret*: cùm hoc humanitatis esset signum; contrarium verò, odium, animique auersionem indicaret, *quomodo*, inquit, non summa inhumanitas est, & *ferina crudelitas, non tantum nos cura impendere hominibus, quantum alij iumentis*? Si tuum iumentum amittas; egrederis ad quærendum: si verò serui tui anima in discrimine pereundi versetur, non eidem succurrere eniteris? Insignis haud dubiè boni illius pastoris, c *oues centum habentis*, pietas fuit, cui *nonaginta nouem* in ouili *relictis*, foras egressus *vnicam, quam perdiderat*, ouiculam; magna solicitudine quæsiuit; & *inuentam*, magnaque animi lætitia, *in humeros impositam*, ad caulam reduxit. 2. Hom. de ferен. reprehẽsione to 2. ad finem. b Exo. 23. 4. Deut. 22. 1. 3. c Luc. 15. 4.

SI famulus tuus, peccato iam commisso, se perditum eat: noli illum in tartarei lupi faucibus deserere, à quo deuoretur, sed stude, allabora, enitere, vt ad caulam properè redeat, vt æternam damnationem euadat. Imò si id negligas, maiorem in te ipsum crudelitatem ostendes. Nam, si peccatum, quod tibi incumbit corrigere, dissimules: eiusdem te participem constituis: quin (teste S. Augustino) et iam grauioris. Peccatum quippe alterius forsan in temperantiam vel castitatem commissum est; tuum verò semper charitati aduersatur; sæpè etiam iustitiæ, & officij tui præscripto. Poterit ille vel in ignorantiam, vel in cæcum affectum crimen reijcere; tuum verò purgari non poterit; cùm in tuo conspectu morientem ipsum videas, nec tantum eius damnum impedias. In diuinam proinde iram incides, ita per Prophetam comminantis: d *væ pastoribus Israel* &c: *quod infirmum fuit, non consolidastis; & quod ægrotum, non sanastis; quod confractum est, non alligastis; & quod abiectum est, non reduxistis: & quòd perierat, non quæsistis: sed cum asperitate imperabatis eis, & cum potentia; & dispersæ sunt oues meæ, eò quòd non esset pastor. Ecce ego ipse super pastores, requiram gregem meum de manu eorum.* 4. Serm. 16. de verb. Dom. tom. 10. D. Thom. 2. 2. q. 33. art. 2. d Ezech. 34.

HVC addere licet: quòd hæc negligentia vniuersæ Reipublicæ & familiæ crudelis sit valdeque noxia: cuius bonum atque incolumitas in periculo propterea versari solet: Quod sedula desit correctio. Quis neget, Sacerdotẽ Heli crudelem fuisse, dum filios corrigere neglexit; cuius correctionis defectu e *vterque eius filius, & ipsemet, ac triginta ciuium millia ceciderunt*, miserimeque *perierint, & arca Testamenti* propterea à profanis Philistæis *capta fuerit*? vnde manifestum fit, superiorum in corrigendo negligentiam, in causa esse, cur & ipse, qui non corrigit; & qui correctus non est; & simul ipsa, in qua viuunt communitas pereant; & ipsius DEI gloria illorum causa plurimum imminuatur, illud verò maximum omnium hic incutit timorem, quòd Heli filiorum delicta coarguerit quidem: sed ad eò languidè ac negligenter: nullum vt inde emolumentum prouenerit: ac propterea dixerit DEVS: f *magis honorasti filios tuos, quàm me*: magis scilicet solicitus eras, ne e 1. Reg. 4. 11. f 1. Reg. 2. 29.

tuorum honor aliquod hac correptione detrimentum incurreret:quàm vt peccatum tolleretur.Vt hinc discas te non explere muneris tui partes molli adhibita correptione;quando illa non prodest : sed acriorem rigidioremq; esse adhibendam, & virgam exerendam: ne tibi culpa imputetur;ac proinde de te familiaq; tua vindictam Deus exigat. Recordare, inquit S. Chrysostomus,olim,solo Achan peccante,dixisse Deum, g *peccauit Israel, & praeuaricatus est pactum meum* ; & vnius ob noxam in plurimos flagellum exercuisse:eò quòd periculum esset commune: quia peccatum , pestis instar est: quæ omnes inficit in communitate,nisi correctio obsistat.

Hom.1. de verb Isaiæ.
g *Iosue 7.11.*

DENIQVE si Deum plus, quàm te ipsum; & proximum, sicut te ipsum, ames;vterque hic amor stimulabit ad eundem corrigendum. Hinc etiam Christus Dominus, dum fraternæ correctionis præceptum promulgaret, hisce verbis vsus legitur:h *si peccauit in te frater tuus,corripe illum*, non dixit *in te* quasi ad sola peccata *in te* commissa, iniuria-q; proprias duntaxat correctio,se extenderet;cùm multò magis ad peccata in Deum, & proximos cómissa spectet.Sed motiuum zelumq; correctionis ostendit; calcarq; tibi addere voluit,vt peccatum proximi, velut rem ad te spectantem, sumeres. Si enim Deum verè amares;& vnum cum ipso per amorē exstiteris:peccatum in Deum admissum,in te etiā admissum censebis:&quasi in te solum admissum corrigere & corripere debes , & similiter si proximum sicut te ipsum dilexeris,illius damnum ac detrimentum, tuum item existimare debes ; & quemadmodum proprium tuum auertere omni ope conaris: ita & illius amoliri debes studere, ne dixeris cum Caino : i *num custos fratris mei sum ego?* hoc namque, vt obseruat S.Bernardus non à fratris ore procedit,sed inuidi & crudelis inimici procedit, k *vnicuique* (vt docet Eccles.) *mandauerit Deus de proximo suo*; ac fraternum sit,non sinere fratrem perire.Ne existimes, inquit Origenes,te culpæ expertem,si dixeris:*Quid ad me, si peccet alter?*perinde enim est,ac si caput pedi diceret, quid mea refert,si tu vulneteris, modò ego integrum & sospes existam?sed insignis hic est error, cùm membri vnius scabies & læsio vniuerso corpori grauis sit & noxia , ni per correctionem punitionemque citius tollatur.

h *Matt.18.15.*
i *Gen. 4.9.*
Serm 5.de Ioan Bapt.
Chryso. hom. vlt: in 1 Cor.
k *Eccli.17.12.*
Hom.7. in Iosue.

§. 1. Præscribitur correctionis methodus,ne vltra limites feratur.

AT quoniam Domini sæculares ira perciti,grauiter in corrigendo, & grauiùs etiam in castigando,puniendoque delinquere solent : pauca hæc illis in familiæ gubernatione obseruanda sunt:*Inprimus* consilium illud
1. Apostoli exactè seruare contendant:a *remittentes minas* : non, vt easdem penitus dimittant; sed vt nimium rigorem & excessum moderentur : sicut

a *Ephe. 6.9.*

etiam Ecclesiasticus suadet, dicens: b *noli esse sicut leo in domo tua, euertens domesticos tuos, & opprimens subiectos tibi.* Id est, noli tyranni instar, imperium ac dominium exercere; animo crudelitatem spirante: domum furibundis clamoribus, mandatis intolerabilibus, horrendis minis, & castigationibus inusitatis replendo: nam hoc non familiam conseruat, sed euertit, tibique ipsi non parum damni adfert: cùm quæ tua sunt, destruas. Caue, ne te leonem exhibeas, sed hominem: ac memineris c *in spiritu lenitatis* te, regere ac corrigere debere, cùm in eadem delicta incidere & ipse possis. Æquum quidem ac iustum est, minas & verbera intentare, seruorum id exigente duritia ac peruicacia: at tum eo procedas oportet modo, quo Apostolus ad Corinth. est vsus: d *quid* (inquit) *vultis: in virga veniam ad vos; an in charitate & spiritu mansuetudinis?* virga castigationis (ait sanctus Thomas) & charitas ac mansuetudo erga subditum, sibi inuicem non aduersantur; sed potius interiùs sunt tanquam coniunctæ valdè sorores. Et Sapiens ait: e *qui parcit virga, odit filium suum: qui autem diligit illum, instanter erudit*. Et si Apostolus in virga correptionis eosdem visitans seueritatem exteriùs ostenderet: internum charitatis & benignitatis spiritum non exueret. At externus hic seuerior vultus à subditi dispositione potius, quàm superioris voluntate nasci debet. Atque idcirco Apostolus ait: *quid vultis?* quasi dixerit: vobiscum dispicite, vtrum horum cupiatis: nam à vestra id voluntate pendet? si vos ipsos emendaueritis, & culpam sustuleritis: non erit necesse cum *virga* me ad vos descendere; sed cum *spiritu mansuetudinis*: at, si rebelles extiteritis, & in peccato obdurati: *virgam* me adhibere oportebit. Atque ita, cum spiritus lenitatis non fuerit ad famulum puniendum sufficiens, iungenda est caritati virga seueritatis, ad occurrendum peccato, damnumque reparandum. Vt enim obseruat Sapiens: f *seruus verbis non potest erudiri* ad emendationem: *quia; quod dicis, intelligit: & respondere contemnit.* Hoc est, quamuis, quid imperes, probè intelligat: non ideò tamen eadem exequitur, nisi pœnarum eum metus coerceat. Atque idcircò elegánter Sanctus Bernardus Eugenio Pontifici scribit; *ament te domestici tui: si non, facito, vt timeant.* Egregia sane illa est regula, quam circa hoc Ecclesiasticus præscribit dicens: g *cibaria, & virga, & onus asino; panis, & disciplina, & opus seruo,* quasi dixerit: eodem modo cum seruo agendum, atque cum equo vel asino agitur; cibus quidem illi ad vires corporis conseruandas suppeditandus; sed & opus præscribendum; ne otio diffluat, & inertiæ se dedat: sed laborando, Domino sit vtilis, disciplina denique & correctio adhibenda: *seruo*, inquit, *maleuolo tortura & compedes.* hoc est: si peruicax contumaxue, hero imperanti parere detrectarit: ad tormenta ac pœnas procedendum; claustris & carceribus coercendus: quo rebellis eius durities dignis puniatur supplicijs.

b Eccl. 4. 35.
c Gal. 6. 1.
d 1 Cor. 4. 21.
In eum locū.
e Pro. 13. 24.
f Pro. 29. 19.
Lib. 4. de consid. prope finem.
g Eccl. 33. 25.

h Verſ.30. Mox autem hunc rigorem moderatus, ſubiungit: h *non amplifices ſuper omnem carnem. Verùm ſine iudicio nihil facias graue.* Quaſi diceret; noli in caſtigando crudelitatem nimiam præferre, vel excedere in puniendo: ſed memineris, ſeruum tuum ac mancipium eiuſdem tecum carnis eſſe: ac propterea cum prudentia humanitateque tractandum: nihil graue in ipſum temerè & inconſideratè ſtatuendo: ne ſcilicet punitionem turbatus aut iratus, & vindictæ appetens animus ſuggerat; nec iuſtitiæ & charitatis Chriſtianæ terminos illa excedat: ne, dum alienam culpam caſtigas, ipſe incidas in propriam. Nam aut defectum caſtigas corporalem, eò quòd in te ſit admiſſus; aut culpam in ipſum DEVM. Si primum: non minima foret temeritas, impudentiaque, propria culpa alienam, & quidem minorem, alia maiori velle tollere: ſi enim maledicta, iram, impatientiam, verbaque contumelioſa inter corripiendum admiſcueris, aliud non effeceris, quàm nouarum in te grauiorumque culparum onus in DEI tui ſeruitio ſuſcipere: quo minores multò corrigas, quas in tuo ſeruus commiſit. ſi verò dixeris, crimen in DEVM commiſſum corrigere te velle; non zelus, ſed iracundia; non DEO gratum, ſed offenſa noua erit, hoc modo admiſſum crimen corrigere velle. nec ſanè ſapientia fuerit, ita te in corripiendo ac caſtigando gerere, vt in eo quod agis, ipſe corripi & caſtigari dignus habearis, ac tantum abeſt, vt vulneri medicamen ac remedium adhibeas, vt prauo tuo exemplo ipſum deterius reddas; in cauſa ſiquidem es, vt ſeruus tua iracundia in noua incidat delicta, qui tuus exceſſus: ſi adeò pernicioſus cenſetur, cùm in crimina culpaſque verè admiſſas animaduertis; quanto cenſebitur magis noxius, ſi non à veris ſerui culpis, aut defectibus; ſed à praua, aſpera, intolerabili, nimiumque præfracta natura tua naſcatur? ita namque ſeruos tuos paulatim peruertis, & è bonis prauos; è fidelibus infidos, & fugitiuos reddis. Hinc ſubnectit Ec-

i Verſ.31. & c.7.n.23. cleſiaſticus: i *ſi eſt tibi ſeruus fidelis, ſit tibi quaſi anima tua: quaſi fratrem ſic eum tracta; quoniam tu ſanguine animæ comparaſti illum, ſi læſeris eum iniuſtè, in fugam conuertetur*, atque ita bono, quod ab ipſo tibi proueniebat, illius fuga excides. Prauam itaque & duram naturam tuam doma, ne bonos ac fideles ſeruos amittas, ſed potius prudentia tua effice, vt qui mali & perfidi ſunt, in melius deinde commutentur.

ALIVD etiam huc inprimis ſpectans documentum, Dominis amplam habentibus familiam, ſeruandum proponitur: vt ſcilicet ex vniuerſo ſeruorum numero vnum pluresue ſeligant, quorum prudentiã probitatemq; iam perſpectã habeãt: vt in eis, quæ iã diximus; auxilio ipſis ſint, cæterorũ curam gerãt; vitia illorum impediendo, & bonos mores inducendo: illiſq; iniun-

o Exod.18. 18. gendo (vti dicebat Moyſi Ietro): vt, o *quicquid maius fuerit*, præſertim quæ ad cultum diuinũ ſpectant, *ad ipſos referant*, quò melius efficaciuſq; remediũ

adhi-

adhibeatur. Illud ipsum consilium S. Bernardus Eugenio Papæ præscripsit; *Li. 4. de con. propè fin.*
selige (inquit) ad familiam gubernandam vnum, qui, vt Dominus ait, p *fer-*
uus fidelis sit ac prudens. fidelis quidem, ne ipse decipiat; prudens verò, ne de- *p Mat. 24. 45.*
cipiatur. Porrò nec hoc sufficerit, si defuerit tertium, ipsa inquam aucto-
ritas. parum quippe profuerit velle & scire rem disponere, prout necesse
est, nisi adsit auctoritas, & manus ipsa ad exequendum. Danda ergò illi ad-
hæc facultas agendi pro libitu. Si verò dixeris rationi consentaneum non
esse, tam amplam illi potestatem concedi: memento fidelem, qui agere ni-
hilominus pro ratione volet: attende prudentem, qui agere nihilominus
pro ratione sciet: sed fidelis hic solersque voluntas tunc profuerit: cùm ei
affatim suppetet, vnde tota facilitate mancipetur effectui: cunctis ei sine
cunctatione parentibus. Itaque ista omnibus facienda iniungat: & vni o-
mnes respondeant. Nam si gentilis ille AEgyptius, qui omnibus suis Iose-
pho traditis ignorabat, quidnam domi suæ haberet, ob singularem, quam
de fide illius conceperat opinionem; erubescat Dominus Christianus, ser-
uo Christiano sua non credens, perspecta iã ante illius & fide & prudẽtia?
addit verò idem Sanctus: quamuis in rebus temporalibus ampla hæc ei fa-
cultas danda sit, domini tamen partes esse, non propterea bonum spirituale
negligere: multa, inquit, nescias, plurima dissimules; nonnulla obliuiscaris,
sunt tamen ignorare te nolim; mores inquam & studia tuorum, non opor-
tet vitia domus tuæ vltimus scias: quapropter alius alia dispenset, de disci-
plina tu prouide: illud nemini credas; tuum est, ea quæ ad animam spectant,
non negligere. Quamobrem, etsi ad dominos non spectet per se ipsos puni-
re; sed castigationis executionem alteri committere; illorum tamen est re-
prehendere, & commonere: eò quòd maioris illorum verba sint efficaciæ.
propterea necesse fuerit illos, seruorum tanquam ouium suarum defectus
nosse; vigilis accuratique pastoris officio fungi. (Vnde Sapiens ait) q *dili-* *q Pro 27. 23.*
genter agnosce vultum pecoris tui, tuosq; greges considera. quod si feceris, gloriæ *Eccl. 7. 24.*
sempiternæ coronam adipisceris, propter officium impensum ijs, qui tuæ
erant curæ concrediti; cùm hoc non alijs delegaris, sed ipse tibi assumpse-
ris. Ita fecit Booz noster, qui quamuis constituisset aliquem r *iuuenem*, qui *r Ruth. 2.*
suo nomine *messoribus* ac seruis *præesset*: illos tamen ipse adire, & suis coràm
oculis, quid rerum agerent, videre noluit. Nam quemadmodum Episcopi
Ecclesiæque prælati diœceses suas obire ex muneris præscripto tenentur, &
pecoris sui vultum agnoscere; vt videant scilicet, quomodo curiones, paro-
chi, ac clerici officio suo fungantur; & cæteros fidelium confirment ac di-
rigant; omniumque saluti prospiciant: ita quoque domini sæculares suo
modo visitationem instituant, & singulorum seruorum, cum maiorum tũ
minorum actiones & opera perspiciant; ad bonos in officio confirmandos,
prauos verò reprehendendos & corrigendos. Maiores porrò visitent, vt

 vide-

videant, num fideles sint & prudentes, quomodo data facultate vtantur, & num suo munere probè fungantur; nullam minoribus iniuriam, aut molestiam exhibendo: minores verò, vt coram cernant, quomodo maioribus obediant; & num singuli ea, quæ ex officio incumbunt, debitè riteque exequãtur. Hoc scil. modo ad literam intelligendum est, quod amicus Iob ait:
f Iob 5.24. f *visitans speciem tuam, non peccabis* speciem inquam domus tuæ: tua namq; visitatione pacem & iustitiam conseruabit; & omnes domestici, tam vxor, quàm liberi & serui, officio suo fungentur, tuamque ad præsentiam ordinatè cuncta fient.

CAPVT VII.

SINCERITATEM AC PRVDENTIAM IN ALIOrum gubernatione, & commercio simul coniungendas: ne temerè quis iudicet, aut etiam se decipi sinat.

INTER cætera, quæ in familiæ alicuius directione, & mutuo cum alijs commercio difficilia occurrunt, non postremum occupare locum crediderim sinceritatem cum prudentia nosse coniungere: nimia enim sinceritas & candor decipi solet cum magno prudentiæ præiudicio; & nimia prudentia cautelaque suspecta esse, cum sinceritatis detrimento. Idcircò dominus qui nihil mandauit, quod fieri nõ
a Mat. 10.16 posset, in Euangelio discipulis ait: a *Estote prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ:* quasi diceret, segregate à serpẽte & columba pretiosum à vili, & bonum à malo: vile & malum reijcite; pretiosum verò & bonum amplectimini. E columba sinceritatem accipite & mansuetudinẽ; relicta ignorãntia & vecordia: ne de vobis dicatur, quod olim de Ephraim Oseas:
b Ose. 7.11. b *sicut columba seducta, non habens cor;* E serpentibus verò accipite prudentiã, & cautelam: malitia, vafritie ac dolo relictis: adeò, vt erga res & personas ad vos nõ spectantes, oculos habeatis columbinos, non curiosos vel suspiciosos; sed simplices & candidos: ne scilicet curiosè, temerè, & malitiosè aliorũ vitam inspiciatis & scrutemini: sed quæ in eis videtis vel auditis sincerè ac leniter, & sine aliqua vestra perturbatione & anxietate pertranseatis: cùm ad vos nihil horum pertineat: modò tamen in rebus tum proprijs, tum aliorum, quæ vobis incumbant, ne stupidi ac negligentes sitis, vt eas inspicere & exactè cognoscere non curantes, vos ipsos certissimo deceptionis periculo exponatis: sed in his, astutos potiùs & sagaces imitamini serpentes, quos aiunt, oculos suos linire ac purificare, vt magis perspica-

ces

ces ad videndum reddantur: caput verò insigni astu semper subducere, & occultare. Eodem igitur modo visum vos exacuere oportet; magnaque diligentia conquirere quidquid tū ad vestrę, tum ad aliorum conscientię puritatem conseruandam conducere iudicaueritis: ne vestra forsan negligentia discrimen aliquod adeat, nisi maturè periculum imminens auertatis: absit tamen omnis malitia, & quæuis obliqua intentio. Hoc igitur est admirabile illud consilium, quod Christus omnibus & superioribus, & subditis, & inter se æqualibus dedit: vt extrema, quæ in vitium propendent, fugientes, medium sectentur. Ita tamen, vt in superioribus excellat cauta prudentia; in cæteris verò sinceritas & candor: vti postea declarabimus.

§. I. Temeraria iudicia, & aduersus eadem remedia.

A TEMERARIIS iudicijs sanctam sinceritatem euertentibus ducamus exordium: sunt hæc iudicij nostri sententiæ quædam definitiuæ, quæ quòd nobis duntaxat ita videatur, sine certo illo fundamento, aliena dicta, factaue condemnant. Quæ sententia, dum aliquo modo dubia est, & non nisi leuibus coniecturis nititur, dicitur suspicio. Ita iudicabat Sacerdos a *Heli*, *Annam* Samuelis matrem vinolentam & *ebriam* esse, quòd multis cum exoticis gestibus, ab Spiritus feruore prouenientibus, orantem videret: Melitenses quoque b *Paulum* Apostolum *homicidam* esse *dicebant*, quòd eius, tempestate iam erepti, digitum vipera præmorderet: quasi *vltio diuina non fineret eum viuere*. Sed temerarijs hisce iudicijs magna Deo irrogatur iniuria, quia temerè sibi talis arrogat, quod ad solum Dei tribunal spectat. nam quemadmodum in magnam turbationem, ac Reip. damnum cederet, si quisque sibi iudicandi partes assumeret; controuersiasque inter ciues ortas suo calculo dirimere contenderet; aut si sæcularis Iudex in Ecclesiasticas causas, quæ sui fori non sunt sese immisceret, easque expediret: ita absurdum est ac temerarium, te vilissimum vermiculum, Dei ac IESV Christi vniuersalis viuorum & mortuorum Iudicis, ad quem solum de verbis & operibus intimisque cogitationibus (vtpote qui solus illas perspectas habet) iudicare spectat; officiū tibi non commissum, liberè vsurpare. c *Tu quis es*, inquit Apostolus, *qui iudicas alienum seruum*? d *Vnus est*, inquit S. Iacobus, *legislator & Iudex, qui potest perdere & liberare. Tu autem quis es, qui iudicas proximū*? nō attendis, te hoc tuo iudicio reipsa ostēdere, Iudicē nō esse vnū: cùm & ipse tibi hoc munus arroges? Quænā tua, inquit Iob, audacia, vt e *faciem* & quasi laruā *Dei accipias, & pro eo iudicare nitaris*, vsurpādo tibi temerè quod Deitati illius est propriū? f *noli ante tēpus iudicare*, cū certū Deus iudicio diē præscripserit. Terribile in hāc rē exemplū refert S. Dorotheus de monacho, qui cum audisset quendam in fornicationis peccatum incidisse

fine

a 1. Reg. 1. 14

b Act 25. 4.

c Rom. 14. 4

d Iac. 4. 12.

e Iob 53. 8.

f 1. Co. 4. 5.

Serm 6

sine vlteriori examine illum condemnauit. Cumque paulò post fornicator ille defunctus esset, apparuit monacho Angelus quidam, defuncti animam secum adducens, vt illã iudicaret, sententiamq; vltimam in eã ferret, cùm iam ante illam dijudicare cępisset. Quo audito, perterritus monachus, grauem suum errorem animaduertit: & in posterum cum quodam alio dixerit proculdubio: *non iudicare veni, sed iudicari.*

apud Clim. c. 2.

2. AD HAEC: quæ maior temeritas esse potest, quàm occulta, quæ nec scis, nec scire potes, dijudicare. g *Quis* (ait Apostolus) *hominum scit quæ sunt hominis nisi spiritus hominis, qui in ipso est?* Imò & ipsummet multa eorum prætereunt, solusque h *Spiritus* diuinus illa *nouit*, *qui cordis* penetralia *scrutatur.* Quomodo verò iudicare poteris illum, qui hodie improbus est, cras talem etiam futurum; vel non conuertendum: cùm solus Deus norit, quæ euentura sint? Si dixeris: ex indicijs externis perspici posse, quę intra mentem delitescunt; quæq; postea euentura sunt: hoc ipsum, temeritatem tuam arguere, & prudentiæ defectũ indicare, tibi respondeo. Imò, quãuis legitimus proximi tui Iudex esses cõstitutus: eundem tamen nisi sufficiẽti rei probatione præcedente dãnare nõ deberes: quare si nudis leuibusq; indicijs nixus illũ condẽnes: insignẽ illi iniuriã irrogas. Nã & ipse Deus (vt Euaristus, & Greg. Pontifices obseruarũt) quò nostrã temeritatẽ iudicandiq; pronitatẽ refrenaret, Sodomitarũ peccata dijudicare noluit, nisi verbis illis pręmissis: i *descendã & videbo, vtrũ clamorẽ, qui venit ad me, opere compleuerint: an nõ est ita, vt sciã:* quo loquẽdi modo ostẽdere voluit, se nõ ex solo relatu, aut leuibus cõiecturis dijudicare; sed re planè comprobata, & benè perspecta: k *nolite*, inquit Dominus, *iudicare secundùm faciem, sed iustum* veritatisque conforme *iudicium iudicate.*

g 1. Co. 2. 11. h Iere. 17. 9. Epist. 2. decret. l. 19. mor. c. 14. i Gen. 18. 21. k Ioa. 7. 24.

3. IDEM suadet lex illa naturalis, quæ pręcipit: l *quod ab alio oderis tibi fieri: ne tu alteri facias.* Nolles porrò à quoquã temerè iudicari de rebus tuis: cur igitur de alienis ipse tam leuiter dijudicas? nolles ab alio interiùs contemni: cur ergò tu aliũ contẽnis? Si nolles falsũ testimoniũ ab alio de te dici: cur tu iniustè & immeritò aliũ calũniaris? temerariũ.n. iudicium aliud nõ est, quàm quidam proximi contemptus, & falsum de illo testimoniũ, quod in corde aduersus illum profers dum sinistram de illo concipis opinionem.

l Tob. 4. 16

4. DENIQVE: si proximi peccatũ tam graue tibi videatur, cõsidera, quæso, tuũ, quod temerè hic iudicando cõmittis; sæpè etiam grauius fore. Audi quid in hãc rẽ olim edixerit Dominus: m *nolite iudicare, & non iudicabimini; nolite condemnare, & condemnabimini. Quid autem vides festucam in oculo fratris tui: trabem* autem quæ *in oculo tuo* est, *non* consideras? Fatue, inquit, sanctus Dorotheus, despice tecum ipse: temerarium iudicium; de proximo tuo, eiusque contemptum, magnæ trabis instar esse, oculos tuos opprimentis: peccatum verò illius, quem tu condemnas, non nisi festucam. Tibi

m Luc. 6. 37. Mat. 7. 3. Serm. 6.

ergò

ergò certò persuadeas grauius tibi imminere iudicium ; ac maiorem [illegible]pendere condemnationem. o PHARISAEVS, qui vnà cum *Publicano orandi* o Luc. 18.
causa in *templum ascenderat*, condemnatus egressus est; non quòd Deo ob accepta beneficia gratias ageret; sed quòd temerè iudicasset, & cōdēnasset publicanū: vt nefariū ac scelestum reputans eum, qui sua pœnitentia se iā iustificauerat. Atq; vt præceps hoc pharisęi iudicium publicano nihil nocuit; sed ipsimet à quo profectū erat: ita quoque (inquit Augustin.) sæpè iudiciū temerarium minimè nocet ei, qui iudicatur: iudicanti tamen semper temeritas nocet. Ac præter hanc culpam duo grauia tibi afferet mala ; primum, quòd iusto Dei iudicio in eadem peccata ipse incidas , de quibus iudicas: quemadmodum bonus ille senex , qui de scipso (referente Cassiano) dicebat: in tribus iudicaui & reprehendi fratres meos : & in eadem tria ipse deinde sum collapsus. memineris etiā terribilis illius sententiæ Christi: p *in quo iudicio iudicaueritis, iudicabimini*; & Apostoli: q *propter quod inexcusabilis es o homo omnis, qui iudicas, in quo enim iudicas alterum, te ipsum condemnas: eadem enim agis, quæ iudicas*

5.

Lib. 2 de ser. Dō in monte c. 6.

6.

Li 5. c. 30.

p Mat. 7. 1.

q Rom. 2. 1.

HINC secundum oritur incommodum, permissurum scilicet Deū vt alij quoq; te sint temerè iudicaturi, vt ipse alios iudicas. Idcircò non immeritò Propheta dixit: r *væ qui prædaris: non etiam prædaberis? & qui spernis, nonne & ipse sperneris?* æquissimum namque est, vt f *eadem mensura remetiaris, qua proximo mensus es.* 7.

r Isa. 33. 1.

f Luc. 6. 38.

QVIS denique miseram & infortunatam vitā, mortemq; amaram referat, quā huiusmodi iudicia suspicionesq; adferent, si praua eisdem consuetudine assueueris? illa siquidē (vt B. Dorotheus benè notauit) à commercio familiaritateq; Dei te auocāt. neq; enim is lumē suū oculis immittit, huiusmodi trabibus impeditis. Impediunt etiam, ne proprios possis defectus agnoscere , dum nimis in alienis dispiciendis occuparis . animam quoque turbationibus, angustijs, curis, molestijsq; replent ; quin & os ad murmura, querelas, detractionesque soluunt. Suspiciones , (inquit S. Augustinus) venenum amicitiæ sunt & pestis: quòd vnionem turbent, pacē auferāt, confidentiā tollant, ac fidelitatē, quā inter amicos esse oportet, discindant. Quænā enim inter cōiugatos futura cōcordia, si nunquā absint suspitiones? inter superiores & subditos , si alter alterū semper habet suspectū ? inter fratres & religiosos , si de cogitationibus & intentionibus mutuis temerè diiudicant? O execrandā in iudicādo temeritatē, tot malorū causam & radicē! Sed quid mirū , tā prauos ipsam fructus edere, cū, teste S. Thoma, tam prauas habeat radices? temere sc. iudicātis malitiā; & illius affectū, odio, rācore, inuidia, vel præsumptione deprauatū? hinc dixit Salomō: t *cor sapiētis in dextra eius; & cor stulti in sinistra illius; sed & in via stultus ambulās , cū ipse insipiēs sit, oēs stultos æstimat.* NEMO est qui nesciat: oēs homines naturaliter cor

8.

Serm. 9.

Lib. de amicitia c. 24.

9.

2. 2. q. 60. a 5.

t Eccle 10. 2.

codē in latere habere:sed improbus,& inimicus,inuidus atque arrogans in sinistro illud habere dicitur;eo quod sinistrè de alijs sentiat: atque vt Plutarchus ait,odio excæcatur:vt ea,quæ videt, in malam deterioremq; partem interpretetur; & vbi ipse impegit:& alios impingere putet:& (vt in libro Iob dicitur)u *cùm pax sit:insidias suspicatur*. Nā(vt declarat Greg.)quidquid ille de proximis suis cogitat: hoc illos de se vicissim suspicatur cogitare. Cor itaq; à sinistro latere in quo illud habes, in dextrum transmuta, in quo iusti,misericordes,humiles, ac simplices illud habent:vt ita iudices, alios eodem in loco illud habere. Attēde,inquit S. Dorotheus,quòd eundē cibum sanus homo in bonum,æger in prauum ac vitiosum humorem conuertat:quin & qui bonæ est corporis cōstitutionis, etiā ineptum & vitiosū cibum solet in bonū sanguinem conuertere:& tu si Sanctus fueris,quod alij temerè cōdemnant,tu cum caritate excusabis:quæ(vt Apostolus ait) x: *non cogitat malum*,y *& operit multitudinē peccatorum*;& quidquid proximus egerit,rectè interpretatur:sicut Sanctus ille Monachus,qui cū aliorum cellam minùs ordinatam cernebat, nimio id erga spiritualia studio & ardori adscribebat:qui adeò exactè corporalibus vacare non fineret: cū verò aliorū benè compositam mundatamque videbat:quemadmodum sedulam animę, ita & exteriorum rerum curam illos habere aiebat. Huc spectat quod Apostolus ait:z *is qui manducat, non manducantem non spernat: & qui non manducat, manducantem non iudicet*. cùm enim opera arbitriaria sunt, quæ tum benè, tum malè agi queunt:quisque debet existimare proximum in eo, quod agit,non errare;sed benè agere. Quod si opus externum excusare nequeas (ait Bernardus)intentionem saltem excusa:tibique persuadeas,id ignoranter,aut inaduertenter & fortuitò esse factum. Si verò nec huc descendere licuerit;eò quòd culpa sit nimis euidens ac manifesta,dic intra te ipsum: vehemēs aliqua tentatio virum hunc inuasit,ac prostrauit:quid ego fecissem, si eadem me fuisset aggressa; Adiungit S. Dorotheus, alium monachum religione insignem dixisse in re simili;Is hodie peccauit,ego forsan cras; is ad se reuertetur,resipiscet,agetque de commisso pœnitentiam;ego forsan non agam:nam ad omne opus bonum piger & lentus sum. Et quamuis in hac excusatione interdum decipi te contingat: non propterea omittenda est.nam,S. Augustino teste, tolerabilius & melius fuerit cogitare, malos esse bonos;quàm praua iudicandi consuetudine suspicari, bonos esse malos.nam in hoc posteriori iudicio bonos offendis:in priori nec malis, nec tibi ipsi noces:recta siquidem intentione procedis,& iuxta Christianæ prudentiæ regulas, quæ in dubio proximo fauet, boni sui nominis possessionem habenti.

Li. de vtilitate ab inimicis capienda. u Iob 15. 21. Li. 12. c 21. & lib. 14 2. D. Aug. ser. 12. in ps 112. Serm. 6. x 1. Cor. 13. 5. y 1 Pet. 4. 8. z Rom. 14. 3. Serm 40. in Cant. Serm. 6. Hom in id nolite iudicare. tom. 8. D Tho. 2. 2. q 60 ar 4. ad 1.

§. II. *De cautela adhibenda, ne quis decipiatur.*

QVIBVS aliorum cura non incumbit, facilè columbinam simplicitatē ijs, quæ suggessimus, medijs conseruare queunt: securè enim ac tutò oculos ab alienis defectibus auertere possunt, cùm ad illos non pertineat remedium adhibere, suspicioni suæ dicēdo: a *quid ad te*, quod hoc fiat, aut illud? noli quod tibi minimè incumbit, inquirere. At superiores ac Domini, oculos apertos habeant oportet, ad subditorum delicta inspicienda, ijsq; remediū adhibendū; aut in tépore periculo occurrendū. Ideò necesse est eos ita *simplices* esse, sicut columbas; vt simul sint *prudētes*, sicut serpētes. Hinc cū cóiecturis nónullis moti crimē aliquod suspiciantur: licet eis (vt docet S. Tom.) inquirere & sciscitari quantum sufficiat ad plenā rei notitiā assequendā, crimē deprehēsum corrigendū: seruata tamē caritatis iustitięq; regula, iuxta illud Ecclesi. b *priusquā interroges, ne vituperes quenquā: & cùm interrogaueris, corripe iustè*; ita scilicet, vt neque iustitiæ limites in inquirendo aut corrigendo egrediaris; neque etiam negligentia & indiscretione in ijs, quæ officij tui sunt, complendis torpescas. Obseruauit hoc venerabilis Booz cùm seruos & messores suos inuisit. videns namq; iuuenculā & alienigenam RVTH sibi Incognitā inter illos versari, serpentina prudentia ac Zelo inquisiuit, ecquænā illa esset: quò suorum honestatem tectā sartamque conseruaret: si fortasse lasciua quædam mulier fuisset, externa specie nequitiam internam velans: sinceritate tamen simplicitateq; columbina temerè de illa non iudicauit, neque malū est suspicatus, aut indignans & furens illam mox abire compulit: sed, qua erat prudentia, non priùs illam indicauit, quàm rem maturo examine librasset, ne forsan vel innocentem condēnaret, vel reā inter suos indemnē sineret. Quamobrē veritatis cognoscēdæ studio primarium seruum; cui messorum curam crediderat, ad se vocans, examinansq; obiter circa ea, quæ officij sui erant, tandem petijt: c *cuius est hæc puella?* vnde venit, quis huc eam adduxit, quomodo inter messores nostros versatur? nec porrò imprudens aut curiosa tantum hæc fuit interrogatio, sed planè discreta ac necessaria: superiorum quippe est, non segnes esse in subditorum rebus inquirendis, aut temerè tanquam bonum credere, quod boni speciem habet, nisi decipi velint. quemadmodum d Iosue Dux à Gabaonitis fuit deceptus, dum se è longinquis regionibus ad pacem ineundam venisse mentiebantur: nullum aliud mendacio suo stabilimentum adferentes, quàm vestes detritas, panemque valdè induratum. Iosue verò sine vlteriori examine aut inquisitione fidem eis adhibuit: fœdusque cum illis percusit contrà quàm Deus statuisset, quem licèt Sanctus Ambrosius excuset, dicens: *quis*

a *Ioā* 21.22
2 2.q.67.a. 1.ad 3.
b Eccl. 11. 7.
Rut. 2.5.
c *Rut.* 2.5.
d *Iosf.* 9.6.
Lib 3 offic c 10.

hoc reprehendat in Sanctis, qui cæteros de suo affectu æstimant? nam, vt sancti sunt veritatis amici, & ab omni fraude alienissimi: sincerè credunt se à nemine
c Ier 14. decipi: sacra tamen scriptura aliquã illius in credendo, paceque cũ eis ineũda incuriam insinuat: quia scilicet c *os Domini non interrogarit*, sed antequam Deũ consuleret, (quod alijs in rebus facere solebat) id effecerit, vt ita euidens fiat, nõ sufficere sinceritatem, nisi comes accesserit prudentia, quæ o-
f Can. 4. 1. mnẽ fraudi viã præcludit. Propterea dixit Spiritus S. in Canticis: f *oculos spõsæ esse sicut columbarum, absq; eo quod intrinsecus latet:* quasi diceret, quantumuis oculi sinceri & candidi sint in rebus exterioribus considerandis & inspiciẽdis: internè tamen visum alium acutiorem magisque penetrantem illã habere, ad videndũ ea, quæ tum ad proprium, tum ad alienum commodũ spectant. Hosce porrò oculos Christus D. Serpentum prudentiam nominauit: quam simplicitatem columbinam priùs discipulis commendauit; futuri siquidem erant magistri ac superiores aliorum: ad quod non tam simplicitas, quam prudentia conducebat, vti in sequentibus latius deducetur.

CAPVT VIII.

DE VERITATE ET FIDELITATE IN VERBIS. ac premissis, omnis mendacij fraudisq́; genere reiecto.

a Ier. 4. 2. MVTVVM inter homines commercium, & consuetudo, quò perfecta plenaq; sit, tres illas comites semper habeat necesse est, quas Ieremias a VERITATEM, IVDICIVM,
2. 2q. 89. a. 3. ad 5. ac IVSTITIAM nuncupat: nam licet ille verbis nominatim, quæ iuramento confirmantur, tales socios assignet (reuerentia siquidem Sancto Dei nomini debita exigit inprimis, vt illi omninò adsint) tamẽ (S. Thoma teste) in nostris omnibus colloquijs, modò perfecta ea esse velimus, eosdem etiã adesse par est: includunt. n. tres virtutes insignes, quarũ est linguã cõpescere ac refrenare, ne in verba iniqua prauaq; laxetur, iuxta illud Ecclesiastici consi-
b Ecc. 28. 29 liũ: b *aurum tuum & argentum tuum confla, & verbis tuis facito stateram, & frenos ori tuo rectos*: ad verba scilicet tua ponderanda, quorum materia esse debet aurum & argentum trium harum virtutum: VERITAS scilicet siue veracitas ac fidelitas, quæ non aliud dicit, quàm sentiat; pro-

missaque implere gestit; IVDICIVM, & discretio quæ bene id [illegible] cogitat, dicitque, vt oportet; IVSTITIA denique, quæ ad aliorum profectum, & nullius damnum, quod æquum & iustum est loquitur. Porrò omnes tres implere quam maximè conantur, & conituntur sanctum illud Pauli consilium: c *omnis sermo malus ex ore vestro non procedat; sed si quis bonus ad ædificationem fidei, vt det gratiam audientibus.* Harum tamen virtutum effectus & sphæra, multò patet latiùs: vtpote quæ officia, status, ministeria, omnigenaq; opera complectitur, in quibus, vt perfecta sint, VERITAS, IVSTITIA, ac IVDICIVM resplendere omninò debent. c Ephes.4. 29.

§. I. *De veritate in verbis sita.*

A VERITATE ducentes initium, illam omittamus, quam S. Hieronymus VITAE veritatem appellat, & de qua S. Ioannes Apostolus dixit: a *maiorē horū non habeo gratiam, quàm vt audiam filios meos in veritate ambulare*, cùm eius amussi, quæ DEI, statusq; & officij lex est, vitam conformātes; & externas omnes actiones ad eas, quæ in corde latent, sine vllo fuco & hypocrisi accommodantes. At quoniam veritas hæc latissimè patet: ad particularem, quæ in verbis consistit, veniamus: Hæc porrò duplex est: altera, cum verba rebus ita respondent, vt neutrum ab altero dissentiat: cuius contrarium dicitur falsitas, quæ ab ignorantia proficisci solet: Altera, cum ipsa verba à cogitatione interiori non dissident; & huius oppositum dicitur mēdacium, quod à malitia procedit: ac proinde non idem est, mentiri, & falsum dicere: *mentiri* namque est secus dicere, quàm in animo tuo sentias: quamuis idem in facto ipso sit verum, exempli causa; mentieris coram Deo, si cogitans tibique persuadens tria & quatuor coniuncta, octo constituere: dicas tamen, constituere septem: at falsum dicere non semper peccatum includit, cùm ex ignorantia putas, ea, quæ dicis, vera esse. Quod fieri etiam potest, sine vllo alterum decipiendi animo: nam mendacij finis proprius est decipere, & in fraudem pertrahere: ac propterea nunquam non malum est, iuxta illud Ecclesiastici: b *Noli velle mentiri omne mendacium*: Id est, vt exponit S. Augustinus: noli loqui mendacium sacrilegum aduersus Deum, nec perniciosum in proximum; neque iocosum, quod recreationis ergò dici solet, nec denique officiosum ad aliquod tibi vel proximo commodum accersendum: nunquam siquidem licitum est (vt Innocentius Pontifex definiuit) mentiri: quamuis omnium inde mortalium salus dependeret, nunquam enim bonum id esse potest, quod natura sua malum est. Quamobrem, sicut impossibile est, Deum desinere esse Deum, ita fieri non potest vt mentiatur. Mysterio porrò non vacat verbum, *noli* VELLE; significat enim: quāuis malum sit, inaduertenter, aut ex præcipiti aliquo motu sine passione

Apud Gloss. Matth.15. D Thō.2.2. q.109.art.3. ad.3.
a Epist.3.4.
1.
b Eccl.7.14. In Psalm. 5.
D.Thō 2.2. q.110.art.3. & 4.
Cap. super eo de vsuris.

mentiri; multò tamen peius esse, si sciens volensque mentiaris, propterea
L b 18.c.4. quàm rarissimè in viros valdè perfectos cadit mentiri, vti obseruat S. Gregorius exponens feruens illud S. Iob studium, animique decretum, quod
c Iob.27 4. verbis illis expressit: c *viuit Dominus: quia non loquentur labia mea iniquitatem, nec lingua mea meditabitur mendacium.* Turpius, inquit, est, meditari mendacium, quàm loqui, nam loqui plerunque præcipitationis est: meditari verò, studiosę prauitatis. Sed vir sanctus, vt perfectè adhæreat veritati, nec studio se perhibet, nec præcipitatione mentiri; summoperè enim cauendum est omne mendacium, quamuis nonnunquam sit aliquod mendacij genus culpæ leuioris, si quisquam, vt vitam alteri præstet, mentiatur: sed hoc quoque mendacij genus perfecti viri summoperè fugiūt, vt nec vita cuiuslibet per eorum fallaciam defendatur: ne animæ suæ noceant, dum præstare vitā
d Exo.1.19. carni nitūtur alienæ. Et quamuis d *obstetrices* Aegypti mentitæ sint, quò pueros Hebręorum neci subducerēt: & licèt huuc in modū in veteri testamēto nonnulla possint talia reperiri, nunquam tamen hoc vel tale genus menda-
3. cij à perfectis admissum studiosus ibi lector inueniet. Hæc S. Gregor. Huc addere licet, quòd studio meraque sponte mentiri non modò perfectioni
e Eccl.20. 26. Euangelicæ, sed & humanæ nobilitati quàm maximè aduersetur. Nam, vt dicit Ecclesiast. e *opprobrium nequam in homine mendacium, & in ore indisciplinatorum assiduè erit. Potior fur, quàm assiduitas viri mendacis.* Nam ille facultates, hic verò veritatē surripit, ac deprædatur; sępè etiam nomē & honorē, vterque porrò communem Reip. pacem destruit ac dissipat: & quocunq; perrexerint, eos sequitur ignominia & confusio. Quin & in mundo inter viros honorabiles probrosum est, cuiquā dicere, quod mentiatur; idque meritò,
4. quia mendacium vilis & abiecti generis esse reputatur. Atque S. Dorotheus
Serm 9. ait, proles *diaboli*, quem testatus est Dominus, f *in veritate non stetisse, & cùm*
f Ioan.8.44. *loquitur mendacium ex proprijs loqui, mendacem enim esse, & mendacij patrē:* quod ab ipso ortum habuit: dum scil. mendacio quodam conficto, Euam in fraudem pellexit, ac totius humani generis mortis causam dedit. Quare menda-
5. ces omnes dæmonem sequūtur, & à Deo, qui suprema ac summa veritas est, recedunt, neque agnū sequi possunt, quocunq; ierit; nam illum sequentibus,
g Apoc. 14.5 ait Ioannes: g *non esse inuentū in ore eorum mendacium:* neq; cælorum habitacu-
h Apo.21.27. lum subire vllus poterit, qui eodē fuerit h *inquinatus.* non quod officiosum vel iocosum mendacium semper cælo arceat, cùm veniale tantū peccatum sit: sed quòd prius id purgari debeat, quā in cęlū aditus pateat: & quòd viam
i Psalm.5 7. paret ad perniciosū, quod lethale est. Hinc ait Scriptura, Deū i *perditurū omnes, qui loquuntur mendaciū:* & k *os, quod mentitur, occidere animā,* & non rarò
k Sap.1.11. causam esse mortis corporalis, cùm nimirū subditi corā superioribus, à quibus vice Dei reguntur, mentiri pręsumunt. Exemplo fuit l *Ananias, & Saphi-*
l Act.5 4. *ra,* qui funesta horrendaq; perierunt morte, quòd Apostolorum principem

deci-

decipere conari, imprudenter mentiti sint, à quo audiuerunt, *non hominibus, sed Deo*, cuius vices ipse agebat, *mentitos* esse.

Denique non sine causa Christus Redemptor vetuit, ne Christiani iuramentis assuescerẽt, sed omnis *sermo* illorũ esset, k *Est, est: nõ, non:* discerent se ita veraces in verbis esse debere, vt digni sint, quibus siue affirmantib. siue negãtibus, siue promittẽtibus, etiã nullo adhibito iuramẽto, fides adhibeatur. Hisce de causis detestandũ ac fugiendũ est omne mẽdacij genus, nõ modo ipsũ quod patẽs est & manifestũ; sed & tectũ & inuolutũ: quod quia veluti pallio aliquo obtegitur, infame ac probrosũ non habetur. Atq; idcirco apud plurimos hodie in vsu est, modò rẽ exaggerãtes, modò diminuẽtes, ex quo duo vitia oriũtur, quæ S. Thom. cũ Aristotele Iactantiam nominat, & Ironiam. Illa magna & grãdia de se ipsa prædicat; & maiora quàm reuera sint; & quæ aliquãdo honori diuino aduersãtur, qualia fuerũt superbi illius, qui apud Prophetã dicebat: l *Deus ego sũ*, aliquãdo honorẽ proximi lędũt: vt illa arrogãtis m *Pharisæi* magnifica de se ipso deprædicãtis, alios verò per se despiciẽtis, aliquãdo etiã non aliis ad vanitatẽ aut cõmodũ aliquod tẽporale proferũtur: ac tũ nõ nisi veniale peccatũ fuerit, aliàs lethale. Ironia rẽ minuit, & pauciora de se dicit, quã reuera sint, idq; ficto humilitatis titulo, de quo benè S. Aug. dũ prætextu humilitatis mẽtiris: si ante peccator non eras; mentiendo efficeris. Interdũ hæc à malitia & hypocrisi init.ũ habet, vt sanctitatis nomẽ sibi comparet; interdũ ab indiscretione & imprudentia, & propterea dixit Eccles. *Est qui nequiter humiliat se, & interiora eius plena sunt dolo.* Deflectunt item à veritate ad excessus aut defectus extrema oẽs adulatores, & assentatores, & quotquot aulicas fictasq; beneuolẽtiæ & amoris ceremonias vsurpãt: & similiter duplices animo, iecubares, fraudulenti, astuti, subdoli, qui æquiuocis & amphibologicis verbis ad ea quę dixere vel fecere; vel agere aut negare conãtur, dissimulãda vtũtur, qualia de o *muliere adultera* refert Sapiens, quòd scil. *comedat, tergensq; os suũ dicat: non sum operata malum.* Fraudes hæ (vt ait S. Doroth.) à tribus procedere solẽt radicibus, maximè in subditis; *primò* namq; nascuntur ex *superbia*, qua quis culpã tegit, ne à superioribus reprehendatur, & castigetur; vel cum fraude eandẽ excusat, dũ reprehenditur; vel veritati ipsi præfractè obnititur, vt victor euadat. *Deinde* oriũtur à *sensualitate*, qua necessitates aliquæ, & lassitudines fingũtur, ad leuamẽ aut relaxatiõnẽ aliquã impetrandã; vel ad laborẽ, qui imponitur, reijciendũ; vel ad se exhilarandũ, & tẽpus garriendo fallendũ, nugas & fabulas, quæ magis illis arridẽt, referendo. *Tertia* radix est *auaritia*, & propriorũ cõmodorũ cupiditas, vt qui negat ea, quæ habet, ne dare cogatur; vel ne superior auferat; vel rationes fictas & mẽdaces producit, ad euincendũ id, quod desiderat. huc referuntur etiã infinita illa mẽdacia, quæ lucri gratia negotiatores inter negotiandũ intermiscere solẽt. Subtilissima porrò mẽdacia verbis

profe-

6. k *Mat. 5.37.*

2. 2. q. 112. & 113.

l *Ezec. 28. 2.* m *Luc. 18. 11.*

Ser. 29. & 31. de verbis Apost.

n *Eccl. 19. 13.*

o *Prou. 30. 20.*

Serm 9.

proferuntur æquiuocis, variumque sensum admittentibus: nam ita reipsa mentiuntur, vt nemo mendacium manifestum esse deprehendat: & cũ nunquam mentiri videantur, nunquam tamen veritatem proferunt. Addit verò idem Sanctus: si aliquando ad vitam proximi conseruandam, vel pacem Reipublicæ fouendam, verbis commutatis veritatem tegere, ac dissimulare necesse esset: id quidem in tali articulo & necessitate licere; sed magna id cautela faciendum, tempusque illud tanquam tempus tentationis lapsusq; periculo expositum iudicandum: ac proinde suadet, huiusmodi verbis non consuescere: nam, vt noxium foret, sæpe medicamentis purgantibus vti: ita non parum noceret talem sermonem sæpius vsurpare, quo veritas ipsa tegitur. quare non nisi in extrema quasi necessitate, & summo adhuc cum timore vsurpandum; præmissis etiam coram DEO intentione ac desiderio nostro à recto non aberrandi, causaque necessitatis adducta, quæ huiusmodi verbis ac phrasi tunc nos vti compellat. Hæc è S. Dorotheo, vnde manifestè patet, quàm sancti soliciti de verborum suorum veritate fuerint, ne vel minima mendacij vmbra in ijsdem appareret.

§. II. *Fidelitas in promissis adimplendis.*

2.2.q.8.a.1. ad 3 & q. 110.a.3.ad 5

VERITATI, de qua hactenus, coniuncta est FIDES siue FIDELITAS (vt S. Thom. ait) in ijs adimplendis, quæ alijs promittimus. Quæ, vt recta sit, duo complectitur veram scilicet intentionem, ea, quæ promittuntur, implendi; (sine qua ipsa promissio mera fraus, ac mendacium censetur: cùm aliud lingua loquatur; aliud lateat in corde) & ipsam suo tempore expletionẽ promissionis, ita vt firmiter, & constanter, quòd promissum est, opere ipso præstetur, iuxta S. Gregorij decretũ illud: *studiosè agendũ est, vt, quæ promittuntur, opere cõpleantur*, id quod FIDEI est maximè propriũ: quæ, teste Cicerone, *fundamentum iustitiæ est, id est, dictorum, conuentorumq́, constantia & veritas*, vt totius Reipublicæ bonum consistere possit, omnesque rectè suis officijs ac muneribus fungantur, & eorum obligationibus plenè satisfaciãt, superiores erga subditos; & hi erga illos; paresque erga pares. Quare Fidelitas ita semper Veritatem inter & Iustitiam versatur, vt Veritas eam præcedat: sequatur verò Iustitia; & ita vtraque eam comitetur, vt omnes tanquam tres sint valdè germanæ coniunctæque sorores, supremi illius Domini valdè propriæ ac familiares, quem S. Ioannes vidit super album equum sedentem, qui a *vocabatur Fidelis & Verax; & cum iustitia iudicat & pugnat*. Vt intelligeremus, Diuinum Verbum incarnatum sacratissimæ suæ humanitati, Fideliumque congregationi (per album equum, vt suprà insinuauimus, significatis) præsidens eos cum veritate in omnibus quæ dicit; cum fidelitate in adimplendis promissis; & cum iustitia in suis decretis legibusque constituen-

c. qualiter, de Pactis.

Lib.1.officiorum.

a Apoc.19. 11.

tuendis gubernare: imò & in ipsis, quas in suos hostes init, pugnis eas virtutes seruare: ac proinde suos etiam dilectos seruos ad easdem colendas seruandasque impellere, vt & veraces, & fideles, & iustos se exhibeant in omnibus, quæ dicunt, pollicentur, & faciunt; in omnibus vestigia sequêtes Domini ipsis præsidentis. Ideò siquidem cum albo ac generoso equo eos confert, qui frenum facilè admittit, & à prudente peritoque sessore regi se sinit.

Hinc prouenit, vt Fidelitas ad maiorem suam firmitatem in subsidium adsciscat virtutem Religionis, quæ Dei cultum & honorem respicit; & cuius actus est Iuramentum, quo promissio firmari solet: vt sanctum Dei nomen, eique debita reuerentia, nouo illo Religionis titulo obliget, impellatque nos ad implenda promissa, & ipsa hominibus debita fidelitas valdè augetur, hac accedente, quæ debetur Deo, qui causam illam vt propriam accipiens, iniuriam vlciscitur sibi illatam: eò quòd insignis censendus sit diuinæ maiestatis contemptus, si quod homini, Deo tanquam teste ac fide iussore adhibito, promittitur, non præstetur. Vtriusque huius rei aptum habemus testimonium & exemplum in casu Gabaonitarum, cum Iosue eiusque duces deceperunt, dicentes, se non esse ex Chananæis, contra quos ipsi pugnabant; sed b *de terra longinqua venire, pacem cum ipsis facere cupiētes*, quibus fidem adhibens Iosue, *fecit cum eis pacē, & inito fœdere pollicitus est, quòd non occiderentur: principes quoq; multitudinis iurauerūt eis*; fraude autem eorum deprehensa, tantam habuerunt sancti nominis Dei rationem & reuerentiā, vt statuerint promissum fœdus illæsum seruare: quamuis ad id ob fraudem, qua decepti fuerāt, in rigore non tenerētur. Adeò enim est generosa virtus fidelitatis cum ingenua sua socia Religione coniuncta, vt sua promissa non solū amicis seruet, sed etiam inimicis; nec solùm sincerè illa impetrantibus, sed aliquam etiam astutiam & fraudem admiscentibus: quando scilicet illa possunt absque peccato & notabili aliquo detrimento impleri. Iustus enim diligenter cauet, ne ipsius hostes cogitent, aut existiment, ipsum non præstare quæ debet; etiamsi ipsi, quæ debebant, non præstiterint, aut quòd in eundē incidat ipse defectum, quem in alijs reprehendit; decipiendo scil. eos, à quibus est deceptus, non adimplens promissum, quod fraude ipsi extorserunt. Nam esto id aliquando liceat: contrarium tamen magis est generosum, magisq; perfectū & reuerentiæ sacrosancto iuramento debitæ, magis conforme, cuius rei bonum est testimonium, qui postea secutus est exitus huius casus, cum Rex Saul ob cupiditatem capiendi ciuitates, quas Gabaonitæ possidebant, iuramentum hoc est transgressus, quam transgressionem puniuit Deus ingenti fame, in totum populum Israel missa: c *tribus annis iugiter*; reuelauitque Dauidi iam tunc Regi, plagam illam non cessaturam, donec iniuria Gabaonitis à Saule illata repararetur: ad quam reparationem cùm Ga-

b *Iosue* 9. 6.

c 2. *Reg*. 21. 1.

baonitæ peterent *ſeptem viros de filijs & ſtirpe Saulis, vt eos crucifigerent*, Dauid ex DEI inſtinctu eos illis tradidit, quos ipſi *crucifixerunt*, & ita fames illa plagaque ceſſauit. Ex quo apparet quàm ſeuerè DEVS ex zelo honoris ſui, infidelitatem puniat non adimplentium, quòd iureiurando promiſerunt, etiamſi Reges illi ſint; ij verò quibus eſt iuramentum præſtitum, viles & pauperes.

SED præter hoc ipſa etiam virtus fidelitatis per ſe ipſam obligat ad implendum, quod promittitur ſub nota & pœna deficiendi in veritate; & in eo quod iuxta rationis dictamen, & naturalem legẽ decens eſt & expediens. Eſt enim mendacij quoddam genus, quod quis verbum ſuum abſque ſufficienti cauſa non expediat: id quòd à quouis ingenuo homine procul abeſſe debet, multoque magis à magnatibus, quorum vel ſimplicia verba maiorem fidem ac certitudinem continere deberent, quàm aliorum iuramenta; pluris facientes ſimplex verbum ſuum, quàm quòd ſint ipſius mundi Domini: quemadmodum Sextus Pompeius Duci cuidam reſpondit: facultatem petenti ad quidpiam contra ſuum verbum faciendum.

Plutarch. in vita Anton. Ribadneira li. 2 instruct. princip. c. 15.

SED aptius huiuſmodi hominibus reſpondet Salomon, dicens: d *nubes, & ventus, & pluuia non ſequentes, vir glorioſus, & promiſſa non complens,* ex quo intelligent, quantum à ſua nobilitate & gloria degenerent, qui cùm glorioſi haberi velint, ſeque ad nubes vſque erigant, & ſuum thronum ſuper alios collocare velint, quicquid tamen ſe facturos recipiunt, & ſpondent: tranſit inuentum & oſtentationem inanem abſque vlla vtilitate eludentes & contriſtantes eos, qui ſpem ſuam in ipſis collocauerant. Ex quo prouenit, quòd quemadmodum nubibus ac ventis non adferentibus, quas terræ promittebant, pluuias, illa ſterilis redditur, fructuſque non profert, quia ſine pluuiarum auxilio id præſtare non valet: ita cùm Principes magnique Domini non fideliter implent, quod ſubditis promittunt: hi remittunt de ſua erga eos fidelitate: eò quòd non poſſint promiſſionẽ ſuam implere ijs, qui ſuam ipſis non implent: ſicut etiam è contra horum fidelitas impellit illos ad ſuam etiam ſeruandam. Eum in modum, quo Eccleſiaſticus ait: e *Hominem ſenſatum credere legi: & hanc illi eſſe fidelem:* & ita ſeruus Domino ſuo credit; & ſic illi fidelem meritò ſe exhibebit. Sit igitur vir nobilis inſtar nubis aqua plenæ, quæ non inani vento, ſed rationis impulſu moueatur: ſuoque tempore, quam pollicetur, aquam dimittat; vt ſic ſuæ nobilitati reſpondeat. Nam alioqui & inconſtantis & leuis animi eſt indicium, iudicium ſine ſufficienti cauſa mutare, iuxta illud Sapientis: f *Homo ſanctus in ſapientia manet ſicut ſol: ſtultus verò ſicut luna mutatur.* Qui enim quod promiſit, pro ſuo arbitratu non implet; is certè leuiter mutatur; aperteque oſtendit, ſe aut in promittendo fuiſſe ſtultum; aut certè non implendo illud,

d *Pro 25.14.*

e *Eccl. 33 3.*

f *Eccli. 27. 12.*

do illud, stultum esse. Quod si tamen legitima aliqua causa accederet, cur voluntas mutaretur: nec culpæ, nec leuitati tribueretur, quod promissum non impleretur, rebus enim ipsis mutatis (vt ait Seneca) licet mutare promissa; & de non impletis conquerenti respondere : *fac tu res esse easdem; & ego ero idem.* *Lib. 4. de Benef. c. 34.*

NE quis desit tam veritati, quàm fidelitati verborum & promissorum, multum iuuat alter vtriusque socius, quem Ieremias IVDICIVM appellat: quòd, S. Thoma teste, est actus prudentiæ: cuius munus est, diligenter omnia attendere, quæ facienda sunt, & promittenda : benè ea perpendendo, & *2.2.q.89 a 7* æstimando, ante quàm verbum ex ore egrediatur: iuxta illud Dauidis : g *Os iusti meditabitur sapientiam; & lingua eius loquetur iudicium,* nō quod os aut lin- *g Psal. 36. 30.* gua per se meditetur: sed quod nullū proferat verbum non satis cogitatū & meditatum, & quod iudicetur expedire, vt proferatur, ac propterea dicitur: h *disponere sermones suos in iudicio,* ipsum Dominum imitādo, de quo Sapiēs, *h Psal. 111. 5.* quod i *omnia in mensura, & numero, & pondere disponat,* quia verba ipsa nume- *i Sap. 11. 21.* rat, ne superflua sint, aut nimis multæ, ob periculū lædendi veritatē, quod in multis verbis esse solet. Eadem quoq; ponderat, vt grauia illa sint, pacata, & modesta, leuitatis omnis expertia, & quę nō ab impetu paßionis abripiātur, quæ facilè rationis iudiciū perturbāt, aut à furia, & præcipitatione, quæ impedit hominē ab attenta eorū expensione. Eadē quoq; perfectionis amußi dimetitur, quam Deus præscribit: dando operam, vt intētio recta sit ac sancta; res ipsæ bonæ; circumstantię, loco, & tempori accommodatæ, & cum reuerentia Dei maiestati debita, in cuius præsentia loquitur, & omnia, quę dicuntur, audit. Qua de re fusior in Duce spirituali fuit sermo. *Tract. 4. c. 16.*

HAEC omnia sunt studio singulari in promißis & sponsionibus seruanda, ita vt in pondere, numero & mensura sua executioni mandentur. Dando 1. inprimis operam, ne quod promittimus, vires nostras excedat, vt sic liceat illud opere ipso præstare. Imprudentiæ enim est insignis tot, adeoque difficilia polliceri, vt ob eorum multitudinem, & grauitatem non poßint executioni mandari, quemadmodum mechanici, & negotiorū actores polliceri solent, se ad talem diem rem aliquam perfecturos, scientes se non posse præstare quód dicunt; aut recentibus promißis reddentes se impotētes ad priora præstanda. Rationis deinde, legisq; diuinæ regula mensuranda sunt promissa. Nihil enim promittendum est, quod non liceat deceatque: alioquin 2 nulla remanebit ad implendi obligatio : quin vt promittendo talia deliquisti: ita exequendo delinques : & volens fidelis esse homini, non eris fidelis Deo: neq; (vt S. Aug. ait) vera est censenda virtus fidelitatis, quæ verbum & *De bono Coniug. c. 4.* promissum implet iniustum, cùm ipsamet iustitia exigat, ne illud impleatur, id quod etiam iuris regula præscribit, dicens : *in malis promißis rescinde fidem: impia enim est promißio, quæ scelere adimpletur.* *22. q. 4. cap. In malis.*

HINC etiam fit, insignis censeri imprudentiæ, in genere, & in confuso promittere, & offerre se ad faciendum quidquid alter petierit, præcipuè cùm de petente timeri possit, quòd sit rem iniustam petiturus. Quemadmodum Herodi euenit, qui saltatrici filię Herodiadis k *iurauit: quia quidquid petieris, dabo tibi*; ipsa autē petijt, *dari sibi in disco caput Ioannis Baptistæ*. Qui (vt S. Ambrosius ait) imprudens fuit in promittendo; & multò peior in adimplendo promisso: quia nunquam potest esse legitima fidelitatis materia, quæ simul est iniustitiæ. Multò meliùs (ait sanctus Augustinus) fecit Dauid, qui etsi iurasset, occisurum se diuitem illum Nabal carmelum; ad preces tamen vxoris eius Abigail ab eo quod iurauerat destitit, pœnitudine sua præueniens & auertens ingens damnum, quod ex præcipiti suo iuramento, si illud seruasset, fuisset consecutum. De hoc tamen puncto fusius agetur, cùm in tertio Tomo erit sermo de votis.

k *Mar.6.23.*

Lib. 1. de offic c.50. & lib 3.ca 18. Serm 11. de Sanctis. Vide 22. q. 4. c Est etiā: &c. Quod Dauid.

CAPVT IX.

PERFECTIO IN LOQVENDO BENE DE PROXIMIS absque adulatione: cautè autem coram esse laudandos.

IVRE optimo de Sapientibus Ecclesiæ dixit Spiritus sanctus, quod essent a *sicut vitta coccinea*; & haberent *mel & lac sub lingua*: nam quemadmodum vitta sparsos capillos colligit, & ligat; ita charitas ipsos fideles, qui Reip. christianæ sunt partes, vnit, facitq; valdè concordes dulcedine & suauitate bonorum verborum & sermonum, quibus omnes allicit, eisque bonum, quod potest, præstat: nunc illos laudando, & honore afficiēdo; nunc excusando, defendendo, eorumq; causam, in quibus expedit, propugnando: Hæc est charitatis lingua, quam prudenter exercere deberes, sequens illud Ecclesiastici consilium, dicentis: b *Sapiēs, in verbis se ipsum amabilem facit*: adeò enim benè de omnibus loquitur, vt omnes propterea illum ament, magnique faciant.

a *Cant.4.3. 11.*

b *Eccl.20. 13.*

SED quoniam error aliquis facilè in hoc accidere potest, necesse est, duo vitiosa extrema euitare, nimietatem scilicet, & parcitatem: parci deficiunt in hoc, quòd proximi bonum in loco, tempore & occasione tacent, in quibus ad rem fuisset illud manifestare. Quod licèt interdum ex quadam naturali parcitate, & ad loquendum ineptitudine proueniat: (nam (vt Sapiens ait) c *est tacens, non habens sensum loquelæ*, quia scilicet discretionem ad id non habet) sed vt plurimum parcitas

c *Eccl.20.5.*

hæc

hæc oritur ex rancore, aut inuidia, cuius proprius est effectus, vt si non malè de alijs loquatur: taceat saltem quod in illis est bonum; idoleatque, quòd alij benè de illis loquantur, nec loquentes, in eo sermone iuuent. In extremum nimietatis incidunt, qui plus alios laudant, quàm par sit; quod vitiũ generali vocabulo appellatur ADVLATIO, quæ, teste S. Tho. ex quatuor circumstantijs redditur vitiosa. *2.2.q.115.a.1 & 2.*

PRIMA circumstantia est, cùm malè ab alijs facta laudantur, vindicta verbi gratia, quam de suo aduersario sumpserunt. Qua ratione (vt S. Gregorius expendit) datur illis occasio in malo suo statu perseuerandi. id quod etiam Dauid insinuat, dicens: d *quoniam laudatur peccator in desiderijs animæ suæ: & iniquus benè dicitur: exacerbauit Dominum peccator, & secundùm multitudinem iræ suæ, non quæret* quòd sibi maximè expediret; *non est Deus in conspectu eius*, quia non cogitat de illo: *inquinatæ sunt viæ illius in omni tempore*. Nam (vt ait S. Hieronymus) nihil adeò facilè bonos hominum mores corrumpit, atque adulationes & laudes vanæ. Quæ lethalia erunt peccata: si id, quod laudatur, est tale; venialia verò, si sit leue: illis enim competit quod Isaias minatur, cùm dicit: *Væ, qui dicitis malum bonum, & bonum malum*, cùm scilicet id, quod malum est, atque si bonum esset, laudatis. & Sapiens in eundẽ sensum dixit: *qui iustificat impium, & qui condemnat iustum, abominabilis est vterque apud Deum.* 1. *Lib.4. mor. cap.3.* *d Ps.9.24.* *Epist. ad Celantiam de ratione piè viuendi.* *Isa.5.20.*

SECVNDA circumstantia est, cùm quis ob solam externam speciem & apparentiã boni, absq; alio indicio bonitatis eius laudatur aut vltra meritũ extollitur. Hoc insinuauit Ecclesiasticus, cũ dixit: e *non laudes virum in specie sua*, ob pulchritudinem scilicet aut externam tantum superficiem, nimium æstimando corporis elegantiam; aut ex ea sola, animæ pulchritudinẽ conijciendo: & tanquam Sanctum eum laudando, quem vides exteriùs benè cõpositum. Et idem Ecclesiasticus alibi dicit. f *ante sermonem non laudes virum*, hoc est non priùs laudes, quàm loquentem audias: eius enim verba ostendent, qualis ille sit: nec decet priùs laudare, quàm eum noueris: exponis enim te periculo tanquam iustum approbandi improbum, alijsque perniciosum. Et hanc ait S. Ambrosius esse causam, cur Deus D. N. statim atque reliquas res corporales creabat, easdem laudabat: quia earum bonitas sita erat in externa specie earum; sed cùm hominem creauit, noluit laudare: quia bonitas eius non est in externis sita, sed in internis & occultis, quæ non apparent: quare, donec illa per externa opera manifestetur; non est ille laudandus. 2. *e Eccl 11.2.* *f Eccl.27.8.* *De Instit. Virg.ca.3.*

TERTIA circumstantia est, cùm probabiliter timetur, quod laus nostra impellet probum hominem ad inanem gloriam, & superbiam: qua excidat à virtute, quã habet; aut illã imminuat. Et hoc insinuãs dixit Ecclesiasticus: *ante mortem ne laudes hominem quemquam*, tanquam Sãctum: fieri enim 3. *Eccl.11.30.*

poteſt vt ob tales laudes ille mutetur, excidatque à fœlicitate & ſanctitate, qua fruitur. Ac propterea ait idem S. Ambroſius, Deum non laudaſſe primũ hominem ſtatim atque illum condidit; ſed laudes illius ad eius finem reſeruaſſe, in quo tum laus erit ſecurior: tum ipſe bona ſua vita eam erit promeritus.

4. QVARTA circumſtantia eſt, cùm laudes noſtras eò præcipuè dirigimus, vt hominibus placeamus: ſiue vt illi nos laudent, ſiue vt emolumẽtum aliquod temporale ab illis obtineamus: ita vt finis noſtræ laudis ſit vel inanis gloria, vel auaritia, aut inanis aliorum voluptas: tunc enim rectè habet locum, quod ait Apoſtolus; g *ſi adhuc hominibus placerem, Chriſti ſeruus non eſſem:* nam: h *Deus*, ait Dauid, *diſſipauit oſſa eorum, qui hominibus placent*. In his omnibus caſib. adulator agit inimicum quidem blandum, ſed amicũ valde crũdelem, ob graue, quod proximo infert, detrimentum: iuxta illud Salomonis: i *homo, qui blandis fictiſq; ſermonibus loquitur amico ſuo, rete expandit greſſibus eius*, vt ad ipſius pedes corruat confuſus, ob grauia peccata, in quæ adulationum ipſius cauſa labetur. Quod etiam clariùs adhuc Deus ipſe per Iſaiam monuit: k *popule* (inquit) *meus qui te beatum dicunt, ipſi te decipiũt, & viam greſſuum tuorum diſſipant*. nam, cũ te ob malefacta laudant, occaſionem prębent, in eiſdem perſiſtendi; cùm autem ob bonum quod habes, eãdem etiam prębent, vt illius iacturam facias, dum te ob nomen bonum, ſecurum reddũt, vt turpiùs poſtea cadas: quod ſi laudent ob aliquod bonum, quod non habes, efficient, vt credas, te illud habere. Nam quia te ipſum valdè amas, facilè credes, eſſe in te, quod dicitur de te: quas ob cauſas adulator (vt S. Greg. notat) eſt tanquam locuſta, fructus rodens & conſumens; & tanquam apis in ore habẽs mel; aculeo verò pungens. Quare perfectionis cupidus ſummè horrere debet hoc vitiũ, propter damnũ, quod ſuæ & proximi animæ affert. Nec tamen propterea prudentes laudes & ex charitate prætermittendæ ſunt ſiue coram, ſiue abſente proximo: adhibitis tamen circumſtantijs, de quibus iam dicemus.

g Gal. 1.10.
h Pſ. 52.6.
i Prou. 29.5.
k Iſa. 3.12.
l 31. moral. c. 20.

§. I. Laudes in abſentia.

LAVDES proximorum abſentium cùm eorum virtutes coram alijs referuntur, vt bonã eorum opinionem habeant, eoſque magnifaciant, ſecuriores multò ſunt, quã quæ corã & in eorum præſentia proferũtur: tum quia ijs, qui laudantur, nullũ ex hoc periculum imminet: tũ quòd magis diſtent ab adulatione, & puriores ſint à nota alicuius lucri aut mercedis. Nã, qui aliquẽ præſentẽ laudat, ſtatim ſolet gratiarũ actionem, tanquã ſuæ laudationis præmium accipere: qui verò nõ præſentem laudat, eo ipſo oſtendit, ſe non ab hominibus præmium expectare; ſed à Deo, qui præſens eſt:

& po-

& potius excitari se ob honorem virtutis, vt illa ab omnibus æstimetur: quàm ob suum, quem ab ijs speret, quos laudat: quamuis neque proprio sit cariturus honore: qui virtutis est præmium: semper enim qui bonam habet linguam, benèque de absentib. loquitur, amatur, & in veneratione est: quia facilè nobis persuademus, ita de nobis eum locuturum, oblata laudum nostrarum occasione.

BONVM hoc in absentia laudandi officium in tribus præcipuè occasionibus meritò præstabis. *Prima* est, quando id ad malum & incommodum aliquod proximi euitandum est necessarium. Si.n. intelligas, eius honorẽ, famam, facultates, aut vitam, aut iusta eius vota & conatus in periculo versari, quod tu possis, producto in medium bono, quod in eo nouisti, præuenire: æquum certè est, bonum illud producere, omnique liberalitate intra veritatis tamẽ limites, laudare. Quemadmodum Ionathas, aduertẽs Saulis patris sui irã in Dauidem, quem contra omnem rationem & iustitiam persequebatur, ac de morte ei inferenda agebat, a *locutus est de Dauid bona ad Saul patrem suum: quæ cùm audisset Saul, placatus est voce Ionathæ:* & tunc à persequẽdo Dauide cessauit. Quod si quis inuidus ex tali laudatione tristaretur, dolẽs talia bona de proximo dici: nõ est propterea prudens ac discreta laudatio intermittẽda: hoc enim esset scandalũ tantũ, quod passiuũ appellamus, acceptũ scil. sine causa, ex sola audientis malitia, nõ verò datũ culpa ipsius laudãtis: quemadmodum Deus S. Iob, coram Sathana laudauit, benè conscius, quòd Sathanas ex inuidia concepturus esset animum eum tentandi, ac persequendi. Vt plurimum tamen expediet ita absentem probum laudare, vt præsentib. non præferatur. id enim esset inuidiarum & discordiarum seminarium. Sicut vidimus, omnem Saulis inuidiam & furorem in Dauidem initium sumpsisse ex eo, quòd mulieres in signum lætitiæ præcinerent, ac ludentes dicerent: b *percussit Saul mille, & Dauid decem millia:* ex quo *iratus est Saul nimis.*

I.

a 1. Reg. 19. 4. 6.

b 1. Re. 18. 7.

SECVNDA occasio loquendi benè de proximo est, quando ad bonum eius & vtilitatẽ refert, vt is, corã quo laudes eius dicuntur, eas nouerit, præcipuè si de ijs interrogeris, & ad dicendum quod de eo sentis, prouoceris. Tunc enim non satis tibi esse debet, quod veritatem dicas necessariã, vt ad interrogata, quod iustitia requirit, respondeas; sed æquũ etiam est, tunc addere quidquid cum veritate dici potest, ad bonam illius proximi opinionem promouendam; & commodum aliquod eidem hac via præstandum. quemadmodum videre licet in responso dato Booz ab eius famulo, cùm interrogaretur, quæ esset illa puella, quæ in agro erat: nam quamuis ad hanc interrogationem satis fuisset dicere: c *hæc est Moabitis, quæ venit cum Noemi:* non tamen contentus id dixisse; in laudem ipsius Ruth, adiecit ea, quæ in illa obseruasset, ad pleniorem ipsius Booz informationem,

2.

c Ruth. 2. 6.

refe-

referens eius humilitatem,& modestiam,qua spicas colligendi, à messoribus relictas,facultatem petijsset;ac de mane vsque ad vesperam in agro stetisset, & ne ad momentum quidem domum reuersa esset;sed in magno silentio absque vllius offensione ita remansisset, vt nec in summo æstu ad vmbram aliquam diuerteret,ne quam malè de se suspicandi occasionem alicui præberet. Et hac ratione non solum bonam ipsi Ruth opinionē creauit;sed etiam Dominum suum Booz permouit, ad beneuolentiam eidem & fauorem liberali manu exhibendum. vt ex hoc constet,quā sit proprium & familiare bonis laudare bonum,quod in alijs vident, cùm Prælatos & Principes,aliosque homines alloquuntur,qui studiosis præmium virtutis reddere,& auxilium in eorum necessitatibus ferre possunt. Idque faciunt multò exactiùs,cùm ij,quos commendant,sunt pauperes, & in hominum obliuione;&quasi in angulo aliquo huius mūdi delitescentes,non habent, qui vel manum illis porrigat,aut verbū bonū pro illis loquatur. & hic est quidam misericordiæ & eleemosynæ modus valdè facilis, & omnibus vtilis. sæpè enim, vt Ecclesiasticus dixit: d *verbum melius quàm datum*,quasi dicat: sæpè est vtilior eleemosyna,verbum bonum, quàm si munus aliquod offerretur. Quare si non habeas,quod dare posis,licebit hac ratione agere cum habente,& intercedere pro indigentibus: laudando eorum virtutem, vt subsidium illis adferat. Et quoniam homines non minus honore & fama indigent, quàm fortunis: si eleemosyna iudicatur aliquam pauperi offerre pecuniam,qua se alat: etiam erit bonum eleemosynæ genus, bona verba pro indigente proximo proferre,quibus eius fama & honor conseruetur & augeatur;siquidem Sapiēs dixit, e *melius esse nomen bonum, quàm diuitias multas*: illud enim solet esse aptū medium ad eas obtinendas; quēadmodum euenit pauperi f *cuidam viduæ* suis bonis spoliatæ : quæ cùm *ad Regem Israel accedere vellet*, vt recipere illa posset: *Giezi* puer Elisæi Prophetæ, qui Regi tunc aderat, ante quàm illa quicquam peteret;ita illam commendauit,referens mirabilia, *quæ fecerat* erga illam *Elisæus*; vt statim Rex iusserit, *restitui ei omnia, quæ ipsius fuerant*.

d Eccl. 18. 16.
e Prou. 22. 1.
f 4. Reg. 8. 5.

3. TERTIA occasio absentem proximum laudandi est,quando expedit, homines bonam de illo habere opinionem,præcipuè si persona sit publica: vt, tali de eo opinione concepta,alij ex eius doctrina & exemplis proficiant: eum in modum,quo Christus D.N.S. g *Ioannem Baptistam* coram suis discipulis & Iudæis commendauit,vt doctrinam, quam ille prædicabat; amplecterentur,sanctamque vitam aliqua ex parte imitarentur. Et in hunc finem magnæ prudentiæ est,feruentes concionatores,bonosque prælatos, ac Iudices laudare,ac commendare;& omnes denique, qui officia aliqua gerunt proximis vtilia;vt sic permoueantur ad vtilitatem & profectum ex bonis eorum exemplis,& consilijs capiendum.

g Matt. 11. 7.
g Ioan. 5. 35.

DENIQVE lingua (vt S. Iacobus Apostolus ait) data est, vt *fons esset a qua dulcis*, dulcia verba proferendo, & vti ia ad gloriam Dei, & bonum proximorum etiam hostium. & ipse Saluator iubet. *benedicere maledicentibus nobis*: hoc est loqui benè de illis, qui malè de nobis loquuntur; cùm igitur nullus adeò sit improbus, qui non habeat aliquid boni, ob quod laudari possit: æquum est, vt lingua suo fungatur officio: malum reticendo, manifestádo autem bonum, iuxta regulas rationis: nam, vt idem Apostolus dixit: *non potest fons de eodem foramine emanare dulcem & amaram aquam*: nec dulcis poterit amaram dulcorare; sed amara potiùs dulcem inficiet. Quamobré lingua semper habere debet dulcedinem in verbis; nullis malis & amaris admixtis, quæ illa deprauent. 4. Iac. 3. 11 Luc 6. 28.

§. II. *Laudes in præsentia.*

MAIORI attentione opus est in laudandis proximis, cùm sunt præsentes; vt laudatio sit vtilis, & non noxia. Præmittimus autem, quòd licèt vt plurimum homines laudemus ab aliquib. dotibus naturalibus, quas habent: è pulchritudine V.G. aut robore corporis; à memoria, ab ingenio, & alijs naturalibus animæ ornamentis: propriè tamen (vt Aristoteles dixit & S. Thomas confirmat) non sunt laude aut vituperio digni ob huiusmodi res naturales, quæ non sunt in eorum potestate; sed ob eas, quæ à libero eorum arbitrio dependent: nec hæ quidem omnes laudem apud Deum promerentur; sed illæ tantum, quæ sunt studiosæ: virtus enim absolutè hominem facit laudabilem, sicut vitium eundem facit contemnendum. Et in hunc modum explicat S. Bernardus sententiam Ecclesiastici, quam his verbis refert: *neminem laudaueris in vita sua.* duplicem, inquit, homo habet vitā; alteram propriam à natura sua corrupta & misera. Et propter hanc, vt dictum est, non laudem promeretur, sed vituperium: alteram habet non suā, sed Dei, à diuina eius gratia communicatam: propter quam laudari potest: nam tunc laus non est præcipuè ipsius hominis; sed Dei, cuius illa est vita: ac proinde etiam gloria, quæ ex illa oritur. Et quoniam iustus non in se viuit, sed in Christo: cùm laudatur, non in sua; sed laudatur in vita Christi, qui gratiæ suæ dona in ipso posuit. Quare ita vir probus in sua præsentia est laudandus, vt in memoriam illi reuocetur præcipuus ipsius boni & virtutis auctor, ne ex ipsa laudatione damnum sentiat; sed vtilitatem, in quam illa ordinatur, hoc est vt in virtute foueatur & confirmetur; & perseuerare & perfici in ea posit: quod obtinebit, si memor sit, bonum, quod habet, nō ipsius esse, sed Dei, cui gloriam reddere; & in quo fiduciam suam collocare debet. Alioquin facilè ob suam superbiam aut fiduciam propriam, aut securitatem nimiam illud amittet.

Li. 3. Eth. c. 5. 1. 2. q. 21. a. 2. Epi. 13. & ser. 5. de Sāctis. Eccl. 1. 30. iuxta LXX.

HVNC in modum laudauit Christus. D.N. multos in eorum præsentia:tam vt illis animum adderet;quã, vt tepidos & murmuratores cõfunderet,eosque ad illorum imitationem permoueret. Laudauit Magdalenæ opus,q io b *lacrymis rigabat pedes eius,& capillis capitis sui tergebat, eosque osculabatur,& vnguento vngebat*:eam enim laudando,confundebat pharisæi torporem,malè de illa sentientis:Zachæi quoque zelum laudauit,dicẽtis:d *dimidium bonorum meorum, Domine,do pauperibus : & si quid aliquem defraudaui, reddo quadruplum*: propter quod,dum ipsum laudauit, *filiumq; dixit esse Abrahæ*,cęteros publicanos excitauit ad illius imitationẽ.Fidem etiã centurionis laudauit,dicens:e *se non inuenisse tantam fidem in Israel* , vt sic Iudæorum incredulitatem argueret.Laudauit etiam S.Petri confessionem , vt reliquos discipulos ad eandem magis excitaret:sed adiecit:f *Beatus es Simõ Bariona,quia caro & sanguis non reuelauit tibi sed Pater meus,qui in cælis est*:vt intelligeret,in quem deberet laudationis illius gloriam referre; gratumque se exhiberet ei,à quo tale beneficium accepisset.Et in Apocalypsi artificio mirabili laudat idem Dominus Episcopos Asiæ,ad quos literas scribi iubebat, in quibus eorum virtutes & bona opera referrentur ; sed mox subiungebat aliquos eorum defectus:vt,si laudatio illos extolleret , admonitio defectus humiliaret:& minimum eos,defectus perseuerantiæ admonebat. sic enim quendam expresẽ monuit dicens:g *tene quod habes, vt nemo accipiat coronam tuam*:ne ob laudationem illam putaret se esse securum:sed attenderet,se,dũ viueret,mutationi esse subiectum : quamobrem dixit Ecclesiasticus:h *ante mortem ne laudes hominem quenquam*,ea scilicet laude,quę debetur beatis,plenam iam victoriam adeptis.siquidem quam diu pugna durat , semper est pereundi periculum.Quamobrem cùm Christus D. N. multa in S.Ioannis Baptistæ laudes dixisset,adiecissetque:i *inter natos mulierum non surrexisse eo maiorem*, subiunxit:*qui autem minor est in regno cælorum,maior est illo.* quasi dixerit:omnes hæ laudes sunt hominis adhuc in terra viuentis, & mutationi subiecti.Ac proinde, quantumuis Ioannes sit Sanctus,non attingit tamẽ ad securitatem minimi iam beati,qui ratione sui status potest integrè & plenè laudari,tanquam victoriam iam consecutus.

b *Luc* 7.44. d *Luc.* 19 8. e *Mat.*8. 10. f *Mat.*16.17. g *Apo* 3 11. h *Ecc* 11.30. i *Mat.* 11.11.

2\. SED vt ad nostram historiam redeamus,præclara valdè fuit ipsius Booz prudentia ac discretio in laudandis bonis ipsius Ruth operibus. k *Nunciata*,inquit,*sunt mihi omnia,quæ feceris socrui tuæ post mortem viri tui: & quod reliqueris parentes tuos:& terram in qua nata es & veneris ad populum , quem antea nesciebas reddat tibi Dominus pro opere tuo.& plenam mercedem recipias à Domino Deo Israel,ad quem venisti.& sub cuius confugisti alas:* quibus verbis perfectus ille vir ostendit zelum suum , quem superiores habere debent in confirmandis & fouendis Tironibus in Dei seruitio,laudando scil. illos, vitæque mutationem factam approbando; & quòd vitia deseruerint,& socios ma-

k *Rut*.2. 11. Tom 1.tra.2. c.10.§.4.

los;

los;aut quod mundo valedixerint,domuique paternę,vt religionis statum amplecterentur.nam quemadmodum alijs improbrantibus,quod benè faciunt timidiores ac tristiores redduntur,& interdum retrocedunt, & benè inchoatam viā deserunt:ita è contra magis excitantur ad progressum, valdeque exhilarantur,quando alij approbant,& factū laudant;præcipuè cùm magnæ alicuius auctoritatis homines id faciunt, quorū approbatio & laus pluris omnino fit.Id quod commune illud prouerbium confirmat: *virtus laudata crescit*,quemadmodum teneræ plantæ aquæ irrigatione crescere solent:non quod præcipuè ob laudes operetur(hoc enim non virtutis sed vitij vanitatis esset)sed quòd motiuum & occasionem ex laudatione accipiat, ad opera perficienda,quæ à bonis laudantur,à sapientibus probantur, & à potentibus magnifiunt.

DENIQVE est specialis quædam occasio,in qua expedit proximum laudare:cùm scilicet ille est valdè tristis,pusillanimis, & in periculo versatur labendi in abyssum desperationis:tunc enim æquum omnino est,bona,quę ille fecit,laudare, & gratias ac dona à Deo illi collata in memoriam ei reuocare,in eum finem,vt respirans,nouam concipiat fiduciam:quemadmodum Apost.ad Hebræos in similib. angustijs cōstitutos scribens,hæc dixit: 3.
Rememoramini pristinos dies,in quibus illuminati,magnum certamen sustinuistis passionum:& in altero quidē opprobrijs & tribulationibus spectaculū facti in altero autē socij taliter conuersantium effecti Nam & vinctis compassi estis, & rapinam bonorū vestrorum cum gaudio suscepistis,cognoscentes vos habere meliorem, & manentē substantiam. Nolite itaque amittere confidentiam vestram,quæ magnam habet remunerationem: patientia enim vobis necessaria est:vt voluntatem Dei facientes, reportetis promissionem. hæc Apostolus,qui sæpè in suis literis ex huiusmodi occasionibus virtutem laudat afflictorum,ad eos consolandos.Nec mirum est, quòd in eum finem virtutem alienam laudemus:siquidem in similibus periculis constitutis nobis licet,imò expedit propriam laudare: laudare intelligo,virtutes & insignia opera,quæ Deus per nos fecit,referre,vt sic deiectum cor nostrum erigamus;confundamus verò Dęmones,& omnes hostes,qui nos in profundo desperationis sepelire contendunt:nam S. Iob satis fusè virtutes suas retulit,non ex vanitate; sed ne in desperationis abyssum corrueret,in quam eum dęmon per eius amicos præcipitare volebat:constat autem illum tunc non errasse:siquidem Deus ipse eum postea laudauit,eiusque approbauit sententiam.

Heb 10.32.

Iob 31. per tot.

Iob.42.7.

CAPVT X.

TRES IMPROBAE LINGVAE, QVAE MALE DE alijs in præsentia & absentia loquuntur, pacemque ineptis narrationibus turbant: & ratio, qua quisque eas in se ipse contineat.

VIRTVS iustitiæ, ad quam spectat proximorum iura tueri, a Eccl.28.15. meritò debet omnes nostros sermones comitari, vt tres malas linguas refrenet, quarum a Ecclesiastic. mentionem facit, quia earum munus & occupatio non alia est, quàm malè loqui de proximis, detrahendo illis honorem, & reuerentiam ipsis debitam; aut famam, bonumque nomen, quod apud alios habent, obscurando; & amicitiam concordiamque mutuam inter alios dissoluendo. b Apo.16.13. Hæ tres linguæ instar sunt b *trium spirituum immundorum*, quos Sanctus *Ioannes vidit* prodire *de ore draconis in modum ranarum* garrularum, ac cœnosarum. Sunt etiam tres tentatores, à c Ps.90.3.6. quibus *verba* procedunt *aspera*, quæ Dauid vocat c *sagittam volantem in die*, *negotium perambulans in tenebris*, *incursum & dæmonium meridianum.* PRIMVM enim est instar sagittæ, quæ propterea dicitur volare in die, quòd apertè & in præsentia iniuria affecti iniurioso ipsum verbo lædat. SECVNDVM est, quasi negotium, quod in tenebris geritur, quia eius sermo fit absente proximo, contra quem profertur, optando, ne ad eius notitiam perueniat. TERTIVM verbum est, quasi incursus quidam & dæmonium meridianum, eò quòd tales inter proximos excitet controuersias & pugnas, vt lux ardorque charitatis, quę inter illos feruebat, talis verbi causa refrigescat.

§. I. *Qua trium linguarum sit pernitiosissima.*

HARVM trium linguarum prima est pernitiosissima, eò quòd maior sit impudentia præsentes proximos iniuria afficere, eructando in conspectu venenum, quod in corde latebat; & expuendo Lib.20.Mor. c.18. (vt ait Sanctus Gregorius) in eorum facies sordida sputa iniuriarum & opprobriorum; & sagittas verborum ignominiosorum in eorum faciem iaciendo; & infamibus irrisionum lapidibus eos lapidando: eũ in modũ, d2.Re 16 6. quo Semei, crudelis Dauidis inimicus d *mittebat cõtra eũ lapides*, & quod

hor-

horrendum magis erat, lingua magis illum lapidabat; *egredere*, inquiens, *vir ſanguinum, & vir Belial, quoniam inuaſiſti regnum pro Saule, ecce premunt te mala tua quoniam vir ſanguinum es.*

1. HAEC lingua (teſte S. Thoma) pungere ſolet manifeſtando duo genera defectuum ignominioſorũ. Aliqui ſunt animi defectus, vitia ſcilicet & ignorantia: vt ſi quis per contemptum alium appellet furem, aut ſtultum, mẽtis impotem, & ſimplicem, in quod peccatum tulit Chriſtus Dominus ſententiam æternæ damnationis. dicens: e *qui dixerit fratri ſuo* FATVE animo illum iniuriandi, *dignum eſſe Gehennæ ignis.* 2 2. q 72. a. 1 ad 3. Contumelia. e Matt. 5. 22.

2. ALII ſunt defectus corporis, qui pudorem aliquem & confuſionem adferunt, quos ſolent homines in faciem obijcere proximis, vt illos irrideant, vt cùm luſcus aliquis appellatur, aut lippus. Quod quàm ſit graue peccatũ, apparet in ſeuera illa quadraginta duorum puerorum punitione, qui Eliſæum Prophetam irridentes dicebant: f *aſcende calue, quos lacerauerunt duo* tremendi *vrſi egreſſi de ſaltu*, tanquam Dei iuſtitiæ carnifices, iniuriam Prophetæ illatam vlciſcentes. Alij ſunt defectus in bonis fortunæ, quæ aliquem inter homines contemptum adferunt, quibus alij, alios iniuria afficiunt, inſimulantes eos quòd ſint ruſtici, aut Iudæi, aut officij vilitatem, quòd habent, illis exprobrantes. Quemadmodum Phariſæi Chriſtum Dominum appellarunt e *filium fabri*, aut improperantes quòd eis in neceſsitate aliqua conſtitutis contulerunt, quemadmodum ait Eccleſiaſticus, quòd f *inſipiens exigua dabit, & multa improperabit:* & quod *aperti oris illius inflammatio ſit:* quia verba profert vrentia, oſque in eum finem aperit vt infamet & confundat proximum. . Conuitium. f 4. Reg. 2. 23. 3. Improperiũ. e Mat. 13 55. f Eccl 20. 1.

4. HIS peccatis valdè affinis eſt IRRISIO, dum hi defectus obijciuntur, nõ vt dedecoris ſanguinem eliciant; ſed vt rubore tantum afficiatur ob pudorẽ, qui ex tali auditione cõcipitur, etiamſi ioco obijciantur. Et tunc peccatum quidem non eſſet adeò graue: ſed excederet valdè ſuperiora (vt ait S. Thomas) ſi eſſet irriſio ſeria, & propterea obijceretur, quòd adeò vilis opinio de proximi rebus haberetur, atque ſi eſſent ludicræ & ioci. Quod ſi ita irriderentur probi & ſtudioſi viri, eſſet peccatum grauiſsimum: nam (vt S. Gregorius dixit) *ſæpè lingua à bono opere, dum vituperat, reuocat.* Si enim vituperetur & irrideatur iuuenum modeſtia, religioſorum mendicitas, piorum oratio, & frequentia Sacramentorum, & remiſsio iniuriarum, & pauperibus miniſterium exhibitum: certum eſt, debiles ac puſillanimes, hæc virtutum exercitia fugituros, vt irriſionem euitent, qua homines ioculares illa afficiunt. Irriſionis tres gradus. 2.2 q 75. a. 2. Lib. 9. mor. cap. 5.

5. Sed multò adhuc maius detrimentum adferunt hæc verba, quando ſunt ſicut *ſagitta in die*, non ſolùm eò quòd in præſentem & manifeſtè obijciãtur; ſed quod ita dicantur, vt lucis & claritatis ſpeciem quandam præſeferre videan-

deantur; eum in modum quo indiſcreti ac zeloſi in ſuis diſputationibus, aut lectionibus ſolent contumelioſorum verborum ſagittas iacere, exiſtimantes, ſe Dei gloriam & veritatem ipſam propugnare, quemadmodum amici g Iob linguis ſuis crudeliùs ſpiritum eius vulnerarunt, quàm dæmō corpus vulneraſſet. Et quamuis non ex malitia illum læderent, valdè tamen fortiter pungebant: ſæpè enim maior eſt vehementia & furor ſpiritus zelantis, quàm malitioſi: nam zelus ſine diſcretione furor eſt: & quoniam exiſtimat, ſe non aberrare, ſed quod rectum eſt tenere, magna cum furia ictum iacit.

g *Iob* 6. 25. & c. 12. 4.

EXECRANDAM hãc linguam reprimit virtus IVSTITIAE ſancti timoris Dei freno, perpendendo ſcilicet iniuriam, quæ huiuſmodi verbis proximo infertur; damnũ, quod animæ ſui fratris, imò & propriæ adfert; & horrendam pœnam, temporalem & æternam, quam hoc nomine promeretur. Quis nō linguam ſuam refrænet; ſi (vt ait S. Chryſoſt.) perpendat: *quod maiora vulnera efficiunt verba quàm tela?* hæc enim corpus, illa animam lædunt; hæc in ipſa carne ſiſtunt; illa (vt ait Sapiens) h *perueniunt vſque ad interiora ventris*, & ipſum penetrant cor; hæc vita corporali; illa ſpirituali priuãt, & æterna. Et priùs ipſum iacientem, quàm in quos iaciuntur interimũt. Vipera eſt verbum contumelioſum, quod vt prodeat ex ore, ipſius matris viſcera frangit; & cùm exierit, ſuo veneno inficit, interficitque omnes ad ſe accedentes; gladius (inquit S. Bernardus) eſt biceps aut etiam triceps, qui vno ictu tres interimit animas; eam ſcilicet, quæ loquitur, & quæ ictum accipit impatiẽter; & quæ libenter verba ipſa audiunt, aut ex eis: i *ſcandalum accipiunt*, nam quemadmodum amor amorem, ita odium generat odium: & quoniam huiuſmodi verba rancoris & odij ſunt indicia; facilè illud in ipſis audientibus gignit, niſi illi ſint valdè perfecti: qualis erat Dauid, quem k *Semei lapides* nec ad odium, nec ad impatientiam, ob ipſius magnam ſanctitatem, permouerunt; ipſos tamen eius Duces ad magnam iram & vindictę cupiditatem prouocarunt, niſi Dauid prohibuiſſet. Non tamen cenſendus eſt non peccare grauiter qui dicit calumniam, etiamſi is qui patitur, æquo illam animo ferat: ſiquidem ille quod in ſe fuit, nocuit, quantum potuit: quemadmodũ qui haſtam aut ſagittam in alium iaculatur, aut pugione eum percutit, etiamſi reuera non lædat, eò quòd ferreo thorace indutus ictum ille prohibuerit, grauiter peccat. Item, quia licèt animam eius non lædat; honorem tamen, pacemque & conſcientiæ quietem lædit: idque totum interdum non poteſt aliquo remedio reparari: difficillimè enim honor reſtituitur, qui facillimè aufertur. Quamobrem idem S. Bernardus dixit: verbum quidem eſſe leue, quia leuiter volat; ſed grauiter vulnerare: leuiter tranſire; ſed horrendè vrere: citiſsimè animam penetrare, ſed non citò ab ea recedere: citò proferri; ſed non citò reuocari: facilè volare, ideoque facilè interimere, auferens charitatem, quæ eſt animæ vita.

Ho. 8 in Epi. ad Rom.
h *Prou.* 18. 8. & c. 26. 22.
Serm de cuſtodia manus, linguæ, & cordis.
i *Pſa.* 49. 19.
k 2. *Reg.* 16. 6.

§. II. Ad-

§. II. *Aduersus murmurationes.*

EX dictis licet cognoscere nequitiam linguæ murmurantis, ac de absente proximo malè loquentis, præsentem verò laudātis. Et ideò murmuratores in scriptura sacra a *bilingues* appellantur: quia vt plurimum sunt magni adulatores, qui vna lingua benè de proximo præsente loquūtur, magnisque amoris indicijs eis blandiuntur & adulantur: altera verò lingua absenti obloquuntur; & rancoris signis editis eundem vituperant, & contemnunt. Et vtrumque hoc, ait S. Bernardus, esse tanquam b *vulpes paruulas, quæ demoliuntur vineas* Dei, hominū scilicet conscientias. Et quamuis blandus adulator mala sit vulpes, pessima tamen est, occultus detractor, de quo dixit Ecclesiastes: c *si mordeat serpens in silentio, nihil eò minus habet, qui occultè detrahit:* nam eò tutius murmurationis virtus effundit: quò minus ab eo, cui detrahit, cognoscitur. Et hoc nomine ictus eius in scriptura vocatur d *flagellum linguæ:* nam quemadmodum flagellum retrò vulnerat dorsum, ita detractor vulnerat in absentia. Sed quisnam varios eius feriēdi modos enumeret? frequentius hi solent esse in vsu: falsum testimonium in proximum dicere; aut occultum eius aliquod delictum, aut alium ignominiosum defectum, etiam occultum manifestare; aut virtutem eius aliquam negare; aut abiectè valdè de eo loqui; aut eius dicta factaue calumniari, in deteriorem ea partem interpretando. Quæ murmurationes vt plurimum oriuntur ex generali quadam hominum propensione, ad agendū de rebus aliorum, iuxta passionem quæ in proprio ipsorum corde prædominatur; ideoque cum magna animi sui oblectatione & voluptate de illis loquuntur. Nam (teste S. Gregor. Nazian.) *nihil hominibus suauius quàm aliena loqui, aliena curare: maximè si eueniat aliquos odio vel amore præueniri,* hoc est, si vel valdè sint propensi, ac diligant eos, de quibus est sermo; aut si odio illos prosequantur. Ex quo fit, vt quatuor præcipuè passiones linguam ad huiusmodi murmurationes laxēt. Quosdam enim odij passio laxat, quemadmodum Pharisæos odium in Christum D. N. impellebat ad murmurandum de eius factis; & multa falsa testimonia & blasphemias in eum proferendas. Alios incitat inuidia, videntes socios suos in honore sibi præferri; & ad maiores dignitates exaltari. Sicut *Dathan & Abiron murmurarunt contra Moysen & Aaron.* Alij ob mala, quæ patiuntur, cum ira & impatientia conuertunt linguam suam in proximos, per quos talia illis proueniunt, quemadmodum filij Israel e *murmurabant ob* incommoda & *labores* quos in deserto sustinebant, & ob defectum cibi & potus.

DENIQVE cuiusuis rei nobis vtilis & commodæ cupiditas efficit, vt

a *Prou.* 18. 8. *Eccl.* 28. 1.
Serm. 63. *in Cant.*
b *Cant.* 2. 15.
c *Eccl.* 10. 11.
d *Iob.* 5. 21.
S. Tho 2. 2. *q* 73.
Num. 16. 11.
e *Num* 11. 1.
Psal. 58. 16.

murmuremus de quocunque nos ab ea obtinenda impediente, ita f *Iudas cõtra Magdalenam*, eò quòd non *vendidisset vnguentum trecentis denarijs*, qui in pauperes distribuerentur, quorum partem aliquam sibi retinere cogitabat: Nec desunt vnquam murmuratori colores & astutiæ, quemadmodum ipsi Iudæ ad suam murmurationem alicuius virtutis specie contegendam. Et quando asserit, se non tale quid dicere, vt de proximo murmuret; tunc maximè tanquam proditor murmurat, vt linguam suam maiori laxet libertate. Et hinc oritur, vt pestis hæc (vt notat Glossa) per totum genus humanum facilè effundatur, illudque inficiat; quo nomine magno exponitur periculo, eò quòd (S. Thoma teste) vix aliquis euadat, qui non in aliquo murmuret: à modico autem facilè ascenditur ad multum; quia vnusquisque addit aliquid dictis ab alio. Eum in modum (ait S. Gregorius) quo solent homines mutua dare symbola, seipsos ita inuitantes, vt quisque cibum aliquem adferat omnibus communem. Et hinc oritur, vt mutuò sese homines interrogent de delictis aut defectibus occultis proximorum: siue curiositate ducti, aliorum vitas cognoscendi; siue vt argumentum habeant murmurandi: ideoque scientem aliquod alicuius arcanum, prouocant, vt infideliter agens, illud reuelet. Sed virtus iustitiæ potenter etiam execrandæ huic linguæ resistit, eamque mortificat, & eodem timore Dei reprimit; eò quòd eadem adferat incommoda, quæ prima; quia & ipsum murmurantem, & audientes, & ad id incitantes interimit; imò & ipsum, de quo murmuratur; ad cuius notitiam, vel citiùs, vel tardiùs peruenit, oblocutio & murmuratio de illo habita.

[Margin: f Ioan. 12. 5 — 2. 2. q 72. a. 2 ad 2. — In 24. cap prou. — Lib. 14. mor. c. 14 in id. prou 23 20.]

QVAMOBREM (vt refert S. Clemens) solebat S. Petrus dicere: murmuratorem esse homicidam sui proximi; quemadmodum & S. Ioannes dicebat: g *omnis qui odit fratrem suum, homicida est*; & quemadmodum h *omnis qui acceperit gladium & aliquem occiderit, gladio peribit*: ita hoc homicidium suam etiam habet horrendam punitionem. i *Quid Mariam Moysis sororem effecit lepra candentem, quasi niuem apparere?* k *quid dirupit terram; vt aperiēs os suum viuos deuoraret Datham & Abiron cum tabernaculis suis, vt viui descenderent in infernum?* quid effecit, vt l *ignis egressus à Domino interficeret ducentos & quinquaginta viros?* quid produxit m *ignitos serpentes*, quos *Deus misit in populum*, vt morderent & vrerent Israelitas in deserto? n quid eosdem exclusit à *terra promissionis* lacte & melle manante? an non murmuratio hæc omnia damna corporibus attulit? quanto ergo maiorem animabus adferet vastitatem; & quanto erit pœna terribilior, cuius vel leue vestigium, horrendum adeò attulit damnum temporale? & iure optimo supplicia huiusmodi sustinebunt detractores: nā qui o *detrahit fratri*, (ait S. Iacobus) *detrahit* etiam *legi*, prohibenti ipsam detractionem; nihili illam faciendo, aut malè de illa sentiendo, eò quòd prohibeat detractionē. Imò (vt ait S. Chrysostomus) etiam ipsam Ecclesiam infamat,

[Margin: Epist. 1. — S. Tho. 2. 2. q 73 a. 3. ad 2. — g 1 Ioa 3. 15. — h Matt. 26. 52. — i Num. 12. 10 — k Cap. 16. 31. — l Vers. 35 — m Cap 21. 6. — n Ca. 14. 23. — o Iac. 4. 11.]

famat, aut religionem; cuius est membrum, & Rempublicam in qua habitat: nec vllus securum se existimat ab eius lingua. Quamobrem dixit Salomon, p *detractorem esse abominationem hominum*: omnes enim eum tanquam dedecus & opprobrium humani generis & iudicant, & detestantur; vt qui eos, qui cum ipso sunt eiusdem naturæ, ita inhonoret. Ac propterea addit: *time Dominum, fili mi, & Regem: & cum detractoribus non commiscearis: quoniam derepente surget perditio eorum, & ruina eorum*, quando sit ventura, *quis nouit?* fuge itaque improbam hãc societatem, ne suam tibi scabiem affricet. Time cœlestem ac terrenam iustitiam; quò tuam refrænes linguam: & attende, te in DEI conspectu murmurare, q *cuius auris zeli* (ait Sapiens) *audit omnia, & tumultus murmurationum non abscondetur*: Zelo enim magno vlciscetur detractionem, quam audit. Quod si de nullo murmurare auderes, aut ei detrahere etiam absenti, si eius parens, aut frater, aut aliquis magnus amicus adesset, qui facilè posset eius honorem tueri, & iniuriam à te illatam vlcisci: quomodo audes murmurare ac detrahere proximo in præsentia DEI viui, qui eius est pater & amicus, simulque iustissimus Iudex? p Prou.24. 9.21. q Sap.1.10.

HIS considerationibus excitare teipsum debes, vt verbis tuis sociam adhibeas supremam Iustitiæ virtutem, non permittens aliquam murmurationem siue magnam, siue paruam eis immisceri. Quod si aliquando impegeris etiam leuiter; statim eam pœnitentia intercipias, ne adolescat: eum in modum quo Dauid cum suis socijs in quadam spelunca latens, ad quam eius hostis Rex Saul solus erat ingressus, & socij, ipsi suaderent, vt eum interficeret, cùm id iustissimè facere posset; nunquam tamen ipse huiusmodi suasionibus annuere voluit; sed tantùm r *præcidit oram chlamydis Saul silenter*: & vel quod hoc fecisset, *percussit ipsum cor suum*; hoc est conscientia ipsum reprehendit ac momordit, eò quòd ausus esset id facere. Vt ex hoc discamus, (quemadmodum S. Gregorius perpendit) quod iustus, si ex aliqua incuria honorem tangat sui proximi, etiam in re leui, statim à propria conscientia reprehendatur: nam cultello murmurationis aliquid abscindens de vestimento, quo ille se tegit, & quo integro manente, ille est in honore: sibi ipsi abscindit aliquid de veste charitatis, qua tegebatur: & ita manet cum maiori dedecore in oculis DEI, quàm proximus in oculis hominum, & quamuis ipsius iusti proximus sit eius inimicus, at possit liberè & absque periculo de eo murmurare, non tamen vult id facere, eò quòd ipsum aspiciat Deus; habeatque suum pædagogum, hoc est, conscientiam, quæ ipsum continet ac reprimit. Quamobrem ait S. Ambr. virum iustũ, etiamsi Gygis annulum haberet, vt etiam peccans à nullo videretur, non tamen peccaret; quia non recedit à malo, propterea quod homines illum videant, sed quia videt Deus, & sua ipsius conscientia. r 1 Reg.24. s p.Past. admonit.5. Lib 3. offic c.4 & 5.

SED multò adhuc plura (ait S. Gregorius) docet nos hoc Dauidis factũ, cùm sui doloris & pœnitudinis eam causam adfert, quòd Saul, cuius oram chlamydis absciderat, esset *Christus Domini:* vt intelligamus, quàm turpe sit, de Principib. & Prælatis, qui Reip. sunt capita, murmurare; etiamsi illi sint alioqui improbi: referunt enim ac gerunt vices ipsius Dei, qui dixit: f *nolite tangere Christos meos, & in Prophetis meis nolite malignari,* aut iniuriam eis facere; satis enim vobis esse debet, quòd illi mei sint, meumque locum teneant, vt nec eorũ personas, nec vestes, hoc est, opera & actiones, nec quidem earũ oram, hoc est illas, quæ magis sunt humanæ ac terrenæ, tangere audeatis: sed vt eorum officium ac dignitatem veneremini, quod si murmuratio propterea fieret, quòd illi cum rectitudine & exactè suo fungantur officio, illa esset magis pernitiosa, eò quòd cederet in iniuriã ipsiusmet Dei, qui illud eis commisit. Et ita Moyses, & Aaron populo murmuranti dixerunt: t *non contra nos est murmur vestrum, sed contra Dominum,* qui nobis constituit hoc facere, quod vobis graue videtur, & murmurationis vestræ motiuũ est & argumẽtum. Quare ad ipsum Dominũ nostrum spectat murmurationes in Prælatos punire, ad eorum honorẽ tuendũ, vt tantæ subditis sint venerationi, vt nũquam audeant linguas suas in eos mouere, vt obloquantur, quemadmodũ in alia occasione euenit, quando v *Maria & Aaron contra Moysen murmurarunt:* nam cùm vterq; eiusdem murmurationis & culpæ reus esset, sola tamẽ Maria, quæ subdita erat, punita fuit: hoc enim nomine eius culpa & irreuerẽtia fuit maior. Aaronis verò culpam dissimulauit Dominus, eò quòd fratri suo Moysi dignitate esset par; ætate verò maior: ac propterea eius irreuerẽtia in Moysen fuit minor. Nec vacat mysterio, quòd pœna Mariæ fuerit lepra: significatur enim, subditos, qui de suis Prẹlatis murmurãt, maculatos esse proprij iudicij ac voluntatis lepra: si enim & iudiciũ & voluntatẽ superioribus subiecissent: nunquã os suũ ad improbãdũ, quòd ipsis præscribitur, aperirẽt.

f *Psa.* 104. 15.
t *Exod.* 16. 8.
v *Num.* 12. 1.

§. III. *Susurri, & ineptæ delationes.*

TRANSEAMVS ad tertiam susurronũ linguam, quæ tum complectitur omnia mala de murmuratione hactenus posita; tum maius adhuc aliud superaddit. Susurrones enim, vt ait S. Thom. etiam sunt bilingues sicut murmuratores; suntq; mali intermedij inter amicos: nam cum vtroq; gratiã ineunt, & malè de altero apud alterũ loquuntur: vt sic mutuã illorum amicitiã dissoluant; & fraternam charitatẽ lædant, quæ & ipsius Reip. & cuiusuis familiæ vinculum est, vt supra est dictum. Ac proinde qui discordiam in ea seminat, causa est ruinæ illius: nam (vt Saluator noster dixit) a *omne regnum in se ipsum diuisum desolabitur.* Et idem Ecclesiasticus prosequitur dicens: b *susurro & bilinguis maledictus: multos enim turbauit pacem habentes. Lingua tertia*

2. 2. q. 74. a. 1. & 3.
a *Mat.* 12. 25.
b *Eccl.* 28. 15.

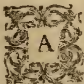
multos

multos commouit, & dispersit illos de gente in gentem. Ciuitates muratas diuitum destruxit, & domos magnatorũ effodit, virtutes populorũ concidit, & gentes fortes dissoluit. Lingua tertia mulieres viratas eiecit, è domibus scil. suis, & à viris separauit, *& priuauit illas laboribus*, & fortunis *suis, qui respicit illam, non habebit requiẽ, nec habebit amicum, in quo requiescat.* Hoc totum Ecclesiasticus, quòd tamen multò plura complectitur, quàm in ipso cortice appareat. Lingua enim tertia, quod in se est, destruit c *regnum Dei, quod est iustitia, pax, & gaudium in spiritu sancto*, conculcando iustitiam; & discordiam ac tristitiã efficiendo. Et vt Apostolus dixit: d malis suis verbis, quòd in se est, *contristat Spiritum S. Dei* habitantem in anima fratris eius, & ex sua domo expellit. Cùm enim e *Deus sit charitas: & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo:* qui lædit charitatem, in causa est, cur Deus habitationem suam deserat. Quomodo igitur charitas non detestetur linguam adeò sibi aduersam, vt pro fine habeat ipsam omninò destruere? & quomodo Iustitia non exerat vires suas ad vlciscẽdum illatum sorori suę damnũ? & quomodo vtraq; soror non eam linguam detestetur, quam Deus summè detestatur. f *sex* (inquit Sapiens) *sunt, quæ odit Dominus, & septimũ detestatur anima eius*, hoc est: *eum qui seminat inter fratres discordias*, destruẽs Christianæ eorum fraternitatis vnionẽ. Estq; admiratione dignũ, quod cùm inter illas sex numerasset, *homicidiũ*, & *falsum testimonium*, & alia grauissima peccata, hoc posuerit septimũ tanquã magis horrendum: eò quòd destruat charitatem, quæ cuiusuis communitatis est neruus. Sufficiens huius rei testimonium & probatio est primus ille susurro, qui post diluuiũ primus fuit in mundo, & seminauit in familia Noe Zizania: quamobrem in eam incidit maledictionem, quam Ecclesiasticus minatur: quemadmodum in proximo capite apparebit.

c *Ro.* 14.16.
d *Ephes.* 4. 30.
e *Ioan.* 4.16.
f *Prou.* 6.16.

CAPVT XI.

QVA RATIONE REPRIMENDI ET CORRIPIENDI sint detractores, & qui aliorum defectus solicitè inquirunt: & quando liceat eos prodere.

AD COMMVNE Reip. & Familiæ, & propriũ tuũ bonum, nõ satis est, quòd os tuũ ad malè de alijs loquendũ non aperias: sed loquendũ est, prudẽter ac dextrè murmurationes, & ineptas delationes, & verba quæcunq; in proximos dici audies reprimere: respõdendo pro illis meliori, quo poteris modo, idq; ob tres titulos siue causas, quib. ad id teneris. *prima* est, vt te ipsũ immunẽ à culpa serues, nec ex aliena maculã aliquã cõtrahas, nã (teste S. Th.) iustitia & charitas obstringũt nos, ne huiusmodi murmurationib. & susurris cũ aliqua approbatione, & delectationis indicio aures prębeamus, & vt studeamus eas 1. 2.2.q.73.4.4.

Lib 2. de cõsid. circa finẽ. cùm commodè poterimus, reprimere. Siquidem (vt S. Bernardus ait) non est facilè statuere, vtrum sit grauius malum: murmurare, & detrahere; an aures murmurantibus ac detrahentibus prębere, nisi enim essent aures apertæ & paratæ, cos cũ delectatione audire: illi nec os aperirent, vt linguã suã ad talia laxarent. Deinde is, quem eos audire delectat, prope est, vt eos in murmurando iuuet: qua ratione magis fit culpæ illius particeps, quamobrẽ a Eccl.28.28. dixit Ecclesiast. a *sepi aures tuas spinis, linguamne quam noli audire, & ori tuo facito ostia, & seras auribus tuis:* quasi diceret, caueas à lingua aliena, occludens aures tuas, ne mala eius verba per illas intrent: sed & linguam tuam propriam custodi, ligando illam, ne huiusmodi mala verba proferat. Suadet autem primum *sepire aures:* quia quod per eas ingreditur, solet facilè laxare linguam, vt similiaijs, quæ audit, respondeat. Præscribit autem modum sepiendi, scilicet spinis; quæ & te & murmurantem pungant. Eius enim murmurationes spinæ tibi esse debent, pungentes & lacerantes cor tuum, ita vt te cogant sensum aliquem exprimere externum, quo alter intelligat, displicere tibi talia audire; vt & ipse etiam pungatur & vulneretur ex eo, quod loquitur, ne vlterius in loquendo progrediatur. Hoc voluit Sapiens significare, cùm dixerit: b Prou.25.23. b *ventus aquilo dissipat pluuias & facies tristis linguam detrahentem;* ideoque cessare facit malorum verborum pluuiam, quæ ab illa procedunt.

2. NEC solùm hoc efficit charitas, vt immunem sese seruet à culpa, sed 2. accedit titulus, vt ipsum etiam murmurantẽ ab eadem eripiat, Deiq; offensionem impediat; ac damnum, quod eius anima patitur, reparet: & hac ratione ostendit se eum tanquã verum amicũ diligere: magnaq; in eum misericordia vtitur, quem à sua eripit miseria: corripiens quodammodo illũ tristi illo vultu; vt malum agnoscat, quod facit; aut blandè etiam monẽs, aut etiam cum aliqua asperitate reprehendens, si culpa id promereatur, & ipse reprehendens aliquã ad id habeat authoritatẽ. In his enim casibus obligat præceptũ Correctionis Fraternæ, quod Christus D.N. explicuit cũ dixit: c Matt.18.15. Apud S.Tho. in catena. c *si peccauerit in te frater tuus,* in tuo scil. conspectu, & contra te (vt S. August. declarat) *corripe eum: si te audierit, lucratus eris fratrẽ tuum,* quẽ à peccato liberasti. Et in hoc casu nominatim, etiamsi murmuratio sit contra proximũ, est etiam contra te ipsũ: non solũ propterea quod iniuriã proximi debeas tuam reputare, sed quòd te prouocet, vt eius, quam ille admittit, particeps efficiaris.

3. HVC accedit tertius titulus non minus insignis & egregius, ad reprimendas murmurationes ac detractiones, quo studeas tui proximi honorem, qui læditur, tueri; eaque damna præuenire, quæ ex eis possunt in Rempublicã aut in Familiam prouenire. Valdè enim hoc est charitati solenne, vt alienã causam reputet propriam. Quare si tuum diligis fratrem; oportet, & in his occasionibus ita subsidium ferre, sicut velles tibi in eisdẽ constituto ab illo

ferri.

ferri. Quod si is, cui detrahitur, tuus sit superior, debes eius honorem ita propugnare, sicut bonus filius sui parentis honorem tuetur, & propugnat: quod si sit minor, debes illi tanquam filio fauere; si autem est par, tanquam fratri & amico. quod nisi facias; prodis, te esse falsum filium, fictum fratrem, aut valdè timidum amicum.

§. I. *Declarantur prædicta exemplo filiorum Noë.*

QVAE iam diximus, aliquam lucem habere possunt ex eo, quod euenit tribus filijs Noë, cùm ipse a *bibens vinum inebriatus est*. & obdormiës a Gen. 9.21.
super terram *nudatus* est indecenter: quod cùm vidisset Cham minimus natu, tanquam degener & malùs filius, cùm debuisset parentem tegere, eique non detrahere, potius eum irrisit, & accedens ad alios duos fratres Sem, & Iapheth, retulit quæ viderat, murmurans, & instar canis genitorem suum mordens; fratresque suos instigans, ad idem faciendum. At illi tanquam boni filij, patris nuditatem non solum alijs non manifestarunt, sed neque ipsi eam videre voluerunt, *sed imposito pallio humeris suis, & incedentes retrorsum, operuerunt patris nuditatem*: vultus verò tristitia, quam murmuranti fratri ostenderunt, eius leuitatem & impudentiam represserunt. Pater verò euigilans, cùm didicisset, quæ fecerat ei filius minimus, imprecatus est illi mala; Sem verò & Iapheth bona eis benedicens: & omnibus euenit, quod pater fuerat precatus. hæc est historia plena vtilissimis documentis ad scopum, ad quem tendimus.

VT AVTEM à lapsu illo initium sumamus, qui murmurationis ac irrisionis materia fuit: non sine causa scriptura diuina hanc Noë imbecillitatẽ 1.
commemorat, qui cùm adeò Sanctus esset ac perfectus, per quem Deus tot fecerat prodigia, ipsiusque filijs tantum contulerat beneficium, vt à diluuio, qui reliquos homines submerserat, liberaret, eò tandem in senectute peruenit, vt in rem ignominiosam eiusque persona indignam incideret, scilicet in ebrietatem. Quæ licèt in ipso culpa non fuerit, (vt ait S. Chrysostomus) sed ignorãtia, aut incuria: eò quòd vini virtutem nõ esset expertus: Hom. 29. in Gen.
est tamen signum eius, quod Prælatis virisque valdè perfectis accidit. Hi enim iusta Dei permissione impingere aliquando solent, & in aliquos labi defectus: siue id accidat ex ignorantia, siue ex aliqua naturæ imbecillitate: vt sic in humilitate contineantur; nec ob sua egregia opera in aliquam veniant superbiam: simul verò eademque opera fit, vt maiores sint instar lapidis lydij, in quo minorum & inferiorum virtus deprehendatur.

DEGENERES enim filij, malique subditi, sicut Cham, quamuis huiusmodi defectus occultè nouerint, statim illos publicè manifestant, irridentes suos prælatos, parentes, & superiores; deque eorum factis inter suos so- 2.

cios murmurantes. Quod ex duplici radice ordinariè oritur. Altera est, quod sicut Cham oderat, aut certè parum Noe parentem diligebat, idque fortasse, propterea quod deprauatos eius mores asperiùs reprehenderet: ita mali subditi bonos superiores oderunt, & quemcunque in eis defectum notant: statim vindictæ cuiusdam causa illum promulgant: quasi dicerent: attendite qualis sit ille, qui adeò asperè me reprehendit: cùm ipse maiori sit reprehensione dignus. Et hinc altera oritur causa siue radix, quòd scilicet eam in suis nequitijs consolationem habeant, quod dicant etiam maiores in aliquos defectus incidere, quos propterea libenter manifestant, vt proprij ipsorum defectus, non ita praui esse videantur. Perpendit hoc prudenter S. Ambrosius his verbis: *mens impia cùm putat errasse sapientem, insultandum arbitratur ei, cuius sibi putat mores esse contrarios: & collatandum sibi, quod iusto viro neque eruditio ipsius profuerit, neque iustitia suffragata sit*. Si enim fortis & robustus labitur: quid mirum, quòd labatur imbecillis? & si Prælatus vel magister impingit: quis miretur impingere subditum & discipulum; & quemadmodum vultures (vt ait Sanctus Basilius) pratis odoriferis relictis, ad mortua cadauera graueolentia aduolant; & muscæ non accedunt ad partem corporis sanam & integram, sed ad vulneratam & vlcerosam: ita deprauati homines non attendunt egregia & insignia facinora, quæ alij edunt; sed vilia, & contemptibilia facta in quæ nonnunquam incidunt. Ideoque si superior & iustus aliquis in aliquo erret, aut impingat: (hominum enim est errare & impingere) id statim

Li de Noe & arc. c. 30.

Oratione de Inuidia.

3. manifestant, de eo murmurant, optantes vt propterea vilescant & contemnantur. Boni autem subditi ad imitationem Sem & Iapheth linguas detestantur maledicas, & murmurantes, etiamsi vera narrent: & ostendunt se valdè ægrè ferre talia audire, ob amorem & reuerentiam, qua suos maiores prosequuntur, memores illius Ecclesiastici sententiæ: *ne glorieris in contumelia patris tui; non enim est tibi gloria eius confusio*. Et quoniam Prælati sui iniuriam, reputant propriam, licèt eorum culpa non placeat: eam tamen student cooperire pallio *charitatis, quæ operit multitudinem peccatorum*. Ita Sanctus Gregorius moralia documenta ex hac historia deducens ait: quemadmodum filij Noe, dorso ad patrem suum verso, eius operuerunt nuditatem: ita boni subditi suorum superiorum defectus improbare debent, vt eosdem studeant occultare: nam operimentum (inquit) auersi deferunt, quia improbantes factum, & venerantes magisterium, nolunt videre quod tegunt, tum ne, si illud videant, ad imitandum excitentur; tum ne, si manifestetur, alij habeant, quod irrideant. Talis fuit spiritus magni illius Constantini Imperatoris, cui in concilio Niceno multi Episcopi memorialia obsignata obtulerunt, querelas mutuas continentia (quæ sæpè nó aliud continent, quàm

Eccl. 3. 12.

Lib. 25. mor cap. 15.

murmurationes ac detractiones proprijs offerentium manibus (scriptas) quæ tamen ipse legere noluit; sed obsignata vt erant, proiecit in ignem, sententiam illam tali principe dignam proferens: Sacerdotum vitia non sunt populo promulganda: ne, eis cognitis, liberius peccandi occasionem accipiant: & si viderem, inquit, meis oculis Episcopum aliquem fornicantem, ego ipse meo pallio illum operirem, ne tale peccatum conspectum aliquod alijs scandalum adferret. ô charitatem pectore verè Christiano dignã: quæ peccatoribus non fauens, ipsa peccata occultat, ne malo odore alios inficiat; nec ipsi famam suam amittant; sed nomen seruent bonum, ne in maius aliquod detrimentum prolabantur. Ac propterea ait S. Hieronymus, Christum D.N. iussisse correctionem inprimis debere esse occultam, eò quòd amissa semel fama & pudore diutiùs hæreatur in culpa. *In Mat. 18.*

§. II. *In duobus casibus manifestandos esse occultos aliorum defectus.*

NON est tamen parui momenti difficultas in eo, quod Sacer textus in eadem historia refert, quòd a *euigilans Noe statim didicerit quæ fecerat ei filius suus minor.* Nunquid enim reliqui duo filij Sem & Iapheth statim murmurantes patri retulerunt, quid Cham fecisset? quod si ita fuit, cur non pallio charitatis cooperuerunt factum fratris sui, sicut turpem patris nuditatem operuerant? nam si ipsius Cham peccatum fuit graue, quod patrem suum irrisisset, & occultam alioquin nuditatem manifestasset: etiam videtur graue peccatum Sem & Iapheth, quòd de suo fratre murmurantes, eius delictum etiam occultum propalauerint. Et quemadmodum Cham deliquit volens filiorum amorem erga parentem imminuere: ita duo illi fratres peccasse videntur imminuentes patris amorem erga suum filium, etiamsi improbum. quem nedum vt soluamus, necessè est aduertere: non esse parem rationem, si occulta superiorum delicta subditis manifestẽtur; & si subditorum superioribus. nam primum, quoniam ordinariè loquendo non habet causam & rationem, qua iustificetur, erit contra iustitiam & charitatem, quæ iubet, illa potius occultare: siquidem ad subditum nõ spectat superiorem suum corrigere, aut eius delictis remedium adferre. Quod si aliquando id facere opus esset, debet (vt ait S. Thomas) id fieri occultè, reuerenter ac demissè. Sed quoniam superiores sunt tanquam patres, quibus incumbit, subditos tanquam filios corrigere, eorumque spiritualia damna reparare; ac ne in ea incidant, prospicere & prouidere: in hunc finem licet subditorum defectus etiam occultos illis manifestare; nec censenda hæc est murmuratio aut detractio, sed actus veræ charitatis:

a Gen. 9. 24.

2. 2. q. 32. a. 4.

quæ

a 2 q 32 a 7. & 8. ad 2. quæ (vt idem S. Doctor ait) sæpè ad id obligat, ne vlcus occultatum putrescat, & eo laborantem occidat: & minus malum est, subditum paruam aliquam honoris iacturam facere, quàm persistere in periculo, animæ iacturam faciendi; aut quod hac occasione commune bonum, quod est particulari pretiosius, lædatur. Non fuit murmurator aut inanis delator Ioseph, b *cùm accusauit fratres suos apud patrem crimine pessimo*; non enim ad id faciendum inuidia aut odium illum induxit: sed zelus honoris patris sui, qui filiorum delictis imminuebatur; & zelus boni domus suæ, quæ tali peste infici potuisset: zelus item salutis fratrum suorum, qui damnationis periculo exponebantur: ac denique zelus impediendi peccata, quæ cum Dei iniuria fiebant: nec aliud occurrebat medium illa prohibendi. Hæc omnia motiua & caussę sufficiūt, ad secreta inferiorū delicta superiori & patri, qui remedium adferre posit, manifestanda, cùm nos remedium adferre non possumus. Eædem autem causæ in Ioseph fuerunt actus excellentis charitatis, cum insigni animi fortitudine: nam sibi persuadens, quòd fratres hanc ob causam ipsum essent odio habituri, ac vexaturi, voluit potiùs in hæc tēporalia damna incidere, quàm prætermittere, qua ratione posset spiritualia fratrum suorum damna reparare: meritò tamen existimare licet Sanctum hunc virum seruasse naturalem fraternæ correctionis ordinem, monendo primum, vt ait S. Thomas, fratres suos occultè, vt resipiscerent, seseque emendarent: hac enim secreta admonitione, quando delictum est occultum, non præcedente, non est ęquum alienos defectus manifestare, iuxta regulam à Christo D.N. præscriptam, dicente: c *corripe fratrem tuum inter te & ipsum solum*, nullis scilicet adhibitis testibus delicti illius ignaris. Nam (vt Sanctus Augustinus ait) si tu solus es delicti conscius, quia in tua præsentia est admissum, & illud absque necessitate alijs manifestas: *non es correptor, sed proditor*; nec ita curabitur, sed potius ruet in deterius; pudor enim, quo tunc afficitur, eum impellet ad culpam admissam defendendam; ac proinde illa augebitur, aut diutiùs in illa hærebit. In duobus tamen casibus licet superiori tanquam patri primum referre; quando scilicet aliquis delicti rumor spargitur: aut quando meritò existimamus nostram correctionem parui momenti futuram ob peccantis furorem, & paruam corrigentis auctoritatem. propter quas causas credibilius est, Iosephum nō monuisse fratres suos, vt qui sciret furiosam illorum conditionem, & exiguum, quem erga ipsum ostendebant, amorem; ac denique ob exiguam, quam minor natu apud eos haberet auctoritatem. Ob quas easdem causas credibile est, duos filios Noe ipsi manifestasse fratris sui Cham impudentiam, vt illū corrigeret, & tanquā pater reprehēderet; prauorumque eius morū torrentē retineret, & ipsam irrisionē & contemptū, quē erga omnes exercebat reprimeret. Neque tamen quæ dicta sunt, efficiunt, vt quādo de-

b Gen. 37. 2.

Supra.

c Mat. 18. 15.

Serm. 16. de verbis Dom.

do delictum est contra ipsummet superiorem, prudentiæ censeatur aut tutum, illud ipsimet ordinariè referre, propter occasionem, quæ illi datur indignationis in subditum; & vt ipsam correctionē in vindictam propriæ iniuriæ conuertat. Ideoque certius esse existimo: Sem & Iapheth non sponte sua parenti retulisse detractionem & irrisionem fratris sui Cham; sed coactos auctoritate ipsiusmet Noe, qui euigilans è somno, cùm se nudum & pallio filiorum coopertum aduerteret, eos vocauit, & quid gestū esset quæsiuit, ita vt non potuerint illud ei occultare. Nam quando superior sufficiētia habens indicia inquisitionem instituit de delictis, non licet ea illi occultare, etiamsi ex tali reuelatione damnum alicui sit prouenturū. sicut in hoc casu euenit; siquidem ipsa Scriptura Sacra dicit: *Noe cùm didicisset, quæ fecerat ei filius minor, maledixit ei*, non spiritu vindictæ, cùm ipse esset vir perfectus; sed prophetico, prædicens, quæ in pœnam illius criminis illi essent euentura: vt scilicet ipse & genus eius *seruus esset seruorum fratribus suis*: alijs verò duobus benedixit, prædicens præmium quod essent à Deo accepturi ob zelum, quo patris sui nuditatem operuerunt. Quæ omnia figura quędam sunt eius, quod in his casibus est hominis proprium, & Dei, qui tanquā Iudex illis assistit. Homo enim naturali suæ propensioni relictus, non aliud nouit, quā sibi maledicenti maledicere; & vltionem expetere de eo, à quo iniuriam accepit: contrà verò benedicere benè de ipso loquenti, eumq; in honore haberi velle, à quo honorem accipit & fauorem. At Deus D.N. spiritu Iudicis vtrumq; præstat, nā & murmurantes punit (& defendentes eos, qui iniuriā illam patiuntur, remunerat. Ex quibus duobus frenū tibi & calcar conficere debes; frenū quidem, vt linguā tuam contineas, cū volueris Cham vestigia sequi; calcar verò, vt eandem extimules ad imitandum Sem. S.Tho. 2. 2. q 69.a.1 & q.70.a.1.

§. III. Contra indiscretas Interrogationes.

Hinc dices, qua ratione respondere debeas imprudentib. ac temerarijs interrogationibus, quæ sunt quasi murmurationū seminarium: seruanda.n. tibi est Regula Salomonis, a *ne respondeas stulto iuxta stultitiā suā; ne efficiaris ei similis. responde stulto iuxta stultitiam suam, ne sibi sapiens esse videatur.* Quæ duo consilia etsi videantur mutuò sibi aduersari, respondere scil. & non respondere stulto iuxta stultitiam suam: at reuera non aduersantur, sed valdè sibi sunt conformia ac discreta: nam stultus stultè interroganti, respondendum non est iuxta ipsius desiderium: id enim esset stultū eius imitari; & culpæ participem fieri. Si enim curiosè te interroget de arcano ab amico tuo tibi cōmisso; aut de occulto proximi delicto, nō debes illud manifestare: adeò n. esset stulta & iniusta responsio, atq; ipsa interrogatio: fieret enim contra Sapientis sententiam dicentis: b *qui ambulat fraudulenter,* a Pro.26. 4. b Pro. 11. 13.

reuelat arcana: qui autē fidelis est animi, celat amici commissum, aut occultum eius delictum. Et similiter, si interrogationes fiāt de rebus inanibus, aut noxijs, non licet illis respondere: ne praua illius colloquia foueantur. Sed in his casibus debes stulto respondere iuxta ipsius stultitiæ meritum, ne in ea perseueret; sed opinionem mutet, qua existimabat se non errare; aut, si sciens & volens errabat malitiosè, sese emendet: dicendo illi V.G. occultos proximi defectus manifestare non licet, etiāsi fortè aliquos habeat: sicut nō vellemus nostros ab alijs propalari: quæ respondēdi ratio præcipuè spectat ad eos, qui autoritatem aliquam habent ad docendum & corrigendū: quemadmodum Christus D.N. non respōdebat curiosis suorū discipulorum interrogationibus, illorū desiderio satisfaciendo; sed illud potiùs reprimédo.

Ioan. 21. 22. Act. 1. 7.

DENIQVE in his casibus seruari potest regula, quam Doctores tradunt reo, vel testi interrogato de secreto proximi delicto, ab eo qui non est Iudex; aut à Iudice non habente indicia sufficientia, vt iuxta Iuris ordinem cū autoritate interroget: quia non interroganti iuridicè non licet occultū crimen manifestare in alterius detrimentum. Quòd si Iudex vrgeret, & ad respondendum compelleret, potest respondere, se nihil tale scire: ita tamē, vt respondens in mēte sua intelligat, se illud nescire, vt manifestet; nec eo modo, quo aperire illud poßit: quemadmodum solent Confessarij respondere ad similes interrogationes de rebus in confeßione auditis: licitus enim est hic modus respondendi, quando ad occultam veritatem non manifestandā est necessarius; nec alia via est eandem occultandi. Nec tamen propterea cēsendum est mendaciū: cùm verba menti respondentis sint conformia: quāuis non sint talia iuxta mentem interrogantis: qui tamen dignus est tali deceptione, eò quòd contra rationem & iustitiam interroget.

S. Tho. 2. 2. q. 70. a. 1.

SED ne prætereamus silentio documenta illa; quæ Christus D.N. in nocte vltimæ cęnæ suæ nobis reliquit, cùm Apostoli quęrerēt inter se, c *quis ex eis esset*, ipsum Christū traditurus? & cū S. Ioannes à S. Petro monitus, ipsum Christū interrogauit, d *quis ille esset*. Nā licèt benè ipse Christus nosset, delictū illud intra paucas post horas fore manifestandū: noluit tamē omnibus Apostolis ipsum proditorē indicare, vt illo silentio turbationes euitaret, & bono ipsius Iudæ nomini breui saltē illo tēpore cōsuleret, donec ipsemet detestādo suo opere se ipsum infamaret: sed occulto tamen quodā indicio S. Ioāni proditorē indicauit, quia eius interrogatio nō ex indignatione, aut curiositate; sed ex cōpaßione & charitate oriebatur: neq; ex priuata illa insinuatione detrimentū aliquod sequebatur; sed vtile potius fuit: quoniā S. ipse Ioānes historiā illā erat conscripturus: expediebat verò in ipso Euāgelio exprimi quidquid Christus D. erga infelicē illū discipulū egisset, vt ex illo exēplo disceremus prudentiā & cautelā ad respōdendū huiusmodi interrogationibus, etiā cū fiūt de reb. quæ paulò post sunt aliàs futuræ manifestæ:

c Luc. 22. 23. d Ioā. 13. 25.

festæ: seruando scilicet secretum, bonumque proximi nomen, quamdiu is manifesta sua culpa illud non amittit: aut ad ipsius vtilitatem expedit, illam manifestare; aut denique quando finis aliquis sanctus adest, cur reueletur. vt supra est dictum.

CAPVT XII.

QVA RATIONE SE GERERE DEBEAT IS, QVEM alius laudat, aut calumniatur: & quando expediat ipsis calumniantibus & murmurantibus rationem de rebus suis reddere.

AD perfectionẽ nostrã nõ satis est linguã nostrã ita benè refrenare, vt neq; in adulationis, neq; in murmurationis contra alios extrema declinet; sed necessè etiam est, nosse similibus verbis vti, quando alij eadem pro nobis dixerint, aut cõtra nos: ordinariè.n. nõ desunt in mũdo duo prosecutores, quos S. Aug. adulatores ac detractores appellat, quorũ *In id ps. 69. Euge. Euge.* linguę grauius sæpè nos persequũtur, quã manus & gladij homicidarũ, eorũ enim opera dæmõ ad iustos oppugnãdos & expugnãdos vtitur: nã laudib. & adulationibus eos deijciũt in superbiã & inanẽ gloriã; murmurationibus verò & calũnijs in impatientiã: propterea (ait S. hic Doctor) cõstituit Deus D.N. vt ipsius Electi vtrunq; hoc genus probationũ & tentationũ experiãtur quib. purificẽtur, magisq; in virtutibus perficiãtur: quis .n. existimaret, laudationes esse ignẽ ei qui laudatur, nisi Spiritus S. dixisset: *quomodo probatur* *Prou 27. 21.* *in cõflatorio argentũ, & in fornace aurũ: sic probatur homo ore laudantis.* Caminus est os; ignis verò laudatio, in quẽ ingreditur virtus laudati: quę, si sit imperfecta, nec benè radicata, tota euanescit in fumum vanitatis, & scoriam delectationis terrenæ, & stannũ solius speciei externæ: si autẽ virtus est solida beneq; radicata, purior euadit ac splẽdidior. Perfectus .n. nihili ducit humanas laudes, benè sciẽs, se nõ aliud esse, quã sit coram Deo; & si quid boni habet, id nõ suũ esse, sed Dei; cui laus & gloria tota debetur. His addit S. Gregorius explicãs hunc locũ, laudationẽ torquere bonos, exhilarare verò im- *Lib. 6 mor. cap. 23.* probos: Sed dũ bonos cruciat, eos quasi ignis purificat; & dũ malos exhilarat; eos indicat esse reprobos; peccatores pascuntur suis laudibus, quia non sui creatoris gloriam quærunt; sed iusti, qui eã quærũt, cruciãtur illis, timẽtes, se fortè intus nõ habere, quod exteriùs audiunt de se: quod si fortè habẽt, timẽt eius iacturã dũ laudes suas audiũt; aut ne illud sit præmiũ suę virtutis, quod esse deberet calcar ad proficiendũ & perseuerandũ in ea: ne etiã Deus illam remuneret in hac vita bono illo nomine, quod sua virtute consequuntur: & hoc sancto timore laudes suas audire horrent: ideoque nullum ex eis detrimentum accipiunt.

EX HOC igne transeunt Iusti ad alterũ calumniarum & murmurationũ contra se: quéadmodum enim os laudãtis ignis est, in quo probatur ipse laudatus: ita os murmurãtis est ignis, in quo probatur is, de quo murmuratur, de quo igne dixit Ecclesiast. b *homines receptibiles probari in camino humiliationis.* valdè.n. rigidè & exactè virtutis gradus examinat & probat: nã debilis & imperfecta solet dissolui, & in fumũ tristitiæ, impatiétiæ, & anxietatis . õuerti: quæ in grauia interdũ peccata hominẽ pertrahunt: si autẽ firma sit ac perfecta, purior efficitur tolerãtia, emittitq; ex se maiores sanctitatis splendores. Cùm igitur omnes (vt S. Augustinus ait) hos duos ignes ingrediantur, vt ex eis incolumis euadas, danda tibi est opera , vt exitus bonus sit, sicut fuit ingressus, orãs Deũ. D.N. (cuius ait Dauid esse c *custodire introitum & exitũ* nostrũ) vt quemadmodũ sanus & integer fuisti ingressus: ita integer prodeas ac perfectus: cũ enim sis vas fictile, facilè, vt supra est dictũ, confringeris ob tuam debilitatem, nisi à diuina gratia fias solidior.

b Eccl. 2. 5.
Suprà
c Ps 120. 8.

ET HINC prouenit, quòd prouidentia diuina (quemadmodum S. Gregor. perpendit) ad maiorẽ electorũ suorum securitatẽ, constituit hos duos ignes mutuò sibi succedere: vt alter damnũ reparet, quòd alter intulerit: ita vt si laus nos erigit ac reddit inanes: calũnia & contẽptus deijciat nos & humiliet: & si hic tardiores nos ac timidiores reddit, illa nos foueat & animũ addat: eũ in modũ, quo arbor diuersis temporib. à vẽtis cõtrarijs impellitur, quam si vnus ad alterum latus inclinat, alter inclinat in cõtrarium, & ita remanet recta: ita Iustus à laudib. & cõtemptibus oppugnatus robur acquirit, & firmitatem, ambulans, vt ait Apostolus, d *per gloriam & ignobilitatem; per infamiam & bonam famam*, ánimo quodam his omnibus euentis superiori, vt in primo Tomo fuit explicatum exemplo Noemi & Ruth: quæ aduersitatum ac prosperitatum vicissitudine magnam in virtutibus constantiam acquisiuerunt.

d 2 Co. 6. 8.

§. I. *Rationes vincendi in hisce conflictibus.*

OPeræpretium est tamen duas vias hic ostendere vincendi in his congressibus: altera enim est silentij perfecti, cùm talia audiũtur: altera prudẽtis respõsionis. Silentiũ oriri debet ex humilitate cordis, nõ agnoscẽtis in se aliquid laude dignũ; multa verò digna contẽptu. Debetq; huius humilitatis indicium aliquod exterius in vultu ipso apparere, aliter tamen atque aliter. Nam laudes audiẽns, tristitia est præferenda: vt appareat te illas illibenter audire, atque ita progressus in eis impediatur: si enim eas audire delectet, statim (vt S. Gregorius ait) illæ crescunt: pergunt enim adulatores in eis referendis, vt te recreent ; & sensim cor tuum emolliant; & rigorem , quem in boni rectique prosecutione adhibebas, faciant relaxari.

Hom 11. in Ezech.

quam-

quamobrem oportet eas statim retundere, tibique ipsi internè dicere illud
Dauidis:e *Ferant confestim confusionem suam, qui dicunt mihi: Euge, Euge*: hoc est e Psal.39.16.
exurge, lætare, & gaude ob egregia tua facta: his enim inanibus verbis me in
vanam gloriam & superbiam inducunt. Caue itaque sis hominibus huius se-
culi imitator, qui ad huiusmodi laudationes respondere solent ver-
bis valde humanis in signum gratitudinis, quo ostendunt, eas sibi arridere.
Nunquam enim laudantis manum oscularentur, nisi propriam prius essent
osculati, complacentes sibi inaniter ex auditis proprijs laudibus, contra id
quod S. Iob de seipso dixit: f *si osculatus sum manum meam ore meo*, quasi inani- f Iob.31.27.
ter mihi complacens in rebus meis, eas laudans, aut libenter audiens ab alijs Gloss in 1. Thess.2
laudari. In qua re vir ille sanctissimus raram suam eximiamque virtutem o- S.Tho.2.2.
stendit: Nam (vt S. Augustinus ait) licèt facilè sit laudationem ex rebus no- q.132.a 3.
stris non quærere, quando negatur: difficillimum tamen est, cùm eadem arg 3.
spontè offertur, non gaudere, & S. Chrysostomus de seipso fatetur: quando Hom.38. ad popul.
auditores laudabant eius Conciones, pati se solitum, quòd humanum est,
congaudendo cum illis: licèt sit credendum, id non fecisse, quasi audiendis
suis laudibus delectaretur; sed ob vtilitatem & profectum ipsorum audito-
rum; & ob gloriam Dei, quæ ex eo oriebatur.

QVANDO autem in eisdem casibus est loquendum, maiori opus est pru-
dentia ac discretione: adulatores enim oportet asperè reprehendere, si ali-
quam in eos habes potestatem: quemadmodum Christus Dominus noster
acriter Pharisæos reprehendebat, cum aliquam in faciem ei dicebant adula-
tionem: f *Quid*, inquit, *me tentatis hypocritæ?* & cuidam, qui (vt S. Thomas per- f Mat.22.16
pendit) per adulationem vocauerat: g *magistrum bonum*, respondit: *quid me di-* g Mar.10.17
cis bonum? vt intelligeret se tam procul ab adulatione dicenda esse debere; at- Luc.18.16.
que ipse erat ab audienda. Quando autem laudans rectam habet intentionē, Eccl.19.23.
repellendæ sunt laudes humilibus verisque rationibus: non vt in laudando
pergat; sed vt, quis tu sis, agnoscat, quemadmodum S. Gregorius respondit Lib 17.Epi.
S. Leandro, à quo ob perfectam & exemplarem suam vitam laudabatur. 25
Volo, inquit, verbis tibi respondere bonæ cuiusdam mulieris: h *ne vocetis me* h Ruth.1.20
Noem. id est, pulchram; sed vocate me mara; id est, amaram, quia amaritudine valde "
repleuit me omnipotens. Ne existimes, vir venerabilis, me nunc eum esse, quē "
antea noueras: quamuis enim in exterioribus creuerim ob dignitatem, inte- "
riùs tamen in spiritu valdè decreui, & eousque perueni, vt sim vnus ex illis, "
de quibus scriptum est: i *deiecisti eos cùm eleuarētur*. Ille, cùm est eleuatus, cē- i Psal.72.18.
setur deiectus, qui ascendens ad dignitates, descendit in moribus. Hæc S. "
Gregorius, ex quibus apparet, verè Humili nunquam deesse rationes, eiu-
dendi laudes, quas de se audit. Et huiusmodi rationes sunt, quas Dauid ap-
pellat k *sagittas potentis acutas, & carbones desolatorios*, quos potens ipse Deus k Psal.119.4.
confert contra adulatorias & fraudulentas linguas. Quod si in virtute sis No-

ritius & Tyro, audi. sque tuos maiores te laudante ;id cum vera humilitate debes magnæ tuę imbecillitati adscribere;& necessitati, qua tanquam infans aliquis huiusmodi fomento indigeas, eum in modum, quo humilis illa Ruth audiens laudari se à Booz, cadens in faciem suam & adorans super terram,

Ruth 2.10 3. dixit:l *inueni gratiam apud oculos tuos, Domine mi, qui consolatus es me, & locutus es ad cor ancillæ tuæ, quæ non sum similis vnius puellarum tuarum:* quasi dixerit, prudentia tua ob magnam meam imbecillitatem huius laudationis tuę causa est, quamuis ego sim eius indigna.

EISDEM duabus vijs vtendum tibi est, cùm te aliquis verbo contempserit, aut contra te murmurauerit. Aliquando tacendo, aliquando verò loquendo; semper tamen cum humilitate & serenitate vultus: quamuis enim

m Prou.25. 23. m in *linguam* alijs *detrahentem, facies tristis* sit ostendenda, vt illa aduertat, te horrere, talia audire; & ea ratione illam *dissipes, quemadmodum ventus Aquilo dissipat pluuias:* in eas tamen murmurationes, quæ te tangunt, præstat non ostendere huiusmodi signa tristitiæ, & impatientiæ ob tuum contemptum. Et si reuera sint de materia mala, cuius tu sis tibi conscius: æquum est, te eius pœnitere; ac dicere intra te ipsum (vt habetur

n Iob.33.27 in libro Iob) n *peccaui & verè deliqui, & vt eram dignus non recepi:* quare hanc pœnam & iustam esse existimabis, & à DEO tibi missam, vt à culpa expurgeris, & vitæ emendandæ studeas. Quod si materia sit bonum aliquod opus tuum, tacendum tibi est, non tamen opus omittendo: sed tuam defensionem, DEI prouidentiæ committendo, qui huiusmodi calumnias sustinentes tueri solet: quemadmodum Christus Dominus no-

o Luc 7.39 & c.10.40 & Ioan.12. 7. ster o *Mariam Magdalenam* ter defendit ab eis, & à boni, quod præstabat, murmurationibus. Quod si aliquid sit dicendum, id fiat, confirmando cum humilitate bona tua proposita, eum in modum, quo Dauid vxori

p 2.Reg.6. 16 21. suæ Michol murmuranti, ipsumque irridenti p *quod coram Domino saltasset*, ipse respondit, se ipsum magis humiliando & contemnendo, vt postea

Tract.4. c.2. videbimus: Et sic ei silentium imposuit. Sic enim quadam valdè occulta & gloriosa ratione triumphum ages de tuis calumniatoribus, si ostendas te de tuo contemptu gaudere; aut fatearis te dignum esse, qui sic contemnaris; quemadmodum ad finem Tractatus præcedentis fuit explicatum.

§. II. *Superiores contra se ortas murmurationes impedire & amouere tenentur.*

SVPERIORES tamen in huiusmodi casibus possunt, ac verò interdum debent, facti sui rationem reddere, vt murmurationem contra se ortam impediant, & amoueant scandalum, ne impingant ignorantes;

qui non intelligentes causam & motiuum ipsius, eum damnant & conqueruntur; quemadmodum fecit Pater ille familias, contra quem murmurabant operarij, qui tota die in ipsius vinea laborauerant, eò quòd iussisset eandem mercedem ijs operarijs reddi, qui vna sola hora laborauerant, nam statim atque ad eius aures peruenit murmur illorum, vocatum ad se eorum vnum valdè blande corripuit, dicens: a *amice non facio tibi iniuriam: nonne ex denario conuenisti mecum? tolle quod tuum est, & vade: volo autem & huic nouißimo dare sicut & tibi: aut non licet, mihi quod volo, facere? an oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum?* Et hac insigni prudentia querelas dissoluit murmurantium, insinuans eis quam immeritò conquererentur; & iniuriam, quam ipsi inferebant; & incommodum, quod proximo suo inferre tentabant; ac denique grauitatem peccati ipsorũ, cuius morbi radici aptum antitodum applicabat: id enim significat illud, quod adiecit: *an oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum?* quasi ei dixerit: attende, quod ex mea liberalitate acceperit oculus tuus occasionem, vt esset temerarius, cupidus, & inuidus boni proximi tui: temerarius, inquam, fuit, eò quòd iudicaueris, me acceptatorem personarum, & iniustum, eò quòd pro labore inæquali mercedem dederim æqualem: sed in hoc deciperis, nam ex meis facultatibus licet mihi eleemosynam facere, & gratis dare, quod non debetur ex iustitia. Adde, quòd etiam in hoc es temerarius, cùm iudicas proximum tuum, minus te laborasse ob temporis, quo laborauit, breuitatem: nam plus ipse laboris perfecit in vna hora, ob eius magnam diligentiam: quàm tu feceris in duodecim, ob tuam in laborando ignauiam. Est etiam oculus tuus cupidus: quia non es tuis contentus; sed etiam, quod tibi non debetur, concupiscis, exigens quasi ex iustitia, quod labore tuo non es promeritus. Ac denique es inuidus, cùm doleas de bono tui proximi, ac de gratia quam ego illi feci. Cùm potiùs ex hoc ipso deberes gaudere: siquidem nihil ex ijs, quæ tua sunt; propterea amittis, quod ego illi ex liberalitate dem quod meum est, quò ipse ditescat, & benè habeat. Cogita igitur, te sine causa irasci, pacem amittere, alios turbare, ac zizania in familia mea seminare: cùm meritò attendere debuisses, me tibi nullam iniuriam fecisse, eò quòd aliquid dederim tuo proximo; sed te potius mihi iniuriam facere, eò quòd de me murmures. Sed ego iniuriam hanc tibi ignosco, reddoque quod debeo, non me vlciscens de murmuratione, & querela, quam de me immeritò habuisti.

a Mat.20. 13.

Hoc est exemplar quod Christus D. N. in hac parabola nobis proponit, vt in ea videamus murmurationis malitiam, radices, ac damna; & simul Prælatorũ dexteritatem in ea curanda, non tam ad suum honorẽ tuendã, & eius, quod fecerunt, rationẽ reddendam, ne iniusti habeantur: quàm ad pacem in sua familia seruandam, & culpam, damnaque ab ea prouentura, impedienda.

SED.

SED ne silentio prætereamus causam & motiuum patrisfamilias, cur nō omnes simul operarios, quorum tamen multi murmurauerant, corripere sed vnum tantum seorsim voluerit. Voluit enim nos docere modum & rationem in his correptionibus seruandam, quamuis non semper sit eadem: nam in Communitatibus semper inter reos sunt aliqui innocentes, & omnes in genere reprehendere, solet esse afflictionis & desolationis occasio ipsis innocentibus, cùm se vident inter reos haberi. Ac propterea magna cum prudentia paterfamilias vnum accepit seorsum, qui murmurationis caput esse videbatur, aut insolentius in ea se gesserat: & hunc corripuit, & magis in particulari reprehendit: ita tamen vt omnes peccati complices eisdem rationibus conuicti remanerent, & corrigerentur. Et sic reliqui, qui innocentes erant, pacati manserunt, suæ innocentiæ conscij, cùm viderent, se nō esse de illa culpa notatos, & ipsa Communitas manet in suo honore, cùm in ea plures innocentes esse intelligantur.

SED aliàs prudentia tenet aliam viam quæ monens ipsam communitatem de culpa, vt emendationem obtineat, quam intendit; corripit omnes, qui in ea sunt, etiamsi pauci sint rei: eò quòd nec eos nominare; neque admonitionem & correctionem prætermittere expediat. Et ita eos cum multis alijs corripiendo ipsi corriguntur, non puncti nominatim: ipsi verò innocentes ex eo redduntur cauti, ne in huiusmodi peccatum incidant. Cuius rei aptum habemus exemplum in Christo Domino, cùm aliqui ex discipulis & nominatim Iudas de b *Maria Magdalena murmurarent.* Christus enim in communi omnes monuit, & corripuit: nam neque Iudas ob cordis sui duritiem capax erat particularis reprehensionis, neque par erat, reliquos non aduertere murmurationis malitiam, & eius curationem.

b *Mat* 26.10 *Ioan.* 12.4.

CAPVT XIII.

PLVRIMVM REFERRE AD CONCORDIAM ET MVtuum cum omnibus commercium conseruandum, valdè melancholicam aut valdè cholericam naturam moderari, & pertinacem, aut vindictæ cupidam domari.

INTER cætera, quæ concordiam Reipublicæ & Familię, & humanam mutuam familiaritatem, & consuetudinem euertunt, non postremum locum obtinet naturalium propensionum diuersitas & contrarietas: cùm scilicet quisque præceps eò fertur, & inclinat, quò naturalis corporis constitutio propendet. Ex quo fit, vt alij cholerici sint ac vehemen-

hementes;alij ſedati,phlegmatici,& lenti:hi melancholici,timidi & puſillanimes;illi hilares,audaces,& proiecti animi: atque inde prouenire ſolet naturalis quædam auerſio,& animorū alienatio,quam Philoſophi *Antipathiam* vocant,inter eos,qui diuerſæ ſunt huiuſmodi corporis conſtitutionis:adeò, vt alter alterius actiones motuſq; & ſtudia fugiat, ac deteſtetur: ac proinde eiuſdem vitet conſuetudinem & familiaritatem. Atque vt plerique mortalium ab hiſce motibus ac propenſionibus abripiuntur: ita vix vnionem & pacē cum ijs ineunt,qui eiuſdē non ſint propenſionis & conſtitutionis:adeò, vt neq; verſari cum eis poſsint. Quare cholerici phlegmaticos,& illos hi viciſsim horrent; triſtes ac tetrici iucundos & hilares declinant; ſicut hi illos viciſsim,atque ita rara eſt inter eos familiaritas & conſuetudo.

Qvamobrem nihil adeò pacem & humanum mutuum hominum commercium iuuat,atq; quòd ſiniſtras ſuas propenſiones & exceſſus quiſque agnoſcat,ad quos miſera illorum cōſtitutio impellit;& eandem viriliter mortificent,ſeipſos vincentes,virtuteq; inclinantes ad alterum extremum,vt ſic medium teneant ſtudioſum,quod prudentia dictat:ad quam directio hęc & gubernatio ſpectat. Quamuis pręcipuus gubernator,ſit ſpiritus S. qui cęleſtibus ſuis inſpirationibus, ac dictamine conſcientiæ fide illuſtratæ, & virtutū habitibus exornatæ(quarum munus eſt has paſsiones domare)perfectiſsimè id præſtat,nam quemadmodū induſtrius auriga currum dirigit quatuor Equorum, quorum alij ferociores ſunt ac velociores; alij tardiores, omnium habenas in manu tenens,tardos vrget,& veloces retinet;vt pari paſſu omnes progrediantur:ita Spiritus S. Electorum Remp. ſuis impulſibus & virtutum habenis ita gubernat:vt veh. mētes & cholericos cōtineat,phlegmaticos verò vrgeat;puſillanimes excitet,ac reprimat audaces;triſtes exhilaret, valdè verò lætos & hilares cōponat ac moderetur: vt pari omnes paſſu in bonorū operū exercitio progrediātur:eum in modū,quò ſuperius dicebamus: quòd ſancta a *quatuor animalia*, quæ *gloriæ Domini* currum vehebāt:quæ quãuis adeò eſſent inter ſe diuerſa, *vnà tamen gradiebantur*, eò quòd eiuſdem *ſpiritus impetum* ſequerentur:qui hominem bouis inſtar tardum impellit, vt greſſum acceleret;feſtinantis verò inſtar leonis aut Aquilę impetum detinet,vt ſe greſſibus moderatis,qui diutiùs durant, accommodet. Diuina enim inſpiratio feſtinantium eſt fænum,& tardiorum calcar: vt omnes onus portent ſuorū officiorum,b *Deoq; ſeruiant*, vt Propheta dixit:*humero vno*:ſingulis in ſe ipſis mortificantibus exceſſum,in quo ſunt alijs oneroſi. Tract 1. c. 1. a Ez ch c. 11. & c. 2 1. b Sopho.3.9.

Horvm omnium præclarum exemplum videre licet in moribus ingenuis ac generoſis, quos Iſaias Chriſto Domino noſtro attribuens, ſic dixit: b *non contendet, neque clamabit, neque accipiet perſonam, neque audietur vox eius foris:calamum quaſſatum non conteret,& lignum fumigans non extinguet non erit triſtis,neque turbulentus,donec ponat in terra iudicium.* In quibus verbis inſinuat b Iſa 42.2. Mat. 2 19.

Propheta septem nostri Saluatoris proprietates, in quibus boni ciues debeant illum imitari.

§. I. *Prima familiaritatis proprietas.*

I. PRIMA proprietas, quæ ad suauem & humanam cum alijs familiaritatẽ plurimum confert, significatur illis verbis: *non erit tristis*, neque ex naturali scilicet sua constitutione, nec ex inordinato aliquo accidente. Triplex enim est tristitia, quædam studiosa, alia naturalis, tertia vitiosa. Prima potuit locum habere in Christo D. N. ipse enim dixit paulò ante suam passionem: a *tristis est anima mea vsque ad mortem:* & Apostolus dicit: *tristitiam quæ secundùm Deum est, pœnitentiam in salutem stabilem operari:* talis est, quam de proprijs alienisve peccatis & miserijs proximorum habetur. Hæc coniunctas sibi habet has tres præcipuè virtutes: pœnitentiam, misericordiam, & charitatis zelum: estque semper secundùm regulas rationis moderata; ne, si nimia sit, euadat vitiosa. Tristitiæ naturalis fundamentum & radix est humor melancholicus grauis & importunus ac molestus. Quæ complexio, quãuis culpabilis ipsa non sit: si tamen non reprimatur & corrigatur, facilè labitur in incommoda vitiosæ tristitiæ: quæ coniungi præcipuè solet his tribus vitijs, impatientiæ scilicet, ob mala, quæ eueniunt; aut bona, quæ amittuntur, inuidiæ ac dolori de prosperitatibus alienis; acediæ siue tædio ex bonis operibus, cum diffidentia quadam & quasi desperatione, ac reliquis tentationibus, quarum suprà est facta mentio. Et vniuersim, quoniam tristitia (teste sancto Augustino) earum rerum est, quæ contra nostram voluntatem eueniunt, ex ea prouenit, vt homines voluntati suæ valdè addicti, quibus propterea vix potest satisfieri, valdè subiecti sint inordinatis huiusmodi tristitijs; quarum causa tum sibi ipsis, tum alijs graues sunt & intolerabiles: Sibi quidem: quia b *sicut tinea vestimento, & vermis ligno:* (vt Salomon ait) *ita tristitia viri nocet cordi, &* c *spiritus tristis exsiccat ossa, animus* autem *gaudens, ætatem floridam facit:* d *tristitiam* (ait Ecclesiasticus) *non des animæ tuæ, & non affligas temetipsum in consilio tuo*, & in rebus gerendis. *Iucunditas cordis hæc est vita hominis, & thesaurus sine defectione sanctitatis:* nam gaudiũ producit annos, *tristitiam ergo longè repelle à te, multos enim occidit tristitia, nec est vtilitas in illa*, quòd etiam Apostolus confirmat, dicens: e *sæculi tristitiam, mortem operari.* Ex quo fit, vt cor ipsum debilitet, frangat alas, & hominem reddat ineptum ad benè fungendum suis officijs, & satisfaciendum obligationibus. Nã quemadmodum dilectio, iuxta mentem Philosophi perficit operas: ita è contra tristitia multos in eisdem defectus admittit: quemadmodum accidit Aaroni, qui cum valdè esset tristis ex repentina duorum filiorum morte, errorem admisit in oblatione sacrificij: qui, cum propterea à Moyse corripere-

tur,

a Mat. 26. 38.
2. Cor. 7. 10.
Tract. 2. c. 5. § 3.
b Prou. 25. 20.
c Cap. 17. 22.
d Eccl. 30. 22.
e 2. Cor. 7. 10
Lib. 10. Ethic. c. 4.
S. Thom. 1. 2. q. 37. a. 3.

tur, respondit: f *cùm mihi acciderit quod vides, quomodo potui placere Domino in cæremonijs mente lugubri. Quod cùm audisset Moyses, recepit satisfactionem:* sufficientem iudicans excusationem, quòd ex tristitia esset afflictus. Denique qui valdè sunt tristes, reliquis sunt in agendo graues, & omnes fugiunt eorum conuersationem, gaudentes potiùs coniungere se modestè & grauiter lætis: ac propterea de Christo Domino nostro dixit Dauid: quòd eum g *vnxerit Deus oleo lætitiæ præ consortibus eius.* His verbis insinuans, futurum illum in anima hac cælesti lætitia plenum, quam totum etiam corpus modestia & grauitate quadam diuina participaret, & omnes benè illi afficerentur: omnes etiam eius socij, hoc est discipuli, eiusdem essent participes: quia plurimum in eo sibi complacet, quòd omnes in lætitia illi seruiant: sic enim idem Dauid: h *seruite Domino in lætitia; introite in conspectu eius in exultatione.* Et Salomon, longum quendam concludens sermonem: i *cognoui* (inquit) *quòd non esset melius nisi lætari, & facere benè in vita sua:* nam bona lætitia bonam promouet vitam; quæ vicissim ipsam auget lætitiam. Quare si huiusmodi naturalis tristitiæ sors tibi contigerit, debes eius excessum mortificare, siquidem gratia naturam corrigit & emendat; & (vt sponsus dixit) k *fortis est vt mors dilectio* siue charitas, ad extinguendum scilicet prauam hanc connaturalem indolem: bona etiam conscientia, cordis adfert lætitiam, quæ tristitiam expellit aut moderatur. Sed attentiori studio fugere oportet tristitiam vitiosam, diligentem dando operam, ne propriæ tuæ voluntati valdè sis addictus; sed eam cum diuina in rebus omnibus coniungas & conformes: hoc est enim quod Sapiens dixit: l *non contristabit iustum quidquid ei acciderit;* quia nihil ei euenit contra votum & desiderium, quod transtulit in ipsum Deum: à cuius voluntate & prouidentia acceptat & amplectitur quidquid non est peccatum; & fiducia; quam in ea collocatam habet, radices euellit tristitiæ, & cor ipsum pace implet & gaudio; redditque affabilem valdè & humanum, omnibus eius Reipublicæ & familiæ.

f *Leu.* 10.19. g *Psa.* 44.8. h *Psal* 99.1. i *Eccles.* 3. 12.22. k *Cant.* 8.6. l *Prou* 12.21

§. II. *Secunda familiaritatis proprietas.*

2. Ex prima hac proprietate secunda oritur, quam Propheta exprimit illo verbo: *neque turbulentus*, hoc est neque turbatus erit, nec præceps, aut festinans instar turbinis, aut venti vehementis, qui quasi in momento euoluit & turbat omnia: quod proprium est eorum, qui naturâ sunt cholerici, & impetu quodam ac vehementia in dictis & factis suis progrediuntur; & sic turbant pacem reliquorum, & familiam; ac ipsam etiam ciuitatem commouent; quos instruit Ecclesiasticus, dicens: a *noli citatus esse in lingua, noli sicut leo esse in domo tua, euertens domesticos tuos,* huiusmodi enim furijs & tibi ipsi, & illis noces: & expellis è domo

a *Eccl* 4.34.

3 Reg. 19. 20. tua spiritum Dei, qui non habitat in turbatis, sed in quietis, & pacificis cordibus. Et quemadmodum Eliæ Prophetæ dictum est: *Dominum non venire in spiritu grandi & forti, subuertente montes; sed in sibilo auræ tenuis:* ita Deus non inuenitur in ijs, qui in modo suo agendi quasi turbines & tonitrua se habent, terrentes & turbantes alios absque causa: sed in ijs, qui mansueti sunt, humani, & suaues, sicut quietus ventus & lenis, qui refrigerat quidem, sed non excæcat, aut turbat. Talis igitur esse debet ratio agendi ipsius Iusti, eiusque verba ita lentè, quietè, ac tranquillè prodire, vt omnium animos ad se alliciat, refrenans naturalem & vitiosam choleram, quæ ad loquendũ cum impetu & turbatione incitat: idcircò de sponsa dictum est, quod b *eius labia essent* b Cant. 4. 11. *fauus,* ab apibus sanctarum cogitationum fabricatus, *qui mel distillaret,* verba scilicet dulcia, quietè, & sensim proferendo. Vt autem intelligatur, idem esse seruandum in vitiorum reprehensionibus, quo tempore solet cholera magis accendi: etiam dicitur de c *Labijs* sponsi, *quòd distillent* c Cant. 5. 13. *myrrham primam:* quia non solum dulcium verborum mel; sed etiam asperorum myrrha tranquillè & non tumultuariè, & animo turbato & inquieto effluere debet.

Sed hoc extremum fugiens, caue ne in alterum illud incidas, vt nimis tardè & magna cum mora loquaris: id enim non minus esset alijs molestum, quàm si cum vehementia & cholera loquereris. vox (inquit S. Ambrosius) Lib. 1. offic. c. 9. & 13. „ non laxa, nec fracta, aut effæminata esse debet, quemadmodum aliqui titulo „ grauitatis effingere solent, sed integra & virilis sicut hominem grauem de„ cet, ita vt quisque studeat vitiosum extremum, ad quod à natura propendet, mortificare: qui nimis est phlegmaticus, addat sibi calcar, ne sit in loquendo tam tardus; nimis cholericus freno contineat suam properationem: ita scribitur de glorioso Patre nostro S. Ignatio, quòd cùm constitutionem haberet cholericam, ita illam represserit, vt videretur esse phlegmaticus.

3. Hvic proprietati affinis est tertia, quæ illo verbo explicatur: *non clamabit,* aut *non vociferabitur,* nimis altè vocem extollendo, id enim efficit ira & Lib. 31. mor. cap. 12. cholera, sicut aduertit S. Gregorius allegans dictum illud Apostoli: d *omnis amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor procul tollatur à vobis,* qui cla- d Ephes. 4. 31. mor valdè contrarius est grauitati & modestiæ Christianæ: cuius munus Lib. 1 offic. cap. 18. (vt ait S. Ambrosius) est hos clamores moderari: *ipsum,* inquit, *vocis sonum* „ *libret modestia, nec cuiusquam offendat aurem vox fortior.* Consulitq; idem San„ ctus, vt initio sermonis vtamur voce paulò demissiori, quàm soleamus; vt „ ita paulatim ascendamus, donec ad mediocritatem decentem perueniamus, quemadmodum à Musicis & concionatoribus fieri solet; vt nimirum modesta, sedataque exordia, testimonium sint boni progressus futuri. Sed Reg. 115. Breuiorum. fusiùs hoc est prosecutus S. Basilius, dicens: vocis modum audientium necessitas ipsa definiat, adeò vt non ita demissa sit, vt non audiatur ab eo,

qui

qui cum loqueris:nec tamen altiòr, quàm fit opus, vt ille te audiat. quod si demissius loquentem audire te ille posset, iá clamor cēsebitur, ab Apostolo damnatus. non verò clamor censeretur, quando vox ideò effertur, quòd ad plures sermo habeatur, quemadmodum à Concionatoribus fieri consueuit, aut ad excitandos dormientes, tepidos extimulandos, aut ad affectum aliquem & sensum cordis aptius exprimendum. Quod Christum D.N. interdum fecisse Euangelistæ docent, quibus tamen non aduersatur Propheta de eo dicens: *non clamabit, & non vociferabitur*, intelligit enim de clamore aliquo hominis ira perciti: quia in communi suo cum alijs colloquio & agendi ratione loquetur modesta, humili, & graui voce: id quod aptum est medium ad perfectionem acquirendam, quod etiam assecutus est quidam Philosophus, qui dixit: *ad summam perfectionem volo te esse breuiloquum; rariloquum, & submissa voce loquentem*, vt medium teneamus iam indicatum.

Luc. 8. 9. Ioan. 7. 37. & c. 12. 43.

Refert Thur. c. Tract 35. in Reg. S. Benedict.

MVLTVM ad id iuuerit, occasiones vitare altiùs & immodestè loquendi: V. G. non loquendo cum eo, qui procul est: si commodè posis propius accedere; non loquendo quando alij simul & confusè loquuntur; sed expectando, donec illi absoluerint. Et hoc etiam voluit insinuare Propheta cū dixit: *non audiet aliquis in plateis vocem eius*; quasi dixerit: non erit garrulus, neque loquax sicut illi, qui simul conueniunt ad colloquendum in circulis multorum, vbi necesse est non seruari in loquendo ordinem, eò quòd multi sint qui simul loquantur. Etiam iuuat non laxare risui habenas in rebus lætis: nam (vt Ecclesiasticus dixit) e *fatuus in risu exaltat vocem suam: vir autem Sapiens vix tacitè ridebit*. Iuuat quoque pertinaciam & contentiones in loquendo tollere, quibus semper miscentur clamores: ac propterea de Christo D.N. vtrumque simul dicitur: *non contendet, & non clamabit*.

e Ecc. 21. 23.

4. ET hæc quarta proprietas est, quæ plurimum iuuat ad pacem & bonam familiaritatem cum alijs habendam: vt, quantum erit possibile, abstineas à contradicendo alijs, & contendendo cum eis absque manifesta id faciendi necessitate: iuxta illud Ecclesiastici cōsilium: f *de ea re, quæ te non molestat, ne certeris*. & Apostolus discipulum suum Timotheum monet: *ne verbis contendat*, eò quòd *ad nihil sit vtile, nisi ad subuersionem audientium*, eosque malo cōtentionis exemplo scandalizandos: eò quòd indicium sit superbi, arrogantis, ac pertinacis in suo iudicio hominis; & volentis semper vincere: sicut è contra valdè ædificat, quòd quis ab huiusmodi contentionibus modestè & humiliter desistat: quod expressè Salomon dixit: *honor est homini, qui separat se à contentionibus: omnes autem stulti miscentur contumelijs*: ille enim verè honorem consequitur prudentis, humilis, ac modesti; redditque se omnibus amabilem: quia, vt pacem cum illis habeat, vult suo iuri cedere: stulti

f Eccl. 11. 9. 2. Tim. 2. 14.

autem in suis contentionibus sæpè miscent verba proximos pungentia.

Li 1. Offi c 2 Hoc fusius explicuit S. Ambrosius, dicens: colloquia & sermones nostros diuidi in conuersationes familiares, & in disputationes, ad inueniendā veritatem in scientijs: & in vtrisque studendum esse, ne qua sit turbatio, sed noster sermo mitis sit, suauis, humanus, beneuolentia & gratia plenus, ab omni contemptus aliorum odore vacuus: *absit* (inquit) *pertinax in familiari sermone contentio*, quia semper plus vanitatis, quàm vtilitatis inuoluit: & conuersatio, quæ recreationis causa accipitur, vertitur in amaritudinem; & qua fouebatur amicitia, postea fouetur odium. Disputatio (inquit) sit absque ira; suauitas sine amaritudine; admonitio sine asperitate; & exhortatio sine offensione: & quemadmodum danda opera est, ne in omnibus actionibus nostris nimius affectus rationem conculcet, sed consilijs bonis locum demus: ita studendum est, ne verba nostra proferantur cum aliquibus indicijs iræ, aut odij, aut cupiditatis, aut affectus alterius deprauati. hæc S. Ambrosius.

5. SED contentionibus inter disputandum reiectis in vltimum huius operis Tomum, addamus quintam proprietatem, quæ de Christo D.N. dicitur: *calamum quassatum non confringet*: hoc est mansuetudine, clementia & moderatione vtetur erga imbecilles & afflictos, eosque qui tanquam semiuicti suam incipiunt deserere stationem; & claudicant in progressu. familiare enim est superbis & cholericis, altos suos spiritus & impatientiam ostendere in minores ac debiliores, quibus putant se posse præualere: quòd si in contentionibus disputationum initium aliquod victoriæ obtineant, non desistunt, donec omninò vincant, & alios prosternant: quòd si æmulationem cum alijs habeant, quos vident incipere cadere: non cessant, donec eos prosternant & conterant: at humilis & charitate feruens, est mansuetus, clemens, & misericors: non frangit arundinem, quæ integra est; nec quassatam comminuit: non deijcit stantem, nec lapsum conculcat; non detrahit exaltatos, nec de deiectis & humlitatis triumphat: potiùs ex misericordiæ visceribus contendit consolidare confractos, lapsos erigere & oppressos exaltare.

6. QVOD si qui illorum valdè erunt impatientes: erga eos magis exerit suam charitatem: nam id addit Isaias, dum ait: *linum fumigans non extinguet*. quasi diceret: si homines, qui lucem & honoris splendorem, quem habebant, amiserunt, erumpant in furorem; quòd se humiliatos ac reprehensos videant; & in ea furia sunt instar lychni, qui cùm arderet in lampade, flatu vno fuit extinctus, & ingratissimum emittit fumum: ita illi huiusmodi fumum ad nares eijciunt, offendentes, & iniurijs afficientes eos, à quibus

sunt

funt humiliati ac reprehēsi:nihilominus qui iustus & misericors est, eum fumum patienter tolerat, nec vult huiusmodi impatientem ac [illegible], etiamsi importunum & impudentem, pessundare; sed cum mansuetudine illum tolerat, & expectat; donec furor ille tanquam fumus euanescat, vt, eo cessante, de eius remedio agat: imitatus illustrissimum Saluatoris nostri exemplum, in quem scribæ & pharisæi insurrexerunt, & multarum iniuriarum ac blasphemiarum fumo eum afflixerunt, eò quòd vitiorum suorum eos admoneret, ac reprehenderet. Et quamuis potuisset ipse illos perdere & extinguere, noluit tamen eas iniurias vlcisci; sed admiranda patientia illas tolerare: dans eis pœnitentiæ locum, qua possent ad nouam vitam resurgere.

CAPVT XIV.

QVAS NAM DISCORDIAS EFFICIAT ACCEPTIO personarum in mutuo hominum commercio; aut sibi quod optimum est, absque iusta causa vsurpare: & qua ratione illæ impediantur.

Vitium illud, quo vnum alteri absque sufficienti causa & ratione præponimus, (quod personarum acceptionem appellamus) innumera parit in Repub. & familia odia, inuidias, ac discordias: ac propterea in Scriptura sacra grauiter reprehenditur ac damnatur, & Isaias dixit de Christo D. a *quod non accipiet personam*. Vt autem quæ de eo dicenda a *Isa. 42. 2.*
sunt, faciliùs intelligantur, præmittimus hoc vitium tum interiùs in mente, tum exterius exerceri. Interiùs fit, cùm fertur iudicium, quo absq; sufficienti causa aliquis alteri præfertur, ob solam speciem, quæ exterius apparet: cùm nullum adsit sufficiens indicium eius, quod intus in eis latet, propter quod alter alteri præferatur. Ex quo iudicio prouenit exterior executio valdè perniciosa in nouē casibus, quos refert S. Thomas: quorum aliqui pertinent ad Iudices, de quibus in proximo Tractatu differetur, reliquorum duo sunt maximè frequentes: *primus* versatur circa mores, titulos, ac nomina, loca, & sessiones, quibus magis honoramus minus dignos, aut ob causas tali honore minus dignas; aut singularitate aliqua erga vnum inter multos aliàs æquales vtimur absque ratione speciali, quæ tale factum approbet ac iustificet. Hæc omnia à Sancto Iacobo Apostolo *In c. 2. Ep. S. Iacobi. 1.*

b Iac.2.1. reprehenduntur, dum ait: b *fratres mei, nolite in personarum acceptione habere fidem Domini nostri Iesu Christi gloriæ. Etenim si introierit in conuentum vir aureũ annulum habens, in veste candida, introierit autem & pauper in sordido habitu, & intendatis in eũ, qui indutus est veste præclara, & dixeritis ei: Tu sede hic benè: pauperi autem dicatis: Tu sta illic; aut sede sub scabello pedum meorum, nonne iudicatis apud vosmetipsos, & facti estis Iudices cogitationum iniquarum?* quasi eis diceret: attendite, ne in cordis vestri tribunali Iudices iniusti sitis, meliorem iudicantes diuitem propter solum vestium ornamentum; pauperem verò deteriorem ob talis ornamenti defectum. nam quidquid à falso huiusmodi ac temerario iudicio procedit, etiam vitiosum est; cùm scilicet diuiti ob solas diuitias honor Iusti tribuitur, qui pauperi ob solam inopiã denegatur: certissimum enim est, externa tantùm veste neminem fieri virum bonum; sicut nec solum Habitum facere monachum: sed bonos & honestos mores eum facere iustum ac religiosum. Hoc autem exemplo vsus est Apo-2.2.q.63.a.3 stolus, (vt S. Thomas aduertit) vt intelligamus: honorem nemini esse denegandum, qui eo sit dignus, quocunque tandem vestium cultu tegatur, neque exhibendum indigno ob causam & titulum, quem reuera non habet: quemadmodum iniustum esset sapienti aut sancto viro propterea solum honorem denegare, quòd pauper sit, aut infimo loco natus, aut eo solo titulo, quòd sit princeps, nobilis aut diues, honorem ei exhibere. Quibus tamen, etiamsi improbis & idiotis, alius debeatur honor ratione dignitatis, aut officij, aut eminentioris loci quem habent in Repub. quę regula si seruetur, non dabitur legitima discordiæ occasio.

2. Hoc ipsum meliùs intelligetur ex altero modo acceptionis personarum, qui est in particularibus amicitijs, quæ oriuntur ex causis non exigentibus specialem amorem & arctam consuetudinem; sed proprio tantùm palato & gustui attendẽdo: non habita ratione aliarum causarum etiã iustissimarum. id quod in familijs & communitatibus solet esse magnarum inuidiarum, ac discordiarum causa: nam qui minus, quàm cæteri sine speciali eius causa diligũtur, iudicãt se odio haberi, se cõtẽni, nec sibi faueri: ac propterea iram suam conuertunt tam in eum, qui ipsis præfertur, quàm in pręferentem: Et quid mirum, hanc discordiam prouenire, quando id fit absq; iusto titulo: cùm etiam oriri soleat, cùm adest sufficiens causa? quemadmo-c Gen.74.4. dum apparet in fratribus Ioseph, de quibus dicitur: c *videntes fratres eius, quod à patre plus cunctis filijs amaretur, oderant eum, nec poterant ei quidquam pacificè loqui*, toruè eum aspicientes, & cogitantes illum vita priuare, vt ex suo illum conspectu auferrent. Imò inter ipsos Apostolos fuit huiusmodi turbatio, cùm animaduerterent, quod Christus illis præferret d Petrum, & filios e Zebedæi.

d Mat 17. 26.c.18.1. e c.20.24.

SED quoniam parentes, Prælati, ac domini etiam seruata ad omnes

suos

ſuos domeſticos humanitate, poſſunt, imò debent meliorum maiorem rationem habere: & poſſunt etiam aliquem habere magis intimum, tanquam ſpecialem amicum, propter commodum & vtilitatem inde ſibi prouenientem, danda illis eſt opera, vt diſcordiam, quæ facilè oriri poteſt præueniant adhibito aliquo remedio, antequam illa oriatur: iuxta illud Eccleſiaſtici: f *ante languorem adhibe medicinam.* quemadmodum fecit idem Patriarcha Ioſeph, cùm in Aegypto ſuis fratribus ſe manifeſtaſſet: cùm enim quædam particularia amoris & beneuolentiæ indicia Beniamin ſuo ex vtroque parente fratri oſtendiſſet: memor inuidiæ & odij, quod in ipſum ex ſimili cauſa fratres prius habuerant, diſcedentes præmonuit, *ne iraſcerentur in via*: quaſi diceret: nolite locum dare inuidiæ propter hæc maioris amoris indicia, quæ Beniamin exhibui, cùm conſcij ſitis cauſæ, cur id fecerim: ſed pacem & charitatem mutuam ſeruate, vt ex hoc ego intelligam, vos verè eſſe fratres meos. f Ecc.14.20. Gen.45 24.

§. I. *De duplici alia diſcordiarum radice.*

Hvic acceptionis perſonarum vitio affine eſt alterum, quod non minus diſcordiam parit quàm illud: quando ſcilicet quis abſque legitima cauſa vſurpat ſibi quod melius eſt in negotio honoris, aut bonorum fortunæ, aut alterius temporalis commodi: quod ordinariè ex duplici radice oritur. Altera eſt ambitio: nam (vt Sapiens ait) a *inter Superbos ſemper iurgia ſunt* circa puncta honoris: quia quiſque illorum optimum in omnibus locum quærit abſque vllo iuſto titulo. quemadmodum b *filijs Zebedæi* ambientibus optima loca in regno Chriſti, titulo quodam cognationis; reliqui *decem* Apoſtoli *indignati ſunt*: quos omnes corripuit Chriſtus D. dicens: Spiritum illum eſſe *Principum gentium*, qui frequentant ambitionis ſcholam, quam mundus profitetur: diſcipulos autem ſuos non de primario loco contendere, ſed vnum quemq; c *vltimum* ſibi eligere debere, meliori alijs (etiamſi iure aliàs ſuo illum habere poſſet) propter pacem ſeruandam relicto. In quem finem quatuor hæc documenta humilitati Chriſtianæ valdè conſona & propria tibi ſunt obſeruanda. a Pro.13.10. b Mat.20 21 c Luc.14.10.

1. Primvm eſt, vt honorem cuique debitum in vrbanitate, cæremonijs, titulis ac locis ita exactè exhibeas; vt potiùs debitos terminos excedas, quã in aliquo deficias in honore alijs deferendo: præſtat enim, vt te nimium facere aſſerant: quàm vt turbentur & conquerantur, quod fueris parcior, nec præſtiteris quod debebas.

2. Secvndvm eſt, vt contentus & pacatus ſis cum ea reuerentia & honore, qui tibi iuxta tuum ſtatum & locum, quem tenes, debetur: nec quæras aut etiam acceptes exceſſum, etiam ſpontè ab alijs oblatum: ſed modo de-

centi studeas illum impedire: Nam, si forte adulatorie & ficte offeratur; prudentiæ erit illum reijcere; quòd si ex ignorantia aut nimia humilitate offeratur: humilitatis etiam erit illum repellere: quemadmodum Sanctus Petrus non admisit, vt Cornelius procideret ad pedes eius; sed
d Act.10.20 dixit:d *surge: & ego ipse homo sum.* Et idem fecit Angelus, cùm Sanctus Ioan-
e Apo 22 9. nes se prostrauit, vt illum adoraret: dixit enim illi: e *vide, ne feceris: conseruus*
3. *enim tuus sum & fratrum tuorum.* TERTIVM documentum est, vt non indigneris, aut pacem tuam perdas, etiamsi alij inordinatè & iniustè vsurpare & habere velint reuerentiam, & titulos sibi non debitos. Quamuis enim, quod malum est, approbandum non sit: indignatio tamen in huiusmodi casibus est indicium superbiæ: quasi alterius arrogantia in proprium cedat contemptum. Quare si ex animo & candidè tanquam humilis vltimum amas locum: non propterea turbaberis, quòd alter primum sibi vsurpet. Et hinc
4. QVARTVM oritur documentum, in eo situm, vt cum magnanimitate quadam aliorum defectus feras circa reuerentiam & honorem aliàs tibi debitum: nam quamuis licitè possis illa desiderare, & natura huiusmodi defectum sentiat: non licet tamen propterea indignari, & quasi vindictam meditari: potius est Christianæ magnanimitatis scire hæc dissimulare, nec huiusmodi puncta curare: vt quæ ad nihil sint aliud, quàm vt conscientiam pungant, ac turbent: sunt enim ambitionis effectus & quasi proles, cuius damna & remedia in proximo Tractatu fuerunt posita.

ALTERA discordiarum radix est temporalium rerum cupiditas, quæ
Cap 10. §. 2. & 3. semper inclinat hominem, vt quod optimum est, sibique magis accommodatum, sibi vsurpet, etiam cum iniuria & detrimento alterius: cui discordiæ vix occurri potest, nisi per charitatem & humilitatem, quæ deterioribus est contenta; & ne pacem amittat vult potius cedere iuri suo. cuius rei præclarum, & vtilissimum habemus exemplum in Patriarcha Abraham, cùm intellexisset rixam inter pastores gregum ipsius & Loth propter pascua, quia vtrique optima pro gregibus suorum dominorum habere volebant. Ipse tamen Abraham statim aggressus est eam discordiam componere verbis & actionibus magni exempli & ædifica-
f Gen.13.8. tionis: dixit enim ad Loth: f *ne quæso sit iurgium inter me & te, & inter pastores meos, & pastores tuos; fratres enim sumus.* Quæ verba, quæso, magis humilia & beneuola; aut etiam magis potentia dici poterant, ad contentiones illas componendas. *fratres enim* (inquit) *sumus*: ideoque non decet inter nos esse dissensiones. Cùm igitur omnes Christiani, simus IESV CHRISTI Domini nostri fratres, filij eiusdem patris, qui est DEVS; & eiusdem matris, quæ est eius Ecclesia: AEquum omninò est, vt non sit inter nos dissensio, aut querela vlla. Sed quoniam

ad hoc

ad hoc non sufficiunt verba, nisi opere ipso occasiones remoueantur, adiecit idem Patriarcha: quandoquidem hæc dissensio & discordia propter pascua est orta: *Ecce vniuersa terra coram te est, recede à me obsecro. si ad sinistram ieris: ego dextram tenebo: si tu dextram elegeris, ego ad sinistram pergam.* O heroicam charitatem, tali viro dignam! ô quàm se ostendit ob omni cupiditate expeditum, quàm remotum ab ambitione & omni genere rancoris & iræ! quodnam enim medium esse potest ad vnionem & concordiam obseruandam efficacius, quàm ita liberaliter cedere iuri suo; vt liberam proximo suo relinquat electionem, ad eligendum quod maluerit, & quod sibi magis expediet? siquidem omnes lites ac discordiæ mutuæ inter homines huic fundamento innituntur, quòd vnusquisque velit sibi quod optimum est; & vt alij ipsorum iudicio acquiescant, ipsi verò non aliorum; quare qui his cedit; à radice euellit omnem huius damni occasionem. At Patriarcha noster vno tractu volauit super id totum, quod alij iusti ordinariè faciunt: nam (vt Sanctus Chrysostomus perpendit) ius eligendi pro libitu locum, ex multis titulis pertinebat ad ipsum; eò quòd ipse esset patruus ipsius Loth, & quasi eius tutor; eò quòd esset illius familiæ caput, senior, sapientior, multò potentior, ac ditior: quare æquum erat, vt Loth illi cederet, ac eligere quod mallet, permitteret. At ipse Abraham, quò erat maior, eò magis se ipsum humiliauit, & ad pacem conseruandam toti huic iuri cedere voluit, subijciens se non maiori alicui, aut sibi pari; sed minori, honorans nepotem suum, eique permittens prius eligendi facultatem: contentus ipse accipere, quod ille relinqueret; etiamsi deterius esset: iudicans, præstare parum habere cum pace, quàm multa cum dissensione & turbatione. Sed ampliùs adhuc humilitatem & charitatem suam in eo (vt S. Ambr. ait) manifestauit, quòd videns famulos suos discordes, non se iudicauit adeò fortem, vt existimaret, posse dominos esse concordes: qui solent aliàs amicitiam mutuam rescindere ob ineptas famulorum murmurationes, & rixas. Ideoque quà humilis, voluit fugere discordiæ occasionem; quà verò charitatis studiosus, voluit etiam inter ipsos pastores esse concordiam, & vtramque familiam valdè esse vnitam, vt & ipsa capita perfectam seruarent vnionem, quamuis in eo aliquam ipse rerum suarum iacturam faceret. Quo exemplo docuit, quantam curam & operam patresfamilias ponere debeant in conseruanda perfecta pace & vnione inter suos: ex qua etiam ipsorummet pax & concordia dependet. Refert etiam plurimùm, statim atque rixa ac dissensio inter seruos incipit apparere, eam decidere atque componere, antequam crescat: quemadmodum fecit Abraham: nam, vt ait Ecclesiasticus, g *à scintilla vna augetur ignis*; & ab exigua dissensione solet ad cruentam pugnam veniri. Maior etiam erit prudentia occasio-

Hō.33 in Gē.

Lib.1. de Abrahā. c.3.

g Eccl. 11. 34.

nes ipsas præuenire: ne vel ipsæ scintillæ prodeant: quemadmodum Booz timens aliquam dissensionem seruorum suorum, si videret Ruth inserentem se, vt cum ipsis meteret, præuenit eos dicens: h *etiamsi vobiscum metere voluerit, ne prohibeatis eam, & colligentem nemo corripiat:* nouerat enim vir prudens, sæpè discordiam in familia euenire ex eo, quòd alij se in aliorum officia immittant; aut sine authoritate reprehendant; aut ex inuidia, quod videant, eos esse in maiori gratia apud ipsos Dominos. Ad rem itaque erit tempestiuè eos præmonere, ne discordiæ alicuius initijs dent locum.

h Ruth.2.15.

NON est tamen æquum, fructum silentio præterire, quem Abraham ex opere hoc tantæ charitatis & humilitatis collegit. non enim vacat mysterio, quòd Deus permiserit, Loth acceptantem libertatem eligendi, sibi ab Abraham oblatam, decipi in sua electione; & relinquentem patruo suo partem optimam, sibi accipere deteriorem: i *elegit enim sibi regionem circa Iordanem ad Sodomam*, quæ tunc erat *sicut paradisus domini*: quæ tamen breui tempore facta est deterrima, & totius mundi miserrima, & semel ipse fuisset ab hostibus spoliatus, & cum tota sua familia in captiuitatem ductus: nisi Abraham illum liberasset: & postea ob Sodomorum peccata l *pluit Dominus sulphur & ignem de cœlo, & subuertit ciuitates, & omnem circa regionem*, ac simul omnis ipsius Loch substantia ibi perijt. vt ex hoc exemplo intelligamus, quantam curam diuina prouidentia gerat humilium, ita res omnes dirigendo; vt qua parte magnam iacturam facere videntur, plurima illis commoda eueniant: contrà verò permittendo, vt qui non sunt humiles, nec aliorum defectus tolerantes, magnam ex eo iacturam faciant ex quo ingentia lucra sperabant. Quare, si ex charitate & humilitate alteri relinquas locum meliorem, & ea quæ sunt magis vtilia, & honorifica: nouerit Deus ita rem deducere, vt maiorem tu honorem & lucra maiora acquiras: alter verò & abiectior fiat, & commodorum suorum iacturam faciat: vt re ipsa sententia illa Saluatoris locum habeat, m *qui se humiliat exaltabitur: & qui se exaltat, humiliabitur.*

i Gen.13.10.
k Cap.14.12.
l cap 19.24.
m Luc.18.14.

CAPVT XV.

DE PERFECTIONE CHARITATIS IN TOLLENdis discordijs, & præsertim litibus: quantum in illis periculi sit, quibusq; in casibus licitæ sint.

X ijs quæ superiori capite retulimus, satis apparet rerum temporalium cupiditatem domesticarum dissensionem & simul plurimarum litium, quarum plena sunt iudicum sæcularium & Ecclesiasticorum tribunalia, vnicam causam esse, simul & grauissimorum damnorum hinc orientium, quæ omnia iustitiæ virtus sufficienter tolleret, si illam homines amplecti, & colere vellent: ipsa etenim vnumquemque inducit, vt rebus suis contentus viuat, non concupiscens alienas; & alteri quod suum est ita tribuat, vt nihil quod eius sit, sibi vsurpet. Verùm hodiè virtus hæc adeò iacet ac sordet, vt magnopere à sorore sua charitate iuuari, opus habeat, eo modo quem Christus Dominus noster in Euangelica lege ei commendauit, dum varia consilia & documenta in ea proponit, ad mutuam concordiam fouendam & conseruandam, etiam cum aliquo proprij iuris dispendio, & iniuriæ contra iustitiam tolerantia, facilè hoc ipsa præstat charitas, modò perfecta sit: talis enim, est gladius cupiditatem resecans. Huc spectat consilium illud Saluatoris: a *Ei qui vult tecum iudicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium.* Quasi diceret; noli tam inordinatè erga tuas affici facultates; neque propriam ita diligas tunicam, vt quò illam retineas, amittas charitatem, Deique & proximi inimicus constituaris, sed potius tam moderato & recto amore eam diligas, vt haud grauatè bona temporalia amittas, ne spiritualibus excidas, satius enim fuerit, corpus lumine nudum remanere; quàm animam tuam aut proximi tua causa, pretiosissima charitatis veste spoliari. Atque vt stoliditatis argumentum foret, quòd mille valet amittere potius velle, quàm quod vnum tantùm: ita (teste S. Dorotheo) ob nullũ temporale commodum amittenda charitas est, quæ maiori interuallo omnia bona temporalia excedit, quàm mille vnum. b *Quid* autem tibi *profuerit si vniuersum mundum lucratus fueris, & animæ* idcirco *detrimentum patiaris?* In cuius rei confirmationem antiqui Patres, teste Cassiano, dicebant, omnibus mundi bonis, quamuis maximè vtilia videantur, cedendum potius; quàm vt per iram, & discordiam in fraternæ charitatis detrimentum consentias, cùm Christus suaserit, vt, c *si dum offers munus tuum ad altare, ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduersum te, relinquas ibi munus tuum, & vadas reconciliari fratri tuo.* Notat verò S. Chrysostomus, Christum hic generaliter lo-

a Mat. 5. 40.

Serm 4.

b Mat. 16. 56.

Collat. 16. 7.

c Mat. 5. 24.

cutum, siue querela fratris iusta sit, siue iniusta; cò quòd charitatem inprimis,& quàm maxime conseruari velit.Et ideò Apostolus dixit:d *si esca scandalizat fratrem: non manducabo carnem in æternum, ne fratrem meum scandalizem.* Verùm id Christus Dominus declarauit in secundo, quod sub ecit documento, dicens: e *quicunque te angariauerit mille passus, vade cum illo & alia duo.* Id est, si fueris mercenarius diurnus, stude non modò implere opus & laborem tuum, ad quem ex pacto teneris; sed sponte tua plus adhuc labora; si ad concordiam cum proximo seruandum id necessarium esse intelligas. Quod si importunè te coegerint, plus facere, quàm ex pacto tenearis, vt duo passuum millia pergas; cùm non nisi de mille conuentum fuisset, id etiam haud grauatè feceris. Imò etsi duplicato onere, merces tibi non duplicetur: noli ideò propria auctoritate vindictam sumere; neque ad iracundiam & impatientiam prouocari: sed pacem in anima cõserua,& charitatem cum proximo, nulla illius amittendæ occasione data. Hoc scilicet est consilium magno illo Domino; qui magni consilij Angelus vocatur, dignũ. Qui quamuis impedire nolit, vt per iustitiam acquiras, quod iustè tibi debetur; aut molestiam repellas, quam tibi alij inferunt: præcipit tamen, vt hoc sine vllo à parte tua præiudicio fiat charitatis: tibique consulit, tanti eam facere; vt, ne illam cótemnas, aut imminuas, aliquid potius de iure tuo remittas, confidens infinitæ illius bonitati, quod pro eadem decertabit; vel alia via damno, quod illius intuitu pateris, occurret. Recordare, obsecro, quid f ISAAC contigerit, quando Palæstini, apud quos commorabatur, prosperę illius fortunæ & lætis successibus inuidentes, puteos à patre illius effossos obturarunt, & arescere fecerunt: ipse enim damnum hoc & molestiam æquanimiter perferens, alio in loco puteum effodit, è quo magna mox aquarum copia scaturijt. At pastores regionis illius cum ipsius pastoribus de aqua etiam hac contenderunt: propterea *calumniæ* nomen puteo dedit, patienter illam sustinendo, nec in vindictam prorumpendo: sed alterum mox puteum fodit; at cùm eadem rixa contigisset, imposuit illi nomen *inimicitiæ*; verùm cùm & hanc magna cum animi serenitate tulisset, puteum quem serui magno cum labore & molestia parauerant, ijs cessit, ac tertium effodi iussit, ac tum demum omnis cessauit contentio, & contradictio: ideoque *latitudinis* illi nomen dedit, quòd DEVS cor ipsius dilatasset; & facultates in patientiæ & perseuerantiæ præmium auxisset. Vt hinc locupletes & potentes intelligant, fore, vt alij illis inuideant, ac molestiam inferant, quas si æquanimiter ferre ac dissimulare non potuerint, tanta inde secutura est discordia, vt vniuersa domus & familia ruinæ exponenda sit. Verùm si patienter tulerint, ac dissimularint, quod sine maxima æmulorum turbatione impedire nequeunt, eorum tandem peruicaciam superabunt; & desideratam latitudinem, & opum augmentum breui consequentur.

d 1. Cor. 8. 13

e Matt. 5. 41

f Gen. 26. 15.

HINC

Hinc colligere licet: quomodo in litibus nos gerere oporteat, quia de re Apoſtolus in Epiſtola ad Corinthios pluribus egit, quos duorum criminum inſimulauit, vnum iuſtitiæ & fraternæ charitati repugnabat, alterum conſilijs perfectionis, quam profitebantur. g *Iam quidem* (inquit) *omninò delictum eſt in vobis, quòd iudicia habetis inter vos, quare non magis iniuriam accipitis? quare non magis fraudem patimini? ſed vos iniuriam facitis, & fraudatis: & hoc fratribus. An neſcitis, quia iniqui regnum Dei non poſsidebunt? nolite errare, quia neque fornicarij, neque fures, neque maledici, neque rapaces regnum Dei poſsidebunt. Multa quidem licent, ſed non omnia expediunt, nec ſub vllius redigi poteſtate bonum fuerit.* Quod ſi propterea facitis, vt habeatis quod comedere poſsitis: attendite quod *eſca* quidem *ventri*, *& venter eſcis*; *Deus autem & hunc, & has deſtruet.* Hæc quidem Apoſtolus, quorum tamen aliqua prohibet tanquam crimina; alia tanquam imperfectiones parum pias & religioſas. Crimen eſt (ait Angelicus Doctor) lites ciuiles habere, quando tres aut quatuor circumſtantias concurrunt. *Prima*: ſi ſola auaritia & inordinata opum cupiditas, litis cauſa ſit: quam Chriſtus reprehendit in eo, qui ipſi dicebat: h *Magiſter, dic fratri meo, vt diuidat mecum hæreditatem*, cui Dominus reſpondit: *Homo, quis me conſtituit Iudicem, aut diuiſorem ſuper vos? videte & cauete ab omni auaritia, quia non in abundantia cuiuſquam vita eius eſt ex his quæ poſsidet.* meritò illum, Hominem vocauit: cùm non niſi de rebus carnalibus, terreniſque ageret, & litem cum fratre haberet; quæ quamuis ad hæreditatis diuiſionem ſpectaret: ex auaritia tamen ortum habebat, vnoquoque plus deſiderante, quàm ſibi competeret. Atque hoc hominum proprium eſt, iuxta illud Apoſtoli ad Corinthios: i *cùm inter vos ſit zelus & contentio, nonne carnales eſtis, & ſecundùm hominem ambulatis?* Et Apoſtolus Iacobus id ipſum confirmat, quod aduerſus diuites dicimus: k *vnde bella & lites in vobis? nonne ex concupiſcentijs veſtris, quæ militant in membris veſtris?* quaſi diceret: lites, & exigua illa concordia, quam inter vos video, hinc ortum habent, quod exiguam etiam intra voſmetipſos habeatis, & concupiſcentiæ veſtræ & paſsiones inter ſe digladientur, ac diſſentiant: ſi enim mortificatas concupiſcentias haberetis, ſtatim lites & contentiones finem acciperent. Atque hinc *alterum*, quod lites prauas reddit, eſt ipſe, quo geruntur, modus, cum diſſenſione, inquam, & magno pacis, fraternitatiſque, quam Chriſtiana Religio requirit, detrimento. Atque hoc ſentiebat Apoſtolus, quando admirans dicebat: l *an ne frater cum fratre iudicio contendit?* perinde ac ſi diceret, vbinam eſt fraternitas, quam habetis in Chriſto? vbinam pax & charitas, quam tantoperè vobis commendauit? Et ſanctus Iacobus ait: m *vbi zelus & contentio eſt: ibi inconſtantia* in bono, *& omne opus prauum*: nam in corde eſt, & indè exit quidquid ad illud prouocat.

Hinc porrò originem habet *tertium* quod lites vitioſas reddit, quando

ſcilicet

g 1. Cor. 6. 7.

Ibi lect. 2.

h Luc. 12. 13.

i 1. Cor. 3. 3.

k Iacob. 4. 1.

2.

l 1. Cor. 6. 6.

m Iac. 3. 16.

3.

scilicet iniustitia, fraus, versutiaque ijsdem immiscetur, petendo quod alienum est; vel astu doloq; adhibito, ipsum consequi contendendo. Atque hoc est quod Apostolus grauissimè reprehendit, dum conqueritur alterum alteri iniuriam irrogare, & fraudem aduersus fratrem machinari, cùm tanquam seipsos amare eosdem debeant; & ipsis velle, quę sibi ipsis fieri ab alijs vellét. Hæc est petra scandali, in quam impingunt & caput confringunt, non litigãtes modò; sed & Iudices, Aduocati, Causidici, Notarij, & quotquot ijs in re iniqua per fraudem & dolum opitulantur. Aduersus quos gladium cõminatorium Isaias Propheta exerit, dicens: m *Væ qui condunt leges iniquas, & scribentes iniustitiam scripserunt, vt opprimerent in iudicio pauperes, & vim facerēt causę humilium populi mei: vt essent viduæ præda eorum, & pupillos diriperent? quid facietis in die visitationis, & calamitatis de longè venientis? ad cuius confugietis auxiliū? & vbi derelinquetis gloriam vestram?* Vtinam litigantes, & quotquot ijs auxiliãtur, strictæ illius visitationis memores essent, quam viuorum & mortuorum iudex de omnibus instituet, quando rationes illorum examinabit; vtinam animo voluerent grauem illam litem & causam, quæ in diuino tribunali, etiãnum indecisa dependet; in qua de vita æterna agitur; cuius sententia non nisi in hora mortis pronunciabitur: & in vniuersalis iudicij die coram vniuerso mundo promulgabitur? Quid ibi facies, misselle, si lites iniquas foueris, dum superueniet ista calamitas; quæ, quamuis procul tibi abesse videatur, prope tamen adest: & forsan hodierna die eadem te obrutum videbis? quis patronus in illo discrimine futurus? quis huius causæ solicitator? si opera tua te condemnauerint, quis absoluet? si pauperes & viduæ, quas tua malitia oppressisti & spoliasti, te accusent, quis defendet? quid tibi tunc dignitatis, qua hodie fungeris, splendor & gloria proderit; aut amplæ, quas nunc possides facultates conferent? omnia hic relinques, & solus ad iudicium descendes, in quo, quòd lites iniustas intentaueris, iustè damnaberis. His tribus, quæ lites vitiosas reddunt, *quartum* addit S. Thomas, scandalum scilicet ac turbationem quæ oritur proximo ex occasione nostræ resistentiæ, vt in grauia propterea peccata labatur. Quem defectum insinuauit Saluator, cùm dixit, non esse resistendum n *volenti tunicam nostram tollere; sed potius dimittendum etiam ei pallium*; quòd tamen rarò censendum est præceptum, sed consiliū tantùm, sicut dictum est. Et eodem spectat quod dixit Apostolus, *quare non magis iniuriam accipitis, quare non magis fraudem patimini?* quasi dicat; non nego licere aliquando litigare: sed attendite, id non semper expedire; & maioris esse perfectionis, pacem & concordiam cum fratribus seruare; etiam cum aliqua facultatum vestrarum iactura, & rerum necessariarum, etiam ipsius cibi defectu; quàm, vt hæc incommoda vitetis, cum fratribus vestris litigare; nam hæc temporalia sunt, & cum vita corporis finem accipiunt; animæ verò vita est futura æterna: b *noli, (inquit) cibo tuo fratrem tuum perdere, pro quo Christus*

[Margin: m Isai. 10. 1.]
[Margin: *De Maiorat. & hereditate cœlesti.*]
[Margin: *Supra.*]
[Margin: a Mat. 5. 40.]
[Margin: b Ro. 14. 15.]

mortuus

mortuus est;nec proprium reputes emolumentum,quod in tantum cedit detrimentum alterius. Ex his colligit S. Thomas:Religiosos, qui paupertatem sunt professi & omnia pro Christo reliquerunt, debere, ad suam perfectionem assequendam, lites omnes fugere, nihil proprij sibi quærendo: quamuis eisdem æquè liceat ac sæcularibus, bona Religionis communia etiam per litem conseruare,quando id alia via facere non possunt. Quibus addit S. Gregorius:quando necessitas nos obligat rerum temporalium curam habere,quas alij sibi vsurpare tentant, interdum expedire, id tolerare: aliquando tamen melius esse id impedire,charitate seruata: *ne rapientes non sua, semetipsos perdant*, eum in modum quo quis etiam vi proximam culpæ occasionem remouet ei,qui nō vult spontè ab ea abstinere: vt sic possit veram agere pœnitentiam. *Refert S. Tho.supra.*

IN multis præterea casibus tenetur quis litigare,quando hoc medium est ad propria bona fortunæ, & filiorum defendenda necessarium,sine quibus non potest familiam suam cum debita proprio statui suo decentia sustentare, quamuis seruandæ tunc sint conditiones, quæ litem iustificent, puritas scilicet intentionis,moderatio cupiditatis,iuxta illud Apostoli:c *omnia mihi licent, sed ego sub nullius redigar potestate*,loquens enim de se,idem alijs suadet, ne scilicet quis seruus fiat aut mancipium rerum suarum temporalium, nec ipsius litis, qua illas tuetur;sed in ea gerat se absque animi perturbatione,cū libertate spiritus,pacificè,absq; iniuria & fraude, nulla data culpabili occasione iræ aut turbationis,quæ proximo sit scandalo:ac deniq; quando aliter fieri non potest, eò quòd alter cogat nos aut litem illi intentare,aut nos defendere ab ea, quam ipse in nos mouet: semper tamen memores sententiæ illius Apostoli:d *seruum Domini nō oportet litigare,sed mansuetum esse ad omnes*, e *& non litigiosum*,& alibi ait:f *si quis videtur contentiosus esse : nos talem consuetudinem non habemus,neque Ecclesia Dei*:quę tanquam columba est,pacis & cōcordiæ amica,& fundata in spiritu vnionis cum suo sponso.

c 1.Cor.6.12.

d 2 Thim 2. 24.

e 1 Tim.3.3.

f 1 Cor 11. 16.

CAPVT XVI.

OPERA LIBERALITATIS ET MISERICORDIAE, quibus Reipublicæ perfectio conseruatur:& eadem extendenda esse ad egenos,peregrinos,& aduenas.

AD integram Reipublicæ perfectionem non satis est,quòd ciues sibi inuicem Iustitiæ opera præstent,vt hactenus indicauimus; sed (vt initio huius Tractatus insinuauimus) necesse etiam est, gratiæ opera exercere, quæ à duabus illis virtutibus, liberalitate & misericordia, (quæ sunt fideles charitatis & humanæ amicitiæ comites) proce- *Cap 2.*

dunt; & occupantur in benefaciendo omnibus, quos vt amicos habent: nam eos visitant, ad conuiuia inuitant, hospitio excipiunt, mutuum, cùm indigent, illis dant, aut etiam gratis, solatio illis & consolationi sunt, subsidium ac remedium in omnibus necessitatibus, meliori quo possunt modo, a Gal. 6. 2. eisdem præbent, & a *alter alterius onera portant, vt sic* (quod Apostolus dixit) *Christi legem*, quæ charitas est, *adimpleant:* quæ facit, vt amantium se, omnia sint ita communia: vt quisque, quod sibi deest, habeat in altero; & quisque possit omnia; quia omnes iuuant vnumquemque, propterea enim Salo- b Prou. 18. 19 mon dixit: b *frater, qui adiuuatur à fratre, quasi ciuitas firma*, & quod sunt ner- c 1. Ioã. 3. 18. ui in corpore, id est in ciuitate vera amicitia: qua c *omnes se inuicem diligunt* (vt sanctus Ioannes dixit) *non verbo, aut lingua; sed opere, & veritate.*

ET quoniam multi in ipsa Republica sunt pauperes, amictu & vestitu indigentes; multi infirmi, ac debiles; accedúntque ad eandem ob varias occasiones aduenæ, ac peregrini: necesse est florere in ea charitatem cum liberalitate & misericordia adeò perfecta, vt se ad omnes extendat; &, quo Dial. 5. de leg. poterit meliori modo, eorum necessitatibus subueniat. Vnde Plato Reipublicæ quam constituebat, hospitalitatis virtutem valdè commendauit: Cicero verò li. 2. de offic. Et Cicero dixit: benignitatem Reip. inprimis necessariam esse, vt captiui redimantur, & subueniatur indigentibus, & vnusquisque ciuis, si diues ac potens sit, debet suæ Reip. honori consulere, reparando, quantum licebit, d Luc. 12. 35. necessitates, quibus alij premuntur: d *sint* (ait ChristusD.) *lumbi vestri præcincti:* superfluos sumptus & non necessarios resecando, vt *in manibus* tuis non vna sed plures *sint ardentes lucernæ* operum sanctorum. In altera manu sint iustitiæ opera; in altera verò misericordiæ. Aptè verò hæc opera *lucernæ* appellantur, quæ se ipsas consumendo, lumen alijs præbent: vt intelligas, te ex ijs, quæ habes, debere aliquid auferre, tibique subtrahere: vt his operibus In Dieta salutis tit. 7. cap. 4. splendere possis. Debes (ait S. Bonauentura) similis esse e *filio hominis*, quem e Apoc. 1. 13 sanctus Ioannes *vidit in medio septem candelabrorum aureorum, habentem in dextera sua stellas septem.* Sic, inquam, decet te circundari septem operibus misericordiæ corporalibus; & alijs septem, spiritualibus: vt cum omnibus splendeas & luceas ad vtilitatem omnium; & nominatim egenorum: persuadens f 3. Reg. 6. 32. tibi, hæc duo operum genera esse sicut f *duo ostia de lignis oliuarum*, per quæ aditus patet ad sancta sanctorum gloriæ cælestis. Amplectendum quoq; tibi est consilium illud, quod Saluator noster dedit cuidam, ipsum inuitanti: g g Luc. 14. 12 *Cùm facis* (inquit) *prandium aut cœnam, noli* (quod in mundo in more positum est) solùm *vocare amicos tuos, fratres, cognatos, & vicinos diuites: ne fortè & ipsi te reinuitent, & fiat tibi retributio. Sed voca pauperes, debiles, claudos, & cæcos, & beatus eris: quia non habent retribuere tibi: retribuetur enim tibi in resurrectione iustorũ.* Eodem porrò modo non solùm hospitio excipies tibi notos, ac diuites per

ciui-

ciuitatem transeuntes, qui etiam te excipient, cùm ad illorum ciuitatē peruener:s:sed etiam excipe pauperes, peregrinos, & aduenas tibi ignotos, qui non possunt tibi retribuere:sic enim (ait S. Ambrosius) ostendis, te hæc opera non temporalis alicuius cupiditate lucrifacere; sed spe æterni præmij: vt te Deus cælesti excipiat hospitio, iuxta illud S. August. h *da tectum, & accipe cælum.* Quamuis purior sit finis & intentio, si eadem opera præstes, vt ipsi Deo in suis pauperibus honorem exhibeas; & amore ipsiusmet virtutis; & ad charitatem & amicitiam erga omnes, etiam ignotos ostendendam. Ac propterea magni semper æstimata fuit hospitalitas inter Patres antiquos, & primæuos Christianos, qui peregrinos eadem humanitate & charitate excipiebant, atq; proprios amicos & notos. Et hoc ait Tertull. fuisse vnum ex indicijs ac signis, quo veri discipuli Christi agnoscebantur. Qua de re optimè Apostolus Hebræos exhortatur, dicens: h *charitas fraternitatis maneat in vobis & hospitalitatē nolite obliuisci; per hanc enim latuerunt quidam Angelis hospitio receptis: Mementote vinctorum tanquam simul vincti: & laborantium, tanquā & ipsi in corpore morantes,* & laboribus calamitatibusq; subiecti. Ac denique ita hæc opera erga alios præstantes, atque velletis erga vos ab alijs præstari & exerceri: siquidem eisdem miserijs, quibus alij, subiecti estis.

Lib 7 in Luca c. 14.

Refert S. Bonau. supra.

Ioan. epi. 3. 5.

Li de præsc. cap. 20.

h *Heb. 13. 1.*

§. I. *Hæc opera liberalitatis exemplis ab Apostolo insinuatis confirmantur.*

Modvm & rationem hæc opera cum excellentia præstādi, possemus explicare ex ijs, quæ fecit venerabilis Booz erga Ruth pauperem & aduenam, nisi ea de re actum fusius esset in primo tomo. Sed multò cómodius hoc ipsum declarabitur illustribus exemplis ab Apostolo insinuatis eorum, qui Angelos hospitio receperunt, existimātes esse homines; & exercentes erga eos hospitalitatem, & reliqua misericordię opera, quę illam comitantur, sicut erga alios faciebant. Ita Iob dicebat: i *foris non mansit peregrinus, ostium meum viatori patuit.* Primus horū fuit Patriarcha Abraham de quo refert Scriptura sacra, *quòd, cùm sederet in ostio tabernaculi sui, in ipso feruore diei, & eleuasset oculos, apparuerunt ei tres viri stantes prope eum: quos cùm vidisset, cucurrit in occursum eorum de ostio tabernaculi, & adorauit in terram. Et dixit: Domine, si inueni gratiam in oculis tuis, ne transeas seruum tuum: Sed afferam pauxillum aquæ, & lauate pedes vestros, & requiescite sub arbore Ponamque buccellam panis, & confortate cor vestrum, postea transibitis: idcircò enim declinastis ad seruum vestrum. Qui dixerunt: fac, vt locutus es. Festinauit Abraham in tabernaculum ad Saram, dixitque ei: accelera tria sata similæ, commisce & fac subcinericios panos. Ipse verò ad*

Tract. 3. c. 2.

i *Iob. 31. 32.*

armentum cucurrit, & tulit inde vitulum tenerrimum, & optimum, deditq́; puero: qui festinauit & coxit illum. Tulit quoque butyrum, & lac, & vitulum, quem coxerat: & posuit coram eis: ipse verò stabat iuxta eos sub arbore. Quis, obsecro, sancti huius viri feruorem in hoc opere non demiretur? Non vacat autem mysterio, quod scriptura, hoc *in feruore diei* cōtigisse narrat: vt ita illius erga alios, quamuis peregrinos & ignotos, charitatem hospitalitatemq́; commendaret. Eo scilicet tempore ante ostium tabernaculi manebat, ac ce-
1. teris dormientibus ipse (vt S. Ambros. ait) non requiescebat; sed foris respi-
Lib 1. de Abrah c.5. ciebat, nū quis peregrinus aduentaret, quē domo & mensa exciperet: illius enim delitiæ erant, alios hospitio excipere, & beneuolentiā ac benignitatē illis ostendere. Talis autem hospitalitas sit oportet, (subiungit idem S.) vt præsto sit ad hospites recipiendos, obuiā procedat venientibus, ad vias respiciat, per quas venire consueuere; venire detrectantibus occurrat, & quasi cogat, ac ad diuersorium compellat. Hinc Abraham peregrinos videns, nō expectabat, donec ipsi aduenirēt, ac diuertendi copiā sibi fieri peterent; sed magna cum benignitate & celeritate properabat ad locū vbi erant, summa-
2. que animi demissione & reuerentia pedibus illorū aduolutus *adorauit*, hoc
Vide ibid. Pererium. est, eosdem exosculatus est, (hoc enim adorandi verbo significatur) magna humilitate supplicans, vt quod illis parabat obsequium, æquo animo admitterent. Iustorum enim proprium est, ipsa opera, quæ agūt intentione extollere, eisq́; maiorem valorem addere: in creaturis creatorem, quæ illius imaginem habent, in ciuibus Deum, in pauperibus Christum intuendo; atq; hoc animo humiliant se, & peregrinos reuerentur; Domini, quem illi repræsen-
k Mat 25 35. tant, maiestatem in eis agnoscentes: cùm ipse in Euangelio dixerit: k *Hospes eram, & collegistis me*: quod hoc in casu euidenter apparuit, cùm in forma pe-
Heb 13 2. regrinorum ipsi apparuerint Angeli, *placente Domino* (vt Apostolus ait) illa *hospitalitate*, quam ipsis ostendebat, sibi persuadēs, veros esse homines. Hinc
3. etiam ortum habuit, aliud Charitatis opus, quod sanctus hic Patriarcha ostendit: cùm enim domi plurimos seruos haberet, non illis opus hoc credere; sed suis ipse manibus peragere voluit, *afferā* (inquit) *pauxillum aquæ, & lauate pedes vestros, ponamq́; buccellam panis*: ita enim se humaniorem & benigniorem exhibuit. Quemadmodum & Christus Dominus, quamuis tantæ
Ioan.13 4. maiestatis foret, non est dedignatus (vt ponderat S. Ioannes) *vestes deponere, linteo se præcingere, aquam in peluim mittere, & eadem discipulorum pedes lauare*: hoc charitatis & humanitatis exemplo docens, quid erga subditos, Superiores; & inter se subditi agere debeant. at si boni patresfamilias in huiusmodi rebus interdum filiorum & famulorum opera vtantur; id faciunt, tum, vt opus citiùs perficiatur; tum, vt misericordiæ participes fiant, & erga illam afficiantur. Propterea etiam Abraham Saræ vxori iniunxit, vt peregrinis panem coqueret; & famulo, vt vitulum

para-

pararet: quin etiam vlteriùs illius charitas processit: nam in verbis quidem breuis; sed in operibus amplus fuit: pauca pollicitus est, sed plurima dedit: dixit allaturum se buccellam panis: multos tamen afferri panes mandauit, non è vulgari paratos farina, sed ex simila, hoc est, è farinæ flore selectissimo: idipsum & de grege fecit: è quo tenerrimum & optimum vitulum selegit; neque famulis hoc credidit, qui in vsum aliorum deteriora seligere solent. Protulit etiam *lac*, & *butyrum*, vt ex omnibus quæ habebat, conuiuium peregrinis institueret. Illud verò adhuc magis admirandum, quòd mensæ cum illis non assederit; sed famuli ministrantis instar steterit; ad obsequium promptus, & ad necessaria afferenda paratissimus. Atq; hoc pacto perfectæ charitatis & humanitatis propria munia ostẽdit: dũ plura præstat, quàm spondet; & optima quæque elargitur; & amicis cum gaudio seruit, illius Domini exemplo, qui discipulis suis ait: *ego in medio vestrum sum, sicut qui ministrat*. Verùm & aliud quid in hoc Abrahæ facto perpendendum: nam quamuis concedamus (vt Doctores nonnulli notant) maiorem illum reuerentiam exhibuisse, Illi è tribus, qui apparuerunt, qui cæteris maior videbatur; opera tamen charitatis æqualiter singulis obtulit: quia obtulit se ad pedes lauandos; mensam quoque omnibus æqualiter apposuit: Perfecta enim charitas quamuis inter hunc & illum discrimen constituat: omnes tamen admittit, & omnibus sua distribuit: tamq́ue libenter paruo & despecto, quàm magno & honorato pedes abluit: & tam beneuolè mensam minori, quàm maiori sternit; si omnes illius beneuolentia indigeant. *Luc. 22. 27.* *Vide Perer.*

VERVM prætereundum non est, quod scriptura refert, vt S. Ambrosius notat, Saram scilicet interea in tabernaculo delituisse, necessaria hospitibus præparando; nec foras in illorum conspectum prodijsse. Matronæ quippe honestæ, quamuis erga mulieres comes se & benignas ostendere debeant: (vt viros erga viros agere oportere diximus) erga viros tamen præsertim peregrinos, & ignotos tantam eas familiaritatem præferre non decet: sed satis fuerit, eas domi intra domesticos parietes se continentes, ea curare; quæ necessaria sunt, vt mariti ritè, debiteq́ue, quæ facienda sunt, exequantur. *Vbi supra.*

HAEC fuit Charitas & humanitas Abrahæ, qua dignum se effecit, cui Deus appareret: quemadmodum Christus D. ijs, à quibus velut viator & peregrinus in Emmaus exceptus fuit. Quin etiam mox hanc illi charitatem est remuneratus: benignum se vicissim erga illum ostendens, filiumq́; promittens, qui summo vniuersæ familiæ gaudio esset: vt hinc Domini & ciues omnes intelligant: si ipsi erga proximos charitatem & humanitatem tum verbis, tum etiam reipsa ostenderint; Deum etiam multò benigniorem erga ipsos futurum. *Luc. 24. 29.*

SIMILIS etiam fuit Charitas Loth, nec minori etiam mercede compensata. Duo enim illorum Angelorum eadem vespera Sodomam etiam viatorum forma venere. *sedebat tunc Loth in foribus* ciuitatis expectans, num quis peregrinus eminus appareret, quem in domum suam deduceret. *hos* itaque *cùm vidisset*, surrexit, exiuit obuiam eis, adorauitque pronus in terrá, *dicens: obsecro Domini declinate in domum pueri vestri: & manete ibi: lauate pedes vestros, & mane proficiscemini in viam vestram*: cùm verò illi respondissent: in platea se manere velle: *Loth compulit, illos oppido*, vt quã citissimè ad ædes suas *diuerterent*: vt euidens, si foris manere contingeret, discrimen declinarent. Quibus annuentibus, lautam cœnam instruxit, & quibus potuit officijs delinire contendit. in quo charitatis suæ feruorem indicauit: quæ dum perfecta fuerit, non modò Eleemosynam erogat, sed etiam vltrò rogat; nec modò rogat, verùm etiam pauperem & peregrinum renuentem accipere cõpellit; præsertim vbi illius, nisi acceperit, periculum ac damnum præuidet. Hac ille se charitate dignum reddidit, quem Deus è Sodomitico eduxerit incendio: Angelis hospitalitatem hanc, eodem charitatis genere remunerãtibus. Loth enim periculo illos, quod suo iudicio imminebat, si in publico manerent, educere satagebat: ipsi autem illum certissimo incendij, quod impendebat discrimini subduxere. Neque enim misericors Dei nostri cor pati potest, *misericordem* in alios perire.

Gen. 19. 1.

Mat. 5. 7.

§. II. *Omnium rerumpublicarum ad duas præcipuas reductio.*

SED Tractatum hunc tandem concludamus, vniuersas cum S. Augustino Respublicas & ciuitates mundi ad duas primarias, & eminẽtiores reuocando, vnam cęlestem, alteram terrenam; vnam Ierusalem, alteram Babylonem. *Prima*, est fidelium congregatio, in Dei amore, vsque ad sui ipsius despectum fundata, duabus nitens columnis siue basibus: veritate & virtute; fide & charitate; Christi & Ecclesiæ communes, & proprias cuiusque officij seruans leges: opera adhæc misericordiæ exercens eo modo, quo in præcedentibus declaratum est capitulis, & latiùs in sequenti Tractatu deducetur. *Altera* est peccantium & improborum colluuies proprio amori, vsque ad ipsius Dei contemptum innixa, a *concupiscentiam carnis, concupiscentiam oculorum, & superbiam vitæ effrenatè consectans*; ideoque leges & opera iustitiæ & misericordiæ conculcans. Et quamuis duæ hæ Resp. & ciuitates ita in hac vita sint mixtæ, nam mare mundi huius & b *Sagena* Ecclesię Catholicę *bonos* simul & *malos pisces* comprehendit, & c *in agro*, *& area* terræ huius permistum est *triticum cum Zizanijs; & granum cum palea*: in die tamẽ iudicij vniuersalis Christus Rex æternus diuisione illos æterna *separabit*: & iustorum Rempublicam d *statuet à dextris suis* inter Angelos, eosque laudãs

Li. 14. de ciuit. c. 28.

a 1. Ioa. 2. 6.

b Mat. 13. 47

c Ver. 25.

d cap. 25 34.

à fide-

à fidelitate, & coram vniuerso mundo honorans, per sententiam publicam illis attribuet regnum cœlorum, ob præstita opera misericordiæ, & impleta opera iustitiæ: & mox tradet illis cœlestis Ierusalem possessionem, hoc est cœli Empyrei: vbi imponet illis gloriæ coronam, quam sancta sua vita fuerunt promeriti. Iniquorum verò Remp. *statuet ad sinistram* suam in societate Dæmonum, eos despiciens, & ad ignes æternos condēnans: eò quòd nec diuina præcepta seruauerint, nec misericordiæ opera erga egenos præstiterint. Ac proinde in momento eos in æternam inferni Babylonem præcipitabit; vbi pœnas æternas luant, quas peccatis suis fuerunt promeriti: cùm igitur Christus D.N. membrum te Christianę Reip. fecerit ciuemque Ecclesiæ suæ: superest, vt studeas esse membrum viuum, ciuisq; perfectus; & principalis pars cælestis ciuitatis, d *exiens* (vt vox cælestis dixit) *de Babylone, ne particeps fias delictorum eius; & de plagis eius non accipias*; excitans quoq; te ipsum ad custodiendas omnes leges, & explendas tuas obligationes, iustus existens & misericors erga omnes. d *Ap. 18. 4*

Qvod si talis tibi sors contigit, vt in aliqua ciuitate aut communitate habites, tot peccatoribus plena, quæ, tanquam altera Sodoma, ob sua scelera igne cælesti exuri mereretur: debes in ea versari tanquam alter Loth, de quo S. Petrus: e *quod aspectu & auditu iustus esset, habitans apud eos, qui de die in diem animam iustam iniquis operibus cruciabant.* Qui tamen remotissimus erat ab illorum imitatione; cùm potius perpetuò vigilaret & attenderet, vt bono eis esset exemplo, & omnibus benefaceret: quod si & tu feceris, liberabit te Dominus sicut ipsum Loth, ab ea oppressione & angustijs, in quibus versaris: & in nouissimo Iudicij die te cum summo honore ad suam dextram collocabit; facietque perpetuum cælestis Ierusalem habitatorem & ciuem, viuamque sancti sui templi columnam, cum gratiarum ac donorum excellentia, quam cæteræ columnæ significabant, sedentem cum ipso Christo D.N. in throno gloriæ suæ, eiusque dulcissima præsentia fruentem in æterna sæculorum sæcula. Amen. e *2. Petr. 2. 7*

TRACTA-

TRACTATVS QVARTVS

DE PERFECTIONE STATVVM ET OFFICIORVM INSIGNIORVM, EORVM QVI REMPVBLICAM CHRISTIANAM præcipuè ſecularem gubernant.

CAPVT I.

PERFECTIONEM CHRISTIANAM DEBERE maximè prælucere in ſupremis capitibus, & gubernatoribus Reipublicæ: & duo tituli ſiue nomina, quibus illi ad eam procurandam tenentur.

SVPREMA CAPITA ET GVBERNATORES Reipublicæ Chriſtianæ cuiuſcunque (licèt in hoc Tractatu præcipuè de ſeculari ſit agendum) debent meritò in omnibus virtutibus prælucere: procurando ſibi perfectiùs & excellentiùs illas, quæ ad membra ipſius Reipublicæ pertinent, ſicut in proximo Tractatu fuerunt indicatæ.

1. NAM, quemadmodum Naturæ Author, in fabrica naturalis corporis hominis, poſuit in capite quinque ſenſus, in quibus tota gubernatio, præcipuaque eius pulchritudo conſiſtit, relicto ſenſu tactus alijs membris communi: ita Author Gratiæ cupit in myſtico Eccleſiæ ſuæ, & trium Rerumpublicarum eius corpore, inueniri in eius capitibus omnes virtutes cum maiori excellentia, tam quæ ad propriam ipſorum pulchritudinem & perfectionem; quàm quæ ad aliorum gubernationem ſunt neceſſariæ: qui, quòd ſint partes minùs præcipuæ, non tantam requirunt perfectionem.

a Eph 1.22. ET quemadmodum Chriſtus D.N. eò quòd ſit a *caput* Rerūpublicarum cœli & terræ, habuit valdè eminenter omnes gratias, virtutes, & perfectiones, quæ ſunt inter homines diſtributæ: ita etiam vult, eos, qui futuri ſunt capita alicuius Reipublicæ, habere excellentiùs virtutes aliorum.

b 1. Reg. 9. 2. CVIVS figuram expreſsit ſcriptura, cùm loquens de Rege Saule dicit, quòd quando Deus eum elegit in caput & Regem Iſraël, b *erat electus & bonus, & non erat vir de filijs Iſrael melior illo: ab humero & ſurſum eminebat ſuper*

omnem populum. Nam vt S. Gregorius ait, hæc corporis super reliquos omnes proceritas, significabat excessum, quo etiam in spirituali virtutum excellentia eosdem superabat. *Humerus* enim, quo portantur onera, significat fortitudinem, & patientiam: quibus debet illos superare, & tanquã dux pro eis contra eorum hostes pugnare. *Collum & guttur*, vbi vox efformatur, est efficacitas verborum ad iubendum, docendum, & dirigendum alios: in virtute etiam debet alios excellere, quemadmodum Magister suos discipulos. *Caput*, vbi sensus habent suam sedem, est plenitudo omnium virtutum, in quibus debet ipse omnes excellere tanquam bonus & c *electus ex millibus*. Erit verò satis, si subditi suis capitibus humerum attingant Regis & Prælati: quia supremum, ad quod ipsi intendere & desiderare possunt, est, vt per imitationem ei fiant proximi qui illos gubernat: qui & humerum & caput super reliquos habere debet, quasi qui in altiori loco est constitutus, vt & videre posit & videri: videre scilicet suos, vt dirigere posit; videri verò, vt viuum exemplum illis sit bonorum morum. d *Non accendit* (Deus eiusmodi *lucernas vt ponantur sub modio, e aut subtus lectum; sed suprà candelabrum, vt luceant* toti Reip. *Non potest abscondi ciuitas suprà montem posita*: nec bonus Rex & gubernator, qui præsidet ciuitati, tenetque præcelsiorem in ea locum. Non sine mysterio dixit Apostolus: quòd quemadmodum f *Christus est caput viri: ita vir est caput mulieris*. Ac propterea, cùm *vir orat in Ecclesia, non cooperit caput, deturparet enim caput suum, quia est imago & gloria Dei*; licèt expediat mulierẽ cooperire: ad significandum (quemadmodũ S. Thomas perpendit) quod vir, qui caput est Reip. nihil super se ponere debet, quod sit mediũ inter ipsum & Deũ, ne velũ quidẽ, quo caput suũ in præsentia Christi cooperiat, cui immediatè cõiungi & subijcere se debeat: estque magna ipsius ignominia, quòd re aliqua tẽporali & terrena se cooperiat, & imaginẽ Dei deturpet; eiusq; gloriã aliqua culpa obscuret, aut maculet. Cùm igitur Dei gloria nõ sit cooperiẽda, aut occultãda; sed toti mundo manifestanda: non cooperiat gubernator caput suum, nec opera occultet, quæ tanquam Reip. suæ caput facit; sed vt patentia sint, & aperta: non vt ipse honoretur, sed in exemplum & bonum aliorum; & vt propter illa Deum glorificent. Tegant se subditi; & includant, si velint competit enim mulieri caput suũ cooperire, quia gloria est viri: imbecilli quoq; expedit, nõ multũ exponere publicè sua opera, sed subijcere suis superioribus: quia sic eos glorificat: estque Principũ & Prælatorũ honor, subditos habere, qui se ipsis subijciãt. At Principes ipsi & Prælati honorẽt in se Dei imaginẽ, quã gerũt; & præsidentiã super alios, quã ab ipso acceperunt: conantes eã præclaris virtutib. exornare; vt absq; pudoris velo corã ipso Deo & hominibus posint cõparere. Ita Rex ille Sãctus faciebat, qui dicebat: g *perambulabã in innocẽtia cordis mei in medio domus meæ*: quasi dixerit: nõ semper me in penetralib. continebã: sed

Lib 4 in 1. Reg c. 4.

c Can. 5 10.

d Mat. 5. 15. 14.

e Luc 8. 17.

f 1. Cor. 11. 3

In eum locum.

g Psal. 100. 2

in meo palatio & aula sæpè deambulabam; cor meum in oculis Dei purum conseruabam; opera mea in hominum conspectu faciebam, vt bonum exemplum imitarentur. Eum in modum, quo h *Sol & Luna*, quæ maxima sunt luminaria à Deo creata, vt *præsiderent diei & nocti*, quotidie circulum suum implent per totum cęlum, mundum ipsum illuminando. Ita etiā qui Ecclesiasticæ & seculari Reip. præsident, meritò debent esse reliquo populo excelsiores: non solùm in excellentia dignitatis, sed etiam in vitæ sanctitate & splendore: quare certis temporibus meritò debent in publicum prodire, & ciuitatem perambulare: illuminantes exemplo suo bono subditos, & omnes qui ipsos aspicerent: adeò præclara opera facientes, vt aliorum opera ita obscurent sicut Sol maximo suo lumine reliqua sydera obscurat. Hoc ipsū nobis proponit ob oculos reuelatio facta Patriarchæ S. Ioseph, quòd esset à fratribus suis adorandus tanquam Dominus ac Rex terræ, i *vidi* (ait) *nos ligare manipulos in agro, & quasi consurgere manipulum meum & stare vestrosque manipulos circumstantes adorare manipulum meum*: ad significandum occupationem Regum & gubernatorum, quos Deus eligit, & omnium subditorū ac ciuium esse debere, manipulos colligere bonorum operum: ita tamen, vt Regum & superiorum opera debeant esse adeò excelsa, & sublimia vt reliqui ea tanquam talia agnoscant, colant, ac reuereantur; ita vt contenti non sint cultu & veneratione, quæ illis ob dignitatem debetur; sed multò ampliùs ob præclara opera quæ faciunt.

h Gen. 1. 14.

5.

i Gen 37. 7.

§. I. *Reges & Principes teneri ad perfectionem.*

1. HINC deducere licet rationes & titulos, quibus Reges & Principes, & omnes qui sunt Reip. capita, teneantur esse valdè perfecti. *Prima* ratio siue titulus est, ob sublimitatem dignitatis, quam habent: nam, quò illa excelsior est, eò vita debet esse perfectior, vt ipsi dignitati benè respondeat. siquidē Isaias dixit: *Princeps ea quæ digna sunt Principe cogitabit*: ac proindè meritò & loqui & operari debet iuxta sublimitatem, quā tenet: itaque quemadmodū statuæ, illius, quā vidit Nabuchodonosor, ex varijs metallis cōpactæ, semper pars sublimior, erat etiā pretiosior; inferior verò vilior: nā b *pedes erant ex ferro & luto, tibiæ* totæ *ex ferro, venter & femur ex cupro, pectus & brachia ex argēto, caput verò* totum *ex auro optimo*: ita etiā in Christiana Reip. qui altiorem statū occupat, meritò sanctior esse debet, ac perfectior: &, si illi, qui in ea sunt tanquā pedes, fuerint partim ex ferro, partim ex luto: quia interdū se imbecilles ac fragiles ostendūt, interdū verò fortes & cōstantes; nō mirū est, quia propè terrā incedentes, aliquid terræ eis adhæret: cæteri verò eius ciues, vt crescūt in dignitate statuum, & officiorum: ita debēt in puritate & ingenuitate morū proficere. Et Reges, & oēs, qui capita

a Esa. 32. 8.

b Dan. 2. 32.

sunt

sunt, debet esse ex auro optimo & selectißimo:& eò amplius in virtute reliquos ciues excellere, quo aurũ reliqua metalla excedit. Et propterea in libro Canticorũ de diuino spõso dicitur, c *caput eius aurũ optimũ*, in ijs enim, qui corporis eius mystici sunt capita, meritò debet plurimũ splẽdere perfectio charitatis, cũ vtroq; excellẽti suo actu, amore scil. Dei & proximi. Nec satis est, quòd caput sit ex quocunq; auro, sed debet esse optimum & selectũ: vt nõ quacunq; charitate sint contẽti; sed supremo eius gradu: vt etiã perueniat, se opus est, ad exponendã vitã in obsequio sui creatoris; & vt sui offic j partes expleat. Et sicut inter angelos, qui capita sunt illius Reip. & hierarchiæ cælestis, vocãtur Seraphini: quia Dei amore præ alijs ardent; ita, qui Reip. Christianæ & Ecclesiasticæ Hierarchiæ sunt capita, debẽt suo modo esse Seraphini; & pręalijs omnibus amore Dei & proximorũ ardere. c Cat. 5. 11.

Et hinc *secundus* titulus, siue ratio oritur, quæ illos obligat ad magnã sanctitatem: eò quòd sit magna inordinatio, degenerare à dignitate, quam habẽt; cogitando, loquẽdo, aut operãdo ea, quæ sint Principibus indigna, valdeq; aliena ab ijs, qui sunt capita. Si caput debet esse ex auro optimo: quàm alienũ esset, si totum esset ex fragili luto; & semper ad res terrenas, & vitia carnalia propẽderet? Aut quid esset, si totum esset ferreũ, cũ pertinacia in suo iudicio, & nimia seueritate in sua gubernatione, absque vllo splendore virtutum, & multis vitijs defœdata? Possemus tali capiti ea dicere, quæ S. Bernardus scripsit ad Eugenium Papam: Simia in tecto est Rex fatuus in suo solio sedens. Audi, inquit, nunc canticum meum: & quidem minus suaue, sed salutare. Monstrosa res; gradus summus, & animus infimus; sedes prima, & vita ima; lingua magniloqua, & manus otiosa; sermo multus, & fructus nullus; vultus grauis, & actus leuis; ingẽs authoritas, & nutãs stabilitas. Admoui speculum: fœdus se in eo vultus agnoscat: tu gaude tuum dissimilem inuenire. Hæc S. Bernardus. Ex quibus apparet, quòd sicut monstra appellamus ea, quę in se continent plures naturas contrarias: (vt si corpus humanum caput haberet alicuius feræ) ita sunt monstra Reipub. qui in alto statu, angelorum digno, collocati, vitam ducunt bestiarum, defœdantes dignitatem maculis culpæ: quæ eò sunt turpiores, quò cadunt in vestem preciosiorem. Qualis fuit culpa magni illius Regis Salomonis, cuius egregia facinora, postquam Ecclesiastic. narrasset, subijcit: d *dedisti maculam in gloria tua, & profanasti* totam excellentiam tuam, & *semen tuum.* 2. Li. 2. de Cõs. d Eccl. 47. 22.

Ex status sublimitate *tertius* oritur titulus & causa, quæ valdè obligat ad quærendam perfectionem: quò enim maior est dignitas, eò censendum est maius Dei donum; & beneficium eius sublimius, quod ex liberalitate & misericordia sua contulit. Siquidem nec Rex seipsum fecit Regẽ, nec Principem Principem: nec parentes elegit Reges, aut Principes, qui illum genuerũt; nec imperium suis meritis, aut sola sua industria obtinuit. quia horum 3.

omnium præcipuus author est Deus: ille scēptrū dat,& coronam;ille(vt S. Iob dixit)e *Balthеum Regum dissoluit, & præcingit fune renes eorum.* cùm igitur pro maiori beneficio maior debeatur gratitudo,quæ apparet in maiori fidelitate ergà benefactorem,æquum omninò est,id fidelissimè facere:tanta perfectione vitam instituendo,quantam excelsus status, & officium acceptum exigit. HINC est,quòd cùm Deus D. N. iuberet Saulem oppugnare Amalecitas, reuocauit illi in memoriam beneficium ipsi collatum, cùm Regem Israel constituit:quasi hac ratione illum impelleret ad ipsi obediendum,& exequendum quod iubebat. Et quando ipse Saul non plenè satisfecit obedientiæ, reprehensus est à Samuele nomine ingratitudinis, dicens: f *nonne cùm paruulus esses in oculis tuis, caput in tribubus Israel factus es, vnxitque te Dominus in Regem? Quare ergò non audiuisti vocem Domini?* quasi distinctiùs illi dixerit, cùm tantum Deus in te contulerit beneficium, vt regni totius caput te constitueret:cur ingratum te tanto benefactori exhibuisti? Et cùm Nathan Propheta Dauidem ob adulterium admissum reprehenderet, etiam præmisit,quod vnctus fuisset à Deo in Regem super Israel, & multa alia beneficia accepisset:& quasi obijciens ingratitudinem, subiunxit: g *quare ergo contempsisti verbum Domini, vt faceres malum in conspectu eius?* vt ex his intelligamus: Principes & capita Reipub. magis obstrictos esse, vt fugiant peccata:quæ si admittant, censeri magis ingratos Deo, à quo maioribus fauoribus fuerunt præuenti. Siquidē eò grauior est ingratitudinis culpa:quò sunt maiora beneficia,quæ obligant accipientem, ne se ingratum ostendat.

e Iob. 2. 18. vide Pined. in eū locum.

f 1. Reg 15. 2.17.

g 2. Reg 12. 9.

4. HVIC titulo additur *quartus*,ob alia scilicet singularia beneficia, quæ Deus D.N. Principi confert, vt sit perfectus:non enim contentus fuit,assignare illi,sicut alijs communiter, custodem angelum ex infimo choro minoris Hierarchiæ cœlestis,sed alium quoque addit ex superioribus choris, qui sunt Archangeli & Principatus, vt ipsum in sua gubernatione adiuuent. Et vt S. Thomas ait, inter duos Angelos versatur, quorum alter eum docet esse bonum Christianum;alter,bonum Regem : vterque tamen simul,& ad vnum tendunt. Non enim erit bonus & Christianus,si sit malus Rex;nec bonus erit Rex,si sit malus Christianus. *Præterea* quemadmodum quælibet Prouincia & ciuitas (vt Sanctus Gregor. Nazianzen. ait) suum proprium habet Archangelum ; & vnumquodque regnum suum Principem,qui illud custodit:(sic enim Daniel appellauit Principem Regni Persarum) ita credendum est, omnes hos Archangelos & Principatus, adiutores esse Regis, vt benè fungatur gubernatione tot communitatum. Hi suggerunt : quid pacis, & quid belli tempore sit faciendum ; Defendunt illum in occurrentibus periculis ; & extimulant, vt suis obligationibus satisfaciat, sitque in virtutibus excellens; tantumq; reliquos

1 p. q. 113. 4. 3 & in 2. sent. d. 11. 4. 2 ad 4. Oratio 32. ad 150. Epist.

ciues

ciues in virtute superet, quantum Principatus & Archangeli inferiores angelos excellunt. Nec tamen adhuc est contentus Deus: quòd hæc auxilia per angelos mittat; sed ipsemet magis adhuc peculiarem illorum prouidentiā gerit, quàm reliquorum ciuium. Quemadmodum enim ipsimet Reges maiorem curam gerunt suorum ministrorum, quàm reliquorum; Et adhuc maiorem eorum qui in ipsa gubernatione ipsum adiuuant: ita Rex cœlestis maiorem eorum curam gerit, quos tanquam instrumenta adhibet ad reliquos homines gubernandos: Eoque maior hæc est cura, quò illi sunt gubernatores magis vniuersales; & quorum gubernatio ad plures se extendit. Et propterea Sapiens dixit: h *cor Regis in manu Domini, quocumque voluerit inclinabit illud.* Nam, licèt omnium corda in eius manu & potestate sint; peculiariter tamen cor Regis, ob curam maiorem, quam adhibet in ipso gubernando ac dirigendo, ad id, quod ipsum faciat perfectum Regem. Quod cùm ita sit, aspiciat se Rex continuè inter duos beatos Spiritus constitutū, qui illum custodiunt; & ex omni parte à Maiestate diuina circumdatum, diuina sua prouidētia ipsum gubernante. Et hoc ipsum instigabit, ne vel in vno puncto debito suo desit; ad perfectionem procurandam, quam eius status exigit. Meminerit satanam in sua gubernatione simiam esse Dei: & quemadmodum Deus de duobus angelis Regi prospexit, qui illum custodiant ac defendant: ita ipse duos Dæmones constituit, qui oppugnent & persequantur. Cùm igitur crudeliores habeat tentatores & persecutores, multò magis ei est inuigilandum, vt eos superet: quod si victor euadat: corona ipsius erit maior; & copiosius victoriæ præmium. h *Prou.* 21.1.

Ex his eliciendus est *quintus* titulus & ratio obligationis Principum, ingentia scilicet præmia, quæ se accepturos sperant, si suis obligationibus satisfaciant: Nam (vt ostendit S. Thomas in opusculo ad Regem Cypri de gubernatione Principum) si præstiterit ea, ad quæ tenetur: præstantiora cōsequetur præmia, quàm plebs communis: maiori enim virtuti maius debetur præmium. Virtus autem Principis multis nominibus est maior, quàm reliquorum. Cùm enim maiorem ipse habeat libertatem ad faciendum malè, id tamen non facit; in medio flammarum concupiscentiarum, non vritur; inter ventos ambitionum, non inflatur; inter fluctus cupiditatum, non turbatur; nec solum nouit regere seipsum, sed suam etiam familiam, ciuitatem, prouinciam & regnum integrum, in quo sunt plures prouinciæ & ciuitates, tanquam sol illuminans totum mundum: ac propterea eius i *thronus* dicitur esse *sicut sol in conspectu Dei*, cuius vices gerit in terra: &, si bene suo munere fungatur, copiosissimum reddit illi præmium in cælo. Fælix (dixerunt quidam sancti Episcopi in quodam Concilio) est vita Regum iustorū, quæ in terra splendet abundantia rerum temporalium; in cælo verò gaudet in æternum societate angelorum; Hic alitur delicijs terrenis, ibi exornatur 5. *S. Tho. opusc. 20. li. 1. c. 9* i *Psal.* 88.37. *Initio Conciliorum Hispaniæ, quæ collegit Loaysa.*

" vestimentis gloriæ: hic stipatur multitudine equitum; ibi exercitibus spiri-
" tuum cælestium: hic induitur purpura, & regiam gestat coronam; ibi vestie-
" tur gloria & ornabitur corona lætitiæ æternæ. Et quæ differentia est inter
" angustias regni temporalis, & amplitudines regni cælestis, eadem est inter
" bona, quæ rex iustus hic possidet, & quæ illic in æternum possidebit. Si igitur adeò ingentia expectant præmia: quid mirum, si magnum animum assumant ad quoscunq; labores subeundos, vt illa consequantur? Non enim cogitare debet, se excellentia adeò præmia consequi propter rerũ temporaliũ copiam, aut delicias terrenas; nec propter honorificum comitatũ, nec propter purpuram aut coronam, quatenus hæc illi honori sunt & gloriæ. Nam horum satis multa habent Imperatores & Principes gentium: qui, si fortè aliquid boni habent: hęc ipsa habent pro pręmio: illis autem (Christianis scilicet Regibus) dat Rex cælestis omnia temporalia, quibus vtuntur, tanquam additamenta. Quare necesse est eos laborare, seque mortificare, ne ab illis trahi se patiantur: sed statui sui obligationi satisfaciant. Nam (vt S. Gregorius ait) ad magna præmia non nisi per magnos labores peruenitur: qui tamen magni dici nō possunt, si cum immensâ magnorum præmiorum magnitudine conferantur.

Hom. 37. in Euang.

§. II. *Alijs rationibus prædicta declarantur.*

6\. ALIA sunt nomina & tituli, qui vel manibus palpantur: & Reges ac gubernatores obligāt, vt sint valdè perfecti. Duo sunt nomina valdè insignia: quia ex eorum perfectione pendet Reip. perfectio; eorũ verò malitia redundat in eiusdem detrimentum. Si nauis gubernator vigilans sit, nauis ipsa salua appellit ad portum: si autem dormiat, & negligat, facilè patietur naufragium. Si pastor vigilat, securus est grex à lupis: ipso autē dormiente, lupus inuadit & dispergit gregē & oues. Si generalis dux exercitus sit animosus, animum quoque & fortitudinem addit toti exercitui: at si ille sit timidus & ignarus, timiditatem quoq; & ignauiā facilè illis adfert. Cùm igitur Rex hæc omnia officia obeat in Reip. omninò tenetur esse valdè bonus, si velit illam valdè bonam: si enim fuerit valdè malus, & illa erit valdè mala; experientia siquidem docet, bonum aut malum exemplum Regis & Dominorum, facilè trahere subditos & domesticos. Quod insinuauit benè Ecclesiasticus, dicens: a *secundùm iudicem populi, sic & ministri eius: & qualis rector est ciuitatis, tales & inhabitantes in ea.* Et Poeta dicit: *totus componitur orbis Regis ad exemplum*: Et; *mobile mutatur semper cum Principe vulgus.* Quando Rex honori sibi ducit virtutem, tota Resp. in ea ponit suum honorem: quod si Rex mutetur & vitijs se dedat; illa quoque fit vitiosa. b *Cum Rege sancto plebs est sancta; & cum electo electa; & cum peruerso peruersa.* Rex sanctus non sibi soli

a Eccl. 10. 2.
Claudianus de VI Honorij Cons.
b Psal. 17. 26.

talis

talis est, sed omnibus subditis; eiusq; bona opera sunt muti Concionatores, qui tamen per totum regnum clamant: dicuntque omnibus, quod solebat Apostolus dicere c *imitatores mei estote, sicut & ego Christi.* c 1. Cor. 11. 1.

Qvod si Rex degeneret ab eo quod debet, sequaturq; liberè suas appetitiones, prauis suis exemplis alios scandalizabit, eosq; ad ea sequẽda trahet; nã & hæc sunt tanquã muti prædicatores, qui debiliũ corda peruertunt. 7.

Qvare si in illud extremum inclinet, vt velit omninò esse improbus: verè est talis vehementer, potestas enim ad id arma illi subministrat; habetque multos socios, qui eum vt talis sit, iuuent. Ac propterea Ieremias loqués de improbo quodam Rege, eiusq; subditis: eos contulit cum quadam sporta d *ficuum pessimarum, adeò vt comedi non possent.* Et hoc ipsum adiuuat Satanæ calliditas: qui studet, omne genus vitiorũ colligere in huiusmodi capitibus, quæ semel infecta, facilè totam Remp. prauæ suæ vitæ exemplo inficiunt. d Iere. 24. 8.

Ac propterea Isaias lugens perditionem sui populi, ita suos sermones auspicatur: e *omne caput languidum, & omne cor mærens, à planta pedis vsque ad verticem capitis non est in eo sanitas.* Si enim caput & cor malè habeant: quomodo non malè haberent reliquæ partes, quæ ab illis & vitam & bonam constitutionem accipiunt? Si igitur capita regni, & ciuitatum, & familiarum, vitijs sunt corrupta: non mirum, si reliqui à minori vsque ad maiorem simul cum illis inficiantur. Benè hoc expertus est miser ille populus Hebræus: qui cùm Rex aliquis erat idololatra; relinquebat verum Devm, & falsos adorabat, quos videbat Regem adorare. Et in infelicibus nostris temporibus experti sumus, quòd cùm pestifera hæresis capita tetigerit, absque resistentia inficit reliquos, quia eam facilè amplectantur. Et si auaritia aut libido in Principe dominetur, omnes gloriantur sequentes illos: honori sibi ducentes eodem habitu indui, quo Regi suo placeant. Et ob hanc causam, vt ait sanctum Tridentinum Concilium, perfecta Ecclesiæ reformatio, & Reipublicæ Christianæ incipere debet ab ijs, qui gubernant; *quia integritas*, inquit, *præsidentium salus est subditorum*, & illis reformatis, facilè subditi reformantur. e Isai. 1. 5. Sess. 6 ca 1. de refor.

Hinc alia duo nomina & tituli oriuntur; quæ etiam plurimum obligant, vt Principes studeant perfectioni. Bonus enim Rex regnum sibi & filijs suis conseruat; malus, & sibi & filijs amittit. Sicut ipse Deus D.N. monet in Deuteronomio: f *ne Rex declinet à lege in partem dextram vel sinistram: vt longo tempore regnet ipse, & filij eius in Israel.* Et Sapiens dixit: g *Rex qui iudicat in veritate pauperes, thronus eius in æternum firmabitur.* Et si Rex Saul Deo obediuisset, conseruasset regnum filijs suis: sed quia non obediuit, illud amisit; cuius loco elegit Devs Dauidem: h *virum iuxta cor suum*, cuius regnũ semper conseruauit: quia Deo obediuit. Et quãdo filius eius Salomon incidit in idololatriam, in causa fuit (vt ait Ecclesiast.) cur ira Dei super eius 8. f Deut. 17. 20. g Prou. 29. 14. h 1 Reg. 13. 14. Act. 13. 22.

filios

i Eccl. 42. 23. filios descenderet, i *regnumq́; ipsum fieret bipartitum*, & in duas factiones di-
9. uisum cum ingenti vtriusque damno. REX enim bonus regnum suum pro-
k Prou. 29. 4. sperat; malus verò deuastat, quemadmodum dixit Sapiens; k *Rex iustus eri-
git terram, quæ collapsa est: auarus autem destruet eam.* Sæpe enim DEVS remu-
nerat boni Regis obsequia; mali verò peccata punit in subditis, qui eius vi-
tiorum sunt participes. Satis prosperè progrediebatur regnum Dauidis,
l 2. Reg. 12. 10. quam diu ille iustitiam seruauit; sed quando ipse exorbitauit à via, & l *tulit
vxorem proximi sui*; voluitque populum suum numerare: totum regnum fuit
turbatum, & repletum miserijs: & in pœnam sui peccati dixit illi Dominus:
m 2. Reg. 24 12. m *trium tibi datur optio, elige vnum, quod volueris ex his, famem scilicet, bellum, aut
pestem.* Hac ratione insinuans tres huiusmodi miserias, in quibus tot mortes
& afflictiones eueniunt: sæpè euenire ob peccata Regum & gubernatorum,
quos subditi imitantur: & quoniam omnes earundem culparum sunt par-
ticipes, ideò easdem luunt pœnas.

10. DENIQVE seuerum illos Iudicium obstringit, quòd in hora mortis excipiet: quando Rex Regum seueram vitæ & gubernationis suę ab eis rationem exiget; punietque horrendis tormentis malos: quemadmodum illos n Sap. 6. 2. monuit Sapiens his verbis: n *Audite Reges & intelligite, discite iudices finium terræ. Præbete aures vos, qui continetis multitudines, & placetis vobis in turbis nationum: quoniam data est à Domino potestas vobis, & virtus ab Altissimo, qui interrogabit opera vestra, & cogitationes scrutabitur: quoniam, cùm essetis ministri regni illius, non rectè iudicastis: nec custodistis legem iustitiæ, neque secundùm voluntatem Dei ambulastis. Horrendè & citò apparebit vobis: quoniam iudicium durissimum his, qui præsunt, fiet. Exiguo enim conceditur misericordia: potentes autem potenter tormenta patientur. Non enim subtrahet personam cuiusquam Deus, nec verebitur magnitudinem cuiusquam: quoniam pusillum & magnum ipse fecit; & æqualiter cura est illi de omnibus. Fortioribus autem fortior instat cruciatio. Ad vos ergo Reges sunt hi sermones mei, vt discatis Sapientiam, & non excidatis. Qui enim custodierint iusta iustè, iustificabuntur*: hæc omnia Sapiens: quibus minatur, terret, & cohibet potentes, ne potentiæ suæ fidentes, DEI legem & iustitiam conculcent. SED, ne animum abijciant ac desperent, eosdem animat spe bona; quod si erga suos subditos iustitiam colant, Deus erga ipsos eandem seruabit: bonaq́; ipsorum obsequia remunerabit. Idque CITO: vt magis soliciti viuant, nescientes horam, qua supremus Iudex venturus est ad exigendam rationem: neq; omnis eorum regia potestas poterit vel ad momentum vitam producere, cùm eius finis ac terminus à DEO præscriptus aduenerit.

Psal. 2. 10. QVAMOBREM nullum aptius consilium accipere possunt, quàm alterius Prophetæ regij dicentis: *Nunc Reges intelligite: erudimini qui iudicatis terram. Seruite Domino in timore: & exultate ei cum tremore. Apprehendite disciplinā, ne quando irascatur Dominus, & pereatis de via iusta. Cùm exarserit in breui ira eius,*

beati omnes qui confidunt in eo. Quod si Reges & qui Reipublicæ sunt capita interrogent: quænam sit illa disciplina, quàm discere, & quænam via iustitiæ, quam ambulare debeant, vt salutem suam reddant securiorem? respondebimus: custodiam legum, & documentta, quæ in sequentibus capitibus proponitur,

CAPVT II.

PERFECTIONEM IN IIS QVI GVBERNANT ESSE difficilem: & inniti debere humilitati cum magnanimitate coniunctæ: mortificatâ superbiâ.

QVAMVIS Christiana perfectio cuiuis eam profitenti sit difficilis; ac propterea crux appelletur mortificatio, via arcta, & porta angusta: in ijs tamen qui Rempublicam gubernant est multò difficilior: quia supra onera omnibus communia addit ea, quæ gubernationis sunt propria, quæ sunt valdè grauia.

QVO autem gubernatio est vniuersalior, eò est etiam grauior, & quò subditorum numerus maior est: ac crescunt magis onera gubernationis. Nã quilibet paterfamilias oneratur ijs, qui in sua sunt familia; prætor ciuitatis, tota ciuitate; Rex, toto regno; Episcopus, tota sua diœcesi; & Pontifex Summus, vniuersa Ecclesia. Propterea enim Christus Dominus dixit S. Petro, qui Ecclesiæ erat caput, a *tu es Petrus: & super hanc petram* tanquam fundamentum *ædificabo Ecclesiam meam*, & quemadmodum lapides fundamenti sustinent totum onus ædificij; ita cuiuscunque Reipublicæ capita sustinere debent onus omnium eius partium. Quibus etiam aptari potest illud Dauidis: b *posuisti homines super capita nostra*, vt eorum scilicet pondus portemus. Estque adeò graue hoc onus, vt Apostolus dixerit: c *præpositos* sub eo *gemere*, quia non solum animæ suæ rationem Deo sunt reddituri, sed etiã aliorum. Et cum eisdem capitibus loquitur illa sententia alterius Prophetæ, dicentis: d *custodi virum istum, qui si lapsus fuerit, erit anima tua, pro anima eius.* Qui igitur tot animas super caput suum accepit: quomodo non gemet sub tanto onere, veritus, ne propria ipsius ignauia & incuria illæ pereant?

1. (margin)

a Mat. 16. 18. — b Psal. 65. 12 — c Heb 13. 17. — d 3 Reg. 20. 39.

HVIC difficultati illa quoque accedit ex parte operum studiosorum, in quibus perfectio consistit: nam etsi verum sit; quod omnes virtutes sint tãquam sorores coniunctæ, ita vt altera alteri non repugnet, aliquæ tamẽ difficillimè in suis actibus & operationibus simul conueniunt. Et tales sunt illę 2.

quæ censentur propriæ eorum, qui Rempublicam gubernant, qui tamẽ tenentur diligentem operam dare, vt sex hasce coniunctiones arduas atq; difficiles in ipsa praxi seruent. Humilitates scilicet cum magnanimitate; magnificentiæ cum temperantia, & moderatione; spiritus amoris qui alliciat; cũ terroris spiritu qui deterreat; mansuetudinis, clementiæ, & misericordiæ, cum integritate & zelo iustitiæ; fortitudinis & confidentiæ in Deum cum diffidentia sui, & virium suarum, quamuis magnæ illæ esse videantur: Ac denique curas suas & solicitudinem debent alijs quoque committere, qui ipsos iuuent; non tamen negligendo videre; an verè iuuent. Quis igitur adeò erit prudens, vt res adeò distantes coniungere & combinare nouerit.

3. ECQVIS adeò potens ac fortis: vt mortificare possit, & superare impedimenta talis combinationis? Præcipuè cum tertia accedat difficultas, quę reliquarũ est veluti radix: à cuius victoria ne esse est incipere eos qui gubernant, si reliquas velint superare. Nam, nisi euellantur vitia; non plantantur, neque in vnum coniunguntur virtutes. Et ipsa experientia docet, quamuis omnes homines oppugnentur à tribus cupiditatibus, voluptatum scilicet, diuitiarum & honorum siue dignitatũ, quibus fouentur tria illa vitia mundi, quæ S. Ioannes appellat e *concupiscentiam carnis, concupiscentiam oculorum, & superbiam vitæ*: (quemadmodum in secundo Tractatu est explicatum.) At ipsi Principes & Reip. capita vehementiùs solent ab eisdem oppugnari; & cum maiori periculo succumbendi, ob maiorem libertatem & potestatem, quam habent ad sequendas appetitus sui propensiones; & obtinenda, quæ appetunt. Ac propterea dixit Ieremias, f *optimates* & Principes *magis cõfringere iugum, & rumpere vincula* legis: ideoque peiores esse ipso vulgo. Quamobrem maior ipsis incumbit necessitas tribus illis vitijs resistendi: sicque gerendi tanquam vera Reipublicæ capita, non tam mundana quàm Christiana: quorum finis est imitari virtutes supremi capitis Christi regis æterni, colligentes in seipsis tanquam capitibus humilitatem & magnanimitatem contra superbiam vitæ; liberalitatẽ & magnificentiam contra auaritiam & cupiditatem oculorum; temperantiam & honestatem contra concupiscentiam carnis. Sed g *quis erit iste, & laudabimus eum, quoniam fecit mirabilia* & prodigia *in vita sua*? Impossibile quidem videtur, has tres difficultates superare: sed quod est impossibile hominibus, est DEO possibile, & cum eius gratia & auxilio etiam hominibus facilè. Neque exaggeramus hic difficultatem perfectionis, vt Principes animum abijciant ad eam aspirandi; sed potiùs vt eorum desiderium excitemus cognoscendi media apta ad eam consequendam, eo modo qui paulatim hic subijcietur.

e 1 Ioan. 2. 16.

f Ierem. 5. 5.

g Eccl. 31. 8.

§. I. *Humilitas Principum & Magnatum.*

PRima Virtvs à qua Principes, Magnates & Reip. gubernatores incipere debent, illa est, quæ dignos illos facit, qui tanquã aliorum capita eligantur, quemadmodũ Samuel Propheta asseuerabat Sauli dicens: a *cũ paruulus esset in oculis tuis, caput in tribub. Israel factus es*, hoc est, *qui* b *cùm altior esses vniuerso populo ab humero & sursum*, & non c *esset vir de filijs Israel te melior*; eras tamen in tuis oculis omniũ minimus: ac propterea Deus elegit te, vt esses caput & Rex omniũ, cõplacens sibi in tua humilitate is, d *qui ponit humiles in sublimi* loco, eosq; in eo cõseruat. Quare si magni Domini ad Christianæ perfectionis celsitudinẽ peruenire desiderant, ab humilitate incipiendũ esse, sibi persuadeant, cui vera granditas & excellentia innititur, quæ humilitas licèt in ipsis multò sit difficilior: propterea tamẽ erit gloriosior. Quẽadmodũ enim e *superbia* (vt ait Eccl.) magis est *odibilis*, & detestãda *in pauperibus*, & infimis huius sæculi hominibus, quibus facillimũ est spiritus gerere humiles, quia paupertas & vilitas ad id eos impellit: ita ècontra humilitas amabilis magis ac gloriosa est in diuitib. & potentib. huius mundi: eò quòd in ea induenda magnã oporteat superare difficultatẽ: quia ipsę diuitię, & excellentia vehemẽter actib. humilitatis resistunt. Ac propterea dixit S. Bern. in alto positũ non altum sapere difficile est, & inusitatũ: sed quantò inusitatiùs tantò gloriosiùs, ac propterea maiori conatu procurandũ. Id enim suadet Eccl. f *quanto magnus* (inquit) *es humilia te in omnibus, & coram Deo inuenies gratiã: quoniam magna potentia Dei solius, & ab hominib. honoratur.* Sed quoniam duplex est humilitas, altera ad ipsum Deum, altera ad homines: in priori necesse est omnes Principes & Magnates mundi huius, sese illi humiliare ac subijcere, ob manifestam & clarã rationẽ ab Eccl. allatam, *quoniam magna est potentia Dei solius*, quasi dixerit, quantumuis tu sis magnus in mundo, in quouis genere magnitudinis & præstantiæ: agnoscere debes id totũ nihil esse, si cum Dei magnitudine, quę immensa est & infinita, conferatur: cùm tua sit g *quasi stilla situlæ* cum toto Oceano cõparata, & quasi *puluis exiguus* cũ vniuersa terra; & adhuc illa, talis qualis est, non est tua, sed Dei, qui illã dedit; & cuius fauore illa seruatur: sine quo statim illã amitteres. Quod si ita est: quid mirũ quòd te in omnib; Deo subijcias: siquidẽ omnia non tua sunt; sed ipsius, & si cum ipsius rebus cõparentur, valdè sunt exiguæ? ex quo fit, *vt ipse ab humillimis honoretur*: quia hi soli agnoscũt, quicquid in se habẽt, esse Dei; ac propterea dant illi gloriã, & quamuis Rex corporis genua Deo flectat, nõ illũ honorat, nisi etiã corde se humiliet, & mittat h *coronã suam*, sicut *viginti quatuor illi senes* in Apoc. *ante thronũ* & pedes *agni*; eius omnipotentię attribuẽs coronam, & gloriã omnium quæ habet, nihil sibi huius gloriæ tribuẽdo: ne fortè ob superbiam illi auferatur. Nam (vt S. Gregorius ait) sæpè qui in potestate sunt, ea quæ rectè faciunt, quia elatè cogitant, amittunt. Quemadmodum

a 1 Reg. 15. 17.
b Cap. 10. 23
c Cap. 9. 2.
d Iob 5. 11.
e Eccl. 25. 4.
Li. 2. de cõsi. epistola 42. post mediũ.
f Eccli. 3 30.
g Isa. 40. 15.
h Apoc. 4. 10.
Lib 5. mor. cap. 8.

superbo Nabuchodonosor euenit, de quo Daniel: quod intra seipsum co-
i *Dan.* 4. 27. gitaret ac diceret; i *nonne hæc est Babylon magna, quam ego ædificaui in domum reg-
ni, in robore fortitudinis meæ, & in gloria decoris mei*, & vix verbum ore protule-
rat, quando sententiam cœlestem audiuit, quam eius superbia merebatur,
*regnum tuum transibit à te, & ab hominibus eÿcient te, & cum bestÿs & feris erit ha-
bitatio tua, fœnum quasi bos comedes, & septem tempora* siue anni *mutabuntur su-
k *Versu.* 34. *per te: donec scias, quod dominetur excelsus in regno hominũ, & cuicunq; voluerit det
illud, & eadem hora sermo completus est super eum.* Donec agnouit: k *quod gradien-
l *Luc* 1. 52. *tes in superbia poßit humiliare*; & (quemadmodũ sanctissima Virgo dixit) l *de-
ponere potentes de sede, & exaltare humiles: Esurientes implere bonis, & diuites di-
Serm. 5. de mittere inanes.* O superbia humani generis hostis; & venenum excellentiæ,
verb. Dom. qua tua alitur cupiditas. Omnia, inquit S. Aug. contrariũ aliquod habent, à
quo corrumpantur, tinea enim destruit vestem; vermis rodit lignum; gur-
gulio frumentum; eruca arborem, & vermis ipsum fructum; sed tu, ô su-
perbia, es diuitiarum vermis, tinea dignitatum, caries dominatuum, scien-
tiarum destructio, imò & ipsarum virtutum; ac proindè humilitas, quę eam
destruit, hæc omnia conseruat ac perficit.

2. CVM hoc gradu humilitatis erga Deum cõiunctus est alter in ordine er-
ga homines, sed difficilius est medium in hoc secundo inuenire: quamobrẽ,
m *Phil* 4. 12 vt S. Ambr. perpendit, non parum dixit Apostolus, cùm asseruit: m *scio hu-*
l. 2. offic. c. 17 *miliari*, hoc est, quo in loco; qua moderatione, quo fine, quo officio, quo
munere. Nam in his omnibus potest esse aliquis error, vel in excessu, vel in
defectu. Estq; magnum Dei donum, quòd quis sciat medium ipsum tenere,
præcipuè qui sublimẽ occupãt locũ. Sed vt ab eo, quod manifestius est, inci-
piamus: quod ad actus internos spectat, potest humilitas totã suã latitudinẽ
& perfectionẽ habere in Magnatib. huius seculi, sicut in minimis & infimis.

3. NAM vtriq;, quoad animã, facti sunt ex nihilo; & quoad corpus, originẽ
n *Mich.* 6. 14 habent ex puluere: & in eundũ conuertentur; & eisdẽ carnis miserijs, & spi-
o *Eccl.* 10. 9. ritus, culpæ & pœnæ subiacent: quare omnib. cõpetit illud Prophet: n *hu-
miliatio tua in medio tui*, &c, o *quid superbis terra & cinis.* Et quemadmodũ illorũ
excellẽtia solet esse grauiorũ culparũ occasio: (qui enim ex altiori loco la-
bitur, maius incurrit detrimentũ) ideoq; plus habẽt, cur interius se erga oẽs
demittãt, seipsos existimãtes reliquis peiores ac debiliores, magis dubitãtes
ac timẽtes de sua salute, ob mai⁹ periculũ, in quo versãtur eã amittẽdi. Quod
si velint rotã suæ vanitatis dissoluere, aspiciãt pedes suos sicut pauo, & inue-
p *Dan.* 2. 33. niẽt, quatuor Monarchias expressas in statua illa Nabuchodonosor: p *habuis-
se pedes fictiles*, quos *lapis* vnus *cõminuit*; & sic tota statua euanuit, quę tã debili
fundamento nitebatur. *Præterea*, quantumuis aliquis magnus sit in hac vita,
agnoscere debet, se nõ esse in omnibus rebus magnũ; sed in aliqua paruũ; aut
habere se aliquos maiores, quibus debeat cedere. Nam etsi Princeps sit in

potestate & diuitijs supremus, existimare debet, alios esse maiores in sapientia, scientia, prudentia & sanctitate; & in alijs talentis naturalibus, & supernaturalibus, quæ Deus priuatis hominibus contulit: quibus debent se humiliare ac subijcere, etiam reges in rebus illis, in quibus alij ipsos excellunt. Et hoc exigit Christiana humilitas, vt Princeps non totum suo consilio tribuat: sed illud subijciat alieno. Et quemadmodum in corporis ægritudine subijcit se sapienti medico: ita in rebus animæ debet se prudenti cōfessario subijcere; in gubernatione, suis consiliarijs; in rebus, Iurisperitis eius; in bellicis, suis ducibus; & in rebus magis adhuc particularibus, ijs, quos apud se habet, maturioris iudicij, sicut inferius dicetur.

§. II. *Magnanimitas cum humilitate.*

ADhuc meritò crescet Principum humilitas, si cum sorore sua, virtute magnanimitatis coniungatur; ostendentes se humiles in ijsdem rebus, in quibus magni sunt, & alijs superiores; acceptantes honorem solùm propter status sui decentiam, ita vt cordi non nimium adhærescat, nec iactet suam potestatem, nisi vt alijs benefaciat; non quærens ab eis honorem aut gloriam. Quemadmodum S. Gregorius, admirandis hisce verbis
explicuit: *subtilissima ars viuendi est, culmen tenere & gloriam premere: esse qui-* *Lib. 16. Mor.*
dem in potentia: sed potentem se esse nescire: ad largienda bona potentem se cognosce- *cap 19. in id*
re, ad rependenda noxia, omne quod potenter valet, ignorare. Quibus verbis indi- *Iob. 36. 5.*
cat S. Gregorius præcipuos Christianæ magnanimitatis actus, quæ virtus *Deus potentes non abijcit, cùm ipse sit potens.*
est valdè propria Principum & Magnatum. Quæ, vt S. Thomas ait, versatur circa magnos honores, & res alias magnas, cuius actus proprij sunt hi
quinque. *Primus* est, ad res magnas aspirare dignas magno honore: non ob *2 2. q. 129. ar. 1. & seq.*
ipsum honorem aut lucrum; sed propter virtutem, quæ in vera excellentia 1.
inuenitur; & iuxta eam sua consilia & cogitationes omnes dirigere. Propterea enim Propheta, loquens de Principibus & Regibus futuris tempore Messiæ dixit: q *Princeps ea, quæ digna sunt Principe, cogitabit*, ac proindè res *q Es 32. 8.*
magnas, generosas, & tali dignitate dignas. Huic actui accedit *secundus*: con- 2.
temnere scilicet magnos honores: attendendo, quid illi sint in seipsis. Non itaque aliquid agit magnanimus propter illa præcipuè; nec eorūdem causa prætermittit facere aliquid, quod expedit; nec aliquid facit, quod non deceat, habēs scilicet animum omni gloria, quæ in mundo ipsi offerri potest, superiorem: quam sub suis pedibus ponit; virtutem verò super caput. Non
erigit oculos, sicut Iob dicebat, vt gloriæ r *solē videat*, etiamsi valdè *fulgeat*; *r Iob 31. 26.*
nec lunam famæ, etiamsi *clarè incedat*: quia non hæc aspicit, tanquam res sibi superiores: sed se inferiores. Quod si hoc facere debet in honore aliàs sibi debito, quanto ampliùs debet non debitum conculcare. Non ergò admit-

tet laudes adulatorum, tribuentium homini, quod est proprium Dei: ne
s Act. 12. 22. ipsi accidat, quod infelici Herodi, quem s *angelus Domini percussit, eò quòd non dedisset honorem Deo*, cùm *populus* adulando *acclamasset: Dei voces & non hominis*
t Pro 29. 12. esse, quas ab illo audiebat. eueniet quoque ipsi, quod Salomon dixit: t *Princeps qui libenter audit verba mendacij omnes ministros habet impios*, quia omnes erunt mendaces, & adulatores, vt placeant Domino suo, qui huiusmodi sermonibus delectatur.

3. TERTIVS actus est, maiestatem suam, potentiam, ac diuitias exponere in benefaciendo alijs; sic ostendens, se magnum esse, nó tam sibi, quàm alijs: in hoc pótiùs gloriam suam ponens, vt alij bonorum ipsius sint participes; & ex eisdem fiant magni. In qua re magnanimitas adiuuatur à sorore sua virtute magnificentiæ, vt mox videbimus.

4. ET huic actui accedit *quartus*, summam reputare magnificentiam, quòd nihil faciat indignum sua persona; aut vllum detrimentum iniustè alijs afferat; aut vllum contemnat eo nomine, quòd sit paruus: pudore verò afficiatur ob quodcunque vitium, Christiano & magnanimo homine indig-
u Ioã 8. 34 num. Siquidē Saluator dixit: u *qui facit peccatum, seruus est peccati:* & qui à sua passione vincitur eius seruus manet. Et vnde maior pudor prouenire potest, quàm si is qui aliorum est Dominus, non sit etiam sui ipsius? Et cùm sit Rex terræ, sit mancipium carnis? Cùm igitur Spiritus sanctus dicat: x *melior*
x Pro. 16. 32. *est qui dominatur animo suo, expugnatore vrbium*, & hostium victore: nulla maior erit præstantia, aut res magnanimo homine dignior; quàm si conculcet quidquid libertati Spiritus, & dominio eius aduersatur.

5. HINC oritur *quintus* actus, qui consistit in quadam animi superioritate, ad omnia prospera & aduersa huius mundi. Ita vt neque ob prospera euanescat, neque ob aduersa animum abijciat: neque ob magnum suum honorem, fundamentum abijciat humilitatis, dando locum nimiæ lætitiæ; aut, ea deficiente, pusillanimitati & tristitiæ: est enim angusti cordis adeò melancholia arctari, quemadmodum Aman ille angebatur, propterea solum, quod y *Mardochæus non flecteret ipsi genua.*
y Esth. 5. 2. 13.

6. OPORTET tamen etiam magnanimitatem suum habere terminum, ne scilicet altiùs ascendat, quàm eius status requirat; aut in ea se immisceat, quæ ad ipsam non pertinent: hæc enim esset ambitio perniciosa, cuius dãna retulimus suprà ab exemplo Regis Osiæ, volentis sibi vsurpare Sacerdotis dig-
Tra. 2. c. 10 nitatem, z *negligentisq; Dominum Deum suum*, à quo tot bona acceperat; qui
z 2. Par. 26. 16. Dominus, domus suæ causam propugnans, illum lepra percussit, regnoque priuauit. vt intelligant Principes terræ, quomodo se debeant in humilita-
Deut. 17. 20. te conseruare, studendo quemadmodum Deus illos monuit, a *non eleuare cor suum in superbiam super fratres suos*; & multò minùs super Sacerdotes: sed continere se intra limites sui Principatus, nec minimam quidem partē Ec-

clesiasti-

clesiasticæ dignitatis sibi vsurpare; timētes pœnam à Deo, qua vtrumque illis auferat; & amittent multum de suo proprio, eò quòd se immiscuerint alienis. Quemadmodū euenit Monarchæ illi per b *Leænam* significato, *quæ alas habebat quasi aquilæ, cui euulsæ sunt alæ, & super pedes quasi homo stetit*. Sint itaque contenti dignitate sua regia & principatu terreno per leonem significato qui rex est animaliū, quæ incedunt super terram: non vsurpantes sibi alas aquilæ, quæ est regina auium per aera volantium: non enim feret Deus hanc confusam vnitionem in sua Ecclesia, cuius dignitas sacerdotalis debet ducere post se regiam; non contrà regia sacerdotalem. b *Dan.* 7. 4.

7. Deniqve non est contra dignitatem Magnatum facere aliquando opera humilitatis, quæ ordinariè alij faciūt. Nam (vt S. Gregorius ait) ita oportet, eos status & officij sui authoritatem conseruare, vt certis tēporib. signum aliquod exterius præbeant internæ suæ humilitatis; visitando hospitalia, & interdum ægrotantibus inseruiendo; aut pauperū pedes abluēdo.

Cvm enim id totum in Dei gloriā & honorem dirigatur: quicquid abiectū videtur, est potiùs grāde: soletq́; Deus magna gloria illud remunerare. S. Ludouicus Rex Galliarum frequenter huiusmodi opera exercebat: & S. Eduardus Rex Angliæ, in eisdem valdè prælucebat: quem vt probaret Sanctus Petrus Apostolus (quem Rex piè valdè colebat): reuelauit cuidam pauperi paralytico, ipsum forè sanum, si Rex eum suis humeris à sua aula vsque ad Ecclesiam, quæ ipsi S. Apostolo dedicata erat, portaret. Pauper hoc dixi Regi: & Rex executus est, licèt Magnates stultitiam interpretarentur. priùs verò quàm scalas aulæ Rex descenderet, paralyticus fuit sanatus. Nec tamen propterea Rex destitit ab adeò humili obedientia præstanda: quem Deus adeò in hac vita honorauit, vt aqua, qua ipse manus lauabat, ægroti sanarentur. Et quid amisit Dauid, eò quòd c *saltasset totis viribus ante Dominum, cùm arca portaretur coram vniuerso populo*? Quamuis eius vxor Michol filia Regis Saul propterea illum contempserit, eique dixerit: *quàm gloriosus fuit hodie Rex Israel discooperiens se ante ancillas seruorum suorum, & nudatus est, quasi si nudetur vnus de scurris*, cui ipse intrepidè respondit, *ante Dominum qui elegit me potiùs quàm patrem tuum, & præcepit mihi, vt essem dux super populum Domini in Israel, & ludam: vilior fiam plus quàm factus sum, & ero humilis in oculis meis: & conferens me cum ancillis, de quibus locuta es, gloriosior apparebo*. O Rex verè plus quàm Rex, regioque nomine dignissimus, eò quòd seruum se fecerit coram hominibus, vt Deū honoraret. Magis miror, ait S. Gregorius, quòd videam Dauidem coram arca Domini saltantem; quàm congredientem cum Goliath, & pugnantē cum Philistæis: nam pugnans vicit hostes, saltans verò vicit seipsum; & humani honoris Gigantem, qui solet de Monarchis huius mūdi triumphare. Felix iocus, ait S. Bern. ille, qui causam præbet, cur Michol irascatur, Deus verò lætetur.

In eius vita.

c 2. *Reg.* 6. 14. 20.

Lib. 27 *mor. cap* 27.

Epist. 87.

Si ho-

Si homines illum rident, angeli suspiciunt & admirantur. Admirabile enim est quod magnus sese humiliet, nec dedignetur vilia paruulorum officia præstare.

CAPVT III.

LIBERALITATIS ET MAGNIFICENTIAE DIScretio, ne incidat in extrema prodigalitatis aut auaritiæ.

CVM humilitate & magnanimitate, quæ superbiam vincunt, & continent hominem ne in extremum pusillanimitatis incidat, coniungere debent Principes liberalitatem & magnificentiam, quæ vincant quidem auaritiam: nec tamen incidāt in prodigalitatem. Ad cuius rei explicationem est supponendum, nomen illius virtutis, quam liberalitatem appellamus, non satis explicare actus & officia propria, quæ (vt ait S. Thomas) sunt duo. Alter est moderari affectum internum pecuniæ, & inordinatæ cupiditatis diuitiarum: tam earum, quæ desiderantur; quàm, quæ possidentur: Ita vt nec desiderium illarum; nec inordinatus harum affectus sit vitiosus: & ex hac parte est frenum auaritiæ, & iniustitiæ omnis; furti, fraudis, & aliorum peccatorum, quæ ab auaritia procedunt; quod vitium pauperibus ac diuitibus est commune.

2.2. q. 117. ar. 6. & q. 118 ar. 3.

SED hinc secundum officium oritur, quod magis elucet in diuitibus, vnde illa nomen liberalitatis accipit, quia inclinat eos, vt suas diuitias distribuant, quando, & sicut expedit, iuxta rationis dictamen; & eisdem licitè vtantur, non tam in propriam, quàm in aliorum vtilitatem. Et hac ratione iustitiam adiuuat, vt reddat quod debet vnicuique eorum, cum quibus negotium aliquod habet & versatur; & misericordiam, vt necessitatibus & miserijs pauperum subueniat; & Religionem, vt largior sit in donis offerendis ad cultum diuinum. Et in hunc modum alias quoque virtutes iuuat, ad quarum actus diuitiæ vsui esse possunt.

HAEC virtus, cuius materia sunt ordinariæ diuitiæ, eleuatur, valdeq; perficitur illa alia, quam magnificentiam appellamus. Cuius finis (vt ait S. Thomas) est, amplos sumptus facere, quando expedit: ita vt diuitiarum amor, quæ expenduntur: (etiam si multæ consumantur) nihil impediat. quamuis illæ soleant ipsa corda valdè occupare. Ac propterea est in suis operibus magis gloriosa, & Principum ac Magnatum propria: idque duplici nomine: *Primum* est ob necessitatem, quia ad gubernationem suam opus illis est, à suis subditis amari: vt postea apparebit: liberalitas enim (vt ait Boetius) reddit homines valdè amabiles; & multò adhuc magis magnifi-

2.2. q. 134. art 3.

Lib. 2. de consolat.

centia, quæ maiora distribuit bona, & ampliora confert beneficia. Et certũ est, quòd a *Dare* (vt Christus D. N. dixit, & refert Apostolus) *beatius sit* atq; excellentiùs, *quàm accipere*; habetque maiorem similitudinem cum Deo, qui dat omnibus, & à nemine accipit: estque genus quoddam beatitudinis, posse omnibus benefacere: & quoniam omnes amant suos benefactores, ideò liberales ab omnibus amantur. Alter titulus est: quia bona, quæ Principes habent, acceperunt ab ipsa Repub. aut eius auxilio acquisiuerũt, decet vt eorum partem expendant in benefaciendo ijs, qui eiusdem Reipub. sunt partes & membra, præcipuè pauperibus, & huiusmodi subsidio indigentibus, vt paulò post videbimus. *Prov. 3. ex Ar. 4. eth. c. 1. Act. 20. 35.*

Hinc licet expendere liberalitatem & magnificentiam Dei nostri in communicandis diuitijs ipsis Regibus. Cuius consilium est apertè expressum in eo quod euenit Regi Salomoni, cùm ei dixit Deus, b *postula quod vis vt dem tibi*. ille autem tantùm petijt *Sapientiam ad populum gubernandum*: & ita ostendit se valdè mortificatam habere diuitiarum cupiditatem, siquidem nec illas petijt, nec vllam earum fecit mentionem. quo exẽplo docuit Reges, quàm parui facere debeant temporalia bona, respectu spiritualium: & quo illi eā magis contempserint, eò Dominum nostrũ in maiori copia eas ipsis largiturum: quia nouit ipsos diuitijs, honore & gloria opus habere inter homines: vt status sui authoritatem conseruent; & efficacitatem necessariam in sua gubernatione habeant. b 3. *Reg.* 3. 5. 11.

Qvamobrem cum Deo placuisset valdè Salomonis petitio, adiecit illi innumerabiles diuitias, & thesauros, & gloriam: vt nemo fuerit similis ei in Regibus cunctis eum præcedentibus. Sed & c *latitudinem cordis ei dedit, quasi arenam quæ est in littore maris*: virtutem scilicet insignem, quæ est liberalitas & magnificentia in distribuendis thesauris sapientiæ absque inuidia; & diuitijs temporalibus absque parcitate, & cum tanta profusione & animi magnitudine, atque si maris arenam spargeret: & quasi non sua, sed omnibus communia essent bona. c 3 *Reg.* 4. 29.

Dona enim, quæ Deus dat iustis, sunt dona perfecta. fuisset autem angustum donum, si multas dedisset diuitias, & cor angustum, ad eas distribuendas, iuxta ea quæ Ipsemet Salomon dixit: d *vidi aliud malum sub sole, & quidem frequens apud homines: vir cui dedit Deus diuitias, & substantiam, & honorem, & nihil deest animæ suæ ex omnibus, quæ desiderat: nec tribuit ei potestatem Deus vt comedat ex eo, sed homo extraneus vorabit illud: hoc vanitas, & miseria magna est*. Alijs verò, quibus easdem diuitias dedit, etiam tribuit potestatem eisdem fruendi, & hoc e *est donum Dei*: & quidem multò ampliùs, quàm ipsæ diuitiæ. Et quodnam hoc donum est, nisi ipsa liberalitas & magnificentia, quæ his bonis benè vtuntur in finem, in quem à voluntate Dei illa largientis, or- d *Eccl.* 6. 1. e *Eccl* 5. 18.

dinantur. Sed idem donum etiam in se includit Sapientiam, quæ docet benè vti diuitijs, comitando ipsam beneficentiam in suis actionibus. Et ideò idem Ecclesiastes adiecit: f *Vtilior est sapientia cum diuitijs, & magis prodest videntibus solem. Sicut enim protegit sapientia, sic protegit pecunia. hoc autem plus habet eruditio & sapientia, quod vitam tribuunt possessori suo*; ac propterea sine ea, pecunia est paruæ vtilitatis: Sed vtræque simul coniunctæ, opera faciunt regia magnificentia digna: qualia fuerunt ipsiusmet Salomonis, qui incredibiles fecit expensas, non prodigas, sed verè magnificas: quia omnes fuerunt cum magna sapientia ordinatæ, vt paulatim explicabitur.

f Eccl. 7.12

§. I. *Tres sumptus, in quibus splendet magnificentia.*

I. PRIMVM: magnus hic Rex a *templum* quoddam ædificauit Deo sumptuosissimum, quod fuerit in toto mundo; illudque cum summa pompa & innumeris sacrificijs dedicauit. Nam, vt scriptura ait: b *magnificè sapientiam tractauit*, quemadmodum decebat ipsam Dei magnitudinem, cui seruiebat: nec propterea pauper est effectus; sed potiùs ditatus. Nam, cùm se ostenderet gratum Domino, à quo diuitias accipiebat, idem illas multiplicabat, eiusque rebus prosperos euentus concedebat, & c *nauibus quæ aurum ex Ophir portabant: & tanta erat abundantia argenti in Ierusalem, quanta erat lapidum.* vt Principes intelligant, si fuerint liberales & magnifici erga Deum, ædificantes & exornantes illius templa; & præbentes, quæ ad illius cultum sunt necessaria, non propterea illos in paupertatem deuenturos; sed potiùs multò amplius ditandos. Quod si qua via ad paupertatem deuenitur, ea est, auferre ea quæ sunt Ecclesiarum, & parcos se ostendere, in offerendo Deo, quod ipse illis dedit; & negligendo quæ ad ipsius diuinum cultum pertinent. Hæc prima fuit culpa Regis Asa, ob quam decidit à magna familiaritate, quam cum Deo habebat, d *quia accepit argentum & aurum de thesauris domus Domini, misitque ad Regem Syriæ, vt fœdus cum eo iniret*, sed clariùs adhuc ipsemet Dominus significauit, cùm Principes populi sui negligerent raparare templum Ierusalem, sub eo prætextu, quòd nondum venisset tempus domus Domini ædificandæ: e *Nunquid tempus vobis est, vt habitetis in domibus laqueatis, & domus ista deserta? Et nunc hæc dicit Dominus exercituum: Ponite corda vestra super vias vestras. Seminastis multum & intulistis parum; comedistis, & non estis satiati; bibistis, & non estis inebriati; operuistis vos, & non estis calefacti; & qui mercedes congregauit, misit eas in sacculum pertusum. Hæc dicit Dominus exercituum: Ponite corda vestra super vias vestras: Ascendite in montem, portate ligna, & ædificate domum: & acceptabile mihi erit, & glorificabor, di-*

a 3 Reg. 6. & 8
b 2 Mac 2.9
c 2. Reg 10. 11. 27.
d 2. Par. 16. 2. 9
e Agg. 1. 4.

cit Dominus. Respexistis ad amplius, & ecce factum est minus: & intulistis in domum, & exufflaui illud: quam ob causam, dicit Dominus exercituum? quia domus mea deserta est, & vos festinatis vnusquisque in domum suam. Propter hoc super vos prohibiti sunt cœli, ne darent rorem, & terra prohibita est, ne daret germen suum: & vocaui siccitatem super terram, & super montes, & super triticum, & super vinum, & super oleum, & quæcunque profert humus, & super homines, & super iumenta, & super omnem laborem manuum. Hæc omnia sunt verba Prophetæ Aggæi: & cùm populus eius consilium sequens cœpissent ædificare domum Domino, exponentes in eam rem facultates suas: Deus quoque cœpit eas multiplicare. solennis enim est Deo hic mos, vt parcum se ostendat erga parcos; liberalem erga liberales; & magnificum cum magnificis.

Secundum in quo Rex Salomon magnificentiam, sapientiamque suam manifestauit, fuerunt sumptus in auctoritatem suijpsius, & totius domus & aulæ, & in bonam sui regni gubernationem facti. ædificauit enim domum suam, & domum saltus Libani, designando ac distribuendo officia earum, famulis suis & alijs subditis, cũ tanta liberalitate & prudẽtia: vt cũ Regina Saba, visitandi causa, ipsum accessisset, ait scriptura diuina: f *quod videns omnem sapientiam Salomonis; & domum, quam ædificauerat; & cibos mensæ eius; & habitacula seruorum, & ordines ministrantium; vestesque eorum, & pincernas, & holocausta, quæ offerebat in domo Domini: non habebat vltra spiritum.* Et *beatos* dicebat *seruos eius, qui stabant coram ipso, & audiebant sapientiam eius*, & glorificauit Deum, qui ipsum ita exaltasset *super omnes Reges terræ diuitijs & sapientia*. Verè enim Deo placet, quod Principes & Magnates suas domus & statum suum ea magnificentia tractent, quæ decet gradum & qualitatem ipsorum; & ea sapientia omnia distribuant, ac ordinent, vt omnes extranei obstupescant: modò tamen sumptus, quos faciunt, redituum suorum quantitate metiantur. Non enim esset prudentiæ, plus exponere, quàm habent; aut quicquid habent in huiusmodi res exponere; aut quod superest sine consideratione abijcere: cùm deceat aliqua relinquere pauperibus & indigentibus liberaliter distribuenda: ostendentes etiam Christianam magnificentiam in Eleemosynis cum ea liberalitate & largitate faciendis, quam Sanctus quidam Rex g *Dei misericordiam* appellauit, regiam scilic. misericordiam, & donum magnificũ: propterea enim voluit Deus ipsos habere, h *plurima*, vt & *plurima dare* possent. Cogitent, Regẽ cęli, duo prodigiosa cõuiuia in deserto instituisse: in quibus, i *cum quinque aut* k *septem panibus, & paucis piscibus* multa hominũ millia pascens, magnificentiam suam ostendit: ita illos sustentans, vt postquam saturi essent, multum superfuerit. Nec tamen propterea voluisse, vt *quæ superessent fragmenta perirent*; sed iussit illa *colligi*, vt alijs esurien-

[Margin: 2. (beside "Secundum"); f 3. Reg. 10. 4. 23.; 3. (beside "ciunt, redituum"); g 2 Reg. 9. 3.; h Tob. 4. 9.; i Ioan 6. 13.; k Mar. 8. 8.]

tibus possent distribui. Vt Principes, ac diuites omnes intelligãt, quàm larga manu deceat eos distribuere, quæ habent, sicut suprà est dictum : & simul, quòd non debeant frustrà abijcere, quæ illis supersunt; sed seruare: vt alio tempore distribuant, in quo, quod nunc superest, erit necessarium. Ex quo intelligitur, ijs, qui liberales se esse gloriantur & magnificos, curandum esse in suis sumptibus & expensis nõ incidere in extremũ prodigalitatis, quæ solet aliàs propria esse possidentiũ multas diuitias, sine dono sapiẽtiæ ac discretionis: quia separant dona, quæ Deus voluit esse coniuncta. Quod, vt plurimùm procedit, teste S. Thoma, ex duabus corruptis radicibus, voluptate sc. carnis, & superbia vitæ, quæ occultant aliquando ipsam prodigalitatem pallio magnificentiæ, dum nimios faciunt sumptus in cultu vestium, cõuiuijs, lusibus, recreationibus, alijsq; donarijs nimis magnis, quales fuerũt sumptus Regis Assueri, vt l *ostenderet diuitias gloriæ regni sui, ac magnitudinem & iactantiam potentiæ suæ.* Quæ etsi videatur magnificentia; larua tamen potiùs est, & species eius; in rei tamen veritate est superbia & iactantia, & laruata sensualitas, aut mundana & diabolica magnificẽtia, quæ diuitijs vtitur ad indulgendum carnis voluptatibus, quemadmodũ m *filius prodigus*; aut pompis huius mundi, sicut detestandus eius Princeps: qui cum summa prodigalitate, obtulit n *omnia regna mundi* Christo Domino, *si cadens in terram ipsum adoraret*. Ex quibus adeò deprauatis radicibus, qui fructus prodire posset, nisi duo æquè deprauati atque ipsæ sunt? alter fructus est, quod labatur in quædam valdè inordinata contra prudentiam & iustitiam, cum acceptione personarum: nam inanis magnificentia ac prodiga, facit Principes expendere & effundere plus, quàm possunt; & ea, quæ non expedit, & personis indignis, cum periculo auferendi ea ijs, qui erant promeriti. Imò, vt etiam non satisfaciant ei, quod ex iustitia debent suis domesticis & famulis, dantes pro libitu quibus volent: quod eis aliàs non debent: vt famam & nomen liberalium obtineant. Ex quo alterum magis perniciosum damnum oritur, commutata scilicet prodigalitate in extremum auaritiæ: nam ex nimijs huiusmodi sumptibus rediguntur ad inopiam & necessitatem, quæ immittit cupiditatem, inordinatè quærendi diuitias, etiam alienas, vt suis necessitatibus subueniant.

Tract. 14. 9. | S. Tho. 2. 2. q. 32. ar. 6. & 10. | 2. 2. qu. 119. a. 1. ad 3. & a. 2. ad 1. | l Esth. 1. 4. | m Luc. 15. 13. | n Matt. 4. 9.

§. II. Auaritiæ Principum Damna.

AVARITIAE extremum, teste Sancto Thoma, perniciosius est prodigalitate. nam prodigus in hoc minus malus est, quod non videatur tenerè suas diuitias amare; & ex eis benefacit alijs, licèt rationis limites transgrediatur. Auarus autem adeò inordinatum ad pecunias affectum retinet, vt non velit eas expendere

2. 2. q. 119. a. 3. & 7.

cum alio, etiam quando ad id tenetur: & proijcit sese, ac temerè i[illegible]ittit quocunque potest, vt eam acquirat: deuorans innumera peccata, quæ Tractatu secundo posuimus:quibus addo,si auaritiæ etiam iungatur potentia similem eam esse Mercurio,quem Plinius rerum omnium venenum vocat,quia omnes corrumpit ac destruit: qui Mercurius ex naturali sua inclinatione valdè propendet,vt cum argento coniungatur, & multò magis cũ auro,quod miro affectu quærit,tenditque ad illud, vbicunque ex odore illud esse aduertit.Quod si terræ sit commistum,aut cupro,aut plumbo:omnia penetrat, ac separat, illud verò ita apprehendit, adeoque fortiter amplectitur,vt non nisi vehementia ignis possit ab eo separari:quia eum resoluens in fumum,cogit soluere prædam. Hunc in modum o *auaritia, quæ radix est omnium malorum*,& mortalium venenum, si in corde potentium prædominetur,impellit illos,vt aurum & argentum,aliasque diuitias tanta vehementia quærant, vt ex ipsius terræ visceribus, & vbicunque illas inueniant, extrahant, etiam legitimos possessores eis spoliando:nec refugit, peccati venenum haurire,modò aurum simul hauriat: quod adeò fortiter apprehendit, vt non sit potestas in terra, quæ possit ipsum à thesauro separare,in quo totum cor suum positum habet;potiùs mille violentias,&astutias adhibet ad illum conseruandum & augendum, etiam cum iniuria pauperum subditorum,qui vt plurimum solent facilè, & grauiùs opprimi. Et propterea dixit Salomon: p *Leo rugiens & vrsus esuriens, Princeps impius super populum pauperem*,rugitibus enim & terroribus tanquam leonis; astutijs verò & fraudibus tanquam vrsi,famem suam satiat facultatibus pauperũ:quia nulla est iustitia,nec potestas, quæ ei resistat. Sed magis adhuc declarauit hoc Isaias Propheta,dicens, de infelici Ierusalem:q *Principes tui infideles, socij furum:omnes diligunt munera,sequuntur retributiones. Pupillo non iudicant: & causa viduæ non ingreditur ad illos. Infideles* eos appellat, eò quòd nec DEO fidem haberent,nec seruarent promissum hominibus factum, nec consuetudines sequerentur,nec implerent præstita suis subditis iuramenta.Dicit *esse socios furum*,quia occultè rapiunt aliena,imponẽtes tributa iniusta, & fraudibus quibusdam ea cooperiendo.*Diligebant munera*,aperientes hoc desiderium litigantibus,vt muneribus ipsos solicitarent. *Sequebantur retributiones:* quia occulta cum eis pacta inibant,dantes illis aliquid,vt aliquid ab ipsis acciperent:aliqua,verbi gratia,officia,non ob ipsorum merita; sed ob negotiationem per munera. Nullam rationem ducebant litium viduarum,& pupillorum,eò quòd nullam ab illis talem vtilitatem sperarent, atque à diuitibus & potentibus. Iuxta sententiam illam Michææ Prophetæ: r *Princeps postulat, & iudex in reddendo est*,hoc est,Princeps petit quasi ex iustitia: iudex verò sententia sua id illi attribuit,quamuis iure non debeatur:sed eo animo id facit,vt Princeps etiam annuat illi in ijs, quæ ipse petiuerit. Id explicat

Cap. 10. Vide Acostã lib. 4. hist. In dic. c. 10. Lib. 33. c. 6.

o 1. Tim. 6. 16.

p Prou. 28. 15.

q Isa 1. 23.

r Mich. 7. 3.

magis phrasis chaldaica, quæ habet, *fac pro me, & retribuam tibi*, fac scilicet in mei gratiam quod peto, & retribuam tibi, faciendo quod à me petieris. Omnia hęc vitia procul esse debent à Principibus Christianis. nam loquens idem Isaias, de ijs qui in lege noua essent præfuturi, ait: *f non vocabitur vltra is, qui insipiens est, Princeps neque fraudulentus appellabitur maior*, his verbis significans, eos futuros valdè prudentes, & ab omni fraude & auaritia liberos, quam liberalitate & magnificentia mortificassent ac vicissent. Quæ magnificentia nunquam infidelis est, sed semper fidelissima in implendis promissis, quibus aliquid potius ex gratia addit, quàm debeat debito ex iustitia. Horret furta; laruata, & iniusta tributa, & potiùs iusta moderatur; potiùs dona & munera vult largiri, quàm accipere; potius viros quærit dignitatibus & officijs dignos; quàm officia, quæ aliquibus offerat propter aliqua munera Et potiùs gloriatur, quod pupillos ac viduas tueatur & protegat; quàm potentes adhibeat in suos stipatores. Præterea: quemadmodum ignis amicitiam & coniunctionem Mercurij cum auro dissoluit, illumque in fumum conuertit: ita inflammatus DEI & bonorum æternorum amor euanescere facit fumum cupiditatis diuitiarum, expellendo illam ex corde, ita vt ipsum aurum, & diuitias, quas prius tanquam thesauros conseruabat, fumum iudicet. Quod si hic amor sit remissior, accedet æterni ignis timor, qui illum extimulabit, vt prædam retentam omninò soluat; sibique complaceat, quòd eam distribuat. Nec tamen securum se existimare debet Princeps si semel vicerit cupiditatem. Quemadmodum enim Mercurij fumus, qui vi ignis exhalabat, cùm ad rem aliquam frigidam peruenit, iterum coalescit, & eodem strepitu & propensione quam priùs habebat, cadit in terram: (quo nomine Plinius eum æternum sudorem appellat) ita etiam si cor in timore & amore DEI frigeat & concrescat, virescit iterum auaritia, eadem vi ac importunitate qua prius. Denique ita interiorem cupiditatem oportet coercere, vt nulla eius appareant externa signa, adeò enim ardenter cupiunt homines Principi suo placere, vt propterea, etiam ipso nihil tale expressè iubente, illi sese præcipitent in grauissima peccata. Quemadmodum euenit impio Regi Achab: qui tot signa turbationis & commotionis internæ, exterius edidit, eò quòd *t Naboth noluisset ipsi vineam suam vendere*; vt impia eius vxor Iezabel statim atque tantæ turbationis causam agnouit, vt eum ab ea eriperet, etiamsi nihil ille dixerit, curauerit tamen ipsa vt *falso testimonio contra Naboth in iudicio prolato, ipse lapidaretur*: post eius mortem accepit Achab vineæ eius possessionem. Sed non mansit eius cupiditas, & Iezabelis iniustitia impunita, nam huius *v carnes*, in pœnam suæ culpæ, *canes deuorarunt*; & *x Achab sanguinem*, qui occasionem peccato illi dederat, & factum approbauerat, *canes quoque linxerunt*. Et meritò sanè cibus fuerunt canum, qui canum viscera in subditum suum habuerant. Vt ex hoc discant

f Isa. 32. 5.
t 3. Reg. 21. 5.
v 4. Reg 9. 36.
x 3. Reg. 22. 38.

potentes,

potentes; diuinam iustitiam vlcisci iniurias pauperibus illatas, quicunque earum fuerint participes. Quare charitatis viscera omninò induant, vt neque diuitias nec delicias sibi velint, ex pauperum subditorum expensis, & cum detrimento & iniuria eorum. Sintque memores insignis illius facti Dauidis Regis, qui, cùm siti premeretur, dixit coram suis ducibus: y *O si quis mihi daret potum aquæ de cisterna, quæ est in Bethlehem.* (quæ ciuitas tunc erat ad partē castrorum Philisthijm) Irrumpentes *ergo tres fortes* duces *castra Philisthinorum cum periculo vitæ, hauserunt aquam de cisterna, & attulerunt illam ad Dauid, at ille noluit bibere, sed libauit eam Domino, dicens: propitius sit mihi Dominus, num sanguinem hominum istorum, qui profecti sunt, & animarum periculum bibam?* Quibus verbis, & facto suo ostendit se errasse, quod absque sufficienti causa, periculo illos vitæ exposuisset: quare noluit appetitui & palato suo satisfacere ea re, pro qua subditi sanguinis effundendi periculo se exposuissent; nec tali suo exemplo occasionem præbere, vt alia occasione alij faciant idem, exponentes periculo animas suas, tantùm vt ipsi placerent. Et hac ratione S. Rex hoc documentum reliquis Principibus dedit, vt suas cupiditates ac desideria cohibeant. Quòd si contingat ex incuria aut obliuione, internum aliquod tale desiderium prodere, ne admittant aut acceptent eius executionem cum iactura sanguinis, aut læsione conscientiæ subditorum: sed potiùs dilatare ipsi debent magnificentiam suam regiam, vt pro eis non solum diuitias & thesauros suos, sed etiam, si id opus fuerit, sanguinem & vitam suam exponant, imitantes supremum Regem & pastorem hominum, cuius infinita magnificentia resplenduit in eo, quod totum suum sanguinē in eorum commodum & vtilitatem effuderit; & carnē propriam in cibum eis quotidiè offerat sub panis & vini speciebus, obligans illos hoc tam splēdido & magnifico conuiuio, vt & ipsi magnifici sint in omnibus, ad ipsius obsequium pertinentibus, de quo dictum est: y *quod sit magnificus in sanctitate:* quia verè magnificentiam ostendit in magnificis & excellentibus suis operibus, sed simul sanctis: de quibus Dauid: z *sanctimonia & magnificentia in sanctificatione eius,* in sanctuario scilicet, quod erat eius templum. Sed multò ampliùs eadem sanctimonia & magnificentia prælucere debet in viuis huius Domini templis; & in ijs, quos ipse elegit in capita populi sui: qui meritò fulgere debent in operibus regia magnificentia eorum dignis, quibus subditi gaudeant.

y 2. Reg. 23. 15. 17.

y Exo. 15. 11.

z Psal. 95. 6

CAPVT IV.

HONESTAS, TEMPERANTIA ET MODERATIO Principum: est mortificatio nimiarum deliciarum, & occupationum ordinatio.

LTERVM vitium, quòd grauiter oppugnat Principes & Magnates huius mundi est, quod S. Ioannes a *carnis concupiscentiã* appellauit, cuius esca sunt tria genera deliciarũ; nã quædam sunt castitati contrariæ, alię virtuti temperantię, & aliæ quæ & oculos & alios sensus recreant, quibus adnumerantur nimij lusus, comœdię prophanę, & vana alia leuiaque, & ludicra solatia, quibus conuenit quod Ecclesiasticus dixit de SOLE tempore æstatis, quæ in scriptura diuina tentationem significat: b *tripliciter*, inquit, *sol exurens montes, radios igneos exufflans, & refulgens radijs suis obcæcat oculos.* Qui autem hi sunt montes excelsi, nisi mundi huius Magnates, qui sublimiorem in Republica locum tenent? Et quomodo sol tripliciter eos exurit radijs suis, nisi tres prædictos ardores & sensualium delectationum desideria accendens? Nam quosdam exurit facibus luxuriæ; alios gulæ, & ebrietatis; alios denique reliquis solatiorum & aliarum oblectationum desiderijs. Hisce radijs excæcat illis rationis & prudentiæ oculos: nam vbi carnis concupiscentia dominatur, non habet aditum sapiẽtia Dei: & vix est, qui omninò victor euadat. Nam diuitiarum abundantia, & superbia vitæ, valdè fouent hanc concupiscentiam, vt de terræ potentibus triumphet. Sed quoniam de his vitijs fusius agetur in Tractatu de cõtinentia, ea hic solùm insinuabimus, quæ ad ipsos Principes spectant, proponentes illis ab oculos monita & documenta data Regi Salomoni à matre sua: siue hæc sit Bethsabee, quæ tanquam prudens mulier optabat filio suo prosperum & felicem in suo regno progressum, & exitum; siue mater hæc sit Sapientia diuina, inspirans ei, quę illi essent facienda, vt status sui obligationibus satisfaceret. c *Quid*, inquit, *dilecte mi, quid dilecte vteri mei, quid dilecte votorum meorum*—dicam tibi? Ter hanc proponit interrogationẽ; vocatq; illum valdè dilectum suum, vt alliciat ad ipsius consilia libenter audienda, suisque visceribus imprimenda. *Primum* ergo consilium fuit: *ne dederis mulieribus substantiam tuam, & diuitias tuas* in eo exponas, quod *Reges delet*, hoc est, ne tibi laxes habenas in agendo inhonestè cum mulieribus, effundens in hoc substantiam, fortitudinem ac robur corporis & animæ tuæ, & fias homo effæminatus & mulierosus; nec tuas diuitias in similibus vitijs expẽdas, quæ alium fructum non adferunt, nisi quod Reges & regna deleant.

a 1. *Ioan.* 2. 16.
b *Eccl.* 43. 4
c *Prou.* 31. 2

Quibus

Quibus verbis & radices, & damna huius vitij filio indicat. Nam iuuentutis vigor, Imperij potestas, & copiæ diuitiarum, arma illi subministrabant ad sensuales suos appetitus explendos, quibus si annueret, consumeret corporis fortitudinem, diuitias sui patrimonij, & totum regnum periculo amissionis exponeret. Quemadmodum ipsemet Salomon expertus est: eò quòd non fuerit bonæ matris consilium secutus. Contra quem exclamat Ecclesiasticus, dicens: d *inclinasti femora tua mulieribus, potestatem habuisti in corpore tuo*, qua abusus es: *dedisti maculam in gloria tua, & prophanasti semē tuum inducere iracundiam ad liberos tuos, vt faceres Imperium bipartitum.* Quæ autem macula fœdior esse potuit; quàm idololatriæ, incidentis in hominem, in quo tanta alias sapientia præluxit? Hic igitur Rex adeò gloriosus, & sapiēs, adeò fuit obscuratus, & inordinato mulierum amore excæcatus; vt quo illis blandiretur, e *templa, earum idolis erexerit*: in cuius peccati pœnam, filius eius amisit decem partes regni sui. Potuisset benè Rex hic cautior euasisse, ex periculo patris sui Regis Dauid, qui f *propter adulterium* prope fuit, vt regno toto priuaretur: permittente Deo, vt filius eius Absolon contra ipsum insurgeret. Quid verò dicam de ipso Absolone? qui impudentia incredibili g *ingressus est ad decem mulieres concubinas patris sui coram vniuerso Israel*: de qua re maximè gloriebatur, vt posset diutiùs in regno confirmari? Verùm in caput ipsius recidit inhonestum consilium quod secutus est: abstulit enim illi Deus regnum, quod cupiebat, & vitam, qua adeò scelestè vtebatur. Eadem pœna punitus est Holofernes ille, qui adeò iactabat suam libidinem, vt cuidam cubiculario suo dixerit: h *fœdum esse apud Assyrios, si fœmina virum agendo irrideret, nec ipsi consentiret.* O Turpis & fœda libido, quæ adeò in mundo iā præualuisti, vt etiam viri nobiles, honorem ex tua execranda societate quęrant! Iustissimum est, vt Deus fœditatem tuam aperiat, priuando vita & honore eum, qui in re adeò vili ac fœda honorem suum collocare audet. Pœna est DEI horrenda, quam per Isaiam Prophetam minatur Reipublicæ, dicens: i *quod effœminati dominabuntur eis*, post hoc enim sequitur, vt tales sint timidi, & ignaui; & affricantes hanc scabiem populo, omnes in eo fiunt carnales; ideoque pœnam sustinent, quam turpi sua culpa promerentur. Discant igitur Principes ex alieno malo cautos esse; & amplectantur consilium, quod Salomon quidem scripsit, licèt non fuerit secutus. Glorientur potiùs quòd sint casti, reijcientes magno animo omnes turpes voluptates: memores etiam sint felicis ac prosperi euentus, qui secutus est Ioseph, de quo dicit scriptura, k *quod factus fuerit Dominus Aegypti eò quòd custodierit mandatum*, scilicet castitatis, quemadmodum postea videbimus, vt intelligant, custodiam huius præcepti aptissimum esse medium, quo Deus ipsorum regna conseruet, & in eisdem prospe- ret, & adaugeat.

d *Eccl.* 47. 21.
e 3. 10. 4. 7.
f 2. *Reg.* 12. 10.
g 2. *Reg.* 16. 22.
h *Iudit.* 12. 10.
i *Isa.* 3. 4.
k 1 *Mach* 2. 53.

§. I. *Secundum documentum pro ſedanda concupiſcentia.*

l Prou. 31.4. TRANSEAMVS ad ſecundum conſilium ſiue documentum Salomoni à prudente matre datum: l *noli*, inquit, *ô Lamuel, noli Regibus dare vinum*: ac proinde nec tu bibas: *quia nullum ſecretum eſt, vbi regnat ebrietas*, nec patiaris tuos conſiliarios & iudices vinum bibere: *ne fortè bibant, & obliuiſcantur iudiciorum, & mutent cauſam filiorum pauperis*. Conſilium hoc dirigitur ad Regem Salomonem, quem nouo nomine compellat Lamuel, quod ſignificat; *ipſi Deus*, vel, *cum ipſo eſt Deus*, quod nomen valdè competit bonis Regibus, cum quibus Deus eſt, vt faueat illis: ſi in hoc ipſi honorem ſuum ponāt, quòd caſti ſint: quia tunc & ipſe DEVS ducet ſibi honori, in illis habitare. Sed nominatim mater commendat filio moderationem in vino, quod eſt libidinis incentiuum, temerè & inconſideratè garriens, ſecreta manifeſtans, ſenſus perturbans & iudicia iuſtorum. Ac propterea ſcriptura diuina vtrumque hoc conſilium ſæpè coniungit, & ad vtriuſque fugam hortatur; ita enim Eccleſiaſticus: m *vinum & mulieres apoſtatare faciunt ſapientes, & arguent ſenſatos*: & Propheta Oſeas dixit: n *fornicatio, & vinum, & ebrietas auferunt cor*, quia robur & vigorem animæ eneruant, & rationis iudicium inuertunt; vt homines à DEO auertantur; ſanctamque eius legem conculcent, vt ſuis voluptatibus fruantur. Latet autem myſterium quoddam in ea diſputatione, quam tres iuuenes habuerunt coram Rege o Dario, vt ſtatueretur, quid eſſet fortiſsimum in terra: vnus dixit, *fortè eſſe vinum*, quia ſeducit mentem hominum, etiam Regum: ſecundus dixit: *Regem eſſe fortiorem*; quia omne quodcunque dixerit, faciunt, eique obediunt. Sed tertius probauit *mulieres eſſe fortiores*; eò quòd Regum animos emolliant, ſibique ſubijciant, quamuis idem ſtatim ſubiecerit *omnium fortiſſimam eſſe veritatem*, quæ eſt DEVS viuens & permanens in æternum, & pro hoc ſententia fuit lata. Ex quo diſcant Reges, ſi cogitent, ſe tantùm eſſe homines: & à vino & à mulieribus, cum magno ſuo pudore ac dedecore eſſe vincendos: ſi tamen veritati; quę Chriſtus eſt, ſeſe coniunxerint: ſuamque ſpem in eum collocauerint, fore ſine dubio vino & mulieribus fortiores; nec paſſuros ſe flecti, trahiue ad id, quod nō debent; nec voluptates illas ſenſuum ſecuturos, magnamq; futuram illorum gloriam, ſi duos illos hoſtes ſtrenuè deuicerint. Et quamuis ſecundum hoc documentum nominatim prohibeat exceſſum in vino, eò quòd detrimentum eius ſit magis notum: etiam tamen ſuadet in genere temperantiam in cibo & potu; quod ipſum maximi eſt momenti pro ipſis Regibus, quemadmodū idem Sapiēs dixit: p *væ terra, cuius Rex puer eſt, & cuius Principes mane comedunt. Beata terra,*

Ita Ianſen. exponit.

m Eccl. 19. 2
n Oſe. 4. 11
o 3. Eſdræ 3. & 4.
p Eccl. 10. 16.

cuius Rex nobilis est,& cuius Principes vescuntur in tempore suo, ad reficiendum & non ad luxuriam;hoc est,non ob solam voluptatem, aut alium finem sensualem:hoc enim vocat *mane comedere*: quia non est quomodocunq; extra tempus comedere;sed inordinatum adeò habere ad comedendum affectum, vt statim atque excitantur,cogitationes suas in delicijs ciborum ponant, sicut ille qui dicebat,q *quando euigilabo,& rursus vina reperiā*. Tales sunt, qui nō ad nutrimentū comedunt,sed vt sibi tantùm indulgeant:non,ob necessitatem, sed propter voluptatē;non,vt vires seruent ad sustinēdos labores,sed vt eisdem vtantur ad desideria sua explenda. quod damnū facilè extenditur ad omnes in Rep. infelici,cuius Rex puer est,non tā ætate,quàm leuitate morū: quem facilè imitātur reliqui Principes,& aulici nobiles,& hos reliquus populus. Quos omnes tangit illa Isaiæ maledictio: r *væ qui consurgitis manè ad ebrietatem sectandā,& potandū vsq, ad vesperam,vt vino æstuetis. Cithara,& lyra,& tympanum,& tibia,& vinum in conuiuijs vestris:& opus Domini non respicitis: nec opera manuum eius consideratis*,vt gratos vos ei exhibeatis in bono vsu donorū ipsius. *Væ qui potentes estis ad bibendum vinum, & viri fortes ad miscendam ebrietatem, propter hoc, sicut deuorat stipulam lingua ignis, & calor flammæ exurit, sic radix eorum quasi fauilla erit, & germen eorum,vt puluis ascendet. propterea dilatauit infernus animam suam, & aperuit os suum, absque vllo termino: & descendent fortes eius, & populus eius,& sublimes, gloriosiq́, eius ad eum*: vbi lingua ignis æterni exuret omnes effrenes ad sensuum voluptates. Sed contra ait Sapiens: *Beata est terra, cuius Rex est* moribus *nobilis*, & senectute venerabilis:quæ non in ætate consistit,sed in prudentia & sanctitate,quem reliqui Principes,regnique Magnates imitantur:quorum temperantia in eo elucet, quòd nō nisi debito tempore,& quantum ad sustentationē satis est,comedunt. Et quam uis mensa sit multis ac pretiosis cibis referta, quemadmodum decet status illorum excellentiam, sed ipsi tamen inter tot fercula sunt valdè temperantes,ita vt nec multitudo,nec exquisita & pretiosa fercula ipsum appetitum laxent. Benè possunt Reges sapientiā suam,sicut Rex Salomon,ostendere in constituendis,quæ ad suam f *mensam* spectant;& quæ ad suorum domesticorum ordinariam refectionem,iuxta suam magnificentiā,pertinent: non excedentes limites,quos dictat prudentia: sed ostendant simul temperantiam in eo, quòd sint sui ipsorum ac suarum passionum Domini, vt ex tot totamque ferocibus oppugnatoribus victoriam reportent.

q Pro. 23 35.
r Isa. 5. 11.
Versu. 22.
Versu. 24.
f 3 Reg. 10 4.

VT verò intelligant, quid eos agere par sit, ex plurimis, quæ sibi supersunt;& quòd non omnia danda sint famulis,& domesticis; addit mater Salomonis aliud consilium: t *date*, inquit, *siceram mœrentibus, & vinum his, qui amaro sunt animo: bibant & obliuiscantur egestatis suæ, & doloris sui non recordentur amplius*, quasi ei dixerit: cùm tibi dixerim ô Lamuel, ne multum vini haurias, nec aulæ tuæ Principibus illud porrigas; nunc moneo, ne

t Prou. 31. 6.

misericordiæ obliuiscaris, sed ipsum vinum mœrentibus, pauperibus, & egenis distribuas, hoc enim subsidio à te accepto, suæ misericordiæ obliuiscentur. Magna est, vt iam diximus Regum gloria, & misericordia, pascere esurientes, & sitientes potare, mœrentes consolari, eorumq; miseriam tanta liberalitate subleuare, vt eius obliuiscantur. Essetque magnus regiæ mensæ ornatus, si ad eam vel prope conuenirent aliqui pauperes, qui cęlestis Regis Maiestatem referunt, quos æquè pasceret atq; seipsum. De hoc gloriabatur S. Ludouicus Galliarum Rex, suamq; magnificentiam in eo magis ostendebat; quod ad mensam suam pauperes illum circundarent, quàm quòd regni Magnates.

§. II. *De superandis Luxuriæ filijs.*

DVOBVS his hostibus deuictis, non erit difficile tertios superare, luxurię scilicet filios, carnalitatis incentiua, gulę comites, & multò magis otij, quod solet vehementer oppugnare Principes: afficiēs illos in rebus Dei, & suæ gubernationis occupationibus tædio, vt propterea studeant adinueniendis varijs solatijs, quibus tēpus fallant, sensus, musicis, saltibus, comœdijs indecentib. & alijs lusibus recreēt: in quibus maiorē temporis partem expendunt; sicut & in comedendo splendidē, in dormiendo, & aliter quiescendo; noctes conuertentes in dies, diesq; in noctes, vt palato suo, & appetitionibus sensuū liberius vacent: quasi status Maiestas licitum faceret prauum quodcunq; exercitium; & in quo sunt occasiones peccatorū: & quasi nō redderet ipsum Principem grauiori pœna dignum, ob grauius detrimētum commune, quod ex tali scandalo prouenit.

a *Apoc.* 18. 7. NAM etiam in eos lata est tremenda illa sententia, quæ habet: a *quantum glorificauit se, & in delicijs fuit: tantum date illi tormentum & luctum*, non aufert illis Deus necessariam relaxationem, & conuenientem iuxta statum suum; sed nimiam, quæ in illorum cedit damnum. Nam, vt ait Ecclesiastes: b *omnia tempus habent*, debet igitur tempus distribui in res omnes, ita vt cuique suum tribuatur. Et Principes tenentur in tres partes illud diuidere, vt semper benè collocetur. VNAM partē expendere debent in rebus quæ animam concernūt, orando, sacram Missæ officium audiendo, sacros libros legendo, confitendo, & cōmunicando designatis diebus: nec orationis exercitiū prætermittāt, sine qua vitā benè ducere non poterunt: quia eò pericula sunt maiora, quò occasiones sunt vehemētiores: ac propterea eò magis opus habēt orationib. se præmunire. Propterea enim Rex Dauid, etiāsi alioquin valdè occupatus, c *septies* tamen *in die laudes Deo dicebat*, sic solicitādo diuinū in se studiū, vt se regnumq; suum benè gubernaret. Quod, vt Plato dixit: gubernari nō potest per solos homines absq; Deo: quemadmodū nec bestię possunt benè se regere & gubernare per seipsas sine homine. Ac propterea,

b *Eccles.* 3. 1.

c *Psal.* 118. 164. *Vide Ribaden lib.* 1. *de inst Prin it c.* 3 *l.* 4 *de legi. Dial.* 4.

inquit,

inquit, ante omnia necesse est, Deum inuocare, vt ciuitatem nostram ipse stabiliat; ac supplicare, vt nos exaudiat, sitque propitius ac benignus, ad nos accedat vt doceat leges, & Rempublicam exornet.

ALTERAM temporis partem tribuere debent occupationibus sui status, attendentes scilicet ad res suæ gubernationis: designantes ad id aliquot dies in hebdomada, aut aliquot horas quotidiè: nam, si vel parum quotidiè fiat, suauiter expediuntur multa. Et hoc fuit quartum consilium siue documentum à Bethsabee filio suo Salomoni datum, cùm dixit: d *Aperi os tuum muto, & causis omnium filiorum qui pertranseunt: aperi os tuũ, decerne quod iustum est, & indica inopem & pauperem.* Quasi distinctiùs diceret: non satis mihi est, quòd opera misericordiæ in tristes & afflictos exerceas, sed etiam oportet exercere opera iustitiæ, quæ ad officium tuum pertinent: vt aperias os tuũ, & suffrageris, faueasque muto, qui nescit suam causam propugnare; faueas etiam peregrino, & transeunti, ac denique pauperi & mendico cuiuis. Et quamuis huius tantùm operis mentio fiat, eò quòd Reges difficiliùs attendunt ad homines viles & pauperes: sed vniuersim intelligendum est consilium de reliquis omnibus ad gubernationem spectantibus, accepto sufficienti tempore ad audienda negotia & expedienda; quemadmodum insignis ille gubernator Moyses, qui e *de mane vsq; ad vesperam* occupabatur in expediendis negotijs sui populi. 2. d Prou. 31. 8. e Exo. 18. 14.

DENIQVE reliquum temporis dandum est rebus ad corporis sustentationem, relaxationem, & solatium, (quemadmodum alibi est dictum) quantum scilicet expedit; & ita, vt tempus supersit ad ea præstanda, quæ sũt ex obligatione: & dando operam, vt dies in ijs expendatur, quæ sunt diei propria; & nox in ijs, quæ sunt noctis: non inuertendo ordinem hominibus à Deo præscriptum, in quo illos à feris distinguit; nam vt ait Dauid: f *in nocte pertransibunt omnes bestiæ siluæ, catuli leonum rugientes, vt rapiant, & quærant à Deo escam sibi. Ortus est sol, & congregati sunt: & in cubilibus suis collocabuntur. Homo* autem contra *exibit ad opus suum, & ad operationem suam vsque ad vesperum,* & tunc recipit se in domum suam, vt corpori adferat aliquod leuamen. Quid autem hoc aliud sibi vult, quàm quod latrones, homicidæ, & adulteri; & g *omnes, qui malè faciunt,* quemadmodum Saluator dicit, *oderunt lucem,* scilicet diei; & student opera sua mala facere in nocte: quia tenebræ malè gesta ipsorum operiunt: & propterea de die dormiunt, cùm esset illis vtiliter laborandum. At sapientes & iusti, vtpotè filij lucis, libenter mane surgunt cum sole, vt Deum laudent, suique status obligationibus attendãt, expendentes diem in occupationibus, requiem verò reijciendo in noctem. Qui, vt plus temporis negotijs tribuerent, optarent dies esse longiores, & breuiores noctes, quàm contra. Quemadmodum sanctus ille Rex, cui Deus optionem dedit, vt alterum è duobus sibi eligeret, ad certitudinem sani- 3. Tom. 1. trac. 2. c. 12. f Ps. 103. 20. g Ioa. 3. 20.

h 4.Reg. 20 10. tatis obtinendæ, aut h *vt ascenderet vmbra in horologio decem lineis; aut vt reuerteretur totidem gradibus*, & ipse elegit hoc secundum, volens potius diē fieri decem horis longiorem, quàm breuiorem: nam feruētes & prudentes, quia potius ad laborem inclinant, quàm ad quietem optant, vt tempus laboris sit prolixius, alterum verò breuius. Et cum ipsa natura in hieme dies faciat breuiores, & noctes longiores: non totas dormiendo consumunt, sed parte aliqua vigilant; non ludendo aut garriendo solùm, vt tempus fallant; sed laborando & expediendo, quæ officiū illorum requirit. Omni verò tempore i Ro.13.12. Apostoli regulam seruant, dicentis: i *nox præcessit, dies autem appropinquauit. Abijciamus ergò opera tenebrarum, & induamur arma lucis. Sicut in die honestè ambulemus: non in comessationibus, & ebrietatibus, non incubilibus, & impudicitijs, non in contentione, & æmulatione: sed induimini Dominum Iesum Christum, & carnis curam ne feceritis in desiderijs*, inordinatè illi indulgendo. Hanc regulam S. Apostolus præscribit omnibus Christianis, quæ aptè etiā proponitur Principibus seu Regibus, qui cùm se regijs vestimentis ornent, deberent regalius adhuc indumentum eligere, suaque maiestate dignius, Iesum Christū videlicet D.N. induentes regios & generosos eius mores; indignum reputantes occupare se rebus ad carnem spectantibus, & nimios esse in cura vilis adeò ancillæ.

CAPVT V.

PRINCIPES ET GVBERNATORES DEBERE seruare leges; & operam dare vt subditi seruent; suamq́; gubernationem eò dirigere.

INTEGRA Regum & omnium, qui Resp. regunt perfectio ad duo capita præcipua reduci potest: ad plenam scilicet custodiam legis Dei, eiusque Ecclesiæ, & reliquarum quæ sunt constitutæ in singulis Rebusp. in eo gradu, qui ad illos spectat; & prætereà in adhibenda cura, vt omnes subditi easdem cum magna integritate ac perfectione seruent. Nam Rex & quicunque alius gubernator (ait S. Augu.) duas gerit personas: alteram hominis priuati: alteram Regis & personę publicę. Qua homo priuatus est, seruit Deo benè viuēdo, leges custodiendo, & suæ proprię saluti, quæ finis est, in quem fuit conditus, attendendo, per media toti populo Christiano cōmunia: quà Rex autem seruit etiam Deo, dando operā, vt reliqui benè viuant, legesq́ue custodiant, vt & illi saluentur: qui finis est proprius suæ gubernationis. Quæ rationes, etsi diuersæ sint; sed, quoniam in vno & eodem sunt coniunctæ, non poterit alteri sine altera plenè satis-

Epi 50. li.2. contra literas Petil. c. 29. tom. 7.

facere;

facere;nec Deo seruire ita,vt illi placeat,si desit vel obligationi priuati hominis, vel Regis & publicæ personæ:sed placebit illi plenè & perfectè, si vtramque expleuerit:custodiendo perfectè duo pręcepta charitatis,Dei,& proximi:in quibus,vt ipse Saluator dixit:k *tota lex pendet & Propheta* . nam præcipuus charitatis actus est obedire Dei præcepto, iuxta illam sententiā ipsius Saluatoris:l *si diligitis me,mandata mea seruate*,& m *qui seruat verbum & mandata eius,verè in hoc charitas Dei perfecta est*.Erit tamen eius perfectio adhuc maior in ijs qui gubernant,si ex charitate , quam erga Deum habent, studeant etiam,vt subditi idem præstent:excitando eos verbis,exēplis, rationibus,beneficijs,promisis;minis quoque,præmijs & pœnis;omnibusq; alijs possibilib. medijs,exhortando,honorando,extollendo bonos;reijciēdo verò humiliando,& puniendo malos : vt sic Deo obsequium & gloria reddatur ab omnibus,qui ipsius curæ sunt cōmissi. Hominū enim gubernatio eò perfectior est,quò similior est gubernationi Dei,qui supremus est gubernator,& omniū gubernantium exēplar.Et vt S.Thom.ait:præcipuū suum finem respicit,ipsummet Deum , qui est ipsa bonitas per essentiam: eiusque præcipuus effectus est,*assimilari summo bono*:vt scilicet, qui ab ipso gubernātur,summo bono assimilentur,quod insinuauit Saluator, cùm dixit:n *estote perfecti,sicut Pater vester cælestis perfectus est*,& per Moysen dixit: o *sancti estote:quoniam ego sanctus sum*.quæ similitudo in eo consistit,quod quēadmodum Deus in seipso est bonus,& causa & reliqua sint bona: ita homo sit in se bonus;& inducat alios,vt etiā boni sint. Hunc in modum Reges & gubernatores(vt fusè ostendit idem Angelicus Doctor)debēt respicere tāquam præcipuum finem,non diuitias,aut honores,aut reliqua terrena bona,bonis & improbis Regib. communia;sed ipsummet Deum,qui vltimus est noster finis,& æterna fœlicitas:dantes operam vt similes fiant, quantū fieri poterit summo bono per participationem excellentium virtutum, quę in eius bonitate elucēt.Ita vt sancti sint & perfecti in seipsis,sicut Deus sanctus est & perfectus;& simul vt subditi eidem Deo fiant similes, eiusq; sanctitatis participes.

k Mat.22.40
l Ioa. 14. 15.
m 1.Ioa.2 5.
1.Par.q.103 ar.2 & 4.
n Mat.5.48
o Leu. 19.2.
Opusc. 20.l. 10.c.8.

§. I. *Tria præscribuntur Regibus documenta pro assequenda perfectione.*

PRIMVM itaq: Rex & quicunq; alius gubernator , vt in seipso sit perfectus,debet Dei legem perfectè seruare , quemadmodum ipse iussit in Deuteronomio his verbis : a *Postquam Rex sedit in solio regni sui , describet sibi Deuteronomium legis huius in volumine , accipiens exemplar à Sacerdotibus Leuiticæ tribus , & habebit secum , legetque illud omnibus diebus vitæ suæ,vt discat timere Dominum Deum suum , & custodire verba & ceremonias eius , quæ in lege præcepta sunt. Nec eleuetur cor eius in superbiam super*

a Deu 17.18.

fratres

fratres suos, neque declinet in partem dexteram vel sinistram, vt longo tempore regnet ipse, & filij eius super Israel. In quibus verbis tria maximi momenti documenta Deus D.N. Regibus & gubernatoribus proponit. *Primum* est, vt

1. præcipuum ipsorum studium sit, legere librum legis DEI; dantes operam, vt benè intelligant quicquid in ea continetur: ne ex ignorantia aliquid negligant; illumque semper apud se habeant: ne eius obrepat obliuio. Et quãdo monet, vt liber describatur, non tã id intelligit de descriptione quæ fit propria manu in folijs chartæ, aut membranæ; quàm quæ imprimitur (vt

b *Prou.3.4.* Sapiens ait) b *in tabulis cordis*, ita vt cogitationes, ac desideria, verba & opera Regum sint transumptum quoddam valdè simile præceptis & consilijs legis; & Lex quædam viua, quæ illa in seipsa manifestet. Ac propterea quando coronam Regni capiti eius imponebant, habebat ipse Legis librum in manu sua: vt intelligerent, præcipuã suã curam esse debere eius custodiam, manum operi admouendo. Quemadmodum ipse Moyses, qui populi illius

c *Exo.32.15.* caput erat, cùm reuerteretur ex mõte, c *portabat duas tabulas testimonij in manu sua*, in quibus erat Lex scripta: quasi populum moneret: legem non solùm esse, vt super caput poneretur, venerando scilicet quod illa iubebat; sed vt manibus etiam tractaretur, vt mandaretur executioni.

2. NE tamen seculares gubernatores decipiantur existimantes legem Dei esse, quæ reuera est huius mundi, aut Dæmonis, proponit *secundum* documentum illis verbis: *accipient exemplar ad describendum à Sacerdotibus leuitici ordinis*: eam pro Lege Dei agnoscentes, quam illi dederint ac docuerint. Nam in rebus ad legem & Christianam religionem spectantibus, Sacerdo-

d *Mala. 2.7.* tes sunt Regibus superiores: & summus Sacerdos Ecclesiæ, Papa scilicet,

Aggei.2.12. dux est ac magister omnium. Ac propterea dixit Malachias Propheta: d *labia Sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirent ex ore eius: quia Angelus Domini exercituum est.* Vocat autẽ illũ angelũ, vt intelligatur, quod quẽadmodũ angeli sunt hominib. excellẽtiores, eorumq; magistri, quib. manifestãt Dei voluntatẽ: ita Sacerdotes sunt dignitate excellẽtiores reliquis hominibus, etiã Regibus: quorũ propterea magistri & cõsiliarij esse debẽt, in rebus ad legem & relig:onẽ spectãtibus, & per eos agnoscere debent ipsius Dei

e *Nu.27.18.* voluntatem. Quemadmodum ipse dixit Moysi: e *tolle Iosue, & stet coram Eleazaro Sacerdote, & omni multitudine, pro hoc, si quid agendum erit, Eleazar Sacerdos consulat Dominum, & ad verbum eius egredietur & ingredietur ipse, & oẽs*

f *Iosu.1.7.* *filij Israel cum eo* Et quamprimũ Iosue imperium & gubernationem populi adijt: statim Dominus illum monuit, f *vt custodiret & faceret omnem legẽ, nec declinaret ab ea ad dextram vel ad sinistram*, nec desiderio prosperitatis, nec aduersitatis metu: nec nimio feruore limites excedendo, nec ex pusillanimitate aut torpore aliquid prætermittendo.

3. EODEM dirigitur tertium documentum Dei ad Regem, dicens: *nec ele-*

uetur cor eius in superbiam super fratres suos: quasi eo nomine, quòd Rex sit & gubernator, arroget sibi, posse licitè facere, quod illi non possunt: *aut declinet in partẽ dextrã vel sinistram.* nam in hoc reliquis omnibus est par. propterea enim subditos appellat eius fratres: eò quòd omnes sint eiusdẽ cælestis Patris filij, eodemq; modo teneantur, omnibus in rebus, quas Lex statuit, obedire. Ex quo sequitur, obedientiam, quæ legi est deferenda, nõ esse quasi alicuius mancipij, ob timorem: quia hæc ratio & respectus est nimis vilis pro corde hominis generosi. debet igitur obedire tanquam filius, ob amorem; & potiùs gloriari, se filium esse Dei, quàm Regem vniuersi orbis: siquidem filiatio illa eum facit æterni regni hæredem. Ac proinde, potiùs in hoc suum solatium ponere debet, quòd tãquam filius Deo obediat: quàm quòd tanquam Dominus toti mundo imperet.

QVOD diximus de lege diuina, intelligendum etiam est de humanis Ecclesiasticis, & ciuilibus, quas condunt Sũmi Pontifices in Ecclesia, & Reges in sua Rep. quas & ipsi debent perfectissimè seruare, præcedẽtes, vt S. Tho. ait, hoc exemplo suos subditos. ne illis dicat D.N. quod de Scribis & Pharisæis: g *dicunt & non faciunt, & imponunt onera importabilia in humeros hominum, digito autẽ suo nolunt ea mouere.* Et propterea Innocẽtius Papa dixit: *quod quisque iuris in alterũ statuit, ipse debet vti eo,* idq; etiã iuxta sententiã Catonis dicẽtis: *Patere legẽ quã tu ipse tuleris.* quã cùm feras, vt omnes seruent, tu primus serua: Ne pro tuo libitu tecum dispenses, nisi velis eodem modo cum aliis dispensare; aut vt illi absque dispensatione legem transgrediantur. Ostende iustitiam legis tuæ in hoc, vt teipsum per eam dirigas; & ostẽde eius suauitatem in hoc, quod tu ipse libenter illam serues. Præcede tanquam bonus pastor exemplo tuo; vt subditi glorientur, quòd te sequantur. Quamobrem bonus Imperator Theodosius dicere solebat: quamuis non esset ipse proprijs legib. subiectus, velle tamẽ se illis alligare, easque seruare. Et magnus ille Sapiens Plato scriptum reliquit Reip. felicitatem in eo consistere, quod lex sit verè Domina Principum: Principes verò serui & famuli legis. Contrà verò perniciem esse eiusdem Reip. si lex ancilla esset Regum, & ipsi eius Domini, trahentes illam ad suam voluntatem. Præterea, Reges speciali quadam ratione debent magna cura ac diligentia Ecclesiæ leges custodire; quia eius sunt filij, & subditi, sicut & reliqui: ac propterea in eo gloriari debent, quòd valdè sint ei obedientes. Et quid (ait S. Ambrosius) gloriosius potest esse Imperatori, quàm quòd Ecclesiæ filius appelletur? Nam bonus Imperator intra ipsam Ecclesiam est, non supra: quòd si filius est, meritò erit valdè obediens bonæ matris suæ iussis: nam tunc obedit ipsi Domino, qui dixit: h *qui vos audit, me audit:* i *& qui Ecclesiam non audiuerit, habebitur Ethnicus & Publicanus.*

1.2 q.69. ar. 5.4.3.

g Mat 23.4.

De Const. c. omnes.

Leg. Digna vox c. de Legibus.

Li 4. de Legibus.

h Luc. 10.16.

i Mat. 18. 17.

§. II. *Procurandam esse à Regibus inter subditos legis diuinæ obseruationem.*

POSTQVAM primæ huic obligationi satisfecerint Reges & gubernatores, diligentem debent operam dare, vt reliqui omnes, imprimis diuinam euangelicam legẽ custodiant: ex qua tãquam ex origine & radice dependet custodia reliquarũ legũ; & tota felicitas aut infelicitas Reip. quemadmodũ Moyses monuit populũ hebræum, k *precatus mille benedictiones eam seruantibus, & mille imprecationes transgredientibus. Secundo* loco studere debẽt, vt Ecclesiæ leges seruentur; etiã gloriantes, quòd eius sint filij in protegẽda ac defendenda sancta sua matre, curãdo, vt quod illa præscribit, ad vnguem seruetur: nam, vt S. Leo Papa scribens ad quendam Imperatorẽ dixit: Deus tibi dedit regni potestatẽ, non solũ, vt mundum gubernes; sed nominatim, vt Ecclesiam defendas: reprimens improborum hominũ temeritatem; & manu tenens, quod in illa benè est constitutũ. Sed blandiùs adhuc Deus D. N. idem dixit per Isaiam, loquens de primæua sua Ecclesia: l *Et erunt Reges nutritij tui, & reginæ nutrices tuæ: vultu in terram demisso adorabunt te, & puluerẽ pedum tuorum lingent. Et scies, quia ego Dominus, super quo non confundentur, qui expectant eum.* quasi animum ei adderet, ne timeret aut pusillo esset animo, quod paruam se, debilem, ac inermem videret: ego enim, inquit, efficiam, vt ipsi Reges, & reginæ terræ tibi sese subdant tanquam seruas; teq; summa reuerentia & humili subiectione colant, ac venerẽtur: & tanquam nutritij & nutritiæ te in suis vlnis gestent, & sustentent; potestatisq; suæ regiæ brachijs tueantur ac defendant. Debẽt certè hoc Ecclesiæ, quæ mater & nutrix eorum est quoad spiritualia: illa enim genuit eos in filios Dei per sacrũ Baptismum; eos nutrit lacte suæ doctrinæ, alit sanctis Sacramentis, gubernat sanctis suis legibus & consilijs; iuuat suis orationibus, & sacrificijs. Quàm magnũ ergò est, quòd ipsi Reges & Reginæ nutritij sint, ac nutrices Ecclesiæ in temporalibus, suis eam diuitijs ditando, armis propugnando; & viam aperiendo, vt eius gloria per vniuersum mundum dilatetur? Ex quo fit, vt nullũ aliud vitiũ adeò debeãt detestari, ac persequi in Rep. atque hæresim: hoc enim ait S. Hieronymus esse Idolum in templo Dei positũ quod Christus D. N. m *abominationem desolationis appellauit:* eò quòd reuera Hæresis abominetur, vastet, ac destruat Fidem ac Religionem, & quodcunque regnũ siue Remp. quam ingreditur, perturbet; & leges Christi, & Ecclesiæ suæ proijciat ad terrã: quapropter digna est, quã omnes detestentur; & vastare, ac in profundum mittere, diligentissimè studeant. Et quoniam spiritualia Ecclesiæ arma ad id non semper sufficiunt: necessè est, Reges eã adiuuare, vt hoc Idolũ extra sanctum Dei tẽplum proijciatur, abscindendo Idoli n *Dagõ caput & vtrasq; palmas*, ne loqui, aut operari, aut præualere possit. Et hoc

k Deut. 28.

Epist. 75.

l Isa. 49. 23.

Dã 9. 27. & m Mat. 24. 15.

n 1. Reg. 5. 4. Tr. 11. in Io.

(ait S. Aug.) esse propriũ officium Regum, vt Ecclesia sancta, cuius filij ipsi sunt, habeat ipsorũ tẽpore integrã pacem, & quietẽ. Et quemadmodũ dixit Celestinus Papa scribens ad Theodosiũ Imperatorẽ magis solicitos esse oportet de pace Ecclesiarũ contra hæreticos, quàm de suorũ statuũ securitate. Cùm enim prima eorum cura esse debeat, vt, quæ Deo placent, conseruentur; si ei attendant, reliqua omnia felicissimè eis adijcientur. Ribaden. l.1 c 17. Ap. Bar. t.5. anno.431.

ET HINC sequitur, meritò debere illos summa vigilãtia attẽdere, vt oẽs occasiones publicorũ peccatorũ suis subditis remoueãt, in quib. Deus ipse offenditur, & eius sacra religio cultusq; contẽnitur. Nã hoc genus peccatorũ valdè disponit ad hæreses & apostasias: & quęcunq; incuria in eis auertẽdis adeò degenerat à Christiana gubernatione, vt plurimũ obscuret aliorũ operũ gloriã, quantũuis egregia & gloriosa sint; quemadmodũ insinuauit Sapiẽs loquẽs de Regibus suæ nationis: o *præter Dauid. & Ezechiã, & Iosiã, oẽs peccatũ cõmiserunt: nã reliquerũt legẽ altissimi, Reges Iuda, & contẽpserunt timorẽ Dei.* quæ sentẽtia vna est ex difficillimis, quæ sunt in sacra scriptura: nã inter tres illos Reges, quos asserit innocẽtes, vnus fuit Dauid, qui grauia peccata adulterij & homicidij cõmisit: & præter illos tres, alij quoq; laudantur in scriptura, tanquã valdè iusti, quales fuerũt Rex Asa, & Rex Iosaphat. Sed quoniã Spiritus sanctus semper est verax in ijs quæ dicit, necesse est dicere: oẽs Reges Iudæ, præter tres nominatos, aut fuisse Idololatras; aut, si iusti fuerũt, vt scriptura indicat, aliquã negligentiam admisisse in remouẽdis ex regno suo publicis occasionibus transgrediendi legẽ Dei, & idololatrãdi, quare eadẽ sacra scriptura addit, de Asa & Iosaphat: quòd p *excelsa nõ abstulerint, in quibus populus* idolis *sacrificabat*: hoc autẽ erat cõtra Dei præceptum, & nonnihil redolebat idololatriã, in ipsis Regibus: & hæc sola negligentia (quæ perdurauit vsq; ad tẽpus Regis Ezechiæ q *qui ea dissipauit* satis fuit, vt illi nõ cõputarentur in numero Regum perfectorũ, sed peccatorũ. Et quãuis Dauid grauia illa peccata admiserit: illa tamẽ nõ fuerunt contra religionem & cultũ diuinũ; sed ex passione, tanquam homo imbecillis, cecidit, & mox insignem fecit pœnitentiã. Tantumq; Zelum habuit, vt lex Dei seruaretur: vt propter alia peccata non amiserit compellationem Perfecti: & ita dignus fuit, qui inter eos, qui non peccauerant computaretur. Vt Reges & Principes videant in his exemplis, quantum referat ipsorum, non esse negligentes in permittendis occasionibus publicis legem Dei transgrediendi, quando commodè possunt eas absque grauibus alijs damnis remouere: talis enim incuria sufficit, ad gloriam obfuscãdam, quam præclaris alijs facinoribus essent promeriti. nec tamen ex altera parte animum abijciant, si tanquam debiles aliquando labantur: siquidem perfecta pœnitentia tanti est apud Deum, vt propter eam Deus peccati ipsorum obliuiscatur.

o Ecc. 49.5.

p 3. Reg. 15. 14. & c 22. 44. 2. Paral 20. 33

q 4. Reg. 18. 4.

CAPVT VI.

IVSTITIA, ZELVS ET FORTITVDO, IN OBSERuatione legum: & dandam esse operam, vt omnes eas seruent: adferuntur exempla vndecim insignium virorum ad hac comprobanda.

T vtrique obligationi prædictæ satisfiat, necessè est, Reges & gubernatores induere & armare se virtutibus illis, quæ adiuuare illos possint, vt votorum suorum compotes euadant, imitantes supremum suum gubernatorem, de quo Isaias ait: a *indutus est iustitia vt lorica; & galea salutis in capite eius: indutus est vestimentis vltionis, & opertus est quasi pallio Zeli.* In quibus verbis, quatuor excellentes virtutes insinuat, ijs qui gubernant valdè necessarias: IVSTITIAM scilicet, VLTIONEM, & ZELVM, quæ tamen tanquam suo fundamento innitantur INTENTIONI *salutis æternæ*. Aptissimè verò *Intentionem* hanc salutis confert galeæ; *Iustitiam* loricæ; *Vltionem* vestimento; & *Zelum* pallio. Nam quemadmodum galea ponitur in suprema parte hominis, capite scilicet: ita Reges & gubernatores debent super caput suum collocare salutem & saluationem propriam, suorumque ciuium, & subditorum, tanquam rem sibi maximè dilectam, & maioris pretij ac momenti, quæ sit in toto mundo: & ad hanc dirigenda sunt reliqua omnia opera, cum spe magna eam consequendi, propterea enim Apostolus b *galeam* appellat *spem salutis*. Et quemadmodum homo nihil diligentius custodit, quàm caput; & ipsæ manus exponunt se cuicunque periculo, vt illud protegant: ita nihil adeò zelare debent Reges, atque propriam salutem imprimis, deindè aliorum: Nam c *quid illis prodesset, si totum mundum lucrarentur*, eiusq; fierent Domini, si *animæ suæ detrimentū paterētur*, ita, vt cęlū amitterēt: & parū certæ omninò illis proderit, subditos habere prædiuites, & opibus in hac vita abundātes, si ob suā ipsorū incur' ā illi dānentur in altera. Q iare quodcunq; tēporale dānū debet paruifieri hoc nomine, ne spirituale animæ bonū, quod æternū est, pereat. Et nihilomin⁹ debēt etiā rationē habere salutis corporalis Reip. quæ in eo cōsistit, vt benè sit ei prospectū de reb. tēporalibus, quæ ad vitā ipsam sustentandā sunt necessariæ, quēadmodum Ioseph, cū esset Aegypti gubernator, d *tēpore fertilitatis collegit plurima frumēta in horrea Aegypti, vt tēpore sterilitatis posset populū alere.* Propriè enim ad gubernatores spectat prouidentia rerum futurarum: & in tēpore prospicere de remedio necessitatū

a *Isa.* 59.17.
b 1.*Thes.* 5. 8.
c *Mat.* 16.26.
d *Gen.* 41.35.

spiri-

ſpiritualium & temporalium: de illis ſiquidem illud intelligitur Euangelij: quòd e *ſeruus fidelis & prudens, quem conſtituit Dominus ſuper familiam ſuam, debeat illi dare* f *tritici menſuram*, e *& cibum in tempore*, quantum ſcilicet ad vitam ſuſtentandam opus habeat: ſic enim curare debet, vt omnes *quærant primùm regnum Dei, & iuſtitiam eius*: in qua ſalus animæ & pax Reipublicæ conſiſtit; vt etiam tanquam additamentum illis det bona, quæ ad corporis ſalutem pertinent.

e Matth. 24. 45.
f Luc 12. 42.
Mat. 6. 34.

PRAECIPVA principis arma ad hæc omnia eſſe debet Iuſtitia, quæ loricæ aſsimulatur, vtpotè forti ex ferro armaturæ, non quidem offenſiuæ ſed defenſiuæ, & aptatæ ad menſuram induentis illam. Nam Iuſtitia non eſt ad offendendum, & iniuriam vlli inferendam, ſed ad corpus Reipublicæ defendendum, & ſine detrimento conſeruandum, dans vnicuique cum æqualitate quod ſuum eſt, illique iuxta illa merita debetur. Si enim Iuſtitia deficeret: quid aliud eſſent Regna, ait S. Auguſtinus, niſi latrocinia, & quædam malefactorum ſpeluncæ? Omnes feruerent adulterijs, homicidijs, furtis & alijs iniurijs ſine numero: quæ omnia iuſtitia intercipit, ſed oportet tamen Regem eam induere in ſeipſo, in omnibus quæ ad ipſum ſpectant eam obſeruando; & poſtea etiam inter alios eandem exercendo. Nec debet dicere, ſicut ſolent improbi homines: *Iuſtitia fiat, ſed nõ tangat domum meam*. Si enim iuſtitia, Principum domus fugiat, etiam fugiet reliquorum iudicum, & omnium ciuium domus; eueniétque miſerabilis illa ſtrages, quam lugebat Iſaias Propheta paulò ante verba ipſius ſuprà poſita. g *Conuerſum eſt*, inquit, *retrorſum iudicium, & iuſtitia longè ſtetit: quia corruit in plateis veritas, & æquitas non potuit ingredi: & facta eſt veritas in obliuionem: & qui receſsit à malo, prædæ patuit*. Quod ſi Reges & gubernatores admittant in domum ſuæ conſcientiæ, in palatium, in aulam ſuam veritatem ipſam, præbeantque Iuſtitiæ aditum, mox eam in totam Rempublicam inducent, omneſque ſubditi in ſuas ciuitates, ac domus illam recipient. Imò & ipſorum Regum Iuſtitia animum & fortitudinẽ eis addet, vt voti ſui compotes fiant, & *iuſtitia eius ipſa confirmauit eum*; vt ſcilicet leges conſeruentur, & omnes calumniæ & iniuriæ remoueantur, & cum his omnibus remanebit regnum ſtabilitũ & confirmatum. nam, vt Sapiens dixit: h *iuſtitia firmatur ſolium &* i *thronus*. Sed quoniam nunquam in Republica deſunt improbi: ideò iuſtitia armat Principem indignatione & vindicta contra ipſa vitia & peccata, vt reprimat delinquentium temeritatem, propterea ſiquidem dicit Spiritus ſanctus: k *Rex qui ſedet in ſolio iudicij, diſsipat omne malum intuitu ſuo*, & ipſos quoque malos. Vt enim ait S. Auguſtinus ita toruè quòd malum eſt aſpicit: & nullus in eius conſpectu audeat illud facere. Et vt dicimus: oculus Domini impinguat equum: ita oculus Regis, qui bono ſuorum ciuium attendit, illos facit bonos; & oculus iratus eoſdem reprimit, ne mali fiant. Ne autem exiſtiment, eam ſeueritatẽ

2.
Lib. 4. de ciuit. c. 4.
g Iſa. 59. 14. 16.
h Pro. 16. 12.
i Cap. 25. 5.
k Pro 20. 8.
Lib. de corrett. & gratia c. 13.

manere tantum in toruo vultu: oportet suo tempore etiam induere iustam vindictam, puniendo delinquentes, vt alij cautiores fiant. Sed hanc *vltionem* non confert Isaias cum armis ex ferro & ex chalybe, sed cum *vestimentis*, quæ solent esse ex molli lana: vt intelligatur, non oriri, vltionem ex odio, rancore, aut ira; sed ex amore, & cum lenitate: ostendendo compassionem in eum, qui punitur: vt paulò post videbimus.

§. I. *Zelus & eius actus.*

DEBET quoque Princeps armari feruenti ZELO, qui iustitiam comitetur, & indignationem, & reliqua opera, quæ fecerit: vt & legem ipse custodiat, & alios seruare faciat. Hic ZELVS, vt S. Thomas ait, est præcipuus amoris effectus: qui enim multum diligit alium, statim procurat remouere, & impedire quoduis malum, damnum, aut iniuriam, quæ illi infertur. Et quò amor est maior, eò etiam zelus est vehementior. Et quoniam DEVS adeò amat creaturas, ideò (ait S. Dionysius) vocatur per eminentiam zelotes, boni scilicet eorum qui zelant eius honorem. Et hinc fit, vt singulis amoris actibus respondeat actus zeli proportionati: & quot sunt bona, quæ amat charitas, tot actus zeli ab ea procedunt. Nam, quia Deū amat, zelum habet eius gloriæ; & cupit, quicquid illi aduersatur, impedire; quoniam propriam amat salutē: zelo magno illam procurat, resistendo omnibus, quę illum possunt impedire; quoniam Reip. commune bonum amat: zelum habet illud conseruandi ac promouendi, omnia remouendo, quæ illi nocere possunt. Et in hunc modum est zelus obedientiæ, castitatis, iustitiæ, & reliquarum virtutum, qui omnes amat; & vitia destruere cupit, quæ illis aduersantur. Sed omnes hi zeli actus reducuntur ad zelum custodiēdi leges, & dandi operam, vt & alij eas custodiant. Qui duos actus habet, internum vnum, & alterum externum. Internus est vehemens quędam tristitia ac dolor de miserijs, quæ sunt in Rep. tam spiritualibus, quæ sunt vitia & peccata; quàm temporalibus, quæ sunt calamitates, quibus Deus punit peccatores. Qui dolor non solum propterea habetur, quod timeat, ne fortè incuria sua, aut mala gubernatio sit eorum peccatorū causa: sed præcipuè, quòd sint cōtra legem Dei; & ita ipsum offendant; & propter damnū, quod adferunt toti communitati, & singulis ciuibus. Hic erat zelus, de quo Dauid: a *tabescere me fecit zelus meus, quia obliti sunt verba tua inimici mei.* Vt autem hunc dolorē ostenderet, non esse ex proprio damno: dicit in alio loco: b *nonne qui oderunt te Domine, oderam: & super inimicos tuos tabescebam?* Et quoniam zelus hic internus non potest otiosus esse: simul adfert secum decretum & resolutionē faciendi quicquid poterit, ad hæc peccata impedienda, & ea damna repa-

1.2 q 28 artic. 4.

Cap. 4. de diuin. nom. par. 1.

a Psal. 118. 139.

b Psal. 138. 21.

randa:

randa: siue puniendo delinquentes, siue contra hostes Dei & Reip. pugnando, seq; si opus esset, magna animi fortitudine ad mortem in hac causa subeundam offerendo: eum in modum, quo S. Ioannes dicit de Christo D.N. quod c *zelus domus Dei comederet eum*: quòd videret, tot in ea fieri peccata. Et hic zelus effecit, vt ipse *quasi flagellū de funiculis faceret, vt eijceret de templo eos*, qui illud prophanabát: & idē zelus effecit, vt postea corpus ipse suū offerret ad flagella, & ad mortē crucis, pro bono hominū. Ita palàm ostendens infinitā suā charitatē d *ponendo animā suam pro amicis suis*: nā zelus amoris, si alios punit, id facit, vt alios protegat, & illis benefaciat, ac propterea Isaias *palliū zeli* appellauit: nam quemadmodū palliū est reliquis vestimentis latius, eaque cooperit ac munda seruat; ita zelus amoris valdè dilatatur, & cooperit, protegit, & custodit leges ac virtutes, earumque omnes actiones: dando operam, vt in puritate & integritate conseruentur. Et boni Principes, & gubernatores pallio zeli tegunt & defendunt omnes suos subditos; iuuantes eos, vt probi sint, & virtutum perfectioni studeant, remouendo omnia impedimenta, quæ improbi illis adferunt. Ac propterea Apostolus dixit: e *Principes non esse timori boni operis*. nam boni non indigent huiusmodi timore, vt peccata fugiant: quia virtus eos ad id impellit; *sed mali*, vt improborum scelera impediant. Sed vtrique sunt *ministri Dei in bonum* suorum ciuiū, quia remunerat & fouet bonos: vt in bono perseuerent; malos verò punit: vt à malo desistant, & non afficiant iniuria, nec impediant bonos. Vocat autem *Principem ministrum Dei*, vt intelligat, se habere supra se supremum alium gubernatorem eisdem armis ornatum: qui attentè vigilat, vt iustitiam exerceat, quando eius minister id negligit; conuertetque in ipsum iustæ suæ indignationis, & zeli arma, quibus illum puniet; quia ipse alios non puniuit: cùm iustitia, virtus, & zelus id iubebant: Iuxta sententiam Dei in Regem Israel, qui vitam iniustè donauit Regi Syriæ, dicens: f *quia dimisisti virum dignum morte de manu tua, erit anima tua pro anima eius, & populus tuus pro populo eius*, tu scilicet morieris, & populus tuus in ea incidet mala, & punietur; sicut illius populus puniri debuit. Et hic timor sufficere debet, vt Principes non negligant administrare iustitiam, memores eius, quod dixit Rex Salomon, quando iussit occidi Ioab, eò quòd proditoriè occidisset Abner & Amasa; dixit enim Banaiæ: g *interfice eum. & amouebis sanguinem innocentem, qui effusus est à Ioab, à me, & à domo Patris mei*.

c Ioan. 2. 17.

d Ioan. 15. 17.

e Rom. 13. 3.

f 3. Reg. 20. 42.

g 3. Reg. 2. 31.

§. II. *Zelosorum exempla circa legum custodiam.*

QVAE hactenus diximus illustrabuntur, adductis insignium virorum exemplis, quorum catalogum fecit Matathias pater Machabæorū, vt

filios suos animaret, cùm Respublica multis miserijs & calamitatibus esset referta: a *attendite*, inquit, *quod nunc confortata est superbia, & castigatio, & tempus reuersionis, & via indignationis. Nunc ergo filij, æmulatores estote Legis, & date animas vestras pro testamento patrum vestrorum; & mementote operum patrum, quæ fecerunt in generationibus suis, & accipietis gloriam magnam, & nomen æternum.* Et statim subiecit præclara vndecim clarissimorum virorum facinora, Abrahami, Ioseph, Phinees, Iosue, Chaleb, Dauidis, Eliæ, Danielis, triumque eius sociorum Ananiæ, Azariæ & Misaelis, qui Zelosi valdè fuerunt, Legisque Dei obseruatores: alij in seipsis eam seruantes, alij dantes operam, vt reliqui etiam eam seruarent. Cuius causa grauissimis periculis & laboribus se obiecerunt inuicta quadam animi fortitudine, quam zelus ipse, quem habebant, illis subministrabat, & ita obtinuerunt Pontificatum, Regnum, & victorias insignes de suis hostibus, aliosque gloriosos euentus, quibus Deus zelum illum, & constantem ipsorum obedientiam remunerauit.

a 1. Mach 2. 50.

1. PRIMVS horum dux est Patriarcha ABRAHAM, in quo præluxit zelus obedientiæ in grauissima tentatione. Cùm enim DEVS ad eius fidem & fidelitatem probandam iuberet, offerri sibi in sacrificio vnicum eius filium ISAAC, tantum habuit zelum DEI voluntatem implendi, vt quo illam expleret, decreuerit non parcere proprio filio. Quæ eius obedientia adeò placuit Deo Domino nostro, vt mille benedictiones propterea illi impertiret: b *quia fecisti*, inquit, *hanc rem, & nō pepercisti filio tuo vnigenito propter me: benedicam tibi, & multiplicabo semen tuum sicut stellas cæli: & possidebit semen tuum portas inimicorum suorum*: quia insignes de eis victorias reportabūt, cuius exemplo debent Principes, & gubernatores de eo gloriari, quòd non sint propriæ suæ voluntati nimis addicti; sed prompti & parati ad eam celeriter abnegandam: quando id fuerit ad diuinam explendam necessarium, & offerre se, etiam proprio filio non velle parcere: quando lex iustitiæ ad id obligaret, quam debent omnibus personis, & rebus huius vitæ, etiam dilectissimis & pretiosissimis præferre: cogitantes, Deum tentare & probare ipsorū fidelitatem & obedientiam, quando talem ille permittit occasionem: vt sit necesse, aut legem transgredi, & iustitiam violare; aut rem, quam plurimùm amant, amittere. Et tunc subdent se illi præcepto Christi Domini: c *si oculus tuus, aut manus dextera, aut pes scandalizat te, abscinde eum, ne mittaris in gehennam ignis.* In hoc fuit singularis & excellens zelus Saulis antequam remitteret de suo feruore: cùm enim causam inuestigaret, cur Deus iratum se ostenderet, & consultus responsum non daret, iurauit dicens: d *viuit Dominus, quia si per Ionatham filium meum factum est, absque retractatione morietur*, & cùm Ionathas deprehensus esset, dixit Saul: *hæc faciat mihi Deus, & hæc addat: quia morte morieris Ionatha.* Quod ferè perfecisset, nisi populus omnis se opposuisset, & Ionatham liberasset. Sed magis adhuc gloriosum est exemplum

b Gen. 22. 16.

c Mat. 18. 8.

d 1. Reg. 14. 39. 44.

ipsius-

ipsiusmet Dei, quòd in facto illo Abraham significabatur, adeò enim fuit zelosus ad peccatum destruendum, vt dicat Apostolus: e *qui proprio filio suo nõ pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum*, vt scilicet pro peccato, cum æqualitate iustitiæ satisfaceret. e Rom. 8. 32.

NON fuit minus illustre in suo genere exemplum Patriarchæ IOSEPH, in quo eluxit zelus custodiendi legem, & seruandi castitatem, & iustitiam in seipso, & in propria sua Domina, quæ erat coniugata, & simul zelũ habens honoris Domini sui. Ac propterea f *noluit acquiescere operi nefario* adulterij: quamuis periculo se exposuerit vitam & honorem amittẽdi, licèt reipsa nõ amiserit, sed potius de eo dicit Matathias: g *Ioseph in tempore angustiæ suæ custodiuit mandatũ, & factus est Dominus Aegypti:* quodnã autẽ hoc fuit mandatũ, nisi castitatis, & iustitiæ, & fidelitatis? quod quia ferventi zelo impleuit, eleuatus à Deo est, vt esset vice Rex & gubernator totius Aegypti. Quantò ergo magis digni erunt, qui regna sua & dominia conseruent, qui valdè fuerint feruentes in his præceptis custodiendis. 2. f Gen. 39. 8. g Mach. 2. 53.

SED magis prodigiosa fuerunt illustrissima duo exẽpla, quæ attulit Matathias, ad significandum zelum, qui meritò splendere debet in gubernatoribus, qui tyrannis suæq; voluntatis tenacissimis Regibus subsunt: alterum est trium illorũ insignium virorum ANANIAE, AZARIAE & MISAELIS: quibus Nabuchodonosor Rex insignia gubernationis munia commiserat. Sed quando iussit, eos statuam illam auream adorare, quod si facere recusarent, h *eadem hora mittendi essent in fornacem ignis ardentis*, ipsi tamen adorare noluerunt: sed magna animi fortitudine, diuina potius quàm humana, nec furiosum Regis vultum, nec horrendum ignem, quem præsentẽ habebant, horruerunt; offerentes se potius ad mortem in illis flammis, quàm minimũ subtrahere adorationi, quàm cælesti Regi se debere agnoscebant. h Dan. 3. 15.

HVIC simile est alterum exemplum socij eorum, DANIELIS scilicet Prophetæ, qui cùm esset vnus ex tribus Principibus, qui Regis Darij regnum gubernabant, & lege quadam iniusta ab ipso Dario lata, cautum esset, *ne quis spatio triginta dierum aliquid petere* auderet *à Deo*, sub ea interminatione quod qui deprehenderetur, *mitteretur in lacum leonum*: Ille non acquieuit tali legi, quamuis honorem & vitam esset amissurus. Sed nullus horum virorum in his periculis perijt, eò quòd elegissent DEO potius obedire, quàm Regibus: qui Deus prodigiosè tres illos pueros liberauit, ex fornace ignis, & Danielem à crudeli illo lacu. Vt ex his exemplis discant Gubernatores, & Iudices, præcipuam suam curam in Legis DEI custodia collocare; magno illam zelo, animique fortitudine omnibus huius mundi rebus præferentes; nec ferentes, vt ob aliquos timores, & humanos respectus in ea re vacillent, aut flectantur. Et quamuis dignitates aliquas Regumque fauores prius obtinuissent; nunquam debent illis obedire in reali- i Dan. 6.

qua contra Deum; sed potiùs eligere, à Regum gratia excidere, aut vitam ipsam amittere, quàm suam conscientiam aliqua culpa maculare: fidentes Deo omnipotenti, ob cuius obsequium huic periculo sese offerunt, quòd, si ita expediet, sit ipsos ab eo periculo liberaturus. Quod si quãdo permiserit, eos corpore mori: id erit, vt anima viuat æternùm: & dignitate quidem terrena excident; sed Reges euadent in cælo, vbi Regibus ipsos opprimentibus præferentur in honore. Eò autem dirigũtur insignia illa verba, quæ venerandus ille Matathias subiecit, vt filios suos magis instigaret: quos Rex Antiochus crudelissimè persequebatur, vt eos ad Legis Dei transgressionem
k 1. Mach. 2. 62. horrendis cruciatibus impelleret: k *à verbis*, inquit, *viri peccatoris ne timueritis: quia gloria eius stercus & vermis est. Hodiè extollitur, & cras non inuenietur: quia conuersus est in terram suam, & cogitatio eius periit. Vos ergo filij confortamini, & viriliter agite in lege, quia in ipsa gloriosi eritis*, potentior est DEVS ad vos extollendos; quàm sit tyrannus ad opprimendos. Gloria Regum improborum tanquam stercus est, vt quæ ob eorum pessima opera valdè fœtet: & tanquam vermis, qui conscientias rodit: estque tam breuis, vt non duret vltra diem; adeò est fragilis, vt sit in puluerem conuertenda; adeoque inanis, atque vana quædam cogitatio. Opponite itaque vos hosti huic magna animi fortitudine, zelantes gloriam legis ac legislatoris, cuius virtute glorificabimini, & de vestris hostibus triumphum agetis.

§. III. *Exempla zelantium obseruationem legum in alijs.*

1. TRANSEAMVS ad alia quatuor exempla magis propria zeli, qui studet vt lex DEI in Republica seruetur, & iniurias vlciscitur, in eam factas. Quorũ primus valdeq; insignis fuit PHINEES nepotis summi Sacer-
a Mach. 1. 2 54. dotis Aaron, cuius zelum extollit Matathias, dicens: a *Phinees zelando zelum Dei accepit testamentum, & supremam Sacerdotij æterni* dignitatem. Quem zelũ
b Num. 25. 8. in eo ostendit, quòd, b *arrepto pugione, perfoderit virum Hebræum & mulierem Moabitidem* simul iacentes. Appellatur autem zelus Dei, eò quòd ipse illum inspirauerit, & Phinees intuitu ipsius Dei illo fuerit permotus, zelãdo ipsius honorem & custodiam legis eius. Estq; viuum quoddam exemplar zeli, quẽ Christiani Reip. moderatores habere debent. Nã etsi Ecclesiasticis non liceat pugionem propria manu accipere contra peccatores; certis tamẽ temporibus meritò adhibere debet excommunicationis pugionem in rebelles & inobedientes: occidendo eos spirituali hac morte, quæ eos abscindit ab Ecclesia, & à reliquorũ Christianorũ communicatione separat; & (vt Apo-
c 1. Cor. 5. 5. stolus ait) c *tradit ipsi Satanæ*, non in eum finem, vt ab eo deuorentur, sed vt hoc metu perculsi, ad seipsos redeant, suique peccati eos pœniteat. Seculares

verò

verò Principes, licet nõ propria manu gladiũ materialem accipiant, vt per
seipsos puniant delinquentes: debent tamen gladium zeli arripere firmissi-
ma animi deliberatione ac decreto eos puniendi, quando ad honorem Dei
propugnandum eiusq; legem custodiendam id erit necessariũ; ad imitatio-
nem Sancti illius Regis, dicentis: d *In matutino interficiebam omnes peccatores* d Psal. 100.
terræ, vt disperderem de ciuitate Domini omnes operantes iniquitatem. Certum est 8.
autem sanctissimum Regem Dauidem nõ consueuisse arrepto in manu gla-
dio prodire ad interficiendos peccatores terræ: sed quotidiè matutino tem-
pore orationi se tradidisse, & obtulisse Deo efficacia sua vota ac desideria
destruẽdi peccata; & quoad fieri posset iniquitates præueniẽdi ac impediẽ-
di. Hoc enim est peccatores interficere; nõ ipsos semper occidẽdo, sed pec-
cata: vt homines sine illis vitam ducant, & expurgando ciuitatẽ ab his feci-
bus, illam inficientibus. Et hoc appellat interficere peccatores: quà scilicet
sunt tales, vt peccatis morientes, peccatores esse desinant. Quamuis si pecca-
ta sint alijs scandalo, & Reip. nocumentum adferant, licebit, imò in aliqui-
bus casibus necesse erit, peccatores aliquos interficere, vt similes alij timeãt,
& peccata in ipsis moriantur, aut in ea incidere caueant. Nec parum vtilem,
zelum hunc Principes reputent: Adfert enim secum duo præclara bona: al-
terum ipsismet Principibus, alterum toti plebi. Nam quemadmodum Phi-
nees propter insignem huiusmodi zelum confirmatus fuit in æternum in
dignitate sacerdotali; ita ait Sapiens: e *Iustitia firmatur soliũ*: & Deus Reges cõ- e Pro. 16. 12.
firmat in Regno, & gubernatores in sua gubernatione; dãs eis prosperos re-
rum suarũ euentus ob zelum, quo curant diuinas. Sed maiorẽ adhuc admi-
rationem adfert, quod in hoc casu dixit Deus ad Moysen: f *Phinees filius Elea-* f Num. 25.
zari filij Aaron Sacerdotis auertit iram meam à filijs Israel: quia zelo meo commotus 11.
est contra eos, vt non ipse delerem filios Israel in zelo meo, voluit enim significare:
zelum Phinees in causa fuisse, cur Deus ipse non vteretur suo zelo, ad horrẽ-
dam vltionem sumendam de peccatis populi. Zelus itaque Regum & Reip.
moderatorum auertit pœnas & supplicia, quæ zelus Dei mitteret alias in
Remp. Deus enim (vt proximè dicebamus) seuerissimè eos castigat, qui cõ-
tra Iustitiam delinquunt, quando Reges ipsi id facere negligunt, aut dissi-
mulãt: contrà verò ira eius placatur, quando ministri iustam vindictam su-
munt. Scriptum est enim: g *nõ vindicabit Deus bis in idipsum*. Ac proinde iustus g Naũ 1. 9.
gubernatorum zelus est pietas & misericordia: siquidẽ leuiori pœna Remp. iuxta LXX.
suam reseruant à multo seueriori, quàm zelus Dei in eam irati misisset: con-
trà verò mollities & pietas remissorum in hoc zelo, est potius crudelitas in
suum populum: siquidem propter illos Deus aggreditur per se seueriorem
punitionem. Id enim voluit Apostolus cùm dixit: h *horrendum est incidere in* h Heb. 10. 31.
manus Dei viuentis, & irati.

CONIVNGAMVS huic exemplo alterum, magis adhuc zelantis, de quo 2.

i 1. Mach. 2. 53. dixit Matathias: i *Elias, dum zelat zelum legis, receptus est in cælum.* Nam sanctus ille Propheta feruentem suum zelum ostendit, quod fuerit horrendus omnium inimicorum Dei, legisque eius persecutor. Quos, cùm ad veritatis viã reducere non posset; inuicta eos fortitudine, ac seuerissima Iustitia puniebat. Semel enim apprehendit k *Prophetas Baal, & interfecit eos; ita vt ne vnus quidem effugeret ex eis. Erant autem quadringenti & quinquaginta,* qui populum seducebant: & iterum l *descendere fecit ignem de cælo, ac deuorare* multos milites cum suis ducibus, qui erant idololatræ. Et in præmium huius zeli translatus est m *in cælum curru igneo & equis igneis:* vt hinc Principes intelligant, se operibus similibus, à Sancto zelo prouenientibus, fabricare sibi triumphalem currum, in quo transferantur in zelum Empyreum. Ardeat igitur in eis ignis amoris Dei, & eius gloriæ diuinæ zelus; hic ignis deducat eos quocunq; iuerint; & permoueat ad omnia quæ aggredientur: idem eos vrgeat ad sumendam vltionem de inimicis fidei, eosque igni comburendos, ne alijs noceant. Si enim talem ignem in hac vita sibi coniunxerint, erit illis currus instar & equorum ignis velocissimorum, qui & in altum extollet, & ad æternam requiem perducet.

k 3. Reg. 18. 22. 40.

l 4. Reg. 1. 10

m Cap. 2. 11.

3. TERTIVM magni zeli & fortitudinis exemplum est n *Iosue & Chaleb,* qui cum decem alijs socijs iuerant, vt promissionis terram explorarent: & cùm reliqui socij ex ijs, quæ viderant, timore perterriti populum deterrerent, duo illi Dei honorem magno zelo propugnantes, populum extimulabant, vt pugnam aggrederentur: & hic duorum virorum zelus ita Deo placuit, vt cùm populus furiosus vellet illos lapidare, descenderit ipsemet cum ingenti gloria ad eos defendendos. In cuius fidelitatis præmium ait Matathias: o *Iesus* (alio nomine Iosue) *dum impleuit verbum: factus est dux in Israel, & Chaleb dum testificatur in Ecclesia,* & coram populo, promissam terram collaudat, *accepit hæreditatem* in ipsa terra promissionis, cùm reliqui in deserto perijssent. Nam magnus Deus noster suscipit in se tutelã obedientium, zelosorum & fortium: vtiturq; eorum opera ad insignia & gloriosa facinora, relictis timidis, qui ex pusillanimitate, præceptis satisfacere prætermittunt.

n Num. 14. 6.

o 1. Mach. 2. 55.

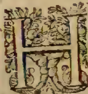
4. IMPONAMVS tandem finem cum exemplo Regis Dauidis, de quo idem Matathias ait: *Dauid in sua misericordia consecutus est sedem Regni in secula,* & relictis nunc alijs misericordijs eius, de quibus postea; nunc motiuum tantum perpendamus heroici zeli ac fortitudinis, qua statuit populum suum liberare à magna illa anxietate & angustijs, in quas Gigantis illius Goliath superbia eum coniecerat, prouocando eos ad singulare certamen, & ipsorum Deum, ac legem contemnendo. Tactus enim iuuenculus opilio huius miseriæ cõmiseratione, accenditur magno zelo propugnandi honorẽ Dei, quem superbus Gigas contẽnebat: magnaq; animi fortitudine, cũ alij oẽs fugerẽt, ipse eos fugantẽ aggreditur: ac vincit: propter hãc igitur misericordiã dign⁹

effectus

effectus est, qui Regnum consequeretur, cuius Saul indignum se reddiderat. Hic enim regnum amisit, eò quòd non paruerit Deo in occidēdis Principibus Amalech, iuxta Dei mandatum; Dauid autem illud acquisiuit, quia magno Zelo obtulit se ad occidendū Gigantem, qui Deum viuum irridebat. Saul eiectus fuit ex Regno ob conculcatum præceptum; Dauid ad Regnum promotus, eò quòd consilio paruerit, cùm non iussus exijt ad pugnā, vt fratres suos à periculo liberaret. Saul cùm esset Rex, ad quem propterea bellum spectabat, etiamsi alia etiam grauia bella superasset, timuit tamen Gigantem, seseque retrahebat: eò quòd inobedientia sua fortitudinem ipsi abstulisset; zelique defectus timidum reddidisset: Dauid verò etiamsi iuuenis, nec similes congressus expertus, nihil timet, neque hunc refugit: quia bona ipsius conscientia feruorque & zelus fortitudinem eius auget. Id enim significat verbum illud Dei: p *vir obediens loquetur victoriam*: quia remunerat Deus zelum obedientiæ dono fortitudinis: vt in bellicis congressibus victoria potiatur. In eo igitur glorientur Reges, & gubernatores, quòd sint ipsi Deo suo valdè obedientes; ac zelantes, vt omnes sui subditi tales sint. Nam si prędicta exempla imitentur insignium illorum vndecim virorum, etiam bona consequentur, quæ illi obtinuerunt. p *Pro.21 28.*

CAPVT VII.

CHRISTIANAM GVBERNATIONEM FVNDARI debere in charitate cum mansuetudine, clementia & misericordia: locum tamen Zelo ipsi dandum.

ACTENVS Zeli opera adeò extulimus, vt opus sit statim illi terminos ac limites adhibere: ne contra reliquas charitatis matris suæ proles erigatur. Ad cuius explicationem reuocandi sunt in memoriam duo modi, quibus supremus hominum gubernator in eisdem gubernandis est vsus, à quo discere illos oportet duos suos gubernandi modos: alterum cum amore & lenitate; alterum cum timore & asperitate: quorum meminit ipse Dominus per Zachariam Prophetam dicens: a *assumpsi mihi duas virgas* ad gubernandum gregem meum, *vnam vocaui decorem, & alteram vocaui funiculum*: quo & agri mensurantur, & ex eo fit etiam b *flagellum*, quo rei puniuntur. Hæ duæ virgæ significant duos modos gubernationis, quibus Deus D. N. homines in varijs statibus gubernauit. *Primum* .n. eos gubernauit cū amore & lenitate in statu Innocentiæ: cui modo aptè competit nomen *decoris*. propter pacem, lætitiam, & felicitatē, a *Zach.11.7.* b *Ioan.2.15.*

quam cum Iustitia originali habebat: quāuis præceptū quoddā illis imposuerit minando mortē, si illud transgrederentur. Sēper enim gubernatio ex amore, habere debet nonnihil timoris ad unctū. Sed quoniā Adamus præceptū illud fuit transgressus, etiā Deus virgā illam confregit, d'ssolvēs statū
c Zach 11.10 Innocentiæ, c *& tuli*, inquit, *virgam meam, quæ vocabatur decus, & abscidi eam:* & tunc cœpit alter status, & modus gubernandi, stringendo funiculos cum seueritate & punitione. Nā statim repleuit maledictionib. & miserijs Euā,
d Gen. 3. 23. & Adamum, & d *emisit eos è Paradiso voluptatis, & collocauit ibi Cherubin cum gladio flāmeo*, qui significabat alterum modū gubernationis per timorem & terrorem. Quāuis etiam aliquid amoris & spei miscuerit, promittens illis peccati reparationē, per aliquem ex eorum successoribus, scil. Messiam. Sed
e Cap. 6. 7. cū homines carnem haberent malè propensam, adeò vitā suā corruperunt, vt iratus in eos Deus, secundā etiam hanc virgam fregerit, e *delens* totū genus *humanū* per diluuium, excepto Noe & septē alijs, qui in arca fuerūt seruati. Et tūc cœpit Deus hos duos gubernationis modos renouare, recipiens
Ibi. vide Riber duas illas virgas, quæ (vt interpretatur S. Hieron.) ad literam significāt duo pacta, quæ ipse fecit cū hominibus, ad eos gubernādos. Alterū fuit cū Noe,
f Gen. 8. 21. & ab ipso descēdentibus, quod nunquā f *amplius* esset illos *aqua deleturus*: cō-
g Cap. 9. 11. stituēs in huius misericordiæ & clemētiæ signū g *Arcū cœli*: & tunc nullum aliud onus hominibus imposuit, præter legē naturalem & fidei, in reparatorē humani generis, per arcū illū significatū. Ac propterea hanc virgā appellauit *decorē*, ob cœlestis huius Arcus pulchritudinē, & magnum bonū quod significabat: præcipuè verò eò quòd pulcherrimū esset & gloriosum, quòd ipsemet Deus homines gubernaret, non cū terrore diluuij; sed cū amore & spe magnorum fauorū & gratiarum. Sed quoniā homines malè propēsi erant ad carnis suæ oblectationes, sensim eas sunt secuti, & in tot vitia, etiā Idololatriæ, prolapsi, vt Deus hanc virgā cōtriuerit; &, Gentiū populo re-
h Gen. 17. 8. pulso, particularē populum hebræū elegerit: h *pactū* iniens cùm *Abrahám*, eiusque *semine*, & hanc appellauit *hæreditatem*: quia peculiari modo eā acce-
i Deu 9. 26. 29. pit in i *hæreditatē suam*: statuens eam gubernare per scriptam legē, quæ erat lex timoris; minis, & tēporalibus imprecationib. plena in eos, qui eā transgrederētur. Sed & hic populus rebellis fuit Deo, eiusq; legi; & insurrexit in ipsum redemptorē & Messiam venientem ad ipsum saluandū. Qui cōminuit secundā hanc virgam, abrogando legē hanc timoris, nouā verò instituendo amoris plenā, cum qua ignē Spiritus sancti, eiusq; gratiā, & charitatis feruorē communicauit: qua lege, maiori multò suauitate & efficacitate homines gubernat, & in rebus omnibus ad ipsorū salutē & perfectionem spectantibus dirigit. Hæc est virga ipsius Christi, quę per excellentiam vocari potest *decus* & *hæreditas*, eò quòd faciat homines decoros per gratiam, filios Dei, amicos suos, & sui cæli hæredes. Et quandó hanc virgam siue ba-

culum

culum ei pastori tradidit, quem suo loco constituebat, k *ter eum examinauit* k *Ioa. 21. 15.*
de amore: vt intelligeret, totā suam gubernationem fundari debere in amo-
re, respiciendo ac dirigendo illum, ad oues suas secundùm legem charitatis
perficiendas, signando eas hoc amoris signo, quod ipsi imprimitur cordi.

§. I. *Charitas in gubernatione.*

EX hoc iacto fundamento colligere licet, omnem Christianam gu-
bernationem non solùm Prælatorum Ecclesiasticorum, sed Principū
etiam secularium debere præcipuè fundari in charitate, & in duplici amo-
ris actu, interiori scilicet & exteriori, quos S. Thomas *beneuolentiam* & *bene-* *2. 2. q. 27. a.*
ficentiam appellat: ita vt idem bonum subditis suis velint, quod sibi ipsis; fa- *2. & q. 31. a. 1*
ciantque illis benè, quantum licet iuxta illorum necessitatem: non exclusis
ab hoc amore paruis, improbis, aut ingratis; sed imitantes supremum ma-
gnæ huius mūdi Reip. gubernatorem: a *qui solem suum oriri facit super bonos* a *Mat. 5. 45.*
& malos, & pluit super iustos & iniustos. Vt omnes gubernatores intelligant,
se debere in hoc amore tanquam paterno eminere, erga omnes sub ipso-
rum gubernatione existentes; beneque illis facere etiam immeritis. Ita vt
sol sapientiæ & prudentiæ suæ bonos & malos illustret; & pluuia beneficio-
rum suorum extendatur ad iustos & iniustos: vt boni ad viam virtutis se-
quendam anhelent; improbi verò vitiorum viam deserant. Gubernent eos
potiùs amore quàm timore; beneficijs, quàm supplicijs. Ostendant se potius
parentes, quàm tyrannos: vt subditi potiùs tanquam filij obediant, quā vt
serui & coacti. Erudimini, ait S. Bernardus, qui iudicatis terram, discite, *Ser. 23. in*
subditorum matres vos esse debere, non dominos. Studete magis amari, *Cant. non*
quàm metui. Et si interdum seueritate opus est, paterna sit, non tyrannica. *multo post initium.*
Matres fouendo, patres vos, corripiendo, exhibeatis. Mansuescite, ponite "
feritatem. Suspendite verbera: Producite vbera: pectora lacte pinguescant "
charitatis: nō typho turgeant superbiæ. Quid iugum vestrum super eos ag- "
grauatis: quorum potius onera portare debetis? Hæc S. Bernardus. maximi "
enim momenti pro omnibus, qui gubernant, dare omnem operam, vt po-
tius amentur, quàm timeantur. Nam (vt ait S. Ambro.) nihil tam vtile, quā
amari; nihil tam inutile, quàm non amari; aut, quod peius est, odio haberi. *Li. 2 boffic.*
Si enim gubernator ametur à subditis: (vt suprà de priuatis dominis diceba- "
mus) illi obedientes erūt, fideles, & in obsequio suo constantes; faciesq; de *Tract 3 c. 4. & 5.*
eis quicquid voles, & in fines ad quos tua gubernatione tēdis. Quod si quæ- "
ras, (ait idem Sanctus) quomodo te reddes amabilem? Inprimis respondeo; "
virtute; quia grata est omnibus bonitas, & in omnibus diligitur, si cum le- "
nitate morum, suauitate conditionis, moderatione mandatorum, & huma- "
nitate sermonis, cōiungatur: si cū humilitate oēs honores, & cum modestia "

in tuis

in tuis actionibus, cum mansuetudine in agendo cum omnibus, eandem ostendas, vt sic eos amando, te reddes amabilem: quid tam insitum naturæ, quàm vt diligentem diligas, & ames eum, à quo amari velis? Si vis ab aliis amari, præuenias illos amore tuo: tuus enim amor illorum amorem excitabit, & ita amaberis amando. Aspice duos illos insignes duces populi Dei, Moysen & Dauidem, qui in charitate & mansuetudine valdè excelluerunt, ac propterea eorum subditi valdè eos dilexerunt, venerati sunt, eisque promptissimè paruerunt. Et quamuis Moyses clarus adeò esset in prodigijs, plus tamen, ait idem S. Ambrosius, eum pro mansuetudine & amabili humanitate diligebant, quàm pro factis admirarentur. Dauid quoque imperium suum constans fecit & perpetuum, eò quòd à subditis amaretur; & diligi à subiectis, quã timeri maluerit. Quicquid. n. in amore fundatur, diuturnius & solidius est, quàm quod fundatur in timore. Et hic commodum habet locum, quod dixit Apostolus b *Charitas nunquam excidit*, (b 1. Cor. 13. 8.) ac proinde regnum & gubernatio in ea fundata stabilis est: & omnia cedunt in ipsius gubernantis & subditorum vtilitatem. Accipe semel, ait S. Augustinus, (Tractat. 7. in Epist. S. Ioã.) breue præceptũ: dilige; &, quod vis, fac. Siue taceas, dilectione taceas; siue clames, dilectione clames: si emendes, dilectione emendes: siue parcas, dilectione parcas. Radix sit intus dilectionis, non potest de ista radice nisi bonum existere. Nec solum tibi erit bonum, sed ijs etiam, qui tibi sunt commissi; nam omnia illis erunt vtilia, cùm vident esse cum amore coniuncta, (c Prou. 27. 6.) & sciant veritatem illius sententiæ Spiritus sancti: c *meliora sunt vulnera diligentis, quàm fraudulenta oscula odientis*. benè verò ea appellat fraudulenta: quia videntur esse amor, cùm sint verum odium, sicut etiam pœnę ab amante videntur odia, cùm verè sint amor; charitas enim quidquid facit, facit *more columbino, non coruino*. Hic enim oculos eruit; columba verò sine felle est, rancoris & indignationis: quæ etsi rostro & alis suum protegat nidũ: est tamen sine felle, ob amorem in suos pullos. Et propterea Spiritus sanctus venit in figura columbæ: vt intelligas, si Spiritum Dei habeas, quidquid feceris, siue reprehendas, siue punias, esse debere cum puritate & lenitate columbina, absque alicuius amaritudinis mixtione, & cum spiritu veræ charitatis. Quæ, vt suprà est dictum, stupendam vim habet, ad gaudium, pacem, & concordiam efficiendam: remouet tristitias, inuidias, discordias, pugnas domesticas, & ciuiles. & quoniam illa est amicitia perpetua, perpetuitatem quoque tribuit omnibus ipsam admittentibus. Quæ igitur virtus magis propria est Regum, quàm quæ omnium est Regina virtutum? Quæ magis amabilis, quàm quæ tristes lætificat, pacificat conturbatos, dissidentes reconciliat, & stabilitatem & firmitatem dat Regnis? Quis eadem destruit ac vastat, nisi amoris defectus? & quis eadem exterminat, nisi charitatis absentia? Dauidis charitas coniunxit duodecim tribus Israel, quæ an-

tea dissidebant, & ad vnum caput reduxit: cuius defectus in eius successoribus easdem disiūxit perpetua dissensione. Cùm enim peterent à Roboā filio Salomonis, vt d *durissimum iugum imminueret*, *quod Salomon imposuerat. Roboam iniit consilium cum senioribus, qui assistebant coram Salomone Patre eius, cū adhuc viueret. Qui dixerunt ei: si hodie obedieris populo huic, & seruieris, & petitioni eorū cesseris, locutusque fueris ad eos verba lenia, erunt tibi serui cunctis diebus.* At Roboam prudentia destitutus, & charitate frigidus, eorum consilium reiecit, quod tamen ab his virtutibus dictabatur: sed consulens *adolescētes, qui nutriti fuerant cum eo*, etiam harum virtutum vacuos, respondit populo, cum visceribus Tigridis, & tanquam crudelis tyranni d *pater meus posuit super vos iugum graue, ego autem addam super iugum vestrum: pater meus cecidit vos flagellis, ego autem cedā vos scorpionib.* Ob quod adeò seuerum responsum, ita populus est indignatus, vt ex duodecim tribubus, decem contra illū rebellauerint, & Regem sibi alium extraneum elegerint: ita vt ob amoris & lenitatis defectum Roboam amiserit decem Regni sui partes, quas facilè retinuisset, si lenitatem & charitatem fuisset amplexus. ô charitas, virtutum Regina, quæ Regna conseruas & vnita tenes Imperia! inclinans Reges vt prudenter aliquando populo seruiant, qui aliàs deberet ipsis seruire; & eidē obediant, qui deberet aliàs ipsis obedire: hac enim via illorum volūtatem ad se alliciunt, vt semper ipsis seruiant, & obediant cum amore; e *seruite*, inquit Apostolus, *inuicem per charitatem Spiritus*: & sic suauiter alij imperabitis. Quis hoc medium seruiendi adinuenit, ad benè imperandū? Et obediendi, ad regnandum? Consilium certè est & illius Domini adinuentio, qui cùm esset Rex Regum & dominus dominantium, dimisit se (vt ipsemet ait) ad f *ministrandum* & obediendum seruis suis. Contrà quàm Reges Gentium, qui Maiestatem suam in eo ponunt, vt cum Imperio subditis suis imperent. Intelligant itaq; Reges Christiani, non esse officij sui solùm regere & imperare; sed seruire etiam & obedire. Non enim regere & imperare debent pro suo libitu; sed ita id præstare, vt in eo seruiant & obediant Deo: ex cuius voluntate & imperio, gubernandos gubernare debent, & imperare quod iubent. Neque imperare debent, quod ipsis solis est commodum; sed quod etiam subditis. Nam officium gubernatoris non tendit præcipuè ad bonum gubernantis, sed etiam ad gubernandorum commodum. In hoc igitur seruit illis, ac ministrat, quòd eos, ad maiorem ipsorum vtilitatem, secundùm leges gubernat. Quod totum charitas ipsa præstat, quæ vt Apostolus ait, g *non quærit quæ sua sunt*, h *sed quæ aliorum*. Non fugit subditorum sanguinem, vt eo saturetur: sed suum offert, vt honorem illis, facultates, & vitam adferat.

d 3.Reg.12. 4.

d 3 Reg.12. 11.

e Gal 5.13.

f Luc.22. 26.

g 1.Cor.13 5.

h Phil.2.4.

§. II. *Misericordia, mansuetudo, & clementia.*

EX dictis satis apertè constat, tres virtutes plurimum iuuare charitatē in modo suæ gubernationis; *Misericordiam* scilicet, quæ miserijs cōpatitur delinquentium, eò quòd illi sint proximorum miserrimi; *Mansuetudinem* quæ iræ impetus reprimit, etiam cùm delicta eam prouocant, & seueram exigunt vltionem; & *Clementiam*, quæ, teste S. Thoma, suppliciorū seueritatem moderatur ex miseratione imbecillitatis reorum. Hę tres virtutes valdè amabiles reddunt Reges & Gubernatores: omnes enim illæ indicio sunt, quòd illi ament; & beneficijs quæ ab eis proueniunt, obligantur illi ad redamandum, quibus illa conferuntur: iuxta illud Ecclesiastici: a *fili in mansuetudine opera tua perfice, & super hominum gloria diligeris*: qui propterea valdè gaudebunt, quòd tua gubernatio continuetur, & propterea Salomō dixit: b *misericordia & veritas custodiunt Regem, & roboratur clementia thronus eius* Eodem spectat Senecę sententia dicentis: Regem clementē nō indigere custodibus: eò quòd ipsa clementia eum custodiat; & arcem maximè inexpugnabilem, esse amorem subditorum. Quod totum sufficiēter confirmat exemplum Regis cuiusdam misericordis, clementis, & mitis, de quo sacra scriptura dicit, quod proximo capite retulimus, c *Dauid in sua misericordia consecutus est sedem regni in sæcula*: ita vt non illud amiserit, sicut Saul. Adfert autē magnam admirationem, quod cùm Dauid fuerit adeò excellēs in humilitate, fortitudine, & zelo; in oratione & familiari cū Deo consuetudine alijsque clarissimis virtutibus: misericordiæ tamen tribuatur: quòd regnū fuerit consecutus cum diuturnitate & firmitate. Vt hinc constet, quāti Deus D.N. virtutem hanc in regibus faciat: desiderans ita illos zelū habere Iustitiæ; vt, quod in ipsis est, potius ad misericordiā propendeant. De qua & ipse plurimum gloriatur, manifestans omnipotentiam suam potiùs in miserando & condonando; quàm in puniendo: nec vult mortem peccatorum, sed vt peccatis mortui, Deo ipsi viuant: pluraq; peccata lenitate suæ clementiæ impedit, quàm terrore Iustitiæ. Et cùm hac est ipsi vtendum, id facit, quasi à nostra pertinacia coactus; fertq; grauiter, se ita cogi ad puniendū, dicens quod refert Isaias: d *Heu* (quę vox internū quendā sensum indicat) *vindicabor de inimicis meis*. Hūc ergò in modū vult ipse, Reges & Gubernatores honori sibi ducere, quòd sint clementes ac misericordes: suamq; potestatem non tā in afficiendis supplicio reis ostēdere, quàm in eorum delictis pręueniendis & reparandis. Ad quod si minæ sufficiāt, non veniant ad punitionē: & quando hanc adhibere erit necesse, id faciant, quasi coacti ab officij obligatione, qua tenētur Iustitiā administrare: sed simul doleant, quod videāt, se ad eam seueritatē tunc teneri: dicentes cū altero illo Imperatore, qui ma-

gnam.

2. 2 q 157. a. 1.
a Eccl. 3. 19.
b Pr. 20. 28.
Li 1. de clementia c. 19.
c 1. Mach. 2. 57.
d Isa. 1. 2. 4.

gnā gloriā in eo ponebat, quòd valdè esset clemēs: ô si non scirem scribere, næ sententiam hanc mortis mei subditi subscriptione mea confirmarem.

SED videamus nunc, quæ nam fuerit maximè insignis misericordia Dauidis propter quam throni sui firmitatem est adeptus: nam S. Augustinus duo præcipua huius virtutis opera indicat, quo Christus D.N. commendauit illa sententia, e *dimittite & dimittemini: date & dabitur vobis*. *Primum* opus est, acceptas ab inimicis iniurias remittere: *secundum*, dona distribuere egētibus. Et quamuis Dauid in vtroque opere excelluerit, multò magis tamen in primo, quod est gloriosius: quo se ostēdit misericordem in Saulem, crudelem adeò suum hostem & persecutorem, remittendo illi acceptas ab eo iniurias, nō se vlciscendo, quando facilè potuit; seruiens illi in ijs, quæ imperabat; deflēs amarè eius mortē quasi illa nō fuisset mediū, quo ipse ad regnum perueniret: eadem etiā clemētia vsus est cū f *Semei*, condonans ei grauissimas iniurias ab eo acceptas, eò quòd se humiliasset, culpamq; suā deprecatus esset. Et quod magis mireris, Rex adeò misericors & clemens in suos hostes, ostendit in eosdē etiam misericordiā, vlciscendo cū zelo Iustitiæ iniurias ab alijs eisdem illatas: volens vt zelus, in hoc misericordię subseruiret, puniendo iniuriā, qua ipsius hostis fuerat affectus; & ita iussit interfici cū, qui dicebat, g *occidisse se Saulē*, & alios duos, qui h *caput Isboset* ipsius æmuli *amputauerāt*; ipsiq; obtulerant, credentes, magnū obsequiū se ei in eo præstitisse. Quo exēplo docuit Reges esse misericordes in ferendis iniurijs sibi illatis; iultos verò in punīēdis proximo illatis; dissimulantes interdum clemēter, quæ in ipsos fiūt; & vlciscentes cū Iustitia, quæ innocentib. proximis, etiā ipsorū aduersarijs, irrogantur. Nā in primo ostendūt, se esse passionum suarū dominos; & irā suam, ac vindictæ appetitum benè frænatum habere: in posteriori verò ostendūt, se habere purū zelū Iustitiæ. siquidem puniunt idem delictū, ex quo aliquod ipsis oriebatur emolumentum. Et ex vtraq; parte reddunt sese amabiles, gloriosos, beneq; fortunatos, quemadmodum S. Aug. his verbis benè perpendit: Imperatores Christiani vocātur felices, si cū Iustitia gubernant; si tardiores sint in proprijs iniurijs vlciscendis; & faciles in cōdonandis; si vindictā exercent, nō vt suæ iræ satisfaciant; sed, quia ita opus est ad bonū Reip. gubernationem, & conseruationem; & si quod delictū condonant, nō fit, vt flagitiū maneat impunitū; sed propter maiorem spē emendationis; si pœnas & supplicia rigorosa, quæ sæpè nō possunt euitari, emolliunt & mitigant misericordiæ suauitate, & aliorū beneficiorum copia; si optant & student potiùs esse dominos suiipsorum, quā aliorum; & imperare effrenibus suis appetitionibus, potius quàm dominos esse mundi; ac denique si hæc omnia faciant, non inanis gloriæ cupiditate, sed amore vitæ æternæ. Hæc S. Augustinus: quibus docet modum, quo zelus & clementia actiones suas debeant exercere.

Serm 50. de verb Domi. e Luc. 6. 37.

1. Reg 24. 5. & c. 29. 6.

f 2 Reg. 19. 20. 23.

g 2. Reg. 1. 10. 15.

h c. 4. 7. 12.

Li. 5. de ciu. c 24.

I. Est tamen operæpretium alia quoq; documenta addere. *Primum* est, clementiã debere præcipuè eminere in delinquẽtes ignorantia, aut inaduertẽtia, aut in aliqua valdè vrgente occasione. Quia hæ circumstantiæ valdè diminuunt culpã, & meritò mouent ad misericordiam, & ad Iustitiæ seueritatem moderandam. Idq; multò adhuc magis, cùm ante tale delictum, vitã duxerunt inculpatam, aut insignes fuerũt benefactores. Quẽadmodum apparet in casu Saulis in filiũ suũ Ionathan, qui etiãsi prodigiosã victoriã quãdam obtinuisset, nihilominus fuit ad mortem damnatus, eò quòd ordinem ab ipso toti exercitui propositum, nõ seruasset. Sed impediuit populus sententiæ executionem, dicens: i *ergone Ionathas morietur, qui fecit salutem hanc magnã in Israel?* In quæ verba ait S. Gregorius: in examinandis reis attendendæ sunt occasiones culparum, & peccantium merita: sicut fecit populus in hoc casu. Non enim dixit non morietur Ionathas, quia filius Regis est: sed quia fecit salutem hanc magnam in Israel. *Cùm ergò magni viri cadunt, cõmuni iudicio trahendi non sunt: quia priora opera promerentur, vt posteriorum grauitas leuigetur.* Et tunc clementia benè collocatur, absque iniuria Iustitiæ. Aliæ possunt esse causæ clementiã ostendẽdi in eos, qui ex malitia peccauerunt, in duobus illis casibus, in quibus Dauid illa vsus est: remittens Semei culpam, eò quòd opportunè eam deprecatus fuerit, tempore magnæ lætitiæ, quando scilicet Dauid recipiebat regnũ, quod amissum existimabat: & conniuens Generali suo Duci Ioab, cùm proditoriè duos alios Duces se meliores occidisset: quia tũc nõ inueniebat in se vires, & opportunitatẽ eũ puniẽdi: & quia multa auxilia, & subsidia militaria ab eo acceperat. Sed nõ tamẽ oblitus est zeli iustitiæ: nã ante suã mortẽ cõmisit Salomoni filio suo, vt viã & rationẽ inueniret, hæc delicta nõ relinquendi impunita. Satis verò apparuit, ipsũ nõ fuisse iræ spiritu promotũ, siquidẽ ea delicta sustinuit per totã vitã; dedit verò hoc monitũ, cũ iã esset k *proximus morti:* quo tẽpore Rex adeò pius, Deoq; cõiunctus nõ potuit aliud motiuũ habere, quã zelũ Iustitiæ.

i 1. Reg. 14. 24. 44.
Lib. 5. in 1. Reg. 14.
k 3. Reg. 2. 5.

Deniqve qui clemẽtia & misericordia maximè gloriãtur, attẽdere debẽt diligẽter, ne hæc ipsa virtus, sit illis laqueus sathanæ, ad voluntatẽ Dei trãsgrediendam, & Iustitiæ leges violandas: quemadmodum euenit Regi Achab, quem Syri deceperunt astutè, vt illis parceret, l *audiuimus*, inquiunt, *quod Reges domus Israel clementes sint: ponamus itaque saccos in lumbis nostris, & funiculos in capitibus nostris: & egrediamur ad Regem Israel forsitan saluabit animas nostras.* Quod ita euenit quidem, sed hæc clementia contra Iustitiam recidit in caput ipsius Achab. Habeat igitur clementia quidem proprium suum locum apud Reges; sed simul suum relinquat zelo Iustitiæ, dans operam, vt ita simul se habeant, vt mutuò sibi non aduersentur; quemadmodum magis particulariter dicetur, quando de Iudicibus agemus.

l 3. Reg. 20. 31.

CAPVT

CAPVT VIII.

PRVDENTIAM IN OMNI GVBERNATIONE ESSE necessariam, præcipuè in totius Reipublicæ communi: & media ad eam obtinendam.

EIECIMVS in hunc locum virtutem Prudentiæ; vt ex ijs quæ hactenus dicta sunt, appareat eius excellentia, & necessitas; vtpotè sine qua nulla gubernatio posit esse recta, nec prædictæ perfectiones obtineri. Nam Prudentia docet cõiungere humilitatẽ cum magnanimitate, magnificẽtiam cum temperantia; zelum Iustitiæ cum clementia; zeli que ipsius feruores moderari. Nam, vt S. Bernardus ait, importabilis absque scientia est zelus, quare vbi vehemens est æmulatio: ibi maximè discretio est necessaria, quæ est ordinatio charitatis. Semper quidem zelus absque scientia minus efficax, minusque vtilis inuenitur: plerumque autem & perniciosus valdè sentitur. Quare cum sponsus *introduxisset sponsam in cellam vinariam*, ac vinum fortè zeli bibendum obtulisset, statim *ordinauit in ea charitatem*, quod est proprium munus discretionis. Hæc enim omni virtuti ordinem ponit, ordo autem modum tribuit, & decorem, etiam & perpetuitatem, eadem est moderatrix virtutum, ordinatrix affectuum, & morum Doctrix. Tolle hanc & virtus vitium erit, ipsaque affectio naturalis in perturbationem magis conuertetur, exterminiumque naturę. Et quemadmodum virtus discretionis, absque charitatis feruore iacet: ita feruor vehemẽs absque discretionis temperamento præcipitat. Ideoque laudabilis, cui neutrũ deest: quatenus & feruor discretionem erigat: & discretio feruorem regat. Hæc S. Bernardus. Quibus addo: fortitudinem, absque Prudentia conuerti in audaciam, fierique temerariam, & furiosam; humilitas contra fit pusillanimis, ac timida; misericordia decipitur: & suos Iustitia terminos transgreditur. Prudentia, ait Cicero, est ars vitæ, aut potius ars benè viuendi. Quemadmodum enim Medicina docet salubriter viuere in corpore; & medetur morbis, ab eisque reseruat. Ita Prudentia docet viuere cum sanitate spirituali; vitia curat; & ab eis præseruat. Denique Prudentia, vt ait S. Thomas, est virtutum moralium Regina: & omnes cùm perfectæ sunt, cum illa connectuntur: nam illa præscribit medium inter extrema vitiosa tenendum; finem, in quem ex instituto tendant; easque omnes in actibus suis gubernat: vt illi, rationis regulæ, legique Dei sint conformes. Et quemadmodum sunt duo genera virtutum moralium: aliæ, quæ vocantur acquisitæ, eò quòd nostris operibus comparentur, aliæ infusæ dicuntur, eò quòd sint supernatu-

Serm. 49. in Cant. ; *a Cant. 2. 4.* ; *Serm. 23. in Cant.* ; *Lib. 5. de Finib.* ; *1. 2. q. 65. a. 3. & 2. 2. q. 47. a. 6. & 7.*

rales & à Deo simul cum charitate omnibus iustis infunduntur: ita etiam est duplex Prudentia, & altera alteram inuicem iuuat, vt vtraque ea ratione sit perfecta, quæ iam explicabitur.

§. I. *Species & actus Prudentiæ.*

2.2.q.47.a.11 & q.48. & 50. PRVDENTIA, vt ait Angelicus Doctor, in quinq; partes siue species diuiditur quæ sunt instar quinq; sensuum spiritualiũ: qui residere debent in supremis Christianæ Reip. capitibus, vt sint in omnibus perfecta.

1. PRIMA prudentia est cuiusque propria, ad seipsum scilicet in omnibus suis cogitationibus, verbis & operibus, quatenus persona particularis est, gubernandum: & propterea appellatur *Monastica*, siue singularis. Cui simul tanquam consertæ adhærent Iustitia, fortitudo, temperantia, & reliquę S. Thom. a. 11 & sup. virtutes morales, quæ passiones cohibent, & moderantur. *Secunda* Prudẽtia vocatur *Oeconomica*, cuius munus est, domum & familiam gubernare: & spectat propriè ad eos, quos *Patresfamilias* vocamus: de qua in proximo tractatu diximus. *Tertia* appellatur *Politica*, eorũ propria, qui ciuitates gubernant: quales sunt Vicarij, & locum tenentes à Principe constituti, supra quam est *quarta*, quæ vocatur *Regnatiua*, Regum & Principũ propria: ad quos generalis regnorũ & prouinciarũ gubernatio pertinet, & hæc adiuuatur à *quinta*, quæ dicitur *Militaris*, & est propria Ducũ exercitus gubernantiũ ad Remp. defendendã ab hostibus, eam deuastare conantibus. Omnes hæ quinq; Prudentiæ etiã excellentiori modo pertinẽt ad Pontifices & Prælatos Ecclesię, quæ Regnum est Christi: quam spiritualibus armis defendunt ab hostibus eam continuè impugnantibus. Et pręterea militaris suo quodam modo debet reliquas comitari: quia nunquam desunt hostes turbantes pacem ciuitatis, aut familiæ, aut propriæ conscientiæ; ac propterea necesse est, tanquam strenuos duces pugnare, ad illos repellendos.

DENIQVE omnes hę Prudentiæ talem habent inter se ordinem: vt prima sit necessaria ad secundam; & hæc ad tertiam, & sic de reliquis: nam, qui in proprijs rebus non est prudens: non poterit in alienis esse; &, qui tantam discretionem non habet, vt propriam domum sciat gubernare, non censebitur illam habere, ad gubernandam Rempublicam. est enim Apostoli sena 1. Tim 3.5. tentia: a *si quis domui suæ præesse nescit, quomodo Ecclesiæ Dei diligentiam habebit.*

2. PROPRII actus Prudentiæ, in singulis prædictis quinque, præcipui sunt 2.2.q.47.a.8. tres, quos S. Thomas vocat *Consilium, Iudicium, & Imperium*: quibus attentissimè inquirit apta media ad finem desideratum obtinendum, de quibus qui prudens est *consultationem* apud seipsum instituit; consulens tamen etiam, quando opus est, aliorum iudicium & consiliũ. Qua consultatione peracta, accedit secundus actus scilicet *Iudicium*: quo ex consultatis accipitur, quod

est

est è re magis: hic enim actu habet se instar Iudicis in sententia ferenda circa causam controuersam, postquam, quæ partes, & earum aduocati pro eis adduxerũt, audiuit. Post Iudicium sequitur *Imperium*: quo efficaciter imperatur executio rei decretæ & iudicatæ. Et hic nobilissimus est maximique momenti actus Prudentiæ, à quo, vniuscuiusq; bonum, totiusq; communitatis sibi cõmissæ, præcipuè dependet. Hoc tamẽ discrimine, quod in sui ipsius gubernatione post efficax Prudentiæ imperiũ, sequitur obedientia reliquarum potentiarũ. Corpus enim, eiusq; sensus tanquã serui, absq; resistẽtia parent rationi iubenti. Nam statim atque ratio iubet, oculos, aut os aperiri: mox ad videndũ, & loquendũ aperiuntur; quod si claudi iubeat, ne videant aut loquãtur, ad nutũ obediũt. Appetitus autẽ sensitiuũ cum suis passionibus, et si illi obtemperent quidẽ, id tamen faciunt interdum cum repugnantia & resistentia; vt opus sit magna animi virtute, ad eos reprimẽdos; & efficacitate, ad imperandũ. At in domus, ciuitatis, aut Reip. gubernatione nõ statim post imperiũ Prudentię sequitur obediẽtia subditorũ: eò quòd liberi sint; & interdũ suis passionibus, propriæ voluntatis desiderijs, proprijq; iudicij dictaminib. sint valdè addicti. Ideoq; opus est, vt prudẽtia ipsa rationes adinueniat, motiua & media, quib. eis persuadeat, & ad se subijciendũ & obediẽdum impellat: vt familia, & Resp. illa talis sit, qualis erat nobilis illius cẽturionis, qui dixit Christo D.N. b *ego homo sum sub potestate constitutus, habẽs sub me milites; & dico huic, vade, & vadit: & alij, veni, & venit: & seruo meo fac hoc, & facit*. Nec dubium est, quin horum militum & seruorum obedientiã plurimum iuuerit insignis prudentia & sanctitas sui Ducis, qui benè illos instruxerat: quos nõ solum rationib. inducebat, sed suo etiã exemplo: quia scilicet superiori suo ipse obediebat; vt eadem ratione inferiores, quos habebat, ipsi obedirẽt. Et nihilominus euenire facilè potest: vt ipse gubernator probus sit, nec tamẽ inferiores promptè ipsi obediant. Quare prudentiæ perfectio non est ex euentu negotiorũ æstimanda, quæ ab aliena voluntate dependent. Simul enim hæc duo esse possunt: vt gubernator sit prudens, eiusque mandata recta: & tamen euenta sint infelicia; eò quòd subditorum obedientia nõ ita sit ad nutum, vt par esset; aut aliqui interueniant; qui obicem aliquem opponant. b Mat. 8. 9.

3.

Ad Haec: vt Prudentia suos actus in omni gubernationis genere aptè exerceat, varios habet comites sibi assistentes, & adiuuantes: quorum officia variè Philosophi explicant, sed præcipua sunt septem. *Memoria* scilicet rerum præteritarum; *intelligentia* præsentium, ab his ad illas ratiocinando; *prouidentia* futurarum, prospiciendo in tempore futuris; *docilitas*, vt facilè ab alijs doceatur, & moneatur: præcipuè verò à sapientioribus, senioribus, magisque expertis; *solertia* in adinueniendis citò aptis medijs ad finem desideratum obtinendum; *circumspectio* in rebus omnibus, & S Tho 2. 2. q. 48. & 49.

circum-

circumſtantijs occurrentibus benè perpendendis iuxta finem intentum; ac denique *cautela* in præuidendis incommodis,& opportunè auertendis. Hi comites ſunt & conſiliarij Prudentiæ,& oculi,quibus omnia luſtrat. Quibus plena erant ſancta illa animalia de quibus S.Ioannes & Ezechiel, c *quod eſſent plena oculis,antè,& retrò;& in circuitu,& intus.* Oculi *retrò*, ſunt *memoria*

c *Apoc.* 4.6. c *Ezech.*1.18

rerum præteritarum,quarum recordatur, ad faciendam ex eis coniecturā circa præſentia, & futura proſpicienda, ac propterea ſenes ſunt prudentiores, propter magnam rerum præteritarum experientiam.Oculi *antè*, ſunt *prouidentia*, reſpiciens ea,quę poſſunt euenire;& procul olfaciens bellum;mediaque proſpiciens,ad victoriam obtinendam. Oculi *in circuitu* ſunt *circumſpectio* & *cautela*, qua millies eadem res vertitur,& inuertitur: vt tota circumſpiciatur, ita vt nihil eius occultetur.Oculi *intus*, ſunt ipſa *intelligentia* & *ſolertia*, aſpiciens ac benè cogitans quicquid faciat: & quia nouit,ſe non poſſe omnia aſſequi,accedit *docilitas*, vt alios interroget,& ab eis doceatur: ita oculis alienis vtens,atque ſi eſſent proprij.Hi ſeptem Prudentiæ oculi ſunt de quibus dixit Zacharias:d *ſuper lapidem vnum ſeptem oculi ſunt*: ad ſignificandum Chriſtum Dominum noſtrum eminenter habere ſeptem has Prudentiæ partes,cum ſeptem Spiritus ſancti donis: & earum ſunt participes viri perfecti,fundantes eas in quadam inſigni fortitudine,ad exequendum bonum;& fugiendum malum,ad quæ oculi pertingunt;& ad reſiſtendum hoſtibus,illas oppugnantibus:qui tamen viri perfecti nihil horum poſſunt,niſi *lapidi* illi *vni*, qui Chriſtus eſt,vniantur: lucique & Prudentiæ, ab eo per ſeptem Spiritus ſancti dona, ipſis communicatæ, præcipuè & nominatim per *ſapientiā,intellectum,ſcientiam,& conſilium.* Noſtra enim memoria fragilis eſt,& obliuioſa;intelligentia & ratiocinatio valdè breuis; prouidentia valdè incerta;circumſpectio & cautela valdè limitata: & niſi à Deo foueatur & adiuuetur,nec fidere illi poſſumus, nec ſatis cum illa eſſe tuti.

d *Zach.* 3.9.

Hoc voluit Sapiens,cùm dixit:e *habe fiduciam in Domino ex toto corde tuo, & ne innitaris prudentiæ tuæ. In omnibus vijs tuis cogita illum, & ipſe diriget greſſus tuos. Ne ſis ſapiens apud temetipſum:time Deum, & recede à malo*: quaſi vnumquemque hoc modo voluerit monere:etiamſi in Dei ſeruitio ſis valdè antiquus,valdeque peritus & expertus:non tamen ſoli tuæ prudentiæ fidas; ſed etiam ab aliena auxilium pete.Ne tuæ ſapientiæ multum tribuas,ſed viue in timore ne decipiaris:nec tutum te eſſe exiſtima auxilio hominum;ſed præcipuam fiduciam in ipſo Deo colloca;& in omnibus tuis negotijs eum tanquam præſentem aſpice;qui te in eis dirigat.Ipſe enim Prudentiæ f *lucernam illuminat*, ſuiſque illuſtrationibus memoriam excitat, intellectum inſtruit, ſolertiam extimulat,dirigit Prudentiam, ac ſupplet quod circumſpectioni deeſt.Quod ſi hoc ſuaſit Salomon cuiuis iuſto;etiam cui nullius alterius gubernatio,quàm ſuiipſius incumberet: quid de eo cenſeret, cui multorum

e *Prou.*3 5.

f *Pſa.*17. 29

aliorum incumberet gubernatio? Eo enim difficilior est Prudentia, quò gubernationis sphæra magis extenditur: eritq; maximæ Prudentiæ, quod quis intelligat, non sufficere prudentiam humanam, nisi foueatur & adiuuetur a Diuina. Benè hoc intellexit ipse Salomon, cùm ad regnum promoto, Deus apparuit, dicens: g *postula quod vis, vt dem tibi*, & ille cum magna animi demissione respondit: *tu Domine regnare fecisti seruum tuum pro Dauid patre meo, ego autem sum puer paruulus, & ignorans egressum & introitum meum*, in occurrentibus negotijs. *Dabis ergo seruo tuo cor docile, vt populum tuum iudicare possit, & discernere inter bonum & malum.* h *Da mihi sapiētiam & intelligentiam, vt ingrediar & egrediar coram populo tuo: quis enim potest hunc populum tuum dignè, qui tam grandis est, iudicare, nisi tu illi faueas, ipsumq; adiuues? Placuit ergo sermo hic Salomonis coram Domino*, i *deditq; ei sapientiam & Prudentiam multam nimis, & latitudinem cordis quasi arenam, quæ est in littore maris.* Quare nec hominum infinita multitudo, nec plurimæ occupationes, aut negotiorum grauitas illum premebant, aut cor eius arctabant: sed cum magna quiete & rectitudine omnia expediebat. Sed multò adhuc amplius idem Rex hoc ipsum declarauit, orationem referens, quam fudit ad Deum; k *ego* (inquit) *seruus tuus, homo sum infirmus, & exigui temporis, & minor*, nec sufficiens *ad intellectum Iudicij & legum. Nam etsi quis erit consummatus inter filios hominum, si ab illo abfuerit sapientia tua, in nihilum computabitur. Tu elegisti me Regem populo tuo, & Iudicem filiorum tuorum, & filiarum. Mitte sapientiam*, quæ tibi assistit, sedetq; tecum in throno tuo, *de cælis sanctis tuis & à sede magnitudinis tuæ, vt mecum sit, & mecum laboret: vt sciam, quid acceptum sit apud te: scit enim illa omnia, & deducet me in operibus meis sobriè. Et erunt accepta opera mea, & disponam populum tuum iustè, & ero dignus sedium patris mei.* Hæc fuit pijssima sapientissimi huius Regis oratio, in qua petebat à Deo scientiam & Prudentiam ad gubernationem suam necessariam, tribus adhibitis rationibus siue titulis ad illam impetrandam: vnum ex parte ipsiusmet DEI: quia ipse est fons sapientiæ, elegitque ipsum ad talem gubernationem: ideoque ad ipsum spectat sufficientia talenta dare, qui dedit officium: alterum ex parte propriæ imbecillitatis & ignorantiæ, nisi Deus subsidium mittat: tertium ex parte populi, quem erat gubernaturus, populum scilicet ipsiusmet DEI, filios & filias eius: pertinet enim propriè ad parentes, aptos Magistros & Pædagogos filijs suis adhibere. Easdem rationes ac titulos possunt in simili oratione adhibere Reges & Principes, gubernatores & iudices, Prælati & Superiores omnes trium Ecclesiæ Rerumpublicarum confidentes de supremi gubernatoris liberalitate, quòd facturus sit ipsos diuinæ suæ sapientiæ, ac Prudentiæ participes; vt nouerint seipsos; & eos omnes, qui ipsorum curæ sunt commissi, rectè gubernare.

g 3.Reg.3.7
h 2.Par.1.10
i 3.Reg.4.29.
k Sap.9.5.

§. II. *Varia media ad Prudentiam obtinendam.*

HINC licet aliqua media accipere, ad Prudentiæ virtutem obtinendã. Supponimus enim: diuinam prouidentiam non erga omnes adeò liberalem se ostendere, atque erga Salomonem, cui repentè & absq; ipsius labore eam infudit: id enim fuit rarum ac prodigiosum. Lex autem ordinaria est, vt omnes eam paulatim addiscãt, industria propria & aliorum subsidio cooperantes diuinæ gratiæ; semperq; in primo loco orationis frequentiam ponentes, ita vt, antequam Prudentiæ actus aggrediantur, orationem præmittant: vt Deus D.N. speciali luce ipsis assistat, ac faueat: amplectentes To-
l Tob. 4. 20. biæ consilium ac documentum filio suo datum: l *omni*, inquit, *tempore benedic Deum: & pete ab eo, vt vias tuas dirigat, & omnia consilia tua in ipso permaneant.* Præcipuè tamen hoc est faciendum in negotijs vrgentibus, & ita implicatis, vt humana Prudentia eorũ exitum non inueniat: quemadmodũ S. ille Rex
m 2 Par. 20. 12. fassus est, cùm in similibus angustijs constitutus dixit: m *cùm ignoremus quid agere debeamus, hoc solũ habemus residui, vt oculos nostros dirigamus ad Deum*, à quo & consilium & auxilium expectamus. Idem quoq; faciendum est in casibus repentè occurrentibus, ad quos humana solertia non attingit: vt sic accedat diuina, quę eius defectus suppleat, quemadmodũ euenit Dauidi confugienti ad Regem Achis, vt Saulis persecutionem effugeret: Nam cùm ibi etiã in
n 1. Reg. 21. 14. mortis periculum incidisset, ex Dei inspiratione finxit se n *insanum*: & sic liber euasit. Et cum primum Salomon sedit, in throno suo expediuit repentè
o 3 Reg. 3. 16. solennem quandam litem o *inter duas mulieres meretrices*, cùm vtraq; *vellet esse mater cuiusdam infantuli*, & cùm nullum esset humanum medium, ad id probandum, ac proindè nec ad litem rectè decidendã, *iussit infantẽ diuidi in duas partes*, quod, cùm altera audiret, commiseratione commota est; altera verò potiùs, vt fieret optabat; iudicium tulit rex ex illa commiseratione, illã esse veram infantis matrem. Cuius iudicij fama peruagante totus populus timuit Regem, agnoscens eum sapientiam habere, ac spiritum Dei ad eos gubernandos. Et quando Deus vult Reges ac Iudices apud ipsorum subditos commendare, vt magnam de illis opinionẽ concipiant, id facit in huiusmodi casibus, in quibus prouidẽtia & sapientia Dei elucet, per ipsos gubernãtis.

I. ORATIONE supposita, necesse est Prudentiæ obices remouere; qui, etsi multi sint, ad tria tamẽ capita possunt reuocari. *Primum* est quęlibet inordinata affectio ad personas aut res terrenas, quales sunt voluptates, diuitiæ & honores: huiusmodi enim affectio instar est nubis oculos rationis offuscantis; & turbinis iudiciũ intellectus deprauãtis: vt nigrum iudicet albũ; & contrà, albũ, nigrum. Affectus enim trahunt post se discursus, & rationes, & affectiones carnales & terrenæ extimulãt falsam Prudentiã, quam Apostolus

p Pruden-

p *Prudentiam carnis* appellat, *Deoq; inhibitam,* eò quòd non *sit legi Dei subiecta,* p Rom 8. 6.
veræ spiritus Prudentiæ contraria, sagax, vigilans, & astuta, in medijs inueniendis, vt prauorũ votorum compos euadat. Quemadmodũ villicus ille, de quo dicit Euangelium, quod cùm Dominus illi dixisset: q *redde rationem villicationis tuæ: iã enim non poteris villicare, dixit intra se Scio quid faciam,* vt amicos mihi comparẽ, qui *cùm amotus fuero à villicatione, recipiant me in domos suas.* q Luc.16.2.
Et conuocatis debitoribus Domini sui, partem debitorum remisit, deprauando chirographa, quæ prius fecerant, ex quo facto intulit Saluator: *filios huius sæculi prudentiores filijs lucis in generatione sua esse.* Vt plurimùm enim vehementes affectus, eò quòd carnis palato conformes sint, magis ingeniũ exacuunt, & maiorem astutiam & peritiã efficiunt, vt, quod quærunt, obtineant. Ideoque nisi illi mortificentur: non poterit illis vera Prudentia præualere, quæ multum ex eo pendet, quòd affectiones huiusmodi deuictæ sint, ac resignatæ. Et ideò dixit S. Thomas, quod quemadmodum Prudentia virtutes morales regit, in moderatione suarum passionũ: ita ipsæ morales virtutes, moderantes ipsas passiones, Prudentiam adiuuant, vt eas benè gubernare nouerit. Quod si Dei amor, & pij, sanctiq; ab eo prouenientes affectus, essent vehementes, exacuerent proculdubio discursus, & rationes ipsis fauentes; redderentque Prudentiam spiritus valdè perfectam. 1. 2. q. 65. a. 1.

SED aliud obstaculum habet, arrogantiam scilicet sui ipsius, propriæque sapientiæ ac Prudentiæ: nullus enim minus est Prudens, quàm qui Prudentiam sibi arrogat: seque ipsum sapientem existimat; proprio iudicio consilioque ita fidens, vt alienum contemnat. In tales enim exclamat Isaias, dicẽs: r *væ, qui sapientes estis in oculis vestris, & coram vobismetipsis Prudentes.* Nam tales propria Prudentia decipit, & s *consilium præcipitat,* cælique lux deferit: vt quæ superborum hominum sit hostis. Ideoque solet Deus consilia sua t *abscondere à sapientibus & prudentibus* in suis oculis, *paruulis* verò & humilibus *eadem reuelare.* Et qui se humiliauerit coram Deo, imprudentem se ac stultum iudicans: veram Prudentiam obtinebit. Scriptum est enim: v *vbi est humilitas, ibi & sapientia.* 2. r Isa.5.21. s Iob 18.7. t Mat.11.25. v Prou.11.2.

DENIQVE tertius Prudentiæ obex est quælibet cordis turbatio, siue ab ira, siue à vindicta, aut furore vitioso; aut ab inquieta naturali complexione aut aliundè turbata: Animi enim perturbatio iudicium obscurat, & nõ permittit ratiocinari; nec res, vt oportet, rectè perpendere. Ideoque valdè prudentes viri, cùm se sentiunt iratos, abstinent à deliberatione circa agenda. quod si tunc aliquid statuant agendum, ferè semper erratur: quia tunc ira maiorem habet locum; & plus decernit, quàm ipsa Prudentia. Quæ sedem suam in corde quieto & pacato habere solet. Ibi consulit, deliberat, iudicat, & imperat rectè: ita imitando supremum gubernatorem, de quo dicitur quod x *cum tranquillitate iudicet, ac disponat* omnia. 3. x Sap.12.18.

§. III. *Alia media magis particularia.*

REMOTIS Prudentiæ obstaculis, incipiet suos actus exercere: ijs enim morales virtutes augentur. Nam quemadmodum fit homo temperans, temperanter comedendo: ita prudens euadit exercendo in negotijs actus Prudentiæ. Quæ, vt munere suo in Reipublicæ gubernatione benè fungatur, necesse est tres suos primos comites valdè exactè perficere, quos vocamus *Memoriam* rerum præteritarum, *Intelligentiam* præsentium, & *Prouidentiam* futurorum.

1. PRINCIPVM & Gubernatorum *memoria* tanquam archiuum esse debet Legum, & pragmaticarum suæ Reipublicæ gestorum memorabilium suorum præcessorum, & euentuum eorundem; expeditionum omnium maioris momenti, quæ ipsis incumbunt, & hominum grauiorum, qui ipsos vel iuuant, vel iuuare possunt in sua gubernatione; obsequiorum, quæ ipsis exhibuerunt, & exhibent: vt ea remunerēt; vt delictorum: aut puniant, quemadmodum Deus illa habet in archiuo memoriæ suæ, & a *signata in thesauris suis.* & Dauid multis annis memoria retinuit b *delicta Ioab & Semei*, vt illos tempore puniret; & obsequia Berzellai; vt ea semper remuneraret. Sed quoniam memoria hominum est fragilis & obliuiosa, præcipuè cùm negotia multa in ea reconduntur, meritò habere debent libros siue registra, in quibus res insigniores, & maioris momenti scriptæ seruentur. Quemadmodum Scriptura Sacra refert de Rege Assuero, cui cùm Mardochæus insigne quoddam obsequium præstitisset, iussit ipse c *historijs & Annalibus priorum temporum tradi coram se*, in quibus scripta erant suorum maiorum præclara facinora; & res memorabiles, quæ diuersis temporibus eueniebant. Et cùm quadam nocte somnum capere non posset, iussit legi sibi illos Annales, cumque ad locum esset peruentum, vbi scriptum erat factum Mardochæi, quæsiuit Rex: *quid pro hac fide honoris & præmij Mardochæus consecutus esset? cumq́; responsum esset: nihil omninò mercedis accepisse*, statim iussit magno & publico honore illum affici. Omni enim dubio procul, multum animat fideles seruos, quòd videant, suos Dominos memoria retinere ipsorū obsequia: & ipsimet Domini valdè recreantur, cū magnalia suorum prędecessorum memoria repetunt; aut cautiores redduntur, cùm infelices eorum exitus relegunt: & vtraque ratione prudentiores fiunt & doctiores.

a Deut. 32. 34.
b 3. Reg. 2. c.
c Esther 2. 23 & c 6. 1.

2. OPORTET etiam intelligentiam rerum præsentium exacuere, non tractando negotia obiter & properanter; neq; existimādo, satis esse, leuiter aspicere, quid prima quasi facie negotiū contineat: sed danda illis est opera, vt benè illa penetrent, & à fundamentis intelligant. Debēt meritò valdè benè

compre-

comprehendere totum Reip. statum, eiusque commodi & incommodi indices. In quem finem expedit, (quoad fieri poterit) ipsum oculorum aspectum adhibere, iuxta præstans illud Spiritus sancti consilium: d *diligenter agnosce vultum pecoris tui, tuosque greges considera.* Cognitio enim ex auditu, & solis rumoribus, semper est exigua; aut nunquam æquè perfecta, atque ex aspectu: per quem Princeps & pastor agnoscit, agnoscitur; amat, & amatur: & pleniùs assequitur finem suæ gubernationis. Sed quoniam id semper fieri non potest: pertinet ad intelligentiam Prudétiæ, benè penetrasse, & comprehendisse ingenia & conditiones nationum, prouinciarum, & hominũ, cum quibus agitur: vt omnibus, in modo & ratione gubernandi, se Princeps accommodet: lenitate, aut seueritate, aut modo magis illis apto: accómodando onera imponenda, viribus eorum, quibus imponuntur: ne quis plus oneretur, quàm eius vires & facultas permittant. Sed & illud necesse est, vt hæc intelligentia intra certos limites contineatur: nam tanta attentio adhiberi posset in rebus omnibus intelligendis, & reuidendis: vt nullæ vnquam expedirétur: quod in magnum gubernationis detrimentum cederet. Quemadmodum enim imprudenter quis negotia sine consideratione, expediret; ita esset imprudentiæ tam diu hærere in consideratione vt occasio & opportunitas ea expediendi & exequendi elabatur & pereat. ideò enim Salomon dixit: e *Prudentiæ tuæ pone modum*: ne scilicet aut defectu aut excessu in consilio, iudicio, & negotiorũ executione peccetur. d Pr. 27. 23 e Prou. 23. 4.

3. Deniqve exacuenda & extimulanda est prouidentia rerum futurarum attentè præuidendo fructum, qui ex præsenti semente speratur: vt bonum illud eligatur, ex quo sit postea maior vtilitas secutura. Et similiter incommoda sunt attendenda, quæ ex rebus præsentibus sequi possunt: eaq; tempestiuè intercidere, antequam crescant, & maius detrimentum adferãt. Statim atque scintilla apparere incipit, (ait S. Hieronymus) extinguenda est; resecandæ sunt putridæ carnes, & scabiosa ouis à caulis repellenda: ne tota domus, massa, corpus, & pecora, ardeant, corrumpantur, putrescant, intereant. Debet etiam prouidentia extendere se ad res temporales, ita vt nunc prospiciat de necessarijs in futurum: sicut dicitur de Ioseph, quod cũ esset AEgypti gubernator, f *tempore fertilitatis repleuerit horrea AEgypti* tanta copia segetum, vt sufficeret ad totum regnum sustentandum toto tempore sterilitatis. Exemplo etiam g *formica*, de qua Salomon ait, quod *paret in æstate cibum sibi, & congreget in messe quod comedat* in hyeme. in Ep. ad Gal. 5. 24 q. 3. c. Resecandæ. « « f Gē. 41 47. g Prou. 6. 8.

4. Nec tamen prædicta media sufficiunt ad Prudentiam perfectè consequendam, nisi accedat vltimum, quod est, magistrum aliquem adhibere, qui eam doceat. Si enim reliquæ artes, & scientiæ non discuntur sine magistris, quanto minus poterit Prudentia acquiri, quæ ad tot gubernationis materias diffunditur? Ideoque duplices habet magistros: alios tanquam

mutos, prudentes tamen, & valdè copiosos: quales sunt libri Sacri, nominatim quos edidit Salomon : in quibus Prudentiæ monita & documenta, quæ Deus illum docuerat, scripsit: & similiter Ecclesiastici liber (vt in eius prologo habetur) ex libris legis & Prophetarum summam quandam collegit consiliorum ac documentorũ in hunc finẽ. Ad cuius imitationem multi Sancti Patres ediderũt alios libros, similibus documẽtis refertos: ex quib. & ego ea collegi, quæ hactenus sunt posita, & imposterum ponentur. Nec dubiũ, quin lectio homines faciat sapientes; iuuetque, vt etiã prudentes fiant. Nihilominus alij quoq; Magistri Prudentiæ viuẽtes, sunt necessarij, qui illã doceant: non tam regulas eius præscribẽdo, quàm eandem in praxim deducendo & exercendo, dantes Prudentia in occurrentibus negotijs consilia: vt Reges & gubernatores ex eorum exemplo discant bonæ gubernationis praxim: vt apparebit ex ijs, quæ proximo capite, de huiusmodi consiliarijs adferemus.

CAPVT IX.

GVBERNATORES OPVS HABERE PRVDENTIBVS Consiliarijs: & quas dotes ac talenta habere illi debeant, vt sint perfecti.

QVONIAM Principes & supremi Gubernatores exornati esse debent quinque partibus Prudentiæ in proximo capite indicatis, ad benè gubernandum seipsos, familias suas, ciuitates, totum regnum, suamq; militiam, opus habẽt varijs consiliarijs, à quibus in hac gubernatione iuuẽtur. Ordinariè enim est impossibilè, quod solus Rex possit adeò varias res satis comprehendere, rectumq; de eis iudicium ferre: & licèt ad ea omnia sibi esset sufficiens: arrogantiæ cuiusdam esset, soli suo iudicio fidere. Id enim esset vsurpare sibi velle, quod est solius Dei proprium, ob infinitam suam sapientiam: de quo dicitur, a *quis consiliarius eius fuit?* Qua sententia (vt perpendit S. Chrys.) significatur reliquos, præter Deum, opus habere consiliarijs; sine quibus facilè decipientur. Et eò tendebat sermo serpẽtis, qui primos nostros parentes decepit, dicens: b *eritis sicut Dij, scientes bonum & malum*, hoc est, omnia. Quod cum Eua credidisset, noluit virũ suum Adamum consulere, an expediret prohibitum fructum degustare: & ita fuit decepta. Et quamuis Adamus caput esset generis humani, & quidem valdè sapiens: cùm tamen solus esset, fuit quoque deceptus, cuius deceptio toti mun-

a *Isa. 40.13. Rom. 11.34. Hom de ferend reprehensionib.*
b *Gen. 3.5.*

mundo fuit perniciosa. Et hoc ipsum nouam quandam obligationem adfert Reipub. capitibus, vt alios consulant: quia ipsorum errores magis essent periculosi, vtpotè in totius regni cedentes detrimentum. Adhæc eorum decreta minus essent efficacia, & minorem haberent in ipsa Republica authoritatem; si aduerteret, ea ab vno solo capite procedere: quod etsi magnam haberet eruditionem & virtutes multas: cùm tamen non nisi duos oculos habeat & quidem oculos hominis, hoc est erroribus subiecti, facilè errant ac decipiuntur: quoniam verò plus quatuor oculi vident, quàm duo: ita pluris fit & maiori cum reuerentia excipitur, quod à multorum Sapientum iudicio approbatum promanat. Imò ipsa prudentia, si vera sit ac perfecta, agnoscit hanc necessitatem alieni subsidij, illudque petit & habere procurat. Ac propterea etiamsi Rex Salomon tantam è cœlo accepisset sapientiam, vt posset omnium esse magister, voluit tamen tanquam prudens, habere secum c *Sapientes* aliquot, *qui coram ipso assisterent*, quorum consilio in sua gubernatione vtebatur, c 3.Re.2 6. sciens verissimum esse, quod tanquam fundamentum in suo Prouerbiorum libro dixerat: d *audiens Sapiens, sapientior erit*, & quotidie aliquid d Prou.1.5. noui inueniat, quod addiscat. Et summus ipse Pontifex, CHRISTI in terra vicarius, etiamsi ob Spiritus sancti assistentiam, auctoritatem habeat infallibilem, vt errare non possit in decretis pertinentibus ad fidem Catholicam, bonosque mores in bonum vniuersalis Ecclesiæ, cuius est caput visibile: tenetur tamen talia decreta non edere (sicut reipsa non edit) absque consultatione & iudicio multorum Sapientum: nam ipsamet Spiritus sancti protectio ipsum inclinat, & ad similia consilia ineunda impellit, iuxta illud Salomonis: e *ego sapientia habito in consilio*, & in ijs qui libenter alios consulunt, & ipsemet Saluator di- e Prou.8.12. xit: f *vbi sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum*, f Mat.18.20. assistens scilicet ac dirigens illorum consilia. Ac proinde Gubernator, qui aliorum consilia horret, diuinam Sapientiam à se expellit: nec vult Christum sibi assistere directorem. Ac propterea Salomon eandem reputat calamitatem, quod non adsit Gubernator; & quod is qui adest nolit cum alijs de gubernatione consultare: quod significant illa ipsius Salomonis verba: g *vbi non est Gubernator, populus corruet*: h *Salus autem, vbi multa consilia*. cuius sententiæ sensus est, g Pro 11.14. h & c.24.6. quòd populus propter alteram ex duabus causis æquè corruat: siue quod Regem non habeat, nec caput, à quo gubernetur, quemadmodum oues non habentes pastorem pereunt: aut quod talem habeat, qui alios consulere nolit: salus enim & felicitas Reipublicæ in eo consistit, vt eius gubernator multa accipiat consilia: & benè aduertit Sanctus Dorotheus, Sapientem non dixisse, salutem esse in ha- Serm.5.

bendis

bendis multis consiliarijs, sed in accipiendis *multis consilijs*, etiamsi consiliarij sint pauci: cùm enim negotia sint multa, valdeque ardua, & sæpe intricata: necessè est, sæpius de eis consultationes instituere. Et quamuis negotia non essent adeò ardua: expedit de eis consultare, & consilium admittere:
i Pro.13. 10. 16. ait idem Salomon: i *astutum* siue prudentem, *omnia agere cum consilio, & qui agunt omnia cum consilio, regi sapientia*. Quod idem Ecclesiasticus confirmat
k Ecc.32.24 dicens: k *fili sine consilio nihil facias: & post factum non pænitebit*: nam sic agendo, aut voti compos euades; aut certè quietus eris & tranquillus: sciens, te fecisse quod debebas, non proprio tantùm iudicio, sed aliorum etiam consilio ductus.

§. I. *Numerus & Qualitas Consiliariorum.*

CIRCA numerum Consiliariorum duo sunt extrema vitanda: constat enim vnicum solum non sufficere ad omnia negotia in diuersis gubernationis locis. Nam rarò inuenietur aliquis, qui sufficientem habeat notitiam rerum omnium, ad spiritualia & temporalia; ad particularia, & communia; tempore pacis, & tempore belli pertinentium: id quod Salo-
a Pro.15.22. mon alibi dixit: a *dissipantur cogitationes, vbi non est consilium, vbi verò sunt plures Consiliarij confirmantur*: nam, quod vnus assequitur, alteri est occultum: & omnes simul attingunt, quod magis expedit. Quod si vnus valdè est mollis, & in agendo facilè commiseratione mouetur; alter verò seuerior est, & ad iustitiam exactè seruandam magis propendet: ex vtriusque talis Consiliarij diuersis iudicijs consilium vnum rectius, magisque expediens coalescit. Sed neque nimis multi esse debent: quia talis multitudo diuersitatem iudiciorum parit, quæ discordias ac dissensiones efficit, ipsumque consulentem valdè reddit perplexum, ac proindè nescientem, cui potiùs parti adhærere debeat: pauci verò Consiliarij facilius in vnum conueniunt. Sed
b.Eccl. 6. 6. meritò debent selecti esse ac præstantes iuxta Ecclesiastici consilium: *multi* (inquit) *pacifici & amici sint tibi, & Consiliarius sit tibi vnus de mille*: quasi diceret, ex mille amicis paucos seligere oportet, quibus arcana tua communices, tuaque negotia fidas. Nam si arcana & negotia tua ad animæ bonum spectant, est eligendus tibi Confessarius *vnus de mille*, in quo eminenter appareant conditiones & qualitates notatæ in tertio Tractatu primi Tomi. Si enim Reges meritò eligunt optimos totius regni medicos, qui ipsorum corporalibus morbis medeantur, & ab eisdem præseruent, semperque attendant sanitati ipsorum conseruandæ: eò quòd magni sit illa momenti: multo æquius erit, & expediens, eligere optimum spiritualem medicum totius regni, qui animarum ipsorum curam habeat: quarum salus, & sanctitas summi est momenti ad totius Reip. bonum. Sed quemadmodum ne-

cessaria est in ipso Confessario insignis sanctitas, & scientia, cum prudentia magna coniuncta; ac libertas spiritus, aliæque dotes quas alijs Consiliarijs necessarias esse mox dicemus: ita in Regibus & Principibus necessaria est summa humilitas, obedientia & subiectione in secreto illo Tribunali cogitent, se Reges esse; sed reos & peccatores: nec Confessarium tanquam vulgarem hominem aspiciant; sed tanquam ipsorum Iudicem, Iesv Christi verò vicarium: ac propterea ita se ostendant illi subesse; (quemadmodum Sanctus Ludouicus Galliarum Rex filio suo dixit) vt Confessarius non fiat in officio suo pusillanimis; nec libertatem deponat, eorum vitia reprehendendi, aptaque & necessaria consilia dandi.

Sed transeamus ad reliqua gubernationis negotia, ad quæ plures Consiliarij sunt apti. De Rege Assuero refert Scriptura sacra, habuisse eum c *Septem* præcipuos *Sapientes*, *qui ex more Regio semper ei aderant*, *& illorum faciebat cuncta consilio.* Qui numerus valdè est in Sacra scriptura celebris ob d *Septem* præcipuos *Angelos, qui astant ante Dominum*, *quorum vnus est S. Raphael* & in Apocalypsi mentio fit e *septem Spirituũ, qui in conspectu Throni* DEI *sunt*, quasi eum iuuantes in gubernatione hominum, non quod ipse Consiliarijs opus habeat: sed vt insinuet, quid Reges & Gubernatores facere debeant, cùm Consiliarijs indigeant. Et quoniam septenarius numerus est perfectionis, id nobis significat: tot esse debere Consiliarios, quot sufficiant, vt ex omnibus consilium vnum fiat valdè perfectum.

c *Esthe.* 1. 13.
d Tob. 12 15.
e Apoc. 1. 4.

Ex His licet etiam deducere, quasnam dotes ac talenta habere oporteat Consiliarios, vt possint perfectè adiuuare gubernationem: nam septem hi Spiritus etiam significant septem diuina attributa, quibus diuina prouidentia in sua gubernatione innititur; & quæ ipsemet Deus (si more nostro loquamur) consulit. *Sapientiam* scilicet suam, *Legem æternam*, *Prudentiam*, *Charitatem*, *Magnanimitatem*, *Misericordiam*, & *Iustitiam*: quarum dictamen sequitur ipse in omnibus quæ agit: suaque omnipotentia illud exequitur. Harum diuinarum perfectionum participes esse debent Consiliarij, vt munere suo rectè fungantur. ad quas reducuntur reliquæ à Philosophis & sanctis Patribus insinuatæ: quas cap. 5. Tractatus primi retulimus. Omnes tamen virtute, vitæque sanctitate fulciuntur: essetque summi momenti, quod in Consiliariorum numero esset aliquis tantæ sanctitatis; ac propter familiaritatem & consuetudinem cum Deo Domino Nostro tantæ sapientiæ, vt esset quasi f *Ephod*, & oraculum, per quem Devs ipse in propositis consultationibus responsum daret, siquidem Ecclesiasticus dixit: g *anima viri sancti enunctiat aliquando vera, quam septem circumspectores sedentes in excelso ad speculandum:*

f 1. Reg. 23 7.
g Ecc. 37 18.

landum: qui autem sunt septem isti Circumspectores, nisi Sapientes & Consiliarij huius mundi, qui sublimem inter homines locum habentes, arrogant sibi multarum rerum cognitionem, & exactam attentionem in eisdem benè euoluendis & perpendendis? qui tamen veritatis momentum non attingunt, siue quòd in suis consilijs tanquam homines solùm absque recursu ad Deum procedant: quibus ipse per Isaiā minatur: h *væ qui facitis consilium, & non ex me: & ordimini telam* vestram, *& non per spiritum meum*: aut quod infecti sint superbia, & auaritia alijsque vitijs & animi perturbationibus, quæ mentis aciem excœcant, & ratiocinationes obtundunt: ideoque permittit DEVS, vt, in quo maximè putant se rectè agere; in eo maximè decipiantur, & aberrent: propterea enim dicitur Deus, i *reprobare consilia Principum, &* k *apprehendere sapientes in astutia eorum, & consilia prauorum dissipare*: nam licèt mundi huius sapientia præditi sint, sunt tamen insipientes & stulti, cùm omnia sibi arrogent, & attribuant; ac propterea ipsorum consilia à recto aberrant. At viri sancti anima ab huiusmodi vitijs & passionibus munda, quamuis in loco sit humili, quoad homines; est tamen spiritu omnibus sublimior, ob tractationem & consuetudinem cum Deo, à quo cœlestem accipit Sapientiam, quæ terrenam vincit; & veritatem, quam hæc non potest, assequitur. Et talis vnus Consiliarius præfertur alijs septem, estque verè *vnus de mille*, preciosus valdè, & Reipublicæ vtilissimus, quam suo consilio & oratione in periculis iuuat, ac fouet: quemadmodum Ecclesiastes hac parabola insinuauit: l *vidi* (inquit) *ciuitatem paruam, & pauci in ea viri: venit contra eam rex magnus, & vallauit eam; exstruxitque munitiones per gyrum, & perfecta est obsidio. Inuentusque est in ea vir pauper, & sapiens, & liberauit vrbem per sapientiam suam, & nullus deinceps recordatus est hominis illius pauperis. Et dicebam ego: meliorem esse sapientiam fortitudine: quomodo ergò sapientia pauperis contempta est, & verba eius non sunt audita?* sæpè (ait Sanctus Hieronymus) hoc euenire in Republica: cùm eius ciuitates sunt in huiusmodi angustijs constitutæ, à quibus liberari non possunt, nec diuitijs, nec fortium armis, nec mandatis potentium: inuenitur verò in illis ciuitatibus *vir* aliquis *Pauper & Sapiens*: pauper scilicet Spiritus paupertate, quæ eius cor ab omnibus huius mundi rebus separat, & euellit; Sapiens verò cœlesti sapientia, quæ non inuenitur, nisi cum ea paupertate: & vt plurimum requiescit & habitat in pauperioribus, & abiectioribus huius sæculi: & vix aliqua est ciuitas, in qua DEVS non habeat huiusmodi aliquem, per quem alijs benefaciat: qui oratione magnaque prudentia ac discretione consilium & modum inuenit, quo ab imminenti periculo eam liberet; & eripiat ex angustijs, in quibus perijsset, nisi aptum adeò eius consilium adfuisset. Nam ad huiusmodi

Marginal notes: h *Isa* 30.1. — i *Psal.* 32.10. — k *Iob.* 5.13. — l *Eccl.* 9.14 — *In eū locum.*

modi occasiones plus valet sapientia, quàm fortitudo; & plus prudentia præstat, quàm multa instrumenta bellica. Sed periculo transacto omnes obliuiscuntur pauperis: huius enim mundi homines non sciunt alios magnificare, quàm diuites, potentes, & in ipso mundo magnos: nec aliàs pauperum etiam sapientum rationem vllam habent, nisi quando eorum opera indigent.

§. II. *Spiritum sanctum septem suis donis adiuuare Consiliarios.*

Sed quoniam prouidentia diuina non deest Consiliarijs Christianis, quin eis prospiciat de ijs, quæ ad recta consilia præstanda sunt necessaria: eos iuuat septem suis donis, quæ Isaias vocat: a *spiritum sapientiæ, & intellectus. spiritum Consilij, & Fortitudinis, spiritum scientiæ, & pietatis, & spiritum timoris Domini*, quibus Christus Dominus Noster fuit plenus: quem Prophetæ per excellentiam b *Consiliarium, & magni consilij Angelum* appellant: quia ipse est bonorum consiliorum fons, qui ea inspirat per septem hæc dona, quæ cuiuis iusto communicantur, quorum vnum est donum CONSILII. Quod id inprimis præstat, vt iustus lumine & fauore Spiritus sancti nouerit secum ipse consilium inire, iuxta regulas prudentiæ in omnibus, quæ facit: iuxta illud Salomonis: c *oculi tui recta videant, & palpebræ tuæ præcedant gressus tuos*: vt attentè consideres, quò eas, & vbi pedem figas: ne aberres. *Deinde* CONSILII donum hominem inclinat ac disponit, vt sit docilis: gaudeatque se duci, non solum à consilio Spiritus sancti diuinas eius inspirationes sequendo; sed etiam consilio ministrorum eius, & peritorum Consiliariorum: per quos idem Spiritus sanctus loquitur, docet, bonaque consilia præbet. *Tertiò* etiam est vsui perfectioribus, ad recta consilia alijs danda in agendis; eosque per apta media ad finem æternæ salutis deducendos. Hoc totum complectitur sententia illa Ecclesiastici: d *cor boni consilij statue tecum: non est enim tibi aliud pluris* ac preciosius *illo*. Quid autem est cor boni consilij, nisi cor prudens, ac docile: vt & sibi ipsi, & alijs consulere possit, & consilium ab alijs accipere? quamuis autem hoc sit Spiritus sancti donum: suadet tamen, vt illud comparare studeas, quia tua industria, diuina gratia operante, perfici potest. Et eò tendunt reliqua sex Spiritus sancti dona: tria eorum cordis affectum perficiunt; reliqua tria mentis ratiocinationem. Omnia autem appellantur e *oculi* quia vnumquodque suo modo lucem adfert ad recta sequenda consilia.

a *Isa.* 11. 2.
b *Cap.* 9. 6.
Donū CONSILII.
c *Pro* 4. 25.
d *Ecc.* 37. 17.
e *Apoc.* 5. 6. 2.

Primus oculus est *timor Dei*: de quo Dauid, quod f *initium sapientiæ* sit

Donum TIMORIS.
f *Ps.* 110. 10.

g Iob 28. 28 *sit timor Domini*: & Iob, g *timor Domini, ipsa est sapientia : & recedere à malo, intelligentia*. Hic timor retrahit hominem à dando vel accipiendo consilio, in quo aliqua Dei adsit offensio, siue magna siue parua : quia semper esset consilium prauum, quodcunque tendit contra id quod Deus vult, aut
h Ecc. 27. 30 constituit; noceretque ipsimet consulenti: ita enim Ecclesiasticus: h *facienti nequissimum consilium super ipsum deuoluetur: & non agnoscet, vnde adueniat illi*. Et malum consilium Consultori pessimum, quemadmodũ euenit impio illi Aman, qui consilio sapientum, quos apud se habebat, statuit vindictam
i Esth 5. 10. & 6. 10. & 16. 8. sumere de Mardochæo; & impetrare à Rege Assuero, vt iuberet i *eũ appẽdi super excelsam crucem, quam parauerat*: sed conuertit Deus nequissimum consilium in caput eius, viam & rationem tradens, qua ipse *Aman in eodem patibulo appenderetur*, Mardochæus verò contrà, exaltaretur. Nam (vt dixit Salomon):
k Pr 21. 30. k *non est sapientia, non est prudentia, non est consilium contra Dominum*.

3. Donum PIETATIS. DONVM PIETATIS inducit, vt, qui eam habet commune Reipublicæ bonum amet, ac procuret: præferendo illud cuicunque priuato bono. Quia charitas non quærit res proprias, cum iactura communium: sed proprium iudicat, quod est Reipubl. bonum: in qua cupit elucere religionem & iustitiam, ad quod sua omnia consilia dirigit. Eadem PIETAS impellit Consiliarium, ad amandum suum Principem, veræ amicitiæ amore; non quòd ex hoc aliquod speret commodum; sed quod ipsi Principi cõmodum & vtile sit: id quod est valdè proprium charitati: quam hoc nomine ait Sanctus Gregorius Nazianzenus (In Carmine.) esse Consiliarijs valdè necessariam; plurimumque conferre, vt eorum consilia libenter acceptentur. Quamobrem Consiliarij Naaman Principis Syriæ volentes ei saluberrimum
l 4. Reg. 5. 13 dare consilium l *Patris* nomine eum compellarunt, hac ratione insinuantes, se eius quærere commodum, & tanquam filios ipsum amare: quòd cùm ipse agnosceret, consilium eorum est secutus, quod tamen ab Elisæo priùs datũ, contempserat. Spiritus etiã PIETATIS in Consilijs propendet magis ad clementiam & misericordiam, moderando rigorem Iustitiæ: ita quidem, vt nec iustitiæ aliquid detrahatur; nec ita sit pura, vt non admittat secum clementiam. Et vniuersim impellit ad lenitatem, quæ eius gubernationem suauem reddit ac iucundam. Satis verò apparuit, quantum hoc referret in bonis illis Salomonis consiliarijs, qui filio eius Roboam consu-
m 3 Reg. 12. 7. lebant, vt mansuetè ageret cum populo, & m *loqueretur ad eos verba lenia*: nam cum is eo consilio neglecto; & iuuenum, qui nihil pietatis sapiebant, secutus, aspera verba populo dedisset, maximam sui regni partem, vt prædictum est, amisit.

4. Donum FORTITVDINIS. DONVM FORTITVDINIS magni omninò momenti est, & Consiliarijs valdè necessarium: impellit enim eos ad non habendam ratio-

nem

nem vllius humani timoris: cuius causa impediantur, dicere liberè, quod
sentiunt, suis Principibus: quare neque amor aut desiderium eis placendi,
neque timor displicendi, eis occludit os, ne dicant, quod sentiūt; aut remis-
sè ac tepidè dicant. Quòd illis difficilè non erit, si veram habeant charita-
tem; & mortificatam ambitionem, & cupiditatem; quæ (vt Ecclesiasticus di-
xit) bonum consilium deprauant, aut libertatem illud proponendi tollunt.
Ac propterea S. Gregorius Nazianzenus ait, consiliarium debere os liberū *Vbi supra.*
habere: quod esse donum Dei dixit Christus suis discipulis, dicens: n *dabo* n *Luc. 21.15.*
vobis os & sapientiam: vt scilicet sapientia bonum consilium & cogitationem
concipiatis; *Fortitudine* verò & libertate, idem ore proferatis: ne vobis il-
lud tribuatur; o *venerunt filij vsque ad partum, & virtus non est pariendi*. Hæc *for-* o *Isa. 37.3.*
titudo comitem habet insignem *magnanimitatem*, quæ docet contemnere
magnos honores, vt bona possit dare consilia. Et quamuis Principē videant
in contrariam partem propendere, non debent ei annuere in ijs, quæ nō ex-
pediunt; sed demissè quidem, cum magna tamen animi magnitudine, bonis
adductis rationibus, ab ea mente illum auertere: quemadmodum Consilia-
rios Naaman in casu paulò superiùs posito fecisse constat.

Bene muniti Consiliarij tribus his Donis, appetitum & voluntatem per- 5. *Donum Scientiae.*
ficientibus, tutò poterunt alijs tribus vti, quæ iudicium & rationem perfi-
ciunt, ad benè intelligendum Ius & Factum; motiuaq; ac modos dandi cō-
silium. Donum Scientiae docet ipsum Ius: ad eam enim spectat, cælesti
lumine declarare præcipuè legem Dei; (quam Dauid tanquam amussim
consiliorum suorum semper adhibebat: p *Consilium* (inquit) *meum, iustifica-* p *Psal. 118. 24.*
tiones tuæ) & reliquas e tiam leges: in quibus debent esse valdè versati Consi-
liarij, sicut illi erant Regis Assueri, de quibus Scriptura Sacra, quod essent
viri nobiles, & sapientes, q *scientes leges ac iura maiorum*: illæ enim leges tan- q *Ester 1.13.*
quam duces ac directiones sunt bonorum consiliorum in commune Rei-
publicæ bonum, quæ debet illis gubernari.

Sed quoniam satis non est, Ius ipsum nosse, nisi etiam Factum & nego- 6. *Donum Intellectus.*
tium, de quo instituitur consultatio, exactè, intelligatur, hoc pertinet ad do-
num *intellectus*. Qui diuina luce illustratus, omnes negotij circumstantias
exactè penetrat; donec totum, vt se habet, benè possideat: ex quo maximè
dependet consilij & directionis rectitudo. Ob similitudinem autem rerum
præsentium cum preteritis, plurimum refert consiliarios non solum specu-
latinam habere scientiam & cognitionem; sed ipsam quoque praxim, expe-
rientiæ multarum rerum innitentem, quæ temporis decursu cognoscūtur:
quemadmodum, vt quis aptus sit medicus, non satis ei est Theorica medi-
cina, nisi aliquot etiam annorum praxim habeat, qua dexteritatē sibi com-
paret, morbos dijudicandi, & apta applicandi remedia. Ac propterea Scrip-
tura Sacra Consiliarios Regis Salomonis appellat *Seniores*.

7. *Donum SAPIENTIAE* DENIQVE SAPIENTIAE donum consilia extollit ad altissima diuinaque motiua: vt scilicet, qui consulit, respiciat semper maiorem Dei gloriã; & honorem; & quod spectat ad Catholicę Fidei dilatationẽ; vniuersalis Ecclesię bonum; spiritualem Reip. & omnium eius ciuium vtilitatem, ad eorũ salutem promouendam. Et quamuis negligendæ non sint aliæ rationes & humana motiua ad consilia danda: hæc tamen secundum locum post diuina obtinere debent. Docet quoq; SAPIENTIA rationẽ & modum cõsilia præstandi. nam (vt S. Iacobus Apostolus ait): r *quæ de sursum est sapientia, primùm quidem pudica est, deindè pacifica, modesta, suadibilis bonis consentiens, plena misericordia & fructibus bonis, non iudicans temerè, sine simulatione* & fraude. Præcipuè tamen docet tria: *primum*, vt Consiliarius iudicium suum proferat cum humilitate & modestia; verbis, quæ non sapiant arrogantiam, aut prodant, eum iudicij sui esse valdè tenacem; nec adsint vlla signa contemptus aliorum, aut cum eis contentionum: quæ dissensionem ac discordiam inter ipsos generent; quasi velit, consilij & voti sui omninò compos euadere. Et hinc *secundum* oritur, vt docilitatem scilicet, & humilitatem Consiliarius præseferat, ad iudicium suum mutandum, & aliorum iudicia sequenda: cùm cognouerit, illa esse aptiora: id enim non leuitatem, sed prudentiam & discretionem ostendit. Imò, teste Seneca, ingentis superbiæ indicium est, quòd nunquam velit homo, quod semel fecit, emendare; aut iudicium & consilium nunquam mutare: nec in vlla re magis eluxit sancti Augustini sapientia & humilitas, quàm quòd aliqua retractauerit eorum, quæ prius scripsisset. *Tertium* magniq; momenti docet sapientia, non ægrè ferre, nec indicia dare, quòd grauiter valdè ferat, non admitti suum consilium, sed aliorum: quamuis & illi, ipsius iudicent esse rectius & aptius. Meminerint igitur Consiliarij, infœlicis illius *Achitophel*, cuius consilium tanti à Rege Dauid fiebat, s *quasi si quis consuleret Deum*, ex quo in tantam deuenit superbiam, vt omninò vellet, omnes semper suum consilium sequi. Cùm autem t *Absalom, & omnes qui cum illo erant, melius iudicassent consilium Chusai consilio Achitophel*, ac propterea illud sequerentur, tanta ira commotus est, vt *abiens* ab Absalone *in domum suam, suspendio interierit*. Intelligant igitur Consiliarij, sibique humiliter persuadeant, non semper ipsorum consilium esse rectissimum: quod si aliquando fit, existimare debent, quod quemadmodum v *Domini nutu dissipatum est consilium Achitophel vtile* ad finem, quem ille intendebat, *vt induceret Dominus super Absalom malum*, qui consiliũ exquisierat, & prauam ipsius consiliarij intentionem puniret: ita aliquando non admittentur ipsorum consilia ob alteram ex his duabus causis. Quod si & ipsorum intentio recta erit, & consilium bonum & vtile: non tamen propterea tristentur ipsi, quòd reijciatur; sed diuinæ prouidentiæ committant negotij illius

r Iac. 3. 17.
Li. 4. de benefic. c. 34.
s 2. Reg. 16. 23.
t Cap 17. 23
v 2 Reg. 17. 14.

exitum:nihil siquidem casu euenit.Quod si accidat ex ipsorũ consilio magnum aliquod commodum Reip.eiusq; Principi euenire; & ipsorum postea obliuisci,aut malum pro bono reddi:meminerint quod supra attulimus de x *paupere sapiente*:qui iuxta literam(vt S.Hieronym.ait)erat Iesus Christus D.N.qui veniens in mundum eum à Dæmonis tyrannide vindicauit; non carnis fortitudine,sed stupendis sapientiæ suæ consilijs.Et tamẽ in obliuionem venit,& à multis fuit contemptus,eius consilia vtilissima reijciẽtibus: nec magnũ est,quòd ferat discipulus amore Magistri,quod hic pro illo pertulit:siquidẽ Christi vita exemplar est,& imago vitæ hominis Christiani. x *Eccl. 9. 15*

CONCLVDAMVS tandem vltimo documento, maximi momenti tam petentibus consilium,quàm illud dantibus:vt inquam indifferentiam& resignationem habeant voluntatis inuenire cupientis, quod magis expediat, non in vnam potius,quàm in alteram partem inclinantes; sed recurrentes ad Deum Dominum nostrum per orationem, quemadmodum sexto capite primi Tractatus fuit indicatum.

CAPVT X.

SVPREMA REIPVB. CAPITA TENERI IVDICES constituere, qui iustitiam administrent; & quibus dotibus ornati illi esse debeant, vt sint perfecti.

APITA Reip. Ecclesiasticæ & sæcularis non posse eas per seipsa tantùm gubernare,adeò est manifestum,vt opus nõ sit hærere nos in ostendenda,& rationibus probãda necessitate & obligatione,quæ illis incumbit,distribuendi onus suũ in alios:tam in rebus,quæ ad iustitiam, quàm quæ ad bellum pertinent: quæ duæ res maximi sunt momenti ad gubernationem:quemadmodum magnus ille Dux & populi hebræi gubernator Moyses,his verbis ei significauit:Mementote, quòd dixerim vobis: post exitum de Aegypto: a *non possum solus sustinere vos: quia Dominus Deus vester multiplicauit vos, & estis hodie sicut stellæ cœli, plurimi. Dominus Deus patrum vestrorum addat ad hunc numerum multa millia; & benedicat vobis, sicut locutus est. Non valeo solus negotia vestra sustinere, & pondus ac iurgia. Date ex vobis viros sapientes & gnaros, & quorum conuersatio sit probata in tribubus vestris, vt ponam eos vobis principes. Tunc respondistis mihi: bona res est, quam vis facere. Tulique de tribubus vestris viros sapientes, & nobiles; & constitui eos principes, tribunos, & centuriones, & quinquagenarios ac decanos, qui docerent vos singula. Præcepitq; eis dicens: Audite illos, & quod iustum est, iudicate. Quod si difficile vobis visum* a *Deut.1.10*

aliquid fuerit, referte ad me, & ego audiam. Hanc viam & rationem Rempublicam suam Hebræam gubernandi, secutus est Moyses ex diuina inspiratione, constituendo Iudices ac Duces, qui ipsum in rebus Iustitiæ & belli adiuuarent. Sed non statim atque ipse gubernationem suam cœpit consiliũ hoc
b Exo. 18. 18. ipsi incidit, donec venit ad ipsum Ietro socer eius, qui b *cùm videret Moysen sedere, vt iudicaret populum à mane vsque ad vesperam, dixit ei: non bonam rem facis: stulto labore consumeris & tu, & populus iste qui tecum est: vltra vires tuas est negotium, solus illud non poteris sustinere. Sed esto tu populo in his, quæ ad Deum pertinent: prouide autem de omni plebe viros potentes & timentes Deum, qui iudicent populum omni tempore: quidquid autem maius fuerit, referant ad te, & ipsi minora tantum iudicent, leuiusq́; sit tibi, partito in alios onere. si hoc feceris, implebis imperiũ Dei, & præcepta eius poteris sustentare: & omnis hic populus reuertetur ad loca sua cum pace, nec diutius hærere cogentur tui causa extra illa.* Conuicit hic sermo prudentem & humilem ducem Moysen: nam vt proximo capite dicebamus: semper Reges debent esse dociles, ad amplectenda bona consilia: nec parum fecisse existimabuntur, si hoc ipsum accipiant, & sequantur: eum in modum, quem paulatim explicabimus.

§. I. *De obligationibus ad quas tenentur Reges in electione Iudicum.*

PRAEMITTIMVS autem tanquam dicendorũ fundamentum: Reges & Principes esse supremos Reipublicæ sæcularis Iudices; ad eosque directè pertinere iustitiæ administrationem in causis omnibus ciuilibus & criminalib. inter ciues occurrentibus: sicut & ad summos Pontifices & Episcopos in causis, quæ ad ipsorum forum pertinent. Sed quoniam vt plurimum, non possunt hoc munus per seipsos exercere: duplici vinculo & obligatione valdè strictè tenentur. Altera est, munus suum alijs committendi: qui ipsorum nomine & authoritate illud exerceant; constituendo ad id viros sapientes, prudentes, strenuos, ac timoratæ conscientiæ: qui posint, nouerint, ac velint, iustitiam iuxta leges Dei, eius Ecclesiæ, ac Reipublicæ siue prouinciæ, in qua resident, administrare. Altera est obligatio, vt seriò eosdem viros moneant, & exstimulent ad officium illud magna cura & studio exequendum; præbeantque illis recta monita, ac directionem necessariam, vt plenè officio & obligationi suæ satisfaciant: sed & ipsimet attendant postea: an illi officio suo desint. Præclarum huius rei exemplum præbuit S. Rex Iosaphat, constituens duos Iudicum ordines in suo regno. Quosdam ordinarios in magis præcipuis ciuitatibus, ad quos ciues, & pagani, ac ex vicinis oppidis recurrerent: quibus admirabile hoc dedit documentum, memorandis hisce verbis, quæ sculpta, meritò esse deberent in omnium Gu-

berna-

bernatorum ac Iudicum cordibus, vt nunquam eorum obliuiscerentur. *Videte (inquit) quid faciatis: non enim hominis exercetis iudicium, sed Domini: & quodcunque iudicaueritis, in vos redundabit: sit timor Domini vobiscum. & cum diligentia cuncta facite: non est enim apud Deum D. N. iniquitas, nec personarum acceptio, nec cupido munerum.* Quibus verbis exhortatus est S. ille Rex iudices suos, vt attenderent diligentius, quid agerent, dum iudicarent: ne in ferenda sententia essent præcipites; sed magnam attentionem ac diligentiam priùs adhiberent, tres ad id rationes eis adferens valdè efficaces. c 2. Par. 19.5

Prima est desumpta ab excellentia officij, quod non est hominum; sed Domini, quem iudices ipsi referunt, & cuius authoritate iudicant. Quamuis enim inferiores Iudices iurisdictionem à superioribus accipiant, & h. à supremis Reipublicæ capitibus: origo tamen omnis potestatis à Deo est: d *non est enim* (ait Apostolus) *potestas, nisi à Deo:* qui munus illis committit, ipsius loco & nomine iudicandi: ac propterea proprium suum nomen eisdem communicat, vocatque e *Deos*, & nomen tribuens f *Elohim*, quod est primum, quo scriptura diuina Deum ipsum compellat. Vt Iudices intelligant, se debere in hoc officio esse sicut Deum, seruantes authoritatem & integritatem suam, iuxta diuinæ maiestatis, quam referunt, magnitudinem. Et hinc Secvnda oritur ratio: quia tenentur Deum imitari, à quo accipiunt potestatem; & in cuius conspectu illam exercent, dum iudicant. Et quemadmodum Deus maximè detestatur tria vitia huic officio contraria, Inivstitiam scilicet, Acceptionem *personarũ*, & *munerũ* Cvpiditatem: ita ipsi debent eadem odisse, ac Deo suo in hoc esse similes studere. Tertia ratio valdè efficax est, eò quòd quidquid iudicauerint, in ipsos redundabit: quare si cum rectitudine & iustitia iudicauerint, in ipsorum cedet bonum: quia honore & præmijs ab ipsis Regibus afficientur, pro meritis fidelium obsequiorum: & quamuis ipsi Reges id negligant, non prætermittet supremus Iudex, honore & præmijs fideles suos ministros afficere: quod si malè iudicent, in ipsorum etiam caput redundabit: nam & Rex terræ & cæli tale delictum vlciscetur ob iniuriam illatam, non tantum ciuibus, sed supremis ipsis Iudicibus, munus & vices suas eis committentibus: quia contra præscriptas leges potestate sibi tradita, sunt abusi.

d Rom. 13. 1.

e Exod. 22. 8. 28.

f Gen. 1. 1. Vide Perer. ibi.

2.

3.

Sed vlterius progressa est sancti huius Regis in sua gubernatione vigilantia. Nam in ciuitate Ierusalem, quæ eius erat aula, & vtriusque Reipublicæ Ecclesiasticæ ac sæcularis caput, constituit Leuitas & Sacerdotes, & Principes familiarum ex Israel, tanquam viros magis insignes: ad quos cæteris pateret recursus in suis dubijs, & causis, etiam in gradu Appellationis, quos elegit ex vtroque statu, quibus etiam commendauit officij illius rectitudinem, dicens: g *sic agetis in timore Domini fideliter, & corde* g 2. Par. ca. 19. 9.

perfecto, quasi distinctius diceret: operibus officij vestri tres hos comites adiungite: *timorem* DEI, *fidelitatem* in rebus omnibus, & *cor* in omnibus virtutibus perfectum: vt sic iudicium exterius procedat à corde valdè sano, & interiùs consummato. Denique quoniam in ipsa ciuitate Ierusalem maior erat concursus, & frequentia negotiorum: posuit etiam ibi magistros, & sapientes ex Leuitis electos, qui scientia & consilio suo Iudices ipsos, reliquosque ciues adiuuarent. Et præter hos constituit etiam Præsidem quendam siue Ducem h *super opera, quæ ad Regis officium pertinebant*, qui authoritate sua, & potestate reliquos Iudices adiuuaret; & iustitiæ executionem promoueret, ne quis eam impedire auderet. Et idem Dux (vt ait Nicolaus Liranus) ita summum Sacerdotem eiusque tribunal defendebat; vt tamen eius causis non se immisceret, sed attenderet, ac prohiberet: ne quis turbaretur, nec eius decretis obsisteret, aut repugnaret. Hac gubernandi ratione bonus hic Rex reformauit suum regnum, tantamque gratiam apud Deum Dominum nostrum inuenit, vt magnam ei prosperitatem, plurimas diuitias, & clarissimas ac prodigiosas de suis hostibus victorias tribuerit.

h

§. II. *De Iudicum proprietatibus.*

EX dictis liceret colligere proprietates eorum, qui in Iudices vtriusque Reipublicæ Ecclesiasticæ & sæcularis, essent eligendi. Sed commodius eas deducemus ex ijs, quæ DEVS præcepit Moysi, dicens: vt congregaret septuaginta viros de senibus ex Israel; a *quos tu* (inquit) *nosti, quod senes populi sint, ac magistri*: habet enim emphasim magnam verbum illud: QVOS TV NOSTI: nam in huiusmodi electionibus (si possibile est) deberent Principes & Electores, viros seligere, quos proprijs oculis vidissent, & cum quibus conuersati essent, & ipsa experientia eorum talenta, bonasque dotes cognouissent: quod si aliquando aliorum informationibus fidendum sit: tales illi esse deberent, quibus æquè crederent, atque si ipsimet vidissent, & cognouissent. Sed vt DEVS lucem aliquam Moysi præberet, conditionum & qualitatum, quas Iudices habere debent, dicit ei imprimis, vt sint SENES. Senectus enim est veneranda: facitque, vt sibi reuerentia exhibeatur; habetque sibi coniunctam quietem, & experientiam, quæ summi est momenti ad rectè gubernandum & iudicandum. Raro autem hæc inueniuntur in iuuenibus, nisi cùm ex gratia DEI singulari magna alicuius virtus vicem suppleat senectutis, iuxta illud Sapientis: b *senectus venerabilis est, non diuturna, neque annorum numero computata: cani enim sunt sensus* & sapientia *hominis, &*

a Num. 11. 16.

1.

b Sap. 4. 8.

ætas senectutis, vita immaculata, in cuius testimonium Deus elegit Danielem,
cùm esset c *iuuenis*: vt iniustũ quoddam valdè iudicium, impiorum Iudicũ c *Dan.* 13.1,.
seniorum, reformaret, qui innocentem & castam Susannam iniquè damna-
uerant: qui etsi ætate senes erant, in libidine tamen erant iuuenes, de quibus d *Isa.* 65.20.
Isaias: d *quod puer & peccator centum annorum maledictus erit.* Ac propterea,
cùm DEVS dixisset Moysi, vt eligeret Iudices ex SENIBVS Israel, addidit:
quos tu nosti, quod senes sint, quasi diceret: non fidas eis, quòd sint quocun-
que modo senes; sed etiam scire debes, quòd tales sint, in grauitate, & bonis
moribus.

SVBIICIT verò statim aliam conditionem, vt scilicet illi sint MA- 2.
GISTRI. Nam Iudicis officium non discipuli alicuius, aut tyronis
est; sed iam perfectorum hominum, & qui omnibus scientijs ad illud
exercendum necessarijs, sufficientem operam nauauerint, ita vt earum
magistri esse possint: nam, quamuis ad illud benè exercendum, ab ad-
uocatis & alijs iurisperitis, sint adiuuandi: ipsi tamen, veritatis Iudices
esse debent; suasque informationes habere, & tanquam magistri ple-
num & perfectum de eis iudicium facere: ac propterea scriptura illos
vocat *viros* e *gnaros & f strenuos*, in suo scilicet officio. Ex quo apparet, e *Deut.* 1.13
duplicem scientiam requirere DEVM ordinariè in Iudicibus: alteram f *Exo.* 18.25.
experimentalem, quæ multorum rerum experientia, & reflexa super eas
consideratione, acquiritur: alteram speculatiuam, quę studio legum diuina-
rum & humanarum, Ecclesiasticarum, & ciuilium, iuriumq; & consuetudi-
num municipalium: & vtraq; se mutuò iuuant ad officium perfectè præstã-
dum. Hoc idem monuit Ietro ipsum Moysen dicens: g *prouide viros de omni* g *Exo.* 18.21.
plebe, & de cuncto Israel potentes & timentes Deum, in quibus sit veritas, & qui ode- 25.
rint auaritiã, qui iudicent populum omni tempore. In quibus verbis pulchra etiam
tangit documenta: vnum est, ne principes eligant & constituãt Iudices ex a-
liqua tántũ familia, aut ciuitate, sed ex tota prouincia, aut regno: assignantes
optimos eorum maioribus tribunalibus: quòd si electio fieri debeat ex ip-
sismet ciuibus: caueatur, ne id fiat ex sola prosapiæ aut familiæ successione;
aut solis fortibus: quæ possunt contingere alicui indigno, qui tamen nec
nominari nec acceptari debet. Et ipse Moyses petijt à populo designari
sibi & proponi, h *viros sapientes, & gnaros, & quorum conuersatio esset pro-* h *Deut.* 1.13.
bata in tribubus eorum. Addidit verò Ietro, vt non solum essent viri sapien-
tes, vt dictum est; sed etiam *timentes Deum.* Non enim sufficit, Regem ti-
mere, aut Iudicẽ, aut Inspectorem, siue Visitatorẽ, sibi superiores: nam licèt
hoc bonũ sit, ac necessariũ; nisi tamen etiã Deum timeant, facient quidẽ be-
nè officiũ publicè; sed occultè facient malè; cùm poterũt occultare suũ pec-
catũ: si tamen etiã Deũ timent: qui publica & secreta intuetur semper dete-
stabuntur peccatum, facientq; benè officium suum. Et quoniã timor Dei,

 siper-

si perfectus est, expellit ex corde inanem hominum timorem: cùm dicitur, eos debere esse *timentes Deum*, significatur, non debere esse timidos & pusillanimes, nimisque timentes authoritatem litigantium, etiam potentissimorum. Tales enim non sunt apti ad officium Iudicum, nec tuta conscien-
i Eccl.7.6. tia illud quærere possunt, quemadmodum monuit Ecclesiasticus: i *noli quærere fieri Iudex, nisi valeas virtute irrumpere iniquitates: ne fortè extimescas faciem potentis, & ponas scandalum in æquitate tua*, si eam potentis intuitu peruertas, iniustam aliquam ferendo sententiam. Ac propterea Iudex debet esse vir magno & forti animo, ad conculcandum imprimis (vt ait Rabanus) iniquitatem, & quodlibet peccatum in seipso, ita vt mori potiùs velit, quàm illud admittere; deinde ad conculcāda & impedienda scelera aliorum, absque acceptatione personarum: nihil curans quod diuites sint aut potentes, sed in officio suo præsidendo, ostendens se illis esse potentiorem. Et quos in aliquibus libris Iethro *sapientes* nominauit, Vulgata habet: *potentes*, magnæ
k Deut.1.15. scilicet authoritatis viros, & Moyses illos nominat, k *nobiles*, & *principes*. Nam esto præcipua authoritas illorum sit à virtute & scientia: non tamen parum confert authoritas à nobilitate, diuitijs, & huiusmodi alijs ornamētis prouenientes.

4. HINC oritur quarta virtus, qua Iudices pollere debent, quam scriptura VERITATEM vocat: debent enim esse veraces, omnis falsitatis, mendacij, fictionis, aut deceptionis hostes; addicti verò quærendæ veritati; ac
l 3. Esdr.4. 35. donec inueniant, sollicitè inquirendæ; ea verò inuenta, debent secundùm illam iudicare. Nam vt habetur in libro Esdræ: l *magna est veritas*, & omnia vincit, *ac præualet, omnis terra veritatem inuocat, cælum etiam eam benedicit, & omnia opera tremunt*, ac venerantur *eam, & non est cum ea quicquam iniquum. Veritas manet & inualescit in æternum. Nec est apud eam accipere personas, neque* inanes *differentias* admittit: *sed quæ iusta sunt, facit omnibus*, etiam *iniustis ac malignis, & omnes benignantur in operibus eius. Et non est in iudicio eius iniquum, sed fortitudo, & regnum, & potestas, & maiestas omnium æuorum.*

5. EX HAC veritate alia oritur virtus Iudicum, ODIVM scilicet AVARITIAE, quæ caries est, tineaque iustitiæ, & capitalis hostis veritatis: vt enim lucrum, quod cupit, obtineat veritatem calcat, & excæcat Iudicis mentem,
m Eccl.20. 31. iuxta illud Ecclesiastici: m *Xenia & dona excæcant oculos Iudicum, & quasi mutus in ore auertit correptiones eorum*, hoc est ita illos obmutescere faciunt, vt non audeant etiam manifestè reos corripere. Et idem priùs iusserat Deus
n Exo.23. 8. Deut.16. 19. in sua lege dicens: n *non accipies munera, quæ etiam excæcant prudentes, & subuertunt verba iustorum*: quasi diceret: ne tibi fidas, quasi prudenti & iusto: nam dona etiam rupes frangunt, ac deprædantur corda. Et qui ea accipiunt, etsi prudentes alioqui sint, excæcantur; & qui Iusti sunt, subuertuntur.

Ex

Ex quo fit, vt Reges & Principes omninò teneantur condignam mercedem Iudicibus constituere, ne indigentia cupidos illos efficiat, eaq; etiam quam pallio quodam munera operiant, quæ accipiunt. Nam Iudices tales esse debent, vt quamuis sint pauperes: non tamen propterea desinant esse valdè iusti: sed cupiditatem reprimant, vt etiam fiant pauperes spiritu. tales autem aptissimi sunt, ac proinde digni qui Iudices constituantur, de quibus ait scriptura: quod o *Deus Iudicium pauperibus tribuit*, iudicandi scilicet potestatem: tales enim non corrumpent iustitiam ob desiderium & cupiditatē diuitiarum; aut conseruandi & augendi quas habent; aut ob timorem eas amittendi: vbi enim deest cupiditas, cessant hæc desideria, ac timores; damnaque ex eis prouenientia. Et qui spiritu sunt pauperes, etiam carebunt vento ambitionis, quæ inflat instigatque ad iustitiam deprauandam: vt vel consequatur honorem; vel quem habet, non amittat. Ac propterea non debent tale officium lucri alicuius aut honoris nomine præcipuè quærere, siquidem Iudicis officium super fundamentum adeò terrenum & inane fundatum, nec solidum esse potest, nec securum. 6. o Iob 36 6.

Vltima conditio siue qualitas Iudicum, quam expressit Ietro, fuit vt prompti & parati essent ad iudicandum populum *omni tempore*, temporibus scilicet constitutis: ita vt neque ex pigritia, ignauia, aut vt sibi indulgeant, tempora illa prætermittant: sed potiùs liberaliores sint: vt quidquid temporis possint, oppressis audiendis, & expediendis tribuant: protractio enim negotiorum sine causa, est nouum quoddam genus vexationis; neque est sine iustitiæ detrimento, quòd absque iusta causa executio eius differatur: Adhæc quoniam officij huius finis est Reip. pacem ac ciuium concordiam conseruare, is duplici via potest obtineri. altera est, si reparentur iniuriæ ac discordiæ exortæ, & admissa delicta puniantur, ferendo sententiā in causis & litibus dissidentium: altera est si hæc omnia damna præueniantur, & impediantur. Quemadmodum ad medici officium non solùm spectat contractos iam infirmorum morbos curare; sed præuenire etiam & in tempore de remedijs prospicere: ne qui sani sunt, in morbos incidant. Idem igitur Iudicibus est præstandum: quorum officium vtramque hanc partem complectitur. ac propterea debent in eo esse continui ac vigilantes. Et quamuis primæ viæ sit tempus, locusque præscriptus ad litigantes audiendos, coramque causas decidendas: ad secundam autem nec locus est certus, nec tempus constitutum. Quamobrem omni tempore & loco debent semper vigilare. Et quocunque modo ad ipsorum notitiam peruenit detrimēti alicuius periculum, dare debent operam, & prospicere, ne eueniat: magis enim gloriosum est, iniurias ac discordias, quæ eminere videntur, impedire; quàm postquam euenit, & turbationem, aut graue aliquod damnum intulit, eam componere. Et maius beneficium Reip. præstat, qui furta & ho- 7.

micidia impedit: quàm si latrones & homicidas puniat: sicut etiam maius est bonum, ciues ipsos probos efficere, & conseruare: quàm vita priuare improbos.

CAPVT XI.

PERFECTA RATIO IVSTITIAM ADMINIstrandi: Et Iudices attendere debere, vt ipsorum ministri & officiales muneribus suis benè fungantur, iniurias omnes præuenientes.

VONIAM Christus D.N. omnium hominũ, iudex est supremus, voluit etiã exẽplo suo docere Iudices perfectionem, quam in iustitia administrãda seruare debeant: cum
a Ioan 5.30. enim dixisset: a *patrem dedisse sibi potestatem iudicium facere,* adiecit: *non possum ego à me ipso facere quidquam: sicut audio, iudico: & iudicium meum iustum est: quia non quæro voluntatem meam, sed voluntatem eius qui misit me.* Quibus verbis tres præcipuas officij sui excellentias insinuat. *Prima,* quod potestatem iudicium faciendi non ex se ipso habeat, quà homo est, sed à Patre acceptam, sine cuius potestate & auxilio nihil possit, ipse facere. *Secunda* est, quod in ipso iudicio dirigat sese iuxta ea, quæ audiuit, & ab æterno suo Patre didicit, & iuxta sapientiam & scientiam euidentem & infallibilem, quam ab eo accepit. *Tertia* est, quòd in suo iudicio non suam propriam, sed Dei voluntatem quærat: humanam scilicet suam voluntatem cum diuina in rebus omnibus conformans. Ac propterea ait: *iudicium meum iustum est:* & tale erit quodcunque
Serm. 10. in Psal. 118. versic. 4. aliud, in quo tres hæ regulæ perfectè inuenientur. Quemadmodum præclarè expressit S. Ambrosius in hũc modum: „ Bonus iudex nihil ex arbitrio suo „ facit, & domesticæ proposito voluntatis, sed iuxta leges & iura pronunciat, „ scitis iuris obtemperat. Non indulget propriæ voluntati: sed sicut audit, „ ita iudicat; & sicut se habet negotij natura, decernit. Obsequitur legibus: „ non aduersatur. Examinat causæ merita, nõ mutat. Discite iudices seculi, „ quem in iudicãdo tenere debeatis affectum, quã sobrietatem, quã syn„ceritatem. Dominus omnium dicit: *non possum à me facere quicquam, sed sicut* „ *audio, iudico:* hoc est, non ex mea potestate decerno, quod libitum, sed ex iu„dicandi religione, quod iustum est: & ideò iudicium meum verũ, quia non „ voluntati meæ indulgeo, sed æquitati. Pilatus impius iudex dicebat ad Do-
b Ioa. 19.10. minum Iesum: b *potestatem habeo dimittendi te, & potestatem habeo crucifigendi* „ *te.* vsurpas ô homo potestatem, quam non habes, tua certè Pilate voce

constrin

constringeris, tua damnaris sententia. Pro potestate igitur, non pro æquitate crucifigendum Dominum tradidisti: per potestatem absoluisti latronem, auctorem verò vitæ interfecisti: sed neque istam à te habuisti, quam habere te asseris potestatem: nam dicit ei Iesus: *non haberes potestatem aduersus me vllam, nisi data tibi esset desuper*, sed abusus es potestate, non respiciens quod verum erat, sed spernens: Audi quid verus Iudex asserat, *non quæro voluntatem meam*, hoc est hominis: quæ vel odio dirigitur, vel studio intenditur, vel gratia inflectitur, vel aliorum mendacio deprauatur. Scriptum est enim: c *omnis homo mendax*; sed *voluntatem*, inquit, quæro *eius, qui me misit*, hoc est diuinæ cognitionis formam veni docere, vt in iudicando magis cordi sit veritatis custodia, quàm obedientia voluntatis. Hęc S. Ambrosius. Ex quibus constat, sanctitatem & perfectionem Iudicum circa suũ officiũ consistere in imitatione Christi D.N. circa illa tria, quę diximus: vt *potestas, scientia, & voluntas* sit Dei, & secundùm Deum, ita vt nec potestatem vsurpent, quam non habent, nec Deus illis dedit; & ea quam habent, non aliter vtantur, nisi iuxta voluntatem ipsius DEI, illam dantis, & quæ iustis legibus expressa est, quas ipse iussit seruari, præcedente etiam vera cognitione, & scientia earum, & causarum siue negotiorum. Quæ scientia etiam est Spiritus S. donum, per quam (vt idem S. Doctor ait) iudices rectè iudicãt; quemadmodũ d *Salomon, & e Daniel* per Spiritum Dei iudicia illa fecerunt, quæ supra retulimus. Ac propterea Christus Dominus Noster dixit: ad Spiritum Sanctum pertinere, *arguere mundum de peccato, & de iustitia, & de iudicio*. Ipse enim manifestat quid malum sit, & prohibitum; & in quo vera sit iustitia, & forma, ratioque faciendi iudicium.

c Ps. 115. 2.

Li. 3. de Spiritu S. c. 7.

d 3. Re 3. 27.

e Dan. 13. 54. 58.

HAEC omnia in summam quandam redegit Deus, dicens Iudicibus in Deuteronomio f *iustè quod iustum est persequeris*. quibus verbis tres præcipuas circumstantias insinuat ad perfectam iustitiã spectantes. *Primam*, quo ad eius substantiam, vt scilicet *quod iustum est*, iudicent: *secundam*, quoad modum eam administrandi, *iustè* iudicando: *tertiam*, quoad perseuerantiam vsque ad finem: quam insinuat verbum *persequeris*: obseruanda sunt tamen documenta, quæ nunc de singulis subijciemus.

f Deut. 16. 20.

§. I. *Substantia iudicij*.

1. IVDICII substantia consistit in eo, quod Iudex, & Factum, & Ius benè intelligat: ac de illo iuxta huius regulas, iudiciũ ferat. Ita vt in neutro defit ob ignorantiã, incuriã, aut ignauiã: sed illã amplectatur regulã, quã S. Iob populi sui Rex, & iudex exactè seruãs, dixit: a *iustitia indutus sũ: & vestiui me, sicut vestimẽto & diademate, iudicio*: quasi diceret: magno mihi sẽper honori,

a Iob 29. 14.

tribui

tribui, quòd cum omnibus rectitudinem seruarem: id quod tanquam rem mihi charissimam super caput meum constituebam. *Et causam quam nesciebam, diligentissime inuestigabam*, vt rei veritatem certò inuenirem: nam Ecclesiasticus monet: b *prius quàm interroges, ne vituperes quenquam*: nemo itaq; damnandus inauditus; & non interrogatis omnibus necessarijs, vt certò cognoscatur quod gestum est. Nam & ipsemet Deus rerum omnium aliàs conscius, priùs quàm iudicium faceret, veniebat in forma spectabili ad cognoscendum, an ita se haberent: quemadmodum fecit, cùm in primi parentis causa & c *peccato* voluit sententiam ferre; & cùm superbi filij Adam d *turrim Babel ædificarent*; & cùm voluit punire Sodomitas, eò quòd e *peccatum eorum clamaret ad cœlum*, vt punirentur: ac denique descendit, vt f *Hebræos* iniustè ab AEgyptijs oppressos liberaret. quibus exemplis docuit iudices, (vt ait S. Euaristus Papa, & perpendit S. Gregorius) ne ex sola relatione, aut rumore etiam multorum, iudicium faciant, quando possunt ipsi proprijs oculis rem cognoscere; Et propterea in Exodo dixit: g *non sequeris turbam ad faciendum malum, nec in iudicio plurimorum acquiesces sententiæ, vt à vero deuies*. Non enim refert, multos esse testes, contra quos militat ipsa veritas, nec satis est, quòd illi boni, fideque digni esse videantur: si possis certiùs ac solidiùs testimonium habere eorum, quæ illi referunt. quemadmodum Daniel instinctu cælesti h *separari iussit ab* inuicem *duos illos senes*, qui testimonium contra Susannam tulerant, quos seorsim interrogans, deprehendit ex responsis, vtrumque dixisse falsum.

b *Ecc.11. 7.*
c *Gē.3 9 &*
d *c.11.5 & c.*
e *18 21.*
f *Exo.3.8.*
Epi.2. Decr.
i 19 Mor.
c 14.
g *Exo.32. 2.*
h *Dan.13.51.*

2\. AD eandem iusti iudicij substantiam pertinet etiam, vt fiat sine acceptione personarum: quæ (teste S. Thoma) non aliud est, quàm ad iudicij directionem, tanquam regulam accipere conditionem siue circumstantiam aliquam personæ, quæ non est alicuius momenti, ad ipsum iudicium rectè perficiendum: estque valdè reprobata in scriptura Sacra, vt suprà diximus, & nominatim iudicibus prohibetur, cùm in Deuteronomio dicitur: i *audite omnes, & quod iustum est, iudicate: siue ciuis sit ille, siue peregrinus. Nulla erit distantia personarum: ita paruum audietis, vt magnum: nec accipietis cuiusquam personam: quia Dei iudicium est*: in cuius conspectu, quo ad hoc, non est discrimen inter ciuem, & peregrinum; inter magnum, & paruum; nec inter diuitem, & pauperem: nam neque personæ excellentia causam & litem iustam facit; neque paruitas eam condemnat. Estque vitium acceptionis personarum, sententiam dicere pro aliquo, eò solùm quòd sit ciuis, aut magnus, aut diues: idque contra alterum, eò quòd sit peregrinus, paruus, aut pauper: aut contrà, sententiam ferre pro aliquo eo solo nomine, quòd sit pauper; alterum verò damnare, eò quòd sit diues: Ac propterea monuit Deus in Leuitico: k *non consideres personam pauperis, nec honores vultum potentis*: Sed ipsā veritatem & iustitiam, ab omni humano respectu (etiā apparentis alicuius

2 2 q 63.a.1 & Lect.2. in Gal.2.
Trac 3.c.19.
i *Deut.1. 16.*
k *Leu.19.15*

vir-

virtutis specie obducto)exutam considera. Ne pauperis miseria titulo & nomine misericordiæ te emolliat; nec potentis excellentia sub specie illum honorandi, te flectat, aut mutet. Si enim hæc nomina & tituli, facti veritatem non mutant: non debent etiam iudicij rectitudinem immutare; vnde ipse DEVS dixit: l *pauperis non misereberis in iudicio*, cum iniuria scilicet alterius, nam misericordia non aduersatur sorori suæ iustitiæ; & quando DEVS aliàs monet: m *in iudicando esto pupillis misericors, vt pater: & pro viro matri illorum:* id intelligit faciendum absque detrimento iustitiæ: sed quoniam huiusmodi personæ desertæ facilè ab alijs, iniurijs afficiuntur, commendat iudicibus, vt cum pietate illorum partibus faueant. l Exod. 23. 3. m Ecc. 4. 10.

SED ne silentio prætereamus verba illa: n *ita paruum audietis ac magnum:* vt ex eo intelligamus: acceptionem personarum non solum habere locũ in iudicio, sed etiam in audiendo, & præbendis auribus: Ideoque Iudices & Principes teneri, benignas præbere aures omnibus, eo auxilio indigentibus vt ab hoc fauore nec paruum propter suam paruitatem reijciant; neque magnum propter magnitudinem ad eum admittant. Nam si in magno dignitas est maior; in paruo est maior necessitas: quæ passa repulsam, clamabit in cœlum, & exaudietur à Deo, apud quem non est acceptio personarum. n Deu. 1. 17.

HOC idem vitium locum etiam habet, & inficit electiones, quæ sunt etiam actus iudicij: siquidem ipsi Electores suo modo sunt etiam iudices: eritque acceptio personarum, si dignitates & honorata alia officia indignis aut minus dignis conferantur, propter solos titulos aut nomina, quæ nihil conferunt ad ipsam dignitatem, vel officium. quemadmodum dixit S. Augustinus, quomodo ferre possumus, vt quis diuitem eligat ad Ecclesiasticam dignitatem, neglecto paupere sapientiore & sanctiore? opulentia enim non est causa sufficiens, cur ille eligatur; sicut nec paupertas, cur alter reijciatur. Idem verò dicendum est de admonitionibus, reprehensionibus, & pœnis, quæ iuxta leges iustitiæ debent delictis commensurari, absque acceptione personarum, non grauiùs pauperem puniendo, eò quòd pauper sit; nec minus diuitem, eò quòd sit diues: si est aliàs delictum par. S. Th. 2. 2. q. 63. a. 3.

§. II. *Ratio & modus cum perfectione iudicandi.*

EX HIS licet transire ad secundum quod proposueramus, modum scilicet administrandi iustitiam: coniungendo illi alias virtutes comites ad iudicandum, quemadmodum ipse Deus iudicat. de quo Sapiens: a *cùm sis iustus, iustè omnia disponis*. Modus hic inprimis consistit in puritate à Sap. 12. 15. 1.

intentionis, ita vt Iudex non quærat præcipuè proprium lucrum, aut honorem, aut laudem ab hominibus; sed gloriam Dei & Reipub. bonum; pacem, & concordiam, ciuiumque vtilitatem. Et hoc (ait S. Gregorius) est: *quod iustum est iustè facere*: faciendo scilicet iustitiam, ipsiusmet iustitię intuitu, & amore. Nam etsi Iudex iustam ferat sententiam; si tamen pro ea pretium aliquod accipiat, quasi eam vendendo; aut ex odio & maleuolentia in proximum; aut animo vindictæ propriæ sumendę; aut opinionem acquirēdi exactissimi in delictis puniendis; aut ob alios inanes fines; is inquam non est perfectus Iudex: vt qui deficiat in modo & intentione, à qua suum virtutes accipiunt valorem, & perfectionem: quare similia opera sunt tanquā corpus sine anima; & iustitia solùm exterior sine interiori, quæ tamen virtutis est velut anima.

Li 8. mor. cap. 13.

2. Ex hac intentionis puritate, quæ vero iustitiæ amore fulcitur, duæ aliæ virtutes magni momenti oriuntur: *Vigilantia* scilicet, & *zelus* benè præstādi officiū suum in rebus omnibus necessarijs, iuxta illud Regis Iosaphat: b *videte, quid faciatis; & cum diligentia, cuncta facite*: magno scilicet zelo circa legū custodiā vigilātes, cū iudicatis; & peccata, discordias earumque occasiones opportunè præuenientes, ac efficaciter remouentes, peccatores verò punientes. Eū in modū, quo Dauid c *manè interficiebat oēs peccatores terræ*; hac sua diligātia insinuās, se diu vigilare, & hāc manè tanquā primā curā suscipere, vt qui agnosceret, se valdè ad id adstrictū, ratione officij, & imminētis periculi ne populus ex ipsius incuria periret, nisi statim atque delictum apparere inciperet, ipse vigilaret, vt præueniret, ac repelleret. Et hoc indicant duo iudicum insignia, virga scilicet recta, qua aliqui vtuntur; & d *gladius*, quo vtebantur antiqui, quibus licet accommodare insignes illas duas Ieremiæ Prophetæ visiones: alteram, qua e *vidit virgam vigilantem*: & alterā, qua *ollam succensam; & faciem eius à facie Aquilonis*. Quæ olla in morali sensu non aliud est, quàm Respublica ipsa, passionum ac vitiorum igne succensa; sufflante & fouente ipso Dæmone, vento detestandæ suæ suggestionis. Ipsa verò virga vigilans, est virga iustitiæ Dei, semper vigilans, & attendens ad præuenienda & punienda delicta. Et in hebræo appellatur amygdali virga: quæ arbor reliquas omnes arbores præuenit in floribus ac fructibus proferendis: & ita iustitia Dei præuenit, & in suis operibus properat, quando nostra peccata id exigunt, & promerentur. Quam debent iudices imitari, qui eam virgam in manibus gestant, ac diligenter attendere, vt *manè*, hoc est tempestiuè præueniant ad huius ollæ ignem extinguendum, aut puniendum peccatorem intra eam ardentem. f *Non sine causa* (ait Apostolus loquens de magistratu) *gladium portat*: vt intelligamus executorem illum esse diuinæ iustitiæ: & quidem similem esse debere g *gladio* illius *Cherubini* quem *Deus collocauit ante paradisum*, qui *flammeus erat, atque versatilis*: quo

b 2. Par. 19. 7.
c Ps. 100. 8.
d Rom. 13. 4
e Ier. 1. 11. 13.
f Rom. 13. 4
g Gen. 3. 24

discri-

discrimen infinuatur inter Iudices fæculi,& Christi. Illi enim gladiu* gestant ferreum & chalybeum:quia gubernationem suam, supplicij timore fulciunt:quos verò Deus constituit Iudices, gladium habent flammeum: qui non solum significet seueritatem exterrentem rebelles peccatores; sed zelum etiam charitatis & amoris,quo versatur citissimè: vt in tempore adsit ad puniendum & præueniendum peccatum,antequam cancri instar reliqua Reip. membra inficiat. Iure verò optimo qui hunc gestat gladiũ, Cherubin appellatur, quod significat scientiæ plenitudinem : magna enim sciẽtia necessaria est ad rectum eius vsum,minando aut puniendo, quando & prout opus est,ad bonum communitatis:alioquin intolerabiles sequerẽtur errores,vt supra est dictum.

PRAETEREA, quoniam virtus Zeli quandam affinitatem cum Ira habere videtur:necesse est, tranquillitatem & interiorẽ quietem sociã illi adiungere,quæ oẽs motus & impetus moderetur,quos hæc passio sub quodã zeli pallio producit:qui valdè aliàs sunt periculosi,vt ait S.Gregorius:quia enim,quod re ipsa vitium est,virtutem iudicat: vehemẽtiori quodã furore habenas laxat,sibi persuadens,rectum esse,quod agit. Et hoc quidẽ magis communiter accidit in duobus casibus,*primus* est,quando simul cum iniuria Dei & proximi accepta propria iniuria coniungitur. Prodiens enim zelus ad iniuriam alienam ob commune bonum vlciscendam facilè infeerit se illa ira, quæ propriam iniuriã vlciscatur.vt euenire solet,cùm reus aliquam facit Iudici irreuerentiam:quæ iniuria lædit authoritatem officij & ipsius personæ.Et in his casibus necesse est,zelum comprimere: vt corrigat tanquam publica persona,quod fit contra ipsam; condonet verò tanquam priuata iniuriam sibi illatam:& ita contra delictum agat,atque si non in ipsum,sed in alium tantum fuisset admissum.Indicium autem, quòd ita faciat,erit;si aliàs facilis sit,ac propendeat ad proprias iniurias in alijs casibus condonãdas.quemadmodum g *Moyses erat vir mitissimus super omnes homines, qui morabantur in terra*,& modestissimè ferebat, ac murmurationes & querelas contra se exurgentes condonabat:at idem, quando opus erat, ad vlciscendam iniuriam Deo illatam, tantam stragem fieri curabat, vt vel vna die h *ceciderint quasi viginti tria millia hominum*, eò quòd *fecissent sibi vitulum conflatilem, eumque adorassent.* Idem autem faciebat Rex Dauid, vt supra dictum est. *Alter* casus est,cùm ipse Iudex ex naturali sua constitutione cholericus est, & iræ passioni subiectus : qui propterea titulo zeli facilè accenditur. debet enim tunc valdè sibi attendere : quia ira non debet zelo dominari, sed subseruire; nec illum procedere, sed sequi. Zelus enim præcedens iubet iram excitari, & in auxilium ipsi venire: & illa imperanti parere debet, regulas sequens iusti zeli, quas nõ trãsgrediatur,iuxta illud Dauidis:i *irascimini,& nolite peccare*. Accipite

3.
3.part Past. admon 17.
g num.12. 3
h Exod.32. 2..8.
Cap 7.6 2.
i Psal. 4.5.

pite,quod bonum eſt iræ,viuacitatem ſcilicet & efficacitatem, quam zelo addit ad exequendum quod decreuit:ſed omittite malum, quod ex nimietate ſua habet:qua iudicium & rationem turbat, & animæ oculos excæcat: hoc enim impedit bonam executionem eius,quod zelus imperat. Quis e-
k Sap.12,18. nim magis eſt zeloſus ipſo Deo?de quo tamen dicit Sapiens: k *Tu Dominator virtutis cum tranquillitate iudicas, & cum magna reuerentia diſponis nos*; accommodans conſilia & diſpoſitionem tuam imbecillitati noſtræ. Quamuis enim delictum, ſummo ſit odio dignum, iraque & vindicta meritò exerceatur ad illud deſtruendum; iudex tamen reſpicere illud debet in homine carne induto imbecilli,ac miſerabili;& eiuſdem, cuius ipſe iudex eſt,naturæ; decet autem eiuſdem rationem habere, carniſque imbecillitati compati. Meminerit etiam ſolere interdum, ſortes commutari; & qui hodie eſt iudex,poſſe cras eſſe reum. nam (vt Sanctus Auguſtinus dixit) nullum eſt peccatum,quod faciat vnus homo, quod non poſſit alter facere. Cùm hoc igitur timore iudicet ipſe, ſicut cuperet ab alio iudicari: iram temperans manſuetudine, & iuſtitiam clementia; adiungens Zelo reliquos charitatis actus,ipſius Fratres, huius verò excellentis virtutis filios quæ reliquas omnes tanquam ſorores coniungit; vt aliæ ita alias iuuent,vt non ſe mutuò impediant. Ita vt zelus ſtimulet quidem manſuetudinem; ſed ipſa manſuetudo feruorem zeli reprimat, & conti-
vbi ſupra. neat. Ac propterea Spiritus ſanctus (vt Sanctus Gregorius perpendit) apparuit in forma ignis & columbæ:*quia omnes,quos implet, & columbæ ſimplicitate manſuetos, & igne zeli ardentes efficit*. ac proinde non cenſebitur diuino hoc Spiritu plenus,qui,vel ob manſuetudinis tranquillitatem, feruorem zeli deſerit; vel ob zeli feruorem manſuetudinis virtutem amittit. Quare quiſque naturalem ſuam conſtitutionem benè agnoſcere ſtudeat; quam,ſi nimium mitem deprehendat, ſeipſum ſtimulet, vt fiat Zelans: ſi autem valdè zelans eſt: ſe ipſum reprimat; vt mitis fiat: & ita medium obtinebit,in quo virtus conſiſtit,& iuſtitiam in omnibus plenè ſeruabit.

Ex hoc rectè moderato Zelo oritur vltimum,quod ſpectat ad Iudices, cõſtantia ſcilicet, ac perſeuerantia in *faciendo quod iuſtum eſt, iuſtè* vſq; ad finem ipſius negotij, & vſque ad finem vitæ aut officij ſui: ita vt nec ob animi puſillanimitatem,aut ignauiam; nec ob prætextum miſericordiæ aut manſuetudinis; nec ob alium quemcunque humanum reſpectum, faciendæ iuſtitiæ deſit. Nam quo ad hoc zelus Iudicis debet eſſe inflexibilis,
k Cant.8 6. iuxta illud canticorũ:k *dura ſicut infernus æmulatio*,ſiue.zelus:in quo inferno elucet iuſtitia diuina pleniſſimè abſque vlla vnquam flexione. Quod ſi qui prænſantes tentent illum flectere,aut remittere in eo,quod meritò facere debet:zelus conuerti debet in ſanctã quandã contra eos iram, tanquã cõtra

suos hostes, dicens illud, quod Christus apud Prophetam dixit de se, *l calcaui inimicos meos in furore meo, & conculcaui eos in ira mea, & saluauit mihi brachium meum, & indignatio mea ipsa auxiliata est mihi.* Zelus enim adiuuat iustitiam, vt in despectum ipsius mundi, & carnis, ac sanguinis victrix euadat, feratq; vltimam suam sententiam: nec sistat, donec plenè illam exequatur. Non id volo dicere, vt Iudex inexorabilem se in rebus illis præbeat, in quibus iustitia habet suam latitudinem; & quando absque eius detrimento admittere potest appellationem, aut preces, aut indulgentiam aliquam; & moderationem adhibere: propterea enim dixit Ecclesiastes: *m noli esse iustus multum*, sed rigorem & seueritatem moderatione tempera. Tota tamen moderatio debet se intra iustitiæ limites continere: qui cum DEI offensione, ob nullius intercesisionem, aut respectum humanum præteriri debent. Perpendit Rupertus, quod gladius flammeus, quem habebat Cherubim in manu, *n esset versatilis*, vt facilè posset verti & flecti, quo significabatur, sententiam Dei in hac vita admittere supplicationem, & preces: semper tamẽ esse flammeam, quæ splendet, ac purificat: vt Iudices intelligant, se non debere in suo iudicio proteruos esse ac pertinaces; sed dociles: vt, quando ita expediet, illud mutent: ita tamen, vt contra puritatem & rectitudinem nihil admittant.

l Isa 63 3.5.
m Eccl. 7. 17
n Lib 31. in Gen. c. 32.

§. III. *Quid sit superioribus Iudicibus erga suos officiales faciendum.*

ALIA quoque obligatione non parua tenentur Iudices superiores erga suos officiales & ministros, qui in iustitia administranda ipsos adiuuant, quæ duas partes complectitur: prima est; vt, si ad ipsos spectet, eos eligere: non id faciant clausis: vt dicitur oculis; sed diligenter attendentes, vt necessarias illi qualitates ac dotes habeant ad sua officia ritè præstãda: alioquin ipsis Electoribus tribuentur illorum errores: altera est: vt vigilent ac diligenter attendant, an illi ita plenè sua munera expleant vt neque veritatis, neque iustitiæ terminos transgrediantur; sed in vtraque sint reliquis bono exemplo. Nam (vt ait Ecclesiasticus): *a secundùm Iudicem populi, sic & ministri eius*, quare si Iudex est iustus: ministri eius ab eo discunt zelum iustitiæ, ad sua officia rectè peragenda, iuxta formam superius positã: vt solum *faciant quod iustum est: & quidem iustè:* Nemini inferentes iniuriam. Quare meritò debent illis seriò inprimis commendare, vt regulam illam perfectionis exactissimè seruent, quam S. Ioannes Baptista quibusdam publicis officialibus præscripsit, dicens: *b nihil amplius, quàm quod constitutum est vobis, faciatis: neminem concutiatis, neque calumniam faciatis: & contenti estote stipendijs vestris.* Quibus verbis monet iustitiæ ministros, vt si pro suo labore merce-

a Eccl. 10. 2.
1.
b Luc. 3 13.

dem habent constitutam, aut taxam à legibus præscriptam, aut ex conuentione partium dissidentium: dent operam, ne vlla fraude, violentia, aut aliqua alia extorsione vtantur: sed ita contenti sint cum eo, quod ipsis debetur: vt omnem excessum ab auaritia inuentum, ipsi euitent, & abscindant.

2. MONERE etiam illos debent, vt quidquid à legibus & iustis constitutionibus est ordinatum, exactissimè seruēt; præcipuè si, vt moris est, eas seruandi iuramentum præstiterint: alioquin & ipsa religio, & commune Reip. bonum facilè peribunt: si, vt dixit Micheas Propheta, c *Princeps postulat, & iudex in reddendo est, & qui optimus est, quasi paliurus, & qui rectus quasi spina de sepe*, quasi dixerit: qui ex officio debent zelare legum obseruationem, easdem transgrediuntur: & qui oppressos defendere & protegere debent, eosdem ipsi opprimunt: & qui debent calumnias præuenire, & auertere, ipsi sint earum authores. Quare Gubernatores, & eorum Iudices diligentem operam dare debent, vt Rempub. suaque tribunalia expurgent à duplici genere peccatorum, quę illa vehementer turbant, & malam opinionem illis conciliāt: *furta* scilicet *palliata*, & *falsa iuramenta*, quæ facilius in pauperibus & non habentibus necessaria iuxta gradum, & qualitatem suam, & officiorum suorū, locum inueniunt: quod apertè Salomon significauit, cùm à Deo petijt, ne mendicitatem, aut diuitias sibi daret, sed tantum victui suo necessaria, d *ne egestate* (inquit) *compulsus furer; & periurem nomen Dei mei.* Tantam enim hæc duo vitia stragem in terra edunt, adeoque illa Deus D. N. detestatur: vt, ad manifestandum zelum suum ad ea punienda, ostenderit Zachariæ Prophetæ volumen quoddam valdè longum & latum per aerem volans, dicens: omnem furem & iurantem iudicandum per ea, quæ in illo erant scripta: e *educam illud (dicit Dominus exercituum): & veniet ad domum furis, & ad domum iurantis in nomine meo mendaciter: & commorabitur in medio domus eius, & consumet eam, & ligna eius, & lapides eius.* Quod volumen scriptum significabat seuerissimam rationem procedendi, qua Deus Dominus noster vtitur, cùm domos visitat occultorum furum, & periurorum: vt eos pro meritis puniat. Quamuis autem plurimæ sint hæ domus, tres tamen præcipuè hæc vitia frequentant, eò quòd officijs suis minus fideliter fungantur. *Primæ* sunt, domus multorum mercatorum, & mechanicorum, qui occupantur in emptionibus & venditionibus. Nam in his solent esse magnæ fraudes in pōderibus & falsis mensuris; in æstimatione nimia, & pretio rerum; in mercibus confictis, & veras mentientibus; in vsuris & contractibus eas palliantibus, & alijs occultis furtis & prædis: quibus omnibus sæpe miscentur multa falsa iuramenta ad ea occultanda. *Secundæ* domus sunt lusorum, & hominum otiosorum, & cupidorum, qui dies & noctes in ludendo, ac decipiendo; in iurando, ac peierando consumunt; *Tertiæ* sunt domus multorum officialium, & ministrorum Iustitiæ,

c Mich. 7. 3.

d Prou. 30. 9.

e Zach. 5. 4.

quorum

quorum secreta furta, sunt illicita pacta, salaria, siue mercedes, n m ex- torsiones & astutiæ: quas adinueniunt, vt à litigantibus pecunias, don , & munera extorqueant contra legum prohibitionem: calcantes etiam iuramenta eas custodiendi, quibus se obstrinxerunt; imò & recens edendo alia mendaciter. Huius quoq; farinæ sunt domus multorũ litigantium, cupidorum, & ambitiosorũ, qui per fraudes & falsos testes ac periuria multa, desideriorũ suorũ volunt compotes fieri. Sed quoniã nullus horum occultare potest scelera sua Iudici supremo, ea ex cęlo aspicienti: ille notat, scribitq; omnia in prædicto volumine, siue mẽbrana, *cuius longitudo est viginti cubitorũ, & latitudo decẽ*: eò quòd innumera peccata duob. his prædictis coniungãtur: quorum damna ad multos transeũt ciues, in quibus diutissimè hærent: quia securos se esse existimant. Sed iustitia diuina, cùm illa notat in membrana prædicta, etiam scribit sententiã damnationis ad pęnas temporales, & ęternas; quas illi promerentur. Et suo tempore intimat eam habitatoribus illarum domorum, & simul exequitur: *consumens eas, & ligna earum, & lapides earum*, hoc est, vsque ad ipsa fundamenta: quia priuat illos vita, bonis fortunæ, & honoribus: animam verò æternùm cruciandam mittit in infernum. Et quamuis miseri & infælices illi existiment, iudiciarium huiusmodi processum tardiùs progredi, ac proinde sententiam remotam esse ab executione: decipiuntur tamẽ: quia iam decreta à Deo cœpit ex tribunali diuino descendere, venitque volans magna celeritate instar *falcis* (quemadmodũ alia versio habet, quam S. Chrysost: sequitur) & ipsis minimè cogitantib. tanget illorũ capita punitione aliqua horrenda in aliorũ exemplum & cautelam. *Hom.15.& 19.& 27 ad populum.*

ATTENDANT igitur Gubernatores & Iudices, quomodo suis officijs satisfaciant: nam supremus iudex occultè suum constituit processum cõtra illos, suoq; tempore sententiã feret, & iustã sumet vindictã. Intelligãt quoque, teneri se ad prædictas omnes domos visitandas *furum & periurorum*; & iuris ordine processum contra eos formandũ; ferendamq; sententiã, ac pro meritis eos puniendos, nõ vt prædã inde quærãt, & illorũ spolijs ipsi ditentur: id enim esset (vt ait Apostolus) *eadẽ agere, quæ iudicant*, ac proinde *se ipsos condemnare*: sed ad peccata præueniẽda, damnaq; reparãda: priusquã diuina iustitia vltimã de ipsis vindictã sumat. Expedit autẽ, imò & iure fieri debet, vt in mẽbrana siue charta aliqua magna scribãtur scita & ordinationes, ab officialib. & ministris inferiorib. seruãdas: eãq; in publico aliquo loco legẽdã collocare, vt ad om ũ notitiã perueniat, nec possint ignorãtiã pręte- dere. Nec tamẽ sufficit alicui muro eã affigi, sed volare illã oportet ad prędictas domos, quas ipsi iudices, tãquã leges viuę, visitẽ, illisq; manifestẽt, & postea examinẽt, an seruẽtur; puniãtq; trãsgressores. Nec Iudices ipsi satis sibi esse existimẽt, si furta & delicta à ciuilib. legib. ꝓhibita puniãt: sed ex charitate & zelo progrediãtur etiã ad alia vitia reparãda, quę cõtra Dei honorẽ, & proximi vtilitatẽ tẽdũt: etiãsi humanis legib. nõ sint nominatim prohibita *Rom.2.1.*

satis enim esse debet, si à diuina prohibeantur. Nam quidquid charitatis lege ciues ipsos mutuò inter se obligat, debet cum maiori excellentia in ipsis Gubernatoribus & Iudicibus inueniri. Nam (vt in Concilium Tridentinũ loquitur) *totius familiæ status & ordo nutabit, si quod requiritur in corpore, non inueniatur in capite.*

Sess. 24. c. 1. decreti de reforma.

DENIQVE membranæ illius volatus & celeritas Iudices monet, ne in prædictis rebus gressu pergant testudineo, plumbeisque pedibus; sed cum magna celeritate: non quidem præcipiti ac temeraria, sed prudenti & quieta. Si enim improbi ad furta & periuria festinant; æquum certè est, Iudices etiam ad eadem punienda & reparanda festinare. Et cùm pœna cælestis volando veniat: iustum est etiam, eos ad peccata præuenienda volare. Meminerint eius, quod Elisæus Giezi puero suo commendauit, cùm eum mitteret ad vitam puero mortuo reddendam: g *accinge*, inquit, *lumbos tuos, & vade. Si occurrerit tibi homo, non salutes eum: & si te salutauerit quispiam, non respondeas illi.* Qua ratione significauit, eum, cui malis publicis occurrendi incũbit cura: tanta festinatione officium suum præstare debere, vt nihil, quod conatibus suis aduersetur, ipsum impediat, aut remoretur. Nõ debet alios salutare etiam suos ministros: quia non debet permittere se flecti, aut in suo officio relaxari vllius amicitiæ titulo; nec prætermittere punitioné rei, etiã alioqui amici sui. Et si salutetur, etiam non debet respondere: quia etiam oblata nõ debet acceptare dona, nec preces aut blãditias: vt suam propterea flectat rectitudinem: sed semper vsque ad vltimam negotij expeditionem, ordinem & viã officij sui tenere debet. Sic enim fælicem illam sortem cõsequetur, quam Salomon prædicit h *veloci viro in opere suo: coram Regibus* (inquit) *stabit, nec erit ante ignobiles.* Hæc enim feruens prudensq; in officio suo velocitas magno illum reddet honore dignum; & familiaritate apud Reges & Principes terræ; & multò magis apud Regem cælestem.

g 4 Reg. 4. 29.

h Prou. 22. 29.

CAPVT XII.

FORTITVDINEM GVBERNATORIBVS OMNI tempore pacis & belli esse necessariam: eandem verò inniti fiducia in DEVM.

EROICA FORTITVDINIS virtus est, quæ maximè eminet in laboribus & periculis gubernationis, tempore pacis & belli: non tamen existimandum est, eam in corporis viribus sitam esse: nam probis & improbis sunt communes, & æquè in bello iusto atque iniusto sui esse possunt: & nisi rationis regula contineantur, quò sunt maiores, eò erunt

magis

magis perniciosæ: quia erunt instrumenta maioris crudelitatis, & militię,ac vitiorum innumerabilium: quia tunc corpus imperabit tanquā Dominus:spiritus verò tanquam mancipium seruiet. Quare ad pugnam cōtra vitia timidum est ac pusillanime, ad suas verò delitias & voluptates quærēdas,audax & temerarium. Quamobrem huiusmodi fortitudo indigna est nomine virtutis;potiusq; audacia,ira,furor, aut passio dicenda est, quæ in corporis robore consistit: qualem habuit Gigas ille Goliath, alijq; Principes ac Duces feri:quam tamen dedit eis Deus, quatenus est quoddam naturæ ornamentum ob occultos diuinæ suæ prouidentiæ fines: quorum ille est vnus, vt sint executores diuinæ iustitiæ ad punienda populi peccata, quod ipse Dominus per Isaiam insinuauit dicens: a *Assur virga furoris mei, & baculus ipse est,in manu eorum indignatio mea.* At vera Fortitvdo(vt S.Ambrosius ait) in animo potiùs consistit, & in quadam cordis magnitudine omnibus timoribus terræque periculis superioris: nihili ea faciens, quò virtutem amplecti, & iustitiam tueri possit. Propterea enim Salomon dixit. b *Iustus quasi leo confidens,absque terrore erit*, qui c *fortissimus est bestiarum, & ad nullius pauebit occursum.* Huiusmodi leonum multi sunt in Ecclesia & Republica, licèt corpora habeant debilia: & pueri ac mulieres possunt multos viros superare in vera fortitudine, quæ ab animo, & interiùs incipit. Nam (vt S.Gregorius ait) quid fortius esse potest,quàm rationi subijcere motus animi,& spiritus feruore omnia carnis desideria continere; propriam voluntatem mortificare; & rebus omnibus visibilibus contemptis, inuisibilia multum amare?id enim Salomon voluit,cùm dixit: d *melior est patiens viro forti,& qui dominatur animo suo, expugnatore vrbium.* Fortis enim,qui corporis fortitudine ciuitates expugnat,vincit ac deuastat alios homines:id quod fieri potest ex ira & furore bestiarum:quemadmodum faciunt Tigrides,& Leones,patiēs autē,suiq; animi Dominus, qui spirituali fortitudine est fortis,vincit se ipsum,quæ omniū victoriarum est gloriosissima; & Principib. ac Gubernatoribus,omnibusq; militarem artem profitētibus, maximè necessaria. Ad quam(vt ait S.Thom.)licèt prima iuuet fortitudo:pręcipuè tamen eligendi sunt,qui secunda sunt præditi:quæ residet in corde; sine qua parui erit momenti corporis fortitudo.Hoc idem insinuatum est in conuiuio,quo Samuel excepit Saulem,quando eum elegit Deus in Regem & Ducem populi sui:cùm circa finē mensæ ferculū illi proponi iussit,in quo erat e *armus,quem de industria ipsi seruatum Samuel dicebat*: quem armum Iosephus *partem* siue portionem *regalem* appellat: voluit enim eo facto insinuare Samuel, Reges ac Duces debere præcipuè eminere in fortitudine & magnitudine cordis: quam (teste S. Gregorio)armus significat, quem comedere debent, vt in ipsam animam fortitudinem traijciant: non magni facientes illam,quæ est corporis.

a *Isa.10.5.*
Lib 1.offic. cap 36.
b *Prou 28 1.*
c *Cap.30.30.*
In Psal. 2. pœnit.
d *Pro 16.32.*
Opusc.20 de Regi. Princ. lib. 4 c.17.
e *1.Reg.9. 23.*
Li.6.de Antiquit.c.4

§. I. De Duobus præcipuis Fortitudinis actibus.

SED ad maiorem huius rei explicationem aduertendum est: FORTITVDINEM duos præcipuos actus habere: sustinere scilicet & aggredi. *Sustinere*, est esse firmum & immutabilem in laboribus, doloribus, ac periculis, quam diu illa durant; ita vt nulli timores cogant nos ab ijs desistere; quæ præstare tenemur: *Aggredi* autem, est opera incipere ex se grauia & periculosa; ita vt periculorum timores nos non deterreant, aut remorentur. Et quoniam mortis timores sunt maximè horribiles: Fortitudo præcipuè se exercet in eis reprimendis: licèt magis particulariter (vt notat Aristoteles) id faciat: cùm pericula mortis imminent ex iusti alicuius belli occasione. Sed aduertit Sanctus Thomas: varia esse Bellorum genera: nam *quoddam* est in commune Reipublicæ & Christianitatis bonum: & in hoc ostendunt Duces, cæterique milites fortitudinem suam, exponentes periculo vitas suas, suæ Reipublicæ tuendæ causa: habentque tunc occasionem exercendi vtrumque Fortitudinis actum: aggrediendi scilicet sæpe ipsos hostes; & sustinendi grauissimos famis, frigoris, ac tempestatum, & aliarum aduersitatum labores: præcipuè si contingat, ipsos vinci, aut in captiuitatem duci. *Aliud* bellum est magis speciale, quod est pati tantum propter fidei & religionis Christianæ bonum, quando eam Tyranni persequuntur; & horrendos minantur cruciatus, non negantibus nec deserentibus eam: quæ est inuicta gloriosorum martyrum Fortitudo, de quibus canit Ecclesia: *Fortes facti sunt in bello:* pugnantes scilicet cum Dæmonibus, & Tyrannis; permittentes potius corpora sua discerpi & dilaniari: quàm vel minimum deficere in profectione Fidei, aut Virtutis, quam profitebantur. *Tertium* aliud est adhuc magis particulare bellum: vt quis proprij status & officij obligationibus satisfaciat: & in hoc debent Gubernatores, qui se Christianos esse gloriantur, animi sui fortitudinem ostendere: nullus enim Iudex, nec priuatus quispiam deesse debet iustitiæ obligationibus, ob timorem mortis, aut alterius cuiuscunque aduersitatis. Et, vt idem Sanctus ait, hæc fortitudo extendit se etiam ad misericordiæ & charitatis opera: quia cuiuscunque mortis (inquit) potest homo subire periculum propter virtutem: quale esset, amico aut pauperi peste infecto, ministrare cum periculo propriæ infectionis ac mortis; aut nauigare ad Indos, aut prolixa suscipere itinera ob salutem proximorum; quamuis hac ratione periculo exponatur naufragium patiendi,

S.Thom. 2.2. q. 123. a. 6.

Supra a. 5.

aut incidendi in manus Pyratarum & Latronum,& intra ipsam ciuitatem & propriam domum nunquam desunt talia pericula,in quibus hæc fortitudo vim suam & præstantiam ostendat.

Nam fere omnes partem aliquam habent tribulationum, quas refert Apostolus dicens, se expositum fuisse a *periculis fluminum, periculis latronum, periculis ex genere* suo, *periculis ex Gentibus, periculis in Ciuitate, periculis in solitudine, periculis in mari, periculis in falsis fratribus.* Et quoniam multa ex his periculis obueniunt repentè, in eis,ait Sanctus Thomas, elucere magis fortitudinem: eò quòd indicium sit, eam esse in corde valdè radicatam, si cùm tale periculum eam aggreditur,non succumbit. Sed illa ex se inclinat semper ad ea præuenienda prudenti consideratione,vt eis resistat,aut facilius sustineat:nam(vt S.Gregorius ait) *iacula præuisa minus feriunt.*

a 2. Cor 11. 22.

Supra a.9.

Hom.31.in Euang.

Hinc licet colligere: quàm excellens, quantique momenti sit generosa hæc virtus, quæ omnibus Christianis à supremis Reipublicæ capitibus vsque ad infimum, qui in ea versatur, est necessaria. Nam fere omnia virtutum opera, & gubernationis negotia in pace & bello; & reliqua, quæ ad cuiusque statum & officium pertinent, admixtas habent difficultates & pericula: ex quibus magni timores ac timiditates oriuntur. Et nisi Fortitudo adsit, ad eas reprimendas, & superandas: necesse erit perire apta prudentiæ dictamina, feruor, & zelus exacta Iustitiæ ratio, pia misericordiæ desideria, & virtutum omnium exercitia. Nam quis erit castus, nisi sit fortis? quis temperans? quis humilis? mitis, & obediens? nam Fortitudo omnium virtutum est murus. Illa Iustitiam defendit, Religionem conseruat, & pacem Reipublicæ: illa maximum Christianæ perfectionis hostem, inordinatum scilicet vitæ propriæ amorem vincit, ac de ipsamet morte, quæ omnium terribilium est terribilissima, triumphat: & suo duplici actu seruit charitati, & b *dilectioni*; de qua dicitur, quod *sit fortis vt mors*, ad aggrediendum; *dura* verò *sicut infernus* in sustinendo. Et martyrium ipsum, quòd est vitæ totius Christianæ opus maximè heroicum, pertinet (vt Sanctus Thomas ait) ad Fortitudinem, quæ illud exequitur, obediendo charitati, id imperanti. Et hac ratione dixit Sanctus Ambrosius, Fortitudinem excellere reliquas virtutes: quatenus maiores difficultates expedit, & maiora remouet impedimenta, ad ipsas virtutes exercendas. Et in hoc magnam habet similitudinem cum Fortitudine ipsiusmet Dei, qui fortis est fortium, & principium veræ Fortitudinis, quam ipse dat suis amicis: quemadmodum ipse per Ieremiam asseruit, dicens:c *ego feci terram,*

b Cant.8.6.

2.2.q 124. a.2.

Lib.6 offic. c.35

S.Thom 2.2. q 123 a 12.

c Iere.27.5.

 & homi-

d Iere. 9. 23. *& homines, & iumenta, quæ sunt super faciem terræ in fortitudine mea magna, & in brachio meo extento: & dedi eam ei, qui placuit in oculis meis.* d *Nec potest gloriari sapiens in sapientia sua, nec fortis in fortitudine sua*, neque in præclaris operibus, quæ cum illa facit: quia potius mea quàm illius sunt; siquidem viribus, à

e Deut. 8. 17. me ipsi collatis, ea facit. Ne dixeris (ait Moyses) in corde tuo: e *Fortitudo mea, & robur manus meæ hæc mihi omnia præstiterunt, sed recordare Domini Dei tui, quod ipse vires tibi præbuerit*, vt ea obtineres.

§. De Fiducia eiusque excellentia.

EX HIS transire possumus ad virtutem FIDVCIAE de omnipotentia diuina, cui innititur FORTITVDO, & vniuersim tota gubernationis Christianæ, omniumq; virtutum prædictarum perfectio. Nam homo ex se ipso debilissimus est: nec potest proprijs viribus legem Dei custodire, neq; efficere, vt alij obseruent; nec tantum zelum, & Fortitudinem habere: vt hoc solo nomine tot sustineat molestias; & adeò egregia facinora aggrediatur, cum ingentibus adeò periculis: nisi creatoris omnipotentia ad id totum adiuuet. Quamobrem necesse est, sibi ipsi diffidere, ac *Fiduciam* suam totam in Deo collocare, à quo & zelus, & animi robur ac fortitudo procedunt: à cuius misericordia eam acceperunt omnes viri zelantes, & fortes, qui fuerunt in mundo: quemadmodum strenuus ille Matathias Filijs suis

f 1 Mach. 2. 61. dixit: f *cogitate per generationem & generationem: quia omnes, qui sperant in eum, non infirmantur*, nec pereunt: Quod si aliqui pereunt, id euenit ob superbiam aliquam & arrogantiam sui ipsorum: eò quòd plus æquo proprijs viribus fiderent, quemadmodum euenit Ducibus illis Machabæorum socijs, qui præclaris illorum gestis inuidentes, ausi sunt exi-

g 1. Mach. 5. 7. re g *ad pugnandum aduersus gentes, vt facerent sibi nomen*; qui tamen *fugati sunt* & victi. Ac propterea perijt etiam Rex h *Sennacherib*: & peribunt

h Isa. 10. 13. h Cap. 36. 6. quotquot præcipuam suam confidentiam ponent in Potentibus mundi, de quibus Isaias, quòd h *sint instar baculi arundinei confracti, cui si innixus fuerit homo, intrabit in manum eius, & perforabit eam*; & cùm minùs cogi-

i Iere. 10 17. tat, proijcitur in terram: ac propterea dixit Ieremias: i *maledictus homo qui confidit in homine, & ponit carnem brachium suum. Benedictus* autem *vir, qui confidit in Domino, & erit Dominus fiducia eius*, in omnibus suis

k Lib. de Ioseph cap. 5. aduersitatibus; nec deficiet, etiam crescentibus & multiplicatis periculis. Nam (vt sanctus Ambrosius ait) k *ibi est plus auxilij, vbi est plus periculi*, quia

l Psal. 9 10 l *Deus adiutor est in opportunitatibus, in tribulatione*: & illa crescēte, auxilia quoque eius augētur. Deus est, qui debilem reddit fortem; & pusillanimem facit audacem: additque diuinas vires humanis. Id quod Isaias indicauit,

dicens:

dicens: m *qui sperant in Domino, mutabunt Fortitudinem* : ex humana scilicet in diuinam. Hæc spes & fiducia mutat Ducum ac militum fortitudinem in suis pugnis; & ex hominibus Leones facit terribiles, suisque hostibus tremendos. Hæc commutat Fortitudinem Martyrum in suis congressibus, dans illis tantum animi robur, vt potiùs cruciatus & tormenta cordi desint : quàm deficiat cor ad ea toleranda. Qua ratione etiam ipsos Tyrannos vincant. Hæc mutat Fortitudinem Gubernatorum, & Iudicum : reddens illos constantes & firmos in suis gubernationibus, & officijs : ita vt cuicunque, volenti pia ipsorum desideria & conatus impedire, strenuè ipsi resistant. Hæc permutat Fortitudinem Virginum, Religiosorum, Coniugum, & continentium: omniumque ciuium, eosque in suis conflictibus reddit strenuos, & imperterritos : ita vt nec ob timores aut pericula imminentia remittant aliquid de suo debito & officio. m *Isa.* 40. 31

Horvm omnium sufficientem Fidem faciunt illustrissimorum Sanctorum empla, quæ sexto capite supra retulimus : quorum zelus & fortitudo in arduis & egregijs suis facinoribus oriebatur ex hac de diuina potentia Fiducia, vt facilè deprehendi potest si reflexio mentis fiat circa ea. Nam inprimis quomodo potuisset Abraham stupenda ac difficilia adeò fecisse, nisi (vt Apostolus dixit) n *contra spem in spem credidisset*, talem scilicet spem in Deo collocans, quæ omnem excederet humanam : hæc fecit illum o *egredi de terra sua*, *& de cognatione sua*, *& de domo patris sui*; *& ire in terram*, quam non nouerat; ac peregrinari per varias regiones, securissimum se reputans etiam in maximis periculis. Hæc fecit, vt vinceret difficultatem o *offerendi proprium filium Deo in sacrificium* : quia sperauit, Deum posse vitam illi reddere. Hæc adeò fortem eum reddidit & animosum, vt cum p *trecentis decem & octo vernaculis suis*, & quidem non valdè exercitatis in bello, aggressus fuerit, ac superauerit quatuor Reges, adeò alioqui fortes & strenuos, vt quinque alios Reges vicerint; & captiuum duxerint *Lot fratrem suum*, qui apud vnum ex victis Regibus in Sodomis versabatur. in quo arduo negotio coniunxerunt se zelus & Fortitudo cum spe & fiducia: vt egregio illi facinori fælicem finem imponerent. Quid verò dicam de eius pronepote Patriarcha Ioseph, cui Deus Dominus Noster in quadam reuelatione significauit, quod ipsum elegisset, quasi in q *Regem fratrum suorum*. Quæ reuelatio, licèt eum in grauissimas coniecerit angustias: nunquam tamen ipse quicquam de sua fiducia remisit, donec reuelationem vidit impletam : semper enim magnam animi fortitudinem in occurrentibus omnibus periculis ostendit. O quàm fuit gloriosa r *Iosue* & *Chaleb* in Deum fiducia, si cum decem sociorum suorum

Macb. 2. 50.
1. n *Rō.* 4. 18.
o *Gen.* 12. 1.
o *Gē.* 22. 10.
p *Gē.* 14. 14.
2. q *Gen.* 37. 7.
3. r *Nu.* 14. 6.

diffidentia & timiditate conferatur. Socij enim illi mirabilium illorum obliti, quæ DEVS non ita multò ante in AEgypto ediderat, in ipsorum auxilium ac defensionem; & promissorum eius, quòd esset illis terram illam daturus, fiduciam, eam obtinendi, deposuerunt: metientes pericula, quæ in ea adeunda occurrere poterant, viribus suis naturalibus, quibus multò maiores existimarunt esse vires hostium suorum, & ita dixerunt, illos esse tanquam f *Gigantes: quibus ipsi comparati, quasi locustæ viderentur.* At Iosue & Chaleb integram suam fiduciam seruantes, magna animi fortitudine in ea perseuerarunt: quia non proprijs tantùm viribus pericula metiebantur: sed diuinis, in quibus fiduciam suam collocabant. ideoque opponētes se timidis illis, & toti populo, dixerunt: t *nolite timere; Dominus enim nobiscum est: & recessit ab hostibus omne præsidium, & sicut panem ita* in virtute Dei *possumus eos deuorare*, etiamsi Gigantes illi videantur, nos verò locustæ.

f Nu.13. 34.

t Vers. 9.

SED vlteriùs progressa est fiducia Iosue, qui Dei zelo indutus aduersus hostes suos, incredibili animi magnitudine adeò grandes res est aggressus, vt stuporem mundo adferret; & quidem eò vsque vt iuberet u *Solem & lunam non moueri, donec vlcisceretur se de inimicis suis: & ita sol & luna steterunt, obediente Deo voci hominis, & pugnante pro Israel.* Quid autem hoc totum fuit aliud, quàm monere Principes, & Gubernatores, alijs imperantes: vt, si obediri sibi velint, fiduciam suam in solo DEO collocent, qui mutat, subijcitque hominum corda; efficietque vt & summa & ima sistant in medio suo cursu; & imperatis obediant. Fiducia enim in DEVM induit nos spiritu quodam, quasi DEI: qui (teste Sancto Bernardo) omnipotentiam suam in eo ostendit, quòd spem suam in ipso collocantes faciat omnipotentes.

u Iosu.10. 12.

Ser. 18. in Cant.

4. QVIS dicet, non fuisse quasi omnipotentem Eliæ Zelum, qui verbo suo cœlos occludebat, vt x *nec rorem nec pluuiam darent, nisi iuxta oris sui verbum*; ad quod verbum y *cadebat etiam ignis Domini* de cœlo, vt *voraret holocaustum*; imò & z *peccatores*. fauente Deo zelantis hominis orationi, non timidæ aut temerariæ; sed prudenti, valdeque confidenti.

x 3. Reg 17. 1

y Ca. 18. 38.

z 4. Reg. 1. 10.

5. QVIS victoriam dedit Dauid contra Gigantem illum Goliath, nisi fiducia in Deum, qua seipsum muniuit? & quis adeò debilem reddidit Gigantem, vt ex vnius lapidis ictu in terram caderet, nisi spes & fiducia, quam in propria sua fortitudine collocauit. a *Tu* (inquit Dauid ad eum) *venis ad me cum gladio, & hasta, & clypeo: ego autem venio ad te in nomine Domini exercituum: & dabit te Dominus in manu mea, & percutiam te, & auferam caput tuum à te, vt sciat omnis terra, quia est DEVS in Israel. Et nouerit vniuersa Ecclesia hæc, quia non in gladio, nec in hasta saluat Dominus,*

a 1 Reg. 17. 45.

ipsius

ipsius enim est bellum, & ipse victoriam dat confidenti in ipsius omnipotentia; denegat verò eandem in se ipso confidenti, & propriæ fortitudini innitenti.

DENIQVE quis Danieli, eiusque socijs tantum animi robur dedit, vt furorem b *Tyrannorum* contemnerent, nec c *leones* rugientes, aut b *flammarum* terribilitatem curarent? fiducia procul dubio in DEVM hæc mirabilia fecit: qui tantam animi fortitudinem ijs dedit, qui ex zelo gloriæ ipsius tot pericula adierunt. Hæc fiducia *conclusit ora leonum*, & *excussit flammam ignis de fornace*, & tyrannos *immutauit* venerantes prodigia, quæ DEVS in suorum seruorum honorem faciebat. Muniant itaque se Reges hac fiducia in suis omnibus negotijs, & periculis: sibi persuadentes, eundem nunc esse Deum, qui semper fuerit; neque mores & conditionem mutasse, quia non est capax mutationis: & quod fecit & operatus est erga antecessores: faciet erga præsentes, eadem fide & fiducia munitos. Ne fidant suis exercitibus, curribus & equis; nec fortitudini, quæ potest in hominibus reperiri: quia illa tota fragilis est, ac debilis: sed fidant Deo, vt humana hæc fortitudo in diuinam conuertatur; fiantque omnipotentiæ eius participes. Nam (vt Propheta quidam dixit Regi Asa) *oculi Domini contemplantur vniuersam terram, & præbent fortitudinem his, qui corde perfecto credunt in eum.* 6.

b Dã 3.6.20

c Cap.6. 17.

2. Par.16 9.

CONFIRMEMVS hæc eadem exemplo strenuorum Machabæorum: qui acceptis optimis monitis à suo optimo parente, & excitati exemplis ab illo allatis, fuerunt valdè obseruantes & zelosi legis: & obtulerunt se incredibili animi magnitudine ad maxima pericula, eius defendendæ causa: & in ea postea fuerunt valdè gloriosi, experientia videntes, verum esse, quod Pater eis asseuerauerat. Aggressi enim sunt exercitus innumeros, & victorias stupendas obtinuerunt: de quorum facinoribus loquuntur omnes gentes; eorum fama & gloria per omnes nationes volauit; eorum fortitudo erat quasi leonum, & heroica facinora metum incutiebant vicinis Regibus, imò & potentissimis, cogitandi & consultandi materiam præbebant: & parua manu copiosos disturbabant exercitus: quia fiduciam in DEI omnipotentia collocauerant: cuius Spiritum & fortitudinem induerunt: quàm adeò in suis cordibus radicauerant, vt pro cognomine eam acceperint: nam (vt aliqui graues Doctores sentiunt) nomen Machabæorum componitur ex quatuor literis hæbræis, quæ sunt principium illarum vocum, quæ sunt in solenni illa exodi sententia: f *quis similis tui in fortibus Domine*: quasi diceret: tu solus Domine 7.

Sixt Sen l.1. Bibl. Geneb in Cronolog. m.c.b.i.

f Exo-15.1.11

fortis

fortis es, & à te fortitudo prouenit: in te autem confidentes omnia bella vincere possumus. Ita professus est primus huius nominis Dux, quando ei milites dixerunt: *Quomodo poterimus pauci pugnare contra multitudinem tantam, & tam fortem, & nos fatigati sumus ieiunio hodie? Et ait Iudas: Facilè est concludi multos in manus paucorum: & non est differentia in conspectu Dei cœli liberare in multis, & in paucis: quoniam non in multitudine exercitus victoria belli, sed de cœlo fortitudo est. Ipsi veniunt ad nos in multitudine contumaci, & superbia vt disperdant nos, & vxores nostras, & filios nostros, & vt spolient nos: nos verò pugnabimus pro animabus nostris, & legibus nostris: & ipse Dominus conteret eos ante faciem nostram.* Hæc dixit Iudas Machabæus, nec irrita fuit eius fiducia. statim enim insignem consecutus est victoriam, & postea multas alias: eas omnes DEO tribuens, eò quòd (vt supra dicebamus) t *Dei esset bellum*: cùm ex zelo legis eius suscipitur, & fiducia in ipso collocatur. Idemque dixit Propheta quidam exercitui Regis Iosaphat: *Nolite timere, nec paueatis hanc multitudinem: non est enim vestra pugna, sed DEI. Non eritis vos, qui dimicabitis, sed tantummodo confidenter state, & videbitis auxilium Domini super vos.*

t 1. Reg 17. 47.

2 Par. 20. 15. 17.

CAPVT XIII.

PERFECTIONEM CHRISTIANAM POSSE ETiam in militia inueniri: & Religiosum statum cum tribus suis Votis: Paupertatis, Castitatis, & Obedientiæ, in Ordinibus militaribus, ad eam iuuare.

QVEMADMODVM ad Principes, tanquam officium proprium, spectat: iustitiam administrare, & Iudices constituere, qui ipsorum authoritate illam administrent; & hoc nomine possint gladio ipso punire delinquentes & reos, qui pacem Reipublicæ perturbant: ita (ait Sanctus Thomas) ad eosdem Principes pertinet, ob authoritatem & potestatem publicam, quam habent, regnum suum armis propugnare; Ducesque & strenuos ac præclaros alios viros constituere: qui exercitus dirigant, ac gubernent; & eisdem contra suos hostes pugnent. Quamuis autem hoc ipsum procul videatur distare à perfectione Christiana, quæ profitetur di-

2. 2. q. 40. a. 1.

lectionem inimicorum; & benefacere ijs, qui malè nobis faciunt: at supposita hominum malitia, & iniustitijs ac iniurijs, quibus violenter afficiunt innocentes, necessarium est bellicum exercitium ad puniendos rebelles, reprimendos tumultuantes, Iustos ab iniurijs liberandos, & omnes in Republica continendos & conseruandos in pace. Hoc autem non est alienum à perfectione, quam ipse Christus Dominus docuit. 1.
siquidem ipsemet Deus illud inter alia cognomina sibi accipit, vt vocetur *Deus Sabaoth*, siue exercituum: ipsius enim authoritate illi congregantur: ipsius fortitudine pugnant; ipsius potentia vincunt; eius denique *Angeli* vocantur etiam *Principes exercituum Domini*, & veniunt in auxilium militantium, & ex ipso cœlo arma illis mittit, quibus pugnare valeant. Quemadmodum euenit insigni illi Duci Iudæ Machabæo, cui Ieremias Propheta in somnis apparens dedit gladium aureum dicens: a *accipe Sanctum gladium munus à Deo, in quo deijcies aduersarios populi Israel*. Cùm igitur gladius dicatur Sanctus, sanctè quoque eo licebit vti; & Sanctus esse potest, qui illum gestat, si ad tuendam & propugnandam iustitiam cum eo pugnet. Dicitur autem a *aureus*, vt intelligatur non aduersari charitati; quæ potiùs illum exacuit, exornat, & agitat: quia non vitiosa vindicta, neque *odio iniquo*, sed *perfecto* ferit: quod oritur ex amore Dei: cuius hostes deuastare intendit, eò quòd non possit alia via eos perducere ad id, quod est iustum, & Creatoris voluntati conforme. Præterea non potest non esse sanctum exercitium illud, quod Deus prodigijs approbat, magnisque præmijs remunerat. Scimus autem, ipsum tam populo in veteri testamento, quàm Christianis in nouo, prodigiosas victorias dedisse; magnisque fauoribus Duces ipsos prosecutum: qui pugnantes zelo eius honoris propugnandi, eiusque mandatis obtemperandi eas obtinuerunt. Et ipsemet Dominus assistentiam & protectionem suam promisit, hoc titulo & nomine pugnantibus: ad significandum placere sibi eorum exercitium: vt apparet ex ijs, quæ dicuntur in Deuteronomio: b *Si exieris ad bellum contra hostes tuos; & videris equitatus & currus, & maiorem quàm tu habeas, aduersarij exercitus multitudinem; non timebis eos: quia Dominus Deus tuus tecum est, qui eduxit te de terra AEgypti. Appropinquante autem iam prælio, stabit Sacerdos ante aciem, & sic loquetur ad populum: Audi Israel; vos hodie contra inimicos vestros pugnam committitis, non pertimescat cor vestrum, nolite metuere, nolite cedere, ne formidetis eos: quia Dominus Deus vester in medio vestri est, & pro vobis contra aduersarios dimicabit, vt eruat vos de periculo*. Si igitur DEVS pugnantibus adest, pugnatque cum eis: certum est, placere ipsi talem pugnam; & pugnan-

a 2. Mac. 15. 16.

a Num. 15.

2.

Ribadeneira l. 2. de Principe cap. 42.

b Deut 20. 1

tes ſicut oportet, poſſe ſanctitatem, & perfectionem cupitam obtinere:
3. Omnia enim opera Dei ſunt perfecta: & in eis communicat perfectionem, ſequentibus diuinam ipſius voluntatem, ac directionem, per ipſam illis præſcriptam. Et re ipſa eam communicauit multis valdè excellenter: quales fuerunt Ioſue, Dauid, Ioſias, & ſancti alij Reges.
Ep. ad Bonif. S. Th. ſupra. Ex quo infert Sanctus Auguſtinus: neminem debere exiſtimare, exercitium hoc alienum eſſe à ſanctitate & perfectione, quam Chriſtiani profitentur, cuius ſignum apparuit in primæua Eccleſia: in qua militiam profitentium ſanctitas adeò fulgebat, vt per eos Deus ederet clariſsima & ſtupenda prodigia; & ex eis valdè inſignes martyres ſibi eligeret. Prioris teſtimonium præbet præclara illa ac decantata legio, quæ fulminatrix appellabatur, quæ ſuis orationibus impetrauit tonitrua & fulmina è cœlo, quæ valdè hoſtes terruerunt. Poſterioris verò teſtimonium præbet legio illuſtriſsimorum Thebeorum, qui vt fortitudinem ſuam oſtenderunt, in Republica armis defendenda: ita voluerunt eandem oſtendere, offerendo proprias vitas pro fide ac religione Chriſtiana.

4. HVC accedit, quòd ſæpè ipſamet charitas, in qua pefectionis Chriſtianæ ſubſtantia conſiſtit, ad medium hoc belli adhibendum, impellat: ſiue iuſtitiæ nomine, vt Reſpublica defendatur; ſiue miſericordiæ, vt liberentur, qui opprimuntur iniuſtè. Quare, ſi tale medium aſſumatur abſque ambitionis admixtione, qua mundi huius gloria quæratur; aut cupiditatis, qua velit patrimonium ſuum nouis prouincijs amplificare, facilè poterit eſſe perfectum.
23 q. 1. c. Apud. ex S. Auguſtino.

PRAECLARISSIMVM in hac materia exemplum fuit Patriarchæ Abraham in illa pugna, quam aggreſſus eſt ex mera charitate, vt Regem Sodomorum liberaret: qui cùm ſe vidit libertati reſtitutum, in ſignum animi grati, ob inſigne beneficium acceptum dixit Abrahamo: *Da mihi animas, cætera tolle tibi.* Qui tamen reſpondit excelſo & generoſo animo: *leuo manum meam ad Dominum Deum excelſum, poſſeſſorem cœli & terræ, quod à filo ſubtegminis vſque ad corrigiam caligæ non accipiam ex omnibus, quæ tua ſunt:* vt ſic oſtenderet, (quemadmodum Sanctus Ambroſius perpendit) ſe non exiuiſſe ad illud bellum ob aliquod ſuum lucrum, aut commodum: ſed purè ex zelo charitatis. Et quamuis iure potuiſſet ſibi retinere, quæ in bello iuſto acquiſiuerat; & præcipuè cùm Rex ipſe ea illi offerret: noluit tamen hoc iure vti; ſed ijs ea reddere, quorum priùs fuerant, magnas ſibi diuitias reputans, quòd miſericordiam cum captiuis feciſſet, dicens, ſe nolle ditari ex rebus hominum adeò indigentium. Quo exemplo Principes docuit zelum, quo debeant neceſsitatibus ſubuenire, iniuſtè oppreſſorum: non ſolùm quando lege iuſtitiæ, & ratione officij ſui ad id
c Gen. 14. 21
Lib. 1 de Abrah. ca. 3.

teneu-

tenentur; sed aliquando etiam, quando sola id lex charitatis dictat: vt non quærant lucrum, aut commodum ab hominibus, sed ab ipso Deo. copiosam expensarum suarum solutionem reputantes: quòd ipsi misericordia vti possint.

§. I. *Religionem, paupertate Spiritus, Castitate, & Obedientia, perfectionem hanc adiuuare.*

VLTIMA prædictorum probatio sumitur ex eo, quòd Sacra Religionis virtus receperit etiam in se bellica exercitia: exaltando & consecrando illa, tribus suis solemnibus paupertatis, Castitatis, & obedientiæ votis, quibus disponuntur homines ad heroicos fortitudinis actus in eo exercendos. Nam Catholica Ecclesia, quæ ab Spiritu sancto regitur, ne in rebus ad bonos mores fidelium spectantibus aberret, eas religiones instituit, quas Militares appellamus, militiæ exercitijs dedicatas. Quod (vt Sanctus Thomas probat) est opus perfectionis: quia non fit ob inanem aliquem huius mundi finem; sed ob diuinum cultum, & honorem, ad Fidem dilatandam, aut defendendam; aut tuendum commune Reipublicæ Christianæ bonum. *Religiones Militares. 2.2 q.188. a.3.*

ET quoniam Religio status est perfectionis, ad eam procurandam institutus & consecratus: (quemadmodum postea videbimus) ideò Religiosi, huius militiæ professores possunt esse perfecti, implentes sui status obligationes; & trium votorum, in quibus ille fundatur: quæ mirificè respondent ei, quod in bello iusto quæritur. Nam paupertas Spiritus, Castitas, & Obedientia remouent tria illa maxima impedimenta, quæ illud exercitium secum adfert: cupiditatem scilicet, sensualitatem, & falsam libertatem: efficiunt verò tria bona magni momenti: quia euellunt radices metus ac timiditatis, quæ solent hominem inuadere in mortis periculis: repellunt quoque nimias curas & affectiones, quæ ipsum cor post se trahunt; nec permittunt suis attendere exercitijs: intentionem quoque purificant, vt non tendat in aliquem finem huius mundi; sed in finem Christianum tantum, & perfectum: in eum modum, quo de Machabæis dicitur: a *erat pro vxoribus & filijs, itemque pro fratribus & cognatis minor solicitudo: maximus verò & primus pro sanctitate, timor erat templi*, & pro conseruanda puritate suæ legis ac religionis. *a 2. Mach. 15. 18.*

HOC IPSVM licet animaduertere in ijs, quæ Deus noster in Deuteronomio iubebat: vt qui aliqua re his virtutibus contraria laboraret

b 2. Deu. 20. 5. non proficiſceretur ad bellum : b *Quis eſt homo, qui ædificauit domum nouam,
*& non dedicauit eam? vadat, & reuertatur in domum ſuam : ne fortè moriatur in
bello, & alius dedicet eam. Quis eſt homo, qui plantauit vineam, & nec-
dum fecit eam eſſe communem, de qua veſci omnibus liceat? vadat & reuer-
tatur in domum ſuam : ne fortè moriatur in bello, & alius homo eius fungatur
officio. Quis eſt homo, qui deſpondit vxorem, & non accepit eam? vadat & reuerta-
tur in domum ſuam, ne fortè moriatur, in bello, & alius homo accipiat eam. Quis
eſt homo formidoloſus, & corde pauido? vadat & reuertatur in domum ſuam,
ne pauere faciat corda fratrum ſuorum, ſicut ipſe timore perterritus eſt :* hoc
totum iubebat Deus in exercitu proclamari ; deſignans eos, qui ad
bellum apti non erant, eò quòd illis animus, & vera fortitudo de-
eſſet : aliqui ob temporales poſſeſsiones, quarum inordinata cupidita-
te laborabant, quales eſſe ſolent, qui domum ædificarunt, & vineam
plantarunt, nec tamen eius fructus deguſtarunt : nam cùm multum
in ea laborauerint, valdè cupiunt eius fructibus vti. Alij ob inordi-
natam ad carnis voluptates propenſionem, quales eſſe ſolent ſpon-
ſi, antequam matrimonium concludant. Alij ob inordinatum vi-
tæ ſuæ deſiderium, vnde ingens timor oritur eam amittendi. Con-
ſtat etiam manifeſtiſsimè, his tribus vitijs valdè perturbari exerci-
tus; & cauſam eſſe, cur ſuccumbant, vitamque amittant, qui ſe illis
dedunt.

I.
c Ioſu. 7. 21. CVPIDITAS effecit, vt c *Achan* aliquid in expugnatione Iericho
auferret, ob quam cauſam in proximo congreſſu, exercitus amiſit
victoriam : & in exercitu Machabæorum occiſi ſunt aliqui milites,
d 2. Machab. 12. 40. quos cùm vellent tradere ſepulturæ, d *inuenerunt, ſub tunicis interfecto-
rum de donarijs Idolorum, à quibus lex prohibebat Iudæos* : & addit Scri-
ptura : *omnibus manifeſtum factum eſſe, ob hanc cauſam eos corruiſſe*. Hæc
detrimenta impedit paupertas Spiritus, quæ euellit cor ab omni gene-
re cupiditatis, maximè cùm eſt voto confirmata. dico autem pauper-
tatem Spiritus : nam coacta, & inuita, potius ſolet auaritiam au-
gere, & militum corda in bello ad furta & rapinas impellere. Qui
tamen, ſi Spiritu ſint pauperes, ſunt verè fortes ac magnanimi, ob
contemptum rerum terrenarum : nec pugnant, vt acquirant bona
temporalia ; nec timent illorum iacturam facere ; nec iniuriam a-
licui inferunt, vt talia conſequantur : & eò direxit Sanctus Ioannes
e Luc. 3. 14. Baptiſta documentum datum militibus interrogantibus, quid facie-
mus & nos, vt ſalui eſſe poſsimus? dixit enim illis : e *nemi-
nem concutiatis, neque calumniam faciatis : & contenti eſtote ſtipen-
dijs veſtris* : neque ſpecie aut prætextu neceſsitatis quæratis vobis per

malum

malum aliquod medium vestram sustentationem. Supponit autem Sanctus Præcursor: debere Principes stipendia suis militibus soluere, quibus se sustentent: alioquin periculo eos exponunt, alimenta sua quærendi quacunque ratione possint; etiam cum iniuria proximi. Nam (vt optimè dixit Cassiodorus) famelicus exercitus non potest esse militari disciplinæ subiectus: semper enim sibi persuadet, quòd possit vi & armis rapere quod sibi deest. Quod quamuis licitum sit ab inimicis accipere, contra quos iustum geritur bellum: non tamen licet ab amicis, & socijs. Ac propterea DEVS præcepit, & filios Israel transeuntes per terminos amicorum, d *emere cibos ab eis pecunia, & aquam emptam bibere.* Vide Ribad. lib. 2. c. 43. d Deut. 2. 6.

2. VITIVM quoque luxuriæ & libidinis valdè nocet exercitibus; quia deserit DEVS carnales huiusmodi homines, punitque; priuans eos victoria, quam præ manibus habebant. Benè hoc nouerat impius ille Balaam, cùm aduertens, se non posse populo Israel maledicere iuxta votum Balac Regis Moabitarum; e *consuluit* illi, vt mitteret elegantes fœminas ad exercitum Israel, quæ illum ad libidinem & idololatriam prouocarent; sic enim fore, vt certò periret. Et quis inuictum aliàs Holofernis exercitum vastauit, & spiritus eius superbos compressit, nisi affectus luxuriosus in Iudith? propter quem statuit DEVS, vt egregia illa & strenua mulier f *abscinderet caput eius*: casta enim mulier fortior est viro inhonesto. Contra hoc periculum dirigitur castitatis votum, siue firmum eam seruandi propositum; quia ostendit animi sui fortitudinem in exercitum passionum suarum, à quibus oppugnatur: vt sic victoriam de externis hostibus referat: prima enim victoria disponit ad secundam obtinendam. Nec vacat mysterio, quod in scriptura diuina eadem phrasi & modo loquendi, g *accingi* scilicet & h *precingendi*, significetur virtus Castitatis, & promptitudo ad pugnam. Vt intelligatur, quòd gladius, qui ad cingulum appenditur, priùs debeat propriæ carnis stimulos & insultus domare, quàm hostium, qui exterius nos oppugnant, & hoc ipsum Dauid insinuauit, cùm dixit: i *Deus qui precinxit me virtute: & posuit immaculatam viam meam: qui perfecit pedes meos tanquam ceruorum, & super excelsa statuit me: qui docet manus meas ad prelium, & posuit vt arcum æreum brachia mea.* Sint igitur milites castitate præcincti; & ambulent per viam puritatis immaculatam: & DEVS illis dabit veloces ceruorum pedes, non ad fugiendum, sed ad aggrediendum, cum brachijs æreis, & manibus robustis ad pugnandum, & vincendum. e Num. 24. 14 & c. 25. 1 Apoc. 2. 14. f Iud. 12. 16. & c. 13. 10. g 3. Reg. 20. 11. h Luc. 12. 35. i Psal. 17. 33

3. TERTIVM vitium exercitum valdè perturbans, est nimius timor mortis, qui fugere cogit ex pugna, cum defectu & nota fidelitatis, & obedientiæ, quam ipsa militia requirit, quæ obligat militem vt vitæ potius iacturam subeat, quàm suam deserat stationem; aut ijs desit, quæ ipsi

 incum-

incumbunt, magnum sibi reputans dedecus, indicia dare timiditatis, aut fugæ, vt mortem euadat. quemadmodum protestatus est strenuus ille Dux Iudas Machabæus, qui consulentibus militibus fugam, intrepidè respondit: k *absit istam rem facere, vt fugiamus ab eis: & si appropiauit tempus nostrum, moriamur in virtute propter fratres nostros, & non inferamus crimen gloriæ nostræ.* Sed hæc ipsa obedientia adeò ingenua, excelsior adhuc fit ab obedientia religiosa: quæ offert se ad obediendum: quemadmodum ipsius Dux IESVS CHRISTVS factus fuit obediens vsque ad mortem, & quidem crucis: quando id cedit, & necessarium est in bonum Reipublicæ, & suorum proximorum: adiuuantibus se mutuò obedientia & fortitudine, vt victoria obtineatur, de qua obedientia & illud Salomonis intelligitur: l *vir obediens loquetur victoriam.* Vtitur autem verbo *loquendi*, vt intelligatur, quòd opera obedientiæ faciant verba esse vera;& cum oblectatione instituti sermonem de victorijs, quas laboribus suis obtinuit.

k 1 Mach. 9 10.

l Prou. 21.28.

CAPVT XIV.

VARIA MEDIA FORTITVDINEM ET FIDVCIAM in Deum conseruandi, in varijs gubernationis & militiæ euentis: & quid sit in Republicæ calamitatibus faciendum.

MPONAMVS tandem huic Tractatui finem, varijs medijs allatis, ad conseruandam & augendam Fortitudinem, & in DEO confidentiam, tam in gubernatione, quã in militia, & in varijs euentis: quæ interdum sunt valde diuersa. Accipiemus autem exemplar clarissimorũ Machabæorum, quorum Fortitudo & Fiducia adiunctas etiam habuit heroicas alias virtutes.

PRIMA fuit ORATIO, & recursus ad DEVM in omnibus aduersis, & periculis:nam ipsamet FIDVCIA requirit orationis exercitium, ad speratum auxilium impetrandum; nam ORATIO & FIDVCIA illud impetrat. Et hæc oratio fuit Machabæis adeò continua, vt semper, antequã a *pugnam inirent*, clamarent feruentibus orationibus in cælum: ad quod Dux milites exhortabatur,& hi Ducem suum comitabantur, vt multorum simul oratio, quod petebant, impetraret. Nec solum pugnæ præmittebatur oratio, sed in progressu etiam continuabatur. Cuius rei fidem facit sacer textus

a 1. Mach. 4. 30.

hisce

hisce admirandis verbis: b *Iudas & quicum eorant, inuocato Deo per orationes congressi sunt: manu quidem pugnantes, sed Dominum cordibus orantes, prostrauerunt non minus triginta quinque millia; præsentia Dei ipsis assistentis magnificè delectati.* Ex quo apparet: victoriam, in orationibus potius, quàm in armis consistere: arma enim virtutem ac dexteritatem accipiunt ab orationibus; quæ eum habent effectum, vt DEI generalis exercituum Ducis assistentiam obtineant. Ille enim præsentia sua exhilarat pugnantes; animumque & fortitudinem addit, vt vincant. Vt manifestiùs apparuit, cùm Iosue & exercitus hebræorum, hostes suos vinceret, c *Moyse manus suas* ad DEVM *leuante: quas si paululum remisisset, superabat Amalec*; quasi Moysis manibus cadentibus, omnis cordium fortitudo illas sequeretur, & caderet. b 2 Mach 15. 27. c Exod 7.11.

CVM oratione coniungenda est perfecta voluntatis resignatio: cum qua inchoandæ sunt pugnæ, & egregia facinora aggredienda: Dei prouidentiæ committendo eorum exitum; faciendo autem ex parte sua pugnantes ipsi quod possunt; & confidentes in ipsum DEVM quod sit daturus id, quòd magis expediet: quidquid illud fuerit. Ita expresè dixit strenuus ille Dux Machabæus suis militibus: d *accingimini & estote filij potentes, vt pugnetis aduersus nationes, quæ conuenerunt aduersus nos, disperdere nos & sancta nostra: quoniam melius est nos mori in bello, quàm videre mala gentis nostræ, & sanctorum. Sicut autem fuerit voluntas in cælo, sic fiat.* Hanc quærimus & optamus: quæ, si voluerit nos vinci & mori; æquissimo id animo accipiemus: eò quòd factum sit nobis iuxta eius beneplacitum. Sed, quemadmodum ipsi voluntatem suam DEI voluntati subijciebant, cuius gloriam & honorem quærebant: ita DEVS, eorum voluntati ac desiderijs annuens, gloriosas dabat victorias. d 1. Mach. 3. 58.

SIMILIA dixit Dux Ioab suis militibus, aggressuris periculosam pugnam. e *Estote* (inquit) *fortes, & pugnemus pro populo nostro, & ciuitate DEI nostri: Dominus autem faciet quod bonum est in conspectu suo:* idemque apud nos erit optimum. Hæc resignatio, summi est momenti omnibus hominibus; & in quibuscunque negotijs. Sæpe enim euenit, vt prudentes, & sancti viri in suis officijs; & in rebus, quas quærunt, faciant quidquid ipsi sciunt & possunt; & tamen voti compotes non fiant. Quia euentus rerum dependent à diuina prouidentia: Et propterea dixit Ecclesiastes: f *nec velocium esse cursum, nec fortium, bellum*, & eius victoriam: *nec sapientium panem lucrari, nec Doctorum diuitias* comparare, *nec Artificum gratiam* in operibus suis eleganter perficiendis. Eò quòd homines industrias e 2. Reg. 10. 2. f Eccl. 9. 11

quidem suas adhibere possint: Dei tamen est illarum euentus: quem euentum prædictis medijs impetramus: quibus adhibitis, Veloces, Fortes, Sapiētes, & Artifices, quod intendunt, obtinebunt quantum ipsis ad salutem suam expediet.

3. NECESSE tamen est paratos ipsos esse etiam ad exitus aduersos amplectendos, quos permittit DEVS, ad fortitudinem, resignationem, & fiduciam seruorum suorum exercendam, & probandam, quæ propter aduersos euentus non debet imminui: quemadmodum monuit Dauid Ducem suum Ioab in simili quodam aduerso euentu, dicens: g *non te frangat ista res: varius enim euentus est belli; nunc hunc, nunc illum consumit gladius: conforta bellatores tuos aduersus vrbem*, vt non deficiant animo, nec cessent à prosecutione belli, donec victoria potiantur. Sæpe enim Deus Dominus noster huiusmodi aduersos euentus permittit ad aliqua damna resartienda: post quorum reparationem, optatam concedit victoriam. Quemadmodum permisit exercitum Israel vinci à suis hostibus, ob occultum Achan peccatum, qui in expugnatione Iericho aliqua fuerat furatus: & cùm Iosue lamentaretur, quod exercitus esset superatus, respondit illi: h *peccauit Israel, & praeuaricatus est pactum meum: nec poterit Israel stare ante hostes suos, eosq; fugiet: quia pollutus est anathemate. Non ero vltra vobiscum, donec conteratis eum, qui huius sceleris reus est*. Statim verò atque reum illum inuenerunt, & lapidarunt, obtinuerunt insignem victoriam, quam eius causa prius amiserant. Inuestigēt igitur Duces in huiusmodi occasionibus, an sint aliqua peccata, quæ infælicium huiusmodi euentuum sint causa; & studeant adhibere remedium, etiam morte puniendo reos: ita enim præuenient multorum aliorum mortem, & optatam de suis hostibus victoriam obtinebunt. Similes etiam euentus permittit DEVS aliquando ex occultis suis iudicijs, non indicatis peccatis, ob quæ illos permittit, puniens interim illa; & simul probans, & exercens fidelitatem & perseuerantiam Iustorum. Quemadmodum factum est, cùm totus Israel, ingenti exercitu congregato, oppugnauit Tribum Beniamin, vt enorme quoddam delictum, in quadam Tribus illius ciuitate commissum, punirent. Nam quamuis ipse DEVS mentem illam, & voluntatem Israel approbasset, bellique *Ducem* designasset, fuit tamen exercitus ille victus, & cùm secundo ad idem certamen mandato ipsius DEI redirent, fuerunt quoque superati multis hominum millibus amissis; donec perseuerantibus omnibus in sua mente & voluntate atrox illud crimen puniendi, & orationem ad DEVM repetentibus: tertiò tandem iussit DEVS ad pugnam exire, deditque eis plenam de scelestibus illis victoriam. Vt ex hoc intelligamus non semper, quæ DEVS iubet & approbat, habere eum fælicem exitum,

g 2. Reg. 11. 25.

h Iosu. 7. 11.

Iudi. 20. 10.

quem

quem optant, qui pro eo orabant. Et benè se compatiuntur simul opus ipsum esse valde bonum, cum aduerso valde exitu: præcipue cùm multi ad opus illud concurrunt, ita vt victi illi remaneant ex occultis Dei iudicijs, quæ homines non assequimur: eò quòd velit nos Devs valdè humiles, sibique, & omnibus, quæ ipse constituit ac disponit, subiectos & resignatos. Quamobrem vna eademque opera multos fines consequitur; quia peccatores punit, aliquos iustos purificat, & alios humiliat: hac ratione eos disponens, vt suo tempore vtiliorem victoriam accipiant.

Ad hos omnes euentus habent Fortitvdo & Fidvcia duas alias virtutes comites & adiutrices, Patientiam scilicet & Perseverantiam, per duas columnas templi (quarum superius fecimus mentionem) significatas: quæ appellabantur k *Iachim* & *Booz*: firmitas scilicet & fortitudo. Patientia cohibet nimias tristitias, ex aduersis euentibus ortas: ita vt earum causa nec in vno puncto desit amori Dei, aut alicui rei obsequij eius. Perseverantia tædia reprimit, animique deiectiones, quæ ab eadem radice proueniunt: non enim desistit à nouis medijs adhibendis, vt voti compos euadat; nec imminuit quicquam de Fiducia, donec Devs aliud statuat: & quamuis aduersitas diutiùs duret, sæpiusque repetatur: vtraque virtus longanimiter tolerat, sperat, firmiterque prosequitur: & tunc ordinarios suos terminos transgreditur Fortitvdo, cùm nobilem adcò habet comitatum: quemadmodum enim *funiculus triplex difficilè rumpitur*: ita *fortitudo, patientia, & perseuerantia* vnitæ, & contextæ cum *Fiducia* in Devm, etiamsi oppugnentur, non tamen succumbent. Quòd si non assequentur quod homo intendit; assequentur certè, quod in eiusdem hominis bonum intendit Devs. Et propterea patientia & perseuerantia coronam consequuntur sibi promissam ab eo Domino, qui dixit: l *qui perseuerauerit vsque in finem hic saluus erit*. Constituet enim super eiusmodi columnas pulcherrimum præmiorum earum capitellum.

S. Tho. 2. 2 q. 1. 8 a. 1. Tract. 3. c. 4.
k 3 Reg 7. 21.
Vide Riber lib 2. de Tēplo c. 15.
l Mat. 24. 13.

Nemo tamen tutum se esse existimet, eò quòd semel expertus fuerit omnipotentiam Dei ipsi fauentis ob Fiduciam in eo collocatam: si enim non perseueret, sed in Fiducia aliquid remittat: eò erit maior desertio, quò habuit clariora à Deo pignora, ad illam non deponendam. Quemadmodum euenit Regi Asa, cuius Fiduciam Devs remunerauit audiens eius orationem, dansque illi gloriosissimam quandam victoriam contra m *integrum millionem*, quem in suo *exercitu ducebat Rex AEthiopiæ*. Sed paulò post idem Rex Asa in alio bello oblitus huius Fiduciæ in Devm, eam posuit in fauore Regis Syriæ, quem ambiuit oblatis multis muneribus, in quæ exposuit thesauros domus Domini.

m 2. Par. 14. 9. 11.

n 2 Par. 16. 9. Quamobrem iratus DEVS contra eum, dixit illi: n *ſtulte egiſti, & propter hoc ex præſenti tempore aduerſum te bella conſurgent*, nec habebis quietem in regno tuo. Fuitque hæc iuſtiſſima pœna: ſiquidem plus fidit idololatræ cuidam Regi, quàm vero ſuo DEO: & cùm debuiſſet DEVM nouis additis donis placare, abſtulit ea, quæ eius præceſſores liberali manu illi obtulerant.

IMPONAMVS huic puncto tanti momenti finem, illuſtri illo teſtimonio, quod in præſentia Holofernis Dux quidam gentilis nomine Achior protulit, extollens fauorem & auxilia, quæ DEVS populo Hebræo præbebat, quando ille in eius obſequio perſeuerabat: o *Vbicunque* (inquit) *ingreſſi ſunt, ſine arcu & ſagitta, & abſque ſcuto & gladio, DEVS eorum pugnauit pro eis, & vicit. Et non fuit qui inſultaret populo iſti, niſi quando receßit à cultu Domini DEI ſui. Quotieſcunque autem præter ipſum DEVM ſuum alterum coluerunt, dati ſunt in prædam, & in gladium, & in opprobrium. Nunc ergò, mi Domine, perquire, ſi eſt aliqua iniquitas eorum in conſpectu DEI eorum: aſcendamus ad illos, quoniam tradens tradet illos DEVS eorum tibi, & ſubiugati erunt ſub iugo potentiæ tuæ: ſi verò non eſt offenſio populi huius coram DEO ſuo, non poterimus reſiſtere illis, quoniam DEVS eorum defendet illos, & erimus in opprobrium vniuerſæ terræ.* Hoc fuit verum & certum Ducis illius teſtimonium: ex quo conſtat, Regum & exercituum fortitudinem in perſeuerantia conſiſtere obſequij diuini: tunc enim DEVS bellum, & eius cauſam, ſuam reputat, & in ſe recipit. Et quamuis interdum eos permittat in horrendas anguſtias deuenire, quales erant in ciuitate illa Bethulia, cùm eam Holofernes obſideret: non tamen vult eos animum abijcere, aut confidentiam: nec vt anguſtum habeant cor, ipſique DEO tempus præſcribant, in quo auxilium illis mittat: quòd fecerunt presbyteri eiuſdem ciuitatis, quos iuſtè reprehendit prudens Iudith: quæ, quod maiorem haberet fiduciam in diuinam omnipotentiam, fuit electa, vt libertatem populo ſuo obtineret, verumque fuiſſe Achior teſtimonium appareret: nam vbi homines minimè cogitant, habet DEVS aliquos occultos, qui ſint egregiorum ipſius facinorum inſtrumenta futuri; & quidem debiliores accipit aliquando, vt ipſi gloria detur ob talia geſta.

o Iudith. 5. 16. 24.

§. II. *Quid sit agendum in calamitatibus Reipublicæ.*

PRAEDICTAS virtutes debent maiori studio exercere Principes & Gubernatores, cæterique ciues tempore calamitatum, ac tribulationum, quæ suæ Reipublicæ eueniunt; quales sunt: pestis, fames, bella ciuilia, terræ motus, inundationes, incendia, & similes aliæ miseriæ, quæ vt plurimum veniunt in pœnam grauium peccatorum totius populi, & multò magis capitum, illum gubernantium. Nam vtrisque a *impletur mensura* illa, quam expectat DEVS ad similia mala in Rempublicam mittenda, quemadmodum scriptura diuina insinuat cùm dicit: b *addidit furor Domini irasci contra Israel*; quia id promerebantur illorum peccata: ad quæ punienda, permisit (vt Sanctus Gregorius perpendit) etiam Regem ipsum Dauid peccare, *numerando populum.* Vt autem pœna etiam esset communis, sicut peccata communia erant, data est Dauidi *optio trium, vt eligeret vnum, quod voluisset, famem scilicet, pestem, aut bellum:* quarum calamitatum omnes sunt participes. Ex quo apparet: primùm, quod omnes magni & parui in Republica dare debeant operam, vt huiusmodi calamitatum causas & radices remoueant, faciendo veram pœnitentiam, vitamque in melius emendando: vt ipse Dominus mutet, aut moderetur seueritatem suæ iustitiæ: quemadmodum promisit c *regno pœnitentiam agenti: agam* (inquit) *& ego penitentiam super malo, quod cogitaui, vt facerem ei.* Expedit autem, hanc pœnitentiam incipere ab ipsis Gubernatoribus, vt bono suo exemplo ad eam inuitent, quos malo prouocarunt ad peccandum. Id fecit Rex Niniue, cùm in eam ingressus est Ionas, clamans: d *adhuc quadraginta dies, & Niniue subuertetur.* Nam cùm primùm *peruenit hoc verbum ad Regem Niniue*, non est indignatus in eum prædicatorem, quòd talia illis esset minatus; nec iussit abire ex ciuitate, nec conijci in carcerem, quemadmodum e *Rex Achab* iussit *Michæam*, & f *Herodes* magnum *Baptistam*: sed statim *surrexit de solio suo, & abiecit vestimentum suum à se, & indutus est sacco, & sedit in cinere, & clamauit, & dixit in Niniue ex ore Regis, & Principum eius,* vt omnes agerent pœnitentiam, sicut re ipsa egerunt *à maiori vsque ad minorem*: quia vnusquisque existimabat, ob sua peccata talem calamitatem toti ciuitati imminere; quam pœnitentia etiam propria studebat auertere. Hunc igitur in modum oportet in similibus occasionibus, DEI iram pœnitentia placare, ieiunijs, flagellationibus, cilicijs, alijsque operibus, quæ sunt pœnitentiæ fructus, in quibus Principes ipsi, & Gubernatores, primi esse debent:

a Mat. 23. 32.
b 2. Reg 24. 1.
Lib 25. mor. cap. 14.
c Iere. 18. 8.
d Ionæ 3 4.
e 3. Reg 22. 27.
f Mat. 6. 17.

constituentes, vt prædicatores, ad eam agendam, omnes exhortentur. Et vnusquisque etiam ex plebe contendere debet, in eisdem operibus
Iosue 7.12. excellere; cogitans se fortè esse e *Achan* illum, ob cuius peccatum totum DEVS puniat populum: & si fortes essent mittendæ, quemadmodum Iosue, ex DEI iussu misit, vt reum deprehenderet: caderet super ipsum, tanquam super maximum peccatorem. Sed ipsi Principes & Gubernatores debent potius suis, quàm aliorum peccatis id tribuere, dicentes
f 2. Reg. 24. 17. cum Dauide: f *ego sum qui peccaui, ego iniquè egi: isti qui oues sunt, quid fecerunt? vertatur, obsecro, manus tua contra me, & contra domum patris mei*, ne totus populus pereat. Quæ pœnitentiæ ratio, si verè & ex corde fiat, dignabitur Deus, calamitatem publicam remouere, quod fecit in Niniue; & in Israel in prædictis occasionibus.

QVOD si ex occultis suis iudicijs, DEVS adhuc voluerit, calamitates, & tribulationes diutiùs durare: tunc necesse erit prædictas virtutes, maiori cum feruore coniungere, exstimulando resignationem, & fiduciam; orationem, & fortitudinem cum patientia, longanimitate, & perseuerantia ad fructus colligendos: quos prouidentia diuina per hu-
Tract. 2. c. 2. & 3. iusmodi aduersitates intendit: (vt supra est dictum) persuadentes sibi,
To. a. 1. tra 5. certam esse illam veritatem, quam Sanctus Augustinus fusè probauit in libris de ciuitate DEI: quòd scilicet fælicitas Reipublicæ Christianæ, quæ vera est ciuitas DEI viui, non sita sit in temporalibus prosperitatibus, sed in spiritualibus; non in bonis perituris, sed æternis. Et quando Rex Regum permittit Rempublicam suam huiusmodi temporalibus miserijs affligi: id propterea facit, quòd hac via velit admirandis virtutibus eam exornare, ac ditare; & copiosissimis æternis præ-
Lib. 1. de ciuit. c. 10. mijs remunerare: amiserunt (inquit Sanctus Augustinus) omnia, quæ
„ habebant: Nunquid fidem? nunquid pietatem? nunquid interioris ho-
„ minis bona, qui est ante DEVM diues? Hæ sunt opes Christianorum,
„ quibus opulentus dicebat Apostolus: g *est autem quæstus magnus; pietas cum*
g 1. Tim. 6. 6 *sufficientia*. Gentilium Reipublicæ cui non erat DEVS daturus vitam æter-
Lib 5 c 15. & 16. nam cum sanctis Angelis suis in ciuitate sua cælesti, hanc terrenam gloriam eis concedit: quam tantopere desiderant, & pro qua laborant,
„ quemadmodum remunerauit Romanos, de quibus dicere licet: h *re-*
h Mat. 6. 16. *ceperunt mercedem suam*: merces autem sanctorum longè alia est, etiam
„ hic opprobria sustinentium cum magna patientia & fortitudine: quia
„ expectant ciuitatem aliam cœlestem, & sempiternam: vbi est ve-
„ ra & plena fælicitas. Ibi non oritur sol super bonos & malos;
Lib. 22 c. 30. „ sed sol iustitiæ solos protegit bonos, vera ibi gloria erit, vbi
„ ore laudantis, nec errore quisquam, nec adulatione laudabi-
„ tur. Verus honor, qui nulli negabitur digno, nulli deferetur

indigno:

indigno: Sed nec ad eum ambiet vllus indignus, vbi nullus permittitur esse nisi dignus. Vera pax ibi est, vbi nihil aduersi, nec à seipso, nec ab alio quisquam patietur. Præmium virtutis erit ipse, qui virtutem dedit; eique seipsum, quo melius & maius nihil posit esse, promisit. Quid est enim aliud quod per Prophetam dixit: *Ero illorum Deus, & ipsi erunt mihi plebs:* nisi, ego ero vnde satientur: ego ero quæcunque ab hominibus honestè desiderantur, & vita, & salus, & victus, & copia, & gloria, & honor, & pax, & omnia bona? sic enim & illud rectè intelligitur quod ait Apostolus, *vt sit Deus omnia in omnibus.* Ipse finis erit desideriorum nostrorum, qui sine fine videbitur, sine fastidio amabitur, sine fatigatione laudabitur, hæc omnia Sanctus Augustinus. Vt intelligant Principes, & Reipub. Christianæ Ciues, ipsorum diuitias ac thesauros in hac vita esse debere virtutes: prosperitatem verò & fœlicitatem opera bona. Et, si DEVS hujusmodi calamitates temporales permittit, id facit, vt merita eorum crescant, & virtutes perficiantur; vt fidelitas probetur, & oratio magis ferueat, & fiducia sublimior fiat, patientia exerceatur, & perseuerantia sit gloriosior, æternæque gloriæ præmium copiosius.

Ier. 7. 23.

1. Cor. 15. 28.

CAPVT XV.

REGVLA QVAEDAM VALDE PERFECTE viuendi in quolibet statu & officio, ex præcedentibus Tractatibus collecta.

EX omnibus, quæ in quatuor his Tractatibus dicta sunt, quasdam regulas siue documenta hic colligemus benè viuendi, aut vitam cū magna perfectione instituēdi, quæ cōmunia erunt omnibus Christianis, in quocunque statu & officio constitutis. Particularia verò ad coniugatos, Ecclesiasticos, & Religiosos spectantia reijciemus in proprios Tractatus. Adnotabimus hic in margine Tractatus & capita, in quibus continentur fusius, quæ in singulis hic documentis summatim ponuntur.

PRIMVM igitur præcipuus studiorum ac votorum tuorum finis in hac vita debet esse sanctitas: quæ procuranda est per ordinaria media, à Deo Domino Nostro in Ecclesia sua ad eam obtinendam nobis proposita: quorum elenchum & seriem posuimus in fine primi Tracta- 1.

Tract. 1. c. 14

 tus

a Ps.117. 19. tus, præcipuè autem sunt hæc quatuor, quæ Dauid a *iustitiæ portas* appellat. *Obedientia* scilicet mandatorum Dei, & Ecclesiæ, & eorum, quæ status & officij cuiusque sunt propria; *Mortificatio* vitiorum & prauarum passionum per opera pœnitentiæ; *Frequentia* Sanctorum Sacramentorum, *Confessionis* & *Communionis* ac Sacri *missæ officij*; & ordinarius vsus spiritualium *exercitiorum*, lectionis scilicet sanctorum & piorum librorum, orationum vocalium, & meditationis mysteriorum diuinorum: accipiendus autem est confessarius aliquis, & Spiritualis Pater, doctus, & sanctus, qui te in omnium horum executione ducat, ac dirigat.

2. Tract.1 c. 3. 4 & 5. CONTENTVS & tranquillus esse debes cum ea sorte, quæ à diuina prouidentia tibi contigit, quoad propensiones & talenta naturalia corporis & animæ, & reliqua etiam temporalia bona sanitatis, facultatum, generis, & honoris. huius tuæ quietis, & pacati animi illud iaciens fundamentum, quod DEVS Dominus Noster infinita sua sapientia & charitate hanc tibi sortem dederit, tanquam tuæ salutis & perfectionis medium accommodatum: modò ei fidas, & ex parte tua tibi non desis; voluntatem tuam cum eius voluntate omnino conformando.

3. NON quæras, neque eligas, aut acceptes statum, officium, aut viuendi rationem, nec aggrediaris occupationem, aut arduum aliquod cœptum, quin priùs intelligas esse iuxta Dei voluntatem, adhibitis medijs ad id cognoscendum aptis: & ita prudenter electionem tuam in his omnibus facias: vt neque in vita, neque in morte contristeris; aut te eam fecisse pœniteat. Ad quod tamen non est necesse tantam de diuina voluntate certitudinem habere: vt omnem dubitationem prorsus excludat, sicut in rebus fidei, aut quæ euidenter cognoscuntur. esset enim temerarium, nouas à Deo reuelationes petere; aut sola euidentia duci velle. Sufficiet itaque ad tuam securitatem, si ad tuam electionem hæc quatuor concurrant: Inclinatio scilicet, siue Propensio, cum Talento & Dotibus; Inspiratio & Motio Dei; Dictamen rationis; & boni Tra.1.c.5.& 6. alicuius Consiliarij iudicium & approbatio: præmissis tamen diligentijs suo loco positis. Nam, his adhibitis medijs, credere poteris, statum & officium, quod eligis, quamuis in se non sit præstantissimum: fore tamen tibi melius & vtilius, attentis tui ipsius circumstantijs. Neque iustam habebis causam & rationem, cur in hora mortis te pœniteat, illud elegisse: siquidem in ipsa electione ei parti adhæsisti, quam prudenter cogitasti Deum velle, vt amplecteteris.

4. Trac 4.c.4. ITA occupationes tuas diurnas ac nocturnas distribues: vt DEO

des quod est DEI; animæ quod est animæ; & corpori, quod est corporis; ac proximo, quod est eius. DEO debemus amorem, ob immensam eius bonitatem; reuerentiam, & adorationem ob infinitam ipsius excellentiam; laudem & animi gratitudinem, ob innumera eius beneficia: subiectionem & obedientiam in rebus omnibus, quæ ipse iubet & inspirat. Quotidie autem mane offerre debes diei illius primitias: dirigendo omnes tuas actiones ad maiorem eius gloriam; & expendendo aliquam temporis partem in consideratione eorum, quæ te ad hos affectus impellant.

ANIMAE tuæ debes attentionem & vigilantiam in ea purificanda, à peccatis præseruanda, virtutibus exornanda, & ordinario sanctorum operum, & suis temporibus etiam Sacramentorum cibo alenda. CORPORI tuo auxilium & subsidium necessariò debes in sustentatione, vestitu, somno, & conuenienti relaxatione: non vt illi indulgeas; sed vt possit spiritui seruire: cuius propterea propensionem nimiam mortificabis, vt in officio & subiectione contineatur. PROXIMO dabis quod ei debetur, iuxta personæ & status ipsius qualitatem: ita te erga maiores tuos, minores, & tibi pares gerendo, sicut velles ipsos se gerere erga te. *Tract. 3. c. 2.*

5. SI ES subditus, debes tuis superioribus reuerentiam & obedientiam: agnoscendo in eis CHRISTVM Dominum Nostrum, à quo potestatem illi acceperunt: & seruando conditiones perfectæ obedientiæ, quam Sanctus Paulus seruis commendat, & nos suo loco posuimus. *Tract 3 c. 3.*

6. SI SVPERIOR es, Paterfamilias, Princeps, aut aliquis ex Magnatibus, gubernare debes tuos subditos, famulos, & seruos cum charitate, mansuetudine, zelo, & prudentia adiunctis, simplicitate columbina, vt euitetur iudicium temerarium de ipsorum dictis & factis; & prudentia serpentum, ne ab eis decipiaris: consulendo etiam vtilitati ipsorum temporali, & spirituali; corrigendo eorum vitia, extimulando ad virtutes, puniendo reos, quando expedit; tuæque gubernationis cum præcipuum finem constituendo: vt omnes probi sint, leges custodiant, finem que vltimum, in quem conditi fuerunt, consequantur; dando operam, vt rectitudo & iustitia, cum clementia, & misericordia benè cohæreant & conueniant, iuxta regulas suo loco positas. *Tract. 3. c. 4. & sequentib. Tr 4. c 6 & sequentibus.*

7. CVM omnibus paribus agendum tibi est fraternè, & cum Christiana humanitate & affabilitate; præueniendo eos honore & vrbanitate, atque si tui essent superiores; dando operam, quemadmodum dixit Apostolus: vt b *quod ex te est, cum omnibus hominibus pacem habeas*, per ea media, quæ in sequentibus regulis insinuantur. *Tract 3. c. 2.* *b Ro: 12. 18.*

MOR-

8. MORTIFICANDI sunt tibi strenuè tres illi furiosi appetitus, voluptatum sensuum, diuitiarum, & inanium honorum, quos Sanctus Ioannes (1.Io. 2.16) *concupiscentiam* appellat *carnis*, *concupiscentiam oculorum*, *& superbiam vitæ*. Illi enim sunt radices innumerabilium peccatorum, tentationum, ac discordiarum. cuius rei causa necesse est, præparata habere arma, & remedia contra vnumquemque talem appetitum superius posita (Tr. 2. c. 6. & sequentibus). Quod si in sublimi aliquo statu sis collocatus, magis adhuc oportet, te ipsum præmunire: eò quòd pugna sit acrior futura, & victoria difficilior (Tract. 4. c. 2. 3. & 4.). Quæ mortificatio, licèt acerba sit, est tamen vtilissima; potiusque viuificatio, quàm mortificatio esset nuncupanda, eò quòd talis mors quietissimam & fœlicissimam adferat vitam.

9. SED nominatim necesse est valdè notas habere prauas constitutionis tuæ naturalis propensiones. Quare si deprehenderis te nimium esse cholericum, aut melancholicum, aut valdè tardum, aut valdè garrulum, aut in rebus tuis præcipitantem, aut denique ad quoduis vitium propendere: debes maiori conatu illud mortificare: quia ordinariè illud infert maius detrimentum; & tanquam Dux post se trahit reliquum exercitum; estque radix grauiorum perturbationum: ideoque præmunies te specialibus illis remedijs, quæ ad passiones superandas indicauimus (Tract. 2. c. 5. & Tr. 3. c. 13.).

10. OMNIA verba tua, comites illos tres habeant: veritatem, iudicium, & iustitiam, exaltando illas per charitatem (Tract. 3. c. 8.). Debes esse verax, siue affirmes, siue neges; fidelis in promissis adimplendis; prudens, vt attendas benè, quid loquaris; magnoque iudicio verba tua ponderes; & cum grauitate, & quiete conuenientе ea proferas. Debes esse iustus, & charitatis cultor in loquendo benè de proximis, sine adulatione tamen, & potiùs absentes quàm præsentes laudare, de nullo malè loquendo in eius detrimentum; detestando in te ipso tres malas linguas, eam scilicet, quæ præsentibus iniuriam infert; & quæ de absentibus murmurat; & quæ discordias disseminat (Tract. 3. c. 9. & 10.).

11. QVOD in te erit, studere debes cum omni dexteritate, has tres malas linguas in alijs intercidere; non ferens, vt coram te illę laxentur; aut vultum tristem ostendens; dum mali quidpiam de proximis dici audis. Quæ, si contra te laxentur, & soluantur: debes tuam prudenti silentio continere, ne malum pro malo reddas, sed tui defensionem, diuinæ committas prouidentię: quòd si expediet, facti tui rationem reddere, id facias mansuetè & prudenter iuxta regulas hac de re traditas (Tract. 3. c. 11. & 12.).

12. CVM ijs, quæ tuæ Reipub. sunt membra, duo bonorum operum genera exercere debes (Tract. 3. c. 14. & 15.): alia iustitiæ, alia liberalitatis & gratiæ. Et primo quidem loco, Iustitiæ: reddens vnicuique quod debes: remouendo omne genus iniuriæ, discordiæ, & litis; quamuis, vt fraternam colas & conserues

cha-

charitatem aliquid tui iuris amittere ſit opus: nullum dans locum accepti- Tra. 4. c. 11.
ni perſonarum; nec punctis honoris, quæ ſunt horum incommodorum
ſeminaria. Promouebis verò iuſtitiæ adminiſtrationem pro ratione obli-
gationis ex officio tuo. Aliqua etiam gratiæ opera exercere te oportet er-
ga tuos amicos, vicinos, conciues, & notos ac domeſticos: oſtendens omni- Tra 3 c. 16.
bus eam humanitatem & liberalitatem, quam velles tibi ab eis oſtendi; me-
mor ſententiæ Saluatoris dicentis: d *date & dabitur vobis; eadem menſura, qua* d Luc 6. 38
menſi fueritis remetietur vobis.

13. Ex QVO intelliges, effuſiori manu deberete miſericordiæ opera in
pauperes & egenos exercere, non excluſis peregrinis & aduenis: ſed omni- Tra 3 c. 16.
bus oſtendens viſcera charitatis, quibus Abraham & Loth hoſpitio eos
recipiebant, blandéque tractabant. Quod ſi valdè ſis diues, debes honori Tract 2 c 9.
tibi tribuere, quòd ſis Dei eleemoſynarius: cogitans, Deum tibi diui-
tias tradidiſſe, vt eius nomine pauperibus eas diſtribuens: ſicut faciunt ſu-
premi Regum & Principum eleemoſynarij: qui profuſiores eſſe de-
bent in faciendis eleemoſynis, eò quòd ab æterno Rege maiores
acceperint diuitias, ad eas largiendas. Nec tamen obliuiſci debes Tract. 4 c 3.
operum miſericordiæ ſpiritualium, quæ corporalibus præferuntur: vt Tra 4 c 17
corrigas errantem, iniurias feras, & remittas iuxta regulas hac de re ſupe- & Tr 3 c. 6.
riùs traditas.

14. IN omnibus ſtatus & officij tui operibus & occupationibus, non tam
aſpicias ad excellentiam, quam ex obiecto & materia ſua habent; quàm ad
modum excellenter ea faciẽdi: in hoc enim ſenſu dixit Spiritus ſanctus Ec-
cleſiaſticis omnibus ac ſæcularibus: e *in omnibus operibus tuis præcellens eſto.* e Ecc. 33 23.
Nec vllum erit officium aut occupatio adeò vilis, quæ non habeat valdè
ſublime meritum, ſi eam f *ſex hiſce alis Seraphin* comiteris, quibus à terra f Iſa. 6. 2.
exaltatur in cœlum, quę ſunt: *Memoria* præſentiæ Dei vbique exiſtentis; &
quid cogites, loquaris, aut facias, accipientis; pura maioris ipſius gloriæ
intentio, ſtudendo in omnibus quæ facis, illi placere; eiuſque diuinam vo-
luntatem ſemper exequi, eò quòd ſit ſummè bonus *oratio*, quæ tuis operi-
bus det initium, eaque comitetur: petendo diuinum auxilium; vt cum ea
perfectione, quam ipſe præcipit ac conſulit, ea exequaris; *fiducia* in Deum,
à quo omne bonum tuum dependet, de cuius omnipotentia ſperes, adiu-
turam tuam imbecillitatem: de eius miſericordia quod compatietur tuæ
miſeriæ; de fidelitate, quod in tuis tentationibus & periculis te proteget;
de prouidentia, quod te in omnibus vijs tuis deducet, & hinc duæ vltimæ
alæ oriuntur: *fortitudo* ſcilicet in arduis rebus aggrediendis, abiecto
omni difficultatum metu; & *perſeuerantia* vſque ad finem operum inchoa-
torum: tolerando patienter quaſcunque occurrentes moleſtias. Nam
(vt Iſaias dixit) g *qui ſperant in Domino, mutabunt fortitudinem* recen- g Iſa. 40 31.

tem scilicet al.ā prǣstantiorem induentes: *assument pennas sicut Aquilæ*, vt Spi-
Psal. 118. 32. ritu volent, suaq; opera à terra ad cęlum exaltent: *current, & non laborabunt*, propter delectationem, qua Deus illorum *corda dilatat in via diuinorum mandatorum: ambulabunt, & non deficient*, sed perseuerabunt in operibus obsequij eius, donec gloriæ coronam obtineant.

15. HAE sunt præcipuæ regulæ, ac perfectionis documenta frequenter tibi relegenda, in quibus tanquam in speculo quodam te aspicias non vt statim h *obliuiscaris*, quid videris, sed vt, quod obliquum ac turpe est, reformes; quod verò bonum & Sanctum, perficias.

h Iac. 1. 23.

SINGVLIS etiam noctibus, antequam incumbas, examinandum esset, an eo die hæc documenta benè obseruaueris; ac Deo gloria reddenda, gratiæque agendæ de omni bono, quod feceris; de malo verò dolendum ac pœnitendum; & statuenda firmiterque proponenda in sequentem diem emendatio. Et hac ratione exequeris quod dixit Micheas Propheta: i *indicabo tibi, ô homo, quid sit bonum, & quid dominus requirat à te: vtique facere iudicium, & diligere misericordiam, & solicitum ambulare cum Deo tuo:* qui abundè remunerabit curam & solicitudinem, quam in his regulis obseruandis posueris: suscipiens ipse paternam rerum tuarum curam & solicitudinem Et (vt Apostolus dixit) k *quicunq; hanc regulam secuti fuerint, pax super illos, & misericordia Dei*, quia donis suis te in hac vita implebit, pignusque dabit, quod in altera sit fœlicissimam claramque sui visionem daturus in æternum.

i Mich. 6. 8.

k Gal. 6. 16.

Amen.

TRACTA-

TRACTATVS QVINTVS

DE STATIBVS MATRIMONII ET VIDVITATIS, ET VTRIVSQVE PERFECTIONE.

CAPVT I.

MATRIMONII INSTITVTIO, ET LEGES: quod, quà Sacramentum, dat coniugibus Christianis gratiam ad propriam sui status perfectionem consequendam.

AGGREDIAMVR nunc tractationem de statu MATRIMONII, adeò proprij Reip. sæcularis, vt eius limites non transgrediatur. Eius author & primus institutor fuit ipsemet DEVS in paradiso terrestri; & quidem in fœlici illo statu innocentiæ: quod ipse reuelauit Adamo in sopore illo, siue ecstasi, in qua fuit, cùm ex eius costa DEVS ædificaret mulierem. & postquam fuit excitatus Adam, aperuit quid sibi fuisset reuelatum, dicens: a *hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea: quamobrem relinquet homo Patrem suum & matrem, & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna*: significans, mysterium illud, quòd ex eius costa mulier esset ædificata, indicare summam coniunctionem, quam habere deberent inter se coniuges, tam in spiritu per amorem & voluntatum conformitatem; quàm in corpore per habitationem & coniunctionem ad filios generandos: vt terra primùm, & posteà cœlum hominibus implerecur. a Gen. 2. 22.

QVAE coniunctio & amicitia adeò arcta esse debuit, ac perpetua, vt propter eam *relinquerent Patrem & matrem*, nec à se inuicem separarentur vsque ad ipsam mortem. Quemadmodum Christus Dominus Noster declarauit, tribuens DEO prædicta verba Adami, cuius inspiratione ille ea protulerat: quibus ipse CHRISTVS adiecit: b *quos* b Mat. 19. 6.

Deus coniunxit, homo non separet: quibus verbis apertè significat, DEVM ipsum fuisse huius coniunctionis authorem; & legum huius status propriarum, & nominatim quatuor præcipuarum, quæ in prædictis verbis insinuantur, & iam paulatim explicabuntur.

§. I. *Leges, Officia, & Finis matrimonij.*

I. PRIMA lex MATRIMONII est indissolubilis nodi ac vinculi per totam vitam: quemadmodū enim nemo potest à se ipso, quam diu viuit, separari: ita duo coniuges, qui per matrimonium fiunt vna caro, non possunt ab inuicem separari, dissoluto vinculo: quo adeò arctè tenentur. neque enim potest homo, quod Deus fecit, dissoluere; nec licet vlli, sese ab ea persona separare, cum qua Deus eum hac ratione coniunxit.

Li.3. de Tri. c 38. ADEO vt (sicut Rupertus Abbas perpendit) quamuis liceat Christiano se à patre suo & matre separare, etiam contra ipsorum voluntatem, vt religiosum statum adeat: à propria tamen vxore se separare, ipsa contradicente, non licet. Quare cùm Moyses in Deuteronomio de filijs Leui dixit, c *qui dixit patri suo & matri suæ: nescio vos; & fratribus suis: ignoro vos: vt custodirent eloquium Dei, pactumque eius seruarent*, quod cum eo inierant: nullam facit vxoris mentionem: quia non permittit lex, propter hanc causam, illam dimitti, nisi in talem separationem illa consentiat: vt DEO magis seruire possint. Et quamuis antiqua lex Iudæis permitteret, ob duritiem cordis eorum, vt possent d *vxoribus suis dare libellum Repudij*: (Quòd multi graues Doctores affirmant, fuisse tunc licitum, eò quòd ipse DEVS, qui eos coniunxerat, dispensabat, vt naturale vinculum dissolueretur) At CHRISTVS Dominus Noster dispensationem illam, & priuilegium reuocauit, reduxitque illud vinculum ad naturalem suum statum, quem in suis habuit initijs, duobus tantum casibus exceptis. *Primus* est in fauorem Christianæ religionis: quando alter coniugum infidelium ad eam conuertitur: alter verò nec vult conuerti, nec ei cohabitare: aut, si cum eo manere velit, id facit cum iniuria Creatoris, aut eum instigat, ad peccandum: nam tunc, conuersus manet liber à vinculo naturali, quo erat illi coniunctus: vt liceat illi cum altero inire matrimonium, ex dispensatione ipsius Christi Domini Nostri quam declarauit Apostolus, cùm dixit: e *quod si infidelis discedit, discedat: non enim seruituti subiectus est frater, aut soror in*

c Deu.33. 9.

d Deu.24.1. Mal.2.16.

S.Th 1.2 q. 102 a.5. ad 3.

Vide Thom Sanchez l.10 Disp.1.

huius-

in huiusmodi, ne poßit, si velit, nouum cum alio matrimonium contrahere. Et ita definiuit ac declarauit Ecclesia, non faciens nouam constitutionem, sed explicans, quam Apostolus posuit. Quia noluit Christus Dominus noster in his casibus obligare infideles, qui ad Fidem conuertuntur, ad seruandam perpetuam castitatem. *Secundus* casus est in fauorem status religiosi, quando matrimonium non est adhuc carnali copula consummatum: nam si alter illorum religionem ingrediatur, & profeßionem in ea emittat, alter manet liber; vt cuicunque voluerit, per matrimonium se coniungat, quod semper Ecclesia Catholica tenuit, & Concilium Tridentinum declarauit, eò quòd Christus Dominus noster voluerit in hoc casu dispensare, vt Euangelicæ legis perfectionem magis ostenderet, quæ pluris facit vinculum Voti solemnis religiosi, quam matrimonij non consummati.

Innoc. 3 c 4. de Diuortijs. Vide Thom. Santiez li 7. Disp 74.

Seß. 24. de Matrim can. 6 Santiez. l. 2. Disp. 19.

2. Secunda lex matrimonij imperabat duorum tantum inter se coniunctionem, ita vt nec mulier plures viros; neque vir plures vxores simul habere possent: quam legem indicant illa verba: c *erunt duo in carne vna*, neque enim absque causa duorum tantum mentionem fecit Devs; & ex costa Adæ vnicam tantum fecit mulierem, quamuis æquè potuisset plures: vt intelligeremus, naturalem huius status legem esse, vt duo tantùm coniungerentur. Sed quamuis nusquam inueniatur dispensasse Devm, vt mulier plures viros habere deberet, (quemadmodum Sanctus Augustinus perpendit) quia hoc fuisset contra principalem matrimonij fidem, filiorum scilicet generationem: sed in antiqua lege dispensauit, vt vir posset plures vxores habere, quemadmodum habuit f *Abraham*, g *Iacob*, h *David*, & alij. At in lege Euangelica Christvs Dominus noster matrimonium reduxit ad primum suum statum: cùm dixit: i *quicunque dimiserit vxorem suam, & aliam duxerit, mæchatur: & qui dimissam duxerit, mæchatur.* Lex enim Euangelica est lex pacis, vnionis, & charitatis: vxorum autem multitudo in eadem domo erat huic paci contraria: quemadmodum constat ex rixis inter k *Saram*, & *Agar*; l *Liam*, & *Rachelem*; m *Annam*, & *Phenennam*; quare voluit Christus Dominus hanc rixarum occasionem remouere; & vt lex gratiæ haberet huius status perfectionem, quam habuit in statu Innocentiæ.

c Gen. 2. 24
Lib. de Doctri Christia. c. 12. & li. de bono coniug. c. 17.
f Gen 16 3.
g cap 29.
h 1 Reg. 18. 28. & c. 25. 42. & 2. Reg. 11. 27.
Trid seß. 24. de Matrim. can 2.
i Mat. 19. 9.
k Gen. 16. 3.
l Cap. 30 6.
m 1. Reg 1. 6

3. Tertia lex matrimonij erat, vt coniunctio hæc fieret inter personas, quæ ante illam non essent vna, sed duæ: hoc est ne essent sanguine iunctæ: illa enim coniunctio non benè conuenit huic statui. Quod significauit Adam cùm dixit: k *relinquet homo Patrem suum & matrem suam: & adhærebit vxori suæ*, his verbis significans nec Pa-

k Gen 2. 24.

trem cum filia, nec filium cum matre posse huius status coniunctionem facere: eò quòd filij censeantur esse vnum quid cum Parentibus. Eadem verò prohibitio extenditur ad fratres & sorores, & Ecclesia hanc prohibitionem extendit vsque ad quartum gradum consanguinitatis, vt pax, concordia & amicitia, quam efficit natura inter cognatos ratione sanguinis, extenderetur per matrimonium etiam ad extraneos. Quod matrimonium, cùm fuerit institutum in remedium concupiscentiæ carnis post primum peccatum, non eam cohibuisset moderatè, si amor sanguinis amori vxoris coniungeretur: vterque enim amor nimium stimulasset concupiscentiam, & ansam præbuisset, vt ab ea vrerentur.

4. QVARTA lex est mutui consensus, quem vterque liberè præbeat: vt vinculum, & solidum, & perpetuum esse possit. Quam legem significant illa verba: *relinquet patrem suum & matrem, & cum amore adhærebit vxori suæ:* quod non fieret, nisi libera & spontanea vtriusque voluntate, qua vellet vterque perpetuam hanc coniunctionem, & amicitiam cum altero contrahere. Ac propterea ipsemet DEVS, qui hunc statum instituit, voluit esse primus paranymphus, & qui de matrimonio contrahendo ageret, illudque promoueret: nam statim atque

l Gen. 2. 22. Heuam ædificauit (ait scriptura) l *adduxit eam ad Adam:* non quòd ab illo distaret, quem prope ipsum ædificauerat; sed vt significaret, se ex tunc illam ei tradere in vxorem & sociam: matrimonij intuitu, & causa, & vt etiam intelligeremus: matrimonia ordinariè debere fieri inter præsentes, vt se mutuò videant, & alter alterum agnoscat; & vterque sciat, cui coniungatur; audiatque verbum, quo alter internum suum sensum exprimit: & ita vnio fit firmior absque illis incommodis, quæ euenire solent: quando talis contractus initur inter absentes. Non dixit autem scriptura, quòd DEVS Adamum duxerit ad Heuam, sed Heuam ad Adamum: non enim vir vxorem; sed vxor virum sequi debet; cùm ille caput sit mulieris: & admittere debeat in domum suam, esseque eius gubernator.

Duplex matrimonij finis.

EX HIS sequitur, matrimonium habere duos fines, & quidem proprios: quorum causa necesse fuit illud institui in ipso mundi exordio.

1. *Primus* est multiplicatio ipsius humani generis, quæ non nisi hac via licitè fieri potest. Hunc finem expressit DEVS Adamo & Heuæ,

m Gen. 1. 28. & c. 8. 17. & c. 9. 1. In 4. sent. d. 26. q. 1. a. 2.

postquam illos condidit, cùm dixit: m *crescite & multiplicamini, & implete terram.* Quibus verbis etiam promulgauit naturale præceptum hunc statum in eum finem suscipiendi; quod præceptum (teste Sancto Thoma) tum temporis omnes homines obligabat, eò quòd ad conserua-

tionem

tionem erat necessarium. Sicut obligabantur ad comedendum, quod erat ad vitam conseruandam necessarium. Nunc autem non omnes obligat hoc præceptum: (quemadmodum hæretici ad laxandas suis voluptatibus habenas confingunt) nisi tempore præcisæ alicuius necessitatis, cùm ad hominum propagationem in aliqua prouincia id esset necessarium. Et nec tunc (vt idem Sanctus narrat) omnes in particulari obligaret; sed tantum designatos ab ipsius Reipublicæ capitibus, qui talem habent authoritatem, vt in huiusmodi necessitate aliqui matrimonium contrahant in bonum totius Regni. Sed hoc tempore, aut nunquam, aut rarò talis occurrit necessitas, sed vniuersim vera est sententia Apostoli dicentis: omnes habere *potestatem suæ voluntatis*, vt eligat liberè statum continentiæ aut matrimonij: ita tamen, vt in electione seruent leges, quas postea indicabimus. 2.2 q 52.a. 12. ad 2. 1. Cor. 7. 37. 39.

2. SECVNDVM officium & finis matrimonij conuenit ei post Adæ peccatum, vt remedium sit & medicina concupiscentiæ carnis, quæ post illud peccatum effrænis mansit, & nisi hoc licito remedio illi fuisset subuentum, facilè præceps ruisset in illicita. Quamobrem dixit Apostolus: n *propter fornicationem vnusquisque suam vxorem habeat. Vxori vir debitum reddat: similiter autem & vxor viro.* Quia neuter potestatem habet sui corporis, sed alter. Ne autem aliqui Christiani existimarent his verbis, omnibus imponi præceptum ineundi matrimonium, subiunxit: *hoc autem dico secundùm indulgentiam, non secundùm imperium*, quasi diceret: non est hoc præceptum, quòd obliget; sed permissio quædam rei minus bonæ; alioquin bonum *est homini mulierem non tangere*, sed ad fugiendam fornicationem, quæ adeò graue peccatum est, licet ijs, qui liberi sunt vxorem ducere, *ne vrantur*, adhibito hoc medio à Deo instituto ad carnis ardores absque culpa mitigandos. n 1. Cor. 7. 2. 6. Versu 9.

§. II. *Matrimonium, quà est Sacramentum.*

SED quoniam vterque finis prædictus matrimonij est valde humanus; voluit Deus Dominus noster illud in lege Euãgelica honorare. Quamobrem Apostolus illud appellauit a *honorabile connubium*, magno scilicet honore dignum: nec fuit exiguus ille, quod verbum diuinum incarnari voluit & nasci ex muliere coniugata, quamuis virgine. Et initio suæ prædicationis illud approbauit; suaque præsentia, & sanctissimæ suæ matris ac Apostolorum honorauit; nuptialique conuiuio magnum splendorem attulit, primo miraculo adhibito, quo aquam in vinum conuertit, vt defectum suppleret, quo conuiuæ laborabant: quo facto prodigioso insinua- a Heb 10. 4.

insinuauit id, quòd postea gesit: ad illud adhuc magis honorandum; dum constituit, vt ipsum matrimonium verum esset Ecclesiæ suæ Sacramentum, per quod spiritualiter aqua conuerteretur in vinum, tribueus vinum charitatis suscipientibus hunc statum, qui ex se est tanquam aqua frigidus & humidus, & occasionem præbet vitæ remissiori, & in culpas multas labili. At per gratiam & charitatem, quam contrahentes accipiunt, fiunt sancti, fortes, & puro amore & Christiano inflammati, ac robusti ad furiosos carnis impetus reprimendos; ita vt absque spiritus detrimento proprium suum finem consequantur; filios scilicet generare, & educare, ad cœlos ornandos. Hunc totum honorem & matrimonij excellentiam declarauit Apostolus, cùm enim retulisset verba Adami dicentis: *relinquet homo patrem suum, & matrem suam, & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna*, statim subiecit: b *Sacramentum hoc magnum est: Ego autem dico in Christo & in Ecclesia*, hoc est: magnum est Sacramentum, quia magnus est finis, ad quem Deus illud exaltauit: ad significandum scilicet altissimam illam coniunctionem, & supremam verbi diuini incarnati cum Ecclesia sua vnionem.

b Ephes. 5. 32. Trid. sess. 24. de matrim.

QVOD verbum diuinum; cùm descendit è cælo, & venit in mundum, reliquit Patrem suum, accipiens per incarnationem formam hominis: matrem quoque suam synagogam reliquit, seque Ecclesiæ sponsæ suæ coniunxit, tanta firmitate, vt nulla potestas, nec mundi, neque inferni sufficiat hanc vtriusque coniunctionem dissoluere. Si tamen vnio dicenda, & non potius vniones, cùm sint duo. Altera charitatis ob amorem vtriusque mutuum, & hæc est indissolubilis ac perpetua cum tota Ecclesia; in qua nunquam vsque ad finem mundi deerunt Iusti: licèt in singulis illorum culpa sua deficere possit. Altera vnio est adhuc perfectior, ob hypostaticam cum humana natura vnionem; in qua factus est vnum quid cum sua Ecclesia: Et hæc vnio adeò firma est, & indissolubilis, vt nunquam dissoluenda sit: nam *quod semel assumpsit, nunquam dimisit*. Ex quo fit, vt quemadmodum hoc Sacramentum, signum est vtriusque vnionis, ab eis illi eueniat firmitas & excellentia: & quoniam hæc signa in lege gratiæ non sunt inania aut vacua, sicut erant in antiqua, efficiunt in Sacramento gratiam, quam significant; vt coniugati in vita sua imitentur puritatem & sanctitatem, quam illa significant. Cuius causa fuit; quod, cùm CHRISTVS Dominus noster matrimonio adiecerit aliqua onera grauiora, quàm essent in lege antiqua: necesse fuit, nouam eidem gratiam, nouaque auxilia addere, quibus portare illa posset. Cùm enim nulla iam sit potestas in terra, quæ dissoluere posit matrimonium

consum-

consummatum; neque plures vxores permittere: (vt iam est dictum) sæpè coniuges etiam inuiti cogerentur in aliquibus casibus esse perpetuò continentes: qualis esset ille, quo alter eorum graui & incurabili morbo perpetuò laboraret; aut ob aliquam grauem culpam; aut etiam sine culpâ ab altero discederet; aut si fieret furiosus, talésue mores indueret vt periculum esset illi cohabitare, aut si laberetur in adulterium; & alter propterea nollet amplius illi cohabitare. Cùm enim iam nō liceat libellum dare repudij, nec secundam ducere vxorem: necesse est seruare continentiam, ne sextum Legis Dei præceptum transgrediantur: ad hoc igitur valde copiosa gratia fuit necessaria, vt furiosi concupiscentiæ impetus possent cohiberi. Senserunt Apostoli huius oneris magnitudinem, cùm audientes Christum, hanc doctrinam proponere, admirati dixerunt ei: c *Si ita est causa hominis cum vxore non expedit nubere.* Sed Sapientissimus magister cum summâ prudentiâ respondit rectè ad interrogata: ne aut matrimonium, quod aliàs est licitū, reprobaret; aut ad illud accipiendum, quod esset adeò graue exhortaretur. Item quia quibusdam expedit hoc onus, ob aliquos diuini obsequij fines, suscipere; alijs verò non expedit: vt talia egregia magis & gloriosa suscipiant. Et ita respondit: *Non omnes capiunt verbum istud, sed quibus datum est:* quia donum hoc, & gratia sublimis est valdè, & omnem naturam excellit: Reliqui benè poterunt matrimonium inire: diuina enim misericordia, quę nunquam negligit, subsidium in necessitate adferre: auxilium præbebit alio modo gratiæ, vt matrimonij onera ferre possint, faciens auxilio suo facile iugum, quod sine illo fuisset grauissimum. c Mat. 19. 10

Praeterea cùm matrimonium post peccatum Adæ fuerit institutum in carnalis concupiscentiæ remedium: fuisset valde exiguum, nisi Deus gratiâ suâ subueniret, & imbecilli naturæ faueret: quæ in ipsius matrimonij vsu, etiamsi alioqui licito, instar bestiarum sese effundit. Quemadmodum S. Raphael significat Tobiæ, reddens rationem, cur dæmon septem viros Saræ occidisset *primâ nocte nuptiarum, antequam illam attingerent:* d *hi namque qui coniugium ita suscipiunt vt Deum à se & à sua mente excludant, & suæ libidini ita vacent sicut equus & mulus, quibus non est intellectus: habet potestatem dæmonium super eos. Tu autem, cùm acceperis eam, ingressus cubiculum, per tres dies continens esto ab ea, & nihil aliud, nisi orationibus vacabis cum ea: & tunc accipies virginem cum timore Domini, amore filiorum magis, quàm libidine ductus.* Hoc consuluit Angelus Tobiæ, & in eo omnibus coniugatis. Sed Christus D. N. qui consilium illud probat, specialem quoque dat gratiam ad illud exequendum: eleuans matrimonium ad dignitatem Sacramenti: vt Status huius sanctitatem propriam efficiat: ita vt (quemadmodum dixit Apostolus) e *vnusquisque sciat suum vas possidere in sanctificatione & honore:* nec patiatur se ab effræni sua passione trahi, sicut gentes quæ non nouerunt d Tob 6. 17. e 1 The 4 4

f Heb. 13. 4. Deum; sed operam det, vt f *honorabile sit connubium in omnibus, & thorus immaculatus*; seruetque conditiones omnes, & circumstantias, quæ actum illum purum & sanctum faciunt. Huc accedit, quòd coniugati debeāt semper simul habitare, quodam genere amicitiæ strictioris, quàm sit vlla amicitia humana: & quoniam opera Dei sunt perfecta, idque multò ampliùs in lege Euangelica, quæ lex est perfectionis: voluit, hanc humanam amicitiam exaltare, & facere etiam supernaturalem & diuinam: quia ipsummet sacramentum matrimonij coniugatis communicat coniunctionem charitatis, quæ est amicitia supernaturalis: qua possunt se mutuò diligere: non humano solùm amore, sed etiam diuino: & natura gratiaque vnà ambulātibus: quasi vento ad puppim flante, ad viæ terminum fœliciter peruenire. Quod ipsum præstat etiam charitas modo quodam singulari: nam, (vt bene perpendit Cassianus) nulla huius vitæ amicitia potest esse perpetua, nisi in charitate fundetur: quæ sola ex seipsa est amicitia æterna: ita vt, quamuis vir & vxor; parentes & filij; fratres & amici, arctissimam habeant amicitiā toto huius vitæ decursu: siquis tamen illorum sine charitate moriatur, manebit amicitia in æternum dissoluta: quia nec amicitia vera esse potest inter eos, qui sunt in inferno; nec cum eisdem possunt, qui in cælo sunt, amicitiam vllam habere. Cupiens igitur Christus D. N. amorem & vnionē coniugum esse æternam: dedit eis cum sacramento gratiam, & charitatem, cuius virtute eam possint consequi, nisi sibiipsis desint.

Coll. 16. ca. 3.

4. DENIQVE gratia hæc maximi momenti erat, vt rectè filiorum educationi, alijsque operibus huius status proprij meliùs attenderetur. Licèt enim status ipse in se sit imperfectus, oportet tamen in eo Christianam perfectionem procurare: quæ medijs, in sequentibus capitibus indicandis, obtineri poterit: in quibus fusiùs explicabūtur, quæ hic summatim sunt tacta.

CAPVT II.

PROVIDENTIA DEI CIRCA VOCATIONEM ET Electionem Status Matrimonij, & varia circa illas documenta.

NON solùm Deus Dominus noster author est Status Matrimonij, vt dictum est, sed speciali quoque prouidentia vocat & inclinat quos vult, ad illud ineundum, ita respiciens & attendens ad vniuersale bonum humani generis, ad cuius conseruationem (si per honestum medium propagandum sit) est necessarium: vt etiam attendat ad particulare bonum ipsorum hominum: eos tantùm

ad il-

ad illud vocando, quos occulta sua prouidentia non vocat ad altiorem Statum, qui est continentiæ: quamuis vtrumque sit donum Dei: cuius vocatione Status distribuuntur diuersis hominibus, cùm dicat Apostolus a *vnusquisque proprium donum habet ex Deo: alius quidem sic; alius verò sic.* hoc est, alius habet à Deo Statum continentiæ, alius matrimonij: quia ipse prouidentia sua illos distribuit, prout sibi placet, & hominibus expedit. Et quãuis matrimonij Status sit imperfectus: non tamen elucet minus prouidentia diuina in vocatione ad eius electionem: quàm in alterius perfectioris per vias & media, initio primi Tractatus indicata. Omitto medium Reuelationis, qua solet Deus voluntatem suam aliquando manifestare, quemadmodum reuelauit b *Adamo* matrimonium *cum Heua*, & Prophetæ Oseæ cum c *muliere* nomine *Gomer*: huiusmodi enim reuelationes sunt rarissimæ: quamuis loco illarum soleat vehementes impulsus & instinctus mittere ad id: quod ipse intendit: præcipuè si præcesserint multæ orationes, & aliæ humanæ diligentiæ, quæ huiusmodi electiones meritò debent præcedere. Prætereo etiam medium præcepti, quod etiam est signum diuinæ voluntatis iubentis & volentis, vt tale matrimonium contrahatur: quia hoc præceptum (vt paulò antè dictum est) iam cessauit, nisi fortè Princeps aut Prælatus illud imponeret in commune bonum totius regni: aut perillustris alicuius familiæ: quia tunc etiam esset censenda Dei vocatio. Extra quem casum, matrimonium est semper liberum: & concilium Tridentinum tulit sententiam excommunicationis in Dominos, aut magistratus, qui quocunque modo directè vel indirectè subditos suos, vel quoscunque alios cogunt, minùs liberè matrimonia contrahere: cum maximè, inquit, nefarium sit, matrimonij libertatem violare; cuius onus, eò quod perpetuum & graue aliàs sit, esset intolerabile, nisi valde & liberè & spontè susciperetur. Hoc ipsum tamen obligat eos, qui matrimonium inire velint, vt rem totam diligentiùs attendant, & perpendant: vt secundùm Dei voluntatem fiat, iuxta illud Apostoli: d *Vidua, cui vult, nubat: tantùm in Domino* Quid autem est (ait Sanctus Basilius) *nubere in Domino*, nisi vt ita nubat, sicut Deus vult? hoc est, non tanquam carnalium voluptatum mancipium, aut à suo tantùm palato & corrupto appetitu tractus, aut ob fines sensuales, & terrenos, aut per media illicita, & non satis proportionata: sed præmissa magna consultatione, & prudenti ac tranquilla deliberatione, & in fines ac per media, quæ Deus constituit & approbauit: perpendendo præcipuè tria, in quibus dubium aliquod subesse solet.

a 1 Cor 7. 7.
a can 3 vsq; ad 6 & Tract. 4 cap. v...
b Gen 2. 22.
c Oseæ 1. 3.
Seß. 24. de matr. c. 9.
d. 1 Cor. 7. 39
lib. de vera virginitate

Primvm est in ipsa Electione accipiendi aut non accipiendi hunc Statum: nam licèt aliqui à iuuentute sentiant se ad eum suscipiendum propendere, ideoque animo deliberato constituerint, illum suscipere: nec de contrario quicquam dubitant: alij tamen valde dubitant, &

perplexi sunt: quia varios internos impulsus sentiunt, valdè inter se repugnantes. nam aliqui impellunt ad statum continentiæ, aut religionis, ob statûs illius maiorem perfectionem, & ad salutem consequẽdam securitatem: Sed alij tamen impellunt ad statum matrimonij, tanquam suæ imbecillitati magis proportionatum: subuerentes, se non posse statui perfectiori satisfacere: & his cogitationum & sensuum internorum fluctibus agitati hærent, donec certò decernant, sequentes documenta & regulas in loco paulò ante allegato positas.

2. SED mox secundum accedit dubium, quod vniuersim omnes torquet, cupientes hunc statum suscipere: quia scilicet non sciunt quem eligant coniugem, vt pacem & solatium optatum consequantur, cùm facilè in hoccõtingat errare: & semel admissus error sit irreparabilis, eò quòd status sit perpetuus: estque talis error valde periculosus & noxius: nam discordia inter coniuges nimium radicata, est quodammodo initium duplicis inferni: alterius quidem in hac vita, cum innumeris peccatis & perturbationibus; alterius verò in altera, cum horrendis & æternis cruciatibus.

3. HVIC dubio accedit tertium de ætate, tempore, & loco, alijsque aptis circumstantijs, vt Electio sit plenè recta. Cuius rectitudo dependet præcipuè ex paternâ Dei nostri prouidentiâ, quæ nobis innotuit in memorandis aliquibus casibus, quos refert Scriptura diuina, quorum tres referam magis iucundos, eò quòd pleni sint documentis vtilibus, & aptis ad cognoscendam Dei voluntatem, & faciendam rectam Electionem.

§. I. *Matrimonium Patriarchæ Isaac cum Rebecca.*

a. Genes. 24. PONAMUS primo loco matrimonium Isaac cum Rebecca, quemadmodum Scriptura sacra illud refert hisce ferè verbis: erat a *Abraham senex dierumque multorum, dixitq́; ad seruum seniorem domus suæ, qui præerat omnibus, quæ habebat, petijtque ab eo iuramentum per Dominum Deum cæli & terræ, vt non acciperet filio eius Isaac vxorem de filiabus Chananæorum, sed ad terram, inquit, & cognationem meam proficiscaris, & inde accipias vxorem filio meo Isaac. Cui respondit seruus: si noluerit mulier venire mecum in terram hanc, nunquid reducere debeo filium tuum ad locum, de quo tu egressus es? Dixitque Abraham: caue ne quando reducas filium meum illuc. Dominus Deus cæli, qui tulit me de domo Patris mei, & de terra natiuitatis meæ, & deduxit in hanc, ipse mittet Angelum suum coram te, & accipies inde vxorem filio meo. Sin autem mulier noluerit sequi te, non teneberis iuramento: filium meum tantùm ne reducas illuc: iurauit itaque seruus super sermone* a Genes. 24. *hoc: tulitque decem camelos de grege domini sui, & abijt; ex omnibus bonis eius portans secum, profectusque perrexit in Mesopotamiam ad vrbem Nachor, in qua habitabat pater Rebeccæ: cumque camelos fecisset accumbere extra oppidum iuxta puteũ*

aquæ,

aquæ, vespere, tempore quo solent mulieres egredi ad hauriendam aquam, dixit: Domine Deus Domini mei Abraham, occurre obsecro mihi hodie, & fac misericordiam cum Domino meo Abraham: Ecce ego sto prope fontem aquæ, & filiæ habitatorum huius ciuitatis egredientur ad hauriendam aquam: igitur puella cui ego dixero inclina hydriam tuam vt bibam: & illa responderit: bibe, quin & camelis tuis dabo potum: ipsa est quã præparasti seruo tuo Isaac. Et per hoc intelligã, quòd feceris misericordiã cum Domino meo. nec dum intra se verba compleuerat & ecce Rebecca egrediebatur, habens hydriam in scapula sua: puella decora nimis, virgoque pulcherrima, filia Bathuel ex cognatione ipsius Abrahami, descẽderat autem ad fontem, & impleuerat hydriam, ac reuertebatur. Occurritque ei seruus Abraham, & ait: pauxillum aquæ mihi ad bibendum præbe de hydria tua. Quæ respondit: bibe Domine mi: celeriterque deposuit hydriam super vlnam suam, & dedit ei potum. Cumq; ille bibisset, adiecit: quin & camelis tuis hauriam aquam, & ita fecit. Ipse autem contemplabatur eam tacitus, scire volens vtrum prosperum iter suum fecisset Dominus, an non: quod tamen fœliciter hac via illi euenit iuxta desiderium suum. Sed operæ pretium est in lucem proferre admirabilia documenta, quæ in hac historia latent, vt qui hunc statum suscipere auent, fiant digni admirandis eius effectibus, à diuina prouidentia prouenientibus. 1.

PRIMVM: Isaac est perfectissimum exemplum eius, quod boni filij, in bonorum Parentum domo manentes, facere debent: nam cùm ætatem haberet iam sufficientem, adeò fuit subiectus & obediens Parenti suo Abraham, eiusque curæ ita se totum commisit: vt de matrimonio ineundo solicitus non esset: in omnibus & per omnia, parentis sui sancti decreto & voluntati se ipsum committens. Et quamuis Parens decreuisset, ne vxorem acciperet ex regione illa, in qua habitabat; sed ex remota adduceretur: nihil contradixit, nec replicauit. Et quemadmodum bene perpendit Rupertus: etsi esset iuuenis: satis tamen ostendit modestiam, & castitatem suam; cùm non concupiuerit mulierem, quam oculis suis primùm aspexisset; sed paratum se obtulerit, eam accipere, quam pater eius, & Deus per illum ipsi designaret. Et quamuis potuisset ipsemet in Mesopotamiam ire, vt sibi vxorẽ quæreret, quemadmodum postea euenit Iacob filio eius: noluit tamen, nec in puncto, à parentis voluntate discedere, sed negotium adeò graue Præfecto domus patris sui cócredidit: didicerat enim confidere diuinæ prouidẽtiæ, quæ solet prospicere filijs, qui se totos parentibus suis, Deum in eis agnoscentes, subijciunt.

Vide Pererium c. 24. Genes.

lib. 6. in Gen. ca. 28.

SED quid dicemus de sancto sene Abrahamo, eiusq; ad filio suo prospiciendum zelo? in primis enim, cùm ipse non posset de hoc negotio per ipsum agere; neque expediret, filium ipsum ad illud tractandum proficisci, ne fortè illic remaneret: elegit in hunc finem hominem maximæ virtutis ac prudentiæ, omnium, quos domi habebat; & cui ipse maximè fidebat; fa- 2.

mulum scilicet nomine *Eliezer*, hominem senem, cui suarum facultatum & familiæ gubernationem crediderat; & quem, ob eius virtutem sibi notam, cogitabat, si filium non haberet, b *ipsum facere hæredem* suorum bonorum. Quia huiusmodi negotia non debent iunioribus, & parum expertis, aut cupidis, & laxioris conscientiæ hominibus committi; sed prudentibus ac virtuosis, qui nostris rebus ita consulant, atque si propriæ ipsorum essent; & in eis Dei voluntatem quærant. Hac electione facta duas Patriarcha cum suo hoc præfecto conditiones, seu capita duo constituit: quæ maximi erant momenti pro ijs, qui cogitant hunc statum suscipere.

b Gene. 15. 2.

3. PRIMA fuit, ne vxorem filio suo acciperet ex filiabus Chananæorum, inter quos ille degebat, etiamsi nobiles essent, diuites, & forma elegantes: quia erãt idololatræ, & prauæ generationis, ac morum, qui potuissent esse filio suo perniciosi. Quo exemplo (vt Sanctus Ambrosius aduertit, docuit, matrimonium non esse ineundum præcipuè ob diuitias & possessiones: sed primùm (inquit) in coniugio religio quærenda, & gratia bonæ indolis: confundendo hac ratione (vt ait Sanctus Chrysostomus) & improbando illorum imprudentiam, qui pluris faciunt amplas dotes, quàm magnas virtutes: siquidem absque virtutis fundamento, ac natura docili & benè morata, nec concordia esse poterit, nec status hic fœlicem habere exitum. *Secunda* conditio fuit: vt si mulier, quam ibat quæsitum, nollet cum ipso venire, ne propterea filium suum Isaac vnquã eò duceret: Deum enim iussisse, ipsum exire de terra illa, dicens ei: c *egredere de terra tua, & de cognatione tua, & de domo Patris tui*: quod mandatum ipse vellet exactè seruare; nec permittere, vt filius suus aliquando ad eam reuerteretur: Item ne contradicere videretur promissioni Dei, qua dixerat: d *Debo tibi, & semini tuo terram peregrinationis tuæ: omnem terram Chanaan in possessionem æternam*: quod non haberet speratum euentum, si eius filius ab ea recederet. ne verò Præfectus ille conscientiam suam ob iuramẽtum præstitum grauaret, adiecit ipse: ni eo euentu nolle, illum teneri ad explendum iuramentum. Quid autem hoc aliud fuit, quàm docere eos, qui statum aliquem accipiunt, non debere in vllo casu conditionem aliquam admittere, vel inferere, quæ diuinis præceptis repugnet: et ãli aliquam speciem religionis, aut pietatis habere videatur. Non enim fœlicem euentum habere potest, quod contra diuina mandata militat; nec Deus prætermittet eorum conatibus fauere, qui certò statuũt, quamcunque propriam commoditatem relinquere potiùs, quàm diuinæ ipsius voluntati contradicere.

lib. 1. de Abr. ab. m. c. 9.

Homi. 48. in Genes.

c Gene. 12. 1.

d cap. 17. 8.

4. HINC *quartum* oritur documentum, quod elucet in hoc Abrahami facto, totam suam fiduciam in Deo collocãtis, vt voti sui compos fieret: quod illa verba indicant: *Dominus Deus cæli ipse mittet Angelũ suum coram te, & accipies inde vxorẽ filio meo*: Hoc etiam significãs, Angelos, ad quos spectat in hu-

iusmo-

iusmodi occasionib. exequi diuinæ prouidētiæ media (vt mox vid. bi[illegible]
ad futuros, rēq; totā ad optatum finē directuros. Benè conscius erat san[ct]us
ille Patriarcha verissimæ illius sententiæ, quam postea Salomon scriptā re-
liquit: e *domus & diuitiæ dantur à parentibus: à Domino autem propriè vxor pru-* e Pro. 19. 14.
dens: cuius hic est sensus; quòd quamuis carnales parentes fil[ii]s suis diuitias
largiantur, & vxores illis procurent; sed quòd rectè, quā cuperent, attingāt,
hoc nō ab ipsis parētibus prouenit, sed à cœlesti Patre: sic.n. idē Sapiens ait:
f *datū Dei esse mulierē sensatam, & tacitā.* Idem verò erit de viro. Cùm igitur f Eccl. 26. 17
optatus hic euentus à Deo proueniat: in eo est collocanda fiducia: vt inde[u]-
striæ ac diligentiæ nostræ efficacitatem præbeat.

5. Ad idē cōfert V. documentū, quod suo exēplo dat nobis Eliezer, domus
Abrahami præfectus: qui ex parte sua duo adhibuit aptissima media. I. fuit
orationis, qua Deū supplex orauit, suis vt votis, & Abrahami Domini sui fa-
ueret: solēne est enim apud viros iustos, credere, orationē (vt S. Gregorius
ait) esse medium aptissimū ad hoc, vt quod Deus futurum constituit, execu- li. 1 Dial. c. 8
tioni mandetur. II medium fuit, velle examinare, eoque modo quo posset S. Thom. 2
experiri virtutē ac dotes virginis, quā esset accepturus in vxorem Isaac Do- 2. q. 83. a. 2.
mini sui. Et ob hāc inter alias causam, (ait S. Chrysost.) constituit pro signo Homil. 45.
eius, quā eligere deberet, si petenti bibere libēter illa daret, seq; offerret, ad in Genesim,
camelis etiā potū dandū: sic.n. ostendisset, se esse benè moratā, mansuetam,
liberalē, ad peregrinos propensā, & ad subueniendū indigentib. quæ omnia
valde erāt conformia moribus eius, qui socer ipsius esset futurus, ac viri fu-
turi: adeoq; fuerunt hæc duo media apta, vt propter illa Deus illum plenè
faceret voti cōpotem. Sed ne quis circa hoc factū impingat, & alicuius
detrimēti ex eo occasionem accipiat, aduertendū est: in eo aliquid esse imi-
tandum: & aliquid tantùm venerandū. Nam primo aspectu videtur genus
quoddam augurij & superstitionis, quod dixerit: puella, quæ mihi tale ver-
bum dixerit: illa est, quā Dominus elegit. Sed hoc & alia similia signa duo-
bus modis possunt proponi: alter est per specialē inspirationem, & instin-
ctum Dei: quia ad id valde efficaciter impellit: vt hac via manifestet vo-
luntatem suam circa id, quod ab eo petitur: & tunc nec auguria sunt, nec
superstitiones: sed genus quoddam prophetiæ: à Deo inspiratæ, qui omnia
nouit: quemadmodum euenit g *Gedeoni*, & h Ionathæ filio Saulis in verbis g Iudic. 7. 10. 15.
quæ à suis hostibus audiuerunt: quæ tanquam certa signa ipsi acceperunt, h 1. Reg. 14. 9.
victoriæ obtinendæ. Hoc igitur spiritu processit Eliezer, quēadmodum SS.
Patres asserunt; nam ipsemet Deus illi inspirauit, vt ea verba diceret, & S. Chryso. su-
tanquam signum acciperet; & similiter ipsi Rebeccæ, vt eadem responde- pra Theodo
ret: quia statuerat, hac via matrimonium illud ad exitum perduce- q. 7[?]. in Gen.
re. Et vt esset indicium & testimonium, quòd Deus illi inspiraret, S. Tho. 2. 2
præcessit humilis deprecatio, & in finem bonum ac circumspe- q. 95. art. 7
ad 3.

ctum

ctum, absq; leuitatis alicuius admixtione, ex vna, aut ex altera parte. Signa autem, quæ ordinariè viri & fœminæ huius sæculi petunt, aut desiderant, persuadentes sibi, tale verbum, aut tale opus in tali opportunitate, signum fore eius, quod facere debeant. hæc inquam (vt S. Thomas ait) 22. q. 95. a. 7. auguria sunt, & superstitiones à dæmone inuētæ per suos veneficos & magos: aut à leui, inani, ac fraudulento spiritu proprio excogitatæ. Et qui fiduciam suam in eis collocat, non solùm grauiter peccat: sed dignus quoque est, qui decipiatur, & contra mentem & votum illi eueniat. Neque licet ad excusationem trahere, quod Deus speciali priuilegio inspirat: nisi fortè in aliquo raro casu, in quo diuina eius maiestas similibus inspirationibus vtatur, præcedentibus etiam similibus præparationibus: & in rebus grauissimis: cum vix vlla remedia humana occurrant, ad rectam in eis directionem.

6. SED vlteriùs adhuc progressa est prudentia & pietas Eliezer: qui non satis sibi esse existimauit, quòd ad votum signa vidisset, quæ petierat: sed duas adhuc diligentias adhibuit, vt certior de veritate fieret, cum magno enim silentio affectus & motus virginis perpendebat, vt exploraret, an ex animo syncero, intentione recta, & ad hospitalitatem ac virtutem propensione prouenirent: & præterea eam interrogauit cuius esset filia: vt sciret, an & hoc cum pronostico ipsius signo responderet: qui videns, omnia votis ac desiderijs suis esse conformia, *procidens in terram adorauit Deum*; & pro felici euentu gratias ei egit; eius prouidentiæ omnia tribuens, eumque glorificans: affectus enim hic gratitudinis optima est dispositio, vt Deus bonum perficiat, quod cœpit. Statim verò dedit virgini inaures aureas, & armillas aureas: vt gratum se ostenderet, pro accepto ab ea beneficio; & quia virgo etiam hospitium in paterna domo illi offerebat: ac denique vt eam ad sanctum finem, quem intendebat, hac ratione alliceret. Honestum enim est & licitum, cognita in eiusmodi casibus Dei voluntate, talia munera offerre, ad allicienda corda, ad executionem eius, quod Deus vult.

7. DENIQVE vir hic prudētiam suam in eo adhuc ostendit: quòd hoc negotium non cum ipsa Rebecca, sed cum eius parentibus & fratribus tractauerit: referens illis verè ac syncerè quæ sibi erant à Domino suo Abrahamo commissa; & medium aperiens, quod ad voluntatem Dei cognoscendā adhibuisset. Quod cùm audiuissent, beneque perpendissent parentes, & fratres virginis, eiusque voluntatem cognouissent: responderunt tanquā prudentes & iusti viri: i *à Domino egressus est sermo: non possumus extra placitum eius quidquam aliud loqui tecum.* i Gen 24. 50. Nam statim atq; cognoscitur quod magis Deo placet, decet ac par est, nos illud acceptare; nec contrà aliquid adferre, aut agere: cùm illud sit quod maximè expedit. Et matrimoniū; quod per hāc viam dirigetur, prosperum habebit exitum, quemadmodum hoc habuit.

8. SED ne prætereamus silentio diligentiam, & celeritatem, qua vsus est fidelis

delis hic seruus, vt sine mora, ad suum dominum rediret: nec passus est, detineri se per decem dies, quos parentes Rebeccæ habere cupiebant, vt breui illo tempore filia sua cum lætitia fruerentur: præferebat enim Domini sui Abraham, filijque eius Isaac solatium, iucundæ illi tractationi & studio ac fauori, quem ibi experiebatur. Et quemadmodum in deliberando prudentiæ est, paulatim pergere: ne festinatio aliquam adferat causam erroris: ita, deliberatione magno consilio facta, eiusdem prudentiæ est, illam executioni mandare, ne ex incuria aut negligentia contingat impediri.

§. II. De matrimonio Tobiæ & Saræ.

VBI maximè paterna Dei nostri prouidentia erga eos, quos ad hunc statum vocat, præluxit, fuit matrimonium sancti iunioris Tobiæ cũ Sara Raguelis filia: quod est visibile quoddam exemplar eorum, quæ Deus D.N. & Angelus custos agunt inuisibiliter cum electis, quibus statum hunc quasi propria manu accuratissimè conferre volunt.

Erat igitur Tobias valde solicitus, vt a *pecuniam* quandam sibi debitã *recuperaret*, nullam interim curam habens ducendi vxorem: Sara verò anxia valde, & afflicta erat, quòd cùm septé viros accepisset, Asmodęus dæmõ omnes occidisset prima nuptiarũ nocte, antequam illam tangerent: recordatus ergo Deus vtriusque, misit de cælo Angelum b *Raphaelem*, qui erat *vnus ex septem qui astant ante Dominum*, vt illos in statu matrimonij collocaret. Sed quis explicare poterit amorem & solicitudinem, qua Angelus perfecit, quæ Deus illi commiserat? alloquitur ipsum Tobiam, suadet, vt Sarã petat à parentibus sibi dari in coniugem: quia ita expediebat: aufert illi timorem, quo verebatur, ne, sicut alij septem, ipse quoque à dęmonio occideretur: dat illi optima monita & remedia: vt hæ nuptiæ felicem haberent exitum: quæ supra commemorauimus: alloquitur postea ipse Angelus virginis parentem, ac persuadet, vt non dubitet, filiam suam Tobiæ in coniugem tradere, quã Deus illi reseruasset; ac propterea non permisisset à quoquam alio viro tangi: concluditur ergo matrimonium, sicut Deus constituerat, ac direxerat. Tobias cum sua sponsa Angeli monita diligẽter seruat; qui dęmonem alligauit, ne illis noceret. Et hac via ita prosperè res successit, sicut ambo optauerant. Quò ergo potuit vlteriùs paterna Dei prouidentia erga hos iustos peruenire, vt conuenientem eis statum daret, ita vt in quiete, diuites, & benè fortunati vitam ducerent? Multa alia media potuisset ipse adhibere, vt matrimonium illud perficeretur; sed noluit alio domus præfecto aut famulo homine vti; sed clarissimo suo Angelo: vt visibili hoc exemplo, inuisibilem suam prouidentiam erga suos manifestaret, opera suorum Angelorum, qui illorum sunt custodes & solent in-

a Tob. 4. 6. b Tob. 12. 15.

teriùs exhortari ac persuadere quidquid necessarium est, vt rectam huius
1. status electionem faciant. Nam *primùm* inspirationibus & impulsibus suis ita omnia mouent; vt vnumquemque faciant propendere, & affici ad eam personam, quæ magis sit illi vsui futura, ad salutem consequendam: & ipsius parentes inducunt, vt annuant, efficacem illam rationem adhibentes:
c Tob. 7. 12. *huic timenti Deum debetur coniunx filia tua: propterea alius non potuit habere illam:* sic enim Deus constituit, vt hic, & non alij, illam haberent.
2. Media quoque diuina & humana suggerunt, per quæ fœlix exitus obtineatur: docent, quem in finem matrimonium sit contrahendum, non ad carnis voluptates, quas bestiæ quærunt; sed ad benedictionem Dei in successione filiorum: impellunt ad exercitia orationis, & mortificationis, quę præmitti debent: vt & oratione quidem apud eum insistant: mortificatio-
3. ne verò & continentia disponant se, vt exaudiantur. Alligant præterea, dæmones, vt nec minimum ipsos tentent; nec pios ipsorum conatus impe-
4. diant. Denique tot bona per eosdem Angelos ipsis eueniunt, qui eorum inspirationibus ac directionibus obediunt: vt cum Tobia dicere possint;
d Tob. 9. 2. Angelo suo: d *Si me ipsum tradam, tibi in seruum, non ero condignus prouidentiæ tuæ*, qua vsus es erga me. Ex quibus omnibus illud deducitur, quòd, qui desiderat bonam in hac re facere electionem, debeat cum oratione & fiducia ad custodes Angelos recurrere: illi enim sunt quasi inuisibiles paranymphi, Deique instrumenta ad matrimonia dirigenda, & ad finem felicem perducenda. Quare amplectenda sunt eorum consilia, quæ suggerunt: quæ ijs similia esse solent, quæ iam retulimus, per quæ felicem habebunt exitum.

§. III. *Ruth cum Booz coniugium.*

NON MINVS stupendam se ostendit prouidentia diuina in coniugio & matrimonio venerandę Ruth & insignis viri Booz, quamuis media fuerint magis ordinaria & communia, quemadmodum constabit ex ipso sacro textu, in duobus vltimis eius historiæ capitibus.
a Ruth c. 3 a *Postquam reuersa est ad socrum suam, audiuit ab ea: Filia mea, quæram tibi requiem & prouidebo vt benè sit tibi. Booz iste, cuius puellis in agro iuncta es, propinquus noster est, & hac nocte aream hordei ventilat. Lauare igitur & vngere, & induere cultioribus vestimentis, & descende in aream. non te videat homo, donec esum, potumque finierit. Quando autem ierit ad dormiendum, nota locum in quo dormiat: veniesque & discooperies pallium, quo operitur à parte pedum, & proijcies te, & ibi iacebis: ipse autem dicet tibi quid agere debeas. Quæ respondit: quidquid præceperis faciam. Descenditq; in aream, & fecit omnia, quæ sibi imperauerat socrus. Cumq; comedisset Booz,*

& bi-

& bibisset, & factus esset hilarior, issetque ad dormiendum iuxta aceruum manipulorum, venit abscondite, & discooperto pallio, à pedibus eius se proiecit. Et ecce, nocte iam media expauit homo, & conturbatus est: viditque mulierem iacentem ad pedes suos: ait illi: quæ es? Illaque respondit: Ego sum Ruth ancilla tua: expande pallium tuum super famulam tuam, quia propinquus es: (quasi distinctius illi diceret, vt in coniugē ipsam acciperet, siquidem lex illū ad id impellebat, eò quòd esset mariti sui primi iam defuncti cognatus propinquus) *Et ille: Benedicta, inquit, es à Domino filia, & priorem misericordiam posteriore superasti: quia non es secuta iuuenes pauperes siue diuites. Noli ergo metuere, sed quidquid dixeris mihi, faciam tibi. Scit enim omnis populus, qui habitat intra portas vrbis meæ, mulierem te esse virtutis. Nec abnuo me propinquum, sed est alius me propinquior. Quiesce hac nocte: & facto mane, si te voluerit propinquitatis iure retinere bene res acta est: sin autem ille noluerit, ego te absque vlla dubitatione suscipiam, viuit Dominus, dormi vsque mane. Dormiuit itaque ad pedes eius vsque ad noctis abscessum. Surrexit itaque antequam homines se cognoscerent mutuò, & dixit Booz: Caue ne quis nouerit, quòd huc veneris. Et rursum expande, inquit, pallium tuum, quo operiris, & tene vtraque manu. Qua extendente, & tenente, mensus est sex modios hordei, & posuit super eam. Quæ portans ingressa est ciuitatem, & venit ad socrum suam. Quæ dixit ei: Quid egisti filia? Narrauitque ei omnia, quæ sibi fecisset homo. Et ait, ecce sex modios hordei dedit mihi, & ait: Nolo vacuam te reuerti ad socrum tuam: dixitque Noemi, expecta filia donec videamus, quem res exitum habeat. neque enim cessabit homo nisi compleuerit quod locutus est.*

Ascendit ergo Booz ad portam, & sedit ibi. Cumque vidisset propinquum prætereire, de quo prius sermo habitus est, dixit ad eum: Declina paulisper, & sede hic: vocans eum nomine suo. Qui diuertit & sedit: Tollens autem Booz decem viros de senioribus ciuitatis, dixit ad eos: Sedete hic. Quibus sedentibus locutus est ad propinquum. Partem agri fratris nostri Elimelech vendet Noemi, quæ reuersa est de regione Moabitide, quod audire te volui, & tibi dicere coram cunctis sedentibus, & maioribus natu de populo meo. Si vis possidere iure propinquitatis: eme & posside. sin autem displicet tibi hoc ipsum, indica mihi, vt sciam quid facere debeam: nullus enim est propinquus excepto te, qui prior es: & me, qui secundus sum. At ille respondit: Ego agrum emam. Cui dixit Booz: Quando emeris agrum de manu mulieris, Ruth quoque Moabitidem, quæ vxor defuncti fuit, debes accipere, vt suscites nomen propinqui tui in hæreditate sua. Qui respondit, cedo iuri propinquitatis· neque enim posteritatem familiæ meæ delere debeo. tu meo vtere priuilegio, quo me libenter carere profiteor. Ruth cap 4.

Hic autem erat mos antiquitus in Israel inter propinquos, vt si quando alter alteri suo iuri cedebat: vt esset firma concessio, soluebat homo calcea-

mentum suum, & dabat proximo suo; hoc erat testimonium cessionis in Israel. Dixit ergo propinquo suo Booz: Tolle calceamentum tuum. Quod statim soluit de pede suo. At ille maioribus natu, & vniuerso populo, testes vos, inquit, estis hodie, quòd possederim omnia quæ fuerant Elimelech & Chelion, & Mahalon, tradente Noemi: & Ruth Moabitidem, vxorem Mahalon, in coniugium sumpserim, vt suscitem nomen defuncti in hæreditate sua, ne vocabulum eius de familia sua, ac fratribus & populo deleatur. Vos, inquam, huius rei testes estis: respondit omnis populus, qui erat in porta, & maiores natu: nos testes sumus: faciat Dominus hanc mulierem, quæ ingreditur domum suam, sicut Rachel & Liam, quæ ædificauerunt domum Israel: vt sit exemplum virtutis in Ephrata, & habeat celebre nomen in Bethleem: fiatque domus tua, sicut domus Phares, quem Thamar peperit Iudæ de semine, quod tibi dederit Dominus ex hac puella. Tulit itaque Booz Ruth, & accepit vxorem, ingressusque est ad eam, & dedit illi Dominus vt conciperet, & pareret filium. Dixeruntque mulieres ad Noemi: Benedictus Dominus, qui non est passus, vt deficeret successor familiæ tuæ, & vocaretur nomen eius in Israel: Et habeas qui consoletur animam tuam, & enutriat senectutem de nuru enim tua natus est, quæ te diligit: & multò tibi melior est, quàm si septem haberes filios: susceptumque Noemi puerum posuit in sinu suo, & nutricis & gerulæ fungebatur officio. Vicinæ autem mulieres congratulantes ei, & dicentes: natus est filius Noemi, vocauerunt nomen eius Obed: hic est pater Isai, Patris Dauid. Hæ sunt generationes Phares: Phares genuit Esron: Esron genuit Aram: Aram genuit Aminadab: Aminadab genuit Nahasson: Nahasson genuit Salmon; Salmon genuit Booz: Booz genuit Obed: Obed genuit Isai: Isai genuit Dauid.

Hæc est historia matrimonij Ruth, admirandis documentis ad nostrum institutum plena, vt in proximo capite explicabitur.

CAPVT III.

CONDITIONES AD MATRIMONIVM CELEBRANDUM, & Sacramentum hoc dignè suscipiendum, necessaria.

ONDITIONES, quibus ita matrimonium celebretur, vt Deo D.N. placeat, mirificè sunt in prædicta Ruth historia depictæ. Quod si cursum nostrum paulò remotiùs inchoemus, inueniemus, diuinæ prouidentiæ consiliū fuisse, quod Ruth bis nupserit: primùm in regione sua Moabitide, filio Elimelech & Noemi: qui etsi per decem annos manserit in

matrimonio, iuuenis tamen, & in flore, vt dicitur, ætatis, nulloq; filio relicto, mortuus, Ruth viduam & solam reliquit: & hinc principium sumpsit secundum matrimonium cum Booz homine prædiuite, nobili, primique mariti consanguineo: qui etiamsi senex esset, cùm eum accepit: multis tamen annis superuixit, & filiũ ex eo habuit. Quòd si varios hos euentus aspiciamus, quos diuina prouidentia iustissimè & sapientissimè decreuit: licet dicere: primum matrimonium infœlix fuisse, eò quòd offensio aliqua Dei fuerit in eo contrahendo: nam videtur prior ille vir contempsisse legem prohibentem Hebræos ducere Moabitidas & idololatras: Secundum verò fuisse fœlix: quia in eo contrahendo lex fuit obseruata, quæ iubebat virum accipere viduam cognati sui proximi, si is absque filijs obijsset. Vt ex hoc omnes intelligant, primam infelicium in matrimonijs euentuum radicem solere esse transgressionem legum Dei eiusque Ecclesiæ: præcipuè circa gradus illos prohibitos, qui matrimonium reddunt illicitum, ac proinde efficiunt contractum non valere: quia diuina iustitia punit tales contrahentes aut per ipsius matrimonij dissolutionem; aut per mortem alterius coniugum, aut sterilitatem; aut, si filios genuerint etiam per eorũ mortem, aut per alias similes aduersitates. Et in hoc sensu licet accipere, quod Sanctus Gregorius dixit: *experimẽto didicimus, ex tali coniugio sobolem non posse succrescere*: quia scilicet non fruuntur vita, vtpote malè geniti: contrà verò radix bonorum in matrimonio euentuum, est legum custodia, quas Deus seruandas constituit, vt sic ipse legislator benedictionem suam coniugibus impertiatur, detque illis & vitam longam, & prolium abundantiam. *35 q. 3. cap. Quedã Lex.*

DEVS nihilominus permisit, filium Noemi accipere Ruth coniugem: vt illa occasionem acciperet conuersionis ad veram religionem, & comitaretur socrum suam Noemi in Bethlehem: ibique secundò nuberet ipsi Booz: nam nisi primum matrimonium præcessisset, cessasset causa & occasio secundum ineundi: vt agnoscamus diuinam prouidentiam permittere sæpè aliquos errores & peccata, ex quibus magna aliqua bona proueniant: & ex matrimonio minus recto occasionem accipit alterius valde gloriosi, & ex euentu aliquo aduerso alium eruit prosperum & fœlicem: & hac ratione nos consolatur, additque animum, ne ob nostros errores abijciamur: aut desperemus, si eorum nos pœniteat: quia ipse & nouerit & poterit eos in bonum conuertere.

Hoc idem magis adhuc elucet in consilio ac directione, qua vsa est Noemi, ad hoc matrimonium perficiendum: cuius consilium, quamuis primo aspectu videatur fuisse temerarium ac periculosum: quia misit iuuenem mulierem, vt maneret per noctem in Area apud Booz: quæ quidem occasio erat & periculum amittendæ castitatis, matrimonio non secuto. Sed

credibile potiùs est, Deum D. N. consilium illud suggessisse, cui optimè nota erat excellens modestia, & castitas, & grauitas venerandi senis Booz; & illum fideliter in hac occasione se habiturum; quæ etiam omnia ipsa Noemi nouerat. quare ex Dei inspiratione, cuius diuinæ prouidentiæ plurimùm confidebat, suasit Ruth, vt faceret, quod fecit. Ac propterea (vt

q 13. in ca 3. perpendit Abulensis) solùm ei dixit: *proijcies te & iacebis ante pedes eius, ipse autem dicet tibi quid facere debeas.* Atque si illi dixisset: potes benè fidere, ipsum nihil mali iussurum. Qua fiducia concepta, securè Ruth executa est socrus suæ consilium: mouente etiam Deo ipsam, ad illud amplectendum, ob exitum fœlicem quem intendebat. Nec res est noua, quòd Deus Patribus antiqui Testamenti aliqua inspirauerit; quæ in specie, & primo aspectu peccata & errores videbantur: & reuera talia fuissent, nisi ad fines adeò sanctos dirigerentur: adeoque pura intentione & vehementi impulsu, qui non permittebat, eos tunc aliud cogitare, aut attendere, quàm vt exeque-

a Iudith. rentur, quod Deus illis inspirabat: vt apparet in facto a *Iudith*, quæ magno studio sese exornauit, & ad Holofernis conspectum peruenit, cum periculo admittendi aliquid contra honestatem: nisi Deus, qui, vt ea faceret, inspirauit, eam à tali periculo liberaret. Sed quoniam huiusmodi exempla in scriptura sacra narrantur, vt diuinam sapientiam & omnipotentiam suspiciamus, non verò, vt ea imitemur: hinc est, quòd nullo modo liceat, propter huiusmodi exempla, media aliqua adhibere, quæ sint ex se periculosa, ad agendum de ineundis matrimonijs. Nunquam enim sunt facienda mala, ad aliqua bona ex ijs elicienda. & prouidentia diuina, quæ solet iustis rectam habentibus intentionem, & in suis deliberationibus prudenter se gerentibus fauere, & ex eorum erroribus bona aliqua elicere, damnaque auertere, quæ ex eis oriri potuissent: nunquam hac ratione iuuat temerarios, qui sine vlla causa, pro suo libitu, & vt palato suo deseruiant,

b Eccl. 3. 27. in talia pericula sese conijciunt. Propterea enim sapiens dixit: b *qui amat periculum* (quia temerè se in illud conijcit) *in illo peribit.* Nec iusta erit excusatio, quòd parentes aut amici talia consilia suggerant: quia non oportet illis obedire, quando apertè constat, talia media esse periculosa.

Hoc documento tanti momenti iacto, accipiamus alia non minus vtilia ex prudentia & solicitudine Noemi, quæ veræ matris Ruth officio fungens, ei dixit: *filia mea, quæram tibi requiem, & prouidebo, vt benè sit tibi.* Ad parentes enim bonos propriè spectat prouidentiam gerere de filijs suis; & statum eis procurare, in quo requiem habeant, & benè sit illis ad vitam ducendam: quandiu enim statum non habent, nec plenum solatiũ habere possunt: sicut lapis qui non peruenit ad suum centrum: & ipsa suspensio, & cogitatio de suscipiendo statu, anxios illos ac solicitos tenet: pertinet verò ad ipsos parentes ab illa anxietate illos liberare, quando sta-

tus ille est matrimonij, de quo iam loquimur. Nec solùm ob solatium filiorum, sed ob quietem etiam propriam, & vt tales curas deponant, expedit illos in statu collocare, quando tempus peruenit. id enim significauit Ecclesiasticus dicens: c *trade filiam tuam, & grande opus feceris, sed homini sensato da illam*: grande opus appellat hoc, quia se ipsum liberat Pater à cura & sollicitudine illius custodiendæ; & illam, à periculo, in quo versatur: estque vltima hæc Parentum ad filias obligatio, quam transferunt à se in viros, quibus illas tradunt. Et propterea monet Sapiens, vt *sensato det illam*: parum enim ad rem facit, quòd ille sit diues aut nobilis: si est fatuus, aut malè moratus: quia tunc non curas deponunt parentes, sed augent ob timorem malorum euentuum. c Eccl. 7. 25.

Quare interrogatus Themistocles Philosophus cui libentius filiam suam dare vellet, diuiti-ne improbo, & insipienti: an pauperi, probo & sensato? respondit: malo habere hominem, qui pecunia indigeat, quàm pecuniam, quæ viro opus habeat. Sed felicior ac prudentior fuit Noemi, quæ nurui suæ Ruth talem virum quæsiuit, in quo simul concurrebant diuitiæ cum virtutibus; & bona fortunæ cum prudentia, & rara sanctitate, quam in memorabili hoc facto patefecit. Vide Iansf. in Eccl. 7.

§. I. *Coniugem probatæ virtutis esse quærendam.*

1. Primvm. Ipse Booz, cùm esset vir grauis, & prouectæ iam ætatis, ducturus vxorem, voluit eam esse probatæ virtutis, & quæ talis in tota ciuitate haberetur: ideoque illi dixit: *scit omnis populus qui habitat intra portas vrbis meæ, mulierem te esse virtutis*, cuius indicium etiam hoc est, quòd vt nuberes, non quæsieris iuuenes pauperes aut diuites secundùm ætatem tuam; sed propinquum prioris tui mariti, qui iuxta legem, eius qui sine filijs decessit, nomen suscitaret. Ex quo apparet vtrumque sanctam intentionem in hoc matrimonio ineundo habuisse: & ita Deus eorum desiderijs benignè annuit, dás illis filium masculum, qui familiam suam cum magna eius gloria, in futurum propagaret.

2. Sed in eodem facto adhuc multò amplius manifestauit Booz raram castitatem, diuinæque legis amorem; cùm matrimonium clandestinum horruit, quod nocte fit, & sine testibus: volens illud ita publicè & solenniter inire, sicut lex iubebat. Et quamuis occasio esset vehemens, cùm videret se habere prope mulierem iuuenem & comptam, petentem ab ipso, vt in vxorem eam acciperet, ipse tamen valde strenuè sese cohibuit, vt puritatem suam conseruaret. Et quamuis occasio illi occurrerit repente, cùm esset à somno excitatus, quo tempore pugna solet esse vehementior: nihil tamen passus est integritati suæ decedere:

sed

sed hosti & carni suæ strenuè restitit, nec voluit diuinam legem conculcare, nec aliter matrimonium inire, quàm lex ipsa constituerit in præsentia testium, & totius populi, qui mille bona illi sunt precati, dicentes: *faciat Dominus hanc mulierem, quæ ingreditur domum tuam, sicut Rachel, & Liam, quæ ædificarunt domum Israel: vt sit exemplum virtutis in Ephrata, & habeat celebre nomen in Bethlehem, fiatque domus tua, sicut domus Phares, de semine quod tibi dederit ex hac puella.* Hæ omnes benedictiones euenerunt illi: vt ex hoc intelligamus, etiam nunc esse dignum, cui Deus Ecclesiæ benedictiones concedat, qui matrimonium cum ea solennitate celebrat: quam ipsa describit: quæ semper detestata est clandestina matrimonia tanquam valde periculosa, & multis peccatis, ac perturbationibus exposita, donec tandem sacrum Tridentinum concilium illa irritauit, ac statuit, si clam fierent, nullius esse valoris: vt sic ab ipsa radice tot malorum sementem euelleret.

Sess. 24. de reform. matrim. cap. 1.

ETIAM eluxit sanctitas & iustitia Booz in eo, quòd noluerit, ipsum matrimonium inire cum iniuria alterius, cui titulo maioris propinquitatis, plus iuris ad illud habebat, iuxta legem antiquam, & ita noluit promittere ipsi Ruth, se illam in coniugem ducturum, nisi sub conditione, quòd alter monitus cederet iuri suo. nam iustorum est, nolle iniuriam alijs facere: nec eis velle, quod non vellent sibi fieri. Et qui cupit fœliciter sibi euenire statum, quem desiderat: caueat inprimis, ne illum adire contendat cum aliqua iniuria proximi: non enim dabit Deus fœlicem exitum in rebus proprijs ei, qui eas per media contra iustitiam, & cum alicuius damno quærit. Et quamuis nouerat Booz, cum Ruth se accepturum in dotem agrum Elimelech: non propterea fuit cupiditate excæcatus, nec agere voluit vt illum haberet, nisi alter, qui potius quàm ipse ius habebat, ei renunciaret. In quo etiam dedit exemplum cohibendi cupiditatem ei, qui de assumendo statu in bonum animæ suæ agit: nam electiones ab huiusmodi radice deprauata ortæ solent cedere in animæ detrimentum.

4. IN EODEM Booz facto apparet eius fidelitas ac veritas: dum promissionem, ipsi Ruth, licèt in occulto & sine testibus factam, magna celeritate adimpleuit: quia sufficit, Deum esse testem, qui omnibus, quæ dicuntur, & fiunt in toto mundo, etiam in angulis, præsens adest: quòd si promissio iuramento firmetur; est peculiaris ratio, cur sit implenda: eò quòd aduocatus sit ipse Dominus in testem promissionis, & quasi eius fideiussor. Et quamuis in huiusmodi casibus attentiùs sit considerandum, quid iuretur & promittatur: promissionem tamen factam necesse est exequi. Nam ad prouidentiam diuinam spectat, fouere, & promouere causam prudentum iuramentorum, eisque fœlices exitus dare: siquidem accipit illa, tanquam media ad electionem horum statuum.

Ad eandem fidelitatem pertinet, omnia impedimenta prudenter remouere, quæ occurrere possunt, quo minus promissio impleatur. Ac propterea Booz dixit Ruth: *caue, ne quis nouerit, quod huc veneris*: vt scilicet, & suum eò aduentum; & id, de quo conuenerant, apud se retineret: id enim plurimum referre solet ad fælicem negotiorum expeditionem: sicut, non seruato secreto, solet exitus esse minus fælix, & exurgere mille impedimenta, quæ bona consilia, & dispositiones disturbent. Et fortè, si alter ille ipsius Booz propinquus, qui repentè ad portam ciuitatis venerat, vbi actum & conclusum est de iure matrimonij, conscius fuisset, quid inter Booz & Ruth fuisset actum, præcogitasset quid sibi esset respondendum, & aliud consilium inuenisset, ne agrum relinqueret, quem alias habere cupiebat. Sed ne silentio prætereamus prudentem Booz ipsius cautelam, qua monuit Ruth, vt suum ad aream, tali noctis tempore, accessum occultaret: cupiebat enim ipse etiam suspicionum, & murmurationum occasiones remouere. honorati enim & prudentes homines non satis existimare debent, quòd culpas coram Deo euitent; sed etiam mali nominis occasiones apud homines. Hoc est enim quod monet Apostolus, vt d *prouideamus semper bona, non tantùm coram* Deo, *sed etiam coram omnibus hominibus.* Et Sapiens hortatur, vt e *curam habeamus de bono nomine: hoc enim, ait, magis permanebit, quam mille thesauri pretiosi & magni.* Vt igitur bonum nomen conseruaret Booz, voluit aduentum Ruth occultum teneri: præcipuè cùm ipse illum non procurasset. Et simul ipsi Ruth consulebat: ad cuius honestatis bonum nomen & opinionem, quam in ciuitate habebat, omninò spectabat, eundem aduentum occultari. 5.

d Rom. 12. 17.

e Eccl. 41.15

Sed ipsa quoque Ruth suam prudentiam ostendit; quia ita tacuit & secretum apud se seruauit, quod Booz illi commendauerat, vt soli socrui suæ, quod gestum erat, aperuerit. non enim intelligebatur secretum, etiam apud Noemi seruandum. vt hinc discant mulieres esse circumspectæ in huiusmodi pactis. Nam sicut prudentiæ est alijs illa non prodere; ita esset insignis imprudentiæ à Satana (vt superius est dictum) suggestæ, eadem parentibus & bonis consiliarijs occultare: quia exponunt se periculo, vt facilè decipiantur. Satis verò constat, Booz non voluisse pactum illud occultari Noemi, siquidem, cùm dedit illi sex modios hordei, dixit: *nolo, vacuam te reuerti ad socrum tuam*, coniecit enim vi prudens; ab ipsa Noemi consilium illud prodijsse: ac proinde omnium eorum consciam futuram, quæ gesta essent. Eadem verò opera exhibuit suam liberalitatem, & misericordiam, subueniendo indigentibus. Sed ipsis verbis insinuare voluit Booz, illam eleemosynam non tam à se fieri in gratiam ipsius Ruth, quàm senioris Noemi, vt hac ratione ipsius puritas 6.

magis innotesceret: quia ad eam potius respexit, de qua minor poterat esse suspicio.

7. DENIQVE voluit Booz, totum hoc negotium in publico Iustitiæ tribunali, (quod olim esse solebat ad portas ciuitatis) expediri conuocatis grauioribus, & senioribus iudicibus: quibus causam suam cum veritate & synceritate proponeret: libenter secuturus quod illi ex iustitia decernerent: liberam etiam faciens competitori suo potestatem eligendi, quod magis vellet, sibique vtilius existimaret. Postquam autem ille suo iuri cessit, quoniam signum talis cessionis erat secundùm legem illam, vt calceum exueret, eique daret, cui ius cedebat: statim hoc petijt Booz, vt sic constaret de iure, quòd in ipsum transibat. In quibus omnibus elucet rectitudo iustitiæ, qua agendum sit de rebus ad matrimonium spectantibus: non contentionibus & disputationibus importunis; sed rationibus verbisque modestis: locum dando rebus apertis & indubitatis; & absque importuna aliqua extorsione, liberum alteri parti relinquendo, vt iure suo vti possit: nec Iudices eos eligẽdo, qui ipsius votis annuant: sed qui statuant, quod iustum est: quia quod hac ratione & via statuetur, vtilitatem & commodum adferet. Postquam verò de veritate & iustitia constitutum fuerit, expedit, id omnibus innotescere: cùm enim matrimonium sit status perpetuus: necesse est firmum ac stabile esse, quod illud comitatur, & ad eius onera portanda iuuat.

§. II. *De alijs quibusdam matrimonij conditionibus.*

QVAECVNQVE hactenus dicta sunt, spectant ad matrimonium, quatenus est contractus quidam humanus, & dirigitur ad fines primæ suæ institutionis; superest, breuiter ostendere conditiones, dignè illud celebrandi, quatenus est Sacramentum: quæ ad nostrum institutum potissimum sunt duæ. *Prima* conditio est, vt recta adsit intentio proprij finis huius status & Sacramenti: sicut in primo capite est dictum. Et quò hi fines excellentiores erunt, & absque mixtura finium terrenorum & sensualium, eò erit dispositio ex hac parte sublimior. *Secunda* conditio est, vt bona adsit conscientia, à grauibus peccatis pura & munda. Esset enim graue sacrilegium contra debitam diuino huic Sacramento reuerentiam, illud cum conscientia peccati mortalis suscipere: quia per hoc ponitur obex gratiæ, quam conferret; &, quod est ex parte talis suscipientis, Sacramentum esset signum inane: quia non efficeret, quod significat. Et quomodo dignè referet, ac significabit coniunctionem CHRISTI Domini nostri cum sponsa sua Ecclesia: qui coniunctionem amoris cum ip-

ſo Chriſto non habet, ſed eius potius eſt hoſtis? nec deſunt Doctores qui aſſerant, duo hic admitti peccata lethalia: alterum, eò quòd ſit miniſter Sacramenti; alterum, quòd illud accipiat: vtrumque autem facit indignè, quemadmodum improbus ſacerdos, cùm celebrat, duplici nomine peccat:tum quòd conſecret,tum quod communicet: ipſe enim Sacramentum conficit,& ſuſcipit. Sed nunc ſatis nobis ſit ſecunda cauſa, & titulus; quia ſuſcipit Sacramentum indignè: ſiquidem Apoſtolus dixit: a *qui manducat indignè, iudicium ſibi manducat, non dijudicans corpus Domini* ab ordinario & communi pane,ita qui hoc Sacramentum ſuſcipit cum conſcientia peccati mortalis, meritò iudicabitur ac damnabitur: quia nullum ponit diſcrimen inter hoc Sacramentum, & reliquos humanos contractus. Siquidem nulla alia præparatione illud ſuſcipit, quàm ſi rem non ſacram ſuſciperet, & more Gentilium.Debet igitur diligenter ſe prius examinare, & attendere: an eius anima ſit aliqua lethali culpa defœdata: &, ſi quid tale inueniat, priùs quàm matrimonium coram Parocho & teſtibus contrahat, det operam, vt per contritionem ſaltem illam abluat,faciens quod in ſe erit,vt illam verè concipiat;aut(quod melius & ſeuerius eſt)per ſacramentalem confeſsionem:vt ſic in gratia & amicitia Dei accedat: ita vt per hoc Sacramentum gratia illi augeatur. Eoq́; gratiæ augmentum erit maius, quò melior erit diſpoſitio ob maiorem animæ,& intentionis,qua accedit puritatem.

Vide Thom. Sãch. to. 1. l. 2. diſp. 6 ſec. 2. tom. 2. diſp. 16. ſect. 4.

a 1. Cor. 11. 29.

Etiam eſt valdè expediens, ſimilem diſpoſitionem adferre, cùm acceditur ad benedictiones ſuſcipiendas, quas Eccleſia ipſis contrahentibus in tali ſolennitate precatur: ne per lethalem aliquam culpam, obicem illis ponat. Quas benedictiones libenter Deus impertit benè præparatis, ac diſpoſitis ad eas ſuſcipiendas. Deinde bona hac diſpoſitione efficiunt,ne huiuſmodi ceremoniæ quas Eccleſia adhibet, inania ſint,ſed plena ſigna, quæ Deus copioſa ſua miſericordia replet, ſimulq́ue præbet Spiritus ſancti arrhas, Annulum Fidei ac Fidelitatis; & velum puritatis ac honeſtatis; Torquem charitatis,& vnionis, qui contrahentium corda coniungat; vt ſint duo in ſpiritu vno,vt proximo capite dicetur.

CAPVT IV.

PERFECTVS AMOR ET CONCORDIA CONIVGVM: & media quibus illa conſeruatur.

ROPRIA coniugum in ſtatu ſuo perfectio ad duplicem virtutum ordinem præcipuè reducitur, quædam ad vnionem mutuam inter ſe ipſos, & cum ſuis cognatis conſeruādam: aliæ ad bonam filiorum educationem; familiæ, & temporalium bonorum gubernationē pertinent. Harum autem virtutum prima, eaque maximè neceſſaria eſt, perfectus, & mutuus inter ſeipſos amor, hic enim reddit ſuaue iugum perpetuum, quod portant: ſed amor hic non ille eſſe debet, qui dicitur concupiſcentiæ; qui in amando, proprium aliquod lucrum, aut commodum reſpicit: hic enim tum eſt valdè imperfectus, tum non diuturnus: nam lucro deficiente, amor etiam ipſe euaneſceret, oportet igitur amorem eſſe amicitiæ, quo ſe mutuò ament, propter ipſummet amatum; & propter talis coniunctionis bonum: ita vt neque bonis fortunæ, neque honori aut pulchritudini, aut corporis elegantiæ, aut alteri alicui temporali commodo innitatur. Nec tamen, vt amor hic ſit perfectus, ſufficit, quod ſit amicitiæ humanæ, quæ coniunctioni carnis & ſanguinis innititur, qualis etiam inter gentiles & infideles inuenitur: ſed eſſe debet amor Chriſtianus, ortus à virtute a *charitatis, quæ finis eſt præcepti, de corde puro, conſcientia bona, & fide non ficta.* Quare diligere ſe debent coniuges in DEO, & propter DEVM: nullas culpas inferendo, nec affectiones ad perſonas, aut res alias quæ huius amoris puritati aduerſentur; & *bona conſcientia*, vt alter alteri benè faciat, & complaceat: quia DEVS ita vult, & ipſius ſtatus bonus progreſſus id exigit; & *fide non ficta*, ita vt mutuam fidelitatem, quam ſibi promiſerunt, re ipſa ſeruent: nihil admittentes fictionis & fraudis, nec opere, nec verbis, nec vel cogitatione, aut deſiderio: nam licèt homines corda non videant, Deus tamen videt, qui eſt amoris & charitatis huius zelator: & infidelitas aut charitatis remiſſio, quæ latet in corde, ſolet exteriùs erumpere per aliqua ſigna, & opera, quibus qui amari ſe exiſtimabat, peturbatur. *Ad* amorem hunc adeò perfectum exhortatur idem Apoſtolus tribus adductis efficaciſſimis rationibus.

a 1 Tim. 1. 5.

I. PRIMA eſt, deducta ex Chriſti D. exemplo: b *viri (inquit) diligite vxores veſtras, ſicut & Chriſtus dilexit Eccleſiam, & ſe ipſum tradidit pro ea, vt illam ſan-*

b Eph 5. 25.

ædificaret. Quasi dixerit: amorem, quem Christus D. habuit ad Ecclesiam sponsam suam, qui fuit purus ab omni intentione alicuius lucri, liberalis, fidelis, & constans vsque ad vitam propriam exponendam, vt eam faceret sanctam, & sine macula: eum inquam amorem tanquam exemplar accipite amoris erga vxores vestras, vt conemini illum imitari.

Secvnda ratio est deducta à similitudine amoris erga se ipsos: *viri* (inquit) *debent diligere vxores suas, vt corpora sua; qui suam vxorẽ diligit, se ipsum diligit: nemo autem vnquam carnem suam odio habuit, sed nutrit & fouet eam, sicut & Christus Ecclesiam*. Non itaque debet vllus vxorem suam odio habere, cum qua est vna caro; sed nutrire & fouere illam amore illo puro & perfecto, quo noster Saluator nutrit & fouet Ecclesiam suam, & animas, quæ in ea sunt. 2.

Tertia ratio est ob præceptum Dei in huius status institutione latum, cùm dixit: *propter hoc relinquet homo Patrem, & matrem suam, & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna*. Hoc ipsum autem lex noua magis extulit, cùm fecit, vt matrimonium esset Sacramentum, signumque vnionis & amoris, quem habet Christus ad suam Ecclesiam: ac proinde côniuges ipsos etiam obligat, vt signum ipsum verum faciant iuxta rem significatam. vt mutuam scil. habeant inter se charitatis coniunctionem, quemadmodum habet Christus & eius Ecclesia. Hæ tres rationes æquè obligant vxores ad viros suos amandos, quemadmodum Ecclesia Christum amat puro, fideli, & constanti amore: quia & ipsæ sunt vnum cum viris: ideoque tenentur illos, sicut se ipsas diligere, & relinquere Patrem & matrem, vt adhæreant viris suis: tam ob Dei præceptum, quàm ob Sacramentum Christi: nam in hoc sunt pares. 3.

§. I. *Extrema huius amoris vitiosa.*

Sed quemadmodum virtutes semper tenent medium inter duo extrema vitiosa: alterum ad dextram per excessum; alterum ad sinistram per defectum: ita amor coniugum ex vtroque extremo potest vitium contrahere: alterum est, si adeò nimius esset amor: vt, quo inuicem sibi complacerent, non curarent Dei legem conculcare. Quemadmodum a *Adam*, ne Heuam contristaret, *comedit fructum*, à Deo sibi *prohibitum*, potiùs volens Devm offendere, cùm tanto totius orbis detrimento, quam suam vxorém contristare: Et Salomon, quia b *copulatus est ardentissimo amore alienigenis mulieribus, ædificauit eis templa, in quibus Deos suos adorarent: quæ cor eius auerterunt, vt & ipse illos adoraret*. Et de quodam alio narrat Euangelium, quod c *inuitatus ad nuptias regias noluerit venire, ne vxorem*, quam recens duxerat, vel ad breue tempus relinqueret. Et, vt habet liber

a Gen. 3. 6. 17.

b 3 Reg. 11. 1. &c.

c Luc. 14. 20

Esdræ: *multi dementes facti sunt propter vxores suas, & serui facti sunt propter illas: & multi perierunt, & iugulati sunt, & peccauerunt propter mulieres*. Et ipsamet coniugalis castitas ex hoc excessu amoris plurimùm læditur, quemadmodum paulò pòst videbimus. contra hoc extremum tendit præ-
e *Luc.14.26.* clara illa Saluatoris admonitio, iubentis discipulos suos, e *odisse vxores suas*: nam (vt Sanctus Thomas aduertit) solennis est diuinæ scripturæ stylus, odium appellare amorem minorem cum maiori collatum: quemadmo-
f *Malac.1.3.* *Rom. 9 13* dum dicit, quòd f *Deus Iacob dilexit, & Esau odio habuit*; eò quòd Esau minus dilexerit, multoque parciùs ei fauerit, quàm Iacob. Ita igitur vir vxorem & vxor virum odisse debet, quatenus minus debent se mutuò diligere, quàm Deum: dirigendo amorem suum iuxta rationis & legis diuinæ regulas: ita vt nunquam amor mutuus in causa sit, cur eam transgrediantur. Nec debent, quemadmodum Adamus, de manu vxoris pomum accipere, quod illa contra Dei mandatum obtulerit: etiamsi illud dulcissimum esset; nec eius voci aut persuasioni, quantumuis importunæ acquiescere. Quod si conqueratur propterea, se odio haberi; respondeat: hoc esse odium, quod Deus commendat: nec tamen odium hoc esse malum, sed perfectum, & verus aliàs amor, licèt inferioris gradus, quàm amor ipse Dei. Et si vxor contenderit, vt vir idola adoret, quæ adorat ipsa; & vt templa illis ædificet: vt sic ostendat se fauere ipsius vanitatibus, & mundanis recreationibus; & vt terrena & inordinata ipsius desideria sequatur: nullo modo ei est acquiescendum, sicut Salomon acquieuit: sed operam potiùs det, vt illa, vxor non
g *Gen.35.2.* adoret; sed à se abijciat, quemadmodum g *Iacob* effecit, vt *Rachel* ea abijce-
Tract.3 c.5. ret: vt ita saluari possit. Et hic erit verè perfectior amor; qui plus vxoris animam, quàm corpus amat. Quòd si amor erga illam instiget, vt negligat conuiuia Dei, Sacrum Missæ, concionem, & Sacramentorum frequentiam: mortificet hunc amoris excessum, induatque robustius pectus, ad vxoris societatem interdum dimittendam, quò Dei familiaritatem, quando id illi placet, obtineat. Quod diximus de viris, intelligendum etiam est de vxoribus: quæ sancto quodam odio debent illos prosequi in eo sensu: quòd amor erga illos multò sit minor, quàm erga Deum ita vt nullum in eorum gratiam peccatum admittant. In idem extremum incidunt, qui ob nimiũ amorem, facilem dant suspicionibus, & zelotypiæ locum; alijsque multis defectibus, de quibus inferiùs agetur.

2. NON tamen propterea inclinare debent in extremum alterum vitiosum, amoris scilicet adeò exigui parcique, vt verè declinet in odium malum. Ex quo graues offensiones contra Deum Dominum nostrum oriuntur; & contra vnionem & concordiam charitatis, fidelitatem, & iustitiam, ad quæ matrimonij contractus obligat, & Sacramenti significatio: sic enim transgrederentur & turpiter macularent vnionem vnius cum vna, quæ

per

per vnionem Christi cum Ecclesia significatur : & contra hoc extremum diriguntur omnes rationes Apostoli, quibus viros exhortatur, vt *vxores suas diligant sicut Christus Ecclesiam* : cuius amor non sequitur extrema; sed regiam tenet perfectionis viam: non declinans ad dextram, neque ad sinistram, vt sit omnibus coniugatis exemplar amoris, quo se mutuò prosequantur.

§. II. *In quibus rebus Coniugum amor debeat prælucere.*

Ex Hac Apostoli doctrina deducere possumus particulares aliquas res & proprietates, in quibus amor vtriusque coniugis debeat elucere, ad imitationem eius, qui est inter Christum D. N. & eius Ecclesiam : vt pulchrè ostenditur in octo capitibus libri Cantici Canticorum: ex quibus, quæ ad hoc propositum maioris erunt momenti, colligemus.

1. Prima sit, quod vtriusque amor, quà sunt coniuges, debet esse singularis & vnicus: ita vt vterque sibi in altero ita complaceat, atque si solus esset in mundo: quemadmodum ipse Christus de sua Ecclesia dixit, a *sicut lilium inter spinas : sic amica mea inter filias* : ipsa verò sponsa respondit: *sicut malus inter ligna syluarum, sic dilectus meus inter filios* : quare viro ipsi, totius mundi mulieres esse debent tanquam spinæ ; vxor verò tanquam lilium : & quemadmodum homo refugit contingere spinas, ne ab eis pungatur ; gaudet verò tangere, & odorem lilij percipere, quia suauis est : ita vir fugere debet tactum & familiaritatem cum vxore aliena : quia si valdè propè accedat, facilè pungetur, & cruentabitur. Cum propria tamen familiarissimè agere debet : quia ex eo, & consolationem & confortationem hauriret. Hoc ipsum tamen præsupponit, vxorem erga suum virum non debere spinarum sed lilij proprietates habere: non enim aspera & insipida; sed lenis, blanda, & beneuola esse debet : sicut Ecclesia est erga Christum : & quæ sibi persuadeat, omnes totius mundi viros sibi esse tanquam ligna syluestria, & inutilia: sed proprium virum esse pomum pulchris & odoriferis fructibus plenum: & à reliquis omnibus debet se subtrahere, atque si essent planè syluestres, & intractabiles: nolens ab eis vllos fructus, aut munera, quæ puritatem & cordis ipsius amorem maculent : quia talia à solo suo marito expectare, & accipere debet. qui etiam erga ipsam coniugem non se debet habere tanquam Syluestre lignum, parum beneuolum, & inutilem, sed tanquam pomum, quæ illam vmbra sua protegat, & fructu recreet, suauiq; odore confortet. Et hoc modo alterius amor conseruabit & fouebit amorem alterius.

a Can. 2. 1.

2. HINC prouenire debet *secunda* proprietas, quæ est voluntatum vtriusque conformitas, ita vt vterque vnum idemque velle habeat in bono: & vxor debitã marito subiectionem seruet, vt paulò pòst dicemus. In rebus autem obsequij diuini maximè debent hanc conformitatem tenere; & alter alterum exemplo & verbo extimulare, quemadmodum duo Seraphini, qui versantur in præsentia Dei, mutuò se inuitantes ad illum benedicendum, & laudandum. Et sicut in libro Canticorum nunc Christus D. sponsam inuitat ad exercenda bona opera; nunc verò sponsa inuitat dilectum, vt secum veniat ad eadem exercenda: ita vir exhortari debet vxorem ad opera virtutum, & religionis: & vxor inuitare debet virum ad ipsam in eisdem comitandam: & vterque debet in omnibus iustis & honestis rebus ita esse conformis vt neuter alterum impediat: si enim vterque fuerit conformis in amore Dei, ac diuino eius seruitio: ita etiam erunt tales in amore mutuo; & in omnibus, quæ ad ipsorum bonum & vtilitatem pertinent.

Cant. 2. 10. c. 7. 11.

3. SED quoniam necesse est, inter coniuges aliquos esse defectus: etiam in hoc debet mutuus amor ita elucere, vt tales defectus non valeant, mutuã charitatem remittere; sed fouere potiùs, ad culpam reparandam, ac euitandam. Nam perfectus amor non potest in malo cum altero conuenire; sed potiùs horrere illud debet; &, qua poterit meliori via, operam dare, vt illud impediatur, exhortatione, admonitione, & reprehensione. Quamuis in hoc aliam rationem seruare debeat vir, qui caput est: quàm vxor, quæ est subdita: vir enim maiorem habet authoritatem ad vxoris defectus reprehendendos & corrigendos: non quidem cum ea asperitate, qua famulas & ancillas; sed cum suauitate, quæ proficiscatur ex amore: ita tamen efficaciter, vt ipsum malum, ac damnum impediat. Eum in modum quo Christus, D. N. sponsam reprehendit, dicens: b *si ignoras te, o pulcherrima inter mulieres, egredere, & abi post vestigia gregum tuorum.* in quibus verbis lenitatem seueritati coniunxit: quia appellauit eam pulcherrimam inter mulieres: ne existimaret, se ab ipso non amari: minatur tamen, se nolle illam in domo habere: vt ita defectum emendaret, ob quem talia minaretur. Sed quemadmodum sponsa erubuit ea reprehensione, humiliter eam acceptans, vt statim emendare se studeret: ita prudens mulier, quando propter culpam aliquam corrigitur, non debet multa cholera inflammari, & instar tigridis in virũ suum se conuertere: sed roseo quodam rubore ac verecundia agnoscere suam culpam, & statim curare emendationem: & quando vir vniuersim totam familiam ob defectum aliquem admonet, si ipsa est rea: debet quoque culpam suam reparare, quemadmodum fecit Rachel, quando Iacob, conuocata omni domo sua, dixit: c *abijcite Deos alienos, qui in medio vestri sunt*, quemadmodum superiùs dictum. Sed si vir in defectum aliquem

b Cant. 1. 7.

c Gen. 35. 2. Trac. 3. c. 5.

labatur: debet quoque vxor cum charitate illũ reparare, & impedire: nam (vt S. Thomas ostendit) etiam Inferior potest Superiorem suum corrigere, non quidem morosè, sed blandè ac demissè, quemadmodum Apostolus dixit discipulo suo Timotheo: d *seniorem ne increpaueris, sed obsecra, vt patrẽ.* Ita, inquam, vxor maritum obsecrare debet: demissè rogans, vt se emendet, ob damnum ipsi imminens; & exemplum malum, quod alijs præbet; & ob alias rationes, quas charitas & prudentia humana ad id adferre solet. 2.2.q 33.a.4 d 1.Tim.5.1.

4. AMPLIVS hoc confirmatur quarto perfecti huius amoris signo quo vterque coniugum, alterius res accipit tanquam proprias: cùm enim vterq; sit vna caro, & vnus Spiritus ob contractum, & Sacramentum: æquum omnino est, vt se ipsos tanquam vnum gerant, ita vt vterque idem omnino alteri velit, quod sibi ipsi vult: quoad salutem, honorem, fortunas, quietem & vitam, tam corporis, quàm animæ cuicunque periculo se exponendo, vt alterum liberet: quemadmodum Christus Dominus Noster fecit, vt Ecclesiæ suæ benefaceret; & Ecclesia ipsa idem facit, vt sui sponsi Christi D. honorem defendat. Nec fuit exiguum indicium insignis amoris *Michol*, filiæ Regis Saul, erga suum virum Dauidem: cùm enim *Saul misisset satellites suos* in domum Dauid, vt *custodirent eum, & interficerent*; statim illa id viro suo indicauit, dicens: *nisi Salu eris te nocte hac: cras morieris: Deposuitque eum per fenestram, &* ita *ille saluatus est. Tulit autem Michol statuam, & posuit super lectum*, & ita cooperuit, vt posset dicere, quòd Dauid ægrotaret: quamuis enim non dubitabat, patrem suum, cùm id cognosceret, ægerrimè laturum, ipsamq; se grauiter reprehensurum, quemadmodum postea fecit: illa tamen virum suum in amore prætulit Patri; plurisque fecit, quòd eum à periculo liberaret: quàm quòd se ipsam periculo suo subtraheret. Sed multò adhuc magis deberet vir fortitudinem suam ostendere, exponendo se cuicunque periculo, pro omnibus, quæ ad bonum vxoris pertinent: propterea enim dicitur: f *si dederit homo omnem substantiam domus suæ pro dilectione, quasi nihil despiciet eam:* vt ita possit vxoris, quam tantopere diligit, bonum conseruare; nec parcere facultatibus, sanitati, aut vitæ aut vxor hæc ipsa habeat. e 1 Re.19.11 f Can 8.7. 3. Ef.4.25.

5. HINC oritur quinta proprietas puri huius amoris, quæ in eo consistit, vt vterque alteri placere, & solatium dare studeat in ijs quæ petit ac desiderat; & in remouendis ijs, quæ possent illi displicere, aut pœnam & molestiam adferre: hoc tamen iacto fundamento, vt materia sit licita, & expediens: talis enim est amor mutuus inter Christum Dominum Nostrum & suam Ecclesiam, quamobrem illa dixit: g *dilectus meus mihi & ego illi.* & iterum inuersis verbis ait: h *ego tota dilecto meo, & dilectus meus* totus *mihi*: quia ille totus occupatur in prospiciendo bono meo; & ego tota sum in rebus g Can 2.16. h c.6 2.

obſequij eius; ille attendit meo honori; & ego ſtudeo honori eius: ille in remouendis, quæ mihi nocent; & ego in reijciendis, quæ illi diſplicent. Idem igitur præſtare ſibi debent mutuò coniunges; ita vt huius amoris indicia nunc à coniuge incipiant; nunc ab ipſo viro: ita tamen, vt vterque in altero inueniat ſimilia officia, quæ amori ſuo correſpondeant: illa ſtudere debet, totam domum adeò pacificam & ornatam habere: vt ipſe ſibi complaceat, in eam intrare; eique tanta cura indulgere: vt gaudeat in eius ſocietate manere; &
i Cant. 7.13. ex ijs, quæ ſuis manibus comparauerat, offerat munera illi grata, dicens cum ſponſa: i *omnia poma, noua & vetera, dilecte mi, ſeruaui tibi*, quæ ſcilicet induſtria ſua comparauerat. Vir interim huic vxoris amori correſpondens, debet liberaliter de omnibus ei proſpicere, quæ illa deſiderat ad bonum domus ordinem, ac directionem; ac eijcere ab ea quidquid illam perturbare, & alterare poſsit, coniurans; &, ſi opus erit, etiã
k Can. 3.5. minans, dicens: k *adiuro vos Filiæ Ieruſalem, ne ſuſcitetis, neque euigilare faciatis dilectam, donec ipſa velit*. cupiens ſcilicet, illam ſomno & quieti ſuæ etiam vacare.

6. HVIC amoris ſigno affine eſt ſextum, quo vterque ſtudet alterum laudare; de illo, ac de rebus eius, quoties decens & expediens aliqua occaſio occurrit, benè loqui; eiuſque defectus, ſi quos habet, ita occultare: vt alij illos non nouerint; & eum propugnando, ſi alij illos aperirent. Quemadmodum Chriſtus Dominus Noſter in libro Canticorum non ſatiatur, referendis laudibus ſponſæ ſuæ Eccleſiæ: & quamuis defectus aliquos habeat: (quia nemo poteſt venialia omnia peccata euadere) nouit tamen
l Can 4.7. ipſe in his laudibus nullam eorum facere mentionem: ſed dicere: l *tota pulchra es amica mea, & macula non eſt in te*: charitas enim omnes tales maculas operit, facitque earum obliuiſci. Ipſa verò Eccleſia ſine vllo limite, & velis (vt dicitur) expanſis, benè de ſuo dilecto loquitur: ſicèt id mirum non ſit: quia ipſe infinitis laudibus dignus eſt, & nec minimam vmbram habet alicuius maculæ: nec ſolum talia de illo loquitur, cùm illam
m Can. 5.10 fouet, eique indulget; ſed etiam cùm aliquod oſtendit indicium auerſionis. nam interrogata, qualis eſt dilectus tuus? reſpondit: m *dilectus meus candidus & rubicundus, electus ex millibus*: & pergit, plurimas eius laudes referendo. Hunc in modum debent coniuges benè ſemper de ſe mutuò loqui; & operire defectus: ſi qui in ipſis inueniantur. Et licèt vir ſit tetricus & moroſus: vxor tamen tacere debet, quæ in domo geruntur, & benè de illo in publico loqui: quemadmodum faciebat S. Monica, quæ virũ habuit difficilem: ſed illa tamen, quod moleſtũ & graue erat in illo, occultabat; &, quę laude digna erãt, proferebat. Quãuis ſi vtriuſq; charitas eſſet verè perfecta, nõ deeſſet vtriq; argumentũ, ad multa bona de altero dicẽda.

DENIQVE

Deniqve magnum amoris signum esset, quòd vterque alterius palato & moribus, in omnibus, quæ licita essent, & expedirent, mutuò se conformarent: quasi in eadem matrice fusi. quamuis vxor, vtpotè inferior, magis debeat sese viri voluntati & palato accommodare; flectendo & mortificando voluntatem propriam, vt ei se conformet: cogitans quod quemadmodum Christus Dom. sponsæ suæ dicit: n *Pone me vt signaculum super cor tuum vt signaculum super brachium tuum*, vt sit ipsi similis in vita, quemadmodum impressum signaculum simile est ipsi sigillo: ita vxor tanquam cera mollis debet in se recipere signaculum viri, iuxta mores & voluntatem eius. Qui tamen vir adeò cautus & iustus esse debet, vt non Antichristi, sed ipsius Christi signaculum sit: ita vt vxori suæ dicere possit illud Apostoli: o *imitare me, sicut & ego Christum imitor*: quod quidem adeò difficilè non est, verè se amantibus: propterea enim sponsus statim subiecit: p *quia fortis* (inquit) *est, vt mors dilectio*, ad mortificandum & iugulandum in se quicquid dilecto suo displicet: vt se illi in omnibus conformet.

n Can. 8. 6.
o 1. Cor. 11. 1.
p Can. 8. 6.

§. III. *Alia media concordiæ inter coniuges seruandæ.*

Ex Hoc amore omnibus, quas posuimus, conditionibus stipato, nascitur pax & concordia; de qua Ecclesiasticus ait: a *In tribus placitum est spiritui meo, quæ sunt probata coram Deo & hominibus: concordia fratrum, & amor proximorum, & vir & mulier benè sibi cõsentientes*. In cuius rei probationẽ varias adfert sententias: alias quidem, quæ referri possunt ad damna, quæ mulier mala & vitiosa adferre solet, alias verò, quæ referas ad bona, quæ ab eadem bona & benigna proueniunt. quorum adeò diuersorum & contrariorum euentuum radices insinuat. b *Commorari* (inquit) *leoni & Draconi placebit, quàm habitare, cum muliere nequam. in medio proximorum eius ingemuit vir eius: sicut ascensus arenosus in pedibus veterani grauis illi est: sic mulier linguata homini quieto. mulier sira, & irreuerentia, confusio est magna. Mulier, si primatum habeat, contraria est viro suo*, quem vehementer cruciabit, & animo quasi deficere faciet. *Non des aquæ tuæ*, quam seruatam cupis, *exitum, nec modicum* quidem; alioquin tota sensim effluet. Ita *nec mulieri nequam veniam prodeundi*, & pro libitu agendi: quia non poteris illam postea continere: c *mulier zelotypa* dolorem adfert, & gemitum, & *flagellum linguæ* eius *omnibus communicans*, & omnes verberans. *sicut Boum* dissidentium & inuicem repugnantium *iugum*, *quod* tam diu *mouetur*, & agitatur, donec

a Eccl. 25. 1.
b vers. 23.
c Ca. 26. 9.

donec vel frangatur ipsum, vel ipsos boues lædat, & torqueat: ita est iugum coniugum, quando *mulier* est nequam, *qui tenet illam quasi qui apprehendit scorpionem*, cuius venenum diu torquet ipsum percussum; & tandem emori cogit. Hæc verè omnia Ecclesiasticus: in quibus radices discordiarum ex parte mulieris tangit, quæ sunt in generali, illius mali mores, loquacitas, iracundia, feruor, superbia, & arrogans exeundi & prodeundi libertas, zelolytia, & iugi sibi impositi, vt alteri subiecta sit, excussio. Hæ sunt conditiones mulieris, quam Salomon d *odiosam* vocat: ob quam domus, & ipsa simul terra turbatur. Eadem etiam sequi solent damna, si eædem conditiones in viro locum habent, qui e *sicut leo in domo euertit domesticos suos*, & turbat non modò rugitu, & verbis turbulentis ac furiosis; verum etiam manibus, & terribilium operum vnguibus. Sed quid mirum est, si, vtroque gratiam à se abijciente & charitatem, quæ matrimonij iugum suaue reddere poterat, ferreum illis sit onus, & quædam inferni ipsius effigies; in quo damnati, quamuis alioqui mortales, inter se gerant inimicitias, simul tamen coguntur viuere.

d Pro 30.33.

e Eccl 4.35.

VERVM è contra magna felicitas est, insignem comparem nancisci, cum qua pacificè & quietè viuas; sicut idem Ecclesiasticus hisce verbis declarat: f *mulieris bonæ beatus vir: numerus enim annorum illius duplex, mulier fortis oblectat virum suum, & annos vitæ illius in pace implebit. Pars & sors bona, mulier bona. in parte timentium Deum dabitur viro pro factis bonis. gratia mulieris sedulæ delectabit virum suum, & ossa illius impinguabit. disciplina illius datum Dei est. mulier sensata & tacita, non est immutatio eruditæ. Gratia super gratiam mulier sancta & pudorata, sicut sol oriens in altißimis Dei, sic mulieris bonæ species & pulchritudo animæ in ornamentum domus eius. Lucerna splendens super candelabrum sanctum, columnæ aureæ super bases argenteas, & pedes firmi super plantas stabilis mulieris*, quam domi manere delectat; foras verò prodire, graue est. Hæc Ecclesiasticus, in quibus concordiæ à parte mulieris radices describit, quæ sunt vitæ sanctitas, illius prudentia & diligentia, taciturnitas & pudor, & quietis mansionisque domesticæ amor: vt nihil spectet aliud, quàm bono illi exemplo, discretaque gubernatione prælucere. Eisdem bonis fruitur etiam vxor, si bonum nancisci & prudentem virum potuerit. nam & hic donum DEI est, & bona pars ac sors timentium eum.

f Eccl. 26.1. & 6.

VERVM, quoniam aliqua inter naturales, vtriusque coniugis, conditiones, varietas est & differentia, è qua discordiæ nasci queant; excitanda & fouenda inter eos est CHARITAS, quæ *benigna est, & omnia suffert*, ad excessus mortificandos, vt eædem conditiones in vnam coalescant vtrique communem, vt benè hisce verbis S. Gregorius

pon-

ponderat. Admonendi sunt coniuges, vt si quid occurrat, in quo alter alte- 3. p. past. ad-
ri displiceat, illud ipsum patienter sustineant, & magna cum discretione ex- mon. 38.
cusent, memores sententiæ illius Apostolicæ: g *alter alterius onera portate, &* “
sic adimplebitis legem Christi. Lex autem Christi charitas est, propter quam ip- “
se bona sua libenter nobis contulit, & mala nostra æquanimiter sustinuit. g Gal. 6. 2. “
Tum verò legem adimplemus, cùm bona nostra liberaliter elargimur; & “
mala alterius piè toleramus. Ad hoc etiam non parum proderit, si vnusquis- “
que consideret, non tam id quod ab altero patitur, quàm quod ab ipso alter “
pati cogitur. Hæc quidem S. Gregorius. Cui ipse adiungo, lege charitatis, il- “
los etiam inuitari, vt iram tunc cum silentio refrenent, cùm alter eandem
inordinatè & liberè laxat, ne oleum igni infundant. Si verò loqui eos opor-
teat, tanta id modestia & lenitate fiat, vt iracundiæ furorem & feruorem
extinguat. Verùm si pax hæc haberi ob intolerabiles & præfractos alterius
tantum mores nequeat, si tamen alter, h *quod ex se est* (vt Apostolus ait) ean-
dem habere fatagat, mercedem suam, & coronam non amittet. Imò solet h Rom. 12. 18.
Deus hanc conditionum repugnantiam permittere ad suos electos exercē-
dos, ac perficiendos, & ad insignes sanctitatis gradus perducendos; vtens
viri asperitate tanquam instrumento ad vxoris sanctitatem perficiendam,
aut importunis vxoris moribus, quò vir eius ad eminentem sanctimoniam
exurgat. Et in hoc (vt Salomon ait) i *stultus qui turbat domum suam, seruiet sa-*
pienti. Ex ea enim occasione prudentior euadit ac sanctior. Et ita S. Grego- i Prou. 11. 29.
rius ait, Dominorum & Prælatorum duritiem & rigorem seruos & subdi-
tos sanctos reddere: seruorum verò & subditorum duritiem Dominis & Lib. 20. mor. c. 21.
Prælatis vicißim esse meritorum occasionem: k nam *diligentibus Deum om-* “
nia cooperari in bonum & salutem animarum. Ambo tamen (ait S. Basilius) cō- k Rom. 8. 28.
ditiones & mores suos mortificare & flectere nonnihil deberent; memo-
res instinctus illius naturalis, quem viperæ, serpentium crudelißimæ Deus Refert Ludouic. Legionensis.
indidit; hæc enim dum murænæ maritimæ se coniungere vult, oram maris
petit, & sibilo, aduentus sui dat indicium: quo audito adnatat muræna, &
intrepidè viperæ coniungitur: sed hæc ante congressum, omne, quod conti-
net, virus abijcit, ne quod compari damnum adferat. Discant hoc exemplo
coniugati, feritatem & duritiem moderari ac mortificare: vxor virum se-
qui, eique se subijcere, quamuis vipereus sit & virulentus; maritus verò suā
flectere conditionem, & animum mitigare, quò vxor illum sustinere
queat. Alia huc spectantia media, nec minus efficacia, se-
quentibus capitibus proponentur.

CAPVT V.

CONIVGALIS CASTITAS, ADVLTERII GRAVItas, & nimia zelotypia.

Mor & concordia inter coniuges valde conferuatur & crefcit per caftitatem, quæ in gradu fuo fupremo, quem virginitatem dicimus, non modò in mulieribus, quarum præcipua ac primaria dos eft illa integritas, fed etiam in viris, præcedere fpóſalia deberet. Talis fuit Iacob Patriarcha, quamuis fatis prouectus cum prima vxore Lia contraxerit. Nam propterea primogenitum fuum Ruben vocauit *principium doloris fui*, infinuans (vt docet Abulenfis) tunc patres cũ dolore, quamuis fine omni culpa, amittere quod nulla pœnitentia reparari ac recuperari poteft. Tunc verò caftitas illa incipit, quam coniugalem dicimus: quæ in fidelitate, quam in opere coniugali alter alteri præftare tenetur, fita eft. Vtramque caftitatem fenior Tobias filio fuo commendauit, antequã ad matrimonium animum applicaret: b *Attende tibi, fili mi, ab omni fornicatione; & præter vxorem tuam nunquam patiaris crimen fcire.* quafi diceret; antequã connubium ineas, virginitatem ferua: inito autem iam connubio, ftatus cõiugalis caftitatem cole: quæ per duo extrema vitiofa, nimium fcilicet amorem, & odium, ac tædium periclitatur. Primus frequentior eft, & confiftit in immoderato & effræni vfu voluptatum coniugalium: iuxta illa D. Hieronymi verba, quæ in Decretalia relata funt; origo, inquit, amoris, honefta erat; fed eiufdem magnitudo turpis: parum autem refert, honeftã effe caufam, fi propter hanc ipfam infanias. Propterea nõ infcitè Philofophus olim dixit: adulterum illum effe, qui nimio & inordinato amore vxorem fuam
" diligeret, quam vir fapiens non turpi & inordinato: fed ita honefto difcre-
" toq; affectu diligere debet, vt non voluptatis impetus, Regis inftar, prædo-
" minetur; fed rationis fequatur dictamen. Nihil enim turpius ac fœdius, quã
" vxorem propriam tanquam adulteram, nec nifi ob folam voluptatem ama-
" re. Quocirca qui hoc modo illã amaret: etiamfi vxor propria nõ effet, poft illam tamen abiret; & vt mentis impios, leges transgrederetur, quas Deus, ad ftatus huius iuftificationẽ conftituit. Euidens peccati huius grauitatis indicium eft horrenda & funefta mors feptem virorum Saræ, quos dæmoniũ, ob indomitã carnis concupifcentiam, qua ad illam, inftar equi & muli, nõnifi turpem voluptatem fpectantiũ, ingredi volebant, enecauit. Recordentur proinde coniuges: quemadmodum vinum moderatum falubre eft, & fanitati conducit; nimiũ verò & immodicũ eidem nocet; ita nimio delecta-

a Gen. 49.3. Ibi ex Plinio li.10.c.63.

b Tob. 4.13.

Lib 1.Con. Ioniniam. 32.q.4.1.origo.

S.Thom. Additio ad 3 p q.49 a 6. dicit effe p. mortale.

tionum coniugalium vino, castitatem amitti & reuerti. Ita S. AEg... S. Francisci socius sæculari cuidam, de castitate coniugali glorianti, & ab adulterio immuni, respondit; ne propterea, inquit, glorieris; potest enim quis nō minus è proprio vase, quàm alieno inebriari: sic ostendere volens, etiam in hoc, ebrietatem aliquam contineri posse, quæ perfectæ castitati aduersetur: ac proinde nimietatē hanc & immoderationē mortificandā. Dolendū enim est (ait S. Gregorius) immaculatum matrimonij thorum maculare; & in vitium conuertere, quod cum virtute fieri posset. Multi Sodoma instar Loth, egrediuntur, luxuriæ flammas fugientes: non tamen ad altum perfectæ continentiæ montem se recipere conati sunt; sed in d *Segor ciuitatem paruam*, id est statum coniugalem (in quo virtutū nulla sublimitas) peruenisse contenti sunt, hic tamē ab incendio carnalis delectationis immunes agere possunt; & animas *saluare*: (nisi excessuum scintillæ quos ob immoderatam concupiscentiam faciunt eosdem vstulent) quod fieri tum poterit, cum amorē suum ad regulas præscriptas moderati fuerint; & matrimonio eos duntaxat ob fines vtantur, ob quos id instituit Deus: ad procreandā scilicet sobolē, & concupiscentiæ ardorem extinguendū; tantum è pharmaco sumendo, quantum ad dolorem leniendum, non verò magis augendum spectet. Vnde sequitur, Coniuges in quibus ob ætatem senilem duo illi fines iam finem accepere, si perfecti esse velint, continentia effulgere debere, Abrahæ & Saræ exemplo, qui dum in seniū deuenientes de prole habenda desperarent, sese ab vsu matrimonij continuerunt: Quemadmodū Doctores nōnulli ex verbis illis Saræ, cùm Angeli, sobolem Abrahæ ex ipsa promitterent, colligunt, e *postquā consenui*, inquit, *& Dominus meus vetulus est, voluptati operam dabo?* ostendens scilicet, se iam omnem à carnali voluptate animum auertisse.

3 p past. adnon. 28.

d Gen. 19. 20

e Gen. 18. 12. Vide Perer.

§. I. *Adulterij grauitas.*

IAm ad alterum extremum transeamus, odij scilicet, & contemptus, quo vehementius coniugalis castitas oppugnatur, & summa cum iniquitate & iniustitia in adulterij peccatum præcipitatur. Tanta siquidem est carnis in delectationes suas consectandas pronæ miseria, vt licitarum voluptatum experientia & delectatio, quæ teste Apostolo, ad *fornicationem* fugiendam, & concupiscentiæ ignem sopiendum instituta est: easdem magis magisque extimulet; & simul etiam illicitarum experiendarum desiderium inijciat: in quibus Dæmon & deprauata imaginatio maiorem gustum ac saporem situm esse fingit, cum quodam aliarum fastidio ac nausea. Ita sentiebat nequam illa mulier, quam Salomon ait dixisse, b *Aquæ furtiuæ dulciores sunt, & panis absconditus suauior.* non quod reuera ita sit, sed quod maiori cum auiditate

a 1. Cor. 7. 2.

b Prou. 9. 17.

gustari

gustari soleant; & proprius panis, quamuis melior, nauseam plerunque adferat. Veruntamen quicunque infelix eiusdem cum illa opinionis est, nullá propterea excusationem habebit, teste S. Chrysostomo, quamuis millies carnis suæ inclinationem ad sui purgationem adferat: dedit enim iam Deus propriam illi vxorem, quæ concupiscentiæ illius æstus sedet: ideoque instar nautæ est naufragium in portu facientis. Nec aduertit miser, vt ait Sapiens: *in adulterio latere gigantes*, id est dæmones, illiusque conuiuas, qui ex alieno comedunt, & bibunt, in abysso infernali sepeliendos. Nam teste Iob, adulteriũ c *nefas est, & iniquitas maxima, ignis vsque ad perditionem deuorans, & omnia eradicans genimina*: nam honorem, famam, amicos, & patronos, coniugum concordiam, familiæ quietem, & domus fælicitatem corripit ac deuastat, adusque radices euellens, & destruens propagines: efficiendo scilicet, vt filij ac successores perpetuò, tanquam incerto patre, & illegitimè nati, habeantur.

Hom. 3. de verbis Isa.

c Iob. 31. 12.

2 2 q. 154. art. 8.

At quoniam adulterium (vt S. Thomas docet) vtrique coniugum commune est, de vtroque peccato proferamus ea, quæ per Ecclesiasticum Spiritus S. depromit; præsupponendo, duplici ratione virum adulterium committere posse; vel quòd ipse coniugatus sit, tametsi mulier, cùm qua peccat, sit soluta; vel quod illa coniugata, ipse verò solutus. Primum fidelitati status sui aduersatur; alterum iustitiæ, alterius vxore abutendo. De vtroque verò casu ita loquitur Ecclesiasticus: d *duo genera abundant in peccatis, & tertium adducit iram & perditionem; id est, omnis homo qui transgreditur lectum suum, contemnens in animam suam & dicens: Quis me videt? tenebræ circumdant me, & parietes cooperiunt me, & nemo circumspicit me; quem vereor? delictorum meorum non memorabitur Altissimus. Et non intelliget, quoniam omnia videt oculus illius, quoniã expellit à se timorẽ Dei huiusmodi hominis timor, & oculi hominũ timentes illum. Et non cognouit, quoniam oculi Domini multò plus lucidiores sunt super solẽ, circumspicientes omnes vias hominum, & profundum abyssi, & hominum corda intuentes in absconditas partes. Hic in plateis ciuitatis vindicabitur & quasi pullus equinus fugabitur, & vbi non sperauit, apprehendetur, & erit dedecus omnibus: eò quòd non intellexit timorẽ Domini*: hæc sunt Ecclesiastici verba, quibus confirmatur id, quod Iob ait: e *oculus adulteri obseruat caliginem, dicens: non me videbit oculus, & operiet vultum suum. perfodit in tenebris domos, sicut in die condixerant sibi, & ignorauerũt lucem. Si subitò apparuerit aurora, arbitrantur vmbram mortis: & sic in tenebris quasi in luce ambulant, maledicta sit pars eius in terra, nec ambulet per viam vinearum ad nimium calorem transeat ab aquis niuium, & vsque ad inferos peccatum illius. obliuiscatur eius misericordia, dulcedo illius vermes; non sit in recordatione, sed conteratur quasi lignum infructuosum: pauit enim sterilem, quæ non parit; & viduæ benè non fecit*, id est, eò quòd facultates suas dilapidauit in fouenda muliere nequam, è qua nullos suscipere sperat liberos, & ob quam propriæ vxoris

d Eccl 23. 21.

e Iob 24 15

obliui-

obliuiſcitur:cum qua ita agit,atque ſi vidua aliqua eſſet:aliud verò non ſpectat,quàm vt carnem ſuam delitijs impleat;quæ ita ſterilis eſt,vt nullos ſanctorum operum fructus producere poſsit; animæ propriæ oblitus, quæ eadem proferre poſſet:in perpetua illam viduitate agere ſinens, à Deo ſuo in perpetuum orbatam. Has aliasque maledictiones & miſerias Iob vir integerrimus adulteris interminatur;qui etiam in hac vita plurimas illarum incurrunt.Et quamuis iuſtitia ſæcularis ac terrena,quia illorum delicta ignorat, eadem caſtigare non poteſt: cœleſtem tamen non effugient.Nam,cùm ſe maximè ſecuros credent, tum terribilia illius flagella experientur. Quēadmodum illa ſenſit Dauid Rex, dum vxorem Vriæ adulterio polluit, cui per Nathan Prophetam Deus interminatus eſt,dicens: f *Ecce ego ſuſcitabo ſuper te malum de domo tua, & tollam vxores tuas in oculis tuis, & dabo proximo tuo, & dormiet cũ vxoribus tuis in oculis ſolis huius. Tu enim feciſti abſcondite, ego autem faciam verbum iſtud in conſpectu omnis Iſrael,& in conſpectu ſolis.* Minis verò, rei ſucceſſus reſpondit, Abſalon enim filius aduerſus patrem inſurgens, cùm decem illius vxoribus adulterino concubitu copulatus eſt; & parum etiam abfuit,quin regnum illi & vitam auferret, vt g *aquæ furtiuæ*, ſaporem *& panis abſconditi dulcedinem* ſeptemplici dolore lueret. Nec ipſe etiam Abſalon adulter impunè habuit:Deo quippe permittente,h *Ioab tribus illum lanceis* ex arbore pendulum *transfixit:*& propter decem mulieres,quas violauit,*decem armigeri Ioab accurrentes eum interfecerunt*, ne tale delictum debita caſtigatione priuaretur.Quamobrem mariti hoc ſapientis conſilium, quod metaphoricè ſignificatum propoſuit, ſequantur: i *Bibe aquam de ciſterna tua, & fluenta putei tui,*nec ad alienum acceſſeris. *Deriuentur fontes tui foras,& in plateis aquas tuas,*id eſt filios tuos ita *diuide*, vt tanquam proprij poſsint abſque pudore comparere:& ita *habeto eas ſolus,ne ſint alieni participes tui.Sit vena tua benedicta,& lætare cum muliere adoleſcentiæ tuæ. Quare ſeduceris fili mi ab aliena, & foueris in ſinu alterius? Reſpicit Dominus vias hominis, & omnes greſſus eius conſiderat. Iniquitates ſuæ capient impium, & funibus peccatorum ſuorum conſtringetur. Ipſe morietur, quia non habuit diſciplinam: & in multitudine ſtultitiæ ſuæ decipietur.*

f 2.Reg.12. 11.
g Prou.9.17.
h 2.Reg.18. 14.
i Prou 5.15. ex Ianſenio.

§. II. *Eiuſdem delicti vberior explicatio.*

TRANSEAMVS ad adulterij grauitatem in vxoribus,quod maiora ſecum damna trahit,quæ graphicè idem Eccleſiaſticus depingit in tertio eas peccantium genere recenſens, qui grauiſsima flagella & caſtigationem amariſsimam promerentur: *ſic eſt mulier omnis relinquens virum ſuum,& ſtatuens hæreditatem ex alieno matrimonio. Primò enim in lege Altiſſimi incredibilis fuit: Secundò in virum ſuum deliquit;tertiò in adulterio fornicata eſt, & ex alio viro* Eccl.23.32.

filios statuit sibi, qui legitimos sua hæreditate priuabunt. Hæc in Ecclesiam adducetur & in filios eius respicietur: hoc est, ea nota illis inuretur. Non tradent filij eius profundas radices, & rami eius non dabunt fructum: Deo id permittente, vt citò pereant. *derelinquet in maledictum memoriam eius, & dedecus illius non delebitur, & agnoscent, qui derelicti sunt, quoniam nihil melius, quàm timor Dei & nihil dulcius, quàm respicere in mandatis Domini.* Hæc Ecclesiasticus, culpæ ac pœnæ miserias referens, quas vxor adulterans incurrit: eò quòd iniuriã Deo, marito, filijs legitimis, & ipsis illegitimis, cognatis, affinibus, & notis omnibus irroget, omniumq; in se iram prouocet, vt propterea omnibus odio & contemptui sit; filios viri sui dubios reddat, & ipsi illegitimi tã in Ecclesia, quàm in Rep. infames sunt, & detestandi, idque non modò in odium ac detestationem delicti parentum, sed etiam quod prauos illorum mores imbibere & sequi soleant; ac
b Sap. 3. 16. propterea (vt Sapiens dixit) b *filij adulterorum in inconsummatione erunt,* nec
c Cap. 4. 3. crescent, *& ab iniquo thoro semen exterminabitur, &* c *spuria vitulamina non dabunt radices altas, neque stabile firmamentum collocabunt. Et si in ramis in tempore germinauerint, à nimietate ventorum eradicabuntur, & fructus illorum inutiles, & acerbi ad manducandum.* Aptum eius rei exemplum fuit Bersabee proles ex
d 2. Reg. 12. 16. adulterio concepta, pro cuius salute quamuis Pater d *deprecaretur Dominum,*
Serm 5. *& ieiunaret, & ingressus seorsum iaceret super terram,* non tamen est exauditus ab eo, ne (vt ait S. Ambrosius) superstes filius, tam fœdi adulterij memoriam integram in mundo conseruaret.

SED maiorem adhuc metum incutit, ac delicti huius grauitatem ostendit horrenda zelotypiæ lex, ab ipso DEO in Republica Hebræorum lata. Cùm enim sciret, quàm esset furiosa zelotypiæ virorum passio, & quàm
e Num. 5. 14. detestandum adulterij crimen in vxoribus: hanc zelotypiæ legem tulit: e *si spiritus zelotypiæ concitauerit virum contra vxorem suam, quæ vel polluta est, vel falsa suspicione appetitur: adducet eam ad Sacerdotem, & offeret oblationem pro illa, decimam partem sati farinæ hordeaceæ: non fundet super eam oleum, nec imponet thus, quia sacrificium zelotypiæ est; & oblatio inuestigans adulterium. Offeret igitur eam sacerdos, & statuet coram Domino, assumetq; aquam sanctam in vase fictili; & pauxillum terræ de pauimento tabernaculi mittet in eam. Cumq; steterit mulier in conspectu Domini, discooperiet caput eius, & ponet super manus illius sacrificium recordationis, & oblationem zelotypiæ: ipse autem tenebit aquas amarissimas, in quibus cum execratione maledicta congessit, adiurabitq; eam, & dicet: si non dormiuit vir alienus tecum; & si non polluta es deserto mariti thoro, non te nocebunt aquæ istæ amarissimæ, in quas maledicta congessi: sin autem declinasti à viro tuo, atque polluta es, & concubuisti cum altero viro: his maledictionibus subiacebis. Det te Dominus in maledictionem, exemplumq; cunctorum in populo suo: putrescere faciat femur tuum, & tumens vterus tuus disrumpatur. & respondebit mulier: Amen, Amen.* & aperto capite aquas illas hauriet: *quas cùm*

biberit, si polluta non fuerit, erit innoxia. & faciet liberos Si autem polluta fuerit, & adulterij rea pertransibunt eam aquæ maledictionis, & inflato ventre computrescet femur, & ita recipiet iniquitatem suam, & maritus absque culpa erit. quia decretum illud, DEI erat, cuius lex iusta, & ceremoniæ sanctæ, ac mysterium spirantes. Nam, quòd illa oblatio non triticeam, sed hordeaceam farinam, quæ bestiarum est cibus, requireret; significabat, (vt Lyranus exponit) eam dirigi ad cognoscendum, & statuendum, an mulier, bestię instar, vitam duxisset, carnis tantum propensionem & voluptatẽ sequens. nec miscebatur oleum, quod est lucis fomentum, & vulnera curat: adulteriũ enim in tenebris peragitur; & ipsa adultera non misericordiæ remedium, sed iustitiæ supplicium recipiebat: nec eius oratio exaudiebatur: ac propterea nõ adhibebatur in ea thus. Manebat capite aperto corã sacerdote: eò quòd pudorem coram Deo amisisset, & coram hominibus ignominia plena esset remansura. In fictili poculo haurienda aqua pręhebatur: vt fragilitatẽ suam, & exiguã fidelitatẽ agnosceret. miscebatur quoq; aqua sancta, *& pauxillũ terræ de pauimento tabernaculi*, & charta maledictionũ in eandẽ mittebatur, vt intelligeret: res sacras alijs ob suam puritatẽ vtiles: fore ipsi, ob malitiam propriã, noxias. Infęlix itaq; adultera nõ poterat mortẽ euadere: nam, si peccatũ fateri, ne haustũ illũ acciperet, statuebat: debebat iuxta legẽ lapidari: si autẽ haustũ sumere volebat, quem aquã amarissimã appellabãt, in eas miserias & calamitates incidebat, quas ipsa lex minabatur. Et quãuis adeò lex illa horrenda, erat tamẽ plena misericordia, totiq; Reip. fauebat: quia scil. timor in horrẽdæ illius pœnę experimentũ incidẽdi, plurima adulteria impediebat. Ex quo fit, vt tanquã grauissimã pœnã minatur Deus illi populo suo, quòd vellet hãc legẽ reuocare, permittẽs eos effrenatè sequi post sua adulteria. *Nõ visitabo* (ait) *super filias vestras, cũ fuerint fornicatæ; & super spõsas vestras, cũ adulterauerint.* Quã S. Hier. vult nõ esse misericordiã, sed horrendã irã; nã nec vllũ malũ culpa maius est, nec maior pęna, quã ipsã culpã in hac vita sinere impunitã: vt sic crescat illa magis; ac, proinde ęterna ei⁹ pęna magis etiã augeatur.

In eum locũ vide Riberã in Ose. 3.13.

Osee 4.14.

VERVM quidem est, quòd in lege Euangelica, quæ gratiæ est, hæ in vsu ceremoniæ, & legis veteris rigor esse desierunt. Nam & Christus D. adductã ad se à Iudæis mulierẽ adulteram, vt illã ex legis decreto iuberet g *lapidari*, condemnare noluit; sed qua erat benignitate, peccatũ ei dimisit, admonens, *ne vellet amplius peccare*; cui gratia sua & auxilio, ne relaberetur, est cooperatus. Sed hoc ipsum tamẽ magis adulterij grauitatem patefacit, quòd scil. legi aduersetur, quæ tanta cũ misericordia procedit; & gratiæ, quã per Sacramẽtũ confert. Nouerit igitur mulier Christiana, eo ipso tẽpore, quo tam grauiter delinquit, reã se fieri omniũ pœnarũ & suppliciorũ, quæ lex vet⁹ zelotypiæ reis intẽtabat; nã si in hac vita corporaliter nõ infligẽtur: spiritualiter tamẽ in anima eadẽ subiturã; & postea perpetuò in inferno, nisi pœnitentiã

g Ioan. 8. 5.

egerit de peccato suo, vitamque in melius commutarit, luituram. Maximus tamen ad hoc ipsum stimulus esse deberet, amor ipse castitatis, & fidelitatis, quæ status huius corona est: vt mori potius eligat, quàm in Deum & maritum perfidiam exercere, idque castissimæ h *Susanna* exemplo: quæ, ne adulterij rea coram Deo constitueretur, maluit coram hominibus adulterij insimulari, & pœnis à lege adulteris præscriptis se exponere. pluris enim castitatem cum aliqua infamia & morte ipsa; quàm vitam & honorem sine castitate faciebat. Sed diuina prouidentia fidam hanc coniugem protexit; & quòd ipsa castitatem seruasset: eam Deus in vita conseruauit, illiusq; nomen illustrius reddidit; cùm & hodierno die deprædicetur; & ad finem vsq; sæculi fidelitatis illius gloria permansura sit, vt taceam interim præmium æternum, quo propterea in cælo perfruitur. Ex omnibus hisce argumentis & tremendis rationibus, quas hoc capite sumus prosecuti, validum timoris diuini frænum coniuges conficiant oportet, quo indomitas carnis passiones refrænent; ne extra rationis limites abripiantur.

h Dan. 13. 2.

§. III. *Nimia zelotypia.*

VERVM silentio inuoluenda nō sunt damna, quæ è nimia proficiscuntur zelotypia, circa quam lex prędicta versabatur. Est enim crudelissimus carnifex, qui sine vlla clementia & pietate exagitat, ac torquet zelotypum; & illum ipsum, de quo talis suspicio habetur. Si enim vxorem zelotypia occupet, parumq; se à marito diligi; vel aliorsum illum amorem suū diuertere suspicetur: intolerabili se ipsam cruciatu afficit; vitamq; sibi reddit amarissimam. Vnde benè Ecclesiasticus: *dolor cordis & luctus, mulier zelotypa: in muliere zelotypa flagellum linguæ, omnibus communicans*: id est, ita maritum infinitis cordis afflictionibus exagitans: vt sub intolerabili hoc onere gemere eum faciat. lingua illius flagellum est: quòd illum verbis calumniosis, & grauibus, in omnibus, quæ agit, quodammodo flagellet; omnia enim illi materia & fomes sunt zelotypiæ suspicionis. Nunquam nō conqueritur, & expostulat: & omnes querelis suis affligit, nam (vt Plinius iunior ait) *nihil tam pronum ad simultates, quàm æmulatio in feminis.* Si verò petita, quamuis iniqua, mariti non concesserint, conqueruntur; & exiguo illorum in se amori illud ascribūt: neque prius ab instando quiescunt, quàm illorū compotes reddātur. Expertus est hoc ipsū Samson in duabus, quas è Philisthijm duxit vxoribus: quę tam pertinaciter & importunè duo illius secreta inquisiere, vt tandem ea illis aperire coactus sit, quarum vna ait: b *odisti me, & non diligis, idcirco problema quod proposuisti, non vis mihi exponere.* Altera verò: *Quomodo dicis, quod amas me? per tres vices mentitus es mihi, & noluisti dicere, in quo sit maxima fortitudo tua?* Tam verò molesta & importuna fuit, nullam vt illi

Eccl. 26. 8.

In Panegyrico ad Traianum Imper.

b Iud 14. 16. & c. 16. 18.

quitem concederet, donec, quod petebat, rescisset. Verùm eò grauior & damnosior zelotypia hæc est in viro: quò maior illius ad affligendas vxores potestas, illas domi continendo, & coarctando, parumque illis fidendo: vnde grauia sequi solent infortunia. Propterea suasit Ecclesiasticus, c *non zeles mulierem sinus tui: ne ostendat super te malitiam doctrinæ nequam.* Id est: ne illi occasionem hoc pacto des, peruersa doctrina, quæ incantationes & magiam edocet, vtendi: vt tuis se molestijs eximat. Alia lectio dicit: *Ne doceas in teipsum doctrinam malam.* nam nimia tua zelotypia illam etiam zelotypam reddet; & tuo illam exemplo prouocabis, ad te affligendum sicut tu illam; & ita tecum se geret, vt experitur, te gerere erga se. Si verò honestè, aliàs viuebat: efficies, vt amorem, quo te prosequebatur, immutet; & oculos aperiat, vt, quæ forsan nunquam facere cogitasset, si illi confidisses, facere audeat. Quid tibi profuerit, inquit S. Hieronymus, zelus & nimia diligentia in seruanda vxore tua? si enim inhonesta fuerit, vix illam custodire poteris; si casta & honesta, custodia opus non habet. Infida enim custos castitatis est necessitas. Illa verè casta est, quæ peccare posset, si vellet: tamen non vult, quòd castitatis amore retineatur, Deique præsentia illi, sicut Susannæ instar fræni sit. Non verò zelum conuenientem, & æquum; sed nimium, & imprudentem vetamus. Iustum enim est, vt in libro Canticorum scribitur, mulierem signatam esse vnico mariti sui d *signaculo*, ne aliud admittat; & sibi persuadere, *duram esse, sicut infernum, æmulationem*, ad puniendum irremissibiliter admissum aduersus hæc errorem: Et, vt ait Salomon, e *zelum & furorem viri non parciturum, in die vindictæ, nec cuiusquam precibus acquieturum, nec pro redemptione dona plurima suscepturum:* Nam iuxta legis antiquæ consuetudinem, non erat sacrificium vllum pro adulterij propitiatione institutum, sed certissima mortis pœna erat in adulteras decreta: quam Dominus mulieres etiam scire cupiebat: vt supplicij huius metu à peccando auocarentur. Neque legis Euangelicæ perfectioni repugnat, quòd viri, iustitiæ leges seruantes, hunc animum præferant; vt vxores suas hoc pacto ab adulterij crimine deterreant. Tametsi, commisso iam delicto, Salomonis sententiæ non repugnet, quòd precibus placetur; & vxori reconcilietur. quando scilicet prudentia & Christiana charitas id postularint, memor benignè illius sententiæ, quam per Ieremiam Dominus olim protulit: f *vulgo dicitur, si dimiserit vir vxorem suam, & recedens ab eo duxerit virum alterum. nunquid reuertetur ad eam vltra? nunquid non polluta & contaminata erit mulier illa? tu autem fornicata es cum amatoribus multis, tamen reuertere ad me, dicit Dominus, & ego suscipiam te, dicit Dominus.*

c Eccl. 9. 1.

Ita Iansen.

Lib. 1. contra Iouinian.

d Can 8. 6.

e Pro. 6. 34.

f Ier. 3. 1.

§. IV. Zelus Dei aduersus adulteros.

QVIDQVID hactenus hoc capite dictum est, confirmemus egregia illa historia de Abraham & Sara, quando, fame inualescente, coacti sunt in AEgyptum, ac deinde in palęstinam transire. metuens quippe Abraham, ne, si Pharao AEgyptiorum Rex, & Abimelech Geraræ regulus, *Saram esse ipsius vxorem* cognouissent, necem ipsi machinarentur, quò sibi eam copularent; *erat enim pulchritudine eximia*, suadebat coniugi, vt a *sororem se duntaxat esse diceret*. Reges verò Saram in aulam admittentes, quo illam sibi in vxorem adoptarent, egregias pœnas Deo dedere, donec illam legitimo coniugi restituerent. Qua in re (aduertente Sancto Ambrosio) documenta præclara, & proposito nostro conuenientia delitescunt. *Primum*: Deum, zelosum esse castitatis coniugalis protectorem, & terribilem adulterij, etiam occultissimi, vindicem. Nemo (inquit) vxorem alterius tangere præsumat, sperans delictum suum occultum, aut impune futurum: neque dicat: Maritus absens est, nihil de hoc rescisçet. Adest enim Præsul coniugij DEVS, quem nihil latet, cuiusque manus nemo effugiet: qui mariti etiam absentis partes agit, & super familiam excubat; & reum, antequam, quod voluerit, efficiat, comprehendit: nouit enim quodlibet peccatum, etiam adhuc in corde latens. Dic mihi adulter, putasne, te Deum posse fallere, quamuis forsitan maritum fallas? & mariti manus effugiendo, æternum te posse iudicem euadere, qui iniuriam mariti infirmi, & ignorantis horrendo supplicio vindicabit? Præclarum huiusce rei testimonium fuerunt plagæ & flagella, quibus DEVS in Pharaonem & Abimelech, Abrahæ vxorem sibi vindicantes, animaduertit: quod tamen maximè mirandum est, cùm duo illi Reges ignorantia hac in re laborantes, credidissent, Saram, non vxorem, sed sororem Abrahæ esse: quam propterea in vxorem habere volebant. Sed DEVS tamen matrimonij honoris est æmulator, vt adeò etiam cùm ignoranter aliquid aduersus illud intentetur, præmissis supplicio & plagis, illud amoliri conetur: ne res effectum consequatur. Mox enim, atque Sara aulam subijt (vt benè aduertit Theodoretus) vtrumque Regem graui morbo percussit DEVS, ne ad illam accederent. Pharaonem verò seueriori percussit flagello, eò quòd maiori arderet concupiscentia; mitiori verò Abimelech, eò quod vir esset iustus, & sincera mente procederet. Nec verò mysterio caret ipsius Abimelech, omniumque domesticorum eius castigatio: effecit enim DEVS vt nulla vxorum, & ancillarum eius parere potuerit, quamuis vehementissimos cruciatus & tormenta experirentur: iusta enim & conueniens adultero pœna est; vt, cùm alienam sibi

Marginal notes: a Gen. 12. 12. c. 20. 4. — Li. 1. de Abr. c. 2. — 1. — 2. — In catena in Genesim. — Ex Amb lib. 1. de Abrah. c. 7.

vendi-

vendicare mulierem conatur, è propria fructus nullos suscipiat: vel illa cruciatum illi & dolorem adferat.

Tertivm hinc sequitur documentum, quòd maritis iustis, & verè Deum colentibus insignis est consolationis. si enim illi fidant, remque suam totam ei committant, ipse vxorem familiamque illorum tuebitur, proque illorum honore & fama decertabit. Hac fide nixus Abraham, intrepidè, & prudenter in prædictum periculum, quod euadere non poterat, se coniecit. Et ecce, Devs illius causam in se suscepit, quod verbis illis insinuauit, quibus Abimelech de nocte est allocutus: *Nunc ergo redde viro suo vxorem, & orabit pro te, & viues, quia Propheta est.* Quasi diceret, vide & considera, virum hunc insigni sanctitate præditum esse: & propterea causam illius me suscipere. quamprimum ergò illi vxorem intactam redde: quia sua te oratione plagis & cruciatibus tibi aliàs destinatis eripiet. Vnde infert Ambrosius, *eum, qui Deum sequitur, semper securum esse*; & idcircò Devm omnibus donis præferendum, vt qui ea det, dataque conseruet. Hac fiducia nixi coniuges zelum suum indiscretum moderentur oportet, memores sententiæ illius Apostoli: b *omnem sollicitudinem vestram proijcientes in Deum, quoniam ipsi cura est de vobis.* perinde ac si diceret: soliciti duntaxat sitis, quantum rebus vestris conueniat, ne Deum tenetis, nimiam solicitudinem seponite, eamque in Deum proijcite: cuius erit prospicere & videre, quo vestra pertingere nequibit. Quoniam autem vos pericula omnia occurrentia tollere & impedire non potestis: Deo confidite, qui eadem auferet, vosque seruabit immunes.

b 1. Pet. 5. 7.

Sed finem faciamus, attendentes, quanto odio Abimelech Rex, quamuis gentilis, & sola lege naturali vtens, adulterium prosequeretur. primò namque cum Abraham expostulauit, quod huic adulterij periculo ipsum exposuisset, dicens: *Quid fecisti nobis? quid peccauimus in te, quia induxisti super me, & super regnum meum peccatum grande?* In quo, quid de adulterij grauitate sentiret, apertè demonstrauit, dum illud peccatum grande nuncupauit, & totius regni detrimentum: cùm ob adulterium Regis vniuersum soleat regnum castigari; vt exemplò esse potest regnum Israel, quod ob Dauidis adulterium durissima flagella subijt. Saram quoque reprehendit, quòd non aperuisset, Abrahamum suum coniugem esse; sed fratrem finxisset; melius, inquit, est, vt coniugem eum voces. *Et hoc erit tibi in velamentum oculorum*, ne quis eorum vetustate deceptus, in tui concupiscentiam ardeat. nemo siquidem, vbi coniugatam te esse compererit, tuam pulchritudinem concupiscet. Et quocunque perrexeris, memento, te iam secundò deprehensam: in postremum verò idē ne feceris. Quo facto Rex euidenter demonstrauit, quā per vniuersum regnum suum honesta conuersatio vigeret; quamq; infame, &

Ita Caietan interpretatur.

execrandum esset omnibus adulterium. credebat enim sufficere, ne quis Saram vel contingere auderet, si duntaxat, coniugio se copulatam diceret. Denique insignia in Abraham munera & Saram contulit, quæ in testimonium forent & indicium (vt narat Chrysostomus) intactam illam ab se dimitti; simul etiam præcepit, vt hoc per vniuersum regnum promulgaretur, ne aliquam sinistrè suspicandi occasionem suis daret; sed vt omnibus de rei veritate constaret: tum, quò Saræ honor integer maneret: tum, ne quid detrimenti suum inde nomen acciperet; Nam sinistra de Rege fama in vniuerso regno sparsa, facilè illius nomen macularet. Dona itē hæc, inquit, tibi profuerint ad velamina oculorum tuorum, & ancillarum tuarum comparanda, ne viri pulchritudine vestra capiantur, & tanquam laqueis siue pedicis irretiantur.

Hom. 45. in Gen.

Vide Perer.

HAEC sunt documenta, quæ bonus ille Rex Christianis Regibus reliquit, vt coniugalē castitatē non in se ipsis duntaxat, sed in vniuerso regno zelent; cuius virtutem Deus calculo suo probauit dicens: c *Ego scio, quod simplici corde feceris; & ideò custodiui te, ne peccares in me; & non dimisi, vt tangeres eam.* Quibus in verbis, vt Theodoretus ait, ostendit Dominus, bonam iustorum intentionem in causa esse, cur à peccatis præseruentur, nec vllam proximo iniuriam inferant, cùm bonam Abimelechi intentionem vidēs, qua Saram sibi in coniugem accipere cogitabat, illi reuelauit, ne hoc faceret; quòd iam matrimonio iuncta esset. At quoniam in rebus carnalibus semper aliqua culpa committitur, voluit Abraham pro illo orare, cuius precibus permotus, delictum remisit, & à puniendo manum continuit.

c Gen. 20. 6.

CAPVT VI.

CASTITATEM CONIVGALEM A PVLCHRITVdine & ornamento corporis impugnari, ab animæ verò pulchritudine conseruari.

TAMETSI coniugum castitas à fortissimis validissimisque hostibus oppugnetur, aduersus quos in sequenti Tractatu de continentia omnibus communi, varia tum ad oppugnandum, tum ad propugnandum arma producemus, duos tamen aduersarios habet secretos admodum & occultos, qui eodem ipso, quod ad statum suum spectat, illam impetere & impugnare solent. *Primus* est pulchritudo exterior, ob quam non exiguum matrimonio onus, & molestia accidit: si enim

vxor deformis sit, metuendum est, ne à viro contemnatur; si autem formosa, nisi huiusmodi illa sit, quæ se ipsam custodiat, difficilè custodietur, imò & tunc in alio periculo miser maritus versatur: quod insinuauit a *Abraham*, cùm sciens vxoris *Saræ* pulchritudinem, bis timuit sibi, (vt præcedenti capite retulimus:) ne alij eius pulchritudine capti, sibi necem afferrent. Et postea b *Isaac* eius filius in idem periculum incidere timuit, occasione *Rebeccæ* vxoris suæ eximiæ venustatis: sed vtrumque Deus liberauit, vti iam diximus: eò quòd sanctè his in rebus procederent. Quæ sanctitas, si defuerit, nihil omninò securum est. cùm c *David Bersabee* pulchritudine captus; vt adulterium admissum occultaret: *Vriæ* optimi eius viri necem procurauerit. vnde infert Ambrosius, non esse quærendam vxorem, quæ venustate alijs emineat: cùm illa necis mariti inferendę occasio esse soleat. Qui huiusmodi vxorem quærit, dulce domi venenum, cancellos, & carcerem aureum, & splendidam seruitutem fouet. difficulter quippe seruatur & possidetur, cui plurimi inhiant. At his periculis, vtpote rarioribus, omissis: frequentiora, & quotidie occurrentia quæ directè castitati aduersantur, prosequamur: quando scilicet venustas corporalis spirituali destituitur, quæ in puritate & sanctitate animæ, timoreque diuino sita est. de illa enim locutus est Salomon, cùm dixit: *fallax est gratia & vana pulchritudo: mulier timens Dominum ipsa laudabitur*: aptè porrò gratiam exteriorem fallacem nuncupat, quæ sancto hoc timore, à quo coercetur, caruerit: sine quo retinaculo & fræno mulier eadem dotata, & inaniter pascitur, & decipitur: & ipsa viciſſim inescat ac decipit alios: cuius finis est illa miseria, quam idem Sapiens describit: e *sicut circulus aureus in naribus suis, ita mulier pulchra, & fatua*. Nam, vt sus tam preciosum annulum nihili facit, & cum illo se luto & cœno inuolutat, & fimeta fœtidiſſima eisdem naribus inuertit: ita mulier nefaria & improba abutitur collata sibi ad ornamentum à Deo venustate, cùm se carnalium voluptatum cœno inquinat. At f *mulier sancta & pudorata*, pulchritudine sua (vt suprà iam ex Ecclesiastico retulimus) *solis* instar *in* hoc *mundo* collucet; & velut *lucerna splendens super candelabrum sanctum*: nam corporis pulchritudini internam animæ coniungit; & vitæ puritate & sanctitate sine vlla culpæ macula resplendet, seque ab omni re, quæ eandē obscurare posset, quàm maximè cōtinet. Non sine causa tamē omnes pœnè sanctas legis veteris mulieres, pulchras & formosas fuisse, Scriptura refert: vt hinc manifestum fiat, pulchritudinem hanc donum Dei esse, quæ non aliam ob causam confertur, quàm vt interiori venustati respondeat, & interior ex externa colligatur.

a Gen 12.1.2 cap. 20.4.
b Gen. 26.
c 2. Reg. 12 5.
li. de Ab. a cap. 7.
d Pro 31.30.
Pr. 11.22.
f Eccl. 26.14

§. I. *Pulchritudo non profligare, sed conseruare debet Castitatem.*

EX ijs, quæ dicta sunt, colligi possunt media, quibus castitas nullum ob venustatem & pulchritudinem detrimentum aut periculum adeat. nefas enim est, vt donum, quod Deus contulit, & in suum honorem cultumque destinauit, hoc in arma transeat, quibus idem oppugnetur &
1. offendatur. Atque vt illi, qui preciosioribus induti sunt vestibus, maiori cura & studio easdem conseruant: ita, quæ pulchritudine illa corporali dotatæ sunt, diligentiã maiorẽ adhibeant oportet, vt eam rara quadam modestia, & insigni vigilantia custodiant: eò quòd maiori studio dæmon eandem imperat & oppugnet, vt apparet in Sancta a *Susanna*, quæ ob insignem venustatem à perfidis senibus adamata, ita castitatis conseruandæ solicita fuit, vt ob eiusdem defensionem mortem parata fuerit subire, vt paulò antè diximus. Nec viri quidem ipsi ab hoc onere immunes sunt, cùm non sine causa Scriptura prodat: b *Iosephum fuisse facie pulchra, & decorum, aspectu*, & mox addat: *dominam suam oculos suos in eum iniecisse*, & concupijsse. Nam (vt ponderat Sanctus Chrysostomus) ex illius pulchritudine laqueum dæmon parauit, quo illum comprehenderet; nisi Deus illi euitandi periculi, & resistendi gratiam concessisset. At quamuis ipse generosi athletæ instar, victor euaserit; domina tamen, quę coniugata erat, tanquam debilis, aliena pulchritudine capta, & illaqueata fuit. Notant hoc & ponderant egregiè duo illa Ecclesiæ lumina Ambrosius & Augustinus, ijsdem pœnè verbis: Ioseph cùm formosus & decorus esset, pulchritudinem suam ad aliorum iniuriam non conuertit, sed ad gratiam conseruandam: sibi persuadens in hoc se pulchriorem fore, si sine castitatis iactura, & puritate cõseruata pulcher esse posset. Illam enim veram credebat pulchritudinem: quæ aliorum oculos non inescaret, nec infirmorum animas vulneraret. Magnus profectò vir ille fuit, qui diuenditus, non fuit seruus; amatus, non redamauit; prouocatus, non consensit; & impetitus, fugit: ne in peccatum prolaberetur: famulus à Domina solicitatur: & quæ alijs in rebus illi imperabat; hîc blandis illum verbis orabat: verùm ille videre didicit, quod illa non videbat: Erat pulchrior internè, quàm externè: magis decorus in splendore cordis, quàm in exteriori corporis: & quò mulieris oculus non penetrabat, ibi ille pulchritudine sua fruebatur. Videns verò interiorem castitatis decorem in speculo conscientiæ: quomodo illum tentatione luxuriæ inquinaret? Hæc S. Augustinus.

a Dan. 13. — b Gen. 39. 6. — Hom. 62. in Genes. — lib. de Ioseph cap 3. — serm. 82. de temp.

2. VERVM videamus quomodo generosus hic adolescens grauem hunc conflictum superauit, inordinatum dominæ suæ affectum reprimens, ac reprehendens: c *Ecce* (inquit) *Dominus meus, omnibus mihi traditis, ignorat*

c Gen 39. 8.

quid

quid habeat in domo sua: nec quidquam est, quod non tradiderit mihi, præter te, quæ vxor eius es: quomodo ergo possum hoc malum facere, & peccare in Deum meum? Quid verò hoc aliud fuit, quàm apertè illi dicere: quæ mihi erga maritum tuum & Deum incumbit obligatio, impedit, quo minus agam, quod scio illis displicere: quòd si ego seruus, obligatum me agnoscam, ad fidelitatem marito tuo seruandam: quantò magis tu illius coniunx eam seruare teneris? Respice quæ tibi bona contulerit, & datori noli esse ingrata: equidem te tangere nolo, cùm non sis mea: neque tu ergo me tange, cùm sis alterius. Cùm verò rationibus hisce procax libido non flecteretur, castissimus adolescens mori potiùs decreuit, quàm huiusmodi crimen admittere. Quapropter cùm data opportunitate solum eum quadam die haberet, & illa pallium eius apprehenderet: maluit in dominę illud manibus relinquere, quò illa nequitiam suam ac nefarium ausum tegeret; quàm huiusmodi perfidiam committere.

Ex quo apparet manifestè: ad hasce tentationes superandas, non esse medium efficacius, generoso quodam animo, diuina gratia adiuto, ad vitæ famæque detrimentum potiùs subeundum, quàm in huiusmodi crimen assensum dandum.

Vervntamen è miseræ huius mulieris lapsu aliud documentum eliciamus. nam vt ait S. Ambrosius, non sine causa dicit Scriptura in Iosephum illam *oculos iniecisse*: vt hinc discamus, prima luxuriæ iacula per oculos intrare, & castitate illum excidere, qui alienam pulchritudinem attentiùs intuetur: non dicitur autem Iosephus in dominam oculos coniecisse: quia modestia sua seruabat, quod illa sua libertate perdere desiderabat. 3. *vbi suprà.*

Nec transeamus sub silentio aliud documentum non minoris momenti, quòd ex hac historia coniuges, & omnes patresfamilias elicere queunt: quàm videlicet prudentes esse debeant, in admittendis in familiam famulis, & virginibus pulchritudine exteriori excellentibus; præsertim, si modestiam & honestatem comites non habuerint: illa quippe ad nihil prodest, quàm, vt instar sit laquei, quo alios dæmon irretire & illaqueare conatur: & interdum viro, interdum vxori lapsus occasio est. Tametsi verò serui non ideò sint deteriores, quòd bonam externam speciem habeant, quando internæ probitatis illa signum est: si tamen pulchritudo hæc cum naturali immodestia & leuitate, magnaque libertate coniuncta sit, periculosa est; ac multò tutiùs laqueum declinare, quàm tam prope illum adire.

Ex his omnibus apparet veritas illorum, quæ capite septimo Tractatus primi, dicta sunt: omnes scilicet, tam viros, quàm fœminas pulchritudine illa, quæ sibi contigit, contentos viuere debere: sibi persuadentes: si maior defuerit, id forsan esse, quòd laqueus illa foret Satanę, & causa dāna-

tionis: si verò insigni venustate donati fuerint, datam eam sibi; vt quasi stimulus ipsis sit ad animam, quam tali in corpore Deus collocauit, condecorandam. propterea illi, qui connubio iuncti non fuerint, nec iungi volunt; si viderint pulchritudinem suam alijs laqueum esse; meritò illam tegere, & abscondere contendent: quin etiam, si licito ac decenti aliquo medio fieri posset, eandem destruent, ac deturpabunt: quemadmodum multas virgines, cælitus illustratas, fecisse legimus: turpes potiùs coram hominibus videri volentes, quàm occasio esse, vt aliorum animæ aliquam sui causa apud Deum turpitudinem contraherent. Nec mirum id in virginibus Christianis: cùm & Spurinam formosum adolescentem, qui plurimarum matronarum oculos rapuerat, atque idcirco maritis, & patribus illarum suspectus erat, referat Valerius Maximus, ad suspicionem illam tollendam, oris sui venustatem læsisse ac deturpasse: deformitatemque ipsam, sanctitatis suæ fidem; quàm pulchritudinem formæ, irritamentum alienæ libidinis esse maluisse.

lib. 4. Vide Pererin in præfat. in cap. 39. Gen

§. 11. *Modestia in cultu & ornatu externo.*

ALTER castitatis coniugalis inimicus ipse est ornatus externus corporis, quando scilicet is in subiecto parum cauto, minusque prudenti apparuerit; vel dum nimius & superfluus est; & vltra quàm status & communis patriæ fert consuetudo: tunc enim (vt docet Augustinus, quem Sanctus Thomas etiam sequitur) vitium redolet; atque vt bonum habere finem non potest, ita animum vanum, sensualem ac delicatum arguit: qui non nisi vanam sui ostentationem & delicias ambit, vt laudetur, & inordinatè diligatur. Hoc sensu dixit Sanctus Cyprianus: illas, quæ se bysso & purpura induunt, sincerè Christum induere non posse: quæque auro & gemmis se exornant, animæ decorem & ornatum amisisse. Eandem ob causam excessus & superfluus externus cultus, etiam in viris culpandus est: quòd à superbia, leuitate, & sensualitate carnali originem trahat. Nisi enim vitium spiraret, & peccatum includeret, inquit Sanctus Gregorius, Scriptura tam particulariter & studiosè non declarasset: a *diuitem*, qui inferni cruciatus & flammam postea sustinuit, *purpura & bysso indui* solitum: Christus item Ioannem dilaudans, non diceret, illos, b *qui mollibus vestiuntur*, *in* aulis & *domibus Regum* mundanorum reperiri. Verùm tunc maior hæc est culpa, quando & in ipsa veste, fucata quædam, & adulterina forma, & adscititius decor quæritur, quò maior sit elegantia: adulterando (vt idem Cyprianus ait) opus Dei, & reformare cupiendo, quod semel ille formauit, non secus ac si pictor quidam tyro imaginem restaurare satageret, quam insignis alius artifex depinxisset. Nam teste Sancto Augustino fictionis & fraudis

lib. 3. de doctrina Christian. c. 12. 2. 2. q. 169. ar. 1. ad 2. & art. 2. lib. de habitu Virginum.

Hom. 40. in Euang.
a *Luc 16 19*
b *Matt. 11. 8 vbi suprà.*
Epist 73 ad Cossidiam.

adul-

adulterinæ quædam ſpecies eſt, colorem & pulchritudinem, quam non habent, mentiri: vt ficta quadam apparentia moueant ad id, quod naturali forma efficere nequeunt; vel velle eandem augere, quò maior ſit fraus, & damnum maius. Vt illæ, quas Dauid ait, c *compoſitas, & circumornatas, vt ſimilitudinem*, & ſimulacra *templorum*; quorum pulchritudo picta eſt, ſicut etiam ſe d *pinxit ſtibio* ſceleſta *Iezabel*, vt Regi *Iehu* gratior appareret: qui leuitatem illius digna pœna mulctauit: vidua quippe, cùm eſſet, dedecebat illam fucus & ornatus adulterinus. Similia enim, vt ait Auguſtinus, vix excuſationem merentur in mulieribus innuptis, nec matrimonium ambientibus, quarum ſtatus eas obligat, (vt Apoſtolus ait) e *cogitare ea quæ Dei ſunt.* Cùm igitur hic ornatus non referatur ad magis Deo placendum: ſummo cum diſcrimine adſciſcetur ad maiorem in virorum oculis gratiam inueniendam: quod ſi è vana naſcatur ſuperbia, miſerabilē in luxuriam lapſum præparat. Et qui ad exteriorem hanc inſolentiam & lutum mortificandum, quod tamen facillimum eſt, virtutem non habet: interiorem paſſionem quomodo continebit, quod grauiùs multò eſt ac difficiliùs? At mulieres coniugatæ, licitè (vt S. Thomas ait) ſe adornare poterunt, intra moderationis tamen limites: quò maritis gratiores exiſtant, illorumque amorem conſeruent, ne aliò illum conuertant: propterea Apoſtolus, illas ait *cogitare quæ mundi ſunt, vt placeant viris.* At hoc, inquit Sanctus Auguſtinus, non præceptum, ſed indulgentia duntaxat, & permiſſio eſt ratione maritorum, ad quorum voluntatem ipſas ſe conformare par eſt; ornando ſe non ex propria complacentia, ſed ipſorum intuitu & cauſa.

c Pſ. 143. 12.
d 4. Reg. 9. 30.
Epiſt. 73. ad Poſſidium.
e 1. Cor. 7. 34.
art. 2. cit & S. Auguſt.
1. Cor. 7. 34.

In ipſum, aiūnt ijdem Doctores, extendi poſſe ad illas, quæ matrimonio iungi volunt: quas ſe ornare fas eſt, quo placeant illi, quem in coniugem accipere prætendunt. At in hoc non proprium illas, ſed illorum, quorum ſubſunt poteſtati, ductum ſequi oportet: ſicut Ruth noſtra, Noemi iuſſu ſe *lauit, vnxit, & cultioribus induit veſtimentis*, quò Booz ipſi, quem maritum ambiebat, gratior appareret. Eſther etiam coram Aſſuero rege comparitura, quemadmodum cæteræ puellæ comparebant, vt ille ſibi ex vniuerſo illorum numero aliam vxorem in locum Vaſthi adſciſceret, noluit ſicut cæteræ ornatum, quem Scriptura g *mundum* & cultum *muliebrem* nuncupat, *petere*; ſed præfecto ſuo omnem rei huiuſce curam concredidit, vt ſcilicet, quoad ſibi videretur. Vtcumque porrò matrimonium proſperum habuit exitum eò quòd ornatus hic non à leuitate, nec à proprio inſtinctu naſceretur. Illud ipſum Scriptura etiam in caſta h *Iudith* annotauit: quæ in viduali ſtatu, cum ſe diuino inſtinctu comeret, & adornaret; quo in Holofernis oculis gratiam ad finem illum glorioſum, quem intendebat aſſequendum, inueniret, noua etiam tunc pulchritudine

f Ruth 3. 3.
g Heſter 2. 15.
h Iudith 10. 34.

adaucta fuit: *quia omnis ista compositio non ex libidine, sed ex virtute pendebat.* Atque vbi hæc moderatio accesserit, etiam ab Apostolis ipsis probatur: dum scilicet resecatur superfluitas, quæ ipsam vitiosam reddit. Vnde A-
i 1 Tim. 2. 9 postolus: i *mulieres* (ait) veniant in locum sanctum, *in habitu ornato, cum verecundia & sobrietate ornantes se, & non in tortis crinibus, aut auro, aut margaritis, aut veste pretiosa: sed quod decet mulieres promittentes pietatem per opera bona*: Adeò vt ornatus exterior pietati interiori respondeat. Quod &
k 1. Pet. 3. Apostolus Petrus hisce verbis præcipit: k *mulierum non sit extrinsecus capillatura, aut circundatio auri, aut indumenti vestimentorum cultus: sed qui est cordis homo, in incorruptibilitate quieti & modesti spiritus, qui est in conspectu Dei locuples. sic enim aliquando & sanctæ mulieres sperantes in Deo ornabant se, subiectæ proprijs viris.* quasi diceret: si contentæ sint ornatu, qui statum suum deceat, confidant diuinæ prouidentiæ, quæ quidquid illis ad ornatum defuerit, tam naturalem quàm artificialem, supplebit: nam in illius manu est talem animum amoremque viro tribuere, vt quod deforme est, illi pulchrum appareat; vel, vt magis illi placeat deformitas, quàm alijs pulchritudo.

Pythagoras apud S. Tho. in 1. Petri 4. Nam vt olim dixit Philosophus quidam: omnis mulierum pulchritudo & ornatus, non in vestitu, sed in honestate & virtutibus consistit: Et Ambrosius: *non tam pulchritudo mulieris, quàm virtus & grauitas delectat virum prudentem*, atque hæc ipsa pulchritudinem magnopere adauget, eamque in mulieribus conseruat: nam Saram nonagenariam etiam Scriptura
l Gen. 20. 1. tam pulchram fuisse scribit, vt metueret Abraham, ne l *Rex Abimelech* eam sibi concupisceret: nam morum grauitas, modestia, & castitas, quam ad annos aliquot seruarat: faciei pulchritudinem & conseruabant, & augebant.

Vide Pereiam. MYSTERIO denique non vacat, quòd prima mulier, quam *mortuam*, & *sepultam* fuisse Scriptura commemorat, fuerit *Sara*, cuius pulchritudo
m Gen. 23. 1. adeò in mundo fuit expetita. Ita etiam refert n *mortem Rachelis*, quæ pul-
n Gen 35. 19 chra erat, nulla mortis Liæ sororis eius, quæ lippientes habebat oculos, mentione facta. Cuius rei causa inter alias hæc est præcipua, vt hinc formosæ discant, se tandem morituras, & sepulchro inferendas: vt hæc memoria & cogitatio eas contineat, ne ob suam venustatem euanescant, aut eadem abutantur. Vultus enim ille, quem iam nemo non suspicit, adeò deformis & luridus futurus est, vt nemo eum tunc sine horrore inspicere possit: & corpus, quod bysso induebatur, vili, & semilacero velabitur panniculo: quæque omnium in se oculos venustate rapiebat à vermibus fœtidissimis deuorabitur. Vnde igitur *superbis puluis & cinis*? cur te iactas lutum & cœnum? Quamuis enim carnem bysso & serico cooperias, manet tamen caro. Quid autem, ait Isaias, o *omnis caro* est quàm *fœnum*: quod

hodie quidem virescit; sed cras arescit: & aridum nulli rei prodest, nisi vt ignem foueat? Noli respicere, quod modò es; sed quid mox futurus sis. noli te pascere & delectari bono exteriori, quod habes; sed oculos ad corruptionem, quam internè tegis, conuerte. Noli monilia & gemmas, quibus corpus adornatur; sed gratias & virtutes, quæ animam adornant, curare: nam omnis corporis pulchritudo, aut deformitas; vestis aut nuditas temporalis est, & vnà cum vita terminatur: at animæ decor futurus est æternus; & quem ipsa sibi in hac vita comparauerit, eam in alia sequetur, in eius virtute beata erit; & Deus illam pulcherrima & pretiosissima gloriæ veste adornabit.

CAPVT VII.

QVOMODO VIR PERFECTE CAPVT VXORIS esse, eamq́ perfectè regere; hæc verò illi subesse & obedire debeat.

INSIGNIS profectò Dei prouidentia eluxit in omnibus, quæ, dum Adamum & Euam condidit, fecit ac dixit: vt illos doceret, quæ ad proprium statum pertinebant: a *virum vxoris*, vt Apostolus ait, *caput* constituens, qui eandem regeret & gubernaret; b *vxorem* verò, vt *viro subesset*, eique obediret. In viri namque formatione ait; c *faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram, & præsit piscibus maris, & volatili cæli, bestijs vniuersæ terræ, omniq́ reptili, quod mouetur in terra.* Tametsi verò excellentia hæc tam viro quàm mulieri communis sit: in viro tamen amplior est, vt qui etiam ipsi mulieri præsidet; ipsa verò illi obedire, illiusque potestati & gubernationi eo, quo iam dicemus modo, subesse debet.

a 1 Cor. 11. 3.
b Ephes. 5. 22
c Gen. 1. 26.
D Thom. 1. p. q. 92. art. 4. ad 4.

PRIMVM itaque videns Deus illos, qui caput & gubernatores aliorum esse debent, multa ad gubernandum scientia opus habere, omnes scientias (vt docet S. Thomas) Adamo valde eminenter communicauit; Euæ verò nonnisi tenuiter & moderatè: ne forsan superbiret: sed dependentiam suam à viro, à quo & doceri & regi debet, agnosceret. Propterea etiam Apostolus ait: d *docere autem mulieri non permitto in Ecclesia, neque dominari in virum.* Vtrumque enim statui illius repugnat: dedecet enim, illam in publico docere, vt magistram; sed vt discipulam audire, par est; neque viro vt dominam præesse, sed subditæ instar subesse.

1. p. q. 94. a. 3.
d 1. Tim. 2. 12.

HINC est etiam quòd Deus per seipsum soli Adamo præceptum e *ex ligno scientiæ boni & mali non comedendi*, intimauerit. Adamus verò ipse, Dei

e Gen. 2. 16.

nomine

lib.3.de Gen. ad lite. c.17. nomine (vt Augustinus obseruat) illud Euæ significauit: ne & ipsa illud transgrederetur. significare hic volens, viri esse, vxorem docere, mediaque suggerere, quibus ea, ad quæ obligata est, complere queat; vxoris verò partes esse, ad illum recurrere, vt eadem ab eo discat. Vnde Apostolus: f
f 1. Cor. 14 34. *mulieres in Ecclesia taceant: non enim permittitur eis loqui: sed subditas esse, sicut & lex dicit: si quid autem volunt discere, domi viros suos interrogent.* si enim ita humiles fuerint, Deus à dubijs suis illas per viros eripiet, cuius rei rationem idem Apostolus alio loco ait: g *Adam enim non est seductus: mulier au-*
g Tim. 2.14 *tem seducta in præcepti præuaricatione fuit.* quasi diceret: misella Eua à serpente decepta fuit, quòd Adamum non consuluisset super ijs, quæ ille proponebat: ipse enim, vtpote sapiens, illam à fraude liberasset, quemadmodum supra dictum est.
Tract. 2. c. 8.

h Gen. 5. 2. VERVM iam ad tertiam Adami excellentiam, quà caput est, transeamus: qui hoc sibi ipse *nomen* non arrogauit, sed Deus illi imposuit, ostendens neminem benè seipsum nosse, nisi singulari Dei fauore & gratia id ei concedatur: cùm tamen ipse ea, quam habebat, scientia, i *cunctis animanti-*
i cap. 2.19. *bus terræ, & vniuersis volatilibus cæli*, & vxori suæ *Euæ*, iuxta vniuscuiusque proprietates, & officia cuique propria, *nomina imposuit*: ad ostendendum scilicet, Gubernatoris esse, omnium quos sub se habet, nomina nosse, & vnicuique officia & munia, iuxta talentum & dotem cuiusque distribuere.

k Pro. 27.23 Quocirca benè Salomon ait: k *diligenter agnosce vultum pecoris tui, tuosque greges considera*: Vix quippe eos regere poterit, qui eosdem non nouerit. Verùm enimverò duo Adamus inprimis vxori nomina imposuit: primum mox vt è latere illius formata prodijt, dicens: l *Hæc vocabitur virago,*
l Gen. 2.23. *quoniam de viro sumpta est.* Nam ludens in vocabulo Hebræo, quod virum denotat, ex eo mulieris nomen deriuauit: quasi diceret: cùm è viro formata hæc sit, vocetur virago; quemadmodum à Ioanne mulier dicitur Ioanna: vt etiam ex ipso nomine intelligeret se non suam esse, sed viri, cui subesse & subijci deberet; & agnoscere omne suum remedium & solatium
m Gen. 3 20 ab illo dependere. Alterum nomen fuit m *Heua: eò quòd mater esset cunctorum viuentium.* Vt hinc intelligeret, officium & partes suas esse in generatione & educatione filiorum, reliquarumque rerum gubernatione: ipsi viro cooperari, cùm propterea illi fuerit in sociam à Deo data.

4. VERVM, vt agnosceret Adamus, quæ sibi cura & solicitudo incumberet, quà erat familiæ caput: ait Scriptura, *Deum illum in paradiso volup-*
n Gen. 2.15. *tatis posuisse*, tanquam in domo & habitaculo proprio, n *vt operaretur & custodiret illum.* sic insinuans: diuinæ prouidentiæ munus esse, hominibus domum, diuitias, & bona temporalia conuenientia concedere: ad virorum

tamen statum pertinere, otio & ignauia reiectis, diligenter ad necessarium victum & alimentum comparandum operari: simul etiam primariam domus & familiæ, & omnium quæ Deus elargitus est curam, illi incumbere. At quoniam solus ipse oneri huic non sufficiebat: Deus eo ipso tempore profundum o *immisit soporem in Adam: è cuius dormientis costa mulierem ædificauit*: vt intelligeret, quamuis in duabus illis rebus à Deo sibi iniunctis, multum curæ, attentionis, & vigilantiæ poneret: somno tamen capiendo obnoxium esse, & quiete ac leuamine aliquo opus habere. Ac propterea *adiutorium simile sibi mulierem* ei donauit: vt interim dum ipse quiesceret, illa vigilaret. exijt igitur Heua è latere Adami, non vigilantis, sed dormientis, eò quòd illius cura & solicitudo, non tam viro vigilante, quàm dorminte, & absente; aut alijs negotijs impedito; vel quorum causa domesticæ curæ non adeò attentè, vt opus esset, incumberet, necessaria esset. o Gen. 2.21.

5. Hinc & alia documenta deducere possumus, viris in vxorum gubernatione seruanda: quæ insinuantur in eo, quod Devs *formauerit Adamum de limo terræ; Heuam verò ex eius Costa ædificauerit*, cuius Costæ loco p *carnem repleuit pro ea*. Quoniam enim vir futurum erat mulieris caput: & qui capita sunt, expositi sunt periculo superbiæ in suos inferiores, voluit Devs virum ex limo terræ formare, vt profundæ humilitatis fundamentum haberet, vile suum principium agnoscens: nam & si caput esset, formatus tamen fuit ex eo, quod pedibus suis calcabat: ideoque, dum calcaret terram, memor esset propriæ suæ vilitatis: ob quam dignus esset, qui ab alijs conculcaretur, & in loco infimo poneretur: quod enim altiorem occupet, ex mera gratia fuit, & liberalitate Dei. Neque formatus fuit ex terra, quæ erat in paradiso, quæ alias præstantior erat; sed quæ extrà, & quæ spinas & tribulos erat productura: vt sic agnosceret, se ex se ipso neque gaudia neque solatia habere; sed spinarum & tribulorum sementem: & hæc omnia humiliatum illum tenerent, ne ex sua aliàs excellentia euanesceret. p Gē 2.ꝟ 21.

Mvlier autem, quæ viro subdita esse debuit, non ex terra, sed ex vili Costa fuit formata; nec ex osse nudo, & à carne spoliato, sed simul cum carne, neruis, venis, & sanguine conuestito condita fuit: vt ex eo deducitur, quod dixit Adam: q *hoc nunc os ex oßibus meis, & caro de carne mea*, vt hinc intelligeret (sicut dictum est) quòd suam vxorem sicut se ipsum, & rem propriam diligere, proprijsque expensis fouere, & augere deberet, substantiæque & fortitudinis suæ; & eorum, quæ suo labore & industria compararet, participem facere: non enim capitis officium & dignitas confertur sine magno aliquo onere; nec exercetur absque magno q Gen. 2.23.

labore, & iactura aliqua eorum, quæ habet: vt ei, cuius curam gerit, solatio sit, & leuamini. Et quemadmodum brachia habent sub se costas, quas cooperiunt & protegunt: ita debent superiores operire & protegere suos Inferiores.

VT autem rationem nouerint viri cum vxoribus, quamuis sibi subiectis, agendi, noluit DEVS eam formare ex osse & carne colli aut pedum aut dorsi Adami; sed ex Costa, quæ est ad latus; & non ex ea, quæ ad dextrum, quod est nobilius; sed quæ ad sinistrum: quod quidem, etsi minus sit nobile, est tamen magis propè ipsum cor: quia neque vt dominam, neque vt ancillam, sed vt sociam, vxorem habere debet: Non super caput suum eam collocare, nec sub pedibus ponere, nec retro ad dorsum proijcere, vt eius obliuiscatur; sed ad latus suum eam portare, rationem eius gerere, seque illi socium adhibere: ita tamen, vt non ei cedat dextrum latus; sed sinistrum: ita scilicet eam amando, vt in suo illa loco constituatur cum debita & conuenienti submissione; & ita illam honorando, vt non se erigat, & altiorem locum occupare contendat, nec turbet quietem, quæ in eo consistit, vt quælibet corporis pars in proprio suo loco consistat. Id enim
1. Pet. 3.7. voluit Sanctus Petrus, cùm dixit: r *viri quasi infirmiori vasculo muliebri impartiantur honorem, tanquam cohæredibus gratiæ, & vitæ* æternæ: *vt* ipsorum *orationes non impediantur*. qua sententia viros exhortari voluit ad vxores suas honorandas, & alendas, tum quòd sint debiles ac indigentes: quamobrem æquum est illarum misereri & compati: tum quòd sint eorundem cœlestium bonorum cohæredes, & in hoc ipsis æquales: ac denique ne impediatur exercitium orationis, quæ haberi non potest, vbi propterea est aliqua turbatio, quòd viri non præstent ea quæ tenentur.

EODEM spectat mysterium latens in eo, quòd DEVS mollem *repleuerit carnem pro costa*: vt vir intelligat, debere duritiam suam moderari, & conuenientem mollitiem induere, iuxta illud Apostoli
r Col 3.19. consilium: r *viri diligite vxores vestras, & nolite amari esse ad illas*: nam,
f Mich. 1.12. vt Micheas Propheta dixit: f *infirmata est in bonum, quæ habitat in amaritudinibus.* Quòd si vxor sit in amaritudine, eius virtus valdè minuetur: non enim amari se existimat, quæ cum amaritudine tractatur: vbi autem amor dulcedoque deficit, non potest societas vtilis esse, ac diuturna. Sed attendant etiam viri, ne omninò conuertantur in carnem, quia non absque causa Heua formata fuit, non ex multis costis, sed ex vnica tantùm, in cuius locum posita fuit caro: hoc enim significat: virum per matrimonium, aliquam suæ fortitudinis

iactu-

iacturam facere, & aliquid mollitiei carnis acquirere: quod tamen intra suos limites & moderationem debet contineri, seruato virili animo in omnibus, quæ ad gloriam Dei, suæque familiæ bonum spectant.

§. I. *Subiectio & obedientia vxorum.*

Transeamvs nunc ad subiectionem & obedientiam, quam viris suis vxores debent: quam Sanctus Petrus, ob rationes in proximo capite allatas, tantoperè commendauit. quæ subiectio deducitur ex modo, quo Heua fuit ex Adami costa fabricata. Primùm enim debet hæc subiectio fundari in profunda humilitate, qua imbecillitatem suam, ac dependentiam, quam à viris suis habent, agnoscant. 1.
Nam quamuis Heua non fuerit ex limo immediatè formata: satis tamen est, quod fuerit ex ea costa, cuius origo fuit limus terræ: vt cognita hac sua vilitate, humilietur, ac iudicet, se etiam esse dignam, quæ, sicut ipse homo, calcetur & proteratur.

Deinde attendat, quod est vnica costa cum reliquis eiusdem corporis comparata: id esse proportione quadam vxorem cum viro suo collatam, à quo eius fortitudo, sustentatio, defensio, ac protectio dependat. Memor itaque sit illius imprecationis, quam Devs Heuæ post peccatum attribuit, dicens: a *sub viri potestate eris, & ipse dominabitur tui*. Quamuis enim etiam infœlici illo Innocentiæ statu ante peccatum (vt Sanctus Thomas aduertit) vir fuisset caput & superior, & mulier ei subdita: id tamen fuisset cùm magna vtriusque suauitate, eò quòd vir fuisset cum prudentia gubernaturus; & ipsa mulier lubens eam gubernationem admisisset: ex peccato tamen illo duo magna incommoda sunt orta: alterum ex parte mulieris, quæ ex superbia horret alteri subesse, & ab alijs gubernari, potiùs ambiens imperare, & alios regere: alterum verò ex parte viri, asperè sæpè ac imprudenter gubernantis & imperantis. Et nihilominus tamen ex supremi Iudicis sententia debet mulier esse sub potestate viri, eumque superiorem agnoscere. & hoc sufficere deberet, vt demisso capite dedat se illa Dei ordinationi. Huc accedit ratio alia valdè efficax, qua vtitur Sanctus Petrus, dicens: b *mulieres subditæ sint viris suis: vt etsi qui non credunt verbo, per mulierum conuersationem lucrifiant, considerantes in timore castam conuersationem, & sanctam vitam illarum*, quæ magnam opinionem creat fidei Christianæ, docenti exactam adeò & perfectam subiectionem, & obedientiam earum ad viros suos. 2.

a Gen. 3. 16.

1 p. q. 92. a. 1. ad 2. & q. 96 a. 4.

b 1. Petr. 3. 1.

3. c Eph. 5. 22 SED hoc ipsum ampliùs extu'it Apostolus dicens: c *mulieres viris
*suis subditæ sint, sicut Domino : quoniam vir caput est mulieris, sicut Chri-
stus caput est Ecclesiæ; & sicut Ecclesia subiecta est Christo, ita & mulieres vi-
ris suis in omnibus.* Viris commendauit idem Apostolus, vt *suas vxores
diligerent*, eò quòd faciliùs illi soleant amorem erga vxores remittere.
Vxoribus autem non dixit, vt viros diligerent : id enim, etiam ipso
tacente, quasi dictum accipere poterant; & earum complexio ac ne-
cessitas ad id eas impellit: sed cœlesti quadam eloquentia id illis com-
mendat, & ad id exhortatur, quod maiori periculo in eis patebat, hu-
milem scilicet subiectionem : adferens ad hoc excellentissimum quod-
dam exemplar, subiectionis scilicet Ecclesiæ ad suum sponsum Chri-
stum Dominum. nam quemadmodum Christus caput est Ecclesiæ, ita
vir est caput mulieris: quæ in viro suo agnoscere debet ipsum CHRI-
STVM : quamobrem debet libentissimè se ei subijcere, *sicut Domi-
no*, quem ipse refert. & alibi dicit idem Apostolus, vt sint subdi-
d Col. 3. 18 tæ viris, d *sicut oportet in Domino*. Eò quòd subiectio hæc eo mo-
do haberi debeat, quem DEVS vult; & eum in finem, ad quem
ipse eam dirigit, ad suam scilicet gloriam, & ipsarum animarum bo-
num.

NOMINATIM verò ostendenda hæc subiectio est in aliquibus
rebus, quæ in Ecclesiæ erga Christum Dominum subiectione eminent.
1. *Prima* est reuerentia & interior ac exterior respectus, quem par est ha-
bere ad caput suum. Verus enim charitatis & amicitiæ amor non
expellit debitos ac decentes respectus, qui inter superiores & inferiores
e 1. Pet. 3. 6 Gene. 1. 12. esse debent. in quem finem S. Petrus adfert exemplum e *Sara, quæ obediebat
Abrahæ, Dominum eum vocans*, cùm loqueretur cum Angelis, quos homines
existimabat. nam hæc reuerentia, in publico potissimum, & alijs præsenti-
bus, exhibenda est.

2. DEINDE subiectionem suam ostendere debent, obediendo il-
lis in rebus omnibus licitis & conuenientibus, quas illi expresè ius-
serint, aut placere sibi insinuauerint : ita tamen id faciant, vt non
f Eph. 6. 5. cum Spiritu timoris, sed amoris obediant, sicut ipsi CHRISTO.
Tract. 3. c. 3. cum Apostolus etiam f *seruos* iubeat *obedire Dominis carnalibus, cum bo-
na voluntate, sicut Domino*, quemadmodum suprà diximus. nec vacat
mysterio, quòd Apostolus eam obedientiam velit esse generalem
in omnibus, modò licita sint, quia cupit esse perfectam, nec vl-
lis apparentibus titulis, aut rationibus lædi, quasi volunratem po-
tiùs propriam, quàm viri sequi velit. Hoc enim à superbia origi-
ginem ducit, & ingentis discordiæ est seminarium : cuius detrimen-
tum solet in proprium caput recidere, quemadmodum euenit Re-

ginæ

ginæ Vasthi, quam Rex Assuerus vir eius per suos cubicularios miserat ad se venire, g *vt ostenderet cunctis populis & principibus pulchritudinem, & maiestatem eius, quæ* tamen *renuit, & ad Regis imperium venire contempsit*, siue quòd ęgrè tulerit, ipsum Regem non venisse, ad ipsam vocandam; siue quòd non placeret sibi, ad conspectum tot hominum prodire. Ex quo *iratus Rex, & nimio furore succensus, interrogauit sapientes, qui ex more regio semper ei aderāt, & illorum faciebat cuncta consilio, scientium leges ac iura maiorum*, qui omnes vno consilio Reginæ factum condemnarunt, eò quòd facilè *sermo Reginæ egrederetur ad omnes mulieres, vt contemnerent viros suos, dicentes, Regem Assuerum iussisse Reginam Vasthi ad se intrare, & illam noluisse: atque hoc exemplo omnes principum Coniuges parui penderent imperia maritorum.* Quare decreuerunt Consiliarij, vt Rex, quasi libellum Repudij ita Reginæ daret, vt *nequaquam vltra Vasthi ingrederetur ad Regem*, vt ex hoc exemplo discerent reliquæ mulieres, maritis suis obedire; *& cunctæ vxores tam maiorum quàm minorum deferrent maritis suis honorem.* Quamuis autem pœna hæc licita non sit in Euangelica lege: magis tamen tremenda est illa, quam Deus minatur vxori non obedienti viro suo in rebus grauibus: expelletur enim ab æterno regno, dabiturque eius animę perpetui Repudij libellus: nisi pœnitentiam agat; vitamq; suam emendet. Interdum verò solet hic obedientiæ defectus, alicuius boni veluti pallio quodam cooperiri: quemadmodum videtur esse probabilius quod Regina Vasthi renuerit obedire Regi Assuero, nolens (vt refert Iosephus) ad publica Regis conuiuia prodire specie & titulo honestatis, iuxta leges Persarum. Sed in huiusmodi occasionibus magna prudentia opus opus est, ne fortè pax & concordia turbetur: præstat enim orationem & sacrū Missę, Communionem, aliasque pias deuotiones, quæ sub præcepto non sunt, omittere, quàm mariti volūtati obsistere, cùm ipse aliud fieri iubet, aut vult, ad vitandam discordiam, quæ ex tali repugnantia facilè oritur: ad quam præcauendam expedit, exteriora hæc omnia cum viri ipsius consensu & facultate præstare. Memores sint, quid Christus Dominus noster dixerit Samaritanæ, cùm illa ab ipso peteret h *aquam salientem in vitam æternam*, ne imposterum opus esset venire ad fontem Iacob, ad aquam hauriendam: respōdit enim illi: *vade, voca virum tuum, & veni huc:* quasi insinuans, colloquia ac dona cum coniugatis mulieribus, etiamsi de rebus sint bonis, & honestis, debere institui aut præsentibus ipsis viris, aut cum eorum consensu. Et quādo Angelus apparuit matri Samsonis, dicens illi, quæ sterilis erat: i *concipies & paries filium*; ac docens, qua ratione esset illum educatura: illa vtpote prudens, veniens ad maritum suum, omnia, quæ ab Angelo audiuerat, ei narrauit: & cùm secundò idem Angelus ipsi appareret, statim virum suum vocauit: vt, quæ ipsa prius illi dixerat, ex ore ipsius Angeli audiret: nam, quod viri consensu & approbatione exequeretur, &

Ester 1. 11.

Lib. 11. Antiq.

h *Ioā. 4. 15.*

i *Iud. 13. 6. 10.*

facilius & plausibilius futurum erat.

3. EANDEM obedientiam ac subiectionem exhibere debent vxores sequentes viros suos, quocunque viri eas ad habitandum deduxerint, modò prudenter & secundùm DEI voluntatem viri eas aliò deducant. In qua re (vt Sanctus Chrysostomus perpendit) adeò excelluit k *Saræ* obedientia & subiectio ad virum suum Abraham, vt in omnibus eius peregrinationibus adeò prolixis ac periculosis fuerit semper eum secuta: vt hæc eius obedientia non minori fuerit admirationi, quàm obedientia ipsius Abrahæ erga DEVM, in eisdem peregrinationibus obeundis. In eundem etiam modum Lia & Rachel statim atque à viro suo Iacob audiuerunt, DEVM ipsi præcepisse, vt l *egrederetur de terra*, in qua eas duxerat, & *reuerteretur in terram natiuitatis suæ*; statim ei paruerunt; imò eum, vt statim egrederetur, stimularunt. Et Virgo sanctissima Christi mater perfectissimè obediuit Sancto Ioseph sponso suo in omnibus m *profectionibus in AEgyptum, & ex AEgypto*, cùm diceret, id sibi ab Angelo mandatum. Ac propterea reuelatio illa fiebat ipsi Ioseph, & non Virgini sanctissimæ: ad virum enim spectat locum habitationis eligere; ad vxorem verò obligatio eum sequendi: ex quo colligit S. Ambrosius, non esse quęrendam vxorem diuitem nimis, aut nobilem: quia tales, difficiliores sunt, ad sequendos viros; potiusque volunt in illis locis habitare, qui votis ac desiderijs suis magis arrident.

Hom. 32. in Gen.

k Gen 12 & c. 13. & c 20.

l Gen 31. 13.

m Math. 2. 13 20.

4. PRAETEREA hæc subiectio extendere se debet ad ea omnia, quæ ad domus familiæque gubernationem spectant: vt maritum adiuuet, eiusque directionem sequatur: memor enim esse debet eius, quod dixit Deus in prima hominis creatione: n *non est bonum esse hominem solum, faciamus ei* ADIVTORIVM *simile sibi:* illa enim sententia significauit, se dare viro vxorem, tanquam sociam & adiutricem in ijs omnibus, quæ ad filiorum generationem, & educationem, & ad familiæ gubernationem pertinerent. Cùm enim vir non possit per seipsum ad omnia illa attendere, debet curas suas cum vxore diuidere: quæ tenetur ipsi obedire in ea parte curarum suscipienda, quas ipse commiserit, etiamsi paruę sint, ac de rebus minutis. Et huiusmodi est obedientia, quam S. Petrus laudat in o *Sara:* non solùm, quòd Abraham virum suum in omnibus profectionibus sequeretur, quas fecit, postquam exiuit è terra sua; sed nominatim, quòd, cùm iuberetur cibos pro hospitibus præparare, id promptè & ad nutum faciebat, & p *Rebecca* adeò erat sollicita, & attenta seruitio Isaac viri sui, vt etiam diligenter obseruaret quinam cibi magis ipsi arriderent, & quibus libenter vesceretur: quos studiosè præparabat, vt ipsi indulgeret.

n Gen. 2. 18.

o 1. Pet. 3 6.

p Gen. 18 6.

q Ca. 27. 9. 14.

HVIC subiectioni annexa illa est, qua vxor debet in expensis circa domum & familiam sequi directionem viri sui, ne contra eius voluntatem

uqic-

quicquam expendat, etiam titulo eleemosynæ; nisi in casu, quo lex naturæ, & grauis necessitas ad id obligaret: cùm scilicet maritus ipse ad talem eleemosynam faciendam teneretur. Quemadmodum fecit prudens r *Abigail*, cùm intellexit maritum suum *Nabal* denegasse Dauidi petitum subsidium. Nam prudenter conijciens, Dauidem ob eam repulsam fore iratum, & venturum ad vlciscendam iniuriam; illa nihil dicens viro suo Nabal, festinauit, ac tulit copiosam escarum prouisionem: quas occurrens Dauidi obtulit; qui placatus destitit ab vltione, quam sumere cogitauerat; reuersa autem Abigail in domum suam, narrauit viro suo quæ fecisset, vt ab imminenti periculo ipsum liberaret. Quem licèt ab imprudenti & stulta responsione non excusauerit, eò quòd tanta eius insolentia excusationem non ferebat; præuenit tamen damna & incommoda, quæ poterant ex ea toti suæ familiæ oriri. Hunc igitur in modum cum viri mores similes sunt moribus Nabal, nec est qui eum possit ad rectam viam deducere, vt faciat quod decet, & expedit; poterit prudẽs vxor domi suæ id facere, quod vir, si ratione duceretur, velle, & facere deberet.

r 1. Reg. 25. 18.

§. II. *Quanti hæc subiectio referat.*

HVIVS subiectionis necessitas constabit magis ex incommodis, quæ ex eius defectu oriuntur, siquidem concordia & charitas, quam status coniugalis exigit, illo valde læditur. Propterea enim dixit Ecclesiasticus: a *mulier si primatum habeat, contraria est viro suo*: vsurpat enim sibi, quod ad virum spectat, eidemq; contradicit, seseque opponit in omnibus, quæ sibi non arrident. Hoc autem sæpius euenit, quando vxor specialem aliquam nobilitatis aut diuitiarum præeminentiam habet, qua virum excellit. Hoc enim nomine vult imperium & authoritatem in omnibus habere; ideoq; in omnibus se illi opponit, quæ non sunt suæ conditioni ac superbiæ conformia. Huius rei exemplum est in b *Michol filia Saul, quæ videns Regẽ Dauidem* virum suum *subsilientem atque saltantem coram Domino, despexit eum in corde suo*. imò & verbis eum irrisit, quod *se discooperuisset ac nudasset, quasi vnus de scurris*: cũ enim filia esset superbi Regis Saul, hæreditate acceperat sui patris superbiam: ideoque pudebat illam, quod vir eius ita se humiliaret, ideoque illi aduersabatur. Sed non mansit temeritas eius impunita: nam statim subijcit scriptura: *Michol filiæ Saul non esse natum filium, vsq. in diem mortis suæ*: non quòd illa sterilis esset, quæ ab alio viro quinque proles suscepisset; sed quòd noluerit Deus ex radice adeò corrupta & deprauata, surculum manere in Israel, & familia ipsius Dauid: imò & priores illi filij, cruci affixi, vitã finierunt, in pœnam peccatorum Regis Saul, eorum Aui. Sed maior adhuc fuit impijssimæ c *Iezabelis* temeritas, quæ videns Regem Achab virum

a Eccl. 25. 30.

b 2 Reg. 6. 16. 20.

c 3 Reg. 21. 7. 10.

suum

suum mœstum, eò quòd noluisset Naboth ipsi vendere vineam suam, etiã ipsum in animo despexit, & obiecit illi, quòd non sciret suam authoritatem seruare, nec animum & pectus ad id haberet. Quare *accepto eius annulo* siue sigillo regio, *scripsit* eius nomine *literas*, quibus iubebat *submitti duos* falsos testes contra *Naboth*, vt sic *lapidaretur & moreretur*, ex quo vineam possideret Achab, quam Naboth vendere noluisset. Sed quid non audeat vxor superba & libera, si eò perueniat, vt supra virum obtineat primatum, ita vt annulum eius regium auferat, vt eo tanquam Regina & domina absoluta vtatur? quod enim Rex vir eius ausus non est facere, ne iustitiæ leges transgrederetur; illa nullam earum rationem ducens, illud facit, fictis & adinuentis falsis delictis, & transgreßis omnibus iustitiæ & charitatis legibus, vt sui voti compos euaderet. Sed graui pœna suam luit temeritatem, nam cùm mortuo Achab marito suo, Iehu in eius regnum succeßisset, & ipsa in deprauatis suis moribus perseuerãs, ausa esset superbè eum reprehendere; iussit is d *præcipitari eam* per fenestram *deorsum*: *cuius carnes comederunt canes*. Discant igitur vxores ex his exemplis in ea subiectione viuere, quam ipsarum exigit status: alioquin, quoniam Deus superbos, seque exaltantes humiliat: nisi ipsæ velint subiectæ viuere, humiliabuntur ab ipso Deo.

d 4. *Reg.* 9. 33.

HAEC eadem exigua vxorum subiectio oritur etiam aliquando ex nimio amore, quo ipsi viri eas prosequuntur: inde enim sumunt illæ occasionem temerè agendi, ipsisque viris imperandi. Hinc enim ortum habuit sapientis illius sententia, qui apud Esdram dixit: e *mulierem esse fortiorem* ac potentiorem *Regibus, & omnibus hominibus*: nam ipsi præ amore fiunt effæminati; seque mulieribus subijciunt: quæ propterea tanquam dominæ eis imperant. Cuius rei sufficientem fidem facit, quod referunt de Semiramide, cuius amore adeò vir eius Rex Assyriorum fuit captus, vt illa facultatem ab eo obtineret fungendi per quinque dies officio Regis in omnibus eius prouincijs: quam ille ita absolutam vxori conceßit, vt omnibus sibi subditis sub pœna vitæ imperaret, eidem obedire, & exequi quidquid illa iuberet. Primùm autem mandauit illa amputari caput eiusdem Regis viri sui, vt sola regnaret: quod reipsa euenit: quia permisit Deus, maritum luere pœnam inordinato suo amore promeritam, quo voluit propriæ vxori se subijcere. Quamobrem dixit Ecclesiasticus: f *non des mulieri potestatem animæ tuæ, ne ingrediatur in virtutem tuam*, & vtens potestate, quam tu in eam habere deberes, tu g *confundaris in conspectu inimicorum*. Et quamuis importunè huiusmodi potestatem à te obtinere contendat, ne acquiescas ei: super caput enim tuum pluet quidquid imperij ei dederis. Cogita quàm deceptus & confusus fuerit Samson, quòd suæ vxori nimium fiderit, siquidem h *statim ab eo fortitudo discessit, & ita Philisthæi eum apprehenderunt, oculos eruerunt, & clausum in carcere molere fecerunt*; & ita fuit hostibus suis risui & contemptui. Memento

e 4. *Esdr.* 4. 14. 22.

Aelian. li 7. *Vide Torres li.* 16. *Philos. mor. c.* 4.

f *Eccl.* 9. 2.

g *Cap.* 25. 35.

h *Iud* 14. 17 & c. 16. 18. 21.

egis, quam Deus in Deuteronomio tulit: i *non induetur mulier veste virili, nec vir vtetur veste fœminea: abominabilis enim apud Deũ est qui facit hæc,* quantò igitur magis abominabilis erit vir, qui mores induat fœmineos, subijciẽs sese vxori suæ in omnibus, quæ illa dicit, & quòd vxor accipiat authoritatem viri, sibiq; vsurpet quod ad illum pertinet? si enim displicet Deo exterius indumentum, quod nõ competit personæ viri aut fœminæ: quantò magis displicebit habitus & vestis interior, quæ illis aduersatur? induat se igitur vir authoritate & fortitudine sibi tanquã capiti vxoris suæ conueniente; vxor autem induat se subiectione & obedientia, quæ sibi tanquam subditæ competit: quãuis eò quòd ex seipsa imbecillior & imperfectior sit, possit ac debeat se ipsam excitare & animare ad viri fortitudinem & magnanimitatem imitandam, vt sic mulier virilis euadat, eum in modum quo scriptura narrat de matre septem Martyrum Machabæorum, quod i *repleta sapientia fœmineæ cogitationi masculinum animum insereret,* vt non minus robustũ pectus, & infractum animum ostenderet, quàm vir potuisset. Ad idem applicari licet quod Adam dixit de Heua: k *hæc vocabitur* VIRAGO, *quia de viro sumpta est:* quasi dixerit: eius finem esse debere, seipsam animare ad imitandum virum, ex quo fuit formata: & quamuis sexu esset mulier, virtute tamen & magnanimitate sit tanquam vir, idque sibi honori & gloriæ tribuat: ita tamen vt intra suos limites se contineat, nec à pede, vt dicitur, ad manum ascendat, velitque aduersus virum sese erigere: quemadmodum etiam vir ipse seruare debet authoritatem suam, & erubescere, si nomen accipiat mulieris, à quo vir muliebris dicatur, eò quòd subijciat sese ei, quam sibi subditam habere debuit. Hoc ipsum insinuare voluit mystica illa nominum Abram & Sarai mutatio, quam fecit DEVS, postquam dixit ipsi Abram: l *ambula coram me, & esto perfectus:* adiecit enim DEVS duos characteres nomini viri, abstulit verò vnum nomini mulieris: vir enim prius appellabatur *Abram*, significans patrem excelsum, voluit autem eum vocari Abraham, quòd significat *patrem multarum gentium:* hac ratione insinuans in sensu mystico, quòd virorum status magnæ esset authoritatis: vt scilicet patres essent & magistri multorum aliorum, propriaq; perfectione, aliorum etiam perfectionem adiuuarent: nomini autẽ vxoris quę prius *Sarai* appellabatur, significatq; principem siue Dominam meam, abstulit vltimãm literã, iubens Abrahamum eam imposterum non *Sarai* vocare; sed *Saram*, quod significat Principem siue Dominam absolutè; non meam: quamuis enim præcipuus finis mutationis huius vocabuli esset ad significandum, quod illa esset futura princeps ac domina non solius vnius familiæ, sed plurimarum, idq; cum magna excellentia; nihilominus tamen eadem mutatio facta est ad insinuãdum, eum, qui perfectus est coniunx, non debere vxorem suam ordinariè compellare nominibus valdè teneris, & affectuosis, nimiamq; blanditiem &

Deut 22. 5.

i 2 Mach 7. 21.

k Gen. 2. 23.

l Gen. 17. 2. 5. 15.

amorem significantibus, quem vox illa MEA secum adfert; sed quæ significent authoritatem & grauitatem ipsi viro consonam, vt vxor in humilitate & subiectione conseruetur: & intelligat, perfectionem suam non in eo consistere, vt puncta sibi & honoris titulos addat; sed potius, vt eos remoueat, neque in quærenda super virum suum aliqua præeminentia, sed in dimittenda potius, vt vir eam obtineat: sequens magni illius Baptistæ sententiam: m *illum oportet crescere, me autem minui:* neque enim propterea illa abiectior erit, sed potius honoratior & gloriosior, viri enim gloria, est gloria vxoris; sicut etiam huius gloria, est mariti; vt ex ijs, quæ in proximo capite dicentur, apparebit.

m Ioan. 3. 30.

CAPVT VIII.

DEI PROVIDENTIA CIRCA CONIVGES IN DANDA eis prole: & ratio eam educandi, vt bona illa & perfecta euadat.

VM primarius matrimonij finis sit prolem procreare, quæ terram impleat, sintq; filij Ecclesiæ in ea militantis, & postea etiam triumphantis: ideò in huiusmodi prolis generatione multis vijs, & sæpè occultissimis elucet prouidentia DEI, neque exiguum est profundæ ipsius prouidentiæ indicium, quòd quibusdam coniugibus multos filios, alijs paucos, alijs nullum concedat. Et in eo quòd, dum aliquos dat, statim eos aufert; alijs verò in multos annos superstites relinquit. Constat DEVM in antiqua lege Hebræis tanquam præmium benè institutæ vitæ promisisse: a *non fore infœcundam, nec sterilem vtriusque sexus in terra eorum.* Et pro magno DEI in virum iustum studio extollit Dauid: c *vxor tua sicut vitis abundans in lateribus domus tuæ,* dulcibus copiosisque benedictionum fructibus referta, *filij tui sicut nouellæ oliuarum in circuitu mensæ tuæ.* Aliunde tamen constat: quamuis Abraham & Isaac essent DEO familiarissimi, eorum tamen vxores longo tempore fuisse steriles, magnumque fauorem DEVM exhibuisse Abrahamo, cùm voluit eum d *habere filium Isaac ex Sara.* Et ipsum Isaac orationibus suis (vt Sanctus Gregorius perpendit) impetrasse executionem promissionis, quam DEVS de successoribus fecerat, remouens *Rebeccæ* vxoris ipsius sterilitatem: similiter f *Anna Samuelis mater* importunis precibus & orationibus impetrauit à DEO *filios.* Et de Ruth nostra, quæ nupsit Booz iam seni, dicit sacer textus: g *dedit illi*

a Exod. 23. 26. b Deut. 7. 14. 6. c Psal. 127. 3. d Gen. 18. 10. e Gen. 25. 21. f 1. Reg. 1. 10. 20. & c. 2. 21 g Ruth 4. 13.

Dominus, vt conciperet, & pareret filium, in præmium scilicet multorum bonorum quæ fecerat. Ex quibus apparet prolem & filios esse donum Dei, qui (quemadmodum sancta illa Machabæorum mater filijs suis dixit) h *spiritum & animam, & vitam donat, & singulorum membra compingit, hominumq; natiuitatem format*, & fælices largitur partus: & aliquando in pœnam peccatorum negat Coniugibus successionem, vt constat ex *Michol*, quæ ob suam superbiam i *non habuit filium* ex Dauid. Non itaque aliquo casu, sed à diuina prouidentia prouenit, vt qui sunt matrimonio iuncti, prolem habeant, vel non habeant. Et hoc solum sufficere deberet coniugatis, vt forte, quæ illis in hoc negotio contingit, contenti sint & pacati; nec multum tristentur ex eo, quòd prolem non habeant, cùm Deus ad ipsorum bonum rem ita direxerit: fortè enim si prolem habuissent, maiora damna corporis & spiritus, temporalia & æterna incurrissent: quòd verò ea careant, occasio sit illis largiendi suas facultates in eleemosynas pauperum; seque occupandi in alijs Sanctis gloriosisque operibus. Sed neque habentes plures filios tristari multum debēt, quod videant se esse pauperes, quia eis prospicere non tam ad ipsos parentes spectat, quàm ad Deum, qui illos largitur, & pater est ac protector & prospector vniuersalis omnium.

h 2. Mach. 7. 22.

i 2. Reg. 6. 23.

§. *Moderatus in filios amor*.

EX hoc fundamento debent parentes deducere, quòd debeant moderatum & Christianum ad filios suos amorem habere: ne DEVS excessum amoris puniat, illos subtrahendo: siquidem in omnibus illi dependent à prouidentia diuina, à qua omnium esse, & conseruatio dependet: & quicunque ingratus est, nec ita donum accipit, vt debet (quia potius ex ipso dono, quàm ex eius largitore lætatur) dignum se facit, qui ipso dono priuetur. Et hæc inter alias causa fuit, cur DEVS in antiqua lege statuerit, a *sanctificari sibi omne primogenitum tam de hominibus, quàm de iumentis*; quasi voluerit, offerri sibi primum fructum, quem ab ipsius manu homines accepissent, in signum animi grati, & acceptum ab eo beneficium agnoscentis: quamobrem plures postea illis dabat, & quæ erant steriles, sicut b *Anna Samuelis mater*, obstringebant se *voto dedicandi seruitio DEI filium*, quem ab eo accepissent, vt sic DEVM ipsum permouerent ad orationem, quam fundebant, exaudiendam. Interdum etiam ipsemet DEVS filium sibi offerri ac dedicari petebat, quem parentibus dabat, sicut c *Angelus* monuit *matrem Samsonis*, & alius Angelus d *Zachariam patrem sancti Ioannis Baptistæ*. Quæ omnia eò tendebant, vt parentes intelligerent, se non debere filios suos sui ipsorum causa, sibique ipsis prçipuè diligere; sed ipsi Deo, qui illos largiebatur. Darentq; ope-

a Exod. 13. 2.

b 1. Reg. 1. 11

c Iudic. 13. 5.

d Luc. 1. 15.

ram, ne eorum amore & causa diuino amori, legisque eius obseruationi deessent, aut status sui obligationes negligerent; sed cor suum ab omni inordinato nimioque affectu expurgarent, contenti amore moderato iuxta rationis regulas, & intra eius limites. Et quemadmodum e *vaccæ, quæ vehebant arcam Domini, in directum ibant, pergentes & mugientes ob inclusos earum vitulos domi; nec declinabant ad dexteram, neque ad sinistram, sed gradiebantur itinere vno per viam quæ ducebat Beth-sames*: ita parentes Christiani, licèt naturalem filiorum amorem negare & præterire nō possint, eorum tamē causa deserere nō debent Iesum Christū D. N. sed in animis & corporibus ipsum portare, & omnia exequi, quæ ad ipsius obsequiū spectant: non declinantes à recta via, neque in prosperis, neq; in aduersis; optantes peruenire in Beth-sames, quod significat domum Solis, vt ipsorum conuersatio sit in cælis cum ipso iustitiæ sole, à quo omne eorum auxilium, remediumque dependet.

e 1. Reg 6. 12.

SED vt hanc amoris moderationem magis distinctè & in particulari proponamus, debet primùm elucere in perfecta resignatione, & propriæ volūtatis cum diuina conformitate, quoad filiorum sanitatem & vitam: ita vt, quod ad ipsos attinet, dispositi & parati sint, eisdem carere, quandocunque Deus ita constituerit. Meminerint probationis illius, quam ipse DEVS accepit obedientiæ & fidelitatis serui sui f *Abraham*, cùm iussit *offerri sibi in holocaustum filium eius vnigenitum, quem diligebat Isaac*: fuitque DEO adeò grata animi promptitudo, qua decreuit Abraham facere, quod iubebatur, vt DEVS, eam sibi satis esse statuens, non permiserit filium occidere; sed dixerit: *non extendas manum tuam super puerum, nec facias illi quicquam: nunc cognoui quod timeas Dominum, & non pepercisti vnigenito tuo filio propter me*. Cùm igitur parentes filios suos vident ægrotare, & ad portas mortis peruenire; agnoscant eam esse DEI probationem, qua iubet, eos sibi sacrificari; non quidem eos occidendo (id enim nec licitum est, nec DEVS ipse nunc exigit) sed offerendo se, quòd in ipsis est, ad amplectendam diuinam dispositionem, & eisdem carendum, si DEO placuerit, eos ad se accipere. Hac enim adeò prompta voluntate, & conformitate cum diuina, ostendunt se plus DEVM quàm filios amare. Quod si eos superesse expediat, DEVM eos relicturum, contentum sacrificio cordis, quo eos offerre voluerunt. Nec tamē propterea prohibentur sentire, & naturalē sensum de eorum periculo tenere: ac proindè possunt, & orationes; & alias diligentias adhibere ad filios ab imminēti periculo liberandos: ita tamen, vt si omnib. his adhibitis, Deus eos ad se acceperit, seruent ipsi patientiā, sicut S. Iob: qui etsi videret, vno ictu ablatos sibi septē filios & tres filias; magna tamen animi resignatione dixit: g *Dominus dedit, Dominus abstulit, sicut Domino placuit ita factum est, sit nomē Domini benedictum*. Quamuis enim filiorum mors Diaboli arte & industria euenerit, qui totam domum, in qua illi erant, deiecit:

f Gen 22. 2. 12.

g Iob. 1. 21.

agno-

agnouit tamen ipse in ea Dei permissione supremam eius prouidentiam, cui propriam voluntatem subiecit, & conformauit. Nec malè illi cessit talis resignatio, quam ipse Dominus totidem filijs ac filiabus ei redditis remunerauit. Nec fuit valdè dissimilis Dauid's Regis casus, cùm Nathan Propheta illi dixisset: h *filius qui natus est tibi ex Bethsabee morte morietur:* Nã cũ paruulum videret ægrotantem, *deprecatus est Dominum pro eo: & ieiunauit ieiunio, & ingressus seorsum iacuit super terram, septem diebus; cùm autem intellexisset mortuum esse puerum surrexit de terra, & lotus, vnctusq́; est cumq; mutasset vestes, ingressus est domum Domini & adorauit, amplectens voluntatem diuinam, cui statim Deus alterum dedit filium Salomonem* ex eadem Bethsabee, qui ei successit in regno. In eo quod primum fecit, ieiunando & orando, paternum ostendit affectum; in altero verò, quòd adorauit in templo, ostendit se fidelem Dei seruum, quem præ filio diligebat. h 2 Reg. 12. 14.

§. II. *Parentum cura erga filios.*

HVIC resignationi coniungi debet firma voluntas ac decretum faciendi cum filijs quidquid Deus iubet, ita vt nimius erga eos amor causa non sit alicuius defectus in ijs, quæ Deus vult. In hoc enim sensu dixit Christus D. a *qui amat filium aut filiam super me, non est me dignus*, & iterum. b *si quis non odit filios suos non potest meus esse discipulus.* Hoc autem odium non aliud est, quàm sanctus & ordinatus quidam amor, Dei amori subiectus, quo (vt Apostolus ait) c *educantur filij in disciplina & correptione Domini:* hoc est docentur bonum, quod facere tenentur; & malum, quod fugere debent; retrahuntur à malis socijs, & peccandi occasionibus; reprehenduntur vitia, & puniuntur defectus, ac peccata: ne in eadem relabantur. Et parentes, qui ob nimium amorem, indulgentiam, aut incuriam hæc non faciunt: censentur filios plus amare quàm ipsum Deum. cùm tamen reuera non ament, sed oderint: siquidem dum eis bonum corporis, quod minus est, fauere volunt: non attendunt ad bonum animæ, quod est maius. Ideoque & parentes & filij vtrorumq; bonorum iacturam faciunt, puniente Deo filios ob vitia, quæ parens non puniuit; & ipsum parentem, eò quòd filios non punierit: vt constat ex improuisa & infęlici morte summi Sacerdotis Heli, duorumque eius filiorum, eò quòd parens tepidior fuerit in eis corrigẽdis: &, vt Scriptura loquitur, d *magis honorauit filios suos, quàm Deum.* Siquidem ne filios, qui grauissimè Deum offendebant, grauiùs increparet: voluit potiùs eorum culpam, Deique offensionem dissimulare. quamobrem dixit Salomon: e *qui parcit virgæ, odit filium: & qui eum diligit instanter erudit:* quasi diceret: qui adeò filium suum diligit, vt etiam si videat, castigatione opus esse, eum tamen non castiget: verè ipsum odit re ipsa. subtrahit enim ipsi,

a Mat. 10. 37
b Luc. 14. 26.
c Eph. 6. 4.
d 1. Reg. 2. 29 34 &c. 4. 17.
e Pro. 13. 24.

f Cap. 23. 13. quod maximè esset vtile. & in alio loco: f *noli*, inquit, *subtrahere à puero disciplinam; si enim eum percusseris virga, non morietur. Tu virga percuties eum, & animam eius de inferno liberabis.* Punitio itaque eum ab animæ morte liberabit, & sæpè etiam à corporis morte, in quam incidunt aliquando filij, eò quòd non fuerint à parentibus castigati, qualis ille, quem mater valdè indulgenter educauit, & cùm vltimo supplicio ob sua delicta afficeretur, dixit: *non me Iudex, sed mater mea ex patibulo suspendit.* Sed flebilis magis ac dolendus fuit cuiusdam alterius pueri quinquennis casus, qui consueuerat Dei maiestatem blasphemare: & cùm ægrotans in paternis vlnis pro more blasphemaret, nec à parente corriperetur, dæmones illum ex parentis vlnis arripuerunt, vt blasphemiam in Creatorem vlciscerentur: quod crudelis parens, ex falsa in filium pietate, non fecerat, eum puniendo.

Apud Iansen. in 23. c. Pro. S. Greg. l. 4. Dial. c. 18.

DVO alia documenta magni momenti ad præsens institutum tradit Ecclesiasticus: alterum in filiorum, alterum in filiarum bona educatione. *Primum* ita habet: g *filij tibi sunt? erudi illos, & curua illos à pueritia illorum.* quia enim ignari nascuntur, opus habent edoceri & instrui in omnibus, quæ tanquam boni ciues bonique Christiani facere debent. Et quoniam vt plurimum pueri parum afficiuntur ad discendũ, & ad exercitia virtutis, ob rebellionem carni in ea ætatula connaturalem contra ipsam rationem, necesse est inclinationem illam deprauatam curuare, & aliqua inflicta pœna coercere: sic enim expelletur ex corde ignorantia, & inordinata illa naturæ propẽsio & inclinatio. Sed inchoandũ tamen ab ipsa infantia quando plantulæ sunt teneræ, & instar ceræ mollis ad bonas figuras suscipiendas: nam, si expectes donec indurescant non poteris postea flectere, & curuare. Pater, inquit Ecclesiasticus, h *qui diligit filium suum, assiduat illi flagella, vt lætetur in nouissimo suo; & Equus indomitus euadit durus, & filius remissus euadet præceps. Lacta filium, & pauentem te faciet: lude cum eo, & contristabit te. Non corrideas illi: ne doleas, & in nouissimo obstupescent dentes tui. Non des illi potestatem in iuuentute, & ne despicias cogitatus illius. Curua ceruicem eius in iuuentute, & tunde latera eius dum infans est: ne fortè induret, & non credat tibi, & erit tibi dolor animæ.* Multas alias rationes nunc omitto, quæ positæ fuerunt in primo Tomo, ad ostendendum quanti omnium referat, assuescere i *portare iugum ab adolescentia sua*, & à teneris, vt dicitur, vnguiculis. Addit Ecclesiasticus alterum documentum circa educationem filiarum: k *filiæ*, inquit, *tibi sunt? serua corpus illarum, & nõ ostendas hilarem faciem tuã ad illas.* Filiæ enim meliùs freno timoris continentur, quàm amoris: & cautiores redduntur, cùm parentum vultum seuerum cernunt; quàm cùm blandum. Nominatim autem hoc expresit & commendauit Sapiens, vt ipsi parentes discerent, quanta

T. g Eccl. 7. 25. h Ecc. 30. 1. 8. Tom. 1. Tract. 2. c. 8. i Tren. 3. 27. 2. k Eccl. 7. 26.

puri-

puritate debeant filias suas educare: remouendo scilicet illas ab omni occasione, affectum aliquem minus ordinatum concipiendi erga homines: propterea enim ait ne illi hilarem faciem eis ostendat, & iucundam: ne fortè si erga ipsos parentes ob illam faciei iucunditatem multum afficiantur, occasionem inde accipiant labendi in amorem inordinatum alicuius alterius hominis.

SED in his omnibus necesse est, parentes mediocritatem adhibere discretionis, ne, si ad alterum odij aut nimiæ seueritatis & asperitatis extremũ declinẽt, filios reprehendentes & puniẽtes, non tã ex amore & zelo boni illorum, quàm quòd se ipsos patiantur à propriæ iræ & effrenatæ choleræ passione trahi: deteriores potius euadant, quàm emendentur: & propterea parentes monet Apostolus: l *nolite ad iracundiam* m *& indignationem prouocare filios vestros:* m *vt non pusillo animo fiant.* Quasi dixerit: ne adeò asperè ac seuerè cum illis agatis, vt animo deficiant; & etiam in bono vobis pœnæ potius timore quàm amore virtutis obediant: nec malo vestro exemplo occasionem illis præbeatis, vt & ipsi irascantur, & in cholera contra vos ipsos, exigua cum reuerentia & respectu conuertantur. Mementote etiam vos fuisse filios: vt ita illos tractetis, sicut à vestris parentibus tractari cupiebatis: & sic à vobis discant modum, quo suo tempore debeant cum filijs suis agere: coniungentes grauitatem cum mansuetudine; & pœnæ zelum cum veræ emendationis amore. Hoc ipsum confirmatur documento & regula à S. Augustino coniugibus circa fructum siue prolem, quam Deus illis dederit, proposita. *In prole,* inquit, *vt amanter suscipiatur, benignè nutriatur, religiosè educetur.* Quod fuit dicere: cùm Deus dat illis prolem, accipiãt eam bono & grato animo; non primam tantùm, sed & secundam, & omnes quas dederit, nec solùm filios, sed etiam filias: siquidem Deus est, qui ita distribuit. Deinde, quos acceperunt, benignè nutriant: præbentes eis liberaliter, quæcunque opus habent, quo ad cibum, vestitum, & reliqua omnia. Ne, si quid ex necessarijs illis desit, occasionem accipiant, mala via illud quærendi, & sic sensim prauos induant mores. Sed præ omnibus rebus eos religiosè educent, docentes & instruentes eos in rebus omnibus, quæ ad religionem Christianam pertinent, & ad quatuor hæc capita reuocantur.

l *Eph.* 6. 4.
m *Col.* 3. 21.
Li. 9 *de Gẽ ad lit c.* 7.

PRIMVM continet præcipua fidei mysteria, quæ debent credere: vt ab ipsa infantia benè intelligant, quis Deus sit, & Christus Dominus N. & seriò incipiant amare, timere, ac reuereri Creatorem, ac redemptorem suũ; eique, vt par est, seruire. *Secundum* continet omnia mandata, quæ seruare debent: vt ab ipsa infantia discant odisse vitia, & amare ac exercere virtutes, iuxta præscriptum legis: propositis simul ob oculos, pœnis & supplicijs improborum; bonorum verò coronis & præmijs. *Tertium* continet

sacri-

sacrificia,quibus interesse;& Sacramenta, quæ suscipere debeant: allicientes eos ad Sacrum Missæ audiendum:& suis temporibus peccata sua confitenda;vt à peccatis purificentur ; & sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum frequenter,pro ratione suæ ætatis suscipiendum. *Quartum* continet orationes,quas fundere debent ad Deum D.N.ad Sanctissimam Virginem eius matrem,ad custodem Angelum,& reliquos Sanctos:stimulando illos, & illiciendo ad hæc exercitia,ad conciones audiendas , pios libros legendos;& ad reliqua,quæ sunt perfectorum Christianorum. Ad hoc propositum præclarè perpendit Origenes,quòd scriptura diuina dicit de castissimæ Susannæ parentibus:quòd m *cùm essent iusti , erudiuissent filiam suam secundùm legem Moysi*;ex quo prouenit, vt illa adeò esset timens Deum , vt potius mori elegerit,quàm consentire peccato.vt ex hoc discãt parentes, plurimũ referre,quòd filios,& filias suas doceant legem Dei,& ad eius obseruationem illos allicere,& exhortari:vt si quando peccandi occasiones occurrãt, à lege Dei non recedant.Sed vlteriùs adhuc debet progredi parentum cura ac diligentia in exigenda frequenter ratione à filijs de eiusdem legis obseruatione: vt si quid contra eam acciderit,faciliùs repararetur.Sic enim imitabuntur zelum S. Iobi,cuius septem filij & tres filiæ valdè fraternè ac beneuolè singulis septimanis se inuicem inuitabant: ipse verò parens in fine septimanæ,n *cùm in orbem transiissent dies conuiuij,mittebat ad eos,& sanctificabat eos:consurgensque diluculo offerebat holocausta per singulos*, omnes itaque illos,& ipse ad se conuocabat,vt spirituale conuiuium in die suo illis exhiberet.Pridie enim ad vesperam illos sanctificabat,purificabat,ac ad Festum bonis documentis,consilijs,& illius temporis ceremonijs disponebat.Mox verò manè sequentis diei offerebat pro omnibus holocaustum , excellentissimum scilicet sacrificium,in quo totum animal consumebatur, in testimonium supremæ Creatoris excellentiæ: vt filij Creatorem suum oblatione illa honorarent.Et S Cyprianus perpendit , quòd illa holocausta essent multa:pro singulis scilicet filijs vnum,quod insinuat translatio septuaginta interpretum,quę habet:*offerebat holocausta secundùm numerum eorum*. vt ita Sanctus vir ostenderet:etiamsi filij essent multi,se non propterea curam deponere singulorum,atque si solus vnus fuisset. Cuius tantæ solicitudinis causa erat,quòd cogitaret,ac diceret intra se : *ne fortè peccauerint filij mei,& benedixerint Deo in cordibus suis*,quasi diceret;etiamsi nihil mali exteriùs aduerterim in filijs meis:fortè tamen aliquid est , quod me latet : aut fortè peccatum aliquod interiùs,cogitationis,aut negligentiæ,& ineritæ habuerunt. Quare expedit,vt se purificent,Deoque reconcilientur,& sacrificio eum placent.Nam tanquam bonus,& pius pater non satis sibi existimabat, quòd filij externam & politicam virtutem exercerent ; sed optabat interiorem quoque cordis habere,quæ vera & solida est, radixque exterioris.

m *Dan.13.3. refert S. Hier. ibi.*

n *Iob.1.5.*

Ser. de opere & Eleemos.

Addit-

Additque Scriptura: sic faciebat Iob cunctis diebus, nihil scilicet remittens de sua solicitudine. Quòd filijs adeò fuit vtile, vt cùm omnes eodem die repente sint mortui ex ruina totius domus super se: credendum sit, omnes esse saluatos, eò quòd in bono statu beneque dispositos mors oppresserit, ob diligentiam, quam S. Pater ad eos sanctificandos, ita frequenter adhibebat. Bonumque huius rei signum est, quòd prouidentia diuina eo die eos obire constituerit, quo conuiuium celebrabatur in domo filij primogeniti, qui conuiuijs reliquorum initium dabat, primo die post ipsa sacrificia, quo & fructus, & pietas ipsorum adhuc erat in eis recens. Hoc itaque exemplum S. Iob meritò sequentur parentes in Christiana filiorum suorũ educatione; ne Satanæ, sed Dei filij sint per eius gratiam; perueniantque ad eius gloriæ hæreditatem.

DENIQVE ad hæc omnia summum adfert momentum, bonum parentum exemplum: quorum vita, vt ait Plutarchus, speculum quoddam esse debet, in quo filij videant: quomodo vitia sint ipsis fugienda, virtus verò amplectenda. Nam si parens senex sit vitiosus, vitiaque sectetur: non erit mirum, si iuuenis filius patrem imitetur: quia honori sibi ducet, similem esse parenti. Sit igitur talis parens, vt honorem acquirat filius ex eius imitatione.

CAPVT IX.

PROGRESSVS FIT IN EODEM ARGVMENTO, adductis aliquot documentis ad bonam filiorum educationem, & nominatim constitutis pijs ac peritis Pædagogis & Magistris.

QVAE in proximo capite dicta sunt, hic prosequemur, ampliusq; declarabimus cum S. Chrysost. adducto exemplo *matris filiorum Zebedæi petentis à Christo* D. N. *vt vnus eorum sederet ad manum eius dextram, alter verò ad sinistram in eius regno*: desiderans, vt pia mater, filijs suis, non temporales, & huius sæculi dignitates; sed spirituales & æternas. Quæ licèt non sciret, quid peteret, quo ad titulum & motiuum, cui innitebatur, modumque petendi: affectu tamen ostendit, se multum distare ab alijs matribus, quæ (inquit) corpus natorum suorum amant, animã autem contemnunt: desiderant enim illos valere in sæculo isto, & non curant quid passuri sint in alio: alij diuitias filijs suis prouident, alij honores, *Hom.3. imperf. a Mat c.20.*

" & varias dignitates:& nemo filijs suis prouidet Deum in quo reliqua omnia haberent,& sine quo nihil prodest,reliqua omnia habere. Perditionem illorum cum magno pretio comparant; & salutem nec dono accipere volunt. Si viderint illos pauperes,tristantur, & suspirant; si autem viderint peccantes,nemo tristatur, sed rident: vt ostendant, quia corporum sunt parentes,non animarum. Nam,licèt verum sit,parentes solùm concurrere ad corporum formationem;Deum verò solum animas creare:ac propterea Apostolus illos appellat:b *Patres carnis nostræ, Deum verò patrem Spiritus:* hoc tamen inter patres mundi huius,& veros Christianos interest, quod illi ita corporum tantùm sunt patres, vt attendant soli augmentationi & sustentationi corporali,& terrenæ suorum filiorum, atque si nulla alia vita illis superesset,quàm hæc præsens & mortalis;nec animas haberent æternũ victuras. At parentes verè Christiani, ita sunt corporum patres, vt suo modo etiam sint animarum:nam præter corporis nutrimentum attendunt etiam,& quidem multò diligentiùs in augmentum animæ, prospicientes filijs suis non solùm de ijs, quæ ad hanc vitam mortalem sunt necessaria; sed etiam quæ iuuent ad æternam animæ vitam. Et fortè propterea Adamus post peccatũ vocauit vxorem suam: c *Heuam,* idest,*matrem cunctorũ viuentium:* vt intelligeret,quòd licèt genitura esset filios, ob culpã mortuos; deberet se præstare matrem dando operam, vt illi verè reuiuiscerent per gratiam in virtute Messiæ,iam ipsis promissi. Et propter eandem causam boni & pij parentes appellantur etiam in Scriptura *patres animarum.* ita enim dixit de Abram,d *quòd tulerit,* cùm exiret ex terra sua *vxorem suam, & Loth filium fratris sui, & animas quas fecerant in Haran:* filios scilicet, quos quo ad corpus genuerant,& quo ad animam, benè docuerant & instruxerant: sic enim sunt duplici ratione patres secundùm carnem scilicet,& secundùm Spiritum. Contrà verò de carnalibus,& huius mũdi patribus dicitur:quòd non sint nisi carnis patres,& ideò in scriptura filij eorum appellãtur e CARO,in qua non possit *permanere Spiritus* DEI. Et S. Ioannes Baptista appellat tales f *progeniem,* g & *genimina viperarum:* quia nascũtur ad spirituale parentum suorum mortem,ob educationem prauam, quam ab eis acceperũt; & propriam etiam infœlicem mortem,eò quòd improbos genitorum suorum mores fuerint secuti. Quemadmodũ etiam quadraginta duo illi pueri improborum parentum filij,qui & ipsi improbi erant,h *illudebãt Eliseo Prophetæ dicentes* per contemptum: *ascende calue, ascende calue, & egressi, duo vrsi de saltu lacerauerunt ex eis quadraginta duos pueros.* Quod si causam quæramus, cur Deus non leones,aut tigrides, sed vrsos miserit,iustitiæ suæ instrumẽta & carnifices? licebit respondere,quòd vrsi sint symbola bonorum parẽtum. Ipsa enim fæmella est bis mater:primùm enim, vt ait Aristoteles: frustrum tantùm informis carnis parit; quam lingens lingua ita perficit,

b Heb.12. 9.
c Gen. 3. 20.
d Gen.12.5.
e Gen 6 3.
f Mat.3.7.
g Luc.3.7.
h 4. Reg. 2. 23.
8. de hist. Anim. l.c.17.

vt induat formam viuentis: & hinc oritur, quòd habeat ingentem naturalem amorem ad suos catulos, & summam ostendat feritatem, quando illi abstrahuntur. Quamobrē Deus (vt notat S. Hieron.) iram suam in Hebręos comparat cum ira vrsæ dicens: h *occurram eis quasi vrsa raptis catulis.* Voluit igitur Deus, vrsos esse instrumenta iustitiæ ad puniendos in filijs laceratis parentes, qui non fuerant has feras imitati in educandis, bonisque moribus perficiendis filijs suis; sed satis sibi esse iudicantes, quod frustum informis carnis eis dederint, cùm eos genuerunt: quare tanquam vrsa puniet ipsos parentes, filios suos malè educantes, impulsus vehementi desiderio ac zelo, quo tenetur, vt illi sint probi. Eandem differentiam inter bonos & improbos patres licet etiam declarare ex discrimine, quod ipse Deus, cum Iob colloquens posuit inter struthionem & reliquas aues: hæ enim natura duce sua oua collocant in locis securis, eisque incubāt, proprioque calore viuificant & pullos suos educunt ac alūt, donec per seipsos volare possint, & escas quærere: struthio tamen adeò natura sua est insipiens & inepta, vt *derelinquat oua sua in* ipsa *terra*, & cooperiens illa puluere ita relinquit, & *obliuiscitur, quòd pes* alicuius transeuntis *conculcet ea, aut bestia agri conterat. Duratur ad filios suos quasi non sint sui: & frustra*, quod in se est, laborauit in deponendis ouis, cum nullo aliàs *timore cogatur:* sed sola naturali imprudentia, duricie, & obliuione mera. Hunc igitur in modum boni pijque parentes prudentiam & amorem aliarum auium imitantur: nam cùm filios genuerunt, student benè illos educare, alere, & à periculis omnibus corporis & animæ defendere, subeūtes magnos labores, vt probi illi euadant: nec deponunt hanc curā & solicitudinē, donec illos in aliquo statu collocent, in quo possint sui curam habere: improbi autem parentes imprudentia laborant, & viscera struthionum dura induunt: nā cùm illos genuerint, permittunt manere in terra affectuū & morū terrenorū, contenti quòd eos arena & pulueribus bonorū temporalium ac periturorum cooperiāt, immemores boni animarum eorum: nec cogitantes aut rationem vllam ducentes, quod à sæcularium hominum pedibus conculcentur, aut quòd ab inferni bestijs, dæmonibus scilicet, deuorentur. Et quo ad eorum animam, adeò sunt erga proprios filios duri, atque si ad ipsos non pertinerent: quia non æstimant illos suos, nisi secundùm carnem, quasi non spectaret ad ipsos, curam aliquam eorum gerere, quæ pertinent ad Spiritum. Et hac ratione, quod in se est, laboris sui fructum amittunt; quia non assequuntur finem & Sancti matrimonij scopum, benè scilicet filios educare: qui bonam postea Rempublicam constituant, ac demum cœlum etiam impleant. Et quod adhuc auget eorum miseriam, est, quod hæc omnia negligant, nullo rationabili timore cogente eos aut opprimente; sed quòd à carnali sua & sæculari inclinatione trahi se patiantur, permittente Deo

h *Ose.13.8. Tren 3 10.*

i *Iob 39.16.*

hanc in eis imprudentiam, cordísque duritiem in pœnam suorum peccatorum: iuxta illud Ieremiæ: k *Lamiæ & feræ nudauerunt mammam, lactauerunt catulos suos: filia autem populi mei crudelis, quasi struthio in deserto:* excellit enim feras in crudelitate quam in proprios filios ostendit, qui euadunt etiam struthiones, sicut parentes eorum: nisi diuina prouidentia & misericordia struthionis suppleat obliuionem & incuriam; & viuifico gratiæ suæ calore bonum & pium faciat filium ab improbo patre genitum.

k Thren. 4.3.

§. I. *Bona filiorum educatio S. Tobiæ exemplo ostenditur.*

a Tob. 1. 4.

EXPLICEMVS adhuc magis hæc documenta præclaro S. Tobiæ exemplo, qui cùm adeò esset à sua iuuentute virtuti addictus, vt a *cùm esset iunior omnibus in tribu Nephtali, nihil tamen puerile gesserit in opere,* & cum vxorem duxisset, *genuit ex ea filium, nomen suum imponens ei*, ostendit suam sanctitatem eum educando, ac *docendo ab infantia timere Deum, & abstinere ab omni peccato:* cupiens ex tunc filium esse sanctum, sicut ipse talis esse contenderat; quare iam adultiori monita dedit & consilia altissimæ perfectionis, quibus debent parentes filios suos instruere, & educare. *Honorem* (inquit) *habebis matri tuæ omnibus diebus vitæ eius: memor enim esse debes, quæ & quanta pericula passa sit propter te in vtero suo. Omnibus diebus vitæ tuæ in mente habeto Deum: & caue, ne aliquando peccato consentias, & prætermittas præcepta Domini Dei nostri. Ex substantia tua fac eleemosynam, & noli auertere faciem tuam ab vllo paupere: ita enim fiet, vt nec à te auertatur facies Domini. Quo modo potueris, ita esto misericors. Si multum tibi fuerit, abundanter tribue: si exiguum tibi fuerit, etiã exiguum libenter impertiri stude. Præmium enim bonum tibi thesaurizas in die necessitatis; quoniam eleemosyna ab omni peccato, & à morte liberat, & non patietur animam ire in tenebras. Fiducia magna erit coram summo Deo, eleemosyna, omnibus facientibus eam. Attende tibi, fili mi, ab omni fornicatione: & præter vxorem tuã nunquam patiaris crimen scire. Superbiam nunquam in tuo sensu, aut in tuo verbo dominari permittas: in ipsa enim initium sumpsit omnis perditio. Quicunque tibi aliquid operatus fuerit, statim ei mercedem restitue, & merces mercenarij, tui apud te omnino non remaneat. Quod ab alio oderis fieri tibi, vide ne tu aliquando alteri facias. Panem tuum cũ esurientibus & egenis comede & de vestimentis tuis nudos tege. Panem tuum & vinum tuum super sepulturam iusti constitue, & noli ex eo manducare, & bibere cum peccatoribus. Consilium semper à sapiente perquire: Omni tempore benedic Deum, & pete ab eo, vt vias tuas dirigat, & omnia consilia tua in ipso permaneant. Noli timere fili mi: pauperem quidem vitam gerimus, sed multa bona habebimus, si timuerimus Deum, & recesserimus ab omni peccato, & fecerimus benè.* Hæc omnia Sanctus Tobias senior, quæ à virtutibus prodibant, quas in

corde suo tanquam thesaurum magnum seruabat; easque tanto spiritu ac zelo filio suo infixit, & impressit; vt parentibus simillimus euaserit, & in eisdem quasi compendio tota Christiana perfectio, & quidquid lex diuina iubet, & quod in Euangelica lege maximè excellens, & heroicum est, continetur: & eadem ratione boni parentes tales filios procreabunt, & educabunt, vt, (quemadmodum ait Sapiens) b *quando moritur* Pater, est *quasi non esset mortuus: similem enim reliquit sibi* filium *post se*, in cuius gestis perpetua manebit memoria etiam gestorum patris. b *Eccl.30.4.*

Vt hæc monita executioni mandentur, studere debent parentes, vt filij etiam paruuli semper habeant, in quo benè occupentur, iuxta ætatem & capacitatē suam: nunquā permittentes, eos otiari. In omni enim ætate vera est sententia Sapientis dicentis: c *multam malitiam docuit otiositas*; & aliunde bona occupatio est ratio, & via commoda ad reddendum hominem sanctum, prudentem & sapientem. Et quoniam ordo in rebus faciliores reddit iuuenum occupationes, expedit eas distribuere in certas diei partes: Ita vt vnam partem tribuant addiscendis, & exercendis rebus ad statum Christiani hominis pertinentibus, quę sunt quatuor superius positæ: assignando illis tempus, in quo orent, & Sacro Missæ intersint; & interdum eosdem secum deducendo, eisque assistendo: parentum enim præsentia multum fouet, animatque filios, vt iucundè, suauiterque faciant, quod vident illos facere. In eum enim finem scriptum est: d *Christum Dominum Nostrum*, cùm puer esset, *consueuisse cum suis parentibus ascendere Ierosolymam.* Et superiùs retulimus de Patriarcha Iacob, quòd suos domesticos exhortatus fuerit, vt secum ascenderent in Bethel, hoc est in domum Dei ad offerendum sacrificium. Alteram temporis partem expendere debent in addiscendis, exercendisque rebus in Republica necessarijs, ad bonam communicationem, mutuumque commercium, quæ difficilè nisi in tenera ætate addiscuntur; qualia sunt legere, scribere, ars arithmetica, & humaniores aliæ literæ, aut liberales artes, iuxta cuiusque inclinationem & capacitatem, & iuxta statum & officium, ad quod illos parentes dirigunt. Sicut de Moyse scriptum est: e *quod fuerit eruditus omni sapientia Ægyptiorum*: cùm enim f *filia regis Pharaonis illum sibi adoptasset in locum filij*: illa (ait Caietanus) curauit, eum scientijs illis instrui. Et g *Daniel* eiusque socij à tenera ætate *Chaldeorum literas didicerunt*; vt agere possent cum ipsis Chaldæis. Expedit tamen, parentes obseruare propensiones & talenta puerorum, quò scilicet illa inclinent; ac dotes, & facultates, quæ in illis apparent, ad ea exercitia, quæ desiderant. Hæc enim (vt supra est dictum) indicia sunt vocationis & electionis Dei, cui par est cooperari, eò quòd delectabiliùs, ac diuturniùs, & solidiùs fit, quod pueri, bonam suā propensionem gustumque sequentes, faciunt.

c *Eccl.33.26*
d *Luc.2.42*
Tract.3.c.5.§2.
e *Act.7.22.*
f *Exo.2.10.*
g *Dan.1.4.*

Tertia temporis pars permittenda illis est relaxationi ac recreationi

corporis,vt ætatis eorum imbecillitati condeſcendatur;quę non poteſt durare ac pergere abſque aliquibus ſolatiolis, puerorum ingenijs accommodatis:cauendum tamen, ne illa praua ſint, & peccandi occaſionem habeant: imò & talia,quæ cum ipſa tenera ætate finem accipiant:aut,ſi diutiùs duratura ſint,id fiat abſque incommodo & indecentia. Valde enim pericu'oſum eſſet,puerulum occupari, aut affici ad luſum aliquẽ,qui adultiori eſſet perniitioſus. Attendendum quoque dil'genter eſt, cuinam puerorum generi in huiuſmodi luſibus coniungantur,ne tales ſint, qui videantur eſſe praui ingenij,& ad malum propenſi:ſicut refert ſcriptura ſacra de h *Sara*, quòd *cùm vidiſſet Iſmaelem filium Agar AEgyptiæ ludentem cum Iſaac filio ſuo*, omnem mouit lapidem,vt & Agar & Iſmael filius eius ab Iſaac ſepararentur, eò quòd obſeruaſſet,(vt ait S.Hieronymus)luſum Iſmaelis fuiſſe,fingere quædam idolula,aut ad quædam indecentia ipſum Iſaac prouocare.

h *Gen* 21.9.

In Traditionib. hebraic. in Geneſim.

IN his tamen omnibus agendum eſt parentibus cum prudentia, & cautela,quaſi ſeſe infantum greſsibus accommodando, ne plus illis, quàm puerilis ætas ſuauiter ferre poſsit,imponant.Meminerint, quid Patriarcha Iacob dixerit fratri ſuo Eſau petenti, vt ſimul progrederentur;i *noſti* (inquit) *quod paruulos habeam teneros,& oues,& boues fœtas mecum,quas ſi plus in ambulando fecero laborare,morientur vna die cuncti greges,præcede,& ego ſequar paulatim*, SICVT VIDERO PARVVLOS MEOS POSSE. Paruuli enim non æquè ac magni ambulare,& onera ferre poſſunt: & quando labor vtriſque cõmunis eſſe debet,non oportet paruulos vltra proprias vires vrgere,vt maiores ſequantur;ſed hi potius illorum greſsibus ſeſe accommodare,eoſque alleuiare debent.

i *Gen*.33. 13

§. II. Pædagogi & Præceptores puerorum.

ADHIBEAMVS vltimum documentum in auxilium parentum, quãdo ſcilicet non poſſunt ipſi per ſe ipſos plenè attendere bonæ filiorum educationi,præcipuè cùm ipſi ſunt principales, aut magnates, & valdè aliàs occupati;tunc inquam tenentur filijs in tenera adhuc ætate proſpicere de bonis Præceptoribus,qui ipſorum defectus ſuppleant: ſequentes & imitantes in hoc ſanctum zelum,& ſpiritum Catholicæ Eccleſiæ, quæ in duobus Sacramentis,Baptiſmi,& Confirmationis aſsignat ſpiritualibus ſuis filijs duos compatres,ſiue Pædagogos,qui eos doceãt omnia neceſſaria ad eorum ſalutem & perfectionem,vt in primo Tomo dictũ eſt. Suppoſitis igitur,quæ in eo loco ad hoc inſtitutum diximus,addemus nunc,quòd loco illorum compatrum debeant parentes carnales conſtituere præceptores,ſiue pædagogos aptos ad ſuorum filiorum educationẽ,ita tamen,vt ipſi nõ omninò negligant,rationem & modum cognoſcere,quo pręceptores doceant,

Tract 2.c.9. & 7.

filij-

filijq; proficiant, ac procurare, vt preceptores ipsi sint insignes virtute, sciẽtia & experientia: hæc enim tria sunt necessaria, vt officio suo perfectè fungantur. Et in eisdem oportet excellentiùs eminere eos, qui officiũ illud erga Regum aut magnatum filios exercere debent, vtpotè à quorum bona educatione commune Reip. bonum dependet. Nam siue bonum, siue malum in pueritia addiscant, illud etiam in ætate maiori & senectute seruant: & quales hi principes fuerint, tales & ciues & subditi erunt, vt supra est dictum.

EXPEDIT igitur in primis vt pædagogi & præceptores in virtute præcellant, vt quod verbo docturi sunt, id priùs opere doceant: & ne exemplo malo destruant, quòd bonis verbis & rationibus plantant. Pueri enim pluris faciunt, & maiorem ducunt rationem operum, quæ oculis cernunt, quam sententiarum, quas auribus percipiunt. sicut Alexandro Magno adhęsit prauus quidam incessus, quo præceptor eius Leonidas incedebat. Et quemadmodum qui docet pueros scribere, apponit illis exemplar valdè selectorum characterum, sine quo parum prodesset, voce tantum & verbis tradita doctrina: ita qui velit eos docere modestiam, temperantiam, honestatem, & prudentiam necesse est, propriam suam vitam eis tanquam exemplar proponat, in qua easdem virtutes ipsi cernant, quas verbo præceptor docet; quid enim referret iubere puerum non iurare, si is, qui id iubet, passim & inconsideratè iuret; & vt S. Bernardus ait: si vita contemnitur, etiam verba facilè contemnuntur: contrà verò bona de magistro opinio (vt ait S. Ambrosius) animum discipulo addit ad discendum. 1.

Ex S. Hier. Epist. 89. ad Laetam.

Serm. de Resurrect.

Li. 2. de Virginib.

DEBET quoque præceptor eminere in scientia, quam discipulum suum est docturus: dando operam, vt eam ipsa experientia confirmet, quæ seniorum est propria. Nam (vt S. Chrysost. ait) si cupias imaginem aliquã tibi depingi, non satis tibi esse existimas, aliquem in ea arte tyronem adire; sed pictorem quæris peritum, electum, & in arte pingendi benè exercitatũ, quantò ergo magis decet, vt filio tuo præceptorem quæras sanctum, eruditũ, & benè exercitatum, ac expertũ; qui nouerit, in eo cum magna perfectione viuam virtutum imaginẽ exprimere? si filius ægrotet, non vocas ad eius curationem aliquẽ insipientem, sed eruditum & expertum medicũ. Et non quæres benè eruditum & expertum præceptorem, qui eundem doceat; & à prauis propensionibus, quibuscum nascitur, curet ac liberet? 2.

Hom. 16. in Matth.

PRAETEREA multum confert experientia ad iuuenum inclinationes & propensiones dignoscendas, quæ per externa indicia, sunt deprehendendæ: eas enim produnt verba, & actiones, & ipse vultus, alijque repentini motus, qui etiam sunt indicia boni aut mali, quod postea prosequẽtur, si eas sequi permittãtur, iuxta illud Salomonis: l *ex studijs suis intelligitur puer, si munda & recta sint opera eius.* Quod declarans Nicolaus Lyranus ait: ex ijs in quibus pueri cũ oblectatione quadã occupantur, deduci possunt bona, 3.

l Prou. 20. 11.

aut mala opera, quæ adultus prosequetur. Ac propterea (vt refert S. Gregorius Nazianzenus) Lacædemones occiderunt quendam puerum ex sanguine regio; eò quòd viderent, illum valde delectari venandis auiculis, & occidendis: ex hoc enim coniiciebant, si adolesceret, fore crudelem in homines. Sed quemadmodum fuit barbara & fera crudelitas, talem occasionem accipere ad puerum occidendum: ita erit magna prudentia, si magister coniecerit ex aliquibus indicijs prauam aliquam pueri propensionem, illam tempestiuè curare & remedium adhibere: cùm hoc non sit aliàs difficilè in initijs, antequam profundas in anima iaciat radices.

Refert Iansen ibi. Epist 187. inter opera S. Basilij.

4. DENIQVE in omnibus procedendum est præceptori cum spiritu paterno: quia reuera est tanquam secundus pater, qui primum adiuuet in perfectione, quam filio suo est communicaturus per bonam educationem: quæ pluris fit quàm prima generatio: parum enim filio profuisset hominis esse & naturam accepisse, nisi nouum etiam esse obtineat, quo sit bonus & sanctus. Sed quoniam negotium hoc non est vnius diei, & pueri sæpius mutantur, etiam dissimulantes & fingentes, necesse est præceptorem longanimitatem & patientiam induere: perseuerantia enim omnes difficultates vincit: *agricola* (ait S. Iacobus) *expectat pretiosum fructum terræ, patienter ferens donec accipiat temporaneum & serotinum.* Et pueros (ait S. Chrysostomus) esse quasi agrum aliquem incultum, carduis, spinis ac tribulis refertum, ideòque sensim esse colendos; bonæque doctrinæ aratro prauas illas herbas euellendas, vt fructum reddant sementi similem, quæ in eis iacitur. Quod si Deus permiserit, præceptorem ipsum etiam magno labore ac diligentia adhibita nō fieri voti sui compotem, ob pueri deprauatam indolem, & improborum sociorum moribus corruptam: non tamen perdet ipse apud Deum, sui laboris fructum. Nam (vt S. Bernardus Eugenio Papæ scripsit) *curam exigeris, non curationem:* hoc (inquit) exigitur à te, vt curam adhibeas, non vt sanitatē adferas. Nam quemadmodum medicus tenetur diligenter attendere ad curationem infirmi, non verò eundem sanitati restituere: quia sæpè absque vlla sua culpa id præstare non poterit: ita à præceptore & pædagogo exigitur, vt benè doceat, instruatque discipulum: licèt absque eius culpa euenire possit, vt discipulus non amplectatur, quod bonus præceptor monet. Aliquod etiam solatij genus possunt ex hoc accipere boni & pij patres, cum facientibus ipsis quidquid possunt ac debent ad bonam filiorum educationem, illi tamen iustis Dei iudicijs euadunt peruersi. Nihil enim noui est, quòd ex pijs parentibus, filij prodeant impij: sicut etiam è contra, quòd ex impijs parentibus, filij prodeant valdè pij: nō enim virtus simul cum natura communicatur; sed neque vitium cum natura suscipitur. Sanctus fuit Dauid, sed filios habuit valdè improbos, & in Deum, ipsumq; parentē valdè rebelles. Nec minus sanctus fuit Iosias Rex, qui tamen filius fuit Manasses impijssimi

Iacob. 5. 7.

Lib 4. de cōsider. c 1.

paren-

parentis: habuitq́ue ipse filios adeò improbos, vt propter illoru[m] peccata regnum ipsum perierit. Ac propterea per Ezechielem Prophetam dixit Deus populo suo; *omnes animæ meæ sunt: vt anima patris, ita & anima filij, mea est: anima, quæ peccauerit, ipsa morietur. Et vir si fuerit iustus, & fecerit iustitiam: in præceptis meis ambulauerit, & iudicia mea custodierit: hic iustus est, & vita viuet. Quòd si genuerit filium latronem, effundentem sanguinem: filius hic morte morietur. Qui si genuerit filium, qui videns omnia peccata patris sui timuerit, & non fecerit simile ei, sed iudicia mea fecerit, & in præceptis meis ambulauerit: hic non morietur in iniquitate patris sui, sed vita viuet: anima quæ peccauerit, ipsa morietur. filius non portabit iniquitatem patris, & pater non portabit iniquitatem filij: iustitia iusti super eum erit, & impietas impij erit super eum.* Ezech 18. 4 20. Quamuis autem bono parenti non sit sufficiens solatium, quòd omnes suas partes explens, se ipsum à culpa & morte liberet, si nihilominus videat filium miserè & infœliciter in peccata labi, & damnari: non tamen debet propterea se alicui periculo Deũ offendendi exponere, nec animæ suæ pacem turbare, quando iam nullum potest adhiberi remedium: sed ad misericordiæ diuinæ pedes recurrat, seseque prosternens, occulta Dei iudicia veneretur; supplexq́ue petat, ne & ipsum deserat, ita vt pater post filium pereat. Licèt quidem nec à ratione alienum est, talem filij iacturam deflere, sicut flebat Dauid infœlicem Absalom, filij sui mortem, dicens: *fili mi Absalom, Absalom fili mi: quis mihi tribuat vt ego moriar pro te, Absalom fili mi.* 2. Reg. 18 33. potiùs enim propriam corporalem, quàm filij spiritualem mortem optasset. Non tamen tantum tristitiæ locum dare debet, vt ab ea quasi absorptus, negligat quæ maioris sunt momenti: vt scilicet cymbam ad portum salutis æternæ tam propriæ, quàm reliquorum filiorum, quos à Deo accepit, diligenter dirigat.

CAPVT X.

QVOMODO FILII SE ERGA PARENTES & fratres, nurus erga suas socrus, & cognati affinesq́; inter se, gerere debeant.

VM status matrimonij, secum adferat multitudinem & varietatem cognatorum, consanguinitate & affinitate coniunctorum, quorum aliqui maiores, alij minores, alij æquales inter se sint: oportebat aliqua perfectionis documenta indicari, quæ ad mutuam inter se perfectam pacem & concordiam seruandam erant necessaria. Cum igitur hactenus documenta tradiderimus à maioribus erga minores, hoc est à pa-

rentibus erga filios seruanda: superest ea nunc tradere, quæ ad minores erga maiores, & ad æquales inter se pertinent, initio facto à filiorum erga parentes obligatione, cui vt satisfiat, est virtus quædam specialis, quam Philosophi PIETATEM appellant, quæ (teste S. Thoma) in genere extenditur ad cultũ & obsequium cognatis omnibus debitum, nominatim tamen parẽtibus: à quibus & Esse & vitã, quam habent, acceperunt. Nam quemadmodum virtus Religionis omnes homines inclinat ad exhibendum Deo supremum cultum, honorem, & subiectionem, quam illi tanquam supremo patri, primoque totius Esse & vitæ, quam habent, omniumq; bonorũ quibus fruuntur, principio debent: ita PIETAS filios inclinat ad reddendum parentibus honorem, obsequium & subiectionem, tãquam naturali principio sui Esse, vitæ, & institutionis, ac educationis, quam habere debent, vt ipsa vita sit bona: parum enim emolumenti adferret, quòd pater institueret ac gubernaret bene filium, si hic non se illi subijceret ac obediret.

2.2.q.101.a.1.

CVM autem hæc obligatio mutua sit, & vtrique parti communis: noluit tamen Deus parentum obligationem ad filios exprimi inter decem Decalogi præcepta: quia naturalis amor, quem erga illos habent, & ipsorum filiorum necessitas, id ab eis continuè exigit, reuocatque in memoriam obligationem, qua ad ipsis prospiciendum tenentur. Ipsorum tamen filiorum obligationem voluit exprimi in primo secundæ tabulæ præcepto, in qua continentur præcepta, quæ vnusquisque erga suos proximos seruare debet: eò quòd filiorum erga parentes amor soleat cum ætate refrigescere; præcipuè cùm hi ad senilem ætatem peruenerint, à quibus propterea commoditatem nullam expectant, sed aliqua potiùs incommoditate afficiuntur; cùm paternis bonis, ipsis viuentibus, vti pro arbitrio non liceat. Et hanc ob causam soli huic præcepto inter septem reliqua, quæ versùs proximos sunt seruanda, adiecit Deus specialem illud seruantibus promissionem, vt notauit Apostolus, dicens: a *filij obedite parentibus vestris in Domino, hoc enim iustum est.* ait enim: *honora patrem tuum, & matrem tuam, (quod est mandatum primum in promissione) vt bene sit tibi, & sis longæuus super terram.* Verbo autem *honorandi*, ait S. Thomas triplicẽ obligationem intelligi. *Prima* est, exhibẽdi reuerentiã & cultũ parentibus, tanquam principio naturalis nostri Esse: exhibendus enim illis est honor, quem ipsorũ dignitas exigit, & ratio dictat. *Secunda* est, obediendi in rebus omnibus, quæ non sunt Deo contrariæ: id enim insinuat verbum illud obediendi *in Domino*, hoc est, ne sit obedientia in re, quæ Deo displicet, sed quæ placet, & intentione principali ipsi Deo placendi: nam in re, quæ Deo displicet, eiusque præceptis contraria est, non debent parentibus obedire, sed eos potiùs odisse sancto illo odio, de quo Christus D.N. dixit: b *qui non odit patrem suum non potest meus esse discipulus.* Quæ obedientia in excellenti illa perfectione esse debet, quam Apostolus

a Ephes. 6.1. Coloss. 3.20. Exo. 20. 12.
2.2 q. 101 a. 2. & in Eph. 6.
b Luca 14. 26.

com-

commendat seruis erga suos dominos, sicut suo loco est declaratum. Et quidem filij adeò perfectiorem obedientiam, & maiori cum amore exhibendam tenentur, quò esse filium excellit conditionem & rationem seruorum. *Tertia* obligatio est, filiorum seruiendi parentibus, eósque cùm indigent, sustentandi: visitando eos, & eorum curam gerendo cùm ægrotant; eísque in rebus omnibus necessarijs subueniēdo, cùm senes iam sunt, & pauperes. Hoc autem facientes filij, promissiones Dei obtinebunt, tam temporales huius vitæ, quàm spirituales & æternas, quæ per illas significantur: quòd scilicet benè illis erit, ac prosperè in corpore & anima, diúque vitam protrahent in hoc sæculo, si ita illis expediet: aut, si non, in altera vita, quæ est terra viuentium in æternum. c *Nam pietas*, ait Apostolus, *ad omnia vtilis est: promissionem habens vitæ, quæ nunc est, & futuræ.*

Tract. 3. cap. 3.

c Timo. 4. 8

§. 1. Huius præcepti fauores, vel maledicta.

Clarius hæc explicat Ecclesiasticus, referens duodecim singulares fauores, quos Deus exhibet filijs huius præcepti custodibus, & maledicta, quæ eiusdem transgressoribus eueniunt. a *Iudicium* (inquit) *patris audite filij, & sic facite vt salui sitis. Deus enim honorauit patrem in filijs: & iudicium matris exquirens, firmauit in filios. Qui diligit Deum exorabit pro peccatis, & continebit se ab illis, & in oratione dierum exaudietur. Et sicut qui thesaurizat, ita & qui honorificat matrem suam. Qui honorat patrem suum, iucundabitur in filijs, & in die orationis suæ. Qui honorat patrem suum, vita viuet longiore: & qui obedit patri, refrigerabit matrem. Qui timet dominum honorat parentes, & quasi Dominis seruiet his, qui se genuerunt. In opere & sermone, & omni patientia honora patrem tuum, vt superueniat tibi benedictio à Deo, & benedictio illius in nouissimo maneat. Benedictio patris firmat domos filiorum: maledictio autem matris eradicat fundamenta. Ne glorieris in contumelia patris tui: non enim est tibi gloria, sed confusio. gloria enim hominis ex honore patris sui. & dedecus filij pater sine honore. Fili, suscipe senectam patris tui, & non contristes illum in vita illius: & si defecerit sensu, veniam da, & ne spernas eum in virtute tua: eleemosyna enim patris non erit in obliuione. Nam pro peccato matris restituetur tibi bonum, & in iustitia ædificabitur tibi, & in die tribulationis commemorabitur tui: & sicut in sereno glacies soluentur peccata tua. Quàm malæ famæ est, qui derelinquit patrem: & est maledictus à Deo qui exasperat matrem.* Omnia hæc sunt Spiritus Sancti verba, quorum veritas confirmata est multis historijs sacris, Ecclesiasticis, ac prophanis, in quibus multa referuntur prodigiosa exempla, quæ euenerunt: in quibus apparet, aut remunerasse Deum bonorum filiorum obedientiam, aut malorum improbitatem puniuisse. Bonorū testes sunt prosperi & fœlices euētus, b *Sem* & *Iaphet*, eo quòd patris Noe nuditatem operuissent: fœlicitas

a Eccl. 3. 2.

b Gen. 6. 26.

c cap. 22 9 d cap. 37 2. & cap. 47.

c *Isaac*, ob præstitam patri suo Abraham simplicem, & ad nutum obedientiam; & patriarchę d *Ioseph* ob amorem ac zelum, quem habuit in domum patris sui Iacob. Sed his omissis exemplis adeò omnibus not s, vnum tantum valde memorabile adferam, quod euenit inter Gentiles, vt refert Aristoteles in libro de mirabilibus mundi: inter quas refert in Sicilia olim ex ignita quadam voragine igneum quendam torrentem certis temporibus prorumpere consueuisse, qui omnia vicinia loca longè lateque depopulabatur: & cùm quodam tempore vehementiùs exundaret, omnesque habitatores sese in fugam darent, senex quidam ob senilis corporis impedimentum fugere non poterat: hic videns filium vnà cum alijs properantem, illum ad se vocauit, petijtque, vt in ea extrema necessitate ipsi adesset substitit filius, & accepto in humeris patre, perrexit, lentiùs quidem paterno onere grauatus: cùm verò amnis intumesceret, diuinitùs factum est, vt medius diuideretur, ita vt liberum transitum filio patrem gestanti relinqueret. patre igitur in tuto collocato, alios, qui pręcedebant, ac celeriter fugiebant, est assecutus. Quam insignem filij erga parentem charitatem, Deus compensauit prodigiosè illum ex periculo ignis educendo, vitamque ei longam largiendo, quia ipse mortis periculo, vt patrem ab ea liberaret, sese exposuit.

De improbis etiam & nequam filijs plurima adferri possent exempla, qui horrendo & funesto suo interitu cæteris terrori esse possunt: taceo verò impudentem illum Cham, qui patri suo nudato illusit; & Ruben, qui, ob insignem Iacobo Patri contumeliam irrogatam, ius primogenituræ, sacerdotium, ac imperium, duplicemque hæreditatem (quæ illi, ratione primogenituræ, debebantur) amisit; & filios Heli, pijs parentis sui monitis nō acquiescentes; & Absalonem, qui etiam in patrem rebellare ausus est: aliaque celebria, & omnibus passim nota exempla prætereo: vnum tantùm hic describam, quod à S. Bonauentura refertur de filio quodam, qui splendidè quotidiè cum vxore sua epulabatur; pauperculum interim patrem fabis, victitare sinebat. hic pater, cùm die quadam filij domum adijsset tempore, quo mensæ ille accumbebat, & caponem sibi paratum habebat: vbi autem patrem adesse comperit caponem armario includi fecit, solitum patri cibum tantùm præbens. Patre itaque iam abeunte, caponem educere dum vult, in bufonem ingentem conuersum reperit, quem in faciem & oculos insilientem auellere nulla arte aut ratione potuit, donec eius veneno infectus expiraret: Deo impiam filij in patrem crudelitatem, horrenda hac morte puniente. Vt enim benè ait Sapiens; e *oculum, qui subsannat patrem, & qui despicit partum matris suæ, effodiant eum corui de torrentibus, & comedant eum filij Aquilæ*, quasi dixerit: dignus est, qui in cruce pendens moriatur, in qua à coruis & Aquilis deuoretur & lanietur. Nominat autem hic viuaces & lon-

Lib. de decē Præcept. ser. 5. de 4. Præcepto.

e Pro 30.17

gæuas has aues, vt ex huiusmodi iustitiæ diuinæ executoribus colligatur, filium erga parentes immorigerum, ac nefarium, etiam hic longiori se vita priuare, quam Deus promisit legem de parentibus honorandis seruantibus: quæ lex etiam huiusmodi punitiones & supplicia constituit. Strictè enim Hebræis olim Deus præcepit, vt f *filius, qui parentes percussisset, aut maledixisset, morte moreretur.* Neque enim viuere meretur, qui tantam erga illos, à quibus vitam accepit, ingratitudinem ostendit: & alibi dicit: g *filium contumacem & proteruum, qui non audierit patris ac matris imperium, & ab eis coercitus, obedire contempserit, ducent eum ad seniores ciuitatis, dicentq; : filius noster hic proteruus & contumax est, monita nostra audire contemnit, comessationibus vacat, & luxuriæ atque conuiuijs: lapidibus eum obruet populus ciuitatis, & morietur: vt vniuersus Israel audiat & pertimescat.* Denique labores, quos patres in filijs educandis sustinuerunt, continuò clamant, exiguntque vt filij ipsos ament, ac venerentur: honorem (inquit Tobias filio suo) h *habebis matri tuæ omnibus diebus vitæ eius. Memor enim esse debes, quæ & quanta pericula passa sit propter te in vtero suo.* Et Ecclesiasticus ait: i *honora patrem tuum, & gemitus matris tuæ ne obliuiscaris. Memento quoniam, nisi per illos, natus non fuisses, & retribue illis, quomodo & illi tibi:* sed cùm par pari referre non possis: refer saltem summum quod poteris, cum summa charitate.

f Exo 20.15
g Deu.21.18
h Tob.4.3.
i Eccl.7 29.

SED non expedit cælestem Apostoli Rhetoricam silentio præterire, qua in suis Epistolis hæc monita tradens, ea inserit inter alia, quæ multum conferunt ad ea exequenda. Præmittit enim amorem, quo se mutuò pater & mater, tanquam probi coniuges, diligere debent; & obedientiam, quam vxor debet suo viro exhibere: vt vtrumque exemplo sit ipsis filijs: post ipsa verò monita, suauem ponit rationem, qua debent parentes filios suos tractare, k *ne illos scilicet ad iracundiam prouocent, aut* l *pusillo fiant animo:* ne occasionem accipiant imminuendi, aut etiam abijciendi reuerentiam & amorem, ac deficiendi in obedientia & subiectione debita, quæ plurimùm dependet ex modo, quo à parentibus tractantur; nam si illi erga filios opere ipso ostendant se patres: filij quoque ostendent se reipsa tales erga ipsos.

k Ephes 6.4
l Coloss 3 20

§. 11. *Ex huius Præcepti obseruatione amor & concordia oriuntur.*

EX eadem quoque radice amor & concordia oritur, quæ inter ipsos filios esse debet, mutuò se tanquam bonos fratres amando; & alter alteri, quod sibimetipsi cuperet, optando: vt naturali sanguinis amori supernaturalis amor Christi adiungatur, qui illum comitetur, moderetur, ac perficiat: ne ad extrema excessus aut defectus declinet, quæ veram cha-

ritatem lædunt: siue contra Christi legem ita frater ametur, vt eius causa illam transgrediatur: cùm tamen in tali casu, non amandus, sed odio habendus sit, quemadmodum de ipsis parentibus est dictum: aut contrà naturali legi non pareat, quæ mutuum inter fratres amorem seruandum iubet: qui amor valde a *placet Deo & hominibus*, ac propterea vehementer idem b *Dominus odit eum, qui seminat inter fratres discordias*; qui al bi addit: c *fratrem, qui adiuuatur à fratre, esse quasi ciuitatem firmam: & iudicia quasi vectes vrbium*: id est cùm lites & contentiones inter ipsos oriuntur. Nam quò fortiores ex concordia fiunt ad se mutuò tuendos: eò sunt ex discordia magis terribiles ad se mutuò offendendos. Cùm enim hæc eousque peruenit, vt naturale sanguinis vinculum frangat, adeò progressa censenda est, vt difficillimè reparetur, cuius exemplum est in discordia, quam habuit d *Chain cum* fratre suo *Abel*, & e *Esau cum Iacob*, & *filij* f *Iacob, cum fratre suo Ioseph*. Hęc discordia ex inuidia, aut cupiditate vt plurimùm oritur. Nam cùm fraternitas modũ quendam æqualitatis secum adferat, dolet improbus, fratrem sibi in natura aliàs æqualem, præferri in bonis gratiæ aut fortunæ: at charitas, quæ naturalem fraternitatem perficit, nouit benè has discordias præuenire per modos & media in tertio Tractatu posita. Quidquid enim ibi est dictum de charitate inter proximos seruanda, maiorem vim habet inter fratres & cognatos. Solùm nunc addam, quod pertinet ad concordiam inter nurus & socrus, quæ rarò solent benè conuenire. Ac propterea *Saræ* parentes inter bona alia consilia, quæ filiæ suæ dederunt, cùm eam Tobiæ in matrimonium tradidissent, primum fuit, vt g *suos soceros honoraret*. vsi sunt autem verbo *honorandi*, quo Deus iubet filios *honorare* suos *parentes*, vt intelligeret, debere se socerum loco patris, socrum verò loco matris habere, & diligere eos, ac reuereri, obsequiumque eis exhibere, tanquam vera eorũ & bona filia: solùm addam celebre & heroicũ RVTH & NOEMI exéplum, quod verè fuit in mundo singulare. RVTH enim erga socrum suam omnia præstitit, quæ bona quęuis filia potuisset erga suam bonam matrem: non solùm quàm diu vir eius superuixit: sed, quod amplius est, etiam illo mortuo: nam amor adeò erat profundè in corde radicatus, vt non dependeret à vita viri. Quod facilè ex eo primùm intelligitur, quòd cùm videret eam ex regione Moab solam, ac desertam recedere, ita eius est miserta, vt comitari eam constituerit, & in eius contubernio per totam vitam permanere. Ac propterea obtulit se ad paternam domum, & cognatos omnes deserendos; & quod amplius est, ipsos Deos suos, antiquosque mores, & leges: eas verò amplectendas, quas eius socrus præ se ferebat ac profitebatur. Postquam verò in Bethleem peruenit, fuit illi in omnibus valde obediens; nihil faciens absque eius approbatione, & facultate: omnium

a *Eccl. 25. 1.*
b *Pro 6. 19.*
c *cap. 18. 19.*
Ita Iansen.
d *Genes. 4. 5*
e *cap 27. 41.*
f *cap 37. 4.*
g *Tob. 10. 13*

verò,

verò, quæ faciebat, rationem ei reddebat: & quidquid illa iuberet exequebatur. Laborabat præterea, vt se & illam aleret: & quidquid suo labore comparabat, totum socrûs manibus tradebat; & ipsius cibi, quem dono accipiebat, reliquias seruabat, quas ei adferret. Quæ omnia veri amoris erant signa, virtutisque valde perfectæ. Quam merito deberet omnes nurus imitari, vt vera charitate cum suis socrubus coniungantur. Quid verò socrus ipsæ facere debeant, deprehendent in ipsa Noemi, quæ erga Ruth omnia præstitit, quæ bona quæuis mater potuisset in suam filiam. Admisit enim illam in suum contubernium, cùm videret, quanta constantia id ipsa desideraret: singularem adhibuit curam, vt amanter & confidenter cum illa ageret; in omnibus eam dirigens, quæ factura erat; suo tempore solatium ei adferre curauit, dirigens eam, vt virum acciperet diuitem, potentem, ac nobilem; offerens ei in dotem, vel modicum illud, quod ex proprij viri facultatibus sibi supererat. Et quando Ruth filium peperit, ipsa illum quasi suum accepit, eumque nutriebat, quasi eius esset nutrix; libenterque audiebat vicinas & amicas sibi congratulantes ac dicentes: h *ipsi natum esse filium*. In quibus omnibus amor elucet, quem debent socrûs erga suas nurus habere, non solum quamdiu ipsarum filij sunt superstites, quibus illæ nupserant: sed etiam erga iam viduas, permanentes semper in vero amore materno. h *Ruth* 4. 17.

Qvae si in lege antiqua sunt gesta, quid meritò fieri debet in noua, quæ verè est lex amoris? si Euangelicæ legis gratia, vt Isaias ait, efficit vt i *habitet lupus cum agno, & pardus cum hædo accubet:* cur non sufficiet ad socrus, & nurus in charitate iungendas? si gratia Sacramenti, & matrimonij status efficiunt, vt vir & vxor sint perfectè quasi vnus; cur vir non habeat vxoris suæ parentes tanquam proprios; & vxor similiter, viri sui parentes? vnico duntaxat in casu Saluator noster inter k *Socrus & nurus, discordiam & diuisionem positurum* se ait: sicut etiam inter patres & filios, ac fratres ipsos: cùm scilicet aut falsa religio, aut improba alterius vita periculum & occasionem alteri adferret à bona vita aut religione recedendi, aut benè semel proposita mutandi. Si autem in vna fide ac religione vnitæ & coniunctæ sint: cur non etiam in eisdem moribus consentiant, ne cogantur seorsim & separatim semper viuere? cur non l *altera alterius onera portet, vt sic Christi legem adimpleat:* quæ lex est charitatis? cur minor propriam voluntatem non mortificet, vt maioris exequatur? & cur maior voluntatem suam non flectat, vt in re aliqua minorem recreet? nam alterius mortificatio, & tolerantia in causâ erit, cur altera quoque se accómodet: semper autē

i *Isaie* 11. 6.
k *Matth.* 10. 34. *Luce* 12. 53.
l *Galat.* 6. 2.

æquum eſt, vt hæc ſubiectio & accommodatio ab ea incipiat, quæ magis tenetur ſe ſubijcere.

De Sancta Monica ſcribitur, quòd cum ob ancillarum murmurationes non poſſet ſocrus pacem cum ipſa habere, adeò fuerit patientia & prudentia eius admiranda, vt tandem ſocrus eius valde illam dilexerit, & præcipua fuerit ſuæ nurus propugnatrix, cùm ſimiles nugæ ad ſe de ea adferrentur.

Nec minus perniciosa eſſe ſolet diſſenſio inter ſoceros & generos; & horũ cum vxorũ fratribus, aut harũ cũ fratribus virorũ, maximè cum alicuius vtilitatis aut proprij cõmodi occaſiones occurrũt: hæc enim cupiditas potiſſima ſolet eſſe radix huius diſcordiæ: quemadmodum videre licet in ea,
l Gen. 31. 1. quæ fuit inter Patriarchã l *Iacob*, & ſocerũ ſuum *Laban*, eiuſque filios, vxorum ſuarum fratres. Qui conqueri cœperant quòd *Iacob tuliſſet omnia, quæ fuerunt patris* eorum, ac *de illius facultate ditatus eſſet*. animaduertens autem Iacob faciem Laban erga ſe non eſſe ſicut antea, coactus fuit illos deſerere, & in patriam ſuam redire. nec propterea illi ab eo perſequendo deſtiterunt, eique auferendo, quæ ipſe iuſtè acquiſiuerat; niſi Deus illius partes egiſſet, & à tot calumnijs defendiſſet. Hinc ortum habuit Eccleſiaſtici il-
m Eccl. 37. 7. la admonitio: m *noli conſiliari cum eo, qui tibi inſidiatur, & à zelantibus te abſconde conſilium*. Inſinuat enim, ſoceros eiuſque filios in aliquibus negotijs non eſſe bonos conſiliarios: eò quòd ſint propriorum commodorum cupidi.

Sed Chriſtiana charitas & prudentia huiuſmodi errores corrigit, magnamque pacem & animorum coniunctionem inter omnes ponit: impellit enim ſoceros, ad bona conſilia ſuis generis præbenda, & ipſos generos, ad eadem amplectenda, & ſequenda. Vt videre licet in aptiſſimo illo con-
Exod. 18. 18. 24. ſilio quod *Ietro dedit* genero ſuo *Moyſi*; quod ipſe magna cum humilitate eſt ſecutus: eò quòd ſocero ſuo eſſet magna charitate vnitus. Reliqua quæ huc ſpectant videre licebit in loco paulò ſuperiùs allegato.

(∴)

CAPVT XI.

FAMILIAE GVBERNATIO PRAECIPVE EX PARte perfectæ Coniugis.

VM perfecta totius domus & familiæ gubernatio inter ipsos coniuges sit distributa, cuius præcipua pars, quæ ad virum spectat, superius in tertio Tractatu satis fusè est declarata, solùm superest ea nunc adferre, quæ ab vxore sunt præstanda: eadem verò opera summatim referemus ea particularia, quæ ipsa, vt in gradu suo perfecta sit, præstare debeat: sequens & amplectens illa consilia, quæ boni parentes Saræ filiæ suæ dederunt, monentes non solum honorare soceros suos, diligere maritum (quod iam superiùs insinuauimus) sed a *regere familiam, gubernare domum, & seipsam irreprehensibilem exhibere.* a *Tob.10.13.* Quod ipsum fusius Spiritus sanctus ore Salomonis explicauit, quamuis ille rem hanc adeò raram & pretiosam existimauit, vt præclarum illud exordium præmitteret: b *Mulierem fortem quis inueniet? procul & de vltimis finibus pretium eius*: b *Pro.31.10.* insinuare volens, valdè esse difficilè inuenire mulierem virili fortitudine exornatam: & si inueniatur, eam esse magni pretij & æstimationis, quemadmodum rari sunt, magniq́ue fiunt pretiosi lapides ex Orientis Indijs allati, iuxta illud: omne pretiosum rarum: & bonum, quod rarum est, etiam est pretiosum. Sed quamuis rara sit tanta perfectio in coniugata muliere, si eius imbecillitatem, quam ex seipsa habet, aspiciamus; non tamen erit adeò difficile talem in Euangelica lege inuenire, ob virtutem & gratiam, quam Christus Dominus noster cum matrimonij Sacramento coniunxit. Quæ mulierem, alioqui debilem, reddit fortem, ac strenuam, ad præstanda quæcunque tenetur erga DEVM, virum suum, filios, & familiam totam. Et quamuis ad eadem præstanda vir ipse teneatur: non tamen ita rarus est vir fortis ac strenuus: quia ipsa natura eum animo forti exornauit, in quo gratia ipsa, firmius ac robustius inuenit pectus, ad proprij status onera ferenda. Sed non est tamen solus, adeò insignis & egregius, vt non etiam indigeat fortis ac virilis vxoris auxilio: cuius excellentias & proprietates refert Spiritus sanctus ad certum eas numerum reducendo, in quibus summatim continentur omnes in præcedentibus capitibus positæ.

§. I. *Perfectæ vxoris Excellentia.*

1. PRIMA excellentia est, quod viro suo magno sit leuamini, quietique in omnibus, quæ ad bonam totius domus gubernationem pertinent: ob sanctitatem scilicet, ac prudentiam, quam in ea obseruauit & expertus est. a *Confidit* (inquit) *in ea cor viri sui, & spolijs non indigebit. Reddet ei bonum, & non malum, omnibus diebus vitæ suæ*, quasi distinctius dixerit: tanta est eius probitas, tantaque animi fortitudo, vt vir eius securè illi fidat, omnesque suas curas committat: certò sperans, eam rerum omnium ipsius curæ commissarum exactam rationem reddituram. Quamobrem potest ipse ad sua negotia peragenda liberè ac securè domo exire, absque timore aut formidine mali alicuius exitus. Quam cùm adeò sollicitam experiatur in custodiendis quæcunque illi tradit: non opus habet, diuitias ex aliorum *spolijs* per illicitas negotiationes, & media mala acquirere: eas sibi sufficere existimans, quas à DEO accepit, & propria sua industria comparauit. Est præterea ipsa adeò grata, ob quoduis bonum à suo viro acceptum, vt & verbis & operibus bonis *bonum ei reddat, & non malum*, nec molestiam vllam *omnibus diebus vitæ suæ*. Continet autē singularem quandam Emphasim verbū REDDET, quod significat aliquid in compensationem, & quasi remunerationem ei dare, à quo beneficium accepit: quare dum eo verbo vtitur Salomon, præsupponit bonam tractationem prudentis viri erga suam vxorem, eò quòd illa talis sit, vt ipsum obliget, impellatque ad amanter ac beneuolè cum ipsa agendum, & liberaliter indulgendum. Quamuis excellens eius probitas & fortitudo tanta esse debet, vt etiam viro non præstante, quod meritò deberet, ipsa *reddat* semper *bonum. & non malum omnibus diebus vitæ suæ*: vt pax domestica sit perpetua. Neque enim magna censenda est fortitudo, quod bonum pro bono reddatur. Sed illa insignis est valdeque excellens quod bonum reddatur pro malo, nunquam verò malum: iuxta Apostoli consilium & exhortationem dicentis: b *noli vinci à malo, sed vince in bono malum*, benè scilicet faciens ei, qui malè tibi facit.

b Rom. 12. 21.

2. SECVNDA fortis mulieris proprietas est, vt non solùm fideliter seruet, quæ vir ipsi tradit seruanda; sed & ipsa iuxta gradum & statum suum solicitè noua quærat rei familiaris augmenta. *Quæsiuit*, inquit, *lanam & linum & operata est consilio manuum suarum. Facta est quasi nauis institoris de longè portans panem suum; de nocte surrexit, deditque prædam domesticis suis, & cibaria ancillis suis. Considerauit agrum, & emit eum: de fructu manuum suarum plantauit vineam.* Quasi distinctiùs diceret: adeò est illa

in rebus domesticis solicita, vt non expectet donec maritus lanam & linum adferat, quæ ipsa cum suis ancillis laboret, neatque ad suas telas conficiendas; sed ipsamet media & rationes inquirit ad ea habenda: & instar nauis mare sulcantis, & ex remotissimis regionibus res varias ad commune ciuitatis commodum deferentis; ita ipsa omnes domus suæ angulos lustrat ac vertit; & quærens hinc inde ea congregat, quæ ad suam sustentationem sunt necessaria. Summo mane surgit, ne famuli ac domestici nimium somno indulgeant, aut otiosi sint; & statim domesticis & officialibus ad laborandum ituris, cibaria tradit; pensumque ancillis assignat, quod perficere debeant; tantaque eius est diligentia, vt res familiaris per eam augeatur, & supersit adhuc ad agrum emendum, vineamque plantandam; DEO ipso bona illa domestica multiplicante, ob fidelitatem ac solicitudinem, qua illa etiam ex rebus paruulis fructum & lucrum facit.

VT autem intelligamus huius mulieris solicitudinem, non solùm in imperando suæ familiæ consistere; sed etiam in proprio labore, vt suos exemplo præcedat, addit Salomon tertiam eius excellentiam, dicens: *accinxit fortitudine lumbos suos, & roborauit brachium suum: gustauit, & vidit, quia bona est negotiatio eius:* ideoque *non extinguetur in nocte lucerna eius; manum suam misit ad fortia, & digiti eius apprehenderunt fusum.* Quid est autem accingere se fortitudine, & brachium suum roborare, nisi magna animi fortitudine imbecillitatem, & molliciem fœmininam vincere; manumque ad fortia adhibere, tantam animi voluptatem, in eò quòd semper sit benè occupata, sentiens: vt non satis habeat in die laborare, sed etiam in ipsa nocte, colum & fusum arripiat, ne cesset à nendi labore, quo plurimum delectatur. Ne autem existimetur, occupationem eam solùm esse nendi, exprimit editio nostra vulgata, quod manum suam miserit ad FORTIA, ad omnia scilicet manus suas applicando, quæ ad suum statum & gradum pertinent: quæ licèt videantur ex se facilia, mulieribus tamen sunt *fortia*: quia fortitudinem exigunt ad perdurandum in eis, cùm ipsæ aliàs ex se ipsis ad otium & quietem propendeant; quam propensionem non nisi fortitudine superare ac vincere possunt. Et hac ratione præueniunt, & aditum obstruunt innumeris peccatis, quæ ab huiusmodi otio proueniunt: quæ enim otium sectantur, anxiè quærunt solatia sua, ac recreationes extra domum, horrentes occupationes, quæ in ea sunt; aut tempus otiosis colloquijs terentes, in quibus frequenter murmura ac detractiones miscentur. Ex quo experientia deprehendimus sententiæ illius veritatem, qua dixit Salomon: c *sapiens mulier ædificauit domum suam: insipiens extructam quoque manibus destruet.* Sapiens enim prudenti ac dili-

3.

c Prou.14.1. Vide Iansen

ac diligenti sua gubernatione omnia promouet ac crescere facit: imprudens verò omnia turbat ac destruit. Sapiens (vt quidam Philosophus dixit) est tanquam apis casta & operosa, quæ fauum suum construit, & in alueario suo commoratur: nec prodit foras, nisi vrgente necessitate, ad mellis ceræque materiam colligendam.

4. Sed vlteriùs progreditur feruens sanctæ huius mulieris diligentia: quæ non ex auaritia, aut multa acquirendi cupiditate laborat; sed tum, vt suis obligationibus prospiciat; tum vt habere possit, vnde alijs benè facere possit. Ait enim: *Manum suam aperuit inopi, & palmas suas extendit ad pauperem: non timebit domui suæ à frigoribus niuis: omnes enim domestici eius vestiti sunt duplicibus.* In quibus verbis duos bonos effectus insinuat Sapiens, qui liberalem, & non parcum & auarum animum produnt. *Primus* effectus est, quod ex his, quæ habet liberaliter tribuat pauperibus, eleemosynas iuxta facultates suas elargiendo. Quam liberalitatem indicat Spiritus S. verbis illis: *aperuit manus*, & *extendit palmas*: quibus significare voluit: talem mulierem non claudere, neque comprimere manus parcitate; sed aperire & extendere quantum potest, confidentem diuinæ misericordiæ, quod non propterea res ipsius familiaris sit diminuenda, nec familia defectum aliquem passura; sed potiùs augenda: ex eleemosyna enim augmentum prouenit prædictum. Et quamuis vxor teneatur viri directionem sequi, ad quem distributio & administratio bonorum ita pertinet, vt vxor nec eleemosynas quidem magnas sine eius consensu, vt suprà dictum est, facere possit; quod tamen ad ipsam pertinet, propendere debet ad eas erogandas: quod si illa diligens & operosa fuerit, nunquam illi defuerit, vnde possit ordinarias erogare: nec vllus erit vir adcò parcus, qui meritò velit illas prohibere. Quare si vterque tanta sit conformitate coniunctus: bona alterius propensio, alterum facilè post se trahet. *Secundus* effectus est, quod erga suos domesticos adeò sit liberalis, vt non existimet satis illis esse vnum indumentum; sed duplicatum tribuat, quod eos à frigore defendat: ac de omnibus necessarijs illis prospiciat. Quæ enim erga externum pauperem ostendit se liberalem: non debet erga pauperem famulum esse parca. Nam cùm ipsi laborem ferant, lucrumque promoueant; decet, vt supra est dictum, fructuum etiam esse participes: sic enim eorum voluntatem alliciet, vt libentiùs laborent & obsequantur. Nec magnum quid videri debet, quod ita copiosè de vestibus illis prospiciat; cùm tantum illi supersit, vt *Syndonem* siue telam texuerit, ac *vendiderit: & cingulum* confecerit, ac *tradiderit Chananæo*, vendendum; vt ex his, quę domui suæ supersunt, magis eam ditet; & pecunia ex eis accepta comparet, quæ sibi desunt.

SED quoniam Deus non vult, fortem ac prudentem mulierem adeò circa alios sollicitam, sui ipsius obliuisci; sed cum ea decentia, quam status eius exigit sese ornare; addit aliam excellentiam dicens: *Domesticam supellectilem, & stragulatam vestem fecit sibi; byssus, & purpura indumentum eius. cuius causa nobilis habebitur & laudabitur in portis vir eius, quando sederit cum senatoribus terræ.* Nec vacat mysterio, quòd Spiritus sanctus coniugatam mulierem laudet ex eo, quòd pretiosa habeat stragula, ac lectisternia, & elegantia peristromata pro domo sua; & quod ipsa ex *bysso & purpura* habeat indumentum: cùm tamen inter Epulonis illius diuitis peccata recenseatur, quod c *indueretur purpura & bysso.* Sed si attentiùs rem perpendamus, intelligemus, voluisse Spiritum sanctum nos docere: non displicere sibi externum cultum etiam pretiosum, sed deprauatum eius vsum, aut nimium in eo excessum, habita ratione status; aut ob intentionem inanem, aut sensualem, sicut suprà est dictum. Si autem cum moderatione decenti fiat, & sincerè in finem gloriæ ipsius Dei, vt etiam pretioso huiusmodi cultu illa vtatur, quem ipse Deus prouidit ad seruandam altioris status authoritatem, in quo Deus illam collocauit: tunc inquam non vitiosum, sed sanctum erit, pretiosis huiusmodi ornamentis vti: & nominatim, vt viri sui voluntati, vt par est, satisfaciat. Propterea enim adiunxit Spiritus sanctus propter gloriam fortis huiusmodi mulieris, hac ratione exornatæ, fore virum eius in veneratione apud Senatores terræ, fœlicem illum, & fortunatum iudicantes, quòd insignis adeò socia illi contigerit. Illud quoque bonum est indicium animi, quo se bysso & purpura induit, quod præmiserit: illam non crudelem, qualis epulo ille diues fuit: sed piam ac misericordem in pauperes, & domesticos suos fuisse; & quòd priùs attenderit ad necessaria illis indumenta præstanda, quàm ad se ipsam pretiosis ornandam: non enim decet cum domesticorum, & pauperum detrimento expensas magnas facere in res valdè pretiosas, ad proprium vsum. 5.

c Luc. 16. 19.

VT autem appareat quod quæ se ipsam, domumque suam splendidè adeò induit, non deferat animam nudam, nec domum conscientiæ suæ, addit Spiritus sanctus præstantissimam aliam eius excellentiam, dicens: *fortitudo & decor indumentum eius, & ridebit in die nouissimo: os suum aperuit sapientiæ, & lex clementiæ in lingua eius: considerauit semitas domus suæ, & panem otiosa non comedit.* cuius sententiæ sensus est, quod illa non fuerit contenta, nec sibi satisfecerit, artificioso illa corporis cultu; sed naturalem ipsum virtutum ornamentis auxerit, ac perfecerit: induit enim modestiam, iucundamque vultus sui gratiam, & suauem cum domesticis agendi rationem, vt se omnibus redderet amabilem. Faciem suam lætam ostendit, ac subridentem; non tamen ita, vt fœmininam redoleat molliciem quæ ipsos domesticos emolliat; sed fortitudinem in- 6.

duit, qua illos componat. in qua agendi ratione omnibus diebus vitæ ſuæ progredietur. Os præterea ſuum, & linguam ſapientia ac diſcretione, magnaque ſuauitate & pietate exornauit: non enim eſt garrula, aut ita loquax, vt verba ſua in ventum proijciat, aut in alicuius tertij detrimentum; nec amaritudinem adferet, aut punget eos, quibuſcum aget, præcipuè domeſticos: ſed ſapienter potiùs prudenterque admonet, ac docet, quæ ſint illis facienda; & qua ratione lex ipſa DEI, quæ clementiæ & charitatis lex eſt, ſit ſeruanda: ita vt ad inuicem charitatem, & pietatem ſibi oſtendant. Quod vt exactiùs præſtet, ſemitas conſiderat domus ſuæ, diligenter examinans vitam, actiones, & negotia, quæ gerunt, qui in illa verſantur: reprehendit corrigitque malum, quod in eis animaduertit; remouet illis occaſionem, qua euaderent mali; fouet additque illis animum ad omnia, quæ, vt boni euadant, ſunt neceſſaria; indecens enim iudicat, quòd non ſatis ad munus ſuum attendens, panem fruſtra comedat: præit ſemper exemplo ſuo bono; ne domeſtici ſeſe excuſent, ſi dominam ſuam otioſam, aut malum aliquod exemplum præbentem videant.

7. FINEM denique fortis huiuſmodi mulieris excellentijs imponit Spiritus ſanctus referens fructus huius vitæ adeò perfectæ, & laudatores ac præcones excellentiarum eius, dicens: *ſurrexerunt filij eius, & beatiſſimam prædicauerunt: vir eius & laudauit eam. Multæ filiæ congregauerunt diuitias, tu ſupergreſſa es vniuerſas, fallax gratia, & vana eſt pulchritudo: mulier timens Dominum, ipſa laudabitur. Date ei de fructu manuum ſuarum, & laudent eam in portis opera eius.* In quibus verbis quatuor perfectæ coniugatæ excellentiæ inſinuantur. *Prima* eſt, quòd tales nutriet, educabitque filios, qui ſint honori matri ſuæ, eiusque perpetua laus. Quamuis enim hoc à diuina prouidentia, & bona ipſorum filiorum naturali propenſione dependeat, vt ſuprà eſt dictum: nullus tamen ita poteſt eos, atque mater ipſa, iuuare: cum ipſo enim lacte, bonam propenſionem, bonosque mores imprimere eis poteſt, exercens eos ab infantia in ſancto illo Dei timore, quem adulti habere debent. Sicut ſancta illa Galliarum Regina Blanca, quæ Sancto Ludouico adhuc infanti dicere conſueuerat: mallem te mortuum, quàm in lethale aliquod peccatum incidentem videre: adeoque exactè filius optimæ matris doctrinam hauſit, vt ſit eius perpetua laus. *Secunda* excellentia eſt, quod ſua bona induſtria ſtudioque talem ſuum reddat virum, vt ſemper is in eius laudibus occupetur; cum in modum, quo Sancta Monica virum ſuum gentilem, & morum difficilium ac aſperorum valdè, exemplari vitæ ſuæ ſanctitate & inuicta patientia ita permutauit, vt ad fidem conuerteretur, moresque indueret moderatiores: qui

poſtea

postea nunquam destitit virtutem extollere Sanctæ suæ vxoris; fœlicemque suam prædicare sortem, quòd eam duxisset. Hinc *Tertia* oritur perfectæ mulieris excellentia, vt ob suas virtutes ita reliquas mulieres supergrediatur, vt ipsæmet eam laudent; eiusque mores & egregia facinora prædicent. Aliæ mulieres communes, diuitias aliquas temporales: sed hæc in eo omnes excellit, quod etiam spirituales in maiori copia, quàm aliæ, acquirat. Reliquæ laudari quærunt à bona gratia, & corporis pulchritudine: sed vana est fallaxque talis gratia, & nugæ sunt, quæ fumi instar euanescunt: vera autem laus est, quod timeat DEVM; seque virtutum pulchritudine exornet. *Vltimum* denique, quo omnes eius excellentiæ quasi obsignantur, illud est, quod fortis & Sancta mulier *fructus manuum suarum*, bonorumque suorum laborum recipiet præmium, non in hac vita solùm, sed etiam in futura: nam in hac vita donis cœlestibus ditabit illam DEVS, & fructibus satiabit Spiritus, quos Apostolus vocat *charitatem, gaudium, pacem, patientiam, benignitatem, bonitatem, longanimitatem, mansuetudinem, fidem, modestiam, continentiam, & castitatem*: propter quos fructus laudabitur in occulto, & in publico; & in medio platearum, vbi de alijs murmuratur, quia præclara & insignia eius facinora cogent illos ad benè de illa loquendum, eamque laudandam. In altera autem vita copiosissimis gloriæ gradibus remunerabitur: & in nouissimo iudicij die laudabitur ab ipso DEO, eiusque Angelis coram omnibus hominibus: manifestabuntur enim in omnium conspectu præclara eius opera: quæ omnes iudicabunt digna esse, quæ æternùm laudentur. Gal. 5. 22.

§. II. *Prædicta confirmantur exemplo Ruth.*

PRAEDICTA hactenus licet confirmare exemplo venerabilis Ruth, in qua excellentiæ prædictæ eluxerunt, quas Salomon attribuit matri suæ Bethsabee, laudans in ea reliquas mulieres fortes, inter quas Ruth
nostra est meritò numeranda, vt de ea meritò dicere liceat: quod fuerit vna 1.
ex mulieribus fortibus & strenuis huius mundi, & quod a *procul ac de vltimis* a Pro. 31. 10.
finibus fuerit *pretium eius*. Deduxit enim illam Deus è Regione Moabitide, eius verò pretium & valorem aperuit in terra Israel tanquam gemmæ ex Oriente allatæ. *Confidit in ea cor viri sui* ob magnam securitatem, quam de rara eius virtute habuit: propterea enim illam duxit, dicens: b *scit omnis populus, qui habitat intrà portas vrbis meæ, mulierem te esse virtutis*. Quid autem est mulierem esse virtutis, nisi b Ruth. 3. 11.

fortem

fortem esse, & strenuam? mulierem notißimæ virtutis valdeque probatam, cum qua vir eius contentus esse poßit, valdeque securus. Nam si ipse magnis eam fauoribus & gratijs præuenit, ipsa animum adeò gratum semper ostendit, vt *reddiderit ei bonum & non malum omnibus diebus vitæ suæ*: nam quæ tantam gratiarum actionem ostendit, vt vidimus, pro fauore & studio erga se, cùm spicas in eius agro colligeret cum puellis eius: quantam putanda est gratitudinem ostendisse, quando eam fecit earum dominam? non fuit Ruth quales esse solent mulieres infimæ sortis, quæ cùm viris nobilibus nubunt adeò insolescunt, vt eas nemo ferre poßit: qualis fuit illa Agar, quæ cùm esset ancilla Sarai, quæ præcipua erat Abrahæ vxor, quando Abraham eam tanquam secundam vxorem (quod tunc licebat) accepit, ita se illa erexit, vt c *dominam suam despiceret, ac despectui haberet*, nec posset intra suos limites contineri. At humilis Ruth semper humilitatem & modestiam suam retinuit, amplexa Sapientis consilium dicentis: d *quantò magnus es, humilia te in omnibus*: ac propterea *coram Deo inuenit gratiam*, & coram viro suo iuxta votum suum.

c Gen.16.5.

d Eccl.3.20.

2. SED quid de eius sollicitudine ac industria dicemus circa *laborem manuum suarum* & vigiliam, qua de *nocte surgebat, ad dandam prædam domesticis suis*, pensumque asignandum *ancillis*: cùm enim huiusmodi laboribus ac diligentiæ addicta fuisset tempore paupertatis suæ, facilè illi fuit eandem rationem tenere, etiam cùm se diuitem & abundantem cerneret: humiles enim etiam cum fortis suæ mutatione bonos & honestos suos mores non mutant aut deserunt: & quæ prius laborabat, vt suam sustentationem compararet; laborat etiam postea, ne sit otiosa, & vt suis domesticis bono sit exemplo; & sic animum eis addat, ad suam dominam imitandam; inde enim prouenit Bethsabee Salomonis matri, vt esset adeò operosa, & ad minutula quæque sese applicaret, etiam cùm esset Regina, quemadmodum ipse eius filius hic de ea refert. Priùs enim fuerat Vriæ pauperis cuiusdam militis vxor: quando autem facta est Regina, eò quòd Regi Dauid nupsisset, non est oblita industriæ ac diligentiæ suæ domesticæ, quam priùs in sua paupertate adhibuerat.

Iob. 3. MVLTO autem minus oblita fuit Ruth misericordiæ, & *miserationis*, quæ videbatur secum nata & *creuisse*. Quæ enim, cùm pauper esset, adeò erat misericors, vt quod suo labore acquirebat, diuideret cum socru sua: postquam se vidit diuitem, & abundantem, quomodo credenda est, *aperuisse manus suas*, vt eleemosynam faceret *inopi*, & *palmas suas extenderet ad pauperem*? nam quæ experientia didicit, quid sit esse pauperem; si postea se diuitem cernat, compatitur pau-

peribus, eorumque necessitatibus subuenit, sicut ipsa cupiebat, cùm pauper esset, diuites subuenire suis. Talis, inquam, non existimat satis esse, vt vnam tantùm palmam extendat, sed vtramque; & vtraque manu liberalem eleemosynam facit: magnæ fælicitati suæ tribuens, quòd possit cuicunque miseriæ subuenire, sicut Deus ipsius miseriæ subuenit: & cogitans, propterea fortasse Deum eduxisse ipsam ex paupertate, quòd viderit adeò propensam ad eleemosynas erogandas. Et quis non existimet, DEVM direxisse matrimonium illud inter Booz misericordem & Ruth etiam misericordem, & coniunxisse virum ad eleemosynas faciendas propensum, cum vxore eandem habente propensionem, vt vterque simul & vnà in eis erogandis se exercerent? nouit DEVS huiusmodi coniunctiones facere, vt eleemosynæ vtraque manu liberaliùs erogentur: & maritus eas faciat per manus vxoris, & vxor viri manus ad easdem faciendas alliciat; & impellat. Sic enim ipse vir redditur clarior, & nobilior ob insignem vxoris suæ virtutem: sicut Salomon dixit, *nobilem esse in portis virum eius, quando sederit cum Senatoribus terræ.* Quamuis enim Booz ex se habuerit insignem nobilitatem inter senes & iudices ciuitatis: eadem tamen creuit plurimum ob coniugium quòd iniit cum muliere adeò prudenti & virtuosa. Cui optimè competit, quod omnes illi ciues dixerunt, optantes, b *vt illa esset exemplum virtutis in Ephratha*; quod significat terram valdè fœcundam ac frugiferam: *& haberet celebre nomen in Bethlehem,* quod significat domum panis. Domus enim misericordium coniugum est Ephratha quædam, & Bethlehem, in qua egentes panem inueniunt; & fructus, qui in ea sunt, colligunt: ex quo nomen eius fit valdè celebre, & ab omnibus benedicitur, quia ipsamet eius opera illam laudant ac benedicunt, sicut apparuit in nostra Ruth, cui etiam illud aptare possumus: *date ei de fructu manuum suarum, & laudent eam in portis opera eius.* Nam in portis ciuitatis Bethlehem innotuit eius virtus, & opera eius fuerunt promulgata; ibique dedit ei DEVS fructum manuum suarum, remunerans bona eius opera fælicibus adeò euentis. *Surrexerunt*, inquit, *filij eius, & beatissimam prædicauerunt, vir eius, & laudauit eam.* Quis enim maior fuit virtutum ipsius Ruth prædicator, quàm ipsemet Booz vir eius? tales enim erant illæ, vt ab omnibus prudentibus laudari mererentur. Et quamuis nonnisi vnicum habuerit filium, at ille pluribus præstitit. Nam & mulieres vicinæ dixerunt Noemi: *multò tibi melior est*, Ruth filius, *quàm si septem haberet filios,* quasi præuiderent, illum progenitorem futurum illustris domus & familiæ Regis Dauid, & cæterorum Regum Iuda vsque ad Iesum Christum Seruatorem nostrum, Regem Regum, & Dominum dominantium. Qui etiam hanc suam progenitricem laudat, beatamque prædicat, cùm voluit heroicas eius virtutes in libros sacros referri; vt in tota Ecclesia

b Ruth. 4. 11.

Ruth. 4. 15.

militante propter eas laudaretur, ac prædicaretur: sicut etiam nunc est in Ecclesia triumphante, in qua cum ipso Saluatore, qui ex eius genere ortus est, regnat in æternum,

CAPVT XII.

CONIVGES POSSE EXCELLENTEM PERFECTIOnem consequi, mortificatis nimijs rerum huius vitæ affectibus: certisque temporibus orationi incumbendo.

Tract. 1. c 7. QVAMVIS matrimonij status cæterorum legis Euangelicæ sit imperfectissimus: potest tamen in eo altissima obtineri perfectio eorum, qui sunt in statibus perfectissimis. Nam (vt supra est dictum) gratia DEI non est reuera statibus alligata: & stupenda sua efficacitate solet interdum statuum imperfectiones supplere, & heroicam sanctitatem ei communicare, qui est in statu imperfecto, quemadmodum fecit in lege antiqua cum multis viris coniugatis, qui exemplar esse possunt, & speculum religiosorum, quales fuerunt Abraham, Iob, Moyses, Dauid, & sancti alij Patriarchæ, Prophetæ, & Reges. Et quamuis in lege noua emineat magis status Continentiæ & Religionis: tamen etiam in statu matrimonij fortissimi fuerunt martyres, sanctissimi Confessores, clarissimi Reges, aliæq; personæ heroicarum valde virtutum, & etiamnum sunt multæ valdè insignes, quæ ad supremum Christianæ perfectionis culmen perueniunt per duo illa media efficacissima, quæ ad id nobis suppetunt, MORTIFICATIONEM scilicet, & ORATIONEM: ascendendo (vt ait sponsa) a *ad montem myrrhæ*, ad eam colligendam, quæ in matrimonij statu est plurima; & inde pergendo ad *collem thuris*: quia mortificatio illos impellit ad orationem, & hæc eosdem iuuat, vt benè ipsis mortificatio succedat: ad quam inprimis eos exhortatur Apostolus, dicens: b *hoc dico fratres: tempus breue est: reliquum est, vt & qui habent vxores, tanquam non habentes sint, & qui flent, tanquam non flentes; & qui gaudent tanquam non gaudentes; & qui emunt, tanquam non possidentes; & qui vtuntur hoc mundo, tanquam non vtantur: præterit enim figura huius mundi.* Quibus verbis summatim insinuauit Apostolus necessaria omnia consilia ad moderandos & reprimendos affectus ad personas, & res statuibus suis annexas: in quarum moderatione propria illorum perfectio consistit. Quæ tamen

a Cant. 4. 6.

b 1. Cor 7. 29.

men monita siue documenta & inchoat,& finit Apostolus, posit sententijs breuitatis huius vitæ, & mundi vanitatis, cuius pulchritudo & figura exterior magna velocitate præterit, & summa breuitate finitur. Nihil enim adeò homines continet ac frenat, atque quod ad oculum videant, omnia sibi finiri in morte; & ipsum matrimonium ac reliqua ipsi coniuncta breuissimo tempore duratura: finem verò bonæ vitæ fore æternum.

§. I. *Coniugum mortificatio.*

PRIMVM Apostoli consilium est, vt coniuges mutuum inter se amorem, & erga filios, ac cognatos, ratione moderentur. Et hoc intelligit, cùm dicit: *qui habent, tanquam non habentes sint*, vt ita scilicet viuant ab amore carnis sensuali remoti,& expediti, vt ille eos non impediat, aut retrahat ab obsequio Dei, magis quàm si coniuges non essent, aut filios non haberent. Is, ait S. Gregorius, vxorem habet, quasi non haberet, qui nunquam eius gratia aut amore aliquid mali facit, nec rectitudinem deserit puræ suæ intentionis: & ita carnis curam suscipit, vt ad spiritus gaudia suspiret. Omitto gradum illum altissimum habendi vxorem quasi non habeatur, cùm scilicet coniuges ipsi continentiam seruãt, sicut S. Ioseph & Beatissima Virgo; S. Chrysanthus,& sancta Daria, alijq; similes: nam hoc consilium rarissimum est: & aliàs sufficit amorem ipsum & carnis desiderium valdè mortificatum habere,& prudentiæ regulis adstrictum: vt scilicet contenti sint, quod matrimonij debitum soluant, cum illis circumstantijs, quas dictat ipsa ratio: & abstinendo ad tempus (vt ait Apostolus) propter fines, de quibus paulò inferiùs dicemus. 1. 3. p. Past. Admonit. 28. &c

SECVNDVM consilium est, vt studeant, tristitiam & lachrymas in huius vitæ aduersitatibus moderari, quales sunt paupertas, ignominiæ, mores improbi, morbi, filiorũ mortes, alijq; infælices euentus, qui præcipuè solent coniuges vexare: & hoc est *flere quasi non flerent*. Flentes scilicet, & tristitiam sentientes in huiusmodi casibus, quia hominum est eos sentire, siquidem S. Iob dixit: a *nec fortitudo lapidum fortitudo nostra, nec caro nostra ænea est*: ita tamẽ flere debent, vt, quæ ad obsequium diuinum spectant, non impediantur, aut retardentur: sed seipsos consolentur, cogitantes, breui fore finem eius planctus,& calamitatis temporalis: venturam verò quietem & fælicitatem æternam: sibi etiam persuadentes, Deum esse, qui in rebus temporalibus eos premat, vt proficiant in spiritualibus. 2. a Iob. 6. 12.

HVIC consilio tertium coniungitur, vt & lætitiam & gaudium ex huius vitæ prosperitatibus moderentur, vt *qui gaudent quasi non gaudentes sint*, tali scilicet moderatione gaudeant, vt non declinet in leuitatem aut 3.

 super-

superbiam,& aliquo modo sit causa diuinam legem transgrediendi:sed meminerint,quemadmodum aduersitates citò transeant,ita etiam prosperitates pertransire. Cùm igitur aliæ alijs succedant:affectus, quem hæ in anima faciunt,moderandus ac temperandus est memoria eius,quem efficient illæ, cùm succedent:vt sic sint ipsi vtrisque superiores,quemadmodum suo loco dictum est. Tom.1.tract. 2.c.10.

4. QVARTVM consilium est, vt etiam affectū moderentur ad ea, quæ cùm non habeant,habere tamen desiderant,quod insinuatur verbis illis:*qui emūt tanquam non possidentes sint*,quod est dicere,si in id laborem impenditis, vt aliqua temporalia bona ad vestræ domus ac familiæ sustentationem acquiratis,id facite corde quodam à cupiditate alieno, atque si talia bona non pro vobis ipsis quæreretis:ita vt eorum acquirendorū causa, etiamsi vtilia valdè,aut necessaria videantur,nullum peccatum admittatis. Simili autem modò,quærenda vobis sunt officia ac dignitates Reip. ac reliquarum rerum huius mundi: animo inquam puro & expedito, ab inordinato earum amore: nullis etiam malis medijs adhibitis,imò neque ea habere ac possidere velitis,nisi in eum finem, vt cum illis Deo inseruiatis.

5. HVIC affine est vltimum cōsilium,ad moderatum scilicet & accommodatum rerum,quæ iam possidentur, vsum,*vtentes*, ait Apostolus *hoc mundo* rebusque omnibus, quas ille in se complectitur, *quasi non vtentes*. Perpendit autem egregiè S. Thomas, quod non dixerit Apostolus: *qui fruuntur* hoc mundo:sed,*qui vtuntur*, nam frui hoc mundo in proprio huius vocis FRVI sensu, est proprium hominum peccatorum, qui vltimum suum finem in rebus huius vitæ collocant; DEVM deserentes, vt eis frui liceat, dicentes, quod refert Sapiens: b *fruamur bonis, quæ sunt*. VTI autem mundo, est,res eius tanquam media applicare,ad consequendum finem,in quem illæ sunt destinatæ:& hoc est proprium Iustorum, qui, vt maiorem consequantur perfectionem,ita illis vti debent, ac si non vterentur, corde inquam adeò expoliato & expedito ab earum affectu, vt parati sint abstinere ab eis, & à se abijcere, quandocunque DEO ita placuerit; & ad præstandum, quod ille iubet, fuerit ita conueniens: ita vt neque ad eas conseruandas,nec vt eis vti possint,in præcipuo illo capite deesse velint, quod ad animæ suæ salutem, ac DEO placendum pertinet. Memores illius Christi Domini sententiæ: c *quid prodest homini, si mundum vniuersum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur? Aut quam dabit homo commutationem pro anima sua? Filius enim hominis venturus est in gloria Patris sui, cum Angelis suis: & tunc reddet vnicuique secundùm opera eius.* Cuius hic est sensus: si animam tuam pro omnibus huius mundi rebus simul sumptis ita commutes, vt pro eis acquirendis, aut conseruandis eam perdas: quem fructum in die Iudicij inde habebis: quando supremus iudex te secundùm

b Sap 2.6.

c Mat. 16.26

tua opera est iudicaturus? Nam, si hæc iniqua fuerunt, nullam ipsi rationem ducens bonorum mundi, quæ acquisiuisti, & possedisti. condemnabit te ad æternos ignes. Cùm igitur adeò velociter *præterea.t figura huius mundi*: *vtere eo, quasi non vtereris.* vt in nouissimo illo die Deus remuneret fidelia tua obsequia æterna felicitate & requie. Accipe S. Iob tanquam exemplar, cui conformis esse studeas, per eum enim, vt suprà est dictum, status hic significatur. Is enim vxorem habuit tanquam non haberet; fleuit, quasi non fleret; gauisus est, tanquam non gauderet; emit tanquam non possideret; vsus denique est hoc mundo, tanquam non vteretur. Cuius rei sufficientem fidem facit, quòd cum Deus abstulit illi filios, sanitatem, honoré & omnia eius bona, id totum admiranda patientia tulerit, conformans se voluntati Domini, qui ea dederat & abstulerat. Et propriam vxorem ad impatientiam ipsum impellentem viriliter reprehendit, ostendens quàm puro amore, & ab inordinato affectu expedito eam amaret, siquidem multò plus Deum, quàm ipsam diligeret. quare illi dixit: d *quasi vna de stultis mulieribus locuta es. Si bona suscepimus de manu Dei, mala cur non suscipiamus.* e *Dominus dedit, Dominus abstulit: sicut Domino placuit ita factum est: sit nomen Domini benedictum.* O Virum supra virum, coniugum exemplum, parentum ideam, ac diuitum exemplar, quem nec prosperitas arrogantem; nec aduersitas pusillanimem fecit, aut diffidentem; nec amor filiorum illum retraxit ab eis purificandis per sacrificia, dum viuerent; nec effecit, vt, propter eorum mortem, pacem pristinam amitteret. Notissimæ sunt heroicæ virtutes, quas in sui status prosperitate exercuit: ob quas prædicatus fuit, & ab ipso Deo laudatus; f *cui non esset similis homo in terra.* quas tamen virtutes multò magis cõfirmauit ijs, quas tempore aduersitatis exercuit: vt ex ijs intelligamus, etiam in statu imperfecto posse vitam esse valdè perfectam, fauente ad id gratia diuina, quæ in Matrimonij Sacramento Coniugibus Euangelicæ Legis confertur, vt cum maiori suauitate & efficacitate obtinere possint sanctitatem, quam insignes legis antiquæ coniuges obtinuerunt.

d *Iob.* 2. 10.
e *Ca.* 1, 21.
f *Iob.* 1. 8.

§. II. *Coniugum exercitium Orationis.*

Mortificationi prædictæ coniungendum est exercitium orationis: quod non erit adeò difficile, si duo illa impedimenta, quæ huic statui sunt aliàs annexa, reformata sint ac temperata, quæ S. Apostolus a *solicitudinem* ac *diuisionem* appellat. Nam coniugati sunt sicut Martha, de multis rebus *solliciti*, & in multas curas *diuisi*, vt mutuò sibi placeant, suæque familiæ non desint. At mortificatio prædicta, hæc remouet impedimenta: quæ non tam oriuntur ex rebus, quæ possidentur, aut desiderantur, & quæruntur, quàm ex nimio cordis ad ea affectu: quare, hoc mortificato, cessabit

a 1. *Co.* 7. 32.

b Luc.10.42 turbans & anxia solicitudo;ipsaque diuisio reduci poterit ad b *vnum necessarium*,ad placendum scilicet soli Deo in omnibus,quæ facient, aut deside-
c 1.Pet.5.7. rabunt:*projcientes*(vt ait S.Petrus)*in eum omnem solicitudinem* status ac familiæ suæ,*cui cura est de omnibus*,& cuius prouidētia cōiugatos protegit, sicut continentes.Quare cum eius auxilio & fauore licebit illis Deum sine impedimento certis diei temporibus orare. Vt videre licet in ijs,quæ duo illi Sancti Tobias & Sara fecerunt,nam Raphaelis Angeli consilium sequētes,tribus primis noctibus nuptiarum, quibus aliàs iuuenilis concupiscentiæ ardor,vehementior esse solet,nouerunt se ipsos mortificare,& concupiscentiam domare & ex cubiculo,in quo dormiendum erat,locum orationis fa-
d Tob. 6.18. & c.8.4. cere:dicente sancto illo iuuene sponsæ suæ:d *Sara,exurge,& deprecemur Deū hodie,& cras,& secundum cras:quia his tribus noctibus Deo iungimur: tertia autem transacta nocte in nostro erimus coniugio:* quid autem hoc aliud est, quàm duplex matrimonium distinguere,alterum animarum spirituale,alterū corporis carnale?Et primum esse cum Deo,quod contrahitur per amorem & orationem,quod etiam præcedere & comitari debet secundum,vt felicem sortiatur exitum,si priùs Spiritu coniungantur cœlesti sponso, à quo puritas omnis,& animarum sanctitas prouenit;vt ipse det conuenientem corporibus puritatem, & virtutes heroicas,quæ corda purificant.Sed magnum latet mysterium,quòd Sacer textus de duobus his Sanctis Coniugibus subdit:*Surgentes instanter orabant ambo simul*:est enim singulare donum & feli-
Hom.20.in Ep.ad Ephes. citas, vt vterque coniunx SIMVL conueniat ad hæc animæ exercitia suo tempore facienda,ita vt (quemadmodum ait S. Chrysostomus) *sint preces communes*,vtrique scilicet,vt vnà ad Ecclesiam se conferant,aut in propriū Oratorium recipiant.Si enim,cùm alter vult orare;alter garrire velit,aut ludere:neuter contentus & quietus esset.Si autem vterque cum bono Spiritu consentiant:alter alterum in oratione accendit,sesèque mutuò iuuant, ad perseuerandum in ea;& exaudiuntur à Deo,& ab eius misericordia pro-
e Mat.18.19 teguntur ac defenduntur:ipse enim dixit:e *si duo*, cum voluntatum concordia & vnione *consenserint super terram,omnem rem,quamcunque petierint*, obtenturos *à Patre cœlesti*,eò quòd *ipse* Christus *sit in medio eorum*. Quid autem præcipuè petendum illis est,nisi vitæ sanctitas, & in vnitione charitatis perseuerantia,donec eò perueniat,vt sit æterna.

AD hoc igitur necesse est,quotidie exercitium orationis continuare,ita vt neque curę,neque occupationes huius status in causa esse possint,vt exercitium adeò nobile, & vtile deseratur. quemadmodum Sanctus ille Rex,
f Ps.118.164 qui etsi curis & cogitationibus vxorum,filiorum,& familiæ, & magni etiā
g Ps.54.18. regni occuparetur;semper tamen tempus inueniebat,vt f *septies in die laudes*
h Eph. 6.18. *diceret Deo*; & g *vespere*, *& manè,& meridie narraret,& annuntiaret* mirabilia
i Tim.2 8. eius.Et Apostolus eosdem exhortatur,*ad orandum* h *in omni tempore*, i *in omni*

loco,

loco, & cum *m*[illegible]*ntiæ* & *abstinendum ex* mutuò k *conse*[illegible]*su ad te*[illegible] k 1.Cor. 7.5.
matrimonij.*vt vacent orationi*. quale esset tempus præcipuorum festoru[illegible] Ad- 35.
uentus Domini, & Quadragesimæ, quibus temporibus plures horæ m[illegible]ò huic exercitio darentur; & seipsos aptiores redderent mortificatione delectationis aliàs licitæ, ex[illegible]tantes in se fiduciam in Deum, quòd sic possint ad sublimitatem monti- myrrhæ, & collis thuris peruenire: quemadmodũ Moyses, Dauid, alijq́ ue magni sancti in eodem statu constituti ascenderũt. Refert quoque plurimum orationis exercitium, ad pericula euadenda, in quibus versantur. Nam teste S. Basilio, quò quis magis immersus est mũdo, Ser. de Abd.
eò magis indiget vigilia & oratione; eò quòd maioribus periculis circun- rerum.
detur, & à pluribus tentationibus impugnetur. Cùm igitur occupationes curęque temporales sint magis importunę, necesse est, ad orationem recurrere: vt solatium aliquod in Deo accipiatur, & lux cœlestis ad emergendũ ex illis obtineatur. Quemadmodum S. Hieronymus cuidam matronæ cõ- Ep. ad Celãt.
iugatæ consuluit, dicens: ita domus tuæ curam gerere debes, vt etiam animę tuæ aliquam accipias quietem. Quæras tibi conuenientem aliquem locum à familiæ strepitu aliquantò separatum, ad quem tanquam ad portum, curarum tempestatem fugiens, te recipias. In quo tantùm esse debet rerum diuinarum lectio, oratio continua, & rerum alterius vitæ cogitationes adeò solidæ ac firmæ, vt hoc temporis spatio ab occupationibus vacuo respires, & quasi compensationem occupationum reliqui temporis diei recuperes. Nec hoc tibi dicimus, vt à regimine tuæ domus te abstrahamus: sed potius vt ibi discas & cogites, quomodo te in ea gubernatione gerere debeas. Hæc S. Hieronymus. sed quoniam de hac virtute alijs in locis fusiùs est actum, imponamus hic finem allato Apostoli cõsilio, quòd cùm *tempus* promerendi *sit breue* & *figura huius mundi* velociter *prætereat*, Coniugati in rebus hisce temporalibus ita versentur, vt non amittant æternas; sed studeãt magna vitæ spiritualis incrementa acquirere per media, quæ proposuimus. Nam (vt S. Chrysostomus dixit) si quis matrimonium contraxerit, istaque obseruauerit, non multò minor illis erit, qui solitariè viuunt; neque inferior erit Coniugatus non Coniugatis: consequetur enim & amplectetur substantiam & perfectionem virtutum, quæ sunt aliorum propriæ.

(*.*)

CAPVT

CAPVT XIII.

QVA RESIGNATIONE CONIVGES VIDVITATEM à Deo immissam accipere debent, & status huius bona.

EX morte alterius coniugum oritur status VIDVITATIS, cuius illa est excellentia singularis, quòd in eum ingressus, sit ab omni deceptione liber & expeditus. Ordinariè enim nullus ad eum accedit ex propria electione & voluntate, sed consilio ac prouidentia Dei, in cuius manibus est vita & mors: qui vt Coniuges matrimonio coniungit; ita alterius morte illos separat, relinquens superstitem liberum ab onere & obligatione, qua altero viuente tenebatur. Quamuis enim diuisio hæc grauis non sit illis Coniugibus, qui non benè inter se conueniebant, quorum vita est ipsa morte grauior, ob animorum dissensionem: illis tamen, quibus in matrimonio benè est, semper hæc diuisio est valdè amara, nec aliud solatium maius habent, quàm quòd Deus ipse illá fecerit, absque cuius prouidentia non eueniunt mala pœnæ, vt alio loco dictum est. *Tom 1. Tract. 5.*

Ex hoc fundamento deducere possunt Coniugati, quàm debeant in hac ab inuicem disiunctione, cum voluntate diuina conformitatem habere, innitentes tribus præcipuis rationibus, vni scilicet ex parte ipsius
1. Dei, diuisionem hanc facientis; alteri ex parte coniugis morientis; tertiæ ex parte superstitis. Sapiẽtia enim ac prouidentia Dei ita omnia dirigit in bonum suorum electorum; vt tam vita, quàm mors in eorum cedat lucrum. Ideoque cùm alterum coniugum accipit, & alterum relinquit: non est minùs vtilis mors morienti, quàm sit ipsa vita remanenti: morte enim prohibet torrentem præteritorum peccatorum; &, quem minabatur, futurorum; finem imponit tentationibus, periculis, miserijs, vitæque huius mortalis calamitatibus, offerens æternæ gloriæ possessionem, aut pignus certum ad eam perueniendi. Ideò enim dixit Sapiens: a *iustus si morte præoccupatus fuerit, in refrigerio erit.* diuina enim prouidentia in tali occasione eius mortem esse voluit, vt illi esset transitus ad æternam requiem. Quis igitur mortem non acceptet, in quacunque hora venerit, si viuam hanc fidem habeat, quod paterna Dei prouidentia eam ad eius dirigat vtilitatem? quod si necesse est Cooiuges aliquo tempore ab inuicem separari: quodnam aptius censendum est eo, quod constituit & præscribit Deus? qui infinita sua sapientia nouit amicitiam inter ipsos non fore ipsis vtilem, si diutius pro-

a *Sap 4.7.*

traheretur;& quoniam amor etiam in cœlo perdurat, eíque vehementior ac solidior, qui eò præcedit, operam dabit vt alteri eò bene fiat, vt suo tempore ad eũdem locum perueniat: sic & etiam qui superstes est, per Sacra, Orationes,& Eleemosynas, iuuat & à Deo impetrat, vt qui mortuus est, ad suam requiem citiùs perueniat.

DEINDE morte alterius coniugis probat Deus alterius fidelitatem & resignationem: qui si verè fidelis est Deo, eíque se resignauit, meritò acceptare debet mortem sui socij cum humilitate, & sine querelis: sed gratias potiùs aget ob tempus, quo illum superstitem in hac vita habuit; & agnoscet, fatebiturq; se non facere ipsi iniuriam, qui repetit, quod ad tempus sibi placitum, commodauerat. Rationi etiam consentaneum est, pluris facere diuinæ prouidentiæ consilia, quàm proprium solatium. Et cum Christus Dominus Noster dicat: b *qui non odit suam vxorem, eum non posse esse ipsius discipulum*, ac proinde, neque eam quæ non odit virum suum; exuendo, vti dictum est, cor suum à nimio erga eum amore; & paratam promptamque se exhibendo ad socium suum, quando Deo ita placuerit, relinquendum: par est, id totum opere ipso ostendere, quando mors aduenerit: corde valdè resignato, dicendo, quod dixit Iob: c *Dominus dedit* mihi hunc socium, & *Dominus abstulit: sicut Domino placuit, ita factum est: sit nomen eius benedictum* in æternum. Cogitet qui superstes est, dici sibi à Domino quod in simili alio casu dixit Ezechieli: d *fili hominis: ecce ego tollo à te desiderabile oculorum tuorum in plaga: & non planges, neque plorabis, neque fluent lachrymæ tuæ. Ingemisce tacens, mortuorum luctum non facies*, & mox subdit: *mortua est vxor mea vespere: fecique mane, sicut præceperat mihi.* Ex quo colligit Sanctus Hieronymus, quòd Deus vxorem Ezechielis appellauerit *desiderabile oculorum eius*, quia nihil magis vir amat, quàm bonam & prudentem vxorem, cum qua Deus ipsum coniunxit. & nihilominus, quãdo Deus illã aufert, debet vir ita eius ordinationi acquiescere, vt non plangat, aut nimia alia externa signa edat hominum impatientium, & parum resignatorum. Quia sufficiens solatium illi esse debet verbum illud: *ecce ego tollo à te*, ego, inquam, Deus tuus, ego pater tuus, ego qui eam tibi dederam. Ego accipio quod magis meum est, quàm tuum. Et quamuis hoc fit *in plagam*, & in pœnam, non tamen est in tuum, vel illius damnum; sed quia ita ego statuo ad vestram vtilitatem. Sufficere autem tibi debet, quòd mihi ita placeat, vt & tibi arrideat; & ne plangas, aut nimium tristeris.

HVC accedit, quòd Christiani Coniuges (vt ait Apostolus) non debent e *contristari sicut cæteri* gentiles, *qui nec* fidem, *nec spem habent* resurrectionis, vitæque æternæ; sed mutuò se ipsos consolari illa spe, simul se in cœlo videndi cum maiori amore, quiete, & gloria, quàm in terra habuerint. Sed quoniam humanus sensus impediri non potest, dixit Deus

2.
b Luc. 14. 26
c Iob. 1. 21.
3.
d Ezech. 24. 16.
4.
e 1. Thes. 4. 12

Ezechieli: *ingemiſce tacens*, hoc eſt, ita prudenter ac temperatè ingemiſcas, vt ex ore tuo nec verbum prodeat querelarum, murmurationis, aut impatientiæ: quod ſi quà verba proferes, da operam, vt ſint ad glorificandum ipſum DEVM, gratiaſque agendas, quòd ita tecum egerit, dicens: f *non mea voluntas Domine fiat, ſed tua.* Ego, Domine, vnum eram cum ea, quam mihi ſociam dediſti; per cuius mortē media pars mei ipſius extincta eſt: reliquam mediam partem, quæ ſupereſt, tibi offero: ſicut de illa feciſti, quod volebas, ita de me fac, quod volueris, tanquam de re tua.

f Luc. 22. 42

3. HINC etiam commodum educit Dominus ex morte alterius Coniugis, monetur enim alter, quòd ſit mortalis; & citò adfuturam horam, qua & ipſe moriatur: ac proinde vitæ ſuæ emendationem & feruorem acceleret: perſuadens ſibi, mortem alterius (vt ſupra dictum eſt) vocem eſſe Dei, qua illum excitat, & impellit ad hoc, vt feruens ſit, & in Dei obſequio conſtans. Cumque potuiſſet æquè ipſum è medio auferre, ſicut abſtulit alterum: vtatur ipſe hac occaſione in finem, quem Deus quærit.

Tom 1. Trac. 1. c. 4.

HIS conſiderationibus temperandæ ac moderandæ ſunt triſtitiæ ac deſolationes, ſicut fecit magnus ille Patriarcha Iacob, qui etſi tenerrimè diligeret vxorem ſuam Rachel: cùm tamen illa, occaſione partus è vita deceſſit, non edidit extrema illa triſtitiæ indicia, quæ in alijs caſibus: ſed potius, cùm mater filium g *vocaret Benoni, id eſt filium doloris mei: ipſe pater appellauit eum Beniamin, ideſt, filium dextræ*: quia in toto, illo euentu agnoſcebat potentem Dei manum; non quamcunq; ſed dextram, quæ indicat bonam fortunam: neque enim aduerſa fors eſſe poteſt, quæ à tali prouenit manu. Quamuis autem natura, mortis ſociæ dolorem ſentiat: gratia tamen, miſericordiā de manu Dei eam inferentis agnoſcit. Quæ manus blanda eſt erga electos, quamuis aliquibus grauis eſſe videatur. Noluit etiam infantem *filium doloris* appellari, ne ipſum nomen perpetuum quoddam excitatorium eſſet doloris & fletus, quem mors matris ipſi attuliſſet, in quo dolore, vt ſupra diximus, terminus & moderatio adeſſe debet, quamuis ex morte dilectiſsimæ alicuius perſonæ ortum habuerit. Iuxta illud Eccleſiaſtici: h *fili in mortuum produc lachrymas, & quaſi dira paſſus incipe plorare, & ſecundùm iudicium*, & receptam conſuetudinem *contege corpus illius, & non deſpicias aut negligas ſepulturam illius. propter delaturam autem*, vt ſcilicet ex domo auferatur, *amarè fer luctum illius vno die, & conſolare propter triſtitiam*, ne ab ea abſorbearis: *& fac luctum*, ſiue luge *ſecundùm meritum eius vno die, vel duobus propter detractionem*, ne dicatur, quòd eum non amaueris, *ne dederis in triſtitia cor tuum: ſed repelle eam à te: & memento nouiſſimorum, nec obliuiſcaris* mortis tuæ: *neque enim eſt conuerſio*, nam tuis lachrymis mortuum non poteris reuocare: & tua nimia triſtitia *huic mortuo nihil proderis, & te ipſum*

g Gen. 35. 18

h Ecc. 38. 16

pessimabis. A tristitia enim nimia *festinat mors*, & *cooperit* consumitque *virtutem*, *& cordis flectit ceruicem*, frangitque robur. cogita mortuum audire dicentem: *memor esto iudicij mei*; *sic enim* breui *erit tuum*: *mihi heri & tibi hodie. Consolare illum in exitu spiritus sui, & in requie mortui requiescere, fac memoriam eius*, ne euanescat, sed perpetuò duret. Hæc Spiritus sanctus per os huius Sapientis, quæ magnis documentis sunt referta, vt cum discretione ac moderatione fletus fiat ob illorum mortem, quos valdè diligimus, declinatis tamen duobus extremis: altero eorum, qui Stoicorum more, nec gemunt nec sensus præbent indicium: quasi religioni tribuentes, si contrà faciant: cùm tamen magnam præbeant occasionem contra ipsos murmurandi, ob neglecta amoris indicia in mortuum. Alterum extremum est eorum, qui flent nimium absque defuncti vtilitate, & cum detrimento proprio: proijcientes (vt vulgo dicitur) funem post vrnam amissam, & periculo se exponentes ob nimiam suam tristitiam moriendi cum eo, qui moritur. Medium autem inter hæc duo extrema tenendum est, flendo scilicet *vno vel duobus diebus*: hoc est conuenienti tempore, iuxta merita defuncti, & amorem ac obligationem, qua illi obstrictus eras; & iuxta detrimentum, quod domui tuæ, aut Reipub. ex cuius morte euenit, ob præclaras eius dotes. Cogita autem & agnosce, veram amicitiam in eo esse positam, vt illi, in extremis laboranti assistas, consolando & animando eum, vt cum tranquillitate & solatio moriatur. Hoc est enim quod ait: *requiescere fac memoriam illius*, spe scilicet bonorum æternorum: recipiens in te curam rerum eius temporalium; & maximè, quæ ad animam pertinent: imò & sepulchri, in quo aliquid colloces, quod eius memoriam referat, ac exprimat, eum in modum quo i *Iacob erexit titulum super sepulchrum Rachel*, pyramidem scilicet, aut magnum alium lapidem, in quo esset *titulus monumenti Rachel*, vt eius memoria semper ibi permaneret; aut quod suadebat Tobias: k *panem & vinum super sepulturam iusti constituendo*: vt hac oblatione memoriam eius conserues, eiusque animæ benè facias, iuuando eam, vt à Purgatorio expedita, citiùs ad æternam cœli requiem perueniat.

i *Gen. 35. 20.*

k *Tob. 4. 18.*

§. 1. *Bona Viduitatis.*

PROPOSITIS hactenus rationibus solatij, & illam addere licet, quæ oritur ex status viduitatis pręstantia: nam matrimonio per alterius Coniugis mortem dissoluto, status succedit viduitatis: qui ob continentiam, quam profitetur, excelsior est statu matrimonij, iuxta illud Apostoli: a *quæ sub viro est mulier viuente viro, alligata est legi: si autem mortuus*

a *Rom. 7. 3.*

b 1 Co 7.39 *fuerit vir eius, soluta est à lege viri, vt cui velit nubat.* b *Beatior autem erit, si sic permanserit secundùm meum consilium: puto autem quod & ego Spiritum Dei habeam,* vt tale consilium dare possim. Idem autem intelligendum est de viro, mortua eius vxore. Quibus verbis duas veritates certissimas tanquam solida quædam fundamenta huius argumenti iecit Apostolus: *prima* est, quod mortuo altero Coniugum, alter, qui superstes est, maneat ita liber, vt, si velit, licitè & liberè possit secundum contrahere matrimonium, sicut primum contraxit: nam solutis primis nuptijs nunquam Christus Dominus Noster, nec eius Ecclesia prohibuit secundas; & eadem ratione nec tertias, nec quartas, & reliquas quæ eadem ratione succederent. Imò idem Apostolus expressè dixit: c *viduis*, non sentientibus in se virtutem & talentum ad se continendum, c *vt nuberent. Melius est enim* (inquit) *nubere, quàm vri.* & viduis iunioribus, quæ versantur in periculo incontinentiæ, consulit, vt d *nubant*, nisi continentiæ voto se obstrinxissent. Sed hoc periculo è medio sublato, locum habet *secunda* veritas certissima, quòd ex se sit res gloriosior ac perfectior non adire secundas nuptias, sed per totam vitam in viduitate & continentia permanere.

c 1 Cor 7.9

d 1.Ti. 5.14

QVIA hoc est magis conforme voluntati Dei, qui primum vinculum dissoluit: nam licèt liberum eis reliquerit, alio vinculo se ligare, quasi carnis imbecillitati compatiens: illis reliquit, vt non transeuntes ad secundas nuptias recentis virtutis materiam haberent, qua renunciarent voluptatibus, quas prius fuerant experti: quamuis ad easdem pro suo libitu redire liceret. Deinde, cùm dicit: beatiorem fore viduam *si sic permanserit*, insinuat propter temporaneam voluptatem, cui renunciat: obtenturam ipsam Spiritualem aliam multò excellentiorem. Et (vt Sanctus Hieronymus ait) quò fructus sexagesimus trigesimum excedit, vtpote duplo minorem: eò viduitarum status præcellit statum Coniugum, qui est multò minus perfectus. Et quamuis soleat viduitas duplicatos habere labores, tum ob carnis pugnas: quia graue illi est ab expertis voluptatibus se continere; quarum memoria torquetur: tum propter afflictiones ac desolationes quas adfert secum solitudo, & humana desertio: sed duplicatis hisce laboribus duplicata etiam præmia respondent in hac vita, & futura: in hac enim vita liberat eas DEVS à grauissimis matrimonij oneribus; & simul eis fauet, tribuens Spiritus voluptates ac delicias, quæ cum statu virginitatis sunt coniunctæ, de quibus excellentijs ac meritis fusius agemus in Tomo sequenti. Ecclesia etiam ipsa semper ijs fauit, qui secundas nuptias non admittunt. Et viri, qui ad eas transeunt manent cum Nota Irregularitatis, aut inhabilitatis ad statum sacerdotalem, & reli-

Lib. 1. contra Iouinia.

quos

quos ordines illum præcedentes, iuxta illud Apostoli: e *vnius vxoris vir*: cò quòd degenerarint à perfecta matrimonij significatione, vnione scilicet vnius Christi cum vna Ecclesia, cùm enim sacerdotium sit status adeò excelsus ac purus, non sunt digni, qui ad illum admittantur, si indicia dederunt exiguæ adeò continentiæ, ad secundas transeuntes nuptias, & secundò ligantes se vinculo, quod iam Deus semel dissoluerat. Et eadem ratione viduæ, quæ in primæua Ecclesia ad templi seruitia admittebantur, eandem conditionem habere debebant: ita enim Apostolus: f *vidua eligatur, non minus sexaginta annorum, quæ fuerit vnius viri vxor*. ac proinde quæ bis nupsissent, tanquam parum continentes, ab illis officijs excludebantur. Ne autem veræ viduæ pauperes ac desertæ ad secundas nuptias transirent, vt suæ paupertati consulerent; vehementer commendabant Apostoli, vt magna earum cura haberetur, ac propterea Apostolus discipulo suo Timotheo, qui Episcopus erat: g VIDVAS (inquit) *honora, quæ vere viduæ sunt*: exhibens eis (vt S. Thomas declarat) duplicem honorem, quem Deus iubebat parentibus exhiberi: debitam scilicet reuerentiam, & alimenta necessaria ad vitæ sustentationem; ne animo deficiant; & videntes, se præteriri ac deseri, retrocedant. Vidua (ait S. Ambrosius) non quærat rationes, vt repetat nuptias. Nam si dicis te esse solam: castitas solitudinem quærit; Christusque se comitem tibi præbebit. Si dicas, deesse tibi intercessorem, qui tua apud Iudicem agat negotia; & vereri te aduersarium. Deus erit tuus Iudex, aduocatus, & intercessor: is zelabit legem, quam tulit, vt magna ratio habeatur causarum pupillorum & viduarum. Dices te non habere patrimonium: bonum patrimonium est continentia, quæ magis absoluta Domina est, eius quod habet, quàm sit coniugata. Si dicas te filios habere, ac proinde aliquo indigere, qui te in eorum educatione iuuet: ne tamen dicas, sic te consulere liberis, quibus matrem eripis. Si proprios habes hæredes, cur alios quæris? attende, importunam esse pietatem, timere primi mariti filios amare; & occasionem esse discordiæ amorem, quem ipsa natura indidit. Quid autem est alios filios generare, nisi spoliare priores officijs pietatis, & necessitatis subsidijs? quod si dicas te filios non habere, ac propterea velle iterum nubere, vt habere possis: vnde scis, id tibi in secundo matrimonio euenturum; quod in primo non contigit? siue quod Deus tibi eos deneget, siue quod semel datos auferat: puniendo te, aut sterilitate, aut orbitate. Hæc summatim ex S. Ambros. cuius mens & intentio nō fuit, secundas nuptias damnare; sed exhortari viduas, ne absq; graui necessitate eas ineant; sed libertatem suam seruent, in quam Deus illas asseruit: vt omnem cogitationem & curam, quam vt marito placerent, adhibebant nunc adhibeant, vt placeant sponso cælesti, familiariter cum eo per exercitia orationis agendo, vt proximo capite dicetur.

e 1 Tim. 3. 12.

f 1 Tim. 5. 9.

g 1 Tim. 5. 3.

Li. de viduis & S. Hiero epist. ad Furiam c. 5.

CAPVT XIV.

QVAS VIRTVTES POTISSIMVM COLERE DEbeant viduæ, vt sui status perfectionem acquirant.

QVAMVIS status viduitatis viris & mulieribus sit communis, propria tamen eius perfectio multò magis eminet in mulieribus, vt quæ ferant, quòd eius status est grauissimum & laboriosissimum, ideoque tam Apostoli, quàm Sacri Doctores ad eas dirigunt omnia perfectionis documenta, quæ de hoc argumento tradunt, præcipuè verò Apostolus Paulus, qui duo genera viduarum distin-
1.Tim.5.5 6 guit, quasdam appellans *verè viduas*; quarum vita conformis est perfectioni sui status; aliàs verò quasi nomine tantum viduas appellat, dicens: *vidua quæ in delicijs est, viuens mortua est*, quasi dixerit: nomen habet viuentis, sed opera mortuæ; viuit enim quoad corpus, sed quoad animam est mortua; viuit in specie & forma exteriori, habitum gestans sanctitatis, sed interius coram DEO mortua est. Cùm enim post viri sui mortem debuisset & ipsa carnis voluptatibus mori, ad easdem reuersa est, mortem subiens spiritus. Hinc autem alia sequuntur vitia huiusmodi viduarum propria. *Sunt enim* (ait Apostolus) *otiosæ*, recreationibus addictæ, & laboris hostes: *discunt circuire domos, non solùm otiosæ, sed & verbosè, & curiosè, loquentes quæ non oportet*: à domo enim in domum visitandi causa tota die discurrunt: & hæc vna cogitatio illas occupat, quo nunc, quo paulò post domo exeuntes sint ituræ. Garrulæ sunt, & libenter ludicra & leuia loquuntur; otiosis verbis tempus totum terentes: sunt & curiosæ in aliorum vitis inquirendis, & cognoscendis; in iudicando & suspicando malè de proximis: loquentes de eis quæ non expedit: nam quidquid in corde suo suspicantur, leuiter & imprudenter per os effutiunt. Denique viduitatis suæ prætextu eleemosynas extorquent, quibus delitiosè viuant, expensis patrimonij Christi, quòd verè pertinet ad pauperes: ac deniq; eò perueniunt, vt nubere velint, *irritam facientes primam fidem*, & votum quo se obstrinxerant non nubendi. Has igitur S. Apostolus falsas viduas, aut fictas & mortuas appellat: quia nihil viduitatis habent, quàm habitum externum: & vtinam illum aliquan-
Gen.38.14. do non mutent, sicut illa vidua Thamar, de qua ait Scriptura, quod *depositis*
4.Reg.9.30. *viduitatis vestibus*, induit meretricias, vt cum Iuda socero suo ignota coiret: & similiter illa *Iezabel*, quæ cùm esset vidua, *depinxit oculos stibio, & ornauit caput suum*, vt Iehu in Regem electum ad se alliceret. Nam quæ

malis

malis huiusmodi moribus semel est imbuta, tardè illos exuit, eò quòd sint valdè radicati. Sed omnipotentia DEI quando vult efficacitate suæ gratiæ omnia potest, omnia reformat, ac mutat. Euangelium enim meminit cuiusdam viduæ Samaritanæ, quæ quinquies nupsisset, & vltimò habebat quendam non virum proprium, sed adscititium. Cui tamen Christus Dominus aquæ suæ viuę guttam vnam obtulit, qua in momento totum ignem eius concupiscentiarum extinxit: fecitque eam magnalium suorum promulgatricem, & prædicatricem.

§ I. *Oratio & occupationes viduarum.*

HAEC diuina gratia est, quæ facit veras viduas, & perfectas, mundoque & carnis voluptatibus mortuas, vt Christo viuere & spiritus delicijs affluere valeant. Hac gratia pugnas tentationum vincunt, memoriam rerum præteritarum abolent, & transferunt ad æternas: fecerunt enim ex necessitate virtutem, commutantes nuptias carnales cum spiritualibus; & viri amorem in amorem IESV CHRISTI veri sui sponsi. Et sic se faciunt ipsis Virginibus pares. Nec exigua (ait Sanctus Ambrosius) earum laus est, quod Apostolus eas æquiparauerit, cum dixit: *mulier innupta & virgo cogitat, quæ Domini sunt, vt sit sancta corpore & spiritu,* quasi dixerit, eandem sanctitatem & corporis animæque puritatem, quæ virgines ornat, etiam viduas exornare, cùm vtræque expeditæ sint ab oneribus matrimonij. *Lib. de viduis.* *1. Cor. 7. 34.*

QVARE ante omnia studere debent viduæ iuxta Apostoli sententiam, vt *irreprehensibiles sint*, vitamque ducant inculpatam, nihil facientes, quod DEVM offendat, aut homines scandalizet; vtrumque enim hoc illis incumbit: & præcipuè, vt faciant quod DEO placet, & mox quod etiam ab hominibus approbetur, propter DEI amorem. Hoc autem præstabunt, si quatuor illa vitia falsarum viduarum, quæ supra diximus, detestentur. Inprimis igitur horreant otiositatem; dentque operam, vt benè semper occupentur, ne tentator otiosas vnquam illas inueniat: attendant tum ad exercitia pietatis in animæ suæ vtilitatem: tum ad domestica negotia, educando benè filios, si illos habent, & reliquam familiam aptè gubernando, & manuum aliquod opus faciendo; ne circumeant per plateas & domos, sed ament recollectionem & solitudinem, DEVM in angulo domus suæ quærentes; nec absque necessitate domo exeant, nisi aut in templum, aut in locum de quo nulla possit oriri suspicio, idque in causa aliqua iusta. non debent esse loquaces aut garrulæ, sed silentij amantes: non curiosæ, aut se in aliorum vitas *1. 1. Tim. 5. 7.*

inferentes,sed simplices,ad propriam suam tantum attendentes:vt bona illa sit;nec murmurantes de alijs,aut occasionem dantes,vt alij de ipsis murmurent.

2. 1.Tim 5.5. PRAECIPVVM autem earum exercitium esse debet ORATIO,de qua S. Apostolus:*quæ verè vidua est,& desolata,speret in Deum, & instet obsecrationibus,& orationibus nocte ac die:* quòd est dicere: ipsamet desolatio ac desertio eas inuitat,vt fiduciam suam in Deum, qui viduarum maritus, & desolatarum consolator,ac desertorum protector est,collocent.Intelligant, eodem die,quo Deus illis maritum & solatium abstulit,se ipsum in locum mariti & consolatoris succedere voluisse:velle tamen rogari,& importunis orationibus inuitari,ob ingens bonum ex eisdem illis prouenient.Cùm igitur vidua à matrimonij curis sit expedita, prematur verò innumeris necessitatibus, à quibus,vt se expediat, vires habeat valdè debiles, exercitium eius maximè continuum & familiare esse debet ORATIO,in qua studere debet,vt maximè emineat;quia ex tali fonte consolationem hauriet,leuamen,&remediũ, omneque animæ & corporis bonum, quod ad suum solatium desiderare Epist 121. cap.16. et 1.& 2.ca. possit;familiariter agens cum Deo,qui delectatur eam ad huiusmodi secum consuetudinem admittere;Perpendit hoc mirabiliter S. Augustinus,scribẽs ad viduam quandam nomine Probam:concerta(inquit)in oratione vincere hoc sæculum,ora in spe,ora fideliter & amanter,ora instanter atque patienter,ora sicut vidua Christi.Quamuis enim ad omnia membra eius, hoc est, ad omnes,qui in eum credunt, & eius corpori sociantur,sicut docuit, orare pertineat,specialiter tamen diligentior cura orationum in scripturis eius viduis inuenitur iniuncta. Nam duæ fuerunt Annæ honorabiliter nominatæ,vna coniugata, quæ S. Samuelem peperit;alia vidua,quæ Sanctum Sanctorum,cùm adhuc infans esset,agnouit.Orauit & coniugata in dolore animi & afflictione cordis,quia filios non habebat: tunc ipsum Samuelem impetrauit,& acceptum Deo reddidit, quia cùm posceret, nouit. Sed oratio eius quomodo ad orationem illam dominicam pertineat,non facilè reperitur,nisi quia in eo quod ibi positum est,libera nos à malo: non paruum malum videbatur, & nuptam esse, & fructu carere nuptiarum, cùm sola excuset nuptias procreandorum causa filiorum. De illa verò Anna vidua vide quid scriptum sit. Quia non discedebat de templo ieiunijs & obsecrationibus seruiens nocte ac die.Nec aliunde Apostolus,quod & supra commemo- 1.Tim.5.5. raui:*Quæ autem verè vidua est,* inquit, *& desolata,sperabit in Domino, & persistet* Luc.18 1. *in orationibus* nocte ac die.Et Dominus cùm *semper ad orandum,& non deficiendum* nos hortaretur; viduam commemorauit,quæ licèt iniquum & impium iudicem, ac Dei & hominum contemptorem ad audiendam causam suam assiduè interpellando conuertit. Quam ergò prę cæteris viduæ debeant vacare orationibus,satis hinc intelligi potest,quòd omnibus ad suscipiendum

orandi studium, de viduis propositum est exhortationis exemplum. Quid ‹‹
autem in hoc operis genere in viduis electum est, nisi destitutio & desola- ‹‹
tio? Quapropter si se omnis anima intelligat in hoc sæculo destitutam, atq; ‹‹
desolatam, quàm diu peregrinatur à Domino, profectò quandam viduitatē ‹‹
suam Deo defensori assidua & impensissima precatione commendat. Ora ‹‹
ergo vt vidua Christi, nondum habens eius conspectum, cuius precaris au- ‹‹
xilium. Et licèt sis ditissima, sicut pauper ora. Nondum enim veras futuri sę- ‹‹
culi diuitias habes, vbi nulla damna formides. Licèt habeas filios & nepotes, ‹‹
numerosamq; familiam, quod & supra dictum est, sicut desolata ora: incer- ‹‹
ta sunt enim omnia temporalia, etiam vsque in finem vitæ huius in nostrā ‹‹
consolationem mansura. Tu autem si ea, quæ sursum sunt, quæris, & sapis æ- ‹‹
terna, & certa desideras, quæ quam diu nondum habes, etiam saluis omni- ‹‹
bus atque obsequentibus tuis tanquam desolatam deputare te debes. ‹‹

HAEC sunt S. Augustini verba quibus viduam illam, quæ & filios & nurus, magnasque diuitias habebat, exhortatur, ne à continua ORATIONE desistat, quæ status eius adeò propria est: quamuis nec solitudinem, nec destitutionem haberet, qua aliæ vt plurimum laborant. nam qui mundum hunc adeò præcipitem ac periculis plenum incolit; semper se debet solum ac destitutum reputare. Quamobrem tota hæc in orando diligentia necessaria est ad conseruandam continentiam, & tentationibus contra eam insurgentibus resistendum: vt suo loco dicemus.

3. PROPTER eandem causam valdè expedit viduis abhorrere à blanditijs, quas Apostolus delicias *appellat*; tam in vestibus, quàm in cibis, & ornatu domestico. Cùm enim nuptæ erant, oportebat se in his omnibus virorum voluntatibus conformare: at nunc (ait S. Augustinus) solùm se debet conformare cum voluntate DEI; nec aliud curare, quàm, vt ipsi placeat. (*Lib. de bono viduit. c. 16.*) Christiana vidua (ait S. Fulgentius) cur debet animam suam vinculis huius mundi alligare, siquidem, viro suo mortuo, ita se gerere debet, atque si & ipsa mortua esset? cùm igitur causa cessauit curarum huius sæculi: par est eiusdem cogitationes cessare. Et quemadmodum antea corpus suum ornabat, vt viro placeret, qui corporis eius pulchritudine delectabatur: ita nunc spiritualiter ornare se debet, vt Christo placeat, quo in spiritus pulchritudine sibi complacet. Vestimenta igitur tua talia sint, vt non ad libidinem, sed ad continentiam potius excitent; non cum dissolutione relaxent, sed cum timore coerceant; quæ carnis concupiscentiam non foueant, sed reprimant, placeantque filio Dei: exhibendo te castam & puram in oculis diuini tui sponsi, carnem tuam desiderantis non splendentem: sed pallidam: complacet enim sibi in pulchritudine animæ, quæ corporis castigatione obtinetur. Comedant carnes (ait S. Hieronymus) quæ carni seruiunt, quæ maritis alligatæ, generationi & liberis dant operam: Tu verò, quæ in tumu-

lo mariti sepelisti omnes pariter voluptates, nihil habes necesse aliud, nisi perseuerare in ieiunio, cùm dicat Apostolus: *viduam quæ in delicijs est, viuentem esse mortuam*, ignaris enim & insipientibus viuere videtur; sed Christo, qui etiam occulta videt, mortua est.

§. II. *Prædicta confirmantur exemplis sanctarum viduarum.*

OMNIVM quæ diximus, præclarum licet videre exemplum in sancta Iudith, de qua diuina refert Scriptura, quòd cùm esset iuuenis & a *eleganti aspectu nimis, ac prædiues, cui vir suus reliquerat diuitias multas ac possessiones*, illa castitatem amauit, & amplexa est viduitatem: ordinando vitam suam valdè religiosè: *nam in superioribus domus suæ fecit sibi secretum cubiculum, in quo cum puellis suis clausa morabatur*, quare non circumibat hinc inde per ciuitatem, sed domi suæ clausam se continebat: & neque in ea nimia libertate & laxitate sese effundebat: sed elegit sibi habitationem in superiori parte domus, tanquam magis quieta, & ab ipso domestico strepitu expedita, & in eam habitationé, quam Scriptura Oratorium vocat, sese ad orandum, & familiariter cum Deo agendum, recipiebat. Cuius oratio adeò erat feruens, ac fiducia plena, tantaq; affectuum, & titulorum siue nominũ copia, quæ adferebat, orans pro se, & pro suo populo contra hostes suos: vt satis manifestè appareret, Spiritum S. esse magistrũ, qui illam docebat. Cùm autem Scriptura dicat, eam in cubiculo illo *morari*, satis ostendit quàm fuerit eius oratio continuata, siquidẽ vsitata eius habitatio erat in oratorio, loco scil. orationi dedicato. Cui orationi seueram ipsa pœnitentiã adiungebat; duas scil. difficiles, & molestiam adferentes, circumstãtias. Adhibebat enim *super lumbos suos ciliciũ; & ieiunabat omnibus diebus vitæ suæ, præter sabbatha*, quæ tunc erant, sicut nunc sunt dies Dominici, *& festa domus Israel*. Cùm autem orationi incũbebat, *cinerem* etiam *super caput suum ponebat, seq; prosternens Domino*, cum magna reuerentia *orabat*. Ideoq; meruit exaudiri, magnosq; fauores à Deo accipere. Huc accedit cura & sollicitudo, quam gerebat suarum puellarum, quas etiam secum ad oratorium deducebat, vt & ipsæ orationi assuescerent; & aliæ alias mutuo bono exemplo extimularent, ipsa duce & magistra omnium præeunte.

a Iudith 8.7

ARDEBAT præterea in eius pectore ingens zelus gloriæ Dei, & vtilitatis populi sui; ita enim sese tanquam vidua occludebat, vt cùm aduertit ingens periculum, cui Dei honor exponebatur, ob pactum & promissa, quæ Sacerdotes ac Leuitæ populo fecerant, tradendi scilicet ciuitatem, nisi intra dies quinque subsidium Deus illis mitteret: illa, præmissa oratione; eaque armata, vocauit ad se sacerdotes, magnaque prudentia ac modestia indicauit il-

lis.

lis errorem, quem in eo pacto admiserant, & exhortata eos est ad fi[illegible]ciam in Dei misericordiam, afferens multas rationes, adeò prudentes & efficaces, vt Præsbyteri ei responderint: *omnia, quæ locuta es, vera sunt, & non est in sermonibus tuis vlla reprehensio Nunc ergo ora pro nobis, quoniam mulier sancta es, & timens Deum.*

SED quoniam non solis verbis volebat esse contenta, & quieta, speciali DEI inspiratione voluit eos opere & labore suo adiuuare, & ex loco suæ recollectionis prodire, vt populum suum defenderet, amputando Holofernis hostis populi sui infensissimi caput, ea via & ratione, quam Deus illi suggesserat: & ipsa, licèt aduerteret, se vitam suã periculo exponere, animo imperterrito ac generoso illam est amplexa: ita enim victrici dixerunt Sacerdotes, & populus vniuersus: b *non pepercisti animæ tuæ propter angustias & tribulationem generis tui; sed subuenisti ruinæ*, quæ illi imminebat. Sed quoniam medium hoc difficillimum ac periculosum videbatur, voluit Sacerdotum approbationem, dicens: c *sicut quod potui loqui, Dei esse cognoscitis: ita quod facere disposui, probate. si ex Deo est, & orate vt firmum faciat Deus consilium meum*, fælicem ei præbens exitum, siquidem ipse illud mihi inspirauit, quod ipsi approbarunt dicentes: *vade in pace, & Dominus sit tecum.* d Erat (inquit) *in omnibus famosissima, quoniam timebat Dominum valde, nec erat qui loqueretur de illa verbum malum.*

b Cap.13.25.

c Ca 8,30. 34.

d Cap.8.8.

ET hinc est, quod quemadmodum ex Dei inspiratione ab eius ministris approbata, se illi periculo exposuit; ita DEVS ei fauerit, vt in medijs conuiuijs *temperantiam*; & inter luxuriosos castitatem & puritatem conseruaret; & oratio continua eam inter tot hostes tueretur. Quod fassa est ipsa, ac protestata dicens: *viuit autem ipse Dominus, quoniam custodiuit me Angelus eius, & hinc euntem, & ibi commorantem*, & inde huc reuertentẽ, *& non permisit me Dominus ancillam suam coinquinari, sed sine pollutione peccati reuocauit me vobis gaudentem in victoria sua, in euasione mea, & in liberatione vestra. Confitemini illi omnes, quoniam bonus, quoniam in sæculum misericordia eius.*

e Cap 13 3.

DENIQVE quamuis tanta esset virtute prædita, vt vidimus: illud tamen mysterio est plenum, quanti Scriptura sacra faciat eius castitatem, tanquam rem alioqui raram, cui fortitudinem attribuit ad egregium adeò facinus aggrediendum: & ita summus Sacerdos Ioachim dixit ei: f *tu gloria Ierusalem &c. quia fecisti viriliter, & confortatum est cor tuum, eò quòd castitatem amaueris, & post virum tuum alterum nescieris: ideò & manus Domini confortauit te, & ideò eris benedicta in æternum.* Et postea Scriptura ipsa concludit, eius g *virtuti castitatem fuisse coniunctam, nec cognouisse virum omnibus diebus vitæ suæ*, sed in sancta sua viduitate expleuisse *annos centum & quinque*. Venerabilem hanc viduam (ait Sanctus Ambrosius) debere tanquam exemplar sibi accipere reliquas viduas; glo-

f Cap.15.11.

g Cap.16.26.

riam suam & honorem in eo ponentes, quod suæ continentiæ orationem, aliasque pœnitentias & mortificationes adiungant; sanctumque zelum gloriæ Dei, boniq́ue vniuersalis totius populi. Quamuis non debeant extraordinarijs periculis se exponere: quia factum illud Iudith non ad imitandum proponitur; sed vt admirationem & stuporem adferat; & glorificetur Deus, qui in manu fœminæ humiliare voluerit superbi illius ducis audaciam, & temeritatem.

HIS virtutibus adiungere debent viduæ *misericordiam*, qua disponent se, vt à Domino accipiant ipsæ misericordiam, qui miserijs earum subueniet, quemadmodum idem S. Ambrosius confirmat exemplo illius h *viduæ* Sareptanæ, ad quam Propheta *Elias* fuit à Deo missus, vt ab ea aleretur, quæ magna charitate obtulit ei hospitium in domo sua; & ex pauxillo farinæ & oleo, quod habebat, panem coxit, vt comederet, quam eius liberalitatem Deus remunerauit, multiplicans miraculosè farinam & oleum, toto reliquo tempore, quo fames durauit, vt & illa & filius eius vitam conseruarent. Vt hinc viduæ discant charitatem & misericordiam exercere ex modico, quod habent: vt Deus illud ipsis multiplicet, & largiatur, quod non habent. Quod si præ nimia paupertate non habeant quod dent, imitentur saltem viduam illam, quæ duo i *æra minuta* in eleemosynam dedit: quę adeò Christo Domino placuit, vt eam pharisæis multò maiores eleemosynas facientibus, prætulerit: quia plùris cor facit, quàm donum: & vt S. Ambrosius ait: *nemo plus tribuit, quàm qui sibi nihil relinquit.* & quoniam pauper hęc vidua dedit quidquid dare potuit, maximi fuit eius eleemosyna æstimata: nec prætérita fuerit, quin ab ipso Domino fuerit remunerata, qui erga misericordes est misericors, multoq́ue amplius erga misericordes, qui soli ac separati viuunt, deserti ab hominibus: quales esse solent huiusmodi viduæ.

h 3. Reg. 17.
i Luc. 21. 3.
Vbi supra.

NEC prætereamus silentio excellentes duarum viduarum NOEMI, & RVTH virtutes, quarum altera senex, altera iuuenis fuit. Senex NOEMI non solum ob mortem mariti vidua, sed ob filiorum mortem orbata in aliena regione, sola ac deserta fuit: sed valdè tamen mutata: nam cum ipsa viduitate adeò vitam mutauit, vt vel ipsum nomen mutari sibi voluerit, quo nupta vocabatur: memorandam illam proferens sententiam viduarum propriam: k *Ne vocetis me* NOEMI, *id est, pulchram;* sed hoc nomen reseruetur nuptis, quæ in sua pulchritudine gloriantur; *sed vocate me Mara, id est, amaram*, quod proprium est viduarum, *quas amaritudine valde repleuit omnipotens:* in qua tamen constitutæ, de necessitate virtutem facientes, valdè gloriantur. Sed quid de Ruth dicemus vidua ac iuuene, cuius virtutes iam suprà retulimus? quibus & illa additur, quod ex patria sua Moab exiuerit animo secundis nuptijs renunciandi.

k Ruth 1. 20.

Nam.

Nam cùm NOEMI vtrique nurui dixiſſet: *ite in domum matris veſtræ facıat vobiſcum Dominus miſericordiam, detq́; vobis inuenire requiem in domibus virorum, quos ſortituræ eſtis*, quia in patria mea ad quam tendo, *filios non habeo, vt viros ex me ſperare poſſitis:* quaſi dixerit, in regione hac veſtra viros inuenire poteritis, quos nó poteritis in mea: RVTH ipſa nihilominus conſtituit eam comitari, ac proinde decreuit, quòd ex ſe eſſet, non ampliùs nubere; neque in Moab, vbi potuiſſet habere virum: quia eam deſerebat; nec in Bethlehem: quia exiſtimabat ſe ibi non inuenturam. Sed adfuit Deus admiranda ſua prouidentia, vt vtriuſque viduæ miſerias repararet. Nam, vt ait S. Ambroſius, de eiſdem loquens, ne ſcit egere optima diſciplina; & bona vidua egere non nouit: quia ſcilicet Deus, eius protector eſt in hac vita, & præmium in futura in æternum Amen. *Vbi ſupra.*

Ex his vtcunque explicati manent præcipui ſæcularis Reipublicæ Status. Reliquum, quod eos concernit, intelligetur ex ijs, quæ dicentur fuſiùs in Tomis ſequentibus, de ſtatibus virginitatis & Continentiæ, ac reliquorum, quæ ad Eccleſiaſticam & religioſam Rempublicam pertinent.

(*.*)

SECVNDI TOMI FINIS.

INDEX LOCORVM S. SCRIPTVRAE HVIVS TOMI.

2. Labia

FINIS.

INDEX RERVM MEMORABILIVM HVIVS TOMI.

I.

L.

M.

N.

O.

ERRATA.

Fol 10. lin. 27 seculari leg. particulari, vel speciali. 189 lin. 6 à fine stultum leg. stulto fol. 325. lin. 5 iuram leg. curam.

FINIS.

[redacted] [redacted]

[redacted]